

Nordiska rådet

20:e sessionen

1972

Helsingfors

Supplementband

innehållande remissuttalanden m. m.
rörande förslag (s. k. A- och B- saker)
behandlade vid 20:e sessionen

Stockholm 1972

Kungl. Boktryckeriet P A Norstedt & Söner

Redaktör Åke Edwall

Innehållsförteckning

	Sid.	
A 253/j	Medlemsförslag om revision av de nordiska försäkringslagarna	5
A 287/t	Medlemsförslag om trafikförbindelserna mellan Island, Färöarna, Grönland och det övriga Norden	28
A 291/j	Medlemsförslag om upphävande av viseringstvång- et i de nordiska länderna	52
A 300/k	Medlemsförslag om gemensam nordisk veterinär- högskola	76
A 302/j	Medlemsförslag om en gemensam nordisk same- politik	95
A 304/e	Medlemsförslag om gemensamt nordiskt deltagan- de i världsutställningen 1976 i Philadelphia	136
A 307/t	Medlemsförslag om enhetliga bestämmelser i Nor- den med avseende på fritidsbåtar	161
A 308/e	Medlemsförslag om nordisk konsumentupplys- ning om personbilar	193
A 309/e	Medlemsförslag om indragning av nordiskt lands ambassad i annat nordiskt land	222
A 313/e	Medlemsförslag om gemensamma nordiska ambas- sader i vissa främmande länder	249
A 314/k	Medlemsförslag om samnordiskt TV-program	265
A 320 T/s	Tilläggsförslag om märkning av brand- och hälso- farliga ämnen	287
A 324/s	Medlemsförslag om enhetliga regler för sjukhjälp vid vistelse i länder utom Norden	314
A 325/t	Medlemsförslag om nordiskt utvecklingsbolag för kollektivtrafikteknik	332
A 326/j	Medlemsförslag om nordiskt samarbete rörande havsrätt	363
A 328/s	Medlemsförslag om åtgärder mot vissa luftförore- ningar	371
A 329/k	Medlemsförslag om finansiering av Nordiskt kol- legium för biologisk bekämpning av skadedjur	432
A 330/j	Medlemsförslag om nordiskt samarbete beträffan- de utformningen av reglerna om de mänskliga rät- tigheterna	461
A 331/k	Medlemsförslag om nordiskt teater- och konsert- hus i Tórshavn	} 473
A 331 Ä/k	Ändringsförslag om nordiskt kulturcentrum i Tórshavn	
A 332/s	Medlemsförslag om nordisk miljöskyddskonven- tion	482
A 333/j	Medlemsförslag om nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap	509
A 335/j	Medlemsförslag om enhetliga regler i Norden om lagring och användning av dataregistrerade upp- gifter	563

		Sid.
A 336/j	Medlemsförslag om nordiskt förbud mot tobaksreklam	593
A 337/t	Medlemsförslag om underlättande av den internordiska flygtrafiken på korta rutter	646
A 339/s	Medlemsförslag om ersättning för vård vid barns-börd i annat nordiskt land än hemlandet	667
A 340/e	Medlemsförslag om nordiskt samarbete rörande bestämmelser och normer avseende tryckkärl och ångpanneanläggningar	676
A 343/j	Medlemsförslag om nordiskt deltagande i Internationella naturvårdsunionen (IUCN) och World Wildlife Fund	703
A 344/e	Medlemsförslag om inrättande av ett gemensamt nordiskt mättekniskt institut	717
A 345/j	Medlemsförslag om nordiskt deltagande i Internationella fågelskyddsrådet	751
A 351/e	Medlemsförslag om inrättande av en nordisk fond för främjande av tekniskt och industriellt samarbete	769

Medlemsförslag

om revision av de nordiska försäkringsavtalslagarna

(Väckt av Tage Johansson och Lars Larsson)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Justitsministeriet:

— — — skal man meddele, at det i Danmark som følge af andet lovgivningsarbejde næppe for tiden vil være muligt at afse arbejdskraft til en så omfattende opgave.

Også det forhold, at flere af de spørgsmål, som for tiden er genstand for undersøgelse inden for det nordiske samarbejde om erstatningsretten, må antages at kunne få betydning for en kommende revision af forsikringsaftalelovene, synes at tale for en udskydelse af en sådan revision. Det anførte gælder især spørgsmålet om gennemførelse af en retssociologisk undersøgelse af forsikringens betydning for erstatningslovgivningen samt det spørgsmål om indførelse af en almindelig adgang til at lempe erstatningsansvar, som for tiden undersøges af udvalgene om erstatning for invaliditet og tab af forsørger.

I øvrigt er der inden for De europæiske Fællesskaber iværksat et arbejde med henblik på harmonisering af medlemslandenes lovgivning om forsikringsaftaler for at muliggøre den frie bevægelighed for tjenesteydelser på forsikringsområdet. Uanset den fremtidige udvikling af forholdet mellem de nordiske lande og De europæiske Fællesskaber, synes det ønskeligt, at der ved en eventuel revision af de nordiske forsikringsaftalelove kan tages hensyn til resultaterne af det igangværende harmoniseringsarbejde i Fællesskaberne. Også dette hensyn må tale for en udskydelse af revisionen af de nordiske love.

København, den 29. oktober 1969

P. m. v.

E. b.

Ole Due

Assuradør-Societetet:

Det er societetets opfattelse, at den danske forsikringsaftalelov i alt væsentligt har fungeret på en både for forsikringstagerne og forsikringselskaberne tilfredsstillende måde. I de omtrent 40 år, der er forløbet siden lovens ikrafttræden, har dansk forsikring imidlertid som de øvrige erhverv gennemgået en kraftig udvikling, hvorfor societetet — uden derved at erklære sig enig i hele motiveringen for medlemsforslaget — ikke vil afvise selve tanken om en åjourføring af loven, om end der efter societetets opfattelse ikke er noget presserende behov derfor.

Det anføres med rette i bemærkningerne til forslaget, at en nordisk reform af forsikringsaftaleretten må samordnes med det i fællesmarkedet igangværende harmoniseringsarbejde på samme område. Forslagsstillerne mener dog ikke, at dette hensyn bør hindre en omgående iværksættelse af arbejdet på nordisk plan. Til rigtigheden af denne betragtning må societetet stille sig mere tvivlende.

Efter den seneste politiske udvikling i EEC synes spørgsmålet om dansk og norsk medlemskab at have vundet større aktualitet. Det i EEC udarbejdede direktiv om forsikringsaftaler, bortset fra livsforsikringskontrakter, foreligger vel endnu kun i udkast, og hvis Danmark bliver medlem inden direktivets endelige vedtagelse, vil man antagelig kunne komme til at deltage i forhandlingerne derom. Er disse forhandlinger derimod helt eller i alt væsentligt afsluttet, når dansk medlemskab bliver aktuelt, vil man sikkert fra dansk side blive nødt til reelt at acceptere fællesmarkedsbestemmelserne i den givne udformning og justere den danske forsikringsaftalelov i overensstemmelse hermed.

Under henvisning til det anførte, og fordi der, som ovenfor nævnt, næppe er noget behov for en øjeblikkelig lovrevision, finder societetet det mindre hensigtsmæssigt at iværksætte en nordisk lovgivningsreform af forsikringsaftaleretten på nuværende tidspunkt. Vedtages medlemsforslaget med et dansk reformarbejde til følge, er societetet dog naturligvis rede til at yde en positiv medvirken hertil.

København, den 30. oktober 1969

P. k. v.

J. Dreyer

G. Koefoed

F i n l a n d**Justitieministeriet:**

Den finska försäkringsavtalslagen har givits den 12 maj 1953 och efter dess tillkomst har inte gjorts en enda ändring i lagen. Med hänsyn till den

ansenliga utveckling av förhållandena, som skett på försäkringsverksamhetens område, torde det statiska läge, i vilket lagen hållit sig, vara ett uttryck för den även i medlemsförslaget nämnda omständigheten att försäkringsbolagens praxis utgör grunden för ärendenas skötsel och att lagbestämmelserna synes ha mindre betydelse.

Av försäkringsavtalslagens bestämmelser har dess 25 §, som angår försäkringsgivarens regressrätt, sedan mitten av 1950-talet varit föremål för nordiskt lagsamarbete med syfte att undersöka möjligheterna att begränsa regressrätten och att nå större nordisk rättslikhet. Detta har inte lett till lagsiftningsåtgärd i något land, men saken är fortsättningsvis anhängig inom ramen för det nordiska samarbetet på skadeståndsrättens område.

Justitieministeriet har inte fått kännedom om att det i övrigt skulle ha framkommit något behov av att reformera bestämmelserna i försäkringsavtalslagen. Då det emellertid å andra sidan kan tänkas, att lagen med hänsyn till utvecklingen på området och även med beaktande av harmoniseringssträvandena på det internationella planet borde moderniseras, motsätter sig ministeriet inte att det i medlemsförslaget avsedda nordiska samarbetet igångsättes. Ministeriet anser dock inte att denna lagstiftningsuppgift hör till de brådskande.

Helsingfors den 31 oktober 1969

Kai Korte

Avdelningschef

Henry Ådahl

Lagstiftningsråd

Social- och hälsovårdsministeriet¹:

Enligt social- och hälsovårdsministeriets uppfattning vore det skäl att låta försäkringsavtalslagen, som varit i kraft i över 35 år, undergå en revision i samnordisk regi. Social- och hälsovårdsministeriet förhåller sig positivt till det i medlemsförslaget avsedda eventuella samnordiska lagstiftningsarbetet.

Helsingfors den 24 november 1970

A.-L. Tiekso

Social- och hälsovårdsminister

Elisabeth Groop

Äldre regeringssekreterare

Finska försäkringsbolagens centralförbund¹:

Förslagsställarna har i sin motivering framhållit, att en modernisering av den nordiska försäkringsavtalslagstiftningen aktualiseras genom en ändrad syn på försäkringsavtalet och att en rättvisare avvägning mellan försäkringstagarens och försäkringsgivarens intressen borde åstadkommas. Dessutom hänvisas till vissa enskildheter vilka anses utgöra exempel på försäkringsavtalslagstiftningens inaktualitet och nödvändiggöra en modernisering för tillgodoseende av försäkringstagarnas anspråk.

För Finlands vidkommande kan helt generellt konstateras, att lagen om försäkringsavtal alltså väl kan sägas fylla sin uppgift i sin avvägning mellan olika intressen. Det bör märkas, att endast en del av bestämmelserna i lagen om försäkringsavtal är ovillkorligen tvingande, dels till förmån för den enskilde försäkrade, dels till förmån för de försäkrades kollektiv, och att avsteg från lagbestämmelserna kan göras i försäkringsavtalet, om icke lagen direkt eller indirekt uppställer förbud mot sådan avvikelse. Denna dispositiva natur hos bestämmelserna i lagen om försäkringsavtal har möjliggjort en fortgående systematisk modernisering av de allmänna försäkringsvillkoren, vilket i synnerhet på senare år har framstått som ett markant drag inom finsk försäkringsverksamhet. Från konsumentsynpunkt är det även vid de på lagen om försäkringsavtal grundade allmänna försäkringsvillkoren som huvudvikten bör fästas.

Icke minst sedan försäkringsverksamheten i de flesta länder ställts under tillsyn av myndighet bl. a. i syfte att trygga de försäkrades förmåner, har synen på försäkringsavtalslagstiftningens ändamål förändrats. Försäkringsavtalsrätten i dess helhet anses utgöra en kompromiss dels mellan avtalsfrihet och kontrollerande tillsyn, dels mellan de intressen som från den enskilde försäkringstagaren å den ena sidan och försäkringsgivaren, som företräder det stora försäkringstagarkollektivet, å den andra är knutna till försäkringen. Uppfattningen att nu gällande försäkringsavtalsrätt skulle ha som uteslutande uppgift att trygga den försäkrades förmåner betraktas därför numera som föråldrad, så viktig denna uppgift i sig alltså är. Det finns särskild anledning att från internationell synpunkt fastslå, att försäkringsavtalslagstiftningen i skilda länder inte har utgjort hinder för nya synpunkter och principer att göra sig gällande i synen på försäkringsavtalets rättsliga natur och på tolkningsreglerna avseende försäkringsavtalsförhållandet efterhand som försäkringsverksamheten fått den omfattning av miljoner försäkringar som den har i dagens samhälle.

Ovan anförda allmänna synpunkter innehåller vissa reservationer till några av förslagsställarnas allmänna motiveringar. Beträffande själva frågan om en revision av lagen om försäkringsavtal anser centralförbundet, att en revision och modernisering av försäkringsavtalslagstiftningen i vissa avseenden kan vara av behovet påkallad, och centralförbundets inställning

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

till en systematisk utredning avseende översyn av nu gällande lagstiftning om försäkringsavtal är positiv, icke minst med hänsyn till att försäkringsavtalsrättsliga frågor aktualiserats även i samband med den internationella ekonomiska integrationen. Centralförbundet omfattar helt uppfattningen, att beredningen av detta viktiga reformarbete bör ske i nordiskt lagstiftningssamarbete.

Helsingfors den 29 oktober 1969

Finska försäkringsbolagens centralförbund

Kari Karhunen

Tauno Suontausta

Trafikförsäkringsföreningen¹:

I det vi för egen del finner det väckta förslaget synnerligen angeläget anser vi, att, då ärendet berör samtliga försäkringsgrenar, det är på sin plats att Försäkringsbolagens centralförbund i ärendet avger ett utförligare yttrande (*se ovan*). Centralförbundet har härvid förbundit sig att i sitt yttrande beakta även de eventuella specialomständigheter, som kan gälla särskilt i fråga om trafikförsäkringsverksamheten.

Helsingfors den 29 september 1969

Trafikförsäkringsföreningen

Iikka Honkajuuri

N o r g e

Justis- og politidepartementet:

Medlemsforslaget har av Justisdepartementet vært forelagt for Den norske advokatforening og av Sosialdepartementet for Forsikringsrådet og Rikstrygdeverket. Forsikringsrådet har forelagt forslaget for Norske forsikrings-selskapers forbund og De norske livsforsikringsselskapers forening. Det foreligger uttalelser fra alle dem saken har vært forelagt for, bortsett fra Rikstrygdeverket. Man viser til vedlagte avskrifter av uttalelsene (*se nedan*).

Justisdepartementet skal for sitt vedkommende uttale:

Ved avgjørelsen av hvilke områder som bør tas opp til lovregulering eller omregulering, må det skje en utvelging og prioritering. Man har ikke tilstrekkelig utredningskapasitet til å ta opp på én gang alle de felter som i og for seg kunne fortjene utredning. Man må konsentrere seg om de områder hvor behovet er mest påtrengende. Denne nokså selvsagte forutsetning må has for öye ved vurderingen av det medlemsforslag det her er tale om, og for övrig ved ethvert forslag om en mer eller mindre gjennomgripende revisjon av rettstilstanden på et område.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Etter Justisdepartementets oppfatning er det ikke påvist tilstrekkelig praktisk behov for å ta opp en alminnelig revisjon av forsikringsavtaleloven på det nåværende tidspunkt. Til dette kommer at tidspunktet ikke synes å være det rette av hensyn til muligheten for en norsk (og dansk) tilslutning til EEC, jfr. det som er uttalt om dette spørsmålet i uttalelsen fra Norske forsikringsselskapers forbund (*se nedan*). Også det samarbeid på erstatningsrettens område som for tiden pågår mellom de nordiske land om en alminnelig lempingsregel og om erstatning for tap i framtidig erverv og for tap av forsørger, samt mulighetene for å få en retts sosiologisk undersøkelse av forholdet mellom erstatning og forsikring, synes å tale for at forsikringsavtaleloven ikke for tiden bør tas opp til revisjon.

Forsikringsrådet har uttalt:

Rådet er enig med forslagsstillerne i at en revisjon av de nordiske forsikringsavtalelover med formål å gjøre forsikringstagernes beskyttelse bedre og mer tidsmessig er ønskelig.

Det er i medlemsforslaget vist til at arbeidet om mulig bør samordnes med harmoniseringsarbeidet innen EEC. Man er enig i dette og finner det meget ønskelig at en slik samordning eventuelt finner sted.

Det kan imidlertid reises spørsmål om tidspunktet for en revisjon av de nordiske lands forsikringsavtalelover er det rette, eller om man bør vente noen tid til forholdet til EEC er mer avklart. Man viser her til brevet fra Norske forsikringsselskapers forbund (*se nedan*), idet Forsikringsrådet ikke har tatt standpunkt til spørsmålet.

De norske livsforsikringsselskapers forening har uttalt:

Saken ble drøftet i foreningens møte 29. september 1969 hvor det ble vedtatt å meddele Rådet at vår forening er interessert i å delta i et eventuelt nordisk samarbeid på dette område. Det vises imidlertid til Ot. prp. nr 66 (1968—69) »Om lov om endringer i lov av 20 mai 1927 om ektefellers formuesforhold» og de der foreslåtte endringer i Forsikringsavtaleloven. Proposisjonen er fremsatt så sent som 25. april 1969, og er ennå ikke kommet til behandling i Stortinget.

Norske forsikringsselskapers forbund har uttalt:

1. Premissene for forslaget fra herrene Tage Johansson og Lars Larsson har neppe full dekning, i hvertfall ikke når det gjelder norske forhold. Det hevdes således at det gjør seg gjeldende en klar tendens i retning av at det ikke lenger skulle trenges så strenge regler rettet mot svik, som dem som vi nå har i forsikringsavtaleloven. Vi tror det er en alminnelig oppfatning her i landet at man ikke bør svekke kautelene mot forsikringssvik. Videre hevdes det at forsikringsavtaleloven helt savner bestemmelser om bilforsikring. Her er forholdet at vi jo har en egen lov om trafikkforsikring i form av Bilansvarsloven av 3. februar 1961. Lovens regler om erstatning og forsikring er sammenligningsvis vel så omfattende som forsikringsavtalelovens bestemmelser om andre forsikringsformer. Bilansvarsloven er utformet på grunnlag av et fellesnordisk utredningsarbeid, hvor Norge altså har gjennomført reformer man på fellesnordisk basis har foreslått, mens andre nordiske land her har vist større tilbakeholdenhet.

2. I betraktning av at Norge (og Danmark) har søkt om fullt medlemskap i EEC, er det klart at et eventuelt reformarbeid med sikte på revisjon av de nordiske forsikringsavtalelover må samordnes med det harmoniseringsarbeid som pågår innenfor EEC. Innenfor EEC er man nå kommet så langt at det foreligger utkast til bestemmelser i et direktiv som vil omfatte forsikringsavtaler, dog unntatt forsikringsavtaler i livsforsikring. Dette utkast er fremdeles gjenstand for drøftelser, og man kan ennå ikke tale om et forslag som har tilslutning fra forsikringstilsyn og forsikringsnæring i samtlige medlemsland. Hvis Norge kommer med i EEC før nevnte direktiv definitivt er fastlagt, vil vi selvsagt få anledning til å delta i utredningsarbeidet. Når det gjelder direktivet som allerede er fastlagt på det tidspunkt forhandlinger om nordisk medlemskap for alvor blir innledet, vil det vel teoretisk være mulig å ta enkelte spørsmål opp under forhandlingene med sikte på å oppnå modifikasjoner. I praksis vil det vel imidlertid være vanskelig å gå denne vei med mindre det dreier seg om helt livsviktige bestemmelser ut fra våre nasjonale interesser. Vi tror derfor at det vil være mest realistisk å gå ut fra at vi ved Norges eventuelle tilslutning til EEC i første omgang må godta det eller de direktiver som da måtte være utformet, og som retter seg mot lovgivning og bestemmelser om forsikringsavtalene. I likhet med de andre medlemsland vil vi så senere ha full anledning til å arbeide for eventuelle modifikasjoner i vedtatte direktiver.

På denne bakgrunn er det fare for at et reformarbeid med sikte på revisjon av lovgivningen i de nordiske land om forsikringsavtaler, på det nåværende tidspunkt vil »bli hengende i luften». Skulle man allikevel ønske å sette i gang et slikt utredningsarbeid, vil vårt forbund selvsagt være interessert i å medvirke ved behandlingen av de spørsmål som naturlig hører inn under vårt arbeidsområde.

Den norske advokatforening har gitt sin tilslutning til følgende uttalelse fra foreningens permanente lovutvalg for forsikringsrett:

Utvalget vil peke på at forsikringsavtaleloven av 6. juni 1930 nr. 20 har stått uten vesentlige andre endringer enn de som er foretatt i §§ 20, 25 og 85. Endringen i § 20, 2. ledd, har sin spesielle bakgrunn i motorvognforsikringen og endringen i § 25 henger sammen med lov om skadeerstatning i visse forhold av 13. juni 1969 nr. 26, jfr. Ot. prp. nr. 48 for 65/66 side 44. Endringen er nærmest redaksjonell på bakgrunn av denne loven. § 85 gjelder også et spesielt forhold i forbindelse med tvangsfullbyrdelse.

Den omstendighet at det har vært så få tilløp til endringsforslag i dette lovverket synes å indikere at loven stort sett fyller sin oppgave. Etter utvalgets mening er det for tiden ikke noe påtrengende behov for en generell revisjon av forsikringsavtaleloven. Utvalget vil imidlertid peke på at spørsmålet om en endring i § 25 stadig har vært fremme og henger sammen med spørsmålet om endringer i de prinsipielle retningslinjer i erstatningsretten. Utvalget mener derfor at det kan være grunn til å ta opp spørsmålet om endring av § 25. En peker i denne sammenheng på at der er nedsatt et utvalg til vurdering av trygdenes regressrett (Philipson-komiteen), som har avgitt sin innstilling i desember 1967. Dette utvalg konkluderer med å foreslå at regressbestemmelsene i lov om folketrygd av 17. juni 1966, lov om yrkeskadetrygd av 2. desember 1958 og lov om syketrygd av 2. mars 1956 oppheves. En vil også peke på den kompliserende faktor som ligger i regressbestemmelsen i bilansvarslovens § 12.

Etter dette synes det å være særlig grunn til å konsentrere interessen om en revisjon av forsikringsavtalelovens § 25. uten at utvalget for så vidt finner grunn til å gå nærmere inn på hva en slik revisjon bør gå ut på.

Oslo, 4. november 1969

Stein Rognlien

Rolv Hellesyllt

Rikstrygdeverket har i skrivelse den 30 oktober 1969 forklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

S v e r i g e

Svea hovrätt har i skrivelse den 31 oktober 1969 forklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Försäkringsdomstolen:

Försäkringsdomstolens verksamhet avser främst den allmänna försäkringen, yrkesskadeförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen, å vilka försäkringar försäkringsavtalslagen icke äger tillämpning. Domstolen har därför inte att handlägga frågor om tillämpningen av sistnämnda lag och kan på grund härav icke ge något omdöme om behovet av en revision av försäkringsavtalslagstiftningen grundat på av domstolen gjorda erfarenheter.

Det är emellertid uppenbart att under den tid den nuvarande lagstiftningen om försäkringsavtal ägt giltighet många av de spörsmål, som regleras i lagen om försäkringsavtal, kommit i ett nytt läge och att nya problem, som kräver sin lösning, har uppstått. I detta sammanhang bör även beaktas den privata försäkringens i vissa fall sociala karaktär och den utveckling som skett inom den egentliga socialförsäkringen. Med hänsyn framför allt till angivna förhållanden synes en översyn av lagstiftningen om försäkringsavtal vara påkallad.

Domstolen har ingen erinran mot att översynen sker inom ramen för det nordiska samarbetet. Då sådant samarbete erfarenhetsmässigt blir tidsödande kan det bli aktuellt att i avvaktan på resultatet av denna översyn i Sverige genomföra angelägna reformer.

Stockholm den 27 oktober 1969

Liss Granquist

Försäkringsinspektionen:

Inspektionens allmänt positiva syn på frågan om en översyn av försäkringsavtalsrätten har utförligt redovisats i utlåtande till riksdagens första

lagutskott år 1965 i anledning av likalydande i kamrarna väckta motioner. Ämbetsverkets synpunkter har — tillika med övriga remissorgans — i väsentliga delar återgivits i utskottets utlåtande nr 22 nämnda år. Utskottet hemställde i utlåtandet visserligen, att de i sammanhanget aktuella motionerna — som i huvudsak hänförde sig till detaljfrågor i lagstiftningen — icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd men uttalade i den allmänna frågan, att en översyn av försäkringsavtalslagen enligt utskottets uppfattning borde ske i samråd med de övriga nordiska länderna. Utskottet sade sig utgå ifrån att erforderligt initiativ skulle tas, då förutsättningar för nordiskt samarbete bedömdes vara för handen. Av debatten i andra kammaren (prot. nr 19 s. 121 ff) syntes likaledes klart framgå, att en översyn av försäkringsavtalslagen skulle komma till stånd så snart förutsättningar förelåg för en gemensam översyn av de genom nordiskt samarbete tillkomna försäkringsavtalslagarna.

Av vad sålunda anförts synes klart framgå, att den svenska inställningen till en ifrågasatt översyn och modernisering är avgjort positiv. Att arbetet om möjligt bör ske med hänsynstagande jämväl till utomnordiska aspekter, sammanhängande med det europeiska integrationsarbetet, förefaller inspektionen rimligt och önskvärt.

Det må i sammanhanget erinras om att enligt Kungl. Maj:ts bemyndiganden dels den 7 juli 1966 tillkallats en utredningsman för att undersöka möjligheterna att genomföra en rättssociologisk undersökning av försäkrings inverkan på skadeståndslagstiftningen och söka utarbeta riktlinjer för en sådan undersökning, dels ock den 4 november 1966 tillkallats sakkunniga att tillsammans med sakkunniga i övriga nordiska länder utreda frågor om skadestånd för framtida förlust av arbetsinkomst och om efterlevandes rätt till skadestånd (skadeståndskommittén). Båda dessa utredningsuppdrag torde till viss del beröra försäkringsavtalslagstiftningens område.

Stockholm den 28 oktober 1969

Malte Oredsson

Erik Blomqvist

Riksförsäkringsverket:

I medlemsförslaget anföres bl. a. att frågan om olycksfalls- och sjukförsäkringens förhållande till socialförsäkringen inte är tillfredsställande löst i de nordiska försäkringsavtalslagarna och att en reformering av dessa aktualiseras på bl. a. denna punkt.

Efter ikraftträdandet av 1927 års svenska lag om försäkringsavtal, som inte äger tillämpning på socialförsäkringens område, har såväl yrkesskade-

som sjukförsäkringarna undergått en omgestaltning och kraftig utbyggnad. Samma är förhållandet med folkpensioneringen. Vidare har tilläggs-pensioneringen tillkommit. Inom sjukförsäkringen har kompensationen för inkomstbortfallet genom den förbättrade sjukpenningförsäkringen höjts till en nivå av c:a 80 procent av den bortfallna inkomsten. I lägre inkomstlagen kan kompensationen för inkomstbortfallet stiga till mer än 95 procent.

Någon lagmässig samordning av socialförsäkring och privat försäkring föreligger inte. Frågan om överförsäkring och överkompensation då ersättning utgår såväl från socialförsäkringen som till följd av privat försäkring har dock beaktats av försäkringsinspektionen i dess verksamhet. Problemet berördes av riksförsäkringsverket i dess den 1 mars 1966 avgivna utlåtande över en inom socialdepartementet utarbetad promemoria om förbättrad sjukpenningförsäkring. Verket bedömde de kompensationsgrader som skulle ernås genom kompletteringsförsäkring om exempelvis 5 kronor per dag i bl. a. försäkringsbolag — något som ofta förekommer — såsom alltför höga för försäkrade i det stora flertalet sjukpenningklasser. I vissa inkomstlagen syntes enligt verkets mening kompletteringsförsäkring över huvud taget inte kunna förekomma utan att överförsäkring inträdde. Verket ansåg därför att det skulle bli nödvändigt att starkt beskära möjligheterna till kompletteringsförsäkring vid sidan av den allmänna försäkringen, om sjukförsäkringen — såsom sedermera skett — byggdes ut enligt förslaget i promemorian.

Något material som belyser hur utvecklingen blivit i nu angivna hänseende finns inte tillgängligt hos riksförsäkringsverket.

Sammanfattningsvis kan sägas att tillkomsten och den successiva utbyggnaden av den allmänna försäkringen liksom utvecklingen av yrkes-skadeförsäkringen i hög grad ändrat förutsättningarna för den privata sjuk- och olycksfallsförsäkringen. Förhållandet mellan den offentliga och den privata försäkringen synes förtjänt av uppmärksamhet. Riksförsäkringsverket har för sin del ingenting att erinra mot att en utredning om försäkringsavtalslagarna kommer till stånd på samnordisk bas.

Stockholm den 27 oktober 1969

L.-Å. Åström

Helmer Sandberg

Föredragande

Trafikförsäkringsföreningen:

Även Svenska försäkringsbolags riksförbund har av presidiet beretts tillfälle yttra sig över medlemsförslaget. Föreningen, vars verksamhet i princip är inskränkt till att omfatta den i huvudsak av trafikförsäkringslagen

reglerade trafikförsäkringen, har fått taga del av riksförbundets yttrande, vilket avgivits den 6 november 1969 (*se nedan*). I yttrandet återfinnes uttalanden, som direkt berör eller indirekt har betydelse för trafikförsäkringen. Föreningen ansluter sig till dessa uttalanden och åberopar dem som eget yttrande.

Stockholm den 10 november 1969

Trafikförsäkringsföreningen

Hugo Hellqvist

Svenska försäkringsbolags riksförbund:

De nordiska försäkringsavtalslagarna, som tillkom efter nordiskt samarbete, har varit i kraft i cirka 40 år. De var för sin tid föredömligt moderna och torde ha haft stor betydelse som bas för en lämplig uppbyggnad av försäkringsskyddet och för förtroendet för försäkringsverksamheten. Den snabba utveckling som försäkringsverksamheten och samhällslivet i övrigt genomgått sedan lagarnas tillkomst gör det emellertid inte förvånande att dessa i vissa hänseenden blivit föråldrade eller otillräckliga. En översyn med sikte på en modernisering av lagarna ter sig mot denna bakgrund allmänt sett naturlig.

Förslagsställarna har i olika avseenden närmare angivit sin kritik av gällande regler och här efter sammanfattat denna kritik i vissa allmänna satser. Lagarna sägs sålunda företrädesvis vara inriktade på de sjuka fallen i stället för på de friska. Vidare sägs bl. a., att försäkringen bör framför allt ge försäkringstagaren skydd i de fall, då han rimligen behöver skydd och i vilka han är villig att betala premier för skyddet, samt att det är nödvändigt att objektivt balansera styrkeförhållandet mellan försäkringsavtalets båda kontrahenter. Man kan av dessa och liknande teser lätt få intrycket dels att det generellt skulle vara illa ställt med det försäkringsskydd försäkringstagaren i dag erhåller och dels att en översyn av försäkringsavtalslagarna mer allmänt skulle kunna bota de brister i skyddet som kan finnas. Riksförbundet anser det angeläget — för att förväntningarna på vad som kan åstadkommas genom en översyn av försäkringsavtalslagarna skall bli realistiska — att göra några allmänna påpekanden.

1. Det övervägande antalet regler i försäkringsavtalslagarna är dispositiva, d. v. s. de träder i funktion endast om försäkringsvillkoren inte stadgar annorlunda. De tvingande reglerna är tvingande endast för försäkringsbolaget; de anger den maximala gränsen för hårdhet i tillämpningen som försäkringsbolaget får visa. Ingenting hindrar dock en mjukare tillämpning. Försäkringsavtalslagarna har därför inte utgjort en tvångströja på utvecklingen. Försäkringsformer har kunnat utvecklas i takt med tidens krav

med sikte på att försäkringstagarna skall få det skydd de behöver till premier som de bedöms vilja och kunna betala. Det sagda innebär emellertid inte att en översyn av lagarna skulle vara onödig. Dispositiva regler som ridits förbi av utvecklingen gör inte längre avsedd tjänst och bör omarbetas för att fylla sin utfyllnadsfunktion. Tvingande regler som befinns vara överspelade av utvecklingen i praxis bör — där nya generella gränsdragningar är möjliga — genom lagstiftning anpassas till en modernare syn på deras skyddsfunktion till förmån för försäkringstagarna. Men detta innebär sålunda att ett översynsarbete till mycket stor del torde komma att bestå i en kodifiering av det faktiska läge som utvecklingen i dag lett fram till. På vissa punkter kan dock givetvis arbetet resultera i nya lösningar.

2. Förslagsställarna antyder, att tyngdpunkten i det rättsliga skyddet för försäkringstagaren förskjutits från försäkringsavtalslagen mot bl. a. tillsynslagstiftningen. Bakgrunden till denna uppfattning torde vara — förutom vad under 1. ovan sagts — att det endast är vissa av försäkringstagarens skyddsbehov som kan eller lämpligen bör tillgodoses inom ramen för en lagstiftning om försäkringsavtal. Så är t. ex. det viktiga intresset av pris-skälighet — vilket intresse förslagsställarna inte direkt nämner men snuddar vid i motiveringarna — till sin natur sådant att det rättsligen bör tillgodoses inom tillsynslagstiftningens ram och utomrättsligt genom försäkringsbolagens konkurrens. Ett annat vitalt och alltmer dominerande intresse för försäkringstagarna, som förslagsställarna direkt nämner, är ansvarsbestämningen, d. v. s. de regler som anger försäkringsskyddets omfattning. Regler härom saknas i dag nästan helt i försäkringsavtalslagarna men enligt riksförbundets mening är detta icke generellt att beteckna som en brist utan snarare som en fördel. En smidig anpassning till förändrade marknadsbehov och andra förändringar i samhället skulle kunna försvåras om försäkringsskyddets omfattning mer allmänt fixerades genom tvingande lagstiftning. Dispositiva regler skulle snabbt kunna bli överspelade av utvecklingen och som obsoleta endast åstadkomma förvirring. Det moderna försäkringsskyddets utformning jämfört med gällande lagregler stöder denna uppfattning, eftersom lagen å ena sidan utgjort en grund för rättsförhållandet mellan försäkringsgivare och försäkringstagare men å andra sidan inte lagt hinder i vägen för en för försäkringstagarna positiv utveckling. Enligt riksförbundets mening bör därför en översyn — som ovan antytts — höja lagstiftningen till en modernare, positivare nivå men icke lägga hinder i vägen för fortsatt liberalare utveckling av försäkringsskyddet.

Frågan om vilka rättigheter försäkringsavtalet ger — enligt den terminologi förslagsställarna anknyter till, de friska fallen — är sålunda till sin natur sådan att den huvudsakligen bör lämnas utanför försäkringsavtalslagarnas reglering. Undantag finns dock, varibland främst märkes reglerna om beräkning av ersättning i skadeförsäkring. Även i reviderade försäkringsavtalslagar torde regleringen av de sjuka fallen — d. v. s. reglerna om

påföljd för att förpliktelser icke uppfyllts — naturligen komma att dominera.

Riksförbundet vill understryka att framhållandet av de ovan anförda synpunkterna har haft det enda syftet att allmänt ställa betydelsen och omfattningen av den ifrågasatta översynen i en realistisk dager. En översyn med sikte på en modernisering av lagarna är inte onödig utan ter sig, som riksförbundet redan inledningsvis framhållit, naturlig. Riksförbundet avser inte att i detta sammanhang mer i detalj redovisa erfarenheter av gällande lag och synpunkter på en modernisering men är givetvis intresserad av att aktivt medverka om ett reformarbete kommer till stånd. Beträffande de angelägnaste områdena för sådana reformer vill riksförbundet, liksom förslagsställarna, peka på reglerna om påföljderna vid åsidosättande av olika slag av biförpliktelser — inte minst i vad avser säkerhetsföreskrifter — samt värderingsreglerna i skadeförsäkring. I skriften »Bör försäkringsavtalsrätten reformeras?», en samling uppsatser utgiven med anledning av försäkringsbolaget Allmänna Brands 125-årsjubileum, belyses flera problemställningar, främst inom skadeförsäkringens olika områden. Ett särskilt område som förslagsställaren pekar på som föremål för ett översynsarbete är trafikförsäkringen, vars moderna funktion sägs icke återspeglas i lagarna. Detta torde vara sant endast om med »lagarna» avses försäkringsavtalslagarna. Däremot måste trafikförsäkringens moderna funktion sägas i princip väl återspeglas i t. ex. den svenska lagen om trafikförsäkring. Riksförbundet vill endast framhålla att i sak något väsentligt knappast kan vara att vinna genom att mer systematiskt överföra regler, som måhända kan sägas tillhöra försäkringsavtalsrättens område, från trafikförsäkringslagen till försäkringsavtalslagen.

Inom livförsäkringen, som förslagsställarna inte närmare berör, är visserligen avtalssituationen mellan försäkringsbolag och försäkringstagare oftast ej på samma sätt komplicerad. Från andra synpunkter torde dock några av de viktigaste reformbehoven på försäkringsavtalsrättens område föreligga just inom livförsäkringen. Här har sedan försäkringsavtalslagens tillkomst en livlig utveckling ägt rum, kännetecknad bl. a. av uppkomsten av nya försäkringsformer, ägnade att möta de stegrade och ständigt mera varierade behoven av skydd och försörjning i försäkringens form. Exempel härpå är främst gruppförsäkringens stora utbredning, som icke förutsetts i gällande försäkringsavtalslag. Sålunda inrymmer icke försäkringsavtalslagen bestämmelser som tar hänsyn till det förhållandet att den ena parten i avtalet är ett kollektiv med de speciella problem som härav följer.

Utvecklingen på livförsäkringens område är givetvis av den största betydelse såväl för samhällsekonomin som för den enskildes ekonomiska förhållanden. Av särskild vikt i detta sammanhang är att försäkringar ofta utgör de från ekonomisk synpunkt mest betydelsefulla tillgångarna för försäkringstagaren och hans familj. Tillämpningen av familje- och arvsrättens

förmögenhetsrättsliga principer på försäkringarna är därför ett ämne som förtjänar den största uppmärksamhet. De regler som nu gäller är emellertid delvis oklara eller i något fall olämpliga. Den familjerättsliga lagstiftningen i Sverige har inte i alla avseenden tagit tillräcklig hänsyn till försäkringarnas betydelse och gängse utformning.

Riksförbundet vill slutligen liksom förslagsställarna understryka vikten av att vid ett eventuellt reformarbete uppmärksamhet ägnas åt det harmoniseringsarbete som pågår inom EEC.

Riksförbundet får sålunda under hänvisning till de motiveringar som förbundet ovan anfört uttala sin positiva inställning till en översyn av försäkringsavtalslagen, varvid dock förutsättes att denna översyn vidtages i samarbete med övriga nordiska länder.

Stockholm den 6 november 1969

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Olle Karleby

Styrelsens ordförande

Richard Schönmejr

Verkställande direktör

Svenska försäkringsföreningen:

Svenska försäkringsföreningen, som är stiftad 1875, är en ideell förening av enskilda försäkringsmän med omkring 2 000 medlemmar. Föreningen har till syfte att verka för en sund och ändamålsenlig utveckling av försäkringsväsendet och bedriver sin verksamhet i intimt samarbete med motsvarande föreningar i andra nordiska länder — Forsikringsforeningen i København, Försäkringsföreningen i Finland, Den norske forsikringsforening. De fyra föreningarna utger tillsammans en vetenskaplig tidskrift, Nordisk Försäkringstidskrift.

Under många decennier har de fyra föreningarna samarbetat, bland annat beträffande lagstiftningen på försäkringsområdet. De nu gällande lagarna om försäkringsavtal har tillkommit efter gemensam nordisk utredning, och frågan om en revision har vid flera tillfällen diskuterats vid möten med Svenska försäkringsföreningen.

Föreningen har med anledning av remissen haft kontakt med de svenska försäkringsbolagens organisation, Svenska försäkringsbolags riksförbund. De av föreningen därvid framförda synpunkterna har beaktats i riksförbundets remissvar den 6 november 1969, och föreningen instämmer i riksförbundets remissvar (*se ovan*).

Stockholm den 28 november 1969

För Svenska försäkringsföreningen

Tage Larsson

Ordförande

Försäkringstagarnas riksförbund:

Försäkringsväsendet har en synnerligen stor betydelse i vårt samhälle. Medborgarna söker i allmänhet att genom en eller flera försäkringar mildra de ekonomiska påfrestningar, som kan uppkomma i olika sammanhang. Det ekonomiska livet är för sin behöriga fortgång starkt beroende av ett välplanerat försäkringsskydd. Mot bakgrunden av att en sådan riksutjämning ofta är förutsättningen för förverkligandet av samhällsgagnande initiativ kan det med fog hävdas att ett välordnat försäkringsväsen är i våra dagars samhälle ett av de primära samhällsintressena. Den i privat regi bedrivna försäkringsverksamheten bör även ses som ett komplement till samhällets åtgärder av olika slag, såsom allmänna försäkringar i syfte att bereda trygghet åt medborgarna. Det privata försäkringsväsendet har sålunda en utomordentligt viktig uppgift att fylla i den politik för ökad trygghet åt medborgarna, varom man är allmänt ense. Samhället bör därför ställa höga krav på den privata försäkringsverksamheten och särskilt att försäkringstagarna beredas effektiv trygghet till lägsta möjliga kostnad.

Det är förbundets bestämda uppfattning att kostnaderna för försäkringarna skulle kunna väsentligen nedbringas genom en mer rationell och ändamålsenlig organisation på försäkringsväsendets område. Försäkringsväsendet har visserligen, inte minst under senare år, undergått en betydande rationalisering genom sammanslagning av företag, organisatoriska förbättringar etc. Även om man utgår ifrån att försäkringsväsendet icke bedrivs oekonomiskt inom de olika enheterna, ter sig dock den totala organisationen såsom mindre ändamålsenlig och därför alltför kostnadskrävande. En inom ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor 1965 upprättad PM utvisade, att antalet riksbolag uppgick till inte mindre än 97 eller omräknat till koncernbildningar eller koncernliknande samarbete med andra bolag till 52 större enheter. En djupgående rationalisering och effektiv kontroll från det allmännas sida framstår därför som en oundgänglig förutsättning för att försäkringar skall kunna erhållas till lägsta möjliga pris. Detta krav understrykes särskilt för sakförsäkringens vidkommande, där premiesättningen inte är underkastad försäkringsinspektionens godkännande. De talrikt förekommande prisavtalen är även klart konkurrenshämmande.

Sedan förbundet sålunda anlagt några mer allmänna synpunkter i organisations- och den därmed sammanhängande kostnadsfrågan vill förbundet i det följande begränsa sitt yttrande till att avse sakförsäkringen, där de väsentligaste bristerna finns i fråga om tryggheten för den enskilde försäkringstagaren, dock att i ett särskilt avsnitt några problem inom trafikförsäkringen även kommer att behandlas.

Försäkringsvillkoren. Försäkringsbolagen fastställer ensidigt, vilka allmänna villkor, som skall gälla för respektive försäkringsgren med den begränsning allenast som ligger däri att vissa paragrafer i försäkringsavtalslagen är av tvingande natur. Försäkringsinspektionen har sålunda härvid

inte någon granskande eller kontrollerande verksamhet. Detta framgår som desto betänkligare som den enskilde försäkringstagaren icke har möjlighet att förhandla sig till villkor utan nödgas acceptera bolagens allmänna villkor på samma sätt som medborgarna måste acceptera de lagar, som gäller i samhället. Några exempel på vartill detta kan leda skall här ges.

Försäkringsbolagens rätt att själva, varje bolag för sig, bestämma och formulera villkoren, har medfört att villkoren blivit helt oöverskådliga. De villkorsfoldrar, som bolagen ger ut, hänvisar på många punkter till försäkringsavtalslagen, d. v. s. till en lag, som menige man givetvis inte känner till och inte rimligen kan beräknas taga del av. Villkoren är desto mer svåröverskådliga, som en del men inte alla de bestämmelser i försäkringsavtalslagen, som skall gälla för försäkringen, tages in i villkorsfolderna. Bolagen uppställer villkoren efter olika mallar. Det är därför inte möjligt att lägga villkoren från olika bolag bredvid varandra och därav tydligt se vari de olika bolagens villkor skiljer sig från varandra. Prisjämförelse blir därför ej heller möjlig. Detta är desto allvarligare som man svårigen kan värja sig från den uppfattningen, att bolagen mer är inriktade på att konkurrera med varandra i fråga om förmåner än i fråga om premier. Tydliga och klara försäkringsvillkor utgör sålunda även en oundgänglig förutsättning för en önskvärd effektiv konsumentupplysning.

Försäkringsvillkor och försäkringsavtalslagen innehåller faromoment för försäkringstagarna. Som exempel härpå kan nämnas, att enligt försäkringsavtalslagen är försäkringstagaren förlustig sin rätt gentemot försäkringsbolaget, därest han inte inom tre år från det han fick kännedom om sin fordran mot bolaget instämmer bolaget till domstol. Det räcker alltså inte med, att han inom denna tid under hand t. ex. genom skadeanmälan hos bolaget anmält försäkringsfallet. Denna bestämmelse, varom försäkringstagaren inte erhåller upplysning vid försäkringens tecknande eller eljest i villkoren, innebär en stor fara för rättsförluster. Bestämmelsen är dessutom inte erforderlig för att försäkringsbolagen skall kunna få ett avgörande till stånd. I anslutning till försäkringsavtalslagen har nämligen försäkringsbolagen enligt sina villkor möjlighet att skriftligen förelägga försäkringstagaren att inom viss tid instämma bolaget till domstol vid äventyr att försäkringstagaren eljest förlorar sin rätt.

Försäkringsvillkoren innehåller skiljedoms klausul för värdering av inträffad skada. Försäkringstagarens skyldigheter att underkasta sig skiljedom är betungande för honom. Bland annat medför den att medellös eller mindre bemedlad, som inte kan förskottera sin andel av skiljedomskostnaden, kan bli nödsakad att av detta skäl böja sig för bolagets ståndpunkt i fråga om värdet av inträffad skada. Skiljedoms klausulen är desto oskäligare gentemot försäkringstagaren, som det åligger denne att betala halva skiljedomstolskostnaden även om hans värdering står sig hos skiljenämnden. Reglerna för värdering av skada är ytterligt komplicerade, många gånger på gränsen till det för i varje fall gemene man obergripiga.

Försäkringsvillkoren upptager undantagsbestämmelser, som inte kan vara av någon verklig betydelse för bolagens rörelseutfall men vars tillämpande kan vara ruinerande för den enskilde försäkringstagaren. Som ett exempel på hur försäkringsbolagen undan för undan söker fritaga sig från ansvar kan nämnas, att från 1 januari 1968 brandförsäkring å fastigheter inte längre skyddar mot sprängskador. Från att det sålunda tidigare varit så, att fastighetsägare, som fått sin fastighet skadad av sprängning, erhållit ersättning av sitt försäkringsbolag och det sålunda varit honom ovidkommande huruvida försäkringsbolaget sedan i sin tur kunnat utfå ersättning från någon för sprängningen ansvarig, har alltså nu lagts på ägaren till den skadade fastigheten att söka ersättning av den för sprängningen ansvarige med allt vad detta innebär av besvär, kostnader och risk att inte få ut något. Någon reduktion av brandförsäkringspremien har denna utmönstring av sprängskyddet inte medfört.

Enligt lagen om försäkringsrörelse skall i varje försäkringsaktiebolags styrelse finnas minst en ledamot med särskild uppgift att vaka över att försäkringstagarnas intressen iakttagas. Bestämmelsen, som sålunda inte gäller för ömsesidiga försäkringsbolag, bör utsträckas att gälla även för sådana bolag. Den enskilde försäkringstagaren har lika litet att säga till om i ömsesidigt bolag som i aktiebolag och är sålunda i lika hög grad i ömsesidigt bolag som i aktiebolag i behov av ledamot i styrelsen med uppgift att bevaka sina intressen. För att bestämmelse om särskild ledamot med uppgift att bevaka försäkringstagarnas intressen skall medföra någon verklig trygghet för försäkringstagarna bör försäkringsbrevet innehålla uppgift om vem eller vilka dessa ledamöter är samt var och hur de kan anträffas av försäkringstagare, som har problem med bolaget.

Försäkringsbolagen fritager sig från ansvar, då försäkringstagaren handlat med grov vårdslöshet. Men gränsdragningen mellan grov och icke grov vårdslöshet är svår att draga. Bestämmelsen synes i sin allmänna formulering för hård för försäkringstagaren.

Skaderegleringen. Försäkringsbolagen har till skillnad från försäkringstagaren eller annan skadelidande obegränsade personliga och ekonomiska resurser till sitt förfogande samt är, likaledes till skillnad från den enskilde, inte i det läge, att en snabb uppgörelse är påkallad. Åtgärder är därför påkallade för upphävande av det underläge, vari den enskilde sålunda befinner sig gentemot försäkringsbolagen. S. k. slutuppgörelser bör inte få åberopas av försäkringsbolagen, då försäkringstagaren ofta inte är i det läge att han kan bedöma konsekvenserna av en sådan uppgörelse. Försäkringsbolagens nämnder av olika slag bör — särskilt då nämnderna rådfrågas av domstol, vilken praxis kan i och för sig ifrågasättas — bereda försäkringstagaren och dennes ombud tillfälle att muntligen och skriftligen inför nämnderna framlägga sina synpunkter, innan nämnden avger sitt utlåtande. Ränthebestämmelserna bör ändras, så att icke som nu försäkringsbolagen vid utdragna uppgörelser och tvister gör räntevinster på försäkrings-

tagarens bekostnad eller tvingar denne för undvikande härav att tämligen omgående uttaga stämning till domstol. Det allmänna bör auktorisera läkare med särskild uppgift att tillhandagå skadelidande i tvister med försäkringsbolag för åstadkommande av balans vid utredning av personsador mellan försäkringsbolagen, som har en stab av framstående läkare anknutna till sig, å ena sidan, samt försäkringstagare och andra skadelidande, som på grund härav ofta har svårt erhålla medicinsk expertis till sitt förfogande, å andra sidan.

Försäkringsbolagens skadereglering är ytterst ojämn inte endast inom bolagen utan även bolagen emellan. Den som har en försäkring i ett "hårt" bolag har givetvis erhållit mindre för sin premie än den som har sin försäkring i ett "humant" bolag och detta utan att han — helt naturligt — erhållit någon upplysning härom på förhand, d. v. s. då försäkringen tecknades. En riktig konsumentupplysning kan följaktligen strängt taget inte lämnas med mindre skaderegleringen i de olika bolagen sker efter enhetliga principer. En systematisk granskning av skaderegleringarna är därför även av detta skäl i hög grad av behovet påkallad.

Förbundet vill i likhet med motionärerna understryka vikten av att *försäkringstagarnas biförpliktelser* ägnas uppmärksamhet. En särskild betydelsefull biförpliktelse utgör upplysningsplikten. Den bör inte göras vidsträcktare än som kan ur försäkringsbolagens synpunkt anses absolut oundgängligt och klar information bör ges försäkringstagaren vid försäkringens tecknande, om hur långt upplysningsplikten sträcker sig. Resultatet kan annars bli opåkallade rättsförluster för försäkringstagaren. Som exempel härpå kan nämnas att i ett mål om ersättning för inbrottsstöld försäkringstagarens talan ogillades — målet är för närvarande visserligen under prövning i högre domstolsinstans — på den grund att han ansågs ha varit skyldig att vid försäkringens tecknande upplysa bolaget om, att han tidigare varit straffad och om andra personliga förhållanden samt att bolaget inte skulle ha tecknat försäkringen, om bolaget haft kännedom om förhållandena.

Den allmänna bestämmelsen i *försäkringsavtalslagens* 34 § att villkor, som leder till uppenbar obillighet kan jämkas eller lämnas helt utan avseende, utgör ett bräckligt skydd för försäkringstagaren. Lagrummet förutsätter nämligen för sin tillämpning även att det skall, som det heter, överensstämma med god försäkringspraxis att jämka på villkoret eller lämna det helt utan avseende, ehuru det ofta är just mot rådande försäkringspraxis, som försäkringstagaren är i behov av lagens skydd; obilligheten i och för sig borde vara tillräckligt skäl för lagrummets tillämpande.

Trafikförsäkringen påkallar alldeles särskild uppmärksamhet, då samhället här har direkt tagit på sig det ekonomiska ansvaret för trafikens offer. Utöver de allmänna lättnader, som ovan förts på tal för försäkringstagare i allmänhet, bör här uppmärksammas de särskilda svårigheter, som föreligger för den trafikskadade att utfå ersättning för personsador. Sam-

bandet emellan en trafikolycka och en personskada ifrågasättes alltför ofta av försäkringsbolagen. Som ett typexempel kan nämnas, att när en trafikskadad framställer anspråk på ersättning för en ryggskada, sambandet mellan olyckan och besvären ofta bestrides av försäkringsbolaget under hänvisning till röntgenplåtar, som utvisar vissa degenerativa förändringar i ryggen, förändringar, som alla människor förr eller senare råkar ut för och som före trafikolyckan inte givit upphov till några som helst besvär för den skadade. Svårigheter av samma slag möter också synnerligen ofta vid skullskador. Bevisbördan om vållandet till en trafikolycka är omkastad till förmån för den skadade men därav har han, då det gäller personskada, ofta föga glädje just på grund av svårigheten att prestera full bevisning om sambandet mellan olyckan och besvären. En omkastad bevisbörda — eller annan bevislättnad — i fråga om samband mellan olycka och personskada bör därför enligt förbundets förmenande allvarligt övervägas och detta även vid andra försäkringsfall än som faller under trafikförsäkring. Redan en bestämmelse motsvarande den i lagen om yrkesskadeförsäkring förefintliga, enligt vilken orsakssamband skall anses föreligga mellan ett i arbete inträffat olycksfall och skada, såvida icke betydligt starkare skäl talar mot än för samband skulle utgöra ett framsteg. I den juridiska litteraturen har för övrigt på sistone diskuterats huruvida icke den bevislättnad, varom stadgas i rättegångsbalkens 35 kap. 5 § — ”Är fråga om uppskattning av inträffad skada och kan full bevisning därom icke alls eller allenast med svårighet föras, äge rätten uppskatta skadan till skäligt belopp” — bör kunna tillämpas även i sambandsfrågor. Intet torde vara mer ägnat att vid personskada minska riskerna för personliga tragedier och befrämja möjligheterna till snabba och skäliga utomrättsliga uppgörelser mellan försäkringsbolagen och skadelidande än bevislättnad i sambandsfrågor.

Förbundet instämmer sålunda i motionärernas hemställan om översyn och modernisering av lagstiftningen om försäkringsavtal men vill samtidigt understryka, att reformarbetet inte bör inskränkas till lagen om försäkringsavtal utan bör gälla samhällets inflytande över försäkringsväsendet över huvud taget. Tryggare ställning för försäkringstagaren och annan skadelidande kan inte ernås allenast genom utvidgande av området för tvingande regler i försäkringsavtalslagen till försäkringstagarens skydd. Tyngdpunkten i det rättsliga skyddet för försäkringstagarna och andra skadelidande måste förskjutas mot tillsynslagstiftningen och tillsynsmyndigheten, vilken senare framför allt bör tilläggas befogenhet att pröva de allmänna försäkringsvillkoren, som fallet är i många andra länder, samt bolagens skaderegleringar.

Stockholm den 12 november 1970

Försäkringstagarnas riksförbund

Gunnar Molin

Bertil Westlin

*BILAGA 2***Hovedavtale**

mellom

Forbrukerrådet og Norske forsikringsselskapers forbund*Rammen for samarbeidet*

§ 1

Forbrukerrådet og Norske forsikringsselskapers Forbund vil i fellesskap opprette *Forbrukernes Forsikringskontor* og *Forsikringsskadenemnden*. Videre tar man sikte på et samarbeid om utforming av forsikringsvilkår for eksisterende eller nye forsikringsformer av interesse for den alminnelige forbruker. Avtalen omfatter ikke livsforsikring.

§ 2

Utgiftene til kontorets og skadenemndens virksomhet deles likt mellom partene i denne avtale.

Forbrukernes forsikringskontor

§ 3

Det opprettes et fritt og uavhengig kontor som skal ha til oppgave å hjelpe og veilede den alminnelige forbruker i tilfelle hvor denne mener å ha krav mot forsikringsselskap som følge av skade.

Kontoret er ikke forpliktet til å realitetsbehandle henvendelser hvis den interesse som søkes fremmet har særlig yrkes- eller næringsmessig tilknytning og henvendelsen antas hensiktsmessig å kunne behandles av bransjeorganisasjon eller advokat. Ved denne vurdering skal alle forhold, også de økonomiske, tas i betraktning.

Kontoret bistår som sekretariat Forsikringsskadenemnden i dens virksomhet, jfr. § 10.

§ 4

For å organisere kontoret og legge forholdene til rette for dets virksomhet og virke som kontaktorgan mellom kontorets ledelse og partene i denne avtale, oppnevnes et kontorstyre med tre representanter utpekt av Forbrukerrådet og tre representanter utpekt av Norske Forsikringsselskapers Forbund. Kontorstyret skal følge virksomheten ved kontoret og fastsetter — i den utstrekning det er nødvendig — retningslinjer for denne. Kontorstyret ansetter leder for kontoret, fastsetter hans tittel og er høyeste myndighet i personalspørsmål som vedrører kontoret.

Kontorstyret er vedtaksført når minst to av representantene fra hver partside er til stede. Til gyldig vedtak kreves minst fire stemmer. Om nødvendig

orienteres partene i denne avtale, som vil rådslå for å finne en løsning i tvilsomme spørsmål.

§ 5

Kontoret utarbeider årlige budsjettforslag for den virksomhet som drives ved kontoret og i Forsikringsskadenemnden. Partsrepresentantene i kontorstyret tar deretter finansieringsspørsmål opp med partene i denne avtale. Om nødvendig vil partene da rådslå for å komme frem til enighet. De midler man blir enige om, stilles til disposisjon for kontoret og forvaltes under dets leders ansvar.

Kontoret legger årlig gjennom kontorstyret frem regnskap for de forvaltede midler. Regnskapet skal være revidert av statsautorisert revisor. Finner en part grunn til å fremkomme med bemerkninger til regnskapet, skal partene i denne avtale komme sammen for å drøfte situasjonen. Blir man da ikke enige, forelegges saken for en oppmann utpekt av Justitiarius i Høyesterett.

§ 6

Kontoret skal foreta en avklarende behandling av saker som bringes inn. Saker som ikke hører inn under Forsikringsskadenemndens virkeområde kan henvises til den instans saken etter sin art angår.

I tvist mellom forbruker som nevnt i § 3 og forsikringsselskap skal enhver med interesse i saken gis orientering om den mest hensiktsmessige behandling av denne, herunder fritt rettsråd, fri sakførsel, behandling av saken i Forsikringsskadenemnden, ved skjønn i henhold til polisevilkår m. v. Kontoret skal ha for øye at det vanligvis vil være en fordel for alle interesserte at tvister ordnes i minnelighet og skal hjelpe til med å tilrettelegge forholdene for dette.

I tvister om skadeoppgjør kan kontoret rette henvendelse til forsikringsselskap, offentlig myndighet, domstol, advokat eller andre for om mulig å påskynde sakens behandling.

§ 7

Kontoret tar imot og vurderer forslag fra publikum forsåvidt angår utforming av forsikringsvilkår og forsikringsformer. Finner kontoret ut fra sin erfaring at det er behov for reformer på dette felt, tas saken opp med Forbrukerrådets vilkårsutvalg, jfr. § 12.

Forsikringsskadenemnden

§ 8

Nemnden skal ha 5 medlemmer, formann, to medlemmer oppnevnt av Forbrukerrådet og to medlemmer oppnevnt av Norske Forsikringsselskapers Forbund.

Formannen og en varamann for ham oppnevnes i fellesskap av partene i denne avtale, men av Justitiarius i Høyesterett såfremt partene ikke blir enige.

Foruten de faste medlemmer av nemnden oppnevner partene i denne avtale hver et antall varamenn etter eget skjønn.

Medlemmene og varamennene oppnevnes for en 3-års periode.

Av de varamenn som oppnevnes av Norske Forsikringsselskapers Forbund, kan enkelte betegnes som bransjespesialister. Finner nemndens formann det ønskelig at nemnden ved behandling av en sak har med en slik bransjespesialist, tilkalles denne, og nemnden suppleres da også med et medlem oppnevnt av Forbrukerrådet.

§ 9

Nemnden behandler saker i tilknytning til skadeforsikring, dog unntatt saker vedrørende Norsk sjøforsikringsplan, Norsk vareforsikringsplan og andre saker som mer naturlig hører inn under næringslivets organisasjoner. Nemnden kan også ellers vise en innbragt sak fra seg hvis den finner at saken ikke egner seg til behandling i nemnden. Foruten tolkning av forsikringsvilkår kan nemnden behandle spørsmål som etter Forsikringsavtaleloven er avgjørende for de interessertes rettsstilling. Nemnden behandler ikke skjønns-spørsmål vedrørende aktsomhetsgrad eller størrelse av erstatningsbeløp.

Nemnden kan ikke påta seg voldgiftsoppdrag.

§ 10

Kontoret skal vanligvis tilrettelegge en sak til behandling i nemnden når det er fremsatt ønske herom fra forsikringstager, skadelidt eller forsikrings-selskap interessert i en konkret tvist.

Kontoret skal påse at alle nødvendige opplysninger så vidt mulig kommer frem. Det utarbeider deretter en skriftlig redegjørelse hvor de momenter som kan være av betydning for nemndens vurdering skal være med. Redegjørelsen forelegges for de interesserte parter i tvisten, som har anledning til å komme med skriftlige bemerkninger til saksfremstillingen. Når saken på denne måte ansees tilstrekkelig klarlagt, sendes den til nemndens formann. Kontoret skal ikke komme med forslag til uttalelse.

Nemndens formann vurderer om saken er tilstrekkelig opplyst og egnet til behandling i nemnden. I motsatt fall søkes slike mangler avbøtet ved kontorets hjelp.

§ 11

Formannen berammer møte til behandling av innbragte saker og sørger for at de medlemmer som skal gjøre tjeneste på forhånd får oversendt kontorets redegjørelse og partenes bemerkninger i den enkelte sak.

Ved nemndens behandling av saker gjelder bestemmelsene om habilitet i Forvaltningslovens § 6 så langt de passer.

Under møtene kan representanter for kontoret være til stede og utføre sekretærarbeid. Møtene foregår forøvrig for lukkede dører. Det føres protokoll over forhandlingen.

Nemndens uttalelse og eventuelle dissenser begrunnes. Uttalelsene er rådgivende.

Med mindre nemnden annet bestemmer, er dens uttalelser offentlige, dog således at de impliserte parter navn ikke skal nevnes ved offentliggjørelsen.

Vilkårsutforming

§ 12

Forbrukerrådet oppnevner et vilkårsutvalg på to medlemmer, og fastsetter instruks for dette.

Finner Forbrukerrådets Vilårsutvalg at det er behov for endringer i forsikringsvilkår eller for innføring av nye forsikringsformer, tas saken opp med selskap og/eller organisasjon som den naturlig hører inn under. Bli det i denne forbindelse ytret ønske om å få saken utredet i komité med deltagelse av forbrukerrepresentanter, vil Forbrukerrådet og Norske Forsikringsselskapers Forbund medvirke til å få slik komité etablert. Det samme gjelder når selskap og/eller organisasjon ønsker å få vilkårs spørsmål utredet i komité med deltagelse av forbrukerrepresentanter.

Komitéen kan legge frem begrunnet forslag for vedkommende selskap og/eller organisasjon. Finner komitéen at endringer bør overveies i forbindelse med en mer vidtgående vilkårsrevisjon, kan den anmode om at slik revisjon blir satt i gang snarest mulig, eller be om at spørsmål som er utredet, blir viet spesiell oppmerksomhet ved neste alminnelige vilkårsrevisjon.

Taushetsplikt

§ 13

Personalet ved kontoret, medlemmer av nemnden og medlemmer av komité nevnt i § 12 har taushetsplikt overfor offentligheten med hensyn til saker under behandling.

Hovedavtalens varighet

§ 14

Avtalen gjelder til 31. desember 1973 og kan deretter sies opp med ett års varsel til utløp ved utgangen av et kalenderår. Partene kan dog når som helst gjensidig ta opp spørsmål om endring eller supplerings av teksten. De vil også forøvrig søke å fremme et godt og tillitsfullt samarbeid vedrørende forsikrings spørsmål av interesse for forbrukerne.

Oslo, 9. april 1970

Forbrukerrådet

Norske Forsikringsselskapers Forbund

Medlemsförslag

om trafikförbindelserna mellan Island, Färöarna, Grönland och det övriga Norden

(Väckt av Magnus Andersen, Knud Hertling, Svend Horn, Martha Johannessen, Magnús Kjartansson, Aksel Larsen, Erling Norvik, Poul Petersen och J. Fr. Øregaard)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Scandinavian Airlines System (SAS):

Det är SAS' uppfattning, att flygförbindelserna i dag mellan Island, Färöarna, Grönland och det övriga Norden efter omständigheterna täcker behovet på ett tillfredsställande sätt. Således har flygförbindelserna innevarande sommarsäsong mellan Skandinavien och ifrågavarande områden varit som följer:

Till Island har det varit 14 förbindelser i veckan, varav 12 har utförts av Loftleiðir och Icelandair, en av SAS ensamt samt en i samtrafik mellan SAS och Icelandair.

Vad Färöarna beträffar har i sommar upprätthållits 9 flygningar per vecka, delvis via Bergen. Dessa flygningar har utförts av SAS och Icelandair i samtrafik.

För Grönlands vidkommande har det innevarande sommarperiod varit 2 flygningar i veckan på Narssarssuaq och 3 1/2 på Søndre Strømfjord.

Dessutom utförs jämnt återkommande charterflygningar på Thule.

Den vidare utvecklingen av flygtrafiken mellan Island, Färöarna, Grönland och det övriga Norden beror på behovet, som enligt SAS' uppfattning är fast knutet till den ekonomiska utvecklingen i de berörda områdena.

Det förutsattes t. ex. vad Island beträffar att turistnäringen där kommer att öka stadigt de kommande åren, vilket kan nödvändiggöra att ytterligare flygförbindelser sätts in. Enligt de prognoser SAS arbetar efter kommer trafiken att utveckla sig med 10 procent per år fram till 1975. Vad gäller Grönland kan nämnas att semesterresor till Grönland har ökat kraftigt de senaste åren och det är inte orimligt att antaga, att behovet av ytterligare flygförbindelser på grund härav kommer att öka. SAS är införstått med betydelsen av tillfredsställande flygkommunika-

tioner mellan Island, Färöarna, Grönland och det övriga Norden och känner ett ansvar härför, inte minst vad trafiken till Färöarna och Grönland angår.

SAS ser med glädje det initiativ, som nu har tagits från Nordiska rådets sida att undersöka trafikförbindelserna generellt mellan ifrågasvarande områden för att värdera de möjligheter och det eventuella behov som föreligger för att förbättra dessa.

SAS tillåter sig med hänvisning till ovanstående tillstyrka det förevarande medlemsförslaget och hoppas, om det skulle visa sig nödvändigt, att ytterligare kunna bidra till Nordiska rådets arbete med detta ärende.

Konsortiet tackar för att ha fått tillfälle att uttala sig.

Stockholm den 23 september 1970

Scandinavian Airlines System
Luftfartspolitiska avdelningen
Henry Söderberg

D a n m a r k

Statsministeriet:

I denne anledning skal man herved meddele, at forslaget af rigsombudsmanden på Færøerne har været forelagt Færøernes landsstyre, der har anbefalet, at den foreslåede undersøgelse af trafikforbindelserne foretages.

Hertil skal statsministeriet for sit vedkommende henholde sig.

København, den 7. oktober 1970

P. m. v.
E. b.

Inger Skydsgaard
Sekretær

Handelsministeriet:

— — — skal man hoslagt fremsende fotokopier af nogle af Den Kgl. Grønlandske Handel og Danmarks Rederiforening over sagen afgivne udtalelser af henholdsvis 21. og 31. august 1970 (*se nedan*), hvortil handelsministeriets søfartsafdeling kan henholde sig.

København, den 9. november 1970

P. m. v.
J. Worm
Afdelingschef

E. Lysgaard

Ministeriet for offentlige arbejder:

— — — skal man meddele, at trafikforbindelserne, for så vidt angår luftfartens område, efter ministeriet for offentlige arbejders opfattelse for tiden synes at være tilfredsstillende.

København, den 2. oktober 1970

P. m. v.

Palle Christensen

J. Bang Christensen

Ministeriet for Grønland:

I denne anledning skal man meddele, at den trafik mellem Danmark og Grønland, der drives af SAS og Den Kongelige Grønlandske Handel, i det store og hele må siges at opfylde de i dag eksisterende rejsebehov.

Det bemærkes imidlertid, at såfremt der skal ske en udvikling af et egentligt turisterhverv i Grønland, vil forbedrede og billigere flyveforbindelser mellem Grønland og den øvrige verdens rutenet være en af forudsætningerne herfor. Spørgsmålet om turismen i Grønland behandles for tiden af et af ministeren for Grønland nedsat udvalg. Først når dette udvalg har afgivet sin betænkning, hvilket formentlig vil finde sted i begyndelsen af 1971, vil ministeriet kunne give en mere detaljeret redegørelse for, hvilke forbedringer af trafikken til Grønland, der skønnes nødvendig af hensyn til turismen.

København, den 3. november 1970

P. m. v.

Erik Hesselbjerg

Anne Buch Jørgensen

Man skal endvidere oplyse, at for så vidt angår udflugtsmuligheder, er der i turistområderne (Narssarssuaq-området, Sdr. Strømfjord—Hoi-Steinsborg, Jakobshavn og Godthåb) et mindre antal både, som kan anvendes til turistformål, og i et enkelt tilfælde har man arrangeret egentlige weekendture fra Godthåb til Qorqut for 120 kr. inklusive overnatning. I Qorqut er der i forbindelse hermed mulighed for børneparkering fra én weekend til den næste.

Arctic Hotel Corporation i Narssarssuaq og vaskeriejer Junge, Godthåb, har en stor turbåd.

Taksterne for udlejning af både er 15—20 kr. pr. time for 17—22 fods nummerbåde med plads til 5—6 personer. Speedbåde udlejes for 300—500 kr. pr. dag.

I Holsteinsborg er der planlagt en mindre flyveklub, som vil kunne påtage sig rundflyvninger med turister, ligesom der i Narssarsuaq er mulighed for leje af helikopter. Alouette helikopteren udlejes for 4 000 kr. i timen med pilot, men kan også lejes for kortere tid end 1 time.

København, den 24. august 1971

P. m. v.

E. b.

H. Lassen

— — — skal man oplyse, at Grønlands landsråd til foreløbig orientering har meddelt, at landsrådet har vedtaget at give sin tilslutning til den foreslåede undersøgelse af trafikforholdene.

Det bemærkes endvidere, at landsrådet af hensyn til den store afstand, der er fra Grønland til de øvrige nordiske lande, lægger afgørende vægt på en billigørelse af billetpriserne til og fra Grønland.

København, den 3. november 1971

P. m. v.

E. b.

J. A. Nolsøe

— — — skal man, efter at forslaget har været forelagt Grønlands landsråd og landshøvdingen over Grønland til udtalelse, meddele, at *Grønlands landsråd og landshøvdingen over Grønland* ud over det i ovennævnte skrivelse oplyste lægger vægt på, at den interne luft- og skibspassagertrafik billigøres.

Det skal til orientering oplyses, at der fortiden pågår forhandlinger mellem ministeriet for Grønland og ministeriet for offentlige arbejder om sænkning af SAS's takster for beflyvningen af Grønland. Spørgsmålet om eventuel ændring af takstpolitikken for den interne passagertrafik er ligeledes under overvejelse i ministeriet, men disse overvejelser må ses i sammenhæng med en prioritering af de opgaver, som ministeriet for Grønland varetager, hvilket medfører en række aspekter, som peger ud over det her rejste spørgsmål.

Ministeriet vil imidlertid ikke kunne give en mere detaljeret redegørel-

se for, hvilke forbedringer af trafikken til og i Grønland der skønnes nødvendige af hensyn til turismen, før et af ministeren for Grønland nedsat udvalg vedrørende turisme i Grønland har afgivet sin endelige betænkning, hvilket formentlig vil ske i sommeren 1972.

København, den 26. november 1971

P. m. v.

Erik Hesselberg

H. Lassen

Den Kongelige Grønlandske Handel:

Handelen opretholder direkte besejling af alle byer i såvel Vest- som Østgrønland samt diverse vejrstationer og flyvepladser. Herudover gennemfører Handelen lokalt i Grønland sejlads mellem byerne og alle beboede steder. Al sejlads finder sted, i det omfang isforholdene tillader, med såvel gods- som passagerførende skibe.

De til atlantsejlads anvendte skibe kan for nogles vedkommende medtage indtil 12 passagerer, og et enkelt skib kan medføre 36 passagerer.

I den vestgrønlandske kysttrafik fra Nanortalik til Upernavik er i perioden maj til november indsat to skibe, som hvert kan medføre ca. 250 passagerer.

I Diskobugtområdet samt i Julianehåbområdet udføres lokaltrafikken med regelmæssig dagsejlads for passagerer med to mindre passagerskibe (søbusser), der kan befordre 80—100 passagerer. Den øvrige lokale trafik med gods og passagerer i de enkelte distrikter udføres af mindre fartøjer, der kan medføre indtil 12 passagerer.

Handelen har tidligere i atlantfart benyttet skibe, som kunne medtage et større antal passagerer, senest m/s "Umanak", der kunde medtage 80 passagerer. Overgangen til flybefordring har imidlertid medført, at det ikke er lønnende at beskæftige egentlige passagerskibe i trafikken mellem Danmark og Grønland.

De af Handelen disponerede skibe anløber sædvanligvis 3—4 gange årligt Færøerne i forbindelse med befordringen af et mindre antal passagerer til og fra Vestgrønland. Det drejer sig væsentligst om personer med tilknytning til fiskerierhvervet.

I forbindelse med besejlingen af Østgrønland anløbes Island sædvanligvis 1—2 gange årligt af passagermæssige årsager. Det sker, når passagerantallet til og fra Østgrønland er så stort, at det er nødvendigt at udføre ekstra ture mellem Grønland og Island med de chartrede skibe,

og befordringen mellem Island og København og vice versa foregår i disse tilfælde med fly.

Udover de søværts forbindelser med Grønland opretholder SAS regelmæssig beflyvning af Søndre Strømfjord med minimum 2 ugentlige forbindelser, medens Narssarsuaq i Sydgrønland beflyves 1 gang ugentlig i vinterhalvåret via Søndre Strømfjord og 2 gange ugentlig i sommerhalvåret via Island.

I tilslutning til den nævnte flytrafik opretholder Grønlandsfly A/S regelmæssig lufttrafik med helikoptere mellem de vestgrønlandske byer indbyrdes samt med lufthavnene i Søndre Strømfjord og Narssarsuaq. Herudover gennemfører Grønlandsfly A/S regelmæssig lufttrafik mellem Søndre Strømfjord og Kulusuk (Angmagssalik) i Østgrønland med fastvinget fly.

Foruden de nævnte flyforbindelser arrangerer Handelen hvert år i marts/april beflyvning af Scoresbysund/Kap Tobin, Mestersvig, Daneborg og Danmarkshavn i Østgrønland med fastvinget fly forsynet med skiunderstel via Island.

Til belysning af omfanget af godstrafikken til og fra Grønland kan det oplyses, at der i 1969 transporteredes ca. 8,5 mill. kubikfod, og at transportmængden i 1971 forventes at ville andrage ca. 9,5 mill. kubikfod.

Tilsvarende kan om passagerbefordringen oplyses følgende:

	Antal passagerer	
	1969	forventet 1971
fly til og fra Grønland	24 979	28 800
skib til og fra Grønland	1 147	1 000
fly internt i Grønland	27 578	31 500

Opgørelsen af den interne passagerbefordring med skib i Grønland sker på basis af passagerkilometer — den omfattede i 1969 i alt 9,6 mill. passagerkilometer, og i 1971 er der regnet med 9,9 mill. passagerkilometer.

Godstrafikken fra Danmark til Grønland er kendetegnet af, at lastskibene til de enkelte byer afgår fra Danmark med fuld last, således at der ikke skønnes at kunne opnås fordele ved at anløbe Færøerne eller Island i denne trafik. Hvis man lagde disse forbindelser om, således at de anløb Færøerne og/eller Island undervejs til Grønland med last, er det klart, at det ville forringe tonnagens udnyttelse og dermed økonomien, fordi der ikke på Færøerne eller i Island ville være tilsvarende lastmængder at medtage til Grønland.

Det samme gør sig ikke gældende på skibenes rejser fra Grønland til Danmark, hvor skibenes lastekapacitet som hovedregel ikke er fuldt udnyttet. Det er dog næppe realistisk at tænke sig anløb af Island og/eller Færøerne på disse rejser. Dels er deviationen ikke uden betyd-

ning, dels ville det formentlig være en for ensrettet trafik, der ville medføre mangel på udgående last til de skibe, der fortsat måtte anløbe Island og Færøerne med indgående last.

For flytrafikken til og fra Grønland gælder det, at de gennemgående fly til og fra Søndre Strømfjord som oftest er fuldt belagt, og at der efter KGHs vurdering på nuværende tidspunkt ikke er økonomisk grundlag for regulær mellemlanding i Island — på Færøerne lader mellemlanding med den flystørrelse, der benyttes i trafikken til Grønland, sig som bekendt ikke gennemføre. Man må i øvrigt være opmærksom på, at Island ligger ca. midtvejs på ruten mellem København og Grønland — der er således en betydelig strækning tilbage i begge retninger, dersom man forudsatte, at mellemlanding ville betyde manglende kapacitetsudnyttelse på den sidste delstrækning, hvilket efter KGHs skøn oftest ville blive tilfældet.

KGHs konklusion må derfor være, at der ikke på væsentlige områder i det bestående trafiksystem mellem Danmark og Grønland og vice versa er praktiske eller økonomiske muligheder for at gennemføre routing via Island/Færøerne. En udbygning af de bestående turistflyforbindelser — der er både spæde og primitive — mellem Island og Grønland og vice versa må derimod forekomme realistisk. Gennemførelse heraf påregner KGH kan blive et resultat af det arbejde, et turistudvalg under ministeriet for Grønland for tiden udfører.

København, den 21. august 1970

Den Kongelige Grønlandske Handel

M. A. Jensen

Jens Fynbo

Idet Handelen forudsætter, at Nordisk Råds trafikudvalg er i besiddelse af "Foreløbig redegørelse fra udvalget vedr. turisme i Grønland" udsendt i december 1970, skal Handelen fremkomme med følgende supplerende oplysninger, for så vidt angår de fremhævede forhold.

Indkvarteringsforhold

KGH driver transithotel i Søndre Strømfjord og gæstehjem i byerne Julianehåb og Egedesminde.

Transithotellet i Søndre Strømfjord har til rådighed for overnattende gæster 91 værelser med 231 sengepladser, hvortil kommer mulighed for opredning af 105 nødsenge især beregnet for indkvartering af flypassagerer i tilfælde af ikke planlagte ophold som følge af tekniske eller vejrmæssige uregelmæssigheder i flytrafikken.

Belægningsgraden svinger fra måned til måned mellem 25 og 75 %, men under ekstreme forhold er enkelte nætter enhver opredningsmulighed udnyttet, uden at der kan skaffes sengeplads til alle.

Restauration og cafeteria er beregnet på bospisning af henholdsvis 40 og 120 gæster.

Gæstehjemmet i Julianehåb har 30 sengepladser i 8 egentlige gæsteværelser med fra 3 til 6 senge i hvert værelse. Der er ikke rindende vand på værelserne.

En anneksbygning — en tidligere håndværkerbarak overtaget fra GTO, da GTO i 1968 fik bedre indkvarteringsforhold for de udsendte håndværkere — giver i sommermånederne mulighed for opredning af yderligere 12 senge i 6 værelser. Der er tale om etagesenge. En opholdsstue rummer siddeplads for 8 gæster, medens spisestuen har plads til ca. 30 spisegæster.

Gæstehjemmet i Julianehåb havde i 1970 i alt 4 839 overnatninger og 6 290 kostdage.

Gæstehjemmet kan ikke i sommersæsonen imødekomme behovet.

Gæstehjemmet i Egedesminde har 45 sengepladser i 10 egentlige gæsteværelser med fra 2 til 6 senge i hvert værelse. Der er ikke rindende vand på værelserne.

Der kan opredes yderligere 10 udtrækssenge i gæstehjemmets opholdsstue, der i så fald ikke kan anvendes af de øvrige gæster, og der er ingen anden opholdsstue at henvise til.

En anneksbygning — en tidligere håndværkerbarak, overtaget fra GTO i 1967, da GTO fik bedre indkvarteringsforhold for de udsendte håndværkere — giver mulighed for opredning af yderligere 11 senge i små og ret primitive eneværelser. Der er fælles vaske- og toiletrum med cementgulv. Annekset kan kun benyttes i sommerperioden.

I gæstehjemmets spisestue, der er indrettet som cafeteria med selvbetjening, er der plads til ca. 50 spisegæster.

Gæstehjemmet i Egedesminde havde i 1970 i alt 5 562 overnatninger og 8 072 kostdage.

Som følge af Egedesmindes funktion som transitby for skibs- og flyruter kan behovet ikke dækkes på tilfredsstillende vis i sæsonen.

Prislistes for hotel- og gæstehjemsvirksomhed vedlægges til orientering.

Vedrørende private hoteller m. v. henvises til "Foreløbig redegørelse vedr. turisme i Grønland", side 39 ff.

Interne transportforhold

Til orientering vedlægges fartplaner for kystskibene "Disko" og "Konunguak", passagerfartøjerne "Tugdlik" og "Taterak" (søbusser) samt fartplan for Grønlandsflys ruter i Grønland.

Endvidere vedlægges taksttabel og de orienterende brochurer "Råd

og vink for Grønlandsrejsende”, ”Rejseliv i Grønland” og ”Rejse i Østgrønland”.

Husflid/souvenir

Der er normalt mulighed for i KGHs butikker at købe husflid forarbejdet i Grønland. KGH opkøber de steder i Grønland, hvor en sådan produktion finder sted, benarbejder, skindarbejde etc., og afsætning af disse husflidsgenstande finder sted dels ved salg fra KGHs butikker og udsalg i byerne og lufthavnene dels som eksport til andre markeder.

Det er Handelens håb, at foranstående imødekommer Nordisk Råds trafikudvalgs ønsker om supplerende oplysninger, men vi er naturligvis fortsat til rådighed, idet vi forudsætter, at udvalget i givet fald nærmere konkretiserer, hvilke specifikke oplysninger man i udvalget har behov for.

København, den 24. august 1971

Den Kongelige Grønlandske Handel
Administrationsafdelingen
S. Egebjerg

Danmarks Rederiforening:

— — — fremsender vedlagt kopi af en fra Det Forenede Dampskibs-Selskab (*se nedan*) indhentet udtalelse vedrørende den søværts rute- trafik på Island og Færøerne, hvortil Rederiforeningen kan henholde sig.

Hvad angår den søværts rutetrafik til Grønland, formoder vi, at Den Kgl. Grønlandske Handel vil afgive en udtalelse.

København, den 31. august 1970

Danmarks Rederiforening
Kamper

Det Forenede Dampskibs-Selskab Aktieselskab (DFDS):

Vi har ingen specielle bemærkninger at fremsætte i sagens anledning, men vil dog gerne gøre opmærksom på, at H. F. Eimskipafélag Islands, som selskabet repræsenterer i Danmark, fortsat vil opretholde forbindelsen mellem København og Island med anløb af Færøerne i vinterperioden, medens DFDS har bestemt sig til også i sommersæsonen 1971 at betjene ruten mellem København og Færøerne med m.s. ”Kronprins Frederik”.

København, den 22. september 1970

Det Forenede Dampskibs-Selskab Aktieselskab
Helge Jensen

— — — skal vi meddele, at vi har indstillet vor trafik på Island, og i det nævnte område trafikerer vi derfor kun Færøerne. Dette sker i indeværende år i perioden maj—september med s. s. "Kronprins Frederik", som i den øvrige del af året vil ligge oplagt.

Vi træffer bestemmelse med hensyn til en fortsættelse af farten på Færøerne år for år og lader netop i disse dage publicere på Færøerne, at vi agter at sejle i 1971 efter samme retningslinier som i år.

Hvad Island angår, repræsenterer vi H. F. Eimskipafélag Islands i Danmark, men vi går ud fra, at dette rederi opfordres til at svare for sig selv vedrørende dets trafik og fremtidsplaner. Med det islandske rederi har vi samtidig en aftale om, at det foretager et begrænset antal anløb af Thorshavn i vinterperioden.

Vi har ikke i øjeblikket planer om udbygning af trafikken til de nævnte områder og således heller ikke om bygning af nyt skib til farten på Færøerne. Vi regner imidlertid med, at "Kronprins Frederik" endnu en årrække kan forrette tjeneste der, og muligheden er endvidere til stede for, at anden af vor tonnage om påkrævet kan substituere "Kronprins Frederik".

København, den 28. august 1970

Det Forenede Dampskibs-Selskab

G. Andersen

F i n l a n d

Trafikministeriet¹:

Trafikministeriet förordar medlemsförslaget om trafikförbindelserna mellan Island, Färöarna, Grönland och det övriga Norden, i synnerhet försåvitt fråga är om att förbättra förbindelserna till Island.

Helsingfors den 6 november 1970

Klaus Häkkänen

I s l a n d

Statens Turistråd:

Medlemsforslag (A 287/t) om trafikforbindelser mellem Island, Grönland og de andre nordiske lande er blevet tilsendt Statens turistråd til udtalelse. Den samme rekommandation er også blevet sendt til Statens turistbureau, Loftleiðir A/S, Icelandair A/S og Islands Dampskibsselskab A/S for udtalelse (*se nedan*). Alle disse parter er repræsenteret i Turistrådet.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Turistrådet ved, at ovennævnte parter har tilkendegivet deres mening om denne rekommandation om trafikforbindelser. Efter vor mening er således alle hovedsynspunkterne i denne sag kommet frem. Turistrådet har studeret hovedlinierne i ovennævnte parters udtalelser og har ikke noget at tilføje. Derimod tillader Turistrådet sig at lægge vægt på Statens turistbureaus forslag om, at et udvalg bliver nedsat for at gøre forslag om, hvordan det ville blive muligt at arrangere billige rejser for den brede befolkning mellem de nordiske lande, for at folkene bedre kan lære hverandre at kende. Endvidere tillader Turistrådet sig at henlede opmærksomheden på, om ikke Nordisk Råds islandske delegation kunne arbejde for, at et samarbejde mellem de nordiske lande om turisme blev etableret således, at vedkommende ministerier eller landenes offentlige turistinstitutioner har samråd for at koordinere turismens forskellige aspekter på den måde, at alle de nordiske lande er ligestillede, hvad angår love og regler vedrørende udenlandske turister. Tilslut takker Turistrådet Nordisk Råds islandske delegation for den tillid, den har vist ved at give Turistrådet lejlighed til at behandle denne rekommandation.

Reykjavík, den 27. oktober 1970.

Ludvig Hjalmtýsson

Statens Turistbureau:

Statens Turistbureau udtrykker sin glæde over at få lejlighed til at give følgende vejledninger om kommunikationsforhold og bedre muligheder for nordboer for nemmere og billigere rejser mellem landene end de er nu.

1. Hvad angår trafikforbindelser mellem ovennævnte lande, kan man konstatere, at samtidig som luftfartforbindelserne er blevet forøgede og bedre, er søforbindelserne mellem disse lande blevet betydeligt indskrænket. Grunden dertil er, at to skibsselskaber har i de sidste år nedlagt trafikken fra Danmark, Sverige og Norge til Island via Færøerne. Endvidere har et færøskt skibsselskab nedlagt passagersejladsen mellem Danmark og Færøerne. Denne udvikling er selvfølgelig beklagelig, både fordi mange mennesker foretrækker på grund af hvilen og fornøjelsen at rejse med skibe fremfor med fly, og også fordi det er billigere at rejse med skibe end med fly. Denne indskrænkning af sejladsen mellem landene og mangel på billig transportplads bevirker, at almen, studerende og andre med begrænsede midler i disse lande har ikke råd til at rejse mellem landene. Det er derfor påkrævet at undersøge mulighederne for at råde bod på denne tilstand ved at genoptage sejladsen og på den måde forbedre trafikforbindelserne mellem de nordiske lande. Samtidig som man burde arbejde på at etablere regelmæssig transport

mellem landene ifølge ovenstående, ville det være ønskeligt at forsøge at forøge antallet af turistskibe i disse farvande. Der er stor efterspørgsel på skibsrejser fra de nordiske og andre europæiske lande til Island via Færøerne og til Grønland med fly. Sådanne ferierejser er vældig populære og kan sikkert forøges væsentligt i fremtiden.

2. Flyveforbindelser mellem de nordiske lande har som bekendt gjort store fremskridt. Gode trafikforbindelser er dog ikke alene afgørende. Rejseudgifterne bliver altid hovedsagen, når det drejer sig om, at den brede befolkning kan benytte sig af de gode trafikforbindelser eller ej. Selv om billetpriserne med fly på de omtalte ruter ikke er højere end på andre ruter, bevirker den store afstand mellem landene, at rejseudgifterne er større, end almenheden har råd til at betale. Det er derfor af stor betydning at finde en udvej til at nedskære rejseudgifterne. Den bedste udvej ville sikkert være at organisere såkaldte udvekslingsrejser med charterfly. Hvis f. eks. fagforeninger, luftfartsselskaber, studerendes foreninger og andre sammenslutninger ville virke for sådanne rejser, d. v. s. gensidige besøg til de nordiske lande, kunne man nedskære rejseudgifterne betydeligt. Endvidere kunne udgifterne nedskæres ved at organisere udveksling af logi i private hjem på den måde, at personer inden for samme virkefelt udvekslede logi under opholdet. Dette skulle i praksis blive let, når det drejer sig om deltagere fra fagforeninger. På denne måde ville det uden tvivl være muligt at nedskære rejseudgifterne væsentligt og dermed opmuntre til rejser mellem landene.

3. Det burde også undersøges, hvordan man på den bedste og mest praktiske måde kunne organisere, at turister kunne købe på de mest gunstige vilkår én billet, der gjaldt mellem og inden for de nordiske lande på den måde, at de kunne rejse med forskellige transportmidler efter behov på hvert sted. Her tilsigtes et samarbejde mellem luftfartsselskaber, skibsselskaber, jernbaner og rejsebusejere, som skulle gøre det muligt at købe for nedsat pris én fortsættelsesbillet og rejse med forskellige befordringsmidler. Som eksempel kunne nævnes, at fra Reykjavík kunne man rejse med skib via Færøerne til København, derfra med tog til Stockholm, Helsingfors og Oslo og med fly tilbage til Island.

4. Det er meget påkrævet, hvad angår rejser inden for de nordiske lande, at koordinere reglerne om importtilladelse og brug af turistbiler i Island i overensstemmelse med de regler, der gælder i de andre nordiske lande. Her tilsigtes særlig regler om kørekort, forsikrings- og importafgifter.

5. Der er basis for et større samarbejde end det nuværende mellem de nordiske lande, hvad angår transportforbindelser med andre lande. Turister fra fjerntliggende lande og verdensdele ønsker i stigende grad at bruge deres lange sommerferier til at besøge og lære de nordiske lande at kende i den samme rejse. Sommertider går vejen først til Island

og Grönland og derefter til de andre nordiske lande eller omvendt. Her er der anledning til samarbejde og koordinerede foranstaltninger, både hvad angår organisation og information. Her findes så sandelig et stort arbejde for offentlige myndigheder på turismens område.

6. Det er en ubestridelig kendsgerning og godt at vide, at de nordiske lande har på turismens område som på så mange andre områder fælles interesser at varetage. Det er sikkert, at få ting knytter de nordiske landes venskabsbånd bedre end gensidige rejser og besøg. Det er derfor af stor betydning, at man arbejder systematisk for at gøre det muligt for almenheden at rejse mellem og inden for landene. Dette kan dog kun blive en realitet, hvis en udvej findes som för sagt til at formindske rejseudgifterne væsentlig.

Vi tillader os at foreslå, at et ekspertudvalg nedsættes for at undersøge de metoder, som man her har påpeget, og fremsætte forslag om en praktisk lösning af denne vigtige sag.

I håb om at disse forslag kan være til nogen nytte for Nordisk Råds islandske delegation.

Reykjavík, den 20. oktober 1970

Statens Turistbureau

Þorleifur Þórðarson

Loftleiðir¹:

I henhold til den aftale, der blev indgaaet i juli 1971 mellem skandinaviske og islandske myndigheder, indledte Loftleiðir beflyvning med jetmaskiner til og fra Skandinavien i begyndelsen af denne måned. Selv om aftalerne sikrer Loftleiðir först og fremmest uindskrænket ret til at transportere passagerer mellem Skandinavien og USA, må rejsernes hyppighed også på grund af mellemlanding i Island indebære ögede muligheder for, at passagererne kan vælge mellem ugedage og flyvetid efter behag og derved til enhver tid indrette deres rejser på den mest hensigtsmæssige måde. Rejseantallet, 5 om vinteren, men 6 om ugen i sommertiden, er ansat i forhold til selskabets behov for hyppighed for beflyvning mellem USA og Skandinavien for at kunne være konkurrencedygtigt med IATA-flygpriser, på trods af længere flyvetid på grund af mellemlanding i Island, og dette må tages i betragtning, når dröftelserne udelukkende drejer sig om behovet for flyveforbindelserne mellem Island og de andre nordiske lande alene.

Islænderne har i de foregående år haft mulighed for at opnå lave flypriser mellem Island og de andre nordiske lande, og selv om retmæssigheden af nogle af disse priser kan diskuteres, har erfaringen været den, at islænderne har rejst mere til Norden end til nogen andre

¹ *Yttrandet översatt från isländska.*

lande i Europa. På den anden side er der blevet lagt mindre vægt på at lette skandinavers islandsrejser. Loftleiðir ønsker nu at afbøde dette ved at tilbyde i de nordiske lande billige og fordelagtige IT-rejser til Island. En brochure herom er under udarbejdelse og forventes at udkomme i begyndelsen af næste år.

Loftleiðir har længe intenst arbejdet på, at Island optog samarbejde med de andre nordiske lande om driften af den nordiske oplysningsinstitution, Scandinavian National Travel Office i USA. Herom er der nu heldigvis opnået samarbejde, og kontoret får derfor fremtidig den opgave i en ikke mindre grad at henvise strømmen af amerikanske turister til Island end til de andre nordiske lande. Loftleiðir anser dette især betydningsfuldt på grund af selskabets "stopover", som har nydt voksende popularitet, idet de skandinaver, som ønsker at rejse til USA, derved får udvidede muligheder for at lære Island at kende og USA's befolkning at besøge alle de nordiske lande ved besøg i Europa. Loftleiðir stoler på, at der fra Skandinaviens side ikke bliver lagt nogen hindring i vejen med begrænsning af passagerantallet, som vanskeliggør rejsemulighederne for alle dem, der ønsker at rejse mellem Skandinavien og USA på grund af, at de får et kort ophold i Island. Det ville være, hvis det bliver forsøgt, i modstrid med den nye samarbejdsretning, som er blevet optaget i S.N.T.O., og vi vil ikke tro, at det sker.

Loftleiðir har ved at yde betydelige midler til oplysningsvirksomhed om Skandinavien i USA, helt fra selskabet begyndte flyvetrafikken mellem USA og Skandinavien, gjort sin del til at forøge folks rejser til og fra Skandinavien. Det har stadig, trods passagerbegrænsninger, som blev bestemt mod selskabets vilje, på forskellig vis bekræftet, at selskabet vil vie sine kræfter til forøgelse af nordisk samarbejde, og derfor glæder det sig over alle de foranstaltninger, som måtte blive iværksat, for at forøge hyppigheden af rejser mellem Island og de andre nordiske lande, og vil tilbyde dem så rimelige priser, at så mange som mulig kan have mulighed for ved forøget kendskab at styrke de gamle slægts- og venskabsbånd mellem Island og de andre nordiske lande.

Reykjavík, den 26. november 1971

Loftleiðir h. f.
Kristján Guðlaugsson
Bestyrelsesformand

Flugfélag Islands H. F.:

Den første flyverute mellem Island og et andet nordisk land åbnedes af Icelandair i august 1945, da selskabet påbegyndte flyvningen af ruten mellem Reykjavík og København. I juli 1950 fløj den første Icelandair maskine fra Island til Grönland. Ruten Reykjavík—Oslo åbnedes i juli 1948 og Reykjavík—Stockholm i maj 1965. I juli 1963 påbegyndte Ice-

landair så regelmæssig flyvning på ruten Island—Færøerne—Norge—Danmark.

Ovennævnte ruter beflyves den dag i dag, med undtagelse af Reykjavík—Stockholm. Foruden flyvningerne mellem Island og Grönland er der tale om regelmæssige ruteflyvninger og charterflyvninger efter behov. De sidstnævnte er dog delvis blevet afløst af grupperejser med rutefly, idet Icelandair i foråret 1968 introducerede en specialpris for minimum 50 passagerer, gældende mellem Reykjavík og de fire øvrige nordiske hovedstæder, i begge retninger. I denne anledning bør også nævnes, at den normale billetpris til/fra Island ligger væsentlig under gennemsnittet på de øvrige europæiske ruter.

Hvad angår selskabets beflyvning af Grönland, så udføres årligt herved 35 turistflyvninger fra Reykjavík til Kulusuk, Narsassuaq og Meestersvig. Det er selskabets erfaring og overbevisning, at turismen i Grönland, og derigennem landets regelmæssige forbindelser med omverden ad luftvejen, kan og bør opbygges med et ophold og/eller mellemlanding i Island. På denne måde kan der også skabes mulighed for regelmæssige forbindelser mellem Grönland og Færøerne.

Med hensyn til flyveruten Island—Færøerne—Norge—Danmark så har Icelandair i de sidste år befløjet denne rute i samarbejde med SAS. Beklageligvis må i dag konstateres at dette samarbejde ikke vil fortsætte længere end til 1. marts 1971.

I denne forbindelse kan også nævnes, at i 1959 ansøgte Icelandair om tilladelse hos de pågældende myndigheder til at åbne flyveruter mellem Reykjavík og henholdsvis Kulusuk og Narsassuaq i Grönland, men denne ansøgning blev nægtet.

Fra den spinkle begyndelse i 1945 har det altid været en af Icelandairs hovedopgaver at opretholde regelmæssige flyveforbindelser mellem Island og de øvrige nordiske lande. Dette vil også fremover være et af selskabets hovedmål, og derfor hilses med glæde det forsøg, som nu göres af Nordisk Råd, for at undersøge trafikforbindelserne i Norden med henblik på eventuel udbygning af disse. Icelandair erklærer herved sin vilje til at deltage i forhandlinger om samarbejde, samt at stille sin viden till rådighed for Nordisk Råd på dette område.

Reykjavík, 12. januar 1971

Flugfélag Íslands H. F.
(Icelandair)

Örn Ó. Johnson

Islands Dampskibsselskab A.S.:

Nordisk Råds rekommandation synes antyde, at man særlig tænker på passagertransport.

1. *Transport af passagerer med skibe*

I de sidste år er transporten af passagerer med skibe formindsket noget med undtagelse af i midsommertiden. Derimod er lufttrafikken vokset betydeligt.

Islands Dampskibsselskabs passagerskib m.s. "Gullfoss" og D.F.D.Ss m.s. "Kronprins Frederik" og andre skibe har i mange år under hele året sejlet mellem Danmark, Færøerne og Island. Nu sejler kun m.s. "Gullfoss" på denne rute. I vintermånederne er passagerantallet meget ringe.

For tre år siden sluttede Islands Dampskibsselskab og D.F.D.S. en overenskomst om samarbejde, der blandt andet gik ud på, at m.s. "Gullfoss" varetog trafikken mellem København, Leith og Reykjavík i sommermånederne og mellem København, Tórshavn og Reykjavík i vintermånederne. D.F.D.S. opretholder derimod trafikken mellem Danmark og Færøerne med m.s. "Kronprins Frederik". Islands Dampskibsselskab har længe påtænkt at lade bygge et nyt fartøj, men realisationen er endnu ikke påbegyndt, især på grund af den uvisse rentabilitet, mangel på kapital og det ringe antal af passagerer i vintermånederne.

2. *Transport af passagerer i lufttrafik*

Hvad angår lufttrafik, kan andre give bedre oplysninger end vi. Som bekendt har man skabt en basis for samarbejde mellem SAS og Icelandair om lufttrafik mellem Danmark, Island og Grönland. Samme parter har allerede påbegyndt samarbejde med færinger om lufttrafik mellem Danmark, Færøerne og Island. Forhåbentlig vil dette samarbejde forøges.

3. *Varetransport*

A. *Island — De nordiske lande*

Man kan med bestemthed påstå, at varetransporten over havet aldrig har været så god som nu. Islands Dampskibsselskab opretholder regelmæssig transport fra København, Göteborg, Kristiansand og Kotka. Desuden anløber selskabets skibe efter behov forskellige andre havne i de andre nordiske lande. Endvidere anløber skibe fra andre islandske rederier forskellige havne i de nordiske lande.

De islandske rederier lejer andre skibe, når deres egne ikke besørger transporten, oftest danske, norske eller finske skibe.

Til for kort tid siden sejlede skibe til Island fra udenlandske rederier, for eksempel Det Bergenske, D.F.D.S., Culliford & Claré, Holland Steamship Co. og Polish Steamship Co., men kun til Reykjavík. Grunden til, at disse rederier nedlagde den regelmæssige trafik, var kort og godt den, at denne trafik konstant blev drevet med underskud. Dette beror navnlig på, at i Island tolereres det enestående fænomen, at fragttaksterne

på stykgods til landet er underkastet priskontrol. Rederierne får kun lov til at holde fragttakster, der i mange tilfælde kun andrager udgifterne ved at laste og losse skibene. Disse indgår i "linerterms" fragttaksterne (betingelser for stykkegodstransport). Man kan med bestemthed påstå, at denne prispolitik har forhindret en nødvendig fornyelse og naturlig opbygning af handelsfladen.

B. Island—Grönland—Færøerne

Behovet for søtransport mellem Island og Grönland og mellem Færøerne og Island er meget lille, idet disse tre lande eksporterer deres produktion hovedsagelig til Europa og Amerika. Vi anser det derfor mest praktisk at denne ordning fortsætter, hvad angår søtransporten mellem disse lande.

Reykjavík, den 17. september 1970

Islands Dampskibsselskap A.S.

Óttarr Möller

N o r g e

Samferdselsdepartementet:

Til medlemsforslaget er uttalelser innkommet fra Hotell- og turistdirektoratet, Transportbrukernes fellesorgan, Nordens Norsk forening for nordisk samarbeid og Norges rederforbund (*se nedan*). Disse uttalelser viser positiv interesse for medlemsforslaget. Det samme gjelder uttalelse fra SAS til Nordisk Råd av 23. september, hvorav gjenpart er motatt (*se ovan*).

Samferdselsdepartementet har ikke noe å innvende mot at det blir foretatt en undersøkelse av trafikkbehovet mellom Island, Færøyene, Grönland og det øvrige Norden, med sikte på å bringe på det rene om det er grunnlag for bedre trafikkforbindelser.

Oslo, 29. september 1970

Etter fullmakt

Sigurd Lorentzen

John H. Paxal

Samferdselsdepartementet, Hotell- og turistdirektoratet:

For den internordiske turisme er den dårlige forbindelse med fastlandet og øylandene i vest en merkbar hindring. Lofteleiðirs rute Oslo—Reykjavík—New York gir en god forbindelse mellom Island og Norge. I sommerhalvåret er det også flyforbindelse mellom Oslo—Bergen—

Vegar og Reykjavík. Norge har imidlertid ingen fast båtforbindelse med Island og Færøyene.

Både på Island og på Færøyene er det interesse for feriereiser til Norge, og bedre reisemuligheter vil muligens føre til økt trafikk. Mange nordmenn er også interessert i å reise vestover. Island har i de siste år utvidet sin hotellkapasitet betydelig, men den er vel neppe ennå så stor at den kan dekke en trafikk som er stor nok til å opprettholde en lønnsom båtforbindelse mellom landene.

Danmark har båtforbindelser med både Island og Færøyene. De islandske båter i denne fart hadde tidligere enkelte anløp i Kristiansand. Disse anløp er sløyfet og båtene anløper i stedet Leith i Skottland på noen av turene.

Oslo, 20. august 1970

Etter fullmakt

Harald Oppi

Jon Ødegård

Transportbrukernes fellesorgan:

Vi har ikke noen bemerkninger til at det utføres undersøkelser av trafikkforbindelsene mellom Island, Færøyene, Grønland og det øvrige Norden med henblikk på slik utbygging av disse som måtte være motivert av transportgrunnlaget på linje med øvrig internasjonal trafikkavvikling.

Oslo, 26. august 1970

Transportbrukernes fellesorgan

Hans Wabeck

Norges rederforbund:

For tiden er det ingen norskdrevet rutefart med skip mellom Island, Færøyene eller Grønland og det øvrige Norden. Dersom norske linjerederier skulle finne at det er oppstått behov utover hva som dekkes av de linjer som i dag eksisterer, antar vi at de vil være interessert i å konkurrere om å dekke et slikt behov.

Det kan synes å fremgå av premissene for medlemsforslaget og forslaget selv at det særlig er de rutegående forbindelser forslagsstillerne har hatt i tankene. Som departementet vil være kjent med spiller de ikke-rutegående transportører en vesentlig rolle for utførelsen av de internasjonale sjøvertstransporter. Det kan således ikke trekkes et skarpt skille mellom etterspørselen etter rutegående skipskapasitet og etterspørselen etter tramptonnasje.

Såvidt vi kan bedömma vil de aktuelle områder også være i stand til på like linje med andre å betjene seg av det internasjonale trampmarked for å dekke sine behov for sjövertstransporter. Innen denne rammen deltar i dag den norske tramptonnasje i avviklingen av disse transporter så langt det er markedsmessig grunnlag for det.

Oslo, 17. september 1970

Norges rederforbund

Kjell Storvik

Foreningen Norden:

I sitt felles handlingsprogram har Foreningene Norden gått sterkt inn for å bedre trafikkforbindelsen med Nordens utkantområder. Medlemsforslaget er helt i overensstemmelse med den norske foreningens syn, og foreningens arbeidsutvalg ser gjerne at det utredningsarbeid forslagsstillerne ber om, blir satt i verk.

Oslo, 1. september 1970

Rolf Kristiansen

Kontorsjef

S v e r i g e

Luftfartsverket:

De reguljäre lufttrafikkförbindelserna mellan Skandinavien samt Island, Färöarna och Grönland har sommaren 1970 haft följande omfattning:

1. SAS

Köpenhamn—Reykjavík varje vecka; anslutande särskild linje till Narssarsuak en tur i veckan.

Köpenhamn—Söndre Strömfjord varje vecka; tre turer i veckan samt dessutom två kompletterande turer per månad.

Köpenhamn—Thule varje vecka; två till tre turer per månad.

2. SAS i samtrafik med Icelandair

Köpenhamn—Bergen—Vagar; genomsnittligt en tur dagligen.

3. Icelandair

Reykjavík(—Oslo)—Köpenhamn varje vecka; en tur dagligen varav två turer i veckan via Oslo.

Reykjavík—Vagar varje vecka; en tur i veckan.

4. Loftleiðir

Reykjavík—Oslo—Göteborg—Köpenhamn varje vecka; två turer i veckan.

Reykjavík—Oslo—Köpenhamn varje vecka; en tur i veckan.

5. *Panam*

New York—Reykjavík—Oslo(—Helsingfors) varje vecka; en tur i veckan.

Såsom faktorer vilka inverkar återhållande på här ifrågavarande trafik finns anledning att uppmärksamma följande:

- a. luftfartspolitiska
- b. lönsamhetspremiss
- c. infrastrukturförhållanden

Ad a

Luftfartspolitiskt betingade kapacitets- och frekvensbegränsningar gäller för Loftleiðirs trafik som utförs till tariffer avvikande från dem som eljest uniformt tillämpas inom internationell linjefart.

Dessa gäller primärt trafikintressena på sträckan Skandinavien—USA men återverkar samtidigt på den i Loftleiðirs USA-trafik som integrerad etapp betjänande sträckan Reykjavík—Skandinavien.

Ad b

Trafik mellan Island, Färöarna och Grönland samt det övriga Norden är av begränsad omfattning, vilket bl. a. reflekteras av att endast ett icke nordiskt bolag, Panam, med en veckofrekvens återfinns i trafiken, nämligen på sträckan Reykjavík—Oslo. Om marknaden varit mer lönande hade konkurrensbilden sannolikt sett annorlunda ut. Linjebolagens egna marknadsvärderingar och lönsamhetsberäkningar blir bestämmande för utvecklingstakten med mindre statliga subventioner skulle införas. I en rent kommersiellt balanserad avvägning av inom luftfarten gängse accepterade lönsamhetskriterier och här aktuella marknadsunderlag finns skäl antaga att trafikinsatsen från de närmast aktuella flygbolagens sida nu och i åtskillig tid legat väl anpassad till föreliggande trafikbehov.

Ad c

Vad beträffar infrastrukturen, d. v. s. bl. a. kapacitet och resurser i fråga om flygfält, trafikledning etc. föreligger inom det aktuella området i viss utsträckning t. ex. Färöarna en utvecklingsbelastande eftersläpning i förhållande till bolagens ständigt moderniserade och alltmer infrastrukturkrävande flottor. De i området verksamma flygbolagen har dock visat sin beredvillighet att söka bemästra även dessa svårigheter genom inchartringsarrangemang.

Under hänvisning till ovanstående antar luftfartsverket svårigheter föreligger att utan tillgripande av statliga subventioneringar åstadkomma påtagliga förbättringar i den för de i området närmast aktuella bolagens gemensamma linjestruktur, vilken framkommit såsom resultat av en mångårig positiv satsning från bolagens sida.

Stockholm den 23 september 1970

Luftfartsverket

Henrik Winberg

Kommerskollegium:

Kollegiet har berett handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö (*se nedan*) tillfälle avge yttrande i ärendet. Överlämnande inkomna yttranden får kollegiet anföra följande.

Medlemsförslaget utmynnar i en hemställan att rådet måtte rekommendera regeringarna att företa en utredning av de här aktuella trafikförbindelserna i syfte att åstadkomma en utbyggnad av dessa med anknötning till det internationella trafiknätet. Det synes kollegiet obestriddigt att näringslivets utveckling på Island, Färöarna och Grönland är i hög grad beroende av goda trafikförbindelser med omvärlden. I likhet med vad handelskammaren i Göteborg anført, finner kollegiet att alla åtgärder för en utökning och förbättring av förbindelserna dock måste utgå från realistiska bedömningar av trafikunderlaget. Härvid bör självfallet beaktas att en utbyggnad av kommunikationerna kan kraftigt bidra till skapandet av ett dylikt underlag.

Kollegiet har en allmän positiv inställning till tanken att genom en utredning få betingelser för en förbättring av trafiken på ifrågavarande öar klarlagda. Innan man tar definitiv ställning till om en utredning bör företagas synes det emellertid önskvärt att de närmast berörda länderna söker precisera de problem och frågeställningar som kan aktualiseras i sammanhanget.

Stockholm den 2 oktober 1970

Bertil Swärd

G. v. Wachenfeldt

Stockholms handelskammare:

Handelskammaren, som inom Näringslivets trafikdelegation deltagit i utarbetandet av bifogade yttrande i ärendet av delegationen (*se nedan*), får till besvarande av remissen meddela, att den ansluter sig till de i nämnda yttrande anförda synpunkterna.

Stockholm den 18 september 1970

Stockholms handelskammare

Olof Leffler

Gunnar Himmelstrand

Skånes handelskammare har i skrivelse den 6 oktober 1970 förklarat sig ansluta sig till Näringslivets trafikdelegations yttrande av den 15 september 1970 (*se nedan*).

Handelskammaren i Göteborg:

— — — får handelskammaren, efter samråd med handelskamrarna i Borås och Karlstad, i ärendet anför följande.

Det av herr Magnus Andersen m. fl. i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget, som remitterats, utmynnar i en hemställan, att rådet måtte rekommendera regeringarna i Norden att vidtaga en undersökning av de ovan nämnda trafikförbindelserna i syfte att åstadkomma en utbyggnad av dessa förbindelser i anknytning till det internationella trafiknätet. Handelskammaren kan i och för sig instämma i de synpunkter, som framförts i medlemsförslaget, om värdet och betydelsen av bättre och tätare trafikförbindelser mellan Island, Färöarna, Grönland och den övriga Norden. Alla åtgärder för utökning och förbättring av förbindelserna måste dock utgå från realistiska bedömningar av det faktiska trafikunderlaget både vad gäller gods och passagerare. I den mån som man med lämpliga åtgärder från de intresserade staternas sida kan medverka till att detta underlag ökas, bör detta hälsas med tillfredsställelse. Till en utbyggnad av förbindelserna utöver vad som är betingat av trafikunderlaget ställer sig däremot handelskammaren mycket tveksam. Sådana åtgärder leder sannolikt till en subventionering av trafiken, vilken i det långa loppet ej kan vara till fördel. Handelskammaren har emellertid icke något att erinra mot förslaget om utredning i det syfte, som angivits i medlemsförslaget.

Göteborg den 18 septembter 1970

För Handelskammaren i Göteborg

B. Thorburn

R. Uddenberg

Näringslivets trafikdelegation:

— — — — —

I ifrågavarande medlemsförslag föreslås att Nordiska rådet bör rekommendera regeringarna att verkställa en utredning angående ovannämnda trafikförbindelser med hänsyn till utbyggnaden av dessa förbindelser och deras anknytning till det internationella linjenätet.

Trafikdelegationen anser för sin del, att det är till fördel för det nordiska ekonomiska samarbetet, om trafikförbindelserna mellan landsdelarna i de olika nordiska länderna successivt förbättras så att nackdelarna med de stora avstånden inom området i möjligaste mån minskas. Även om delegationen således ser positivt på en sådan utveckling, ifrågasätter delegationen dock nödvändigheten av en utredning på samordnad nordisk regeringsnivå. Trafikföretag och myndigheter i närmast berörda länder torde fortlöpande ha sin uppmärksamhet riktad på ifrågavarande trafikproblem. Medlemsförslagets syfte synes kunna bäst till-

godoses, om dessa redan etablerade kontakter ytterligare intensifieras för att möjliggöra en tillfredsställande transportförsörjning även för de mera perifert liggande delarna av Norden.

Stockholm den 15 september 1970

Näringslivets trafikdelegation

Ingemar Blennow

Gunnar Himmelstrand

Sveriges redareförening:

Samtidigt som redareföreningen givetvis saknar skäl motsätta sig önskad utredning, vill vi framhålla, att vi icke har tillgång till uppgifter, som indikerar, att underlag finns för utbyggnad inom sjötransportsektorn av trafik mellan ifrågavarande områden baserad på lönsamhetsprinciper.

Göteborg den 13 augusti 1970

Sveriges redareförening

Erik Nordström

Föreningen Norden:

Förbindelserna mellan det övriga Norden och de Nordens utkantsområden, medlemsförslaget gäller, försvåras på en gång genom de långa avstånden och dessa områdens folkfattigdom, vilken medför en stark begränsning av underlaget åtminstone för en reguljär trafik. För Föreningarna Norden har det känts angeläget att åtminstone i någon mån söka komma till rätta med problemet. De har för några år sedan tillsatt en gemensam s. k. utkantskommitté med uppgift att närmare överväga vad som kunde göras i sammanhanget. I kommittén ingår bl. a. Nordiska rådets generalsekreterare i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Tyvärr har föreningarna icke haft möjligheter ställa till förfogande de sekretariatsmässiga och andra resurser, som vore erforderliga för att kommittén skulle kunna arbeta på ett så meningsfullt och resultatrikt sätt, som avsikten var. Vissa förslag har dock framkommit. Dessa har emellertid i huvudsak gällt kontaktmöjligheterna i Föreningarna Nordens egna sammanhang och lett till vissa åtgärder, bl. a. en reskostnadsfördelning innebärande, att föreningarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige tillsammans med 80 procent subventionerar färöiskt och isländskt deltagande i vissa nordiska sammankomster, som äger rum i de övriga nordiska länderna. Framför allt har det nämligen varit ekonomiska snarare än kommunikationstekniska hinder, som verkat hämmande härvidlag.

Om en liknande subventionsprincip tillämpades i andra besläktade nordiska sammanhang, skulle självfallet kontakterna bli livligare men också kraven på de reguljära kommunikationslinjernas kapacitet ytterligare öka.

Föreningarna har vidare genom sällskapsresearrangemang sökt inrikta sina egna medlemmars och också en större allmänhets reseintresse på Färöarna, Grönland och Island och fått till stånd en del grupperor till alla tre målen.

Härvidlag har emellertid betydande svårigheter erbjudit sig att få fram erforderligt antal platser på båtar och flygplan. Utan dessa svårigheter hade resandet kunnat få en väsentligt större omfattning.

I medlemsförslaget hänvisas bl. a. till att man både på Färöarna, Grönland och Island genom byggandet av nya hotell — på Island uppges hotellrumstillgången komma att öka med 30 procent till sommaren 1971 — skapar ett underlag för en utveckling av trafiken. Närmast måste detta avse turisttrafiken. Skall denna — och det måste i motsvarande mån gälla också turisttrafiken i motsatt riktning — verkligen kunna få en avsevärt ökad omfattning, torde det emellertid vara nödvändigt att prisbilligt charterflyg kan komma till användning på ett helt annat sätt än för närvarande. Biljettpriserna vid reguljär flygning är så höga, att de har en starkt prohibitiv effekt. Utan tillgång till sällskapsresor med charterflyg och till rimlig kostnad torde de nordiska utkantsområdenas möjligheter att bli attraktiva semester mål, vilket det ju i synnerhet måste vara fråga om, för det övriga Nordens invånare, som ju lätt och billigt kan resa till mera sydliga regioner, förbli tämligen små.

Mot bakgrunden av det ovan anförda får centralstyrelsen för Norden, svensk förening för nordiskt samarbete, tillstyrka, att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att företa en undersökning av trafikförbindelserna mellan Island, Färöarna, Grönland och det övriga Norden och att denna undersökning icke blott gäller en utbyggnad av de reguljära förbindelserna och dessas anknytning till det internationella trafiknätet utan också åstadkommandet av bättre möjligheter för prisbilliga sällskapsresor genom ett utvidgat charterflyg.

Stockholm den 6 november 1970

För Föreningen Nordens centralstyrelse

Bertil Olsson

Arne F. Andersson

Medlemsförslag

om upphävande av viseringstvånget i de nordiska länderna

(Väckt av Erling Engan, Svend Haugaard, Ingemar Mundebo, K. Axel Nielsen och Thorstein Treholt)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Udenrigsministeriet:

Under hensyn til Danmarks medlemskab af den nordiske pasunion er det imidlertid nødvendigt, at der opnås nordisk enighed om et sådant skridt. Herom har der i årene 1966—69 været ført en række forhandlinger, der er endt uden positivt resultat. Det har herefter været overladt til hvert enkelt lands initiativ at søge visumfrihedsaftaler indgået. Sådanne initiativer tages løbende, men forudsætter en vis parallellitet med de øvrige nordiske lande.

København, den 27. oktober 1970

P. m. v.

E. Krog-Meyer

Justitsministeriet:

I den anledning skal man henvise til udenrigsministeriets skrivelse af 27. oktober 1970 (*se oven*) hvorefter det er regeringens indstilling at tilstræbe en almindelig ophævelse af visumkravet for turister.

Under hensyn til Danmarks medlemskab af den nordiske pasunion er det imidlertid nødvendigt, at der opnås nordisk enighed om et sådant skridt. Ophævelse af visumtvang over for andre lande sker for tiden på basis af gensidighed, efter at spørgsmålet i hvert enkelt tilfælde har været gjort til genstand for forhandling i det nordiske udlændingsudvalg. Efter justitsministeriets opfattelse bør denne fremgangsmåde fortsat benyttes for blandt andet på baggrund af udviklingen i den internationale kriminalitet løbende at kunne fastholde, at der ikke ud fra et sikkerhedsmæssigt synspunkt sker en uheldig forringelse af de kontrolmuligheder, som er indeholdt i visumreglerne.

København, den 19. november 1970

Knud Thestrup

Niels Larsen

Finland**Ministeriet för inrikesärendena:**

Ärendet har behandlats vid Nordiska utlänningsutskottets möte i Helsingfors den 25 november 1970. Norges, Sveriges och Danmarks representanter meddelade därvid, att de avgivit sina yttranden om upphävandet av viseringstvangen i de nordiska länderna och i vilka de motsätter sig bifall till förslaget.

Emedan i inledningen till det avtal rörande avskaffande av passkontroll vid de internordiska gränserna som 12 juli 1957 ingåtts mellan Finland, Norge, Sverige och Danmark sägs, att de fördragsslutande staterna sträva till »att i huvudsakligen samma omfattning tillämpa viseringstvangen» anser sig ministeriet för inrikesärendena inte kunna förorda upphävande av viseringstvangen i de nordiska länderna.

Helsingfors den 8 december 1970

Artturi Jäämsen

Minister

Arno Hannus

Kanslichef,
regeringsråd

Norge**Justis- og politidepartementet::**

Som det går fram av medlemsforslaget har spørsmålet om en generell opphevelse av viseringstvangen etter forutgående nasjonale utredninger vært behandlet på de nordiske utenriksministermøter, senest i Oslo i april 1968. Fra norsk side inntok man det standpunkt at Norge under forutsetning av en felles nordisk holdning til viseringsspørsmålet, jfr. innledningen til overenskomsten av 12. juli 1967 mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om opphevelse av passkontrollen på de internordiske grenser hvor disse stater har erklært at de i det vesentlige vil streve etter å anvende viseringstvang i samme omfang, kunne være med på en ordning hvoretter de nordiske land ved ensidig vedtak opphever viseringstvangen for borgere av alle stater utenfor Europa som Norge anerkjenner. For så vidt gjelder stater i Europa hvis borgere fremdeles er viseringspliktige, var det norske standpunkt at man ikke ønsket å være med på å oppheve viseringstvangen uten på gjensidighetsbasis, dvs. at viseringstvangen i forhold til borgere i disse land bare bør oppheves dersom man oppnår avtale med disse stater om tilsvarende rettigheter for norske borgere ved reiser til disse land.

Idag nyter borgere av ialt 76 stater utenfor det nordiske passkontrollområde viseringsfrihet i Norge. Når det gjelder Europa, er det for tiden bare borgere av Albania, Polen, Sovjetsamveldet, Tsjekkoslovakia og Ungarn samt østtyskere som må ha visum ved innreise til Norge.

Medlemsforslaget har vært forelagt for *Utenriksdepartementet* som har henholdt seg til det standpunkt Norge hittil har inntatt. Justisdepartementet er for sitt vedkommende enig med Utenriksdepartementet.

Oslo, 1. august 1970

Etter fullmakt

A. Irgens

E. Smedsrud

S v e r i g e

Svenska ambassaden i Moskva:

Det inom Nordiska rådet väckta förslaget om upphävande av viseringstvånget i de nordiska länderna kan förordas sett ur de praktiska synpunkter denna ambassad har att företräda. Det skulle nämligen medföra en avsevärd lättnad i arbetsbelastningen på ambassaden.

Beträffande förfarandet här må nämnas att de ansökningar om visering som ambassaden mottager från sovjetiska medborgare tillställes ambassaden med skrivelse från utrikesministeriet och torde under den senaste femårsperioden ha föranlett avslag endast i undantagsfall och då uteslutande av administrativa skäl. Trots detta kan ambassaden näppeligen uttala sig huruvida viseringsförfarandet måste bibehållas av säkerhetsskäl.

En nackdel med upphävandet av viseringstvånget är att ambassaden därefter skulle sakna möjlighet till överblick över resandetraffiken och därmed förlora många värdefulla förhandskontakter med delegationer eller grupper som, särskilt i kommersiella eller tekniskt-vetenskapliga syften, beger sig till Sverige.

Därutöver må konstateras, att det givetvis ingalunda är säkert att kravet på sovjetisk visering för medborgare i de nordiska länderna skulle komma att upphävas som en reciprok åtgärd. Om viseringstvånget skulle upphävas i Norden, skulle förhållandet till Sovjetunionen i detta avseende sålunda komma att bli analogt med vårt förhållande till Amerikas förenta stater.

Moskva den 10 december 1970

Gunnar Jarring

Svenska ambassaden i Warszawa:

1. *Ambassadens viseringsverksamhet*

Viseringsverksamheten vid ambassaden är omfattande. Under 1970 meddelades visering åt sammanlagt c:a 6 900 polska medborgare samt åt 250 f. d. polska medborgare av judisk härkomst.

Av de c:a 6 900 viseringarna för polska medborgare utgjordes 3 050 av turistviseringar, c:a 300 av viseringar som beviljats i samband med meddelat arbetstillstånd samt övriga av 695 transitviseringar och 2 875 viseringar i samband med tjänsteresor och för idrottsgrupper.

2. Kriterier för beviljande av svensk visering

Som formella kriterier för att turistvisering skall beviljas gäller följande. Sökanden ges visering om inbjudan kan företes från svensk medborgare; detta gäller det övervägande antalet fall. Vidare ges visering när sökanden innehar konvertibel valuta; för närvarande anses c:a 10 dollar per dag tillräckligt.

Vid den behandling av insända viseringsansökningar som sker på statens invandrarverk förekommer endast undantagsvis att ansökan avslås. Under 1970 torde endast c:a 200 sådana fall ha förekommit. Avslagen torde då i övervägande antalet fall ha betingats av att den svenska referenten dragit tillbaka sin inbjudan.

3. Passets betydelse för den polske viseringssökanden

Uppfyller alltså den polske viseringssökanden de krav, som från svensk sida ställs, får visering meddelas. Viseringsbemyndigande ges av ambassadens viseringsavdelning, som i sin tur informerar sökanden härom. Denne får då av viseringsavdelningen ett intyg, en s. k. promessa, om att visering i det aktuella fallet är beviljad.

Detta intyg är för den polack, som önskar resa till Sverige inte minst viktigt därigenom, att han därmed kan stödja sin hos vederbörande polismyndighet inlämnade ansökan om att få ut ett pass.

Det polska passet är, till skillnad från vad som gäller i västländerna, icke annat än i undantagsfall giltigt för mer än en resa, vilken skall ske inom i passet angiven tid. Dessutom tillämpas sedan några år regeln att passet vanligen utställs för resa endast till ett speciellt land.

De polska myndigheterna är jämförelsevis restriktiva, när det gäller utlämnande av pass: dock synes man här vara mer liberal än vad som gäller i något annat Warszawapaktsland. Sålunda ges knappast — även om svensk visering finns — pass till en hel familj: man räknar här med risken att vederbörande skall söka asyl i Sverige. I linje med samma tanke ligger, att enstaka personer vilka trots familjebundenhet i Polen kan tänkas skola "hoppa av" ofta har stora svårigheter att få ut sitt pass. Avslag ges sålunda ofta studenter, högt kvalificerade personer utan klar kommunistisk anknytning o. s. v.

4. Viseringarnas betydelse ur svensk synpunkt

Av ovanstående framgår, att den svenska viseringen som regulator för den polska turistströmmen knappast är befogad: denna kontroll sköts av de polska passmyndigheterna.

Ej heller som kontrollinstrument för invandrande arbetskraft synes viseringen spela någon större roll. I ett läge då viseringstvånget avskaffats kan beträffande denna typ av invandrare tänkas två fall.

Endera gäller det praktikanter och liknande, vilka i vanlig ordning i Polen begärt och fått arbetstillstånd i Sverige. Dessa kan då — i det tänkta fallet utan visering — bege sig till Sverige och på grundval av sitt arbetstillstånd påbörja sitt arbete. Här fungerar arbetstillståndet som erforderlig kontroll från svensk sida.

Eller också gäller det polska turister, vilka en gång anlände till Sverige och begärde asyl. Sådan beviljas redan nu regelmässigt och arbetstillstånd ges vederbörande. Anledning saknas att anta att detta förhållande skulle ändras om visumtvånget upphävdes.

Vad gäller viseringens roll ur säkerhetspolitisk synpunkt vill ambassaden endast förorda, att en effektiv kontroll av samtliga viseringssökande rimligen måste förutsätta en oerhörd och utan rimlig proportion varande arbetsinsats.

5. De svenska viseringarna som inkomstkälla

Den stora omfattning som ambassadörens viseringsverksamhet kommit att få gör att de kumulerade viseringsavgifterna — 70 zloty för turistvisering samt 240 zloty för visering i samband med arbetstillstånd samt tjänsteresa — under ett år blir synnerligen stora. Dessa uppgick sålunda under föregående år till c:a 1 064 000 zloty (229 500 sv. kronor).

Att argumentera för viseringstvånget med hänsyn till dess lukrativa karaktär — för övrigt tveksam eftersom zlotyn ej är konvertibel — torde dock knappast vara försvarbart.

6. Viseringstvånget ur polsk synpunkt

Uppenbart är att viseringstvånget för svenska turister i Polen representerar ett utomordentligt stort intresse. Den säkerhetspolitiska apparaten får genom viseringarna ett viktigt instrument: den polska viseringen kan exempelvis användas som ett smidigt sätt att utvisa en misshaglig turist, journalist o. s. v.

Härtill kommer, att viseringarna — som till skillnad från de svenska skall betalas i hårdvaluta — är en utomordentligt lätt och bekväm inkomstkälla.

7. Ambassadens slutsats

Med hänsyn till ovanstående faktorer — anser ambassaden att nuvarande viseringstvång för polska medborgare, som avser resa till Sverige kan upphävas. Härvid göres dock reservation för viseringsförfarandets säkerhetspolitiska betydelse, vilken fråga ambassaden här icke har anledning gå in på.

Warszawa den 22 januari 1971

Claës I. Wollin

Svenska ambassaden i Beirut:

Viseringstvangen kan naturligtvis ses ur två synpunkter — ur den viseringssökandes och ur den viseringsutfärdande myndighetens eller statens. Ur den viseringssökandes synpunkt förefaller i vad avser de ofta fattiga u-länderna gentemot vilka viseringstvangen alltjämt uppehålls systemet innebära ett bra skydd för den enskilde. Fattiga och ofta klen skolbildade är där utsatta för en stark ryknesspridning beträffande det välstånd särskilt släktingar och bekanta lever i blott de lyckats etablera sig i Västeuropa eller Nordamerika. Skumma affärsintressen opererar inte sällan och lovar "hjälpa till" med lån för resan etc. Det kan inte ofta bli tal om att resa till Sverige för att först se sig om efter arbete, resa hem och sedan återvända när arbetstillstånd erhållits. — Visumansökan bör därför kompletteras med erforderliga bevis om erhållet arbete från början. Ur den enskildes synpunkt är visumsystemet ett bra skydd även därigenom att han redan från början tvingas ta kontakt med en ansvarig svensk myndighet. Han får då även tillfälle erhålla de sakliga och konkreta upplysningar han oftast behöver.

Ur den visumutfärdande myndighetens och i detta fall det svenska samhällets synpunkt torde ett avskaffande av visumtvånget i vad gäller de länder vari denna ambassad arbetar ävenså vara betänkligt. Detta icke blott på grund av den stora tillströmningen arbetssökande utan även med hänsyn till kriminella element som narkotikasmugglare, flygkapare m. fl. Såsom utvecklingen synes gå mot en allt större internationalisering av brottsligheten torde tvärtom behovet av gränskontroll, däribland viseringsförfarandet, öka. Detta inte minst som de internationellt uppseendeväckande låga strafferna i bl. a. Sverige börjat bli alltmer kända. En svensk fängelseintern lever ju på avsevärt högre levnadsstandard i materiellt hänseende än vad stora delar av befolkningarna bl. a. i arabländerna gör. Avskaffandet av visum skulle med stor säkerhet ställa alltför stora krav på svenska polisiära resurser.

Ambassaden vill alltså starkt förordas att visumtvånget behålles i vad gäller ambassadens anställningsländer. Däremot bör visumavgifterna avskaffas. Ambassaden har nyligen förelagt libanesiska myndigheter förslag härom.

Beirut den 15 december 1970

Åke A. Jonsson

Rikspolisstyrelsen:

Rikspolisstyrelsen är för sin del positivt inställd till en fortsatt liberalisering av utlänningspolitiken i Norden under förutsättning att erforderliga kontroll- och säkerhetsintressen kan tillgodoses på betryggande sätt.

Förslagsställarna har inte uppställt reciprocitet som villkor för viseringskyldighetens upphävande i förhållande till de länder för vilkas medborgare sådan skyldighet alltjämt föreligger. Hittills har reciprocitetsregeln tillämpats med några enstaka undantag. De viseringsfrihetsavtal som ingåtts har i varje särskilt fall föregåtts av noggrann undersökning och allsidig prövning av dess följdverkningar med avseende på väsentliga nationella intressen. Ett generellt slopande av viseringsskyldigheten utesluter möjligheterna till sådan undersökning och prövning. Det synes vanskligt att säkert bedöma konsekvenserna härav.

Förslagsställarna framhåller att i ett modernt samhälle förekommande hinder för en fri resandeström över gränserna i möjligaste mån bör avskaffas. Tiden skulle nu vara kommen att häva viseringstvånget. Enligt rikspolisstyrelsens mening inbjuder de internationella politiska förhållandena för närvarande inte till ett sådant steg. De starka internationella motsättningar som råder mellan olika politiska grupper och som tagit sig uttryck i bombhot, flygplanskapningar, politiska mord m. m. har skapat stora svårigheter från säkerhetssynpunkt även för de nordiska länderna och talar bestämt mot en ytterligare uppluckring av de nuvarande, begränsade kontrollmöjligheterna. Åtskilliga europeiska länder har bl. a. av dessa skäl tvingats skärpa sin utlänningskontroll.

Det nuvarande stora antalet resenärer till Norden och de bristande resurserna för gränskontroll gör att inresekontrollen många gånger blir ytterst summarisk vid nordisk yttergräns, främst mot Tyskland där inresorna huvudsakligen sker.

Varje gång den yttre utlänningskontrollen (passkontrollen) uppmjukats har man hänvisat till att den måste ersättas av en skärpt inre utlänningskontroll. Några resurser för detta ändamål har dock aldrig ställts till förfogande. För polisens del har det ansträngda personalläget därför medfört en betydande försvagning även av den inre utlänningskontrollen.

Rikspolisstyrelsen vill i detta sammanhang erinra om den mycket kraftiga ökningen av den internationella brottsligheten som, t. ex. när det gäller den illegala narkotikahandeln, i hög grad inriktats på de nordiska länderna, främst Sverige och Danmark. Därest man ytterligare försvagar eller praktiskt taget avskaffar resterande kontrollmöjligheter, får man även vara beredd att ta konsekvenserna av en ytterligare kraftig ökning i Norden av den internationella brottsligheten.

Från säkerhetssynpunkt har viseringsinstitutet en odiskutabel betydelse i såväl den förebyggande som uppdragande verksamheten. Om generell viseringsfrihet införs skulle möjligheterna härvidlag väsentligt beskäras. Förslagsställarna anser att säkerhetsintressena får tillgodoses på »i huvudsak annat sätt». Det hade för rikspolisstyrelsen varit värdefullt att få veta på vilket sätt förslagsställarna anser att detta intresse skall tillgodoses.

Även från arbetsmarknadssynpunkt synes förslaget tveksamt om man

tar i betraktande att statsmakterna även i förhållande till redan viseringsfri utlämning tvingats återinföra ett slags viseringsförfarande i form av särskilt arbetstillstånd innan han tillåtes inresa i landet för att ta anställning.

Rikspolisstyrelsen avstyrker det föreliggande förslaget.

Stockholm den 15 september 1970

Rikspolisstyrelsen

Carl G. Persson

Bror Rydén

Rikspolisstyrelsen, säkerhetssektionen i Malmö:

Det är riktigt, som framhålles i förslaget, att viseringstvangen tillkommit för att möjliggöra en kontroll av inresande från vissa länder och att beträffande de flesta länder viseringstvangen är upphävt. Där så skett torde det väl i regel ha skett enligt reciprocitetsregeln, något som det tydligen enligt förslaget inte är fråga om beträffande de återstående länder, där Sverige fortfarande kräver visering.

Utvecklingen för sannolikt fram emot ett allt friare reseutbyte länder emellan, men att man från svensk sida i dag skulle frångå reciprocitetsregeln i fråga om viseringstvang finns ingen anledning till. De få länder, där ömsesidigt tvång är kvar och som ur säkerhetsavdelningens synvinkel fortfarande är särskilt intressanta, har som bekant en mycket hårdare utlämningskontroll än vi och kommer sannolikt inte att medge några lättnader, i synnerhet inte om vi släpper viseringstvangen och sålunda inte har några påtryckningsmedel för att i framtiden eventuellt uppnå en ömsesidighet.

I förslaget hävdas, att man löst utlämningsproblemet på arbetsmarknaden genom de särskilda bestämmelser som föreskriver, att utlämning, som avser att arbeta här, måste söka arbetstillstånd före inresan. Detta är i princip riktigt, men dagligen har vi utlämningar, som begär politisk asyl och i samband därmed arbetstillstånd och man kan förutsätta att deras antal skulle öka avsevärt om kvarvarande viseringstvang hävdes.

Visserligen är den kontroll vi kan uppnå genom viseringstvangen inte särskilt effektiv och vi blir ofta ställda inför fullbordat faktum, men det är dock en kontrollmöjlighet — en av de få vi har kvar — genom vilken vi i förväg och i vart fall från första dagen av vistelsen kan få uppgifter om utlämningen och i förekommande fall kanske t. o. m. hindra ankomsten. Detta måste betraktas som ett led i tillgodoseendet av landets säkerhetsintressen och måste avsevärt taga över det besvär det kan vara för den viseringssökande utlämningen.

I förslaget framhålles, att säkerhetssynpunkten får tillgodoses på annat sätt än genom viseringstvang, men genom den i övrigt liberala utlämnings-

politik som föres och genom våra begränsade såväl personella som andra resurser är en effektiv utlänningskontroll synnerligen svår att genomföra och vi har därför ingen anledning förorda avhändandet av ett — visserligen bristfälligt, men dock bättre än inget — hjälpmedel i denna kontroll.

Malmö den 19 augusti 1970

Eric Björk

Statens invandrarverk:

Förslaget går ut på att de nordiska staterna bör generellt avskaffa viseringstvånget för alla utlänningar som innehar giltigt pass.

Verket anser att viseringstvånget för utlänningar i samråd med övriga av den nordiska passkontrollöverenskommelsen berörda stater bör upphävas i största möjliga utsträckning. Det bör emellertid i princip ske genom ömse- sidiga avtal. När fråga är om personer som är medborgare i visst land bör viseringstvånget hävas genom ingåendet av viseringsfrihetsavtal med respektive land. I fråga om personer med främlingspass, resedokument, sjöfartsbok eller annan liknande legitimationshandling bör viseringstvånget hävas likaledes genom att Sverige träffar avtal med andra stater bilateralt eller multilateralt. Härigenom uppnås samma lättnader för svenska medborgare och utlänningar med svenska legitimationshandlingar vid resa till länder med vilka avtal träffats.

Skulle viseringstvång upphävas genom ensidiga åtgärder från de nordiska regeringarnas sida finns vidare risk för att mindre liberala bestämmelser för gränspassering i andra länder blir bestående till men för strävandena att uppnå en fri resandeström över gränserna.

Utlänningslagstiftningen anvisar olika medel för att reglera invandringen. De viktigaste medlen är bestämmelserna om krav på arbetstillstånd före inresa, om inresekontroll samt om avvisning eller förpassning av utlänning som ej kan beviljas tillstånd att vistas i landet.

I medlemsförslaget påstås att sedan Sverige infört bestämmelser om att den som vill ta arbete i landet måste ansöka om arbetstillstånd före inresan några svårigheter av oregerad invandring inte synes ha uppkommit för Sveriges del. Erfarenheten har emellertid visat att upphävande av viseringstvång leder till väsentligt ökade inresor utanför den reglerade invandringens ram. Därmed ökar även antalet avlägsnandeärenden. Detta beror på att inresta utlänningar som vägrats uppehålls- och arbetstillstånd mera sällan frivilligt lämnar landet. Förutom att ett avlägsnandebeslut oftast innebär tragik för den enskilde utlänningen innebär förfarings sättet även stora påfrestningar för såväl de sociala myndigheterna som för de myndigheter

som har att fatta beslutet. Skall efter ett generellt upphävande av viseringstvånget en reglerad invandring kunna bibehållas torde det bli nödvändigt att öka polisens resurser för utövande av kontrollen över nyanlända utlänningar och att i utlänningslagen införa bestämmelser som möjliggör ett mera summariskt förfarande vid avlägsnande av utlänningar. En sådan utveckling anser verket inte önskvärd.

Av skäl som ovan anförts anser sig verket inte kunna tillstyrka ett generellt upphävande av viseringstvånget.

Stockholm den 10 september 1970

Statens invandrarverk

Kjell Öberg

S. Bundsen

Länsstyrelsen i Stockholms län:

Kravet på visering torde hittills inte i större omfattning ha hindrat icke önskvärda utlänningar att resa in i Sverige. Om viseringstvånget upphävs, kan det emellertid inte uteslutas att ett ökat antal utlänningar kommer hit, vilka sedan blir föremål för beslut om avvisning eller förpassning. Enligt länsstyrelsens erfarenheter av förpassningsfallen saknar utlänningarna ofta egna medel för utresa. Samhället kommer härigenom att åsamkas kostnader när de skall föras ur landet. Utlänningen är vidare ofta ovillig att lämna Sverige, varför bevakningspersonal måste följa med vid utresan. De ytterligare kostnader som härvid uppstår kan bli avsevärda när det gäller de ofta avlägset belägna viseringsfria länderna.

Dessa ekonomiska synpunkter synes emellertid inte böra hindra att friare resemöjligheter skapas genom viseringstvångets avskaffande till den del det alltjämt upprätthålles. Med hänsyn till det begränsade värde som viseringstvånget — enligt vad som framgår av yttrandet från polismyndigheten i Stockholm — för närvarande har anser sig länsstyrelsen inte böra motsätta sig förslaget.

Principiellt bör viseringstvånget enligt länsstyrelsens mening inte avskaffas annat än vid avtal om ömsesidigt upphävande. Angeläget är också att gränskontrollen och utlänningskontrollen får ökade resurser.

Stockholm den 14 september 1970

På länsstyrelsens vägnar

Sam Widmark

Bo Bärnheim

Länsstyrelsen i Malmöhus län:

Länsstyrelsen delar den i förslaget uttalade uppfattningen, att hindren för en fri resandeström i möjligaste mån bör avskaffas. Då viseringstvånget med nu gällande bestämmelser om arbetstillstånd icke kan anses vara nödvändigt för kontrollen av invandringen till riket och, såvitt länsstyrelsen kan bedöma, ej heller säkerhetssynpunkterna kräver ett viseringstvång, finner länsstyrelsen att nämnda tvång i och för sig skulle kunna avskaffas. Enligt länsstyrelsens mening bör Sverige dock icke, på grund av de skäl som framhålles i skrivelsen från säkerhetssektionen i Malmö, ensidigt upphäva viseringstvånget gentemot de länder, som kräver visum av svenska medborgare.

Malmö den 14 september 1970

På länsstyrelsens vägnar

Åke Eklöf

Christer Linse

Länsstyrelsen i Värmlands län:

Länsstyrelsen delar i princip den i medlemsförslaget framförda uppfattningen att de hinder mot en fri resandeström över gränserna som alltjämt finns kvar bör avskaffas. Om viseringstvånget skulle upphävas av de nordiska länderna utan krav på ömsesidighet skulle emellertid ett sådant beslut ställa de nordiska ländernas medborgare i ett sämre läge än medborgarna i de länder som alltjämt upprätthåller kravet på visering. Sannolikt skulle detta minska intresset hos dessa länder för att själva avveckla visumtvånget.

Av sagda skäl finner länsstyrelsen naturligt att reciprocitetsprincipen följes. Samtidigt vill länsstyrelsen starkt understryka angelägenheten av en enhetlig nordisk praxis i fråga om viseringspolitiken.

Karlstad den 10 september 1970

Rolf Edberg

Anders Holmström

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

Länsstyrelsen har i olika sammanhang pläderat för en liberal politik, när det gällt resemöjligheterna inom de nordiska länderna. Nu föreliggande förslag har emellertid ett vidare perspektiv. Förslaget innebär nämligen ett

generellt slopande av viseringstvånget utan krav på reciprocitet. Tillämpningen av ett sådant system kan leda till en bristande överblick på invandringen från bl. a. sådana synpunkter som arbetsmarknads-, bostads- och försörjningsläget.

Länsstyrelsen anser att tiden ännu inte är mogen för ett generellt upphävande av viseringsskyldigheten men skulle statsmakterna ändå godta en sådan ordning förutsätter länsstyrelsen att den sker på grundval av ömsesidighet mellan länderna.

Länsstyrelsen anser sig inte böra tillstyrka förslaget i nu befintligt skick.

Luleå den 14 september 1970

På länsstyrelsens vägnar

L. Hultman

C. G. Wennberg

Länspolischefen i Norrbottens län:

Genom fortlöpande förändringar under ett antal år av vår utlänningslagstiftning har en allt friare samfärdsel över vårt lands gränser möjliggjorts. Härigenom och på grund av den ökade rörligheten över huvud mellan länder och folk har resandeströmmen numera nått en omfattning, som gett till resultat att kontrollen av den enskilda individen avsevärt försvårats. Detta kan te sig som en önskvärd liberalisering i det internationella umgänget. Hur långt denna liberalisering skall gå och om tidigare praxis om ömsesidighet i medgivna lätnader nu skall slopas är givetvis en politisk fråga. Då det föreliggande förslaget emellertid innebär ett hävande av en av de få återstående grundpelarna i kontrollsystemet och därigenom betyder en allvarlig inskränkning i de redan tidigare hårt begränsade kontrollmöjligheterna, torde vissa härav betingade synpunkter vara på sin plats.

Under en rad år har vid förslag till liberaliseringar i skilda delar av vår utlänningslagstiftning betonats, att lätnader i kontrollsystemet måste uppvägas genom ökade resurser för såväl yttre som inre utlänningskontroll. När reformerna sedan genomförts, har sådana ökade resurser inte ställts till förfogande.

Det föreliggande förslaget uttrycker i allmänna ordalag en schablonmässig värdering av grunderna för ett visumtvång. Det anvisar inga vägar för att genomföra en trots allt erforderlig kontroll. Det skulle därför rätteligen vara nödvändigt med en detaljerad genomlysning av det nuvarande systemet. Emellertid har en sådan penetrering av detta ämnesområde gjorts så sent som år 1967 i betänkandet »Invandringen» (SOU 1967:18). Ett uppreparande av vad där anförts torde vara onödigt.

Mot bakgrund av vad ovan anförts om erfarenheterna i resursfrågan kan det närmast te sig meningslöst att än en gång ta till orda för att understryka vikten av att vårt land — om inresemöjligheterna på skilda sätt ökas — förskaffar sig erforderliga resurser för att i realiteten kunna själv ha något inflytande på vilka personer, som skall tillåtas inresa över och vistas inom rikets gränser. Ett sådant påpekande måste dock göras. Med ökande rese-möjligheter från det stora antal folkrika länder, som enligt förslaget nu skulle ensidigt befrias från visumtvång vid resa till vårt land, kan inom överskådlig framtid en så betydande ökning av resandeströmmen hit förväntas, att ett iakttagande av regeln om arbetstillstånd före inresan med kvarstående kontrollmöjligheter och befintliga personalresurser i praktiken inte kan genomföras. Hur beredskaps- och säkerhetsaspekter skall kunna tillfredsställande tillgodoses i en situation som den skisserade ter sig sig också som ett svårlöst problem. Betydande personalökningar skulle krävas i skilda samhällsorgan för att landets handlingsfrihet skulle kunna upprätthållas. Då erfarenheterna vid tidigare tillfällen är negativa i detta avseende, ser jag mig nödsakad att — ur de synpunkter jag närmast har att beakta — avstyrka bifall till förslaget.

Luleå den 20 augusti 1970

Sven E. Erstam

Stockholms polisdistrikt:

Genom ändringen den 6 december 1963 av 20 § första stycket utlänningslagen, enligt vilken möjligheten för polismyndigheten att avvisa utlänning utsträcktes till tre månader efter ankomsten och genom 42 § utlänningskungörelsen av den 23 maj 1969, enligt vilken utlänning som ämnar söka anställning i Sverige skall ha arbetstillstånd före inresan, har viseringsskyldigheten som kontrollåtgärd förlorat i betydelse.

Den kontroll som nu görs av den centrala utlänningsmyndigheten vid ansökan om visering har enligt vad erfarenheten visar varit tämligen summarisk och har knappast varit ett effektivt instrument att hindra inte önskvärda utlänningar att komma till Sverige. I och med att visering beviljats även för mycket korta besök i Sverige (endagsviseringar är vanliga) kan enligt av den centrala utlänningsmyndigheten fastlagd praxis polismyndigheten inte meddela avvisning, sedan viseringstiden utgått, utan det mera omständliga förpassningsförfarandet har måst tillämpas.

Det har även visat sig svårt för passkontrollanter att snabbt avgöra om en utlänning måste ha visum eller ej. Har det vid kontrollen visat sig att viseringspliktig utlänning saknat visum, har i många fall polisen dock meddelat nödfallvisering på grund av de uppgifter som utlänningen lämnat.

Alla dessa omständigheter talar enligt min uppfattning för att viserings-

tvånget slopas. De skäl som talar mot ett upphävande av viseringstvånget är inte så starka att de uppväger de lättnader i den internationella samfärdseln som ett bifall till förslaget medför. Farhågorna för att Sverige skulle översvämmas av inte önskvärda utlänningar från länder som nu har viseringstvång torde vara överdrivna. Mot en sådan utveckling finns redan nu effektiva botemedel i avvísings- och förpassningsinstitutet.

Ett slopande av viseringstvånget måste dock, för att stoppa en i vart fall i begynnelseskedet kanske möjlig ökning av den oreglerade invandringen till Sverige, medföra en viss förstärkning av gränskontrollen och utlänningskontrollen i Sverige samt kanske framförallt vid det gemensamma nordiska passkontrollområdets södra gräns.

Jag har sålunda inte något att erinra mot bifall till förslaget om slopande av viseringstvånget under förutsättning att gränskontrollen och utlänningskontrollen tilldelas de ökade resurser som erfordras för att inte lättnaderna skall medföra en ökning av den illegala invandringen till Norden.

Stockholm den 21 augusti 1970

Kurt Lindroth

Polismästare

Otto Holm

Tf. polisöverintendent

Handens polisdistrikt har i skrivelse den 27 augusti 1970 förklarat sig icke ha något att erinra i anledning av medlemsförslaget.

Lidingö polisdistrikt har i skrivelse den 25 augusti 1970 förklarat sig icke ha något att erinra i anledning av medlemsförslaget.

Märsta polisdistrikt:

— — — under återopande av synpunkter i skrivelse från tf poliskommissarie Rune Heiwe vid Arlanda passkontrollgrupp (*se nedan*).

För egen del har jag den uppfattningen att ett ömsesidigt upphävande av viseringstvånget icke torde innebära någon oroande ökning av invandringen, eftersom vederbörande måste ha arbetstillstånd vid ankomsten till Sverige.

Vad gäller övervakningen av landets säkerhet kan detta ske, beträffande Arlanda, även om viseringstvånget slopas.

Märsta den 28 augusti 1970

För Märsta polisdistrikt

Wilhelm Johansson

Märsta polisdistrikt, passkontrollen, Stockholm-Arlanda:

— — — anföra följande synpunkter, vilka i första hand utgör en redovisning av de rutiner som tillämpas av passkontrollen i avseende på in- och utresekontroll av viseringspliktiga utlänningar.

1. Antalet viseringspliktiga resenärer utgjorde 25.242 under år 1969, vilket motsvarade omkring 10 procent av icke-nordiska resenärer eller 1,4 procent av totala resandeströmmen. Därtill kommer ett okänt antal viseringspliktiga som inresebehandlats i annan nordisk stat eller som utrest till annan nordisk stat, där utresebehandling sedermera har skett. (De viseringspliktigas andel av den totala resandeströmmen har minskat med 0,2 procent sedan 1965, troligen beroende på att viseringsplikten upphävts för medborgare i ett flertal länder under de senaste fem åren.)

2. Inresebehandlingen av viseringspliktig utlänning skiljer sig från den för viseringsfria tillämpade rutinen så till vida att passkontrollanten beträffande viseringspliktiga har att fylla i kontrollkort i två exemplar varav det ena behålls och det andra överlämnas till utlänningen. I de fall kontrollkortet fylls i av utlänningen själv måste passkontrollanten förvissa sig om att uppgifterna på kontrollkortet är riktigt och läsbart återgivna. Därtill har passkontrollanten att undersöka i passet huruvida utlänningen meddelats visering i annan nordisk stat och om så är fallet införa tidsuppgifter såväl om sådan visering som om den svenska på kontrollkortet samt att förse passet och kontrollkortet med inresestämpel.

Biträdespersonal har därefter att med stöd av uppgifterna på kontrollkortet upprätta förteckning över inresebehandlade viseringspliktiga i fyra exemplar.

3. Vid utresebehandling av viseringspliktig utlänning har passkontrollanten att utröna huruvida utlänningen ämnar resa till annat nordiskt land, i vilket fall han skall kontrollera att utlänningen har eventuell erforderlig visering till destinationslandet. Om resan skall företagas till utom-nordiskt land skall passkontrollanten förse det exemplar av kontrollkortet som vid inresan överlämnades till utlänningen med utresestämpel och behålla kortet. Ofta förekommer att utresekortet förkommit för utlänningen, i vilket fall passkontrollanten måste skriva nytt kort.

Biträdespersonal upprättar därefter förteckning på sätt som angivits under punkt 2 ovan.

4. Förteckningar och kontrollkort överlämnas dygnsvis till passkontrollens expedition där biträdespersonal kontrollerar att förteckningarna upptager samtliga uppsamlade kontrollkort och sorterar dessa med hänsyn till vilket nordiskt land som är kontrollstat. Kortet översänds därefter till respektive lands centrala utlänningsmyndighet. Tre exemplar av förteckningarna distribueras i särskild ordning.

5. In- och utresekontroll av viseringspliktig utlänning tar avsevärt mycket längre tid i anspråk än de rutiner som tillämpas för icke viseringspliktiga. Å andra sidan innebär det prövningsförfarande som föregått meddelandet av visering att passkontrollanten slipper företaga de kontrollåtgärder som eljest kan vara påkallade för utrönande av huruvida hinder för inresa föreligger.

6. Enligt 27 § utlänningskungörelsen får polismyndighet efter invandrarverkets bemyndigande meddela nödfallsvisering för högst 14 dagar om utlänning som är skyldig att ha visering ankommer hit utan sådan om det finns särskild anledning till det. Antalet meddelade nödfallsviseringar vid passkontrollen i Arlanda utgjorde 379 stycken under år 1969. Det prövningsförfarande som föregår meddelande av nödfallsvisering utgör ett icke obetydligt merarbete, inte enbart för passkontrollen utan också för polismyndigheten och den centrala utlänningsmyndigheten. Å andra sidan förekommer det sällan att alternativet till nödfallsvisering, nämligen avvisning, tillämpas uteslutande på grund av den formella brist som avsaknad av visering i och för sig utgör. Snarare är det så, att prövningsförfarandet avser att utrona huruvida avvisningsskäl i övrigt föreligger och sådan prövning måste företagas även om viseringsplikten avskaffades. Merarbetet kommer därför att inskränka sig till att bestå av upprättande av ansökan om — och instämpling av nödfallsviseringen och det redovisningsförfarande som är föreskrivet för meddelad nödfallsvisering.

7. Viseringspliktig utlänning intar, med tillämpning av nuvarande utlänningslagstiftning, en särställning i förhållande till viseringsfria utläningar så till vida, att avviningsbestämmelserna i 19 § utlänningslagen inte kan tillämpas på den som innehar visering. Sålunda kan en viseringsfri utläning avvisas intill tre månader efter ankomsten om han exempelvis saknar erforderliga medel för sin vistelse, ävensom för sin hemresa, medan annat mera tungrovt förfarande måste inledas mot den som innehar visering och befinner sig i samma ekonomiska situation.

8. I vilken mån ett slopande av viseringstvangen skulle innebära någon nämnvärd icke önskad utveckling av resandeströmmen är svårbedömbart. Erfarenhetsmässigt vet vi, att de avtal om ömsesidigt upphävande av viseringstvangen som under senare år träffats inte inneburit någon oroande ökning av resandefrekvensen från respektive länder. Denna erfarenhet gäller både beträffande medborgare i länder som tillämpar utreseviseringstvang och medborgare i länder som fritt kan lämna sitt hemland.

9. I den mån det finns skäl för ett bibehållande av viseringstvangen i någon form, skulle det kunna vara ett steg på vägen mot en avveckling om man kunde enas om gemensamma viseringsbestämmelser för Norden och att visering till ett land kunde gälla för hela Norden. En samordning i det avseendet lär ha träffats av Benelux-länderna.

Ofta förekommer att innehavare av dansk visering företagit resor till exempelvis Malmö utan att bli föremål för kontroll. När samme utlänning därefter flyger till Arlanda ifrågasätts hans rätt att inresa med hänvisning till att visering saknas. Om det finns särskilda skäl meddelas givetvis sådan utlänning nödfallsvisering, men logiken i ett sådant förfarande efterlyses givetvis av utlänningen.

Märsta den 3 augusti 1970

Rune Heiwe

Tf. poliskommissarie

Nacka polisdistrikt:

Då upphävande av viseringstvånget inte torde behöva medföra några svårigheter för polisen att utöva den kontroll över utlänningar, som åvilar polisen enligt utlänningslagstiftningen, anser sig polismyndigheten icke ha anledning motsätta sig bifall till förslaget.

Nacka den 19 augusti 1970

Lars Waesterberg

Polismästare

Peter Lignell

Polisintendent

Norrtälje polisdistrikt:

Ett upphävande av viseringstvånget i de nordiska länderna kan beträffande Norrtälje polisdistrikt icke anses medföra några större nackdelar. Till distriktet ankommer endast ett fåtal icke nordiska medborgare och av dessa någon enstaka viseringspliktig.

Principiellt torde man kunna anföra den ståndpunkten, att en åtgärd som den föreslagna bör genomföras reciprokt med berörda länder och ej endast ensidigt från de nordiska ländernas sida.

Det måste anses riktigt att det av motionärerna framförda förslaget genomföres gemensamt med de övriga nordiska länderna så enhetligheten i pass- och viseringsfrågor bibehålles inom Norden.

Norrtälje den 7 augusti 1970

Elis Lindh

Polismästare

Södertälje polisdistrikt:

Jag har ingen vetskap om på vilka grunder visering meddelas av de svenska ambassaderna och legationerna för inresa i Sverige. Jag utgår ifrån att viss prövning äger rum. Om så ej sker fyller givetvis viseringstvånget ej någon funktion och kan saklöst avskaffas. Det kan under alla förhållanden synas vara onödigt att ha kvar viseringstvånget sedan den bestämmelsen införts att utlänning ej kan erhålla arbete i landet utan att ha tillstånd därtill vid inresan.

Jag ställer mig ändock tveksam till förslaget.

Möjlighet förefinnes ju att utlänningen efter ankomsten till landet förklarar sig vara politisk flykting och begär asyl. Detta kan väl befaras framför allt i fråga om medborgare i de östeuropeiska staterna.

Vidare kan ifrågasättas om ett ensidigt upphävande av viseringstvånget är lämpligt. Hittills torde så skett genom ömsesidiga avtal.

På grund av det anförda anser jag mig icke kunna tillstyrka förslaget.

Södertälje den 30 juli 1970

K-E. Norström

Polismästare

Täby polisdistrikt:

Det förekommer icke sällan att utländska medborgare reser hit med uppsåt att organisera och delta i olaglig demonstration eller eljest utöva fientlig verksamhet mot svenska staten. Nuvarande liberala utlänningslagstiftning möjliggör icke önskvärda inresor i stor omfattning men visumtvånget har skapat ett någorlunda skydd för alltför ohejdad inresa bl. a. från länder med sådana politiska system, som kan misstänkas syfta till att i ett krisläge vilja förändra det demokratiska svenska styrelseskicket. Det vore därför synnerligen olyckligt om visumtvånget togs bort. Naturligtvis kommer det att hävdas att slopandet av visumtvånget endast kan ske under förutsättning av ömsesidighet. Men detta syns icke betryggande. En stat av typ som ovan nämnts behåller säkert visumtvånget för egen del men tillser att det slopas mellan Sverige och någon dess bundsförvant och kan sedan via bundsförvanten okontrollerat i Sverige insmuggla agenter och andra för Sverige icke önskvärda element.

Polismyndigheten får avstyrka bifall till förslaget.

Täby den 4 augusti 1970

Lars Olsson

Polismästare

Hälsingborgs polisdistrikt:

— — — Detta har överlämnats till t.f. föreståndaren för härvarande utlänningssektion, som avgivit ett yttrande, som bifogas (*se nedan*). Polismyndigheten instämmer i allt väsentligt i detta yttrande. Härutöver vill polismyndigheten dock framföra följande rent polisiära synpunkter.

Viseringstvangen har efter hand upphävts i förhållande till allt fler länder och för närvarande gäller viseringsfrihet i fråga om i det närmaste 80 länder. Det gäller länder i alla världsdelar, länder med olika utveckling och olika samhällssystem, t. ex. Indien och Malaysia i Asien, Algeriet, Sydafrika och Tanzania i Afrika, Cuba och Haiti i Västindien, Brasilien, Paraguay och Peru i Sydamerika, Grekland, Italien och Jugoslavien i Europa. I Danmark och Norge gäller i huvudsak samma regler, medan Finland hittills tillämpat en mer restriktiv praxis.

Någon bestämd linje i politiken på detta område torde vara svår att utskilja. Viseringstvangen synes ha hävts vid reciprocitet, d. v. s. när ett land lämnat svensk medborgare samma förmån.

Såsom framgår både av förslaget och bifogade yttrande, synes det icke vara erforderligt att bibehålla visumtvånget för att kunna kontrollera, vad man kan kalla den generella invandringen och samma förhållande får anses gälla beträffande kontrollen över det individuella inresandet i landet. Polismyndigheten äger visserligen icke kännedom om hur omfattande kontroll, som göres av våra ambassader, m. fl., innan visum utfärdas. Dock har polismyndigheten svårt att tro, att något nämnvärt antal människor nekats visum på grund av att det vid undersökningen framkommit, att den visum-sökande gjort sig skyldig till t. ex. grövre kriminalitet eller måste betraktas såsom en säkerhetsrisk. Härtill kommer, att en utlänning, som ankommer till riket och på grund av nyssnämnda skäl icke bedömes såsom önskvärd i riket, kan avvisas jämlikt bestämmelser i utlänningslagstiftningen. Beträffande effektiviteten av förevarande undersökning må också här påpekas, att det hänt mer än en gång, att inresande, som i vederbörlig ordning varit försedd med visum, visat sig vara så gott som medellösa.

Med hänsyn till vad sålunda och i övrigt framkommit anser polismyndigheten, att något hinder mot viseringstvangen avskaffande icke kan anses föreligga ur polisiär synpunkt.

Som en följd av detta ståndpunktstagande anser polismyndigheten i andra hand, att det ur polisiär synpunkt ej heller finns något hinder mot införandet av gemensam visering för de nordiska länderna.

Hälsingborg den 30 augusti 1970

Jan Larsson

Polisintendent

Hälsingborgs polisdistrikt, utlänningssektionen:

Viseringstvånget infördes för Sveriges del under första världskriget och då huvudsakligen för att reglera invandringen i landet med tanke på den knappa livsmedelstillgången. Det var då således fråga om en generell invandringskontroll. Under mellankrigsperioden upphävdes sedan viseringstvånget gentemot ett flertal länder genom ömsesidiga överenskommelser. Vid andra världskrigets utbrott återinfördes viseringsskyldigheten i full utsträckning, detta främst av utrikespolitiska hänsyn och av säkerhetsskäl. Under efterkrigstiden har på grund av reciprocitetsprincipen viseringstvånget upphävts i sådan omfattning att för närvarande kan medborgare från mer än 70 nationer resa till Sverige utan visering.

Några föreskrifter om under vilka förutsättningar visering skall kunna meddelas finnes inte vare sig i utlänningslagen eller utlänningskungörelsen. En viss ledning torde man dock kunna finna i utlänningslagens 19 §, som innehåller avvisningsregler på materiella grunder. Enligt denna paragraf kan utlämning, som vid ankomsten till riket innehar visering, ej avvisas på de grunder som anges i paragrafen. Detta torde innebära att viseringsbeviljande myndigheter har skyldighet att pröva om vederbörande utlämning är diskvalificerad för inresa på någon av de i 19 § angivna grunderna. Viseringen är således enligt detta till för individuell inresekontroll.

I praktiken har viseringen emellertid blivit en kontroll av såväl den generella som den individuella invandringen.

Sedan år 1967 måste utlämningar, som reser till Sverige för att här arbeta, redan före inresan i Sverige via svensk beskickning utomlands skaffa sig arbetstillstånd för Sverige. Denna bestämmelse reglerar således invandringen av arbetssökande till Sverige och kan sägas ha övertagit viseringens roll för reglering av den generella invandringen till landet.

Viseringstvånget behöver således ej vara kvar för reglering av den generella invandringen.

Behövs då viseringsskyldigheten för den individuella kontrollen? Som tidigare nämnts ger 19 § i utlänningslagen en viss vägledning om att viseringsbeviljande myndigheter har att kontrollera viseringssökandens materiella kvalifikationer för inresa i riket. Är det då möjligt för en svensk beskickning utomlands att t. ex. kontrollera en viseringssökandes eventuella kriminella belastning eller tillgång av medel för sin försörjning under vistelsen i Sverige? Troligen är inte detta möjligt. Vid passkontrollarbetet i Hälsingborg har det i varje fall visat sig vid ett flertal tillfällen att personer försedda med för Sverige giltig visering vid inresa i landet varit så gott som medellösa. Enligt 19 § har då inte polismyndigheten kunnat ta upp frågan om deras avvisning ur riket. En viseringsfri utlämning i samma situation hade kunnat avvisas.

Den individuella invandringen torde kunna kontrolleras lika bra vid gränspasseringen som vid svensk beskickning utomlands.

Något behov av viseringsplikt för individuell invandringskontroll föreligger således ej heller.

Någon risk för massinvandring till Sverige lär inte föreligga om viseringstvånget upphäves. Vi har redan viseringsfrihet för medborgare från det större flertalet länder och bland dem länder med befolkningsproblem som t. ex. Indien, Pakistan och de sydamerikanska staterna. Någon större invandring från dessa länder har inte skett sedan viseringstvånget för dessa utlänningar upphävdes. Om viseringstvånget upphäves för återstående länder torde ej heller detta medföra några större olägenheter. Befolkningen i flertalet länder, varifrån viseringsplikt fortfarande råder, torde ha större svårigheter att få utresa från sitt eget land än att få visering för Sverige.

Viseringstvånget har successivt upphävts med flertalet länder och som lekman får man gärna den uppfattningen att så fort ömsesidighet uppnås så upphäves viseringstvånget mellan länderna, d. v. s. viseringen har inte längre någon funktion att fylla för reglering av invandringen till landet utan torde mera vara kvar av utrikespolitiska hänsyn.

Visering utfärdas nu för varje enskilt nordiskt land och en visering för Danmark gäller således inte för inresa i Sverige. Då det endast företages stickprovskontroll av resande mellan de nordiska länderna är det omöjligt att kontrollera om personer med visering t. ex. bara för Danmark stannar där eller fortsätter till andra skandinaviska länder. Vid vår utlänningsexpedition får vi ofta, särskilt under sommartid, besök av utlänningar, som inte ägt resa in i Sverige, då de endast haft visering för Danmark.

Om viseringstvånget nu inte kan upphävas bör möjligheterna för gemensam nordisk visering prövas, då kontroll av resande mellan de olika länderna endast förekommer stickprovsvis.

Hälsingborg den 14 augusti 1970

Lennart Andersson

Polisassistent

Malmö polisdistrikt, utlänningssektionen:

Antalet länder, för vilkas medborgare viseringsskyldighet gäller för inresa till Sverige, har under årens lopp minskat, och viseringsfriheten synes fortsätta att utökas. Ett upphävande av viseringstvånget för medborgare i östeuropeiska länder torde knappast medföra någon ökning av antalet från dessa länder inresande, icke önskvärda utlänningar, då länderna i fråga själva medverkar till en begränsning av resandetraffiken genom fordran på utresetillstånd, utan vilket ingen medborgare tillåtes lämna hemlandet.

Vad gäller slopandet av viseringstvånget för utomeuropeiska länder, för vilka detta fortfarande kvarstår, kan en dylik åtgärd beräknas medföra ett ökat antal inresor av icke önskvärda utlänningar. Avsaknad av penning-

medel för en så pass lång resa som från t. ex. Afrika eller Asien till Norden kan väl i någon mån medföra en viss reducering av resorna, men erfarenheterna har gett vid handen, att finansieringen vid några tillfällen ordnats genom smuggling och försäljning av narkotika. Förslagsställarnas mening, att gällande bestämmelser om skyldigheten för en utlänning, som har för avsikt att här i riket taga arbetsanställning, att redan vid inresan inneha arbetstillstånd, skulle utgöra en effektiv spärr mot oönskad invandring, delas icke av undertecknad.

Genom bortfallet av den förhandsgranskning av en viseringspliktig utlänning, som förutsättes vidtagen före viserings beviljande, kan polisens arbete med säkerhet väntas öka, vilket i nuvarande arbetssituation och med nu rådande arbetsbelastning icke kan anses önskvärt. Då det emellertid i större delen av världen i princip redan får anses ha accepterats, att innehav av giltigt pass är tillräckligt för resor länder emellan, och då det är önskvärt, att de nordiska länderna har överensstämmande bestämmelser vad gäller viseringsskyldighet, tillstyrkes förslaget.

Malmö den 10 augusti 1970

Sune Engvall

Poliskommissarie

Trelleborgs polisdistrikt:

Gränsen i Trelleborg passeras årligen av omkring en halv miljon resande. Av dessa är en stor del visumpliktiga utlänningar men flertalet visumbefriade. Bland dessa senare finns det många beträffande vilka utredning måste göras huruvida anledning till avvisning förekommer. Under år 1969 gjordes ett tusental sådana utredningar av vilka 187 ledde till beslut om avvisning. Av dem som medgetts inresa har sedermera ett icke ringa antal avvisats av andra polismyndigheter, oftast på grund av medellöshet. Av dem som inrest som föregivna turister har många sökt arbete här i landet med därav följande komplikationer.

Det är uppenbart att största delen av dessa utredningar och avvisningar och andra tvångsåtgärder mot utlänningar som inrest på falska premisser skulle ha kunnat undvikas om visumbefrielse icke medgetts i sådan utsträckning som för närvarande är fallet.

Med den praxis som gäller i fråga om beviljande av uppehålls- och arbetstillstånd är det mycket svårt att förhindra icke önskvärda utlänningar att slå sig ner här i landet. Om visumtvång upprätthållits i större utsträckning i förhållande till länder från vilka oreglerad invandring förekommer, hade det varit mycket lättare att förhindra missbruk av gällande liberala inresebestämmelser.

Upphäves även den återstående visumskyldigheten, kan man förutse stora svårigheter att efter den uppehållstillståndsfria tidens utgång ur landet avlägsna icke önskvärda utläningar. Även kostnaderna för deras hemsändning kan bli mycket betydande. Olägenheterna för de visumpliktiga torde mångfaldigt uppvägas av fördelarna för landet att även framgent uppehålla visumplikten.

Om nuvarande viseringstvång lättas eller helt borttages, måste i samband härmed gällande bestämmelser för avlägsnande av icke önskvärda utläningar förenklas, så att asociala utläningar verkligen får respekt för risken av utvisning, om de missköter sig här.

Någon bedömning av säkerhetsaspekterna göres icke av polismyndigheten.

Enär emellertid som torde framgå av det förut anförda andra starka skäl talar mot upphävande av den resterande visumplikten, får polismyndigheten avstyrka förslaget.

Trelleborg den 30 juli 1970

Carl G. Borgström

Polismästare

Gösta Rydenhök

Poliskommissarie

Ystads polisdistrikt:

En tämligen allmän uppfattning i vårt land torde väl vara att Sverige skall fullfölja en så fri utlänningspolitik som möjligt enligt principen om fritt folkutbyte med andra stater. De förhållande som rådde från 1860-talet fram till första världskrigets utbrott med passfrihet för de flesta stater i Europa kom länge att betraktas som ett normaltillstånd. Förutsättningarna för upprätthållande av principen för en på fritt folkutbyte grundad utlänningspolitik har dock gång efter annan omöjliggjorts på grund av krigshandlingar, förändringar i staters inre struktur m. m. En återgång till friare förhållanden har därigenom kommit att fördröjas. Ett uppnående av det tillstånd som förelåg under den tidsperiod som inledningsvis berördes torde dock icke vara realistiskt att tänka sig inom överskådlig tid. Strävandena dithän borde dock alltid finnas. Den generella utlänningskontrollen bör tid efter annan revideras så att den alltid passar in i ett modernt samhälle och icke har större restriktivitet än som vid varje tillfälle är erforderligt med hänsyn till viktiga samhälleliga intressen vilket också medlemsförslaget om upphävandet av viseringstvånget i de nordiska länderna syftar till.

Sverige har för närvarande upphävt viseringstvånget för ett 80-tal stater. I Europa finnes endast några öststater för vars medborgare viseringstvånget fortfarande kvarstår.

Förhållandena i Europa synes nu vara normaliserade i sådan grad att åtminstone viseringstvånget kan hävas och möjliggöra en fri resandeström så-

som önskas i medlemsförslaget. Som framhålles i samma förslag är viseringstvangen införd i kristider och bör också som sådan företeelse upphävas så snart möjlighet därtill bedömes föreligga.

Ett likartat intresse torde föreligga från de flesta av de östeuropeiska staternas sida för vilka viseringstvangen fortfarande består. Några av dessa stater har sedan flera år tillbaka väsentligen underlättat möjligheten för skandinaviska medborgare att erhålla visering för inresa och vistelse som turist i vederbörligt land. Så t. ex. erhåller skandinaviska medborgare, som reser med polska färjefartyget från Ystad till Swinoujscie, visering ombord utan tidigare ansökningsförfarande.

Någon risk för massinvasion från de östeuropeiska länder med vilka Sverige ännu icke träffat avtal om upphävande av viseringstvangen bedömes icke föreligga på grund av berörda staters restriktivitet i fråga om utfärdande av pass, valutainköp och utresetillstånd för det egna landets medborgare. Ej heller bedömes någon risk föreligga att, med hänsyn till den för några år sedan genomförda lagändringen, den oreglerade invandringen skulle öka i nämnvärd omfattning. Möjligen skulle antalet asylsökande bli något större men ej i sådan omfattning att enbart det förhållandet skulle kunna utgöra skäl för avstyrkande av framställningen.

Medlemsförslaget tillstyrkes.

Ystad den 30 juli 1970

H. T. Lindström

1:e polisassistent

Överlämnas till länsstyrelsen i Malmöhus län såsom eget yttrande. Därutöver vill jag framhålla att vid betraktande av de avvisingar, som här skett därför att vederbörande saknat visum liksom av meddelade nödfallsviseringar, har jag mycket svårt att finna att dessa åtgärder i något fall verkligen varit av betydelse för rikets säkerhet. Jag tror att säkerhetsintresset kan tillvaratas bättre på betydligt smidigare sätt och med mindre ingrepp i huvudparten av de resandes frihet än med visumtvång.

Ystad den 13 augusti 1970

Carl Dalin

Tf. polismästare

Medlemsförslag om gemensam nordisk veterinärhögskola

(Väckt av Leif Cassel)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Undervisningsministeriet

Handelsministeriet har ved ovennævnte skrivelse på Nordisk Råds vegne udbedt sig en udtalelse i nævnte sag, så vidt muligt senest den 11. december 1970.

Således foranlediget, skal undervisningsministeriet herved meddele, at man desværre ikke ser sig i stand til at overholde den givne frist.

Selv om undervisningsministeriet med interesse har læst medlemsfor-
slaget, der indeholder værdifulde betragtninger, mener man ikke for-
tiden at kunne iværksætte de for en forsvarlig standpunkttagen fornød-
ne dyberegående saglige undersøgelser af forslaget og dets præmisser.

Det vil være handelsministeriet bekendt, at Nordisk Råd på sin 18.
session i Reykjavík ved rekommandation nr. 21/1970 vedtog at hen-
stille til regeringerne i de nordiske lande, at disse snarest muligt søger
at udarbejde et udkast til en nordisk kulturaftale og forslag til for-
stærkninger af kultursamarbejdets organisation.

De nordiske landes undervisnings- og kulturministre har nedsat en
arbejdsgruppe, som har fået til opgave at udarbejde forslag i de nævnte
henseender inden udgangen af 1970. Arbejdet med denne rekommanda-
tion beslaglægger i meget vidt omfang undervisningsministeriets perso-
nelle ressourcer til behandling af nordiske anliggender.

Hertil kommer, at arbejdet med rekommandation nr. 21/1970 har
nødvendiggjort en almindelig inventering af det stedfindende nordiske
samarbejde på kulturområdet, herunder samarbejdet om de højere ud-
dannelser. Det er fra flere sider, og senest under de igangværende nor-
diske drøftelser i den ovennævnte arbejdsgruppe, blevet fremhævet, at
de nordiske lande vil opnå det største udbytte af samarbejdet, dersom
samarbejdsbestrebelseerne baseres på omfattende analyser af igangvæ-
rende og planlagt nordisk samarbejde. Man vil derfor gerne først og
fremmest sikre sig et dækkende overblik, hvorpå en rimelig priorite-
ring kan bygge, og man må finde det principielt ønskeligt netop nu at

udvise tilbageholdenhed med af betydelig interesse for enkeltsager at investere i disses fremme på en måde, der ikke ved en systematisk prioritering er bragt i harmoni med de mere almindelige mål for samarbejdet.

København, den 13. november 1970

P. m. v.

B. Brynskov

E. Drostby

På baggrund af den for nylig indgåede kulturaftale mellem de nordiske lande finder der for tiden en analyse sted af allerede igangværende eller planlagte nordiske samarbejdsprojekter, idet man herved tilstræber at forberede den prioritering af disse, der skal finde sted i samarbejde med de nye nordiske samarbejdsorganer i henhold til den nordiske kulturaftale.

Som følge af ovenstående og idet man i øvrigt henviser til skrivelse herfra af 13. november 1970, anser man det ikke på indeværende tidspunkt for hensigtsmæssigt eller muligt at optage en sag som den her foreliggende til endelig behandling.

København, den 3. maj 1971

P. m. v.

B. Brynskov

Veterinærmedicinsk Forening:

— — — skal jeg herved meddele, at de veterinærstuderendes synspunkter er stærkt varierende, men at et flertal dog kan gå ind for følgende udsagn:

1. En fælles nordisk veterinærhøjskole vil næppe være ønskelig, da
 - a. vi frygter, at det land, hvori en fælles veterinærskole vil blive anbragt, vil blive dominerende med hensyn til antal studenter, da vi er bange for, at mange — ellers gode studenter — vil vægre sig ved at påbegynde veterinærstudiet p. g. a. afstand og — desværre — divergenser m. h. t. sprog.
 - b. Vi er bange for, at en eventuel indtræden i fællesmarkedet vil betyde, at mange studerende vil uddanne sig i de øvrige fællesmarkedslande, eftersom uddannelsen i de fleste øvrige fællesmarkedslande er mindre krævende. En større afstand til den "lokale" veterinærskole vil da medføre, at endnu flere vil forsøge at skaffe sig en lettere uddannelse i et sådant land.

Således et tropemedicinsk fakultet: vi mener, at det vil være en særdeles god ide at lave noget sådant på nordisk plan.

3. Som en følge af kravet til en mere specialiseret veterinæruddannelse (bl. a. P-plan etc.) vil der blive et stigende behov for efteruddannelse. Her vil det være en god idé at forsøge at løse dette problem på nordisk plan, da en rationalisering heri allerede nu er nødvendig, især da undervisningskapaciteten på veterinærskolerne er stærkt begrænset.

København, den 2. juni 1971

Jørgen Larsen

IVSA-repræsentant

Landbrugsraadet:

Således foranlediget skal Landbrugsraadet udtale, at uanset, at raadet er enig i det positive i, at veterinærer, uddannet på de forskellige nordiske landes veterinærhøjskoler, får ret til at praktisere i de andre nordiske lande, mener Raadet dog ikke på det foreliggende grundlag at kunne tage stilling til det rejste spørgsmål om afløsning af de nationale veterinærhøjskoler.

København, den 23. april 1971

På Landbrugsraadets vegne

N. Kjærgaard

Den Danske Dyrlægeforening:

Efter Den Danske Dyrlægeforenings opfattelse vil det fremtidige behov i de nordiske lande for uddannelse af veterinærer være afgørende for, om mulighederne for oprettelse af en fælles nordisk veterinærhøjskole skal undersøges. Det vil endvidere være væsentligt at overveje det faglige indhold af den fremtidige veterinæruddannelse, herunder mulighederne for etablering af en fælles biologisk akademisk grunduddannelse med senere specialisering i forskellige fagretninger, herunder også veterinære og blandt disse også en klinisk og levnedsmiddelhygienisk. Foreningen mener ikke, veterinæruddannelsen kan betragtes uafhængig af de øvrige højere uddannelser.

Foreningen kan anbefale, at man er opmærksom på, om udviklingen på det veterinære uddannelsesområde skulle gå i en retning, der gør det hensigtsmæssigt at centralisere den nordiske veterinæruddannelse på

en enkelt veterinærhøjskole, og stiller gerne sin ekspertise til rådighed ved fremtidige vurderinger.

Hellerup, den 14. april 1971

P. b. v.

G. Mortensen

B. Jensen

F i n l a n d

Undervisningsministeriet:

— — — har undervisningsministeriet ombett högskolerådet samt statens vetenskapliga kommission att inkomma med utlåtande i ärendet.

Statens medicinska kommissions utlåtande bifogas (*se nedan*).

Högskolerådet har vid möte den 11 december 1970 avgivit följande utlåtande:

Högskolerådet anser det inte vara ändamålsenligt att såsom samnordiskt projekt grunda en fullständig veterinärhögskola. Som viktigaste motivering härtill anser högskolerådet vara det att man i Finland redan har en ny veterinärhögskola som, vad de yttre resurserna beträffar, väl förmår möta det inhemska skolningskravet. Ifall det är fråga om grundandet av en högskola med långt specialiserad utbildning, anser högskolerådet förslaget vara värt att studera.

Undervisningsministeriet enar sig i högskolerådets utlåtande.

Helsingfors den 7 januari 1971

Heikki Hosia

Kanslichef

Matti Gustafson

Kultursekreterare

Lantbruksministeriet:

Veterinärmedicinska högskolan i Helsingfors har nyligen blivit i det närmaste färdig och undervisningen där sker speciellt med tanke på förhållandena i Finland. Då dessutom språkliga svårigheter kan tänkas förekomma i avsevärd grad anser sig lantbruksministeriet inte kunna understöda tanken att flytta utbildningen av sådana som skall utöva egentlig djurläkareverksamhet till en eventuell gemensam nordisk veterinärhögskola. Dessutom bör man taga i beaktande de betydande investeringar som finska staten gjort i samband med byggandet av högskolan.

Däremot skulle det vara synnerligen önskvärt att på gemensam nor-

disk bas och på samma ställe, få en verksamhet som syftar till specialutbildning. På nationellt plan finns det inte i alla avseenden tillräckliga möjligheter till detta. På så sätt skulle också forskningsarbetet som nu inte utförs i närmelsevis tillräcklig omfattning, på många specialområden få bättre möjligheter.

Helsingfors i december 1970

Nestori Kaasalainen

Minister

Holger Mauria

Föredragande

Statens medicinska kommission¹:

Byggnadsarbetet på den veterinärmedicinska högskolan i Finland är ännu inte slutfört. Under sin hittills korta verksamhetsperiod i till det yttre anspråkslösa förhållanden har högskolan visat sig nödvändig både för det veterinärmedicinska forskningsarbetet i vårt land och för undervisningen. Många rent nationella problem inom veterinärmedicinen har motiverat grundläggandet av högskolan.

Trots att de problem som sammanhänger med det veterinärmedicinska forskningsarbetet och det praktiska arbetet är likartade i Norden, kan man inte helt förbigå sådana nationella frågor som beror på specialförhållanden i varje land. Dessa frågor gör behovet av nationella högskolor permanent.

Man kan konstatera att den föreslagna samnordiska veterinärmedicinska högskolan skulle åläggas vissa sådana uppgifter som det, närmast till följd av ekonomiska faktorer, kanske inte är möjligt att sköta tillräckligt effektivt vid de nationella högskolorna. Dessa uppgifter är närmast

1. forskningsarbete inom vissa specialområden, för vilket det behövs stor, dyr apparatur och vilket det är möjligt att utföra endast inom ramen för internationellt samarbete,
2. fortbildning och specialisering för veterinärer, vilket det är svårt att anordna vid nationella veterinärmedicinska högskolor som av omständigheternas tvång är tämligen små och som lider brist på lärarkrafter.

Om den föreslagna samnordiska veterinärmedicinska högskolan grundas, skulle de nationella högskolorna i de olika länderna främst ha som uppgift att sörja för den egentliga grundutbildningen av veterinärer, och dessutom skulle de sköta om sådant forskningsarbete som gäller rent nationella veterinärmedicinska problem. De nationella högskolor-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

na skulle också i fortsättningen utföra annat forskningsarbete i så stor utsträckning som de ekonomiska resurserna tillåter, eftersom undervisningsarbetet redan som sådant förutsätter kontinuerlig forskning vid högskolorna.

Den föreslagna samnordiska högskolan skulle sålunda i huvudsak vara ett internationellt forskningscentrum och en högskola av typen "postgraduate school".

Helsingfors den 30 november 1970

Statens medicinska kommission

Eino Kulonen

Ordförande

Anja Arstila

Sekreterare

Veterinärmedicinska högskolan¹:

Veterinärmedicinska högskolan anser sig ej kunna förorda inrättandet av en samnordisk veterinärmedicinsk högskola, för så vitt fråga är om högskoleutbildning för veterinärer i hela dess vidd. Enligt högskolans uppfattning borde de finska veterinärernas grundutbildning med beaktande av de olikartade lokala förhållandena i de olika nordiska länderna försiggå i det egna landet. Det bör även anses menligt att det i fråga om klarläggandet av de för Finland kännetecknande veterinärmedicinska problemen uppenbarligen skulle ske en tillbakagång om forskningsverksamheten skulle nedläggas vid den först helt nyligen färdigbyggda högskolan. Undervisning på ett främmande språk skulle i synnerhet i studiernas begynnelsekede förorsaka svårigheter. Såsom en menlig företeelse bör även betraktas den omständigheten att eleverna skulle fjärras från det egna landets förhållanden.

Meddelandet av undervisning som siktar till fortbildning och specialisering vid en samnordisk högskola kan däremot anses ändamålsenligt och rekommenderas även för Finlands vidkommande. Genom en centralisering av lärarkrafterna kunde fortbildningen förenhetligas, undervisningens effektivitet ökas och det nordiska samarbetet befrämjas.

Helsingfors den 23 december 1970

K. Kallela

Rektor

Rolf Viitaniemi

Sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands veterinärförbund:

Finlands veterinärförbunds styrelse har med intresse tagit del av Leif Cassels medlemsförslag om gemensam nordisk veterinärhögskola. Eftersom olikheterna i läroplanen vid de nordiska veterinärhögskolorna till en del har utjämnats föreligger dock egna lokala särdrag. Detta är naturligt och även nödvändigt emedan förhållandena skiljer sig väsentligt i de olika länderna. Vid ett litet finskt familjejordbruk är problemen alldeles andra än vid t. ex. en stor svensk lantegendom med industrialiserad intensiv djuruppfödning och -skötsel. Även rent geografiska och klimatiska olikheter mellan, låt oss säga å ena sidan Danmark och Sydsvrige samt å andra sidan östra och norra Finland är så märkbara, att detta bör tagas i beaktande i läroplanen och forskningsverksamheten vid de olika högskolorna. Fastän samtliga institut vid veterinärhögskolan i Helsingfors ännu inte är helt färdiga, befinner sig forskningsverksamheten under livlig utveckling. Initiativtagaren poängterar alldeles riktigt att veterinärmedicinen bör stå i nära kontakt med humanmedicinen, agroförstvetenskapen och andra naturvetenskaper. Också denna kontakt bör, för att vara fruktbar, i första hand ske inom det egna landet. Veterinärmedicinska högskolan i Helsingfors har, kanske i motsats till övriga nordiska veterinärhögskolor, rätt god tillgång på djurmaterial. En del av undervisningen sker vid högskolans undervisnings- och försöksgård som ligger cirka 80 mil utanför Helsingfors i en djurrik, bördig jordbruksbygd. Här utföres även den ambulatoriska kliniktjänstgöringen. Ifall den veterinärmedicinska utbildningen i Norden koncentreras till en högskola uppnås genom rationalisering vissa, närmast ekonomiska fördelar. Troligen skulle den veterinärmedicinska forskningsverksamheten aktiveras i det land där veterinärhögskolan placeras. I de tre övriga länderna skulle i motsvarande grad verksamheten försvagas så att den nu rätt betydande nordiska helhetsinsatsen även försvagas.

Med hänvisning till ovannämnda anser Finlands veterinärförbunds styrelse, att det framförda förslaget till gemensam veterinärhögskola för de nordiska länderna inte har reella möjligheter att förverkligas.

Däremot borde man undersöka möjligheterna att få en gemensam specialutbildning och gemensamma fortbildningskurser. Till detta skulle man inte behöva någon ny högskola, utan kurserna kunde hållas i nuvarande inrättningar. Likaså kunde man hålla gemensamma förberedande kurser för avläggande av tjänsteveterinärexamen, såsom läns- och stadsveterinärexamen. Då den nordiska arbetsmarknaden i sin helhet blir tillgänglig för veterinärer, vore det viktigt, att tjänsteveterinä-

rernas utbildning och kompetensfordringar blir överensstämmande i samtliga nordiska länder.

Helsingfors den 18 december 1970

Finlands veterinärförbund

T. Elonheimo

Ordförande

K. Tuominen

Verksamhetsledare

Lantbruksproducenternas centralförbund¹:

Den veterinärmedicinska undervisningen inleddes i Finland år 1946 men först år 1968 blev de första veterinärerna färdiga som kunnat bedriva sina studier helt i Finland. Den veterinärmedicinska högskolan i Finland har således uppbyggts så småningom och den är ny och synnerligen tidsenlig. Vid undervisningen har tagits i beaktande Finlands särskilda förhållanden och undervisningsbehov. Av förenämnda orsaker finner Lantbruksproducenternas centralförbund att grundutbildningen av de finska veterinärerna även i framtiden bör ske i hemlandet. Där- emot borde man i fråga om specialutbildningen av veterinärer eftersträva samarbete mellan de olika nordiska länderna på så sätt att undervisningen inom något specialfack skulle försiggå exempelvis i Norge, inom ett annat exempelvis i Finland o. s. v. Samtidigt kunde forskningsverksamheten i fråga om förenämnda områden i de nordiska länderna centraliseras till den högskola vid vilken specialundervisningen ges.

Helsingfors den 15 december 1970

Lantbruksproducenternas centralförbund

Heikki Haavisto

Tapio Mattila

N o r g e

Landbruksdepartementet:

Innen den frist som den ærede delegasjon har satt for besvarelse av herr Leif Cassels forslag, har det fra Landbruksdepartementet ikke vært mulig å innhente uttalelse fra interesserte instanser som igjen kunne danne grunnlag for noen realitetsuttalelse i saken.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Spørsmålet er også av så langsiktig karakter at det etter departementets vurdering bør gis de berørte parter god tid for en helhetsvurdering av de forskjellige konsekvenser saken reiser.

Departementet vil komme tilbake til saken når det foreligger noe av betydning for den videre behandling av spørsmålet.

Oslo, 12. desember 1970

Etter fullmakt

Reidar Vollan

Jørgen Arnesen

— — — har mottatt vedlagte svar fra Norges veterinærhøgskole og fra Den norske veterinærforening (*se nedan*).

Begge svar går ut på at det ikke synes å være meget å vinne for Norge om den grunnleggende undervisning i veterinærmedisin ble gitt på en høyskole i fellesskap for de nordiske land. For utdannelse av spesialister innen veterinærmedisinske fagområder vil det derimot kunne være gunstig å få en nordisk koordinering.

Landbruksdepartementet er enig i dette syn og vil foreslå at Nordisk Råd ikke tiltrer rådsrepresentant Leif Cassels forslag.

Oslo, 27. mai 1971

Etter fullmakt

John Ringen

Erling Mykland

Norges veterinærhøgskole:

Med den mulighet en i dag har til å vurdere saken, synes forslaget om felles nordisk veterinærhøgskole å ha lite for seg. Høgskolene synes hver for seg å ha en rekke særlige og lokale oppgaver å løse, og disse oppgaver synes å kreve en fullstendig høyskole, i hvert fall her i landet. Ved Norges veterinærhøgskole synes dessuten andre konstellasjoner enn en felles nordisk høyskole å være av større interesse, blant annet i samband med at en arbeider med spørsmålet om en linjedeling av studiet.

Norges veterinærhøgskole er bare 35 år gammel. Tidligere ble våre veterinærer utdannet i København og Stockholm, noen få også i Wien og Hannover. Når det i en lang og økonomisk sett vanskelig tid ble lagt ned et stort arbeid for å reise en egen veterinær læreanstalt her i landet, var det fordi det forelå et reelt behov.

En trengte for det første veterinærer som var fortrolige med problemene i husdyrbruket her hjemme. Dernest var det viktig å få en institusjon på norsk grunn som var fortrolig med norske forhold, og som kunne ta fatt på utforskningen av de mange og tapbringende sykdommer som er mer eller mindre lokalt betinget som f. eks. mangelsykdommer og parasittære sykdommer. Endelig var det viktig å få etablert et offentlig rikshospital for behandling av syke dyr.

Alle disse oppgaver forsøkes nå løst under ett ved Norges veterinærhøgskole, og behovet er det samme som ved høgskolens opprettelse i 1935.

Tidspunktet for fremming av forslaget om en felles nordisk høgskole synes også å være ugunstig. Vi står foran en periode med kompliserte markedsspørsmål i landbruket. Dette gjør det nærmest umulig å beregne utviklingen med så stor sikkerhet som det praktisk og økonomisk meget vidtrekkende forslag synes å kreve.

Forslaget synes i ganske stor utstrekning å bygge på argumenter som en her i landet for noen år siden fant ikke å kunne legge vesentlig vekt på under diskusjonen om å flytte høgskolen ut av Oslo-området. En tenker her særlig på argumentet om å legge høgskolen til et husdyrrikt distrikt. Med den stadig pågående strukturendring i landbruket, og her vil markedsf forholdene kunne gi utslag en i dag ikke har oversikt over, har en ikke noen garanti for at et distrikt som i dag er husdyrrikt også vil være det i framtida.

En kan heller ikke ubetinget være enig i at store enheter nødvendigvis betyr rasjonalisering eller besparelser. I et hvert fall i biologiske/medisinske fag har gruppeundervisning fått en stadig større betydning. En sammenslutning som forutsetter større kull enn ca. 50, vil bare gjøre det nødvendig med dubleringer, som like gjerne kan foregå ved adskilte institusjoner som i dag. Ved en FAO/WHO-konferanse om veterinærutdannelse i u-land, holdt i København i 1965, var det alminnelig enighet om at veterinærhøgskoler og -fakulteter burde basere seg på et opptak på 50 studenter årlig. Større opptakstill ansås å ville komplisere særlig den praktiske undervisning i klinikkene.

For så vidt angår grunnutdannelse og etterutdannelse er høgskolen av den oppfatning at det er unødvendig med en nærmere utredning av behovet for en sammenslutning på nordisk basis. Derimot finner høgskolen at en tilsvarende utredning for så vidt angår videreutdannelse (organisert forskerutdannelse) og spesialutdannelse ville være av stor interesse.

En finner sluttelig å burde peke på at forslagsstilleren for Nordisk råd tar statsrådets åpningstale ved Nordisk veterinærkongress sommeren 1970 til inntekt for sine standpunkter og sin argumentasjon. Re-

feratet av statsrådets tale i Nordisk veterinærmedisin nr. 11, kongress-supplementets s. 8, 1. avsnitt, synes å vise at dette er uberettiget.

Oslo, 12. februar 1971

Rolf Svenkerud

Rektor

F. Thyness

Veterinærinstituttet:

Norges veterinærhøgskole startet sin virksomhet i 1935. Den er således en meget ung institusjon. At den ikke kom igang tidligere skyldes ikke manglende behov eller ønske om å få opprettet en slik høgskole i Norge, men den vanskelige økonomi som rådde i store deler av forrige århundrede og som stadig førte til utsettelse med å ta dette store løft. Dette går som en rød tråd gjennom de offentlige dokumenter som også viser det store arbeid som ble nedlagt for å få en egen veterinær undervisningsanstalt helt fra saken første gang ble tatt opp i 1811.

Den argumentasjon som gjennom årene ble fremført for å nå dette mål har den samme gyldighet i dag når det gjelder fortsatt å ha egen veterinærhøgskole i Norge. Det er utvilsomt også i tiden fremover meget viktig å ha egen høyskole som er fortrolig med de varierende norske husdyrbruksforhold og som kan ta del i utforskningen av de mange spesielle og forskjelligartede sykdomsproblemer hos våre husdyr og som kan legge undervisningen an med tanke på å gi de vordende veterinærer adekvate informasjoner om de spesielle forhold her i landet. Som utdannet i utlandet kan jeg for øvrig av egen erfaring bekrefte at det er et handikap ikke å ha fått utdannelsen i Norge.

Forslaget om å legge den kliniske utdanning ved en eventuell nordisk veterinærhøgskole til spesielle kliniske stasjoner i de respektive land anser en ikke som en tilfredsstillende løsning.

Det er en vanlig anskuelse at fra pedagogisk synspunkt er det uheldig om gruppen av studenter i et biologisk studium som veterinærmedisin er større enn 50. En felles nordisk veterinærhøgskole må nødvendigvis føre til årskull av en slik størrelse at ovennevnte kriterium ikke kan oppfylles, med mindre man gjennomfører dubleringer av kurser m. v. — noe som like godt kan foregå som i dag ved atskilte institusjoner. En kan derfor ikke innse at det undervisningsmessig innebærer noen fordel å få en felles nordisk veterinærhøgskole.

At man når det gjelder utdannelsen av humanmedisinere i de nordiske land går til opprettelse av stadig nye medisinske fakulteter, peker også i den retning at man anser det uheldig å operere med undervisningsenheter over en viss størrelse.

Som en konklusjon anser jeg således ikke at det foreligger behov for å utrede mulighetene for opprettelse av en Nordisk veterinærhøgskole.

Derimot kunne det være av interesse å få utredet spørsmålet om opprettelse av et felles nordisk veterinærmedisinsk forskningsinstitutt, eventuelt i tilknytning til et medisinsk forskningsssentrum med tanke på videreutdanning av forskere og spesialisering. Det er særlig når det gjelder avansert forskning at det stilles store krav til økonomiske ressurser som det eventuelt kunne være relevant at de nordiske land skaffet tilveie i fellesskap.

Oslo, 19. mai 1971

Johs. L. Flatla

Den norske veterinærforening:

Det forslag Leif Cassel har fremsatt er behandlet av DNV's lokalforeninger og særforeninger og sentralstyret vil avgi følgende uttalelse.

Når det gjelder forskning vil denne muligens kunne drives mer rasjonelt, økonomisk og under gunstigere miljø ved en felles forskningsinstitusjon. Men en må ikke se bort fra de impulser den nære kontakt med det lokale samfunn kan gi forskningen.

For spesialutdanning av veterinærer for oppdrag i utviklingsland o. l. må en anta at en slik utdanning best kan gis ved en felles institusjon lagt til en av de eksisterende høgskoler. Mellom de nordiske land kan det likeså skje en prioritering av institutter for spesialisert forskning.

Når det gjelder undervisning mener en at denne bør foregå i de enkelte land som tross alt har sine særtrekk når det gjelder veterinærmedisinske spørsmål.

For at etterutdanning kan skje planmessig og med dagsaktuelle problemer for øye synes det også nødvendig at en opprettholder de nasjonale læresteder. En vil i denne sammenheng også sterkt understreke det behov det er for nær kontakt mellom lærested og den praktiske utøver av faget.

Den norske veterinærforening er derfor av den oppfatning at det på nåværende tidspunkt ikke synes hensiktsmessig å opprette en felles nordisk veterinærhøgskole.

Den norske veterinærforening

Olaf Julsrud

Sverige

Universitetskanslersämbetet:

En koncentration av den veterinärmedicinska utbildningen och forskningen i Norden till en högskola skulle visserligen sannolikt innebära rationaliseringsvinster för veterinärmedicinen isolerat. Den skulle emellertid samtidigt — i varje fall för de länder dit en nordisk högskola inte förlades — avsevärt försvåra den alltmär angelägna samverkan mellan veterinärmedicin och i första hand humanmedicin, naturvetenskap, farmaci och jordbruksvetenskap.

Önskemålen i sistnämnda avseende har för Sveriges del varit av avgörande betydelse vid det nyligen fattade beslutet om förläggning av veterinärhögskolan till Uppsala, där utomordentligt goda förutsättningar för samverkan mellan de nämnda vetenskapsgrenarna kommer att föreligga. Enligt UKÄ:s bedömning överväger de härmed förenade fördelarna dem som skulle kunna uppnås vid ett sammanförande av den nordiska veterinärmedicinska utbildningen och forskningen. UKÄ avstyrker därför bifall till förslaget.

Stockholm den 14 december 1970

Hans Löwbeer

Erland Ringborg

Veterinärstyrelsen, allmänna byrån:

Tanken på en gemensam nordisk veterinärhögskola kom, som i motionen anges, upp i samband med frågan om lokaliseringen av den svenska högskolan. Beslut i denna fråga har emellertid nu fattats och arbetet med verkställande av beslutet påbörjats.

Veterinärstyrelsen anser sig av denna anledning inte böra gå närmare in på för- och nackdelar av en gemensam högskola och vill endast påpeka att de ökade möjligheter till linjedelning och specialisering en större högskola kan medföra torde motvägas av de svårigheter årskurser på 200 elever innebär med hänsyn till att veterinärmedicinsk klinisk utbildning, lika väl som medicinsk, enligt svensk uppfattning fordrar individuell undervisning i större utsträckning än vid annan akademisk utbildning.

Till ovanstående kommer att Finland och Norge relativt nyligen fått fullt utbyggda veterinärhögskolor, inrättade under hänsynstagande till dessa länders behov av bl. a. nationell veterinärmedicinsk forskning. Det bör i sammanhanget också framhållas att undervisningen i Finland sker på finska.

Sammanfattningsvis kan konstateras att den i och för sig tilltalande tanken på en gemensam nordisk veterinärhögskola tyvärr väckts för sent och för närvarande måste betraktas som orealistisk. Veterinärstyrelsen delar för sin del den i förslaget åberopade norske lantbruksministrernas vid nordiska veterinärkongressen 1970 framförda uppfattning att utvecklingen får visa om situationen i en framtid blir gynnsammare.

Stockholm den 10 december 1970

Gösta Björkman

Sune Hydén

Veterinärråd

Karolinska institutet, medicinska fakulteten:

Förslaget om gemensam nordisk veterinärhögskola, väckt i nordiska rådet av hr Leif Cassel, är endast utarbetat som ett kort principförslag. Fakulteten anser, att det föreliggande materialet utgör en alltför knapphändig grund för ett ställningstagande vare sig i principfrågan eller till en rad detaljproblem och praktiska konsekvenser.

Stockholm den 19 november 1970

Börje Uvnäs

Eyvor Wahlbom

Uppsala universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala har anmodats yttra sig över rubricerade remiss och har lämnat medicinska och matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna tillfälle till yttrande. Matematisk-naturvetenskapliga fakulteten har ej funnit anledning att avge yttrande. Med överlämnande av medicinska fakultetens yttrande (*se nedan*) vill rektorsämbetet för sin egen del understryka att den väsentliga synpunkten vid bedömning av föreliggande förslag bör vara frågan om att skapa förutsättningar för ett nära samarbete mellan olika vetenskapsgrenar såsom de medicinska, naturvetenskapliga, farmaceutiska, skogsvetenskapliga och veterinärmedicinska.

Uppsala den 26 november 1970

På rektorsämbetets vägnar

Gunnar Wijkman

John E. Gustavsson

Uppsala universitet, medicinska fakulteten:

Tendensen att sammanföra forsknings- och undervisningsavdelningar inom universitetsområdet till större utbildnings- och forskningscentra har funnits sedan någon tid. Motivet är tvåfaldigt: att ge större materiella resursmöjligheter och att skapa en för såväl forskning som undervisning befrämjande arbetsmiljö. Dessa tankegångar har varit förhärskande när man vid diskussionerna om ny förläggning av veterinärhögskolan eftersträvat en samordning med medicinska och naturvetenskapliga discipliner. Riksdagen har ju också redan fattat beslut om en förläggning av veterinärhögskolan till Uppsala, där ett nära samarbete blir möjligt med lantbrukshögskolan och universitetets medicinska, naturvetenskapliga och farmaceutiska fakulteter.

Motionärens i Nordiska rådet förslag om en gemensam veterinärhögskola för de nordiska länderna skulle visserligen göra just den veterinärmedicinska forsknings- och utbildningsenheten stor men inte underlätta samarbetet med närliggande discipliner inom medicin och naturvetenskap. Fakulteten finner därför att förslaget inte bör föranleda någon åtgärd i dagens läge. Med den gemensamma nordiska arbetsmarknad som mer och mer genomförs skapas ändock goda förutsättningar för ett samarbete mellan de veterinärmedicinska högskolorna inom Norden. Inom specialistutbildningens område kan detta möjligen leda till specialiseringar av olika typer vid de skilda högskolorna för ett studerandematerial, som mycket väl kan vara internordiskt.

Fakulteten vill ytterligare peka på den roll en veterinärmedicinsk högskola och veterinärmedicinsk forskning kan spela i ett krigsläge med avspärrning. I en sådan situation bör vårt land vara i stånd att självt kunna skapa den beredskap som befinnes nödvändig.

Fakulteten finner sammanfattningsvis att förslaget om en utredning av en gemensam nordisk veterinärhögskola i dagens läge icke bör tillstyrkas.

Uppsala den 20 november 1970

Gunnar Dahlström

Birgit Lannering

Veterinärhögskolan, styrelsen:

Lärarkollegiet vid högskolan har den 28 oktober 1970 yttrat sig över förslaget. Yttrandet bifogas (*se nedan*).

Från lärarkollegiets yttrande var professor Sten-Erik Olsson skiljaktig (*se nedan*).

Styrelsen för veterinärhögskolan får för egen del anföra följande.

Såsom framhållits i förslaget föreligger tidigare en rekommendation från Nordiska rådet om anordnande av en nordisk arbetsmarknad såvitt angår veterinärer. Inrättandet av en gemensam nordisk veterinärhögskola skulle innebära en vidare utveckling av gemenskapen på området och förslaget är redan ur denna synpunkt av intresse och förtjänar att övervägas.

Emellertid vill högskolestyrelsen erinra om att statsmakterna innevarande år fattat beslut om att flytta veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt från Stockholm till Uppsala och att, såvitt angår vissa ämnen, nära samordna den med lantbrukshögskolan och Uppsala universitet. En kommitté arbetar sedan någon tid med att utreda de frågor, som sammanhänger med verkställigheten av detta beslut, och flyttningen avses skola börja om cirka tre år och vara slutförd efter ytterligare tre à fyra år. Vid nu angivna förhållanden är tidpunkten för den begärda utredningen icke väl vald. Enligt högskolestyrelsens mening skulle det vidare vara olyckligt, om utredningen föranledde, att den välbehövliga upprustning av veterinärmedicinsk forskning och undervisning, som är förenad med flyttningen, nu sköts ytterligare på framtiden.

Stockholm den 8 december 1970

Å styrelsens för veterinärhögskolan vägnar:

Olov Hegrelius

Sven Rubarth

Stellan Bratt

Veterinärhögskolan, lärarkollegiet:

Inledningsvis vill lärarkollegiet framhålla, att det av Cassel framlagda förslaget bedömts ur rent principiell synpunkt. De nordiska veterinärhögskolorna har till uppgift att bedriva forskning och undervisning. Såväl inom forskningen som undervisningen finnes det allt mer angeläget att sammanföra resurserna i allt större enheter. Det totala antalet studerande per årskurs torde för samtliga högskolor tillsammans ej överstiga 200. I olika sammanhang har upprepade gånger tanken framförts om en helt eller delvis gemensam utbildning. Utbildningen betraktas numera som likvärdig vid de olika högskolorna och vid utövandet av veterinäryrket i annat nordiskt land än där examen avlagts fordras således endast en kortare kurs vid vilken i första hand meddelas undervisning om respektive lands gällande legala bestämmelser. Ett sammanförande av samtliga högskolors studerande skulle således innebära tillskapandet av ett utbildningscentrum av den storleksordning man i andra sammanhang funnit ekonomiskt försvarbar. Behov av

större forskningsenheter har också alltmer accentuerats. Detta sker samtidigt med att alltmer välmotiverade krav framförs på en ökad specialisering inom de olika disciplinerna. En långt gående integration ter sig på sikt som enda möjliga vägen för att få tillräckliga resurser. Det ter sig sålunda för lärarkollegiet naturligt att man även ur forskningsaspekt undersöker möjligheterna till att på nordisk basis skapa tillräckligt stora forskningsenheter inom de veterinärmedicinska disciplinerna.

Lärarkollegiet finner således tiden vara mogen för en allsidig utredning över vilka praktiska möjligheter som föreligger att på nordisk basis skapa ett veterinärmedicinskt forsknings- och undervisningscentrum och vill därför tillstyrka att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att undersöka möjligheterna för grundandet av en nordisk veterinärhögskola.

Stockholm den 28 oktober 1970

Å lärarkollegiets vid veterinärhögskolan vägnar

Sven Rubarth

Stellan Bratt

Sten-Erik Olsson, professor vid veterinärhögskolan:

Undertecknad får härmed värdsamt reservera sig mot lärarkollegiets beslut att tillstyrka en utredning angående en gemensam nordisk veterinärhögskola. Enligt min mening har lärarkollegiet icke i tillräckligt hög grad beaktat att en sådan utredning skulle komma att ytterligare försena flyttningen och utbyggnaden av veterinärhögskolan. Enbart av denna anledning finner jag det sålunda vara mindre lämpligt att nu tillstyrka en ny utredning. Dessutom synes mig det av Leif Cassel väckta förslaget vara synnerligen illa genomtänkt. I varje fall är det inte av sådant slag att det bör ligga till grund för en utredning. En gemensam nordisk veterinärhögskola skulle få så många studenter att den icke skulle bli arbetsduglig. Det är också ett direkt felslut att tänka sig att en högskola skulle bli mer effektiv bara därför att den blir större. Man kan i stället vända på hela problemet och säga att om en högskola skulle utföra den forskning och undervisning som nu utförs av fyra, kommer det säkert inte att bli bättre utan snarare sämre. En mindre grupp veterinärer skulle få tillfälle att ägna sig åt forskning än vad nu är fallet. När man dessutom ser att förslagsställaren tänker sig att den kliniska utbildningen bör förläggas till speciella kliniska stationer i respektive länder, då blir man mer än betänksam. Att skilja den kliniska undervisningen från forskning och teoretisk utbildning vore att ge dödsstöten åt den höga standard som för närvarande finns inom veterinärmedicinen i de nordiska länderna.

Jag önskar alltså med skärpa taga avstånd icke blott från herr Cassels förslag utan även från lärarkollegiets tillstyrkan av en utredning.

Stockholm den 28 oktober 1970

Sten-Erik Olsson

Professor

Organisationskommittén för omlokalisering av veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt (OKV):

På grundval av proposition 1970: 37 har Sveriges riksdag fattat beslut om att veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt skall flyttas från sina nuvarande förläggningsplatser i Stockholm för att med bibehållen status som självständiga enheter på lämpligt sätt integreras med lantbrukshögskolan och universitetet i Uppsala.

Organisationskommittén för omlokalisering av veterinärhögskolan och statens veterinärmedicinska anstalt (OKV) har endast till uppgift att utreda frågor som sammanhänger med den beslutade omlokaliseringen. Enligt de närmare direktiven (statsrådsprotokoll 27 maj 1970) bör kommitténs arbete bedrivas med utgångspunkt från att omlokaliseringen kan påbörjas senast inom tre år och vara slutförd efter ytterligare tre—fyra år.

En särskild utredningsman har också på grundval av statsmakternas beslut tillkallats för att bl. a. utreda frågan om inrättande av en fältstation åt veterinärhögskolan i Skara.

Att frågan om grundande av en nordisk veterinärhögskola nu skulle tas upp från svensk sida finner OKV svårt att förena med dessa nyligen gjorda ställningstaganden.

Stockholm den 2 november 1970

Ragnar Edenman

Torsten Birgersson

Sveriges lantbruksförbund:

Lantbruksförbundet, som i frågan haft samråd med sina branschorganisationer Svenska lantmännens riksförbund, Svenska mejeriernas riksförening, Svensk husdjursskötsel, Svenska ägghandelsförbundet och Sveriges slakteriförbund, finner skäl tala för att en samordning av i första hand vissa specialiteter kommer till stånd. De utredningar som krävs härför torde i varje enskilt fall kunna ges en relativt begränsad omfattning. Erfarenhetsmässigt kräver utredningar av den art som föreslagits i Nordiska rådet relativt lång tid innan resultat kan påräknas.

Nyligen har beslut fattats, som för svenskt veterinärväsendes del torde innebära, att en högst angelägen modernisering nu kommer till stånd. Den föreslagna utredningen skulle kunna få en fördröjande effekt på redan fattade besluts verkställighet. Förbundet finner med anledning härav ej tillräckligt starka skäl tala för att en utredning för grundande av en nordisk veterinärhögskola nu tillsätts.

Stockholm den 10 december 1970

Sveriges lantbruksförbund, förening u. p. a.

Oscar Westerlind

Sveriges veterinärförbund:

I yttrande den 23 januari 1970 till chefen för jordbruksdepartementet har förbundet som sin principiella uppfattning framhållit bl. a. att möjlighet till samverkan med dansk och annan nordisk veterinärmedicin bör främjas samt att veterinärmedicinens funktionsduglighet i Sverige bäst främjas av en sammanhållen veterinärhögskola i ett djurrikt område med möjligheter till samordning och integration av veterinärmedicinskt intresse. Denna principiella uppfattning hyser förbundet fortfarande och de i medlemsförslaget framförda motiven för en undersökning av möjligheterna för en nordisk veterinärhögskola kan förbundet i allt väsentligt instämma i. Särskilt vill förbundet poängtera behovet av större forskningsenheter än dem som för närvarande finns på det veterinärmedicinska området i de nordiska länderna. Detta behov har alltmer accentuerats. Samtidigt framväxer behov av en ökad specialisering inom de olika disciplinerna. En långt gående integration ter sig som enda möjliga vägen för att få tillräckliga resurser för tillgodo-seende härav för framtiden.

Förbundet tillstyrker det framförda förslaget.

Stockholm den 7 december 1970

Sveriges veterinärförbund

Ingvar Thege

Medlemsförslag

om en gemensam nordisk samepolitikk

(Väckt av *Eric Carlsson, Veikko Hanhiova, Svend Haugaard, Ingemar Mundebo och Thorstein Treholt*)

BILAGA 1

Skrivelse till Nordiska rådet från sameseminarieret i Kautokeino under tiden 9—12 december 1970

Samenes bosetningsområder har siden disse begynte å bli befolket med ikke-samisk befolkning fått erfare omfattende inntrengelse av grubedrift, vannkraftutbygging, turist- og fritidsbebyggelse m. v. Inntrengning har nå fått et slikt omfang at man innen visse områder kan sette et spørsmål om samisk befolkning i det hele tatt kan eksistere med fortsatt samisk livsform.

Den skisserte utviklingen har allerede skapt reaksjoner og motsand fra samenes side. Som eksempel fra Norge kan nevnes den samiske befolknings reaksjon i Masi mot utbygging av Kautokeino-Alta-vassdraget. Et annet eksempel er reguleringen av Goigi-vassdraget i et syd-samisk område, Tysfjord, som vil få vidtrekkende konsekvenser for befolkningen. Fra Sverige har samene i Gällivare-området sett seg tvunget til å vende seg til FN's menneskerettighetskommisjonen for å hindre utbygging av Kaitum-vassdraget. I Sodankyla-området i Finland er det blitt oppført demninger uten at det er tatt hensyn til de samiske interessene.

En erkjennelse av samene som en etnisk minoritet må også innebære at myndighetene ikke forstyrrer, eller tar fra samene deres nærings- og eksistensgrunnlag, om det også skulle gå imot storsamfunnets økonomiske interesser.

Storsamfunnets interesser i de samiske områder har i dag fått ett slikt omfang at det nå må settes en grense for videre inntrengning, om man skal kunne tale om en samisk framtid i Norden.

Seminarer av samer, samlet i Kautokeino 9.—12. desember 1970, henstiller Nordisk Råd om å ta hensyn til disse synspunktene ved behandlingen av et medlemsforslag fra Nordisk Råd om en felles nordisk samepolitikk.

BILAGA 2**Yttranden över medlemsförslaget****Nordiska samerådet:**

Angående den i medlemsförslaget nämnda samnordiska utredningen om samespörsmål rekommenderar arbetsutskottet att de samiska organisationerna beviljas medel för att utföra detaljerade utredningar om konkreta ärenden och problemområden enligt egna behov. Sådana koncentrerade utredningar skulle för samerna vara mera användbara än en sammanfattande utredning och de samiska organisationerna skulle på detta sätt delta i utformandet av den politik som angår dem själva. Utredningsresultaten kunde lämpligen tas upp av Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor för vidare behandling.

När det gäller rättsförhållandena fäster arbetsutskottet uppmärksamheten på att det ständigt kommer nya lagar och förordningar, som är ofördelaktiga för samerna t. ex. på Finnmarksvidda och i finska Lappland, där samerna på många sätt jämföras med turister i fråga om fisket.

För samiskt språk och samisk kultur över huvud är original samisk skönlitteratur och poesi mycket viktiga. Enligt arbetsutskottets mening har man redan nu möjlighet att tillskapa en ordning för främjande av samisk litteratur. En samisk barnbokstävling på nordisk bas och en samisk novelltävling i Norge, där också författare från Finland och Sverige kan delta, är planlagda med Karasjok bibliotek som teknisk arrangör. Detta kan tills vidare etableras som en kontinuerlig verksamhet på det litterära området, exempelvis med årliga pris. Härtill krävs fasta årliga anslag.

I övrigt instämmer arbetsutskottet i vad Sveriges sektion av samerådet anfört i ärendet (*se Bihang*).

Hagalund den 7 december 1970

På Nordiska samerådets vägnar:

Karl Nickul

Sekreterare

BIHANG

Uttalande av Sveriges sektion av Nordiska samerådet i anledning av medlemsförslaget

En nordisk samepolitik bör utformas kring sameorganisationerna, Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor samt ett nordiskt sameinstitut. Med sameorganisationer menas både de nationella organisationerna och Nordiska samerådet. Dessa organisationer bör få ett betydligt utökat ekonomiskt stöd. En viktig roll spelar nordiska samarbetsorganet.

På svensk sida är både jordbruksdepartementet och utbildningsdepartementet representerade i organet, som också har samiskt inslag. Ett snabbt förverkligande av ett nordiskt sameinstitut är ett utomordentligt viktigt mål just nu för en gemensam nordisk samepolitik.

I medlemsförslaget sägs att en lösning av problemet om samernas bibehållande som en etnisk minoritet icke är möjligt utan aktiva insatser från de nordiska staternas sida. Sektionen instämmer helt i detta påstående samtidigt som den konstaterar att en viss om än något vag gemensam nordisk samepolitik dock redan kommit till uttryck genom stöd till Nordiska samerådet och inrättandet av ovannämnda samarbetsorgan.

Dels genom samarbetsorganets utredningsarbete och dels genom Nordiska rådets aktiva insats (*rekommendation nr 33/1968*) har förslaget om inrättande av ett nordiskt sameinstitut, väckt redan 1953 genom den första nordiska samekonferensen, kommit i sådant läge att det snart kan förverkligas. De flesta av de frågor, som väckts i det föreliggande medlemsförslaget kan lösas av institutet och inryms i det program för institutet, som finns i förslaget. Det är därför synnerligen viktigt att sameinstitutet kommer till stånd omedelbart. Detta skulle ligga i linje med vad medlemsförslaget säger att "saken är av brådskande natur" och att "aktiva krafter bör snarast sättas in för att finna lösningar". I detta sammanhang kan påpekas att det råd, som skulle ansvara för institutets arbete enligt förslaget skall till övervägande del bestå av samer. Här yppar sig en möjlighet för sameorganisationerna att direkt påverka institutets arbete och därigenom verka för lösandet av en rad viktiga problem, som gäller samernas framtid i Norden.

I medlemsförslaget sägs att det är nödvändigt att samerna samlas kring ett gemensamt skriftspråk, som kan överleva trycket från majoritetsspråken. Sektionen vill kraftigt understryka vad här sägs. Vad gäller själva utformningen av ett gemensamt samiskt skriftspråk torde följande vara värt att beakta. Sedan 1947 föreligger en för Sverige och Norge gemensam samisk ortografi. Ett icke alldeles obetydligt antal läseböcker har sedan dess kommit ut i båda länderna, och vid årsskiftet utkommer i Sverige en samisk grammatik i enlighet med nämnda ortografi. Frågan om ändringar i ortografin är en mycket svår och grannlaga uppgift, som just sameinstitutet skulle vara bäst ägnat att lösa.

I det planerade institutets program ingår samisk språkvård som en mycket viktig arbetsuppgift. Till språkvården hör icke minst tillvaratagandet och utvecklandet av ett ordförråd, användbart över ett så stort område som möjligt. Arbetet med ordförrådet och tillhörande fraseologi har två sidor, som båda är mycket viktiga. Den ena är att tillvarata den samiska ordskatten i olika dialekter och därvid göra dialektord användbara i det gemensamma språket. Vissa områden av det dagliga livet bland samerna är täckta av en mycket förfinad terminologi som t. ex. de om renen och renskötseln, om väder och vind och om vildmarksteknik. Den andra sidan innebär att skapa ord och uttryck för begrepp, som samerna tidigare icke haft användning för, men som de i den nuvarande situationen behöver, såsom ord som tillhör teknik och naturvetenskap, vilket också sägs i medlemsförslaget. Ett mycket viktigt område, som ett modernt samiskt ordförråd bör tillgodose, är sammanträdesteknik. När det gäller tillskapande av nya ord så har Nordiska samerådet arbetat genom en kommitté. Det har emellertid visat sig att detta arbete är mycket mer tidskrävande än vad som förutsetts. Här bör tillräckliga ekonomiska och personella resurser sättas in för att det påbörjade arbetet snarast kan slutföras.

Ett billigt samiskt krav är att inom det vittförgrenade nordiska utbildningsväsendet samiska ämnen, framför allt samiskt språk och kulturhistoria, får en plats i form av konsekvent genomförda utbildningslinjer, från nybörjarstadiet upp till universitetsnivån. I detta sammanhang bör också betonas att stoff rörande samerna bör inarbetas i läroböckerna för den allmänna skolan på ett mera verklighetsbetonat sätt och mera utförligt än vad som hittills varit fallet. I sammanhanget kan också framhåvas att när det gäller folkhögskolor och den allmänna folkbildningsverksamheten rörande samerna är särskilda samiska konsulenttjänster nödvändiga. I denna sektion av utbildningsväsendet bör samiskt inflytande få göra sig starkt gällande.

Andra viktiga områden där en gemensam nordisk samepolitik bör ge påtagliga resultat är på slöjdens, konsthantverkets och konstens område. Här har samarbete redan pågått ganska länge men det bör få fastare former och utvecklas vidare. Ett förslag som väckts inom nordiska samarbetsorganet och på en nordisk slöjdkonferens i Jokkmokk förra året är inrättande av en högre utbildning av slöjdare och konsthantverkare. Utbildningen skulle kunna resultera i att man fick goda slöjdlärare och formgivare, och den skulle efter hand kunna utvecklas till en nordisk samisk konstfackskola. Slöjd och konsthantverk har ekonomisk betydelse och är en viktig binäring för de samer som bor i glesbygdsområdena. Handens arbete kan på det sättet utgöra en del i det kombinationsnäringsfång, som står på de samiska organisationernas program i Sverige.

En ledande tanke i en gemensam nordisk samepolitik bör enligt sektionens mening vara att skapa goda kommunikationsmöjligheter och kommunikationsmedel för samerna inbördes (icke endast i kärnområdena utan också när det gäller utflyttade samer) samt för samerna å ena sidan och storsamhället å andra. Härvidlag är stöd till massmedia, som drivs av eller närmare berör samerna mycket viktiga. I medlemsförslaget nämns gemensamma program på samiska i Finlands, Norges och Sveriges radio. I det förslag, som de nordiska radioföretagen gjort i frågan har man redan i första etableringsstadiet tänkt sig sända utbildningsprogram på samiska. Viktigt är att samiskan, såsom i medlemsförslaget också sägs, kommer till flitig användning i massmedia. Det gemensamma radiokontoret bör snarast förverkligas.

En mycket viktig del i kommunikationsproblemet är den samiska pressen, som bör få ökat stöd. Härvidlag bör man ej alltför närstynt jämföra det stöd som redan finns med stödet till andra tidskrifter. Den samiska pressen har en så stor betydelse för samernas framtid att gemensam nordisk politik bör komma till uttryck icke minst i form av ett starkt stöd till densamma.

I detta sammanhang vill sektionen understryka vad medlemsförslaget säger om att allmänna medel bör beviljas för utgivande av litteratur. Andreas Labbas roman "Anta" bör snarast utkomma på originalspråket. Samma gäller Paulus Utsis dikter.

I samband med slöjden har näringarna berörts. Vid utformandet av en gemensam nordisk samepolitik bör man ha klart för sig samernas karaktär av ett glesbygdskolk med allt vad det innebär av svårigheter för dess framtid. En fortsatt uttunning, som sker i vissa delområden, icke minst i Sverige, är livshotande för samerna som en etnisk grupp. Samernas miljö har också utsatts för en hård exploatering av intressen som har sitt säte långt borta från samernas land. Dessa exploateringar i form av t. ex. vattenregleringar, kalhyggen och lövbesprutningar har starkt undergrävt möjligheterna för den fortsatta existensen. Ytterligare intrång av olika slag planeras i samtliga

tre länder. Vid utformandet av en gemensam nordisk samepolitik bör man allvarligt betänka vilket hot som dessa exploateringar utgör för samernas framtid i Norden.

Tyvärr lär det vara så att man har svårt att komma till rätta med denna problematik utan rättskamp, också inför domstolar, och för en gemensam nordisk samepolitik bör det vara ett siktemål att samerna i alla de nordiska ländernas ges möjligheter att föra denna rättskamp. Härvidlag får sektionen hänvisa till resolution A vid den sjätte nordiska samekonferensen i Hetta 1968 sista avsnittet, där det krävs att samerna av allmänna medel får stöd i kampen för sin rätt. En för samerna positiv nordisk politik skulle dock säkert kanske snabbare ge samma resultat som tidsödande, kraftförödande och kostsamma processer. Denna politik borde utmynna i minoritetsskydd i form av en mot den aktuella verkligheten och den önskvärda framtida utvecklingen svarande grad av kulturell autonomi samt i kraftigt stöd till de samiska näringarna. Såsom ett led i denna politik bör tjänster inrättas så att samer kan verka och få sin utkomst i samisk administration, organisation och kulturarbete.

Vad som ovan anförts innebär att sektionen för sin del anser att en gemensam nordisk utredning är en alltför vittgående och tidsödande process och torde också vara svår att få till stånd. Den utlovade svenska utredningen bör arbeta snabbt, vilket dock inte hindrar att upplysningar inhämtas om förhållandena också i grannländerna. Sektionens uppfattning är således, vilket redan sagts i inledningen, att det syfte som medlemsförslaget avser, tillgodoses genom stöd till sameorganisationerna, ett effektivt arbetande statligt samarbetsorgan och ett snabbt förverkligande av ett nordiskt sameinstitut.

Den 25 november 1970

Per Mikael Utsi

Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötsel frågor:

Vid Nordiska rådets 10:e session i Helsingfors den 22 mars 1962 fattades följande beslut (*rekommendation nr 13/1962*):

Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland, Norge och Sverige att snarast tillsätta ett nordiskt organ för behandling av gemensamma samespörsmål och renskötsel frågor.

I enlighet med denna rekommendation har de nordiska regeringarna tillsatt ett samarbetsorgan benämnt Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötsel frågor. Samarbetsorganet höll sitt första möte i Helsingfors den 22 januari 1965.

Samarbetsorganet har inom sig utsett ett kulturutskott och ett rennäringsskott, vilka sammanträder var för sig. Minst en gång om året sammanträder samarbetsorganet in pleno. När en fråga som tagits upp av samarbetsorganet är färdigbehandlad inom organet avges rekommendation i ärendet, som därefter översänds till respektive regeringar för vidare behandling.

Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötsel frågor har allt sedan sin tillkomst behandlat samnordiska spörsmål beträffande samer-

na och rennäringen. Organet har haft och har alltjämt många viktiga frågor till behandling; här må t. ex. nämnas samiskt institut, samiskt gymnasium, sameslöjd, användningen av samiska ortnamn inom samiska bosättningsområden, demografisk sameundersökning, samernas glesbygdspöblem, nordisk renskötselskola, samordnad lagstiftning för kontroll av renkött, fördelning mellan länderna av renforskningsuppgifter, insamling av driftsstatistik rörande rennäringen, gemensam nordisk reklam för renprodukter, gemensam prissättning på renkött i de nordiska länderna o. s. v. Samarbetsorganet har årligen avgivit rapport om sin verksamhet till Nordiska rådet.

De konkreta frågor som berörs av medlemsförslaget gäller väsentligen bevarandet och utvecklandet av det samiska språket, uppgifterna för ett samiskt institut, samiska radioprogram samt samernas ekonomiska, näringsmässiga och rättsliga situation.

Fågan om inrättande av ett samiskt institut har behandlats av samarbetsorganet som i juni 1970 ingivit förslag till respektive länders undervisningsministerier om inrättande av ett sådant institut. Institutet avses enligt förslaget få betydelsefulla uppgifter inom forskningens, utbildningens och folkbildningens områden liksom på det allmänskulturella området. Enligt planerna skall institutet bl. a. dels kunna driva verksamhet inom andra institutioner, dels svara för dokumentation inom sitt arbetsfält. Bevarandet av det samiska språket utgör en bland institutets viktiga uppgifter. Till grund för samarbetsorganets förslag ligger en omfattande dokumentation av hittills bedriven verksamhet inom olika områden som omfattas av institutets tilltänkta verksamhet. Det är angeläget att detta institut nu kommer till stånd och att det ges erforderliga resurser för sina omfattande och betydelsefulla arbetsuppgifter.

Vad beträffar möjligheten att via radioföretagen verka för den samiska kulturen vill samarbetsorganet erinra om att det på initiativ av de nordiska radiocheferna gjorts en utredning rörande frågan om ett produktionscentrum för sameprogram i ljudradio. Vid samarbetsorganets plenarsammanträde denna dag har frågan om ett dylikt produktionscentrum behandlats under § 4 (*här ej tryckt*). Samarbetsorganet räknar med att denna fråga kommer att föras vidare och att därigenom ett samarbete av stor betydelse för den samiska kulturfrågan skall komma till stånd.

En ekonomisk och näringspolitisk aktionsplan för hela det samiska bosättningsområdet på Nordkalotten förutsätter som medlemsförslaget anger grundliga analyser av alla de ekonomiska och näringsmässiga möjligheterna inom detta område. Dyliga analyser, som skulle bli synnerligen tidskrävande, får under inga omständigheter fördröja genomförandet av aktuella reformer i syfte att stödja samegruppen. Analyser av den typ som här avses ingår för övrigt som del i redan igångsatta utredningar beträffande näringslivet i dess helhet i de nordligaste delarna av Norge, Sverige och Finland. Man får icke heller bortse ifrån att de faktiska förhållandena är påtagligt

olika inom de berörda länderna. — Detta uttalande är icke avsett att för-ringa storleken av de ekonomiska och näringspolitiska problemen för sa-merna utan utgör endast ett påpekande om att detta frågekomplex lättare torde kunna lösas genom redan pågående utredningar i samarbete med det samiska institutet än genom en speciell nordisk sameutredning. Det skulle exempelvis vara olyckligt ur rennäringsens synpunkt om man genom till-sättandet av en nordisk sameutredning ytterligare fördröjde de nödvändiga rationaliseringar och omställningar som är en grundförutsättning för nä-ringsutövarnas trygghet och en högre realavkastning inom näringen. Vad som nu krävs inom rennärigen är att man snarast möjligt kan övergå från utrednings- och diskussionsstadiet till ett praktiskt handlande. Det skulle vidare vara olyckligt om det samiska institutet skulle förskjutas framåt i tiden.

Den i medlemsförslaget omnämnda utredningen som den svenska rege-ringen avser att tillsätta bör inom utredningens arbetsområde ge anledning till ett vidgat nordiskt samarbete. Utredningen avses nämligen vid fullgö-randet av sitt uppdrag beakta den verksamhet som bedrivs i samnordisk regi, exempelvis genom samarbetsorganet och det tilltänkta sameinstitutet. Utredningen förutsätts också i erforderlig omfattning hålla kontakt med de myndigheter och andra organ i berörda länder som har ansvar för de verk-samhetsområden som har särskild anknytning till samernas intressen.

Mot bakgrund av vad som anförts synes medlemsförslaget då det gäller sättet att utforma och realisera en gemensam nordisk samepolitik vara omo-tiverat, eftersom de tre ländernas regeringsutnämnda delegationer, vilka tillsammans bildar Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och ren-skötsel frågor, har i uppgift att verka för en gemensam nordisk samepolitik och även har förvärvat viss erfarenhet på området.

Helsingfors den 8 december 1970

Stig Segercrantz

F i n l a n d

Justitieministeriet¹:

Såsom sitt utlåtande hemställer justitieministeriet, att Nordiska rådet Finlands delegation måtte intaga en positiv ståndpunkt till ifrågavarande medlemsförslag.

Helsingfors den 18 november 1970

E. O. Tuominen

Minister

Heimo Taponen

Tf. regeringsråd

¹ Yttrandet översatt från finska.

Undervisningsministeriet:

— — — har undervisningsministeriet ombett Johti sabmelažžad rf, Oulun yliopiston ylioppilaiden Lapin paliskunta (organisationen Lapplands renbeteslag vid Uleåborgs universitets studentkår), Saamelaisten koulutuksen kehittämistoimikunta (Kommittén för utvecklande av samernas utbildning) samt Utsjoen ammatikalastajat ja -metsästäjät r. f. (Yrkesfiskarna och -jägarna i Utsjoki r. f.) att inkomma med utlåtande i ärendet. Nämnda utlåtanden bifogas i svenskspråkig översättning (*se nedan*).

Ministeriet har även tagit del av det utlåtande som avgivits av Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötsel frågor. Enligt undervisningsministeriets åsikt borde detta samarbetsorgans verksamhetsformer och arbetsmöjligheter omprövas.

Ministeriet understöder framför allt de synpunkter som framgår ur de utlåtanden som avgivits av Kommittén för utvecklande av samernas utbildning samt Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötsel frågor.

Helsingfors den 19 januari 1971

Heikki Hosia

Kanslichef

Matti Gustafson

Kultursekreterare

Lantbruksministeriet:

Samernas huvudsakliga bosättningsområde i Finland utgöres av de tre nordliga kommunerna Utsjoki, Enare och Enontekis. Av dessa kommuners totala landareal är över 90 procent av staten förvaltnad mark. Frågan om att förbättra förutsättningarna för samernas traditionella näring renskötelsen samt frågan om samernas rätt att idka jakt och fiske på sitt bosättningsområde hänger sålunda storligen samman med förvaltningen av statens mark. De finska samerna har aldrig haft på lag baserade privilegier inom dessa näringsgrenar, jämfört med den övriga lokala befolkningen, men de säregna nordliga förhållandena i och för sig har beaktats i vissa nedan nämnda lagar och bestämmelser, vilkas verkningsskrets omfattar bl. a. samerna.

Nyttjande av statens mark för renbete är tillåtet mot betesavgift, som erlægges till staten. Avgiftens storlek är för ren minst ett år gammal 3—5 penni per år, beroende på renbeteslagets läge. Till staten betalas också hyra för rengården. Å statens vägnar uppbär forststyrelsen avgifterna av renbeteslagen. Som idkare av renskötelse befinner sig samerna i samma läge som andra renskötselidkande finska medborgare på renskötseområdet. Om renskötelse stadgas särskilt i lagen om renskötelse (444/48). Enligt lagen om

renskötsellägenheter (590/69), som trädde i kraft senaste år, ges för förbättrande av renskötselidkarnas utkomstmöjligheter och bostadsförhållanden bl. a. jord och kredit åt på renskötseområdet bosatt enskild person, som får sin huvudsakliga utkomst av renskötsel. Ej heller denna lag beviljar samerna några privilegier. Angående tilldelande av jord och kredit åt skolt, som äger i s. k. skollagen (273/55) avsedd lägenhet, stadgas i sagda skollag samt i samband med lagen om renskötsellägenheter givna jordregleringslagen berörande skoltar (593/69). De för vattenkraftshushållning byggda regleringsdammarna i Lappland har täckt vidsträckta renbetesområden. Ersättningsfrågan behandlas som bäst i rätten.

I de ovan nämnda tre nordliga kommunerna är alla vatten ännu oskiftade. Invånarna i dessa kommuner har fri rätt till fiske i kommunen befintliga vatten. Personer från annan ort har rätt att fiska enbart på sportfiskeplatser mot stadfäst avgift. Skoltarna har särskilt tilldelats fri rätt att fiska i vatten på det s. k. skoltområdet. Ovannämnda stadganden visar, att i de tre nordliga kommunerna bosatta samerna åtnjuter samma fria fiskerätt som andra invånare i dessa kommuner. Beträffande rättigheter som blir stiftade i samband med skiftet av vattnen är det för tidigt att uttala sig, men att döma av hittills berörda förslag torde de samer, som får sin huvudsakliga utkomst från renskötsel, tilldelas rätt till vatten, vilket innebär fri rätt till husbehovs- och härmed jämförbart fiske. Sålunda torde samerna även erhålla möjlighet att inom ramen för fiskelagen bestämma om fiske och om skötsel av fiskevattnen. Skiftesförrättningen är ur samernas synpunkt viktig.

På eget område och inom vissa stora samfällighetsskogar bestämmer samerna själva helt eller delvis om jakten. Statsskogarna utgör dock huvuddelen av jaktområden. Invånarna i kommuner norr om Ule älv har fri rätt att jaga på i kommunen befintlig statsmark. Skoltarna har tilldelats fri jakträtt på skoltområdet. Samerna är i samma läge som andra invånare i kommunen. Man har strävat till att ytterligare trygga den lokala befolkningens jaktprivilegier sålunda, att främmande turistjägare beviljats jaktlicens enbart till bestämda, begränsade statsmarker, varvid tillika även bytesmängden beskurits. Endast lokala invånare har i praktiken haft möjlighet att idka ripfångst med snara, vilket är den viktigaste fångstmetoden på området.

Hänvisande till ovanstående utredning understöder ministeriet förslaget om en nordisk samepolitik.

Helsingfors i december 1970

Nestori Kaasalainen

Minister

Holger Mauria

Föredragande

Saamelaisasiain neuvottelukunta (Delegationen för sameärenden)¹:

Delegationen förenar sig om den i medlemsförslaget uttryckta uppfattningen, att de snabba ekonomiska och sociala förändringarna i samhället har föranlett eller fört fram många problemställningar som gäller samernas egna näringsgrenar och kultur eller på annat sätt sammanhänger med deras ställning som en etnisk minoritet. Många av dessa frågor är gemensamma för samerna i Finland, Sverige och Norge och det är otvivelaktigt nyttigt och i mångt fall även nödvändigt att i dessa frågor försöka etablera samarbete mellan de nordiska länderna. På grund härav bör det enligt delegationens för samefrågor uppfattning vara en riktig tanke att i samarbete försöka uppnå en enhetlig politik så att syftemål och avgörande i mån av möjligheter vore enhetliga och skulle motsvara sitt ändamål. Ett dylikt samarbete och en gemensam samepolitik har man dock i praktiken börjat förverkliga. På grund av en rekommendation av Nordiska rådet har regeringarna i Finland, Sverige och Norge tillsatt Nordiska samarbetsorganet för same- och renkötselfrågor. På basis av dess arbete har redan praktiska åtgärder åstadkommit i sådana frågor som gemensamt sameinstitut, som står inför sitt förverkligande och i vars program en av de centralaste frågorna är de uppgifter som ansluter sig till bevarandet av det samiska språket ävensom samernas näringsgrenar, i fråga om vilka man bl. a. har fått till stånd enhetliga exportkontrollbestämmelser för renkött samt samarbete vid fastställande av priset på renkött. Förberedelser för samarbete om radioprogram m. m. har även ägt rum. Förutom förenämnda samarbetsorgan finns för gemensamma samefrågor ytterligare Nordiska samerådet. Delegationen för samefrågor anser därför ej skäl föreligga för inrättande av måhända ytterligare ett nytt samarbetsorgan för dessa frågor eller att formerna och målsättningarna för en enhetlig samepolitik ytterligare borde undersökas.

Rovaniemi den 15 december 1970

Delegationen för sameärenden

Martti Miettunen

Ordförande

Arvi Rautio

Sekreterare

Kommittén för utveckling av samernas utbildning¹:

Kommittén hälsar med tillfredsställelse det förslag, som gjorts i Nordiska rådet, och instämmer med undertecknarna om att samefrågorna och möjligheterna till deras lösning borde ses ur en vidare samnordisk synvinkel.

Yttrandet översatt från finska.

Samerna är, trots att de för närvarande bor i tre nordiska länder, ett odelat samiskt folk som utgör en minoritet. Denna minoritet har bevisat sin livskraft genom att den lyckats bevara sitt språk och sin kultur samt sina hävdvunna naturanäringar, trots att huvudbefolkningen har visat otillräcklig uppmärksamhet och förståelse för denna minoritets strävanden.

Samernas ställning håller på att bli allt mer hotad till följd av de ekonomiska och sociala förändringarna i samhället. De problem som i allmänhet drabbar randområden återspeglas i tillspetsad form på samerna, som hör till randområdenas förbigångna grupper. Därför borde de åtgärder, som den offentliga sektorn vidtar i syfte att eliminera de regionala värdeskillnaderna, utökas med åtgärder i syfte att eliminera skillnaderna mellan olika befolkningsgrupper.

Kommittén för utveckling av samernas utbildning anser det önskvärt och nödvändigt att en gemensam nordisk samepolitik skapas, också av den anledningen att lösningar, som gjorts enbart på nationell nivå, kan — ifall målsättningen varierar i de olika nordiska länderna — medföra följder som inverkar menligt på samerna själva, samernas språk och på utvecklingen på lång sikt.

Vid gestaltningen av den gemensamma samepolitiken önskar kommittén fästa särskild uppmärksamhet vid följande synpunkter.

1. De olika ortografier, som används i det samiska språket, utgör ett svårt problem. Speciellt i Finland är detta ett komplicerat problem, eftersom det är svårt att få läroböcker i tillräcklig mängd på grund av att dessa böcker utges i så små upplagor. Man kan inte heller använda svensk-norska läroböcker på samiska, eftersom ortografin skiljer sig från den finska till den grad, att det inte är möjligt att använda gemensam litteratur. Med tanke på utvecklingen av samernas utbildning är det synnerligen viktigt, att det ortografiska problemet med det snaraste blir löst. Kommittén anser att de nordiska regeringarnas samarbetsorgan för samefrågor i brådskande ordning bör undersöka ortografifrågan i dess helhet eller att detta organ rekommenderar regeringarna att göra det. Målsättningen bör vara att finna en så användbar lösning som möjligt och att skapa en gemensam ortografi. Samemedlemmarna i kommittén anser, att utvecklandet av en gemensam ortografi borde baseras på den frisiska ortografin, eftersom denna har fått ett starkt fotfäste bland samerna. Ortografifrågan borde utredas av experter samt dessutom borde sådana sameorganisationer och samelärare ovillkorligen höras som i sitt dagliga arbete har att göra med ortografiska frågor.

2. Då det gäller att utveckla och använda nya ord i det samiska språket, bör man gå varsamt och övervägt fram samt till en början enbart koncentrera sig på sådana ord som är nödvändiga i den moderna kommunikationen. Samtidigt borde man ovillkorligen sörja för att också detta utvecklingsarbete sker på samnordisk bas.

3. Vad frågorna rörande ett nordiskt sameinstitut och en sameradio-station beträffar konstaterar kommittén att båda dessa förslag är mycket beaktansvärda och som sådana värda att förverkligas. Enligt kommitténs åsikt är det en synnerligen brådskande uppgift att få till stånd en sam-nordisk central (med tillhörande sändningsnät) för produktion av radio- och televisionsprogram för samerna, eftersom en sådan central vore till omedelbar nytta för kulturarbetet bland samerna. Programproduktionen borde i sin helhet anordnas genom statsfinansiering. Dessutom borde arbetet i syfte att grunda ett sameinstitut fortsätta, ty frågan har varit aktuell sedan år 1953. De nordiska länderna bör utan dröjsmål göra upp ett avtal om grundandet av institutet och i samband därmed avgöra frågan om lokaliseringsen av institutet, så att det faktiskt kommer att verka inom same-området.

4. I de bosättningscentra och tätorter, som t. ex. Kiruna, Jokkmokk, Arvidsjaur och Ivalo, vartill det permanent flyttar en mängd samer, borde samernas kulturella och andra behov beaktas vid regionplaneringen.

Beträffande de övriga viktiga samefrågor, som uppkom i medlemsförslaget, såsom t. ex. tryggheten av samernas näringar och rättigheter, anser kommittén för utveckling av samernas utbildning, att uttalanden om dessa frågor främst bör inhämtas av de officiella organ, som sköter dessa frågor samt av sameorganisationerna.

Rovaniemi den 25 november 1970

Kommittén för utveckling av samernas utbildning

Erkki Lämsä

Ordförande

Jouko Jussila

Sekreterare

Länsstyrelsen i Lapplands län¹:

Samerna är bosatta som spridda grupper i Finlands, Sveriges och Norges nordliga delar och utgör inom envar av dessa stater en förhållandevis liten nationell minoritet. Såsom en sådan har det varit svårt för samerna att bevara sina egna traditionella näringsgrenar och sin kultur inom det i snabb utveckling stadda samhället i all synnerhet då majoriteten ej har velat tillerkänna samerna minoritetsställning jämte därtill anslutna rättigheter. Det förefaller dock som om majoritetens inställning till nationella minoriteter i de nordiska länderna skulle hålla på att undergå en förändring. Man strävar ej längre till likriktning utan bevarande av minoritetsnationaliteter och deras egen kultur. Som en följd av denna förändrade inställning börjar man också förhålla sig till samefrågorna på ett nytt sätt, varför det nu sy-

¹ Yttrandet översatt från finska.

nes förefinnas bättre förutsättningar än tidigare för en samverkan mellan länderna rörande samefrågorna.

Ett dylikt samarbete behövs av den orsaken att många av nutiden aktualiserade problemställningar rörande samerna är desamma i Finland, Sverige och Norge såsom i medlemsförslaget framhålles. I en dylik situation är det viktigt att man inom samarbetet mellan länderna uppnår överenskommelse om en gemensam politik som skulle följas i fråga om samefrågor, så att avgörandena i dessa frågor i varje land skulle bli enhetliga och förenliga med hela samebefolkningens intressen. I överensstämmelse med denna princip verkar redan det i stöd av en av Nordiska rådet antagen rekommendation av regeringarna i Finland, Sverige och Norge tillsatta Nordiska samarbetsorganet för same- och renskötsel frågor, som åstadkommit praktiska åtgärder och resultat i många av de i medlemsförslaget nämnda frågorna rörande samer. Då därjämte för gemensamma samefrågor finns ett nordiskt samråd förefaller det enligt länsstyrelsens uppfattning ej befogat att det för dessa frågor måhända ytterligare skulle inrättas ett nytt samarbetsorgan. Genom åtgärder av nämnda organ och de olika ländernas egna myndigheter torde man tills vidare kunna sköta samefrågorna även på det samnordiska planet i synnerhet då inställningen i alla de nordiska länderna såsom ovan anförts undergått en förändring och blivit mera positiv än tidigare i förhållande till nationella minoriteter och dessas ställning.

Rovaniemi den 31 december 1970

Martti Mieltunen

Landshövding

Viljo Tervahauta

Länsråd

Organisationen Lapin paliskunta (Lapplands renbeteslag) vid Uleåborgs universitets studentkår¹:

Allmänt

Det är befogat att kräva att en gemensam samepolitik förverkligas i Norden, ty lagstiftningen rörande samerna varierar i de nordiska länderna och detta är, utom den samiska folkgruppens geografiska splittring, en viktig orsak till samernas och samekulturens situation i dag.

Samekulturen har vissa yttre kännetecken, som är kända också för befolkningen längre söderut, men som inte är några värden som sådana. Dessutom består samekulturen av språket och därmed jämförbara faktorer. Jämsides med detta byggs kulturen upp av den traditionsbundna naturnära livsstilen med sina naturanringar.

Yttrandet översatt från finska.

De nordiska samhällena har intill dessa dagar medvetet utplånat den materiella grunden för samekulturen. I alla dessa länder har man vid beslutsprocessen inom staten och de statliga myndigheterna hänsynslöst kränkt samernas hävdvunna nyttjanderätt. Därför är de nordiska samhällena ansvariga för att samernas självhushållning håller på att dö ut. Samernas självhushållning har nu nått upplösningens slutskede. Det finns dock fortfarande möjligheter att inverka på situationen genom kraftiga samnordiska åtgärder.

Ett gemensamt skriftspråk för samerna i Norden

Det förefaller omöjligt att skapa ett gemensamt skriftspråk och det är därför så mycket mera önskvärt att en gemensam ortografi införs. Som gemensamt rättskrivningssystem borde godkännas något sådant system som redan är i bruk. Valet borde då kraftigt påverkas av hur mycket tryckt text som har producerats enligt ifrågavarande system samt hur allmänt rättskrivnings sättet är bland samtliga samer. Valet kunde avgöras av ett samnordiskt samemöte eller av ett samarbetsorgan som verkligen representerar majoriteten av samerna. En samisk-finsk-norsk ordbok borde fås till stånd så snart som möjligt. Ordboken borde omfatta den vanligaste vokabulären samt nya ord, t. ex. från teknikens område. Då nya ord bildas, borde internationella kulturord beaktas, ty de förekommer ju redan rikligt som låneord i olika språk. Inom denna sektor har en del arbete redan utförts och det borde också utnyttjas.

Ett sameinstitut

Ett sameinstitut vore oundgängligt som skandinavisk kulturinstitution. Närmast kunde institutet verka som forsknings- och yrkesutbildnings- samt radioverksamhetscentral. För att garantera att institutets verksamhet verkligen omfattar sektorer, som samerna anser viktiga, bör samerna vara i majoritet i institutets förvaltning. Det vore mest ändamålsenligt att utbilda lärarna vid allmänna lärarutbildningsanstalter. I annat fall kunde en sådan uppfattning breda ut sig att de som utexaminerats från anstalten är kristidslärjungar med speciella rättigheter och friheter och att dessa personer inte har lyckats klara en normal lärarutbildning och inte kunnat få lärartjänst utanför sameområdet. En sådan uppfattning skulle naturligtvis vara till förfång för samelärarnas arbete och förekommer redan på vissa orter i Nordnorge.

Renhushållningen

Forskningsverksamheten rörande renskötseln och renhushållningen bör kraftigt ökas. Dessutom bör man undersöka möjligheterna att till samerna koncentrera den förädlingsindustri som ansluter sig till renhushållningen.

Rättsliga förhållanden

Det är en beklaglig sanning att de nordiska länderna, t. o. m. i strid mot grundlagen, har kränkt samernas fiske- och betesrättigheter som härstammar från föregående århundrade. Dessa rättigheter borde med det snaraste återinföras och de förlorade rättigheterna ersättas. Varje nordiskt land, som inte redan har en rättsombudsman för samerna, borde i brådskannde ordning inrätta en sådan tjänst. Denna samernas rättsombudsman bör i sin ställning vara oberoende av det övriga förvaltningsmaskineriet i området, och tjänsten får inte sammankopplas med länsstyrelsen. Ombudsmannen bör vara ansvarig endast inför samerna. Det är viktigt att tillräckliga verksamhetsförutsättningar genast från början skapas för tjänsten och till dessa hör bl. a. tillräcklig byrå- och annan personal. Rättsombudsmannens första åtgärder vore att utreda och undersöka samernas hävdvunna rättigheter. Samernas rätt till vatten och jord, inklusive jakt- och fiskerätt, bör utredas med det snaraste.

Gemensamma undersökningar

Det är utan vidare klart att en helhetsbetonad lösning av samernas problem kräver samarbete mellan de olika nordiska länderna både då det gäller att utreda problemen och då det gäller att fatta beslut. Samerna bör dessutom garanteras tillräckliga möjligheter att inverka på beslut som gäller dem själva.

Uleåberg i november 1970

Lapin paliskunta vid Uleåborgs universitets studentkår

Veikko Virtanen

Ordförande

Johti Sabmelazzat r. f., Oulun yliopiston ylioppilaiden Lapin paliskunta (Organisationen Lapplands renbeteslag vid Uleåborgs universitets studentkår)¹:

1. Johti Sabmelazzat r. f. instämmer i uppfattningen att de flesta brännande sameproblemen är samnordiska. De synnerligen anspråkslösa åtgärder, som på statshåll hittills vidtagits i enlighet med huvudbefolkningens förestavning i de berörda länderna, har lett till i många fall mycket varierande lösningar. Gemensamt för dessa lösningar har ur samernas synvinkel endast varit att det i varje land har rört sig om uppifrån nedåt riktade beslut. Detta har kunnat ske ända till dessa dagar på grund av att de organiserade samerna inte har haft andra lösning att föreslå.

Det mest betydande resultatet av det hittills bedrivna nordiska samesamarbetet är iakttagelsen att staternas åtgärder för eliminerande av de ekono-

¹ Yttrandet översatt från finska.

miska, sociala och kulturella värdeskillnaderna mellan sameminioriteten och den övriga befolkningen varit helt otillräckliga, att samernas rättskydd är svagt i samtliga länder och att de flesta av dessa brister kan avhjälpas endast genom ett på praktiska lösningar inriktat samarbete.

Man har t. o. m. försökt skapa förutsättningar för praktiskt samarbete. Sedan år 1953 har nordiska samekonferenser anordnats och som verkställande organ för dessa har bildats Nordiska samerådet. På initiativ av samerådet har Nordiska rådet avgivit många rekommendationer till regeringarna om tryggnad av samebefolkningens livsvillkor. På basis av rekommendationerna beslöt statsrådet år 1960 tillsätta en permanent kommitté för samefrågor, Delegationen för samefrågor. Några år senare tillsattes av de nordiska ländernas regeringar ett samarbetsorgan för samefrågor, Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötsel frågor. Åtminstone har inte samerna i Finland kunnat konstatera några mer betydande resultat varken av Samerådets eller Delegationens för sameärenden verksamhet och inte heller av samearbetet mellan regeringarna.

Som grundorsak bör för det första nämnas att man i den utvecklingsområdespolitik, som bedrivits i länderna, glömt bort att varje utvecklingsområde inom sig har var sitt utvecklingsområde, sitt randområde. Utjämnandet av värdeskillnaderna i dessa områden utgör ett speciellt problem för sig och i dessa utvecklingsområdenas randområden bor just samerna. En annan viktig orsak är, enligt Johti Sabmelazžat r. f:s åsikt, att man måhända inte vet vad samerna vill och vad som överensstämmer med samernas intressen. Initiativ som baserar sig på samernas åsikter görs inte i den omfattning som vore nödvändigt. Om initiativ görs, härstammar de från några små sameaktivistgrupper, vars ekonomiska möjligheter att bereda initiativen, så att dessa verkligen kunde vidareutvecklas, är obefintligt små. Inte ens Nordiska samerådet, vars sekretariat ju erhåller statsunderstöd, är representativt för samerna i Finland och Norge. Inte heller i övrigt är samerådet tillräckligt funktionsdugligt. Vår förening kan i detta sammanhang dessutom, utan dess vidare motiveringar, konstatera att också Delegationen för sameärenden och det nämnda samarbetsorganet för de nordiska regeringarna har verkat närmast till namnet och endast ytligt behandlat olika spörsmål.

Johti Sabmelazžat r. f. anser att debatten om en samnordisk samepolitik är orealistisk så länge som både Finland och Norge saknar en riksomfattande centralorganisation som verkligen representerar samerna. Svenska samernas riksförbund är den enda sameorganisationen om vilken man kan säga att den ens tillfredsställande representerar sameminioriteten, i detta fall i Sverige. SSR har en rättsombudsman som erhåller avlöning från medel ur lappfonden som är inlemmad i statsförvaltningen. Eftersom rättsombudsmannens arbetsfält vidgas planerar man inom SSR att avlöna ytterligare en jurist till hjälp åt rättsombudsmannen. Den nyligen grundade

riksorganisationen för samerna i Norge, Norga sámiid riikasaer'vi, har ännu inte förmått förena ens tillnärmelsevis alla samers intressesfärer till en verklig centralorganisation. Troligtvis beror den svaga organiseringen och den ineffektiva verksamheten på finansieringssvårigheter. För att korrigera läget planerar man i Norge att med statens stöd inrätta en rättsombudsmannatjänst för samerna. Rättsombudsmannen skulle vara en förtroendeman för Norga sámiid riikasaer'vi. Frågan är dock fortfarande öppen eftersom vissa kretsar anser att den bör lösas så att regeringen skulle ha en konsultativ minister för sameärenden.

Frågan om att åstadkomma en centralorganisation för samerna i Finland befinner sig först nu på diskussionsstadiet inom några sameföreningar och vissa samerenbeteslag. Johti Sabmelazžat r. f. anser att det inte föreligger något principiellt hinder för att grunda en centralorganisation. Finansieringen av centralorganisationens verksamhet och frågan om garanti för verksamhetens effektivitet synes vara de enda orsakerna till att organisationen inte grundas omedelbart. Vår förening anser att staten bör delta i den planerade centralorganisationens verksamhet, eftersom den kommer att bereda många sådana frågor som allmänt taget kan anses höra till offentliga samfunds åligganden. Statens finansieringsandel borde skötas så att staten i sin budget reserverar ett särskilt anslag för avlöning av en rättsombudsman för samerna samt för nödig kontorspersonal och hyra för byråutrymmen. Rättsombudsmannen skulle utses av vår centralorganisation och vara ansvarig endast inför samerna. Rättsombudsmannen skulle åtminstone till en början dessutom vara verksamhetsledare för centralorganisationen, men i ett senare skede skulle han uppenbarligen i allt högre grad koncentrera sig på att bevaka de allmänna sameintressena i rättsskipningen och administrationen. Härutöver skulle rättsombudsmannen permanent vara juridisk sakkunnig, då motioner rörande samebefolkningen bereds i centralorganisationen och då utlåtanden sammanställs. Han skulle också representera centralorganisationen som sakkunnig i de nordiska samarbetsorganen.

2. Samerna rättsliga ställning i Finland är fullständigt ohållbar, speciellt då det gäller jord- och vattenbesittning, idkande av hävdvunna näringar och då det gäller språket. Inte heller i de övriga nordiska länderna är läget beträffande dessa frågor tillfredsställande.

Johti Sabmelazžat r. f. anser att samernas avsaknad av rättslig grund till jord och vatten samt det faktum att samerna inte har sina naturnäringar och sitt språk tryggt i lag är en direkt följd av de finska, norska och svenska staternas historiska kolonisationspolitik och suveränitetssträvanden i de nordliga områdena i dessa stater.

Utgående från förenämnda synpunkter kan man komma till endast en rättvis lösning för samerna: de ifrågavarande staterna bör med det allra snaraste, nu då staternas suveränitet inom sina områden är ett vedertaget

faktum, sträva till att ersätta samerna de förluster som fortfarande kan ersättas.

Vi betonar speciellt, att samerna inte bör behandlas enbart såsom en liten grupp i vårt samhälle vilken bör hjälpas, utan att man bör minnas att samerna har historiskt grundade rättsliga krav och att deras nuvarande situation endast är en följd av storsamhällets historiska åtgärder för att nå suveränitet inom sina nordliga områden: endast medlemmarna av storsamhället är ansvariga för samernas situation av i dag.

Då vi går in på detaljer i ohållbarheten i de finska samernas situation kan vi nämna bl. a. följande brister:

Samerna saknar rätt till sin lappskattejord och sina fiskevatten, för vilka de såsom bysamhällen kollektivt har betalat skatt (av jordskattetyper) i hundratals år och till vilka de redan på 1500-talet garanterades uteslutande nyttjande- och besittningsrätt. I princip övergick dessa områden till statens besittning först på basis av skogslagen av år 1886.

Samernas möjligheter att idka sina naturanringar — renskötsel, fiske och jakt — är beroende av rätten att nyttja de jord- och vattenområden som näringarna kräver. Eftersom det dock fortfarande är forststyrelsen, som besitter dessa jord- och vattenområden, är samernas rättsliga ställning, då det gäller deras näringar, inte på något sätt skyddad, utan forststyrelsen kan endast bestämma om nyttjandet av de områden den har i sin besittning och — på basen av erfarenheterna hittills — i strid mot samernas intressen.

Samiskan är enligt vår nuvarande språklagstiftning inte ens något språk, trots att en del av vårt folk tänker och opererar med dess begrepp.

Till följd av samernas ohållbara situation vore den tidigare nämnda rättsombudsmannen oundgänglig. Dessutom borde samernas rättsliga ställning — framför allt kollektivrättsligt — med det snaraste erkännas i vår lagstiftning.

3. Avsikten med att grunda ett nordiskt sameinstitut är å ena sidan att få till stånd en sådan forskningsverksamhet som genom sina resultat kan positivt inverka på samernas existens i framtiden och å andra sidan att inleda en enhetlig samekulturell undervisning för att befästa den etniska identiteten.

Johti Sabmelazžat r. f. anser att man, då kulturinstitutet grundas, bör förvissa sig om att också samerna kan använda sig av inrättningens tjänster. Enligt vår förenings åsikt är det viktigaste att samerna själva och beslutsfattarna inom de organisationer som representerar dem får tillförlitlig information om samernas förhållanden. Först på andra plats kommer, enligt föreningens åsikt, det att också beslutsfattarna för huvudbefolkningen i Finland, Norge och Sverige får information om samerna för att kunna vara förmyndare för dem. Vår utgångspunkt är nämligen den att framför allt samerna själva vet vad som är bäst för dem. Men till detta kan man komma endast genom att ge samerna tillförlitlig information om de förhållanden och den växelverkan som råder i och mellan storsamhället och den etniska minoriteten.

En betydelse av andra rang har enligt vår åsikt den forskning, som utförs om samerna, för huvudbefolkningen och för dess inställning och åtgärder. Det torde ur samernas synvinkel vara omöjligt att utföra sådan forskningsverksamhet helhetsbetonat, förrän samerna själva känner sin ställning som medlemmar av en minoritet och som en del av ett storsamhälle.

Eftersom huvudvikten enligt vår förenings åsikt ligger vid utbildning av och information till samerna, bör grundandet av ett nordiskt sameinstitut nära sammankopplas med inledande av en samnordisk sameradioverksamhet. Radio och television är av avgörande betydelse för informationen i glest bebodda trakter. Sålunda vore det enda förnuftiga att placera den samnordiska sameradiotion och det därtill anslutna institutet inom själva sameområdet för att bibehålla växelverkan mellan informationen och den mottagande parten. Geografiskt sett är Kautokeino i Norge mest centralt beläget inom sameområdet. Dessutom är denna kommun ett av de starkaste samecentra såväl språkligt, kulturellt som befolkningsmässigt.

Radio och television är av stor vikt och kommer att vara av allt större betydelse, då det gäller att tillfredsställa samernas kommunikationsbehov. Radiomonopol som arbetar affärsekonomiskt har dock inte ekonomiska resurser att fylla detta behov på ett sätt som skulle tillfredsställa samerna. Sameområdet är glest bebott och till följd härav vore de sändningstekniska kostnaderna för programmen och själva produktionskostnaderna väsentligt högre per lyssnare och tittare än i tätt bebodda områden. Radiobolagen är därför tvungna att producera sameprogram inom en anspråkslös ram, om de inte till sitt förfogande får statliga budgetmedel. Det må nämnas att de engelska programmen och samtliga sameprogram i Sveriges radio inom kort kommer att produceras med statsunderstöd.

På basis av det som ovan anförts föreslår Johti Sabmelažžat r. f. att Finlands, Norges och Sveriges regeringar såsom mest brådskande åtgärd börjar understöda sina radiobolags planer på att i Finnmarken i Norge grunda en samnordisk produktionscentral för sameprogram. Regeringarna föreslås reservera budgetmedel för grundinvesteringar och för partiell finansiering av programverksamheten.

Enontekis den 29 november 1970

Johti Sabmelažžat r. f.

John A. Labba

Ordförande

Heikki Hyvärinen

Sekreterare

Lapin maakuntaliitto r. y. (Lapplands landskapsförbund)¹:

I landskapsförbundets verksamhetsplan för år 1971 ingår i avsnittet om kulturpolitik följande uttalande rörande samekulturen:

I syfte att utveckla samekulturens särdrag och förbättra förhållandena med avseende å näringslivet, utbildningen och sociala omständigheter tagas det initiativ om att förutom en kommission som redan tillsatts för att utreda frågan om anordnande av undervisning i samiska genom statsrådets försorg skulle tillsättas en ny samekommitté som skulle uppgöra ett förslag till erforderliga åtgärder. Bearbetandet av det förefintliga omfattande faktamaterialet antingen genom kommitténs försorg eller såsom det särskilda forsknings- och planeringsuppdrag till ett helhetsprogram vore att betrakta som en liknande åtgärd till förmån för minoritets nationaliteternas rättigheter, som genomförts bl. a. i fråga om vårt lands svenskspråkiga befolkning.

Enligt landskapsförbundets uppfattning skulle uppgörandet av den i verksamhetsplanen förutsatta totalplanen ske på så sätt, att olika undersökningar och utredningar koordineras och bearbetas inom kommittén till ett program som kan förverkligas vara det bästa alternativet för en lösning av samernas särproblem.

Enligt landskapsförbundets uppfattning är det i detta skede skäl att i fråga om den samnordiska samepolitiken iakttaga den principen, att erfarenheter införskaffas från sådana områden och i de länder i vilka man beträffande ekonomiska, juridiska och kulturella frågor har nått längst. I praktiken innebär detta synbarligen att man vid handläggningen av samefrågor framför allt skulle beakta svenska lösningar. Då man i vårt land genom undantagslagar kunnat trygga de svenskspråkigas språkliga och rättsliga angelägenheter och lyckats åstadkomma självstyrelse för Åland borde samma princip i större utsträckning än för närvarande följas även i fråga om samerna. Vid handhavandet av samefrågor torde man i lämpliga delar i regionala och självstyrelseangelägenheter kunna beakta de erfarenheter som erhållits av verksamheten inom renbeteslagsföreningen. Även stiftandet av skollagen innebar ett steg mot en selektiv näringspolitik och ett självstyrelsesystem för en liten befolkningsgrupps vidkommande, även om dess betydelse reducerats genom avsaknaden av ett permanent självstyrelsesystem och försvårade naturliga näringsgrenar.

I överensstämmelse med rekommendationer från de nordiska samekonferenserna har Nordiska samerådet inrättats. Genom rådets verksamhet har ett flertal samnordiska företag initierats och rekommendationer bl. a. för inrättande av ett sameinstitut. På basis av dessa erfarenheter förordar landskapsförbundet att Nordiska samerådets verksamhet skulle utvecklas genom att bevilja tillräckliga medel för finansiering av dessa uppgifter och

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

utse ytterligare medlemmar i rådet samt även annars utveckla rådets organisation. Det kan under inga omständigheter anses ändamålsenligt att helt nya organ skulle inrättas för de nordiska ländernas gemensamma samefrågor.

Man borde i samtliga fall inom samepolitiken sträva att verka för att snarast i vårt land få till stånd en för alla samer, även skoltarna, representativ organisation angående vars representativitet befogenheter och verksamhetsfinansiering skulle stadgas i lag. Genom detta samarbetsorgan skulle avgöranden i samefrågorna underlättas i det egna landet och även på nordiskt plan.

Rovaniemi den 28 december 1970

Lapin maakuntaliitto r. y.

Pentti Norvasuo

Viceordförande

Otto Timonen

Ombudsman

Samii liitto saamelaisten yhdistys r. y. (Samernas förening)¹:

Med beaktande av att i Finland finnes endast c:a 3 200 samer, endast 8 procent av hela samebefolkningen, och att dessa därjämte talar tre olika dialekter, fjäll-, fiskar- och enaresamiska, av vilka de som talar fjälldialekten utgör den största gruppen, förefaller det som om Norge och Sverige vore att betrakta som föregångsländer, till vilkas uppfattningar i tillämpliga delar även Finlands samepolitik borde anpassas.

Då förslaget A 302/j är förhållandevis omfattande och mångskiftande och samefrågorna enligt vår uppfattning ej längre kan särskiljas till någon särskild grupp, exempelvis språk, skola, ekonomi eller separat renskötsel, utan samepolitiken bör centraliseras inom ramen för en och samma instans där specialisterna inom de olika områdena (sakkunniga och forskare) innehar nödig kompetens. Enligt vår uppfattning är det skäl att i framtiden undvika separata och spridda lösningar ty de kan med tanke på helheten senare utgöra omständigheter som bromsar utvecklingen.

Med anledning av vad ovan anförts anser vi att det till Tromsö i Norge planerade sameinstitutet med det snaraste borde åstadkommas så att grundlig forskning kunde utföras vid institutet angående olika till samekulturen hörande områden såsom exempelvis det samiska språket och skolan samt socialpolitiken för samernas vidkommande ävensom olika ekonomiska frågor såsom renskötseln, lant- och skogshushållningen, fisket, jakten och

¹ Yltrandet översatt från finska.

många andra här icke nämnda näringsgrenar. Sedan en fråga på grundval av den sakkunskap institutet besitter klarlagts skulle avgöranden fattas med beaktande av ettvarit enskilt lands särskilda förhållanden.

I detta nu talar man mycket om samernas rättigheter och förlust av rättigheter. Vi kan icke förena oss om en sådan uppfattning och det kan icke heller vara förenligt med samernas intressen att man vidtar rättsliga åtgärder mot statsmakten och kräver rättigheter som icke ostridigt kan påvisas. Även dylika frågor borde höra till dem som institutet finge klarlägga. Sedan missförhållanden kunnat påvisas borde det vara möjligt att stifta lagar och utfärda förordningar, genom vilka de begångna felen skulle korrigeras och eventuellt berättigade ekonomiska förluster skulle ersättas.

Inari den 24 november 1970

J. E. Jomppanen

Ordförande

Johan Nuorgam

Sekreterare

Utsjoen ammattikalastajat ja -metsästäjät r. f. (Yrkesfiskarna och -jägarna i Utsjoki r. f.)¹:

I framställningen tas samebefolkningens språk som utgångspunkt för kulturutvecklingen. Detta är också helt naturligt den sektor från vilken man måste utgå för att finna en lösning till de kulturella problemen inom detta område. Denna lilla minoritet bör få ett allmänt språkligt skrivsätt på vilket människorna i området kan göra sig förstådda och hörda. Staterna borde med det snaraste vidta åtgärder för att få till stånd en effektiv språkvård och för att, på basen av den, för samebarnen och sameungdomen förverkliga en sådan utbildning, som motsvarar den allmänna uppfattningen om skolundervisning på barnens modersmål. Likaså borde samelitteraturen understödjas med tanke på vuxenutbildningen, eftersom de kommersiella verkningarna inom en så här liten befolkningsgrupp inte är ägnade att inspirera till litterär verksamhet.

För att koordinera näringslivet borde åtgärder omedelbart vidtas för att invånarna inte skall tvingas flytta bort från sina hemtrakter för att finna utkomst. Dessutom borde samernas gamla rättigheter äntligen tillmätas det värde som tillkommer dem och vidare bör man medge att det finns krafter som strävar till att utesluta dessa rättigheter. Renskötselns karaktär har förändrats och likaså dess ställning bland andra näringsgrenar. I skolorna har man helt försummat att beakta samernas traditionella näringsgrenar och dessutom har man helt glömt bort att försöka finna och undersöka nya.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Finland, Norge och Sverige borde grunda en gemensam programproducerande radiostation bland samerna för få i gång radioverksamhet bland dem. Man bör inte underskatta värdet av en sådan station såsom kommunikations- och informationskanal samt som språkforskare. En grundförutsättning för radioverksamhet av detta slag är naturligtvis ett gemensamt språk.

En sträng ändamålsenlighet borde känneteckna utnyttjandet av naturtillgångarna i sameområdet. Naturtillgångarna i detta område tillhör samerna. Om de sköts förnuftigt kommer det att vara av stor betydelse för hela mänskligheten. Numera finns det rena vattendrag och tämligen ren luft endast i de arktiska områdena. Om dessa områden läggs under vatten, blir det för samerna direkt omöjligt att idka sina näringar. Samtidigt inverkar dylika åtgärder också på djurriket samt medför begränsade livsmöjligheter och därigenom oersättliga skador för mänskligheten.

Det är en brådskande fråga att åstadkomma ett sameinstitut. Vår förening har redan tidigare kommit med ett uttalande om uppgifterna och förutsättningarna för verksamheten av ett sådant institut, men vi vill dock i detta sammanhang ytterligare betona att frågan är mycket viktig och brådskande. Utsjoen ammattikalastajat ja -metsästäjät rf (Yrkesfiskarna och -jägarna i Utsjoki) instämmer i riksdagsman Veikko Hanhirovos m. fl. förslag och hoppas att man på regeringsnivå i Finland, Norge och Sverige vidtar gemensamma åtgärder för att rädda samernas kultur.

Utsjoki, Nourgam den 27 november 1970

Utsjoen ammattikalastajat ja -metsästäjät r. f.

Hilmar Holmberg

Ordförande

Veikko Holmberg

Sekreterare

Lapin sivistysseura (Förening för samisk kulturvård):

Lapin sivistysseura hälsar med särskild tillfredsställelse det nämnda medlemsförslaget och ser däri ett tidstecken, ty frågan om hur olika kulturer kan ledas till positiv samverkan är i vår tid aktuell i hela världen. Norden kan ge ett betydelsefullt bidrag till utredandet av de principer, som demokratiska stater bör tillämpa i sitt förhållande till medborgare, som tillhör etniska minoriteter, så att dessa medborgare kan verka som självständiga medlemmar i staterna och ej löper faran att förlora sina kulturella rötter och duka under för konkurrensen i en främmande kultur.

I den historiska utvecklingens ljus är det förståeligt att samernas etniska särart i gångna tider ej tillräckligt observerats. Den i Europa förhärskande kolonialistiska politiken återspeglades även i Norden och verkade hämmande på samernas egen sociala utveckling.

Staterna utnyttjade, antagligen oreflekterat, naturfolkets benägenhet att anpassa sig till allt utifrån kommande på samma sätt som till naturfenomenen. Denna passiva attityd var desto ödesdigrare för samerna, då de som medborgare i olika riken blev utsatta för olika påverkningar, vilka för- anledde inre splittring. Det är därför en viktig uppgift att överlägga om en gemensam nordisk samepolitik, för vilken nya förutsättningar skapats, då samerna först under de senaste decennierna organiserat sig och vårt århundrades etnosociala forskningsresultat nu står till förfogande.

Helsingfors den 3 november 1970

På Lapin sivistysseuras vägnar

Erkki Itkonen

Ordförande

Karl Nickul

Sekreterare

N o r g e

Landbruksdepartementet:

En har sendt medlemsforslaget til uttalelse fra de interesserte instanser i Norge. Det er ikke kommet svar fra dem alle ennå.

En vedlegger imidlertid kopi av svaret fra formannen i den norske delegasjon av Nordisk samarbeidsorgan for samespørsmål og reindriftsspørsmål, fh. ekspedisjonssjef dr. juris Henry Nærstad (*se nedan*). Dr. Nærstad konkluderer sitt svar med at det foreliggende medlemsforslag synes å være overflødig, idet en slik politikk må anses ivaretatt av de tre lands regjeringsoppnevnte delegasjoner som tilsammen utgjør Nordisk samarbeidsorgan for same- og reindriftsspørsmål.

En slutter seg til denne uttalelse.

Oslo, 9. desember 1970

Etter fullmakt

John Ringen

Erling Mykland

Nordisk samarbeidsorgan for same- og reindriftsspørsmål, Den norske delegasjon:

En er enig med forslagsstillerne i at det i Finland, Sverige og Norge bør praktiseres en mest mulig ens politikk vedrørende den samiske minoritet på de områder der dette synes naturlig og riktig.

I denne forbindelse vil en imidlertid peke på at det under Nordisk Råds 10. sesjon som ble holdt i Helsingfors 22. mars 1962 ble fattet slikt vedtak, rekommandasjon 13/1962: "Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland, Norge och Sverige att snarast tillsätta ett nordiskt organ för behandling av gemensamma samespörsmål og renskötselfrågor". I samsvar med ovennevnte rekommandasjon fra Nordisk Råd ble det ved kongelig resolusjon av 26. juni 1964 oppnevnt norske medlemmer til det Nordiske samarbeidsorgan for same- og reindriftsspørsmål. Tilsvarende oppnevning av medlemmer til samarbeidsorganet fant sted i Finland og Sverige. Fra opprettelsen til i dag har Nordisk samarbeidsorgan for same- og reindriftsspørsmål behandlet fellesnordiske spørsmål innen same- og reindriftsproblematikken. Organet har hatt og har mange viktige saker til behandling, en kan f. eks. nevne samisk institutt, samisk gymnas, samesløyd, samiske stedsnavn innen samiske boplingsområder, den demografiske sameundersøkelse, samenes utkantproblem, nordisk reindriftsskole, innsamling av driftsstatistikk vedrørende reindriftsnæringen, samt nordisk reklame for reinprodukter, spørsmål om ens priser på reinkjøtt i Norden m.m. Organet er delt i et kulturutvalg og et reinnæringsutvalg som har møte hver for seg. Minst en gang om året kommer organet sammen til plenumsmøte. Når en sak som rådet har tatt opp anses ferdigbehandlet av dette blir det avgitt tilråding i saken som så blir oversendt de respektive regjeringer til videre behandling.

Under henvisning til det som er anført ovenfor synes det foreliggende medlemsforslag om en felles nordisk samepolitikk å være overflødig idet en slik politikk må anses ivarettatt av de tre lands regjeringsoppnevnte delegasjoner som tilsammen utgjør Nordisk samarbeidsorgan for same- og reindriftsspørsmål.

Oslø, 2. desember 1970

Henry Nærstad

Formann, ekspedisjonssjef, dr. juris

S v e r i g e

Svea hovrätt, vattenöverdomstolen:

Ärendet har inom Svea hovrätt handlagts i vattenöverdomstolen.

Förhållandena för samerna i Finland, Norge och Sverige är för närvarande så olikartade att möjligheter att snabbt utforma en gemensam politik beträffande dem torde erbjuda betydande svårigheter.

Däremot torde en samverkan mellan länderna rörande frågor inom särskilda ämnesområden säkerligen kunna befrämja lösandet av åtskilliga mångskiftande problem som rör samerna som etnisk minoritet. Vattenöver-

domstolen förutsätter att möjligheterna till en sådan samverkan beaktas inom ramen för det gängse nordiska samarbetet på skilda fält.

Mot bakgrund av det nu anförda vill vattenöverdomstolen, som instämmer i förslagets syfte, ifrågasätta möjligheten att med en gång realisera en gemensam nordisk samepolitik.

Stockholm den 11 december 1970

På vattenöverdomstolens vägnar

Sten Rudholm

Nils Widborg

Kammarkollegiet:

Medlemsförslaget bör ses mot bakgrund av den utredning om de svenska samernas situation som utlovats av den svenska regeringen. Från svensk synpunkt synes det angeläget att tillsättandet av denna utredning inte fördröjes och att den sedan kan arbeta på snabbt som möjligt.

Det torde vara uppenbart att den svenska utredningen i inte ringa utsträckning måste etablera kontakter över gränserna för samråd i frågor som kan eller bör lösas gemensamt eller som eljest är av gemensamt intresse. Kontaktmöjligheter finns redan i Nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor samt Nordiska samerådet. Därtill kommer inom en snar framtid det nordiska sameinstitutet.

I och för sig kan det synas naturligt att betrakta samerna i Norden som en enhetlig folkgrupp ("den lapska nationen") och lösandet av deras problem som en gemensam angelägenhet för de nordiska staterna. Därmed är dock inte sagt att realiserandet av gemensam politik beträffande samerna, syftande till att — som det uttrycks i medlemsförslaget — "bevara och utveckla denna etniska minoritet och lösa deras mångskiftande problem" nödvändigtvis måste ske på samnordisk basis.

Förutsättningarna för en samnordisk politik beträffande samerna torde vara olika i de berörda staterna, dels kanske beroende på skiljaktigheter i synsätt, men framför allt därför att problemen är olikartade, ibland kanske inte ens jämförbara. Ett för Norge speciellt problem utgör t. ex. den stora gruppen fiskesamer, som saknar sin motsvarighet i Sverige och Finland. Det finns säkert åtskilliga andra exempel. Samefolket är med andra ord inte en så homogen folkgrupp som man skulle tro. Det föreligger bl. a. som bekant stora skiljaktigheter på språkområdet. Kollegiet befarar att en allomfattande utredning rörande samerna i Norden skulle bli mycket vidlyftig och säkert komma att dra ut på tiden. Uttalandet i medlemsförslaget att ett mångårigt utredningsarbete bör undvikas vill kollegiet gärna understryka.

Sammanfattningsvis kan sägas att kollegiet inte är övertygat om att en organiserad gemensam nordisk samepolitik till varje pris bör eftersträvas. Det väsentligaste av vad som skulle kunna utvinnas därav torde lika väl kunna uppnås genom att de olika staterna i sitt hanterande av sameproblemen verkligen tar till vara de kontakt- och samrådsmöjligheter som redan finnas eller kommer att etableras.

Stockholm den 20 januari 1971

E. Reuterswärd

Gösta Reuterswärd

Föredragande

Universitetskanslersämbetet:

Med hänvisning till vad som anförs i bifogade yttrande av humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna vid universitetet i Umeå (*se nedan*) tillstyrker UKÄ bifall till förslaget att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland, Norge och Sverige att utforma och realisera en gemensam samepolitik.

Stockholm den 14 december 1970

Hans Löwbeer

Erland Ringborg

Skolöverstyrelsen:

SÖ begränsar sig till att avge utlåtande över de frågor i medlemsförslaget som hänförs till SÖ:s kompetensområde.

När det gäller de svenska samernas skolväsen har SÖ på olika sätt medverkat till att inom skolans ram bibehålla och vidareutveckla den samiska kulturen och det samiska språket. SÖ har också medverkat till att läroböcker och annan litteratur framställts på det samiska språket. Vid framställning av dessa läromedel har ett samarbete ägt rum med norsk expertis på området. Ett för samerna i Norge och Sverige gemensamt skriftspråk har därvid utvecklats. På grund av detta förhållande har ett samarbete kunnat inledas mellan Sverige och Norge som lett till att material som framställts i de båda länderna kunnat utnyttjas gemensamt. Tyvärr har ett liknande samarbete inte kunnat ske med Finland av den anledningen att man där inte anslutit sig till ett för de nordiska samerna gemensamt skriftspråk.

Vad beträffar det i medlemsförslaget omnämnda sameinstitutet har SÖ i utlåtande till utbildningsdepartementet den 7 oktober 1970 tillstyrkt inrättandet av ett sådant institut. SÖ har därvid betonat att huvudvikten i

institutets verksamhet skall läggas på forskning och folkbildning. När det gäller den första sektorn har SÖ förutsatt att forskningsprojekt skall kunna läggas ut på olika forskningsinstitutioner i Norden. I fråga om den andra sektorn har SÖ angett att institutet har att utforma och leda kurser rörande den samiska kulturen och aktuella sameproblem. Institutet skulle också medverka i framställning av kursmateriel för verksamheten. Eftersom institutet skall ha hela Norden som verksamhetsområde aktualiseras behovet av ett gemensamt samiskt skriftspråk. Utvecklingen av ett sådant för hela Norden gällande skriftspråk borde enligt SÖ:s mening bli en av de viktigaste uppgifterna för institutet.

De samarbetsproblem som här berörs skulle enligt SÖ:s mening kunna lösas av redan befintliga organ för samiskt samarbete på nordisk basis. Någon särskild utredning skulle från dessa utgångspunkter inte vara erforderlig.

Skulle emellertid en sådan utredning anses nödvändig för de övriga i medlemsförslaget upptagna frågorna finner SÖ med hänsyn till önskemålet om en samlad insats för det nordiska samarbetet, att även de kulturella frågorna ingår i ett eventuellt utredningsuppdrag.

Stockholm den 15 december 1970

På skolöverstyrelsens vägnar

Ragnar Israelsson

Marianne Pantzerhielm

Lantbruksstyrelsen:

Lantbruksstyrelsen begränsar sitt yttrande att i huvudsak endast avse frågor som i medlemsförslaget berör rennäringen. Styrelsen som bifogar från rennäringsnämnden infordrat yttrade (*se nedan*) vill därvid först erinra om att den svenska rennäringen under det senaste decenniet varit föremål för omfattande stalliga utredningar med syfte att bl. a. få en tidsenligare rennäringslagstiftning samt att höja effektiviteten och avkastningen inom näringen. Utgångspunkten och ledmotivet härvidlag har varit *dels* att rätten att driva renskötsel även i fortsättningen skall vara förbehållen person av samisk härkomst och *dels* minst jämställighet med lantbruket i fråga om de statliga stödåtgärder i olika former som kommer denna näring till del. Utredningarna har resulterat i ett betänkande (SOU 1968: 16) — avlämnat den 13 februari 1968. Proposition i frågan innefattande såväl ny rennäringslag som frågorna om det statliga stödet för rationaliseringsverksamheten och rådgivningen inom rennäringen beräknas bli förelagd 1971 års vårriksdag.

Enligt lantbruksstyrelsens mening framgår det inte klart vad förslagsställarna avser med en enhetlig nordisk samepolitik. För att en sådan skall kunna åstadkommas på näringsområdet torde emellertid i grunden krävas omfattande och djupgående gemensamma undersökningar. Det är därvid inte otänkbart att även interna frågor av allmän karaktär inom respektive land, således frågor som inte har direkt anknytning till rennäringen skulle behöva utredas.

En undersökning av här antytt slag skulle enligt lantbruksstyrelsens mening bli framför allt tidsödande. Det skulle vara olyckligt ur näringsynpunkt om en sådan undersökning ytterligare fördröjde de nödvändiga rationaliseringar och omställningar, som är en grundförutsättning för näringsutövarnas trygghet och en högre realavkastning inom näringen. Vad som nu krävs inom rennäringen är att man snarast möjligt kan övergå från utrednings- och diskussionsstadiet till ett praktiskt handlande med siktet inställt på bl. a. förenämnda förutsättningar. Den förväntade nya rennäringslagstiftningen inom vårt land beräknas ge goda möjligheter i dessa avseenden.

Såvitt lantbruksstyrelsen har sig bekant har det av berörda regeringar tillsatta samarbetsorganet för samespörsmål och renskötselfrågor redan beaktat de av förslagsställarna framförda synpunkterna. I syfte att undersöka möjligheterna att i görligaste mån anpassa den interna lagstiftningen omkring rennäringen till övriga berörda länders har en sammanställning gjorts av gällande lagar och förordningar. Att uppnå full identitet i sådana frågor torde knappast vara möjligt bl. a. beroende på olika grundförutsättningar. Vidare har samarbetsorganet genom såväl rekommendationer som överläggningar och en brett upplagd samnordisk renforskningskonferens sökt samordna detta viktiga område. Frågan om en samnordisk yrkesutbildning inom rennäringen synes även kunna lösas inom en snar framtid. De samnordiska strävandena inom rennäringen synes således ha beaktats och utvecklats i minst lika hög grad som samarbetet i övrigt.

Under hänvisning till vad som anförts synes det lantbruksstyrelsen lämpligast att de rennäringsfrågor som aktualiserats av förslagsställarna i Nordiska rådet jämväl i fortsättningen handhas på det statliga planet av det gemensamma samarbetsorganet.

Stockholm den 7 december 1970

Enligt lantbruksstyrelsens beslut

Ake Wikman

Överinspektör

Lantbruksstyrelsen åberopar sitt yttrande den 7 december 1970 i ärendet vid vilket jämväl fogats yttrande från rennäringsnämnden (*se nedan*).

Under hänvisning till vad som anförts i styrelsens nyssnämnda yttrande anser sig lantbruksstyrelsen inte kunna biträda medlemsförslaget i Nordiska rådet om en ekonomisk och näringspolitisk aktionsplan för hela det samiska bosättningsområdet inom nordkalotten.

Stockholm den 30 december 1970

Ingvar Widén

Generaldirektör

Åke Wikman

Överinspektör

Rennäringsnämnden:

I medlemsförslaget sägs att en lösning av problemet om samernas bibehållande som en etnisk minoritet icke är möjligt utan aktiva insatser från de nordiska staternas sida. Nämnden instämmer helt i detta påstående samtidigt som den konstaterar att en viss om än något vag gemensam nordisk samepolitik dock redan kommit till uttryck genom stöd till Nordiska samerådet och inrättandet av ovannämnda samarbetsorgan.

Dels genom samarbetsorganets utredningsarbete och dels genom Nordiska rådets aktiva insats (*rekommendation nr 33/1968*) har förslaget om inrättande av ett nordiskt sameinstitut, väckt redan 1953 genom den första nordiska samekonferensen, kommit i sådant läge att det snart kan förverkligas. De flesta av de frågor, som väckts i det föreliggande medlemsförslaget kan lösas av institutet och inryms i det program för institutet, som finns i förslaget. Det är därför synnerligen viktigt att sameinstitutet kommer till stånd omedelbart. Detta skulle ligga i linje med vad medlemsförslaget säger, att "saken är av brådskande natur" och att "aktiva krafter bör snarast sätta in för att finna lösningar". I detta sammanhang kan påpekas att det råd, som skulle ansvara för institutets arbete, enligt förslaget skall till övervägande del bestå av samer. Här yppar sig en möjlighet för sameorganisationerna att direkt påverka institutets arbete och därigenom verka för lösandet av en rad viktiga problem, som gäller samernas framtid i Norden.

I det planerade institutets program ingår bl. a. forskning kring renskötseln och dess anpassning till modern ekonomi. Andra glesbygdsnärningar som kan kombineras med renskötseln och på så sätt bidra till försörjningsunderlaget faller också inom det planerade institutets arbetsområde. Ekonomisk forskning och ekonomisk försöksverksamhet torde institutet kunna initiera, i synnerhet som det genom institutsrådets sammansättning torde ha möjlighet till intima kontakter med idkarna av renskötsel och

andra samiska näringar. Utnyttjandet av naturtillgångarna i samernas boplattningsområde bör profileras så att dessa tillgångar i största möjliga utsträckning kommer samerna till godo och ej som nu profitintressen långt från samernas land. Exploateringarna har fjärrkonsumentkaraktär. Därmed sammanhänger att utnyttjandet av naturtillgångarna får stordriftens form med ofta våldsamt förstöring av naturen i samernas område som följd. Detta skapar problem av typ ekonomisk, organisatorisk och administrativ anpassning, som man bäst kommer tillrätta med genom att samerna själva genom sina organisationer och eljest initierar undersökningar och försök och får påverka beslut, såväl de administrativa som de politiska. En gemensam nordisk samepolitik, inte minst näringspolitik, skulle enligt nämndens mening växa fram på ett naturligt sätt om de politiska insatserna vore mera lyhörda för samernas önskemål. Det gäller inte minst ingreppen i naturen, turismens utveckling, lokalisering av industrier m. m.

Ingreppen i naturen i form av vattenregleringar, kalhyggen, lövbesprutningar borde sålunda bli föremål för mera djupgående överväganden under hänsynstagande till de samiska näringarna.

Viktigt är kommunikationsproblemet. Ett gemensamt radiokontor bör snart komma till stånd. Utbildnings- och upplysningsprogram bör sändas redan vid starten av de planerade samsändningarna, och de bör i avsevärd utsträckning röra sig om näringslivet och i synnerhet rennäringen.

De samiska pressen bör också kraftigt understödjas.

Det nordiska samarbetsorganet spelar en viktig roll vid utformningen av en gemensam nordisk samepolitik. Det bör fungera som en kanal mellan de samiska organisationerna och regeringarna.

Kraftigt stöd till organisationerna, ett effektivt samarbetsorgan och ett snabbt förverkligande av ett nordiskt sameinstitut bör vara riktpunkter för en gemensam nordisk samepolitik.

Nämnden anser däremot inte att en gemensam nordisk utredning för närvarande är möjlig att få till stånd. Den utlovade svenska utredningen bör få arbeta snabbt utan tidsödande samröre med eventuella norska och finska.

Uppsala den 2 december 1970

Å Rennäringsnämndens vägnar

Israel Ruong

Umeå universitet, humanistiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna:

Fakulteterna tillstyrker livligt förslaget att Finland, Norge och Sverige utformar och förverkligar en gemensam politik beträffande samerna. Fakulteterna har själva i ett tidigare yttrande den 8 september 1970 över förslaget

att upprätta ett nordiskt sameinstitut redan formulerat samma tanke i följande mening: "Samernas minoritetsproblem kan endast lösas i samverkan över de nordiska riksgrensarna på alla nivåer." Att den fåtaliga samiska nationen av en historisk slump kom att skingras på fyra olika riken har självfallet blivit en svår belastning i dess kamp för att överleva som ett nord-europeiskt minoritetsfolk med eget språk och egen kultur. Det ligger därför i de nordiska demokratiernas intresse att stärka samernas samhörighet genom att utforma en gemensam positiv samepolitik. En utredning som enbart behandlar samernas ställning som minoritet i det svenska samhället måste från samisk synpunkt te sig otillräcklig och inge farhågor för skeva slutledningar.

I sitt ovannämnda yttrande skrev fakulteterna vidare:

Samerna behöver en för alla tre rikena gemensam samisk språknämnd. Dess uppgift är att verka för framväxten och utbredningen av ett gemensamt samiskt skrift- och kulturspråk i Norden samt för utvecklingen och vården av detta språk, såväl med hänsyn till ortografi, grammatik och ordförråd som med avseende på dess användning i samernas skolgång och högre utbildning. Språknämnder eller språkvårdsnämnder av motsvarande slag finns redan för övriga nordiska nationalspråk. De har ett vidsträckt och krävande arbetsfält. För samerna som ännu saknar ett allmänt godtaget och med hänsyn till den moderna civilisationens ordförråd användbart högspråk har en sådan språknämnd ännu större och maktpåliggande arbetsuppgifter.

Fakulteterna är medvetna om de ömtåliga problem som kan uppstå vid försöken att samla de samiska dialekterna och skrifttraditionerna in under ett gemensamt samiskt högspråk. Inte desto mindre måste arbetet på ett nutidsmässigt samiskt kulturspråk framstå som en första rangens angelägenhet för den som önskar att samerna skall överleva som etnisk grupp i den moderna civilisationen. Fakulteterna tillstyrker därför att den nu i Nordiska rådet föreslagna statligt finansierade kommittén för ett samiskt skriftspråk förverkligas i form av en för hela Norden gemensam samisk språknämnd.

Att det planerade nordiska sameinstitutet bör organiseras som "ett samiskt kulturcentrum av verklig styrka" har fakulteterna likaledes redan framhållit i sitt nyssnämnda yttrande av den 8 september i år. Fakulteterna vill därför instämma med förslagsställarna också på denna punkt och tillstyrker i övrigt deras delförslag.

Umeå den 30 november 1970

På humanistiska fakultetens vägnar

Sverker Ek

Marianne Sartor

På samhällsvetenskapliga
fakultetens vägnar

Erik Bylund

Ulla Blomqvist

Länsstyrelsen i Västerbottens län:

Renskötelsen i Västerbottens län ger sina utövare en levnadsstandard som inte är lägre än den övriga befolkningens. Under 1960-talet har betydande statliga insatser och den stigande efterfrågan på renkött medfört en avsevärd förbättring av lönsamheten. Framtidsutsikterna för näringen är goda. Det pågår sedan länge ett samarbete över riksgränserna i rennäringsfrågor. Detta samarbete bör utökas och fördjupas.

Flertalet svenska medborgare av samisk härkomst är inte knutna till rennäringen. De har samma livsvillkor och omställningsproblem som övriga medlemmar av de olika grupper i samhället de tillhör.

Det är inte möjligt att principiellt skilja stödet åt rennäringen från närings- och sysselsättningspolitiken i övrigt. Man kan inte heller särbehandla människor av viss härkomst inom ramen för samhällets strävanden att söka vidmakthålla en godtagbar social standard i den alltmer avfolkade norrländska glesbygden. Tanken på ett "samiskt samhälle" i ekonomiskt och socialt hänseende bedöms därför av länsstyrelsen som orealistiskt.

I fråga om specifikt samiska kultursträvanden däremot är det önskvärt och möjligt att öka och samordna insatserna från de berörda nordiska staterna. Förslagen om utarbetande av en samisk ordbok, inrättande av ett samiskt radiokontor m. m. bör prövas i positiv anda.

Länsstyrelsen tillstyrker också att man utredningsvägen får till stånd en samlad nordisk överblick av samernas — inom och utanför rennäringen — ekonomiska, rättsliga, sociala och kulturella förhållanden. En sådan överblick skulle vara av stort värde för alla som önskar objektiv information i samefrågor.

Umeå den 16 december 1970

Karl G. Samuelson

Hans Folkesson

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

Samerna i Norden intar i olika hänseenden en särställning som väl motiverar att deras förhållanden ägnas särskild uppmärksamhet. Deras vidsträckta bosättningsområde, som genomskäres av riksgränser, omfattar de kargaste trakterna i Finland, Norge och Sverige, där betingelserna för näringslivet är mycket strama. Samerna har icke i motsats till andra nord-

bor någon egen nationalstat, vilken fortlöpande kunde vårda den samiska kulturkretsens särskilda traditioner. Mellan de tre länderna förekommer olikheter i lagstiftningen rörande samernas förhållanden, vilket i sin mån bidrar till att den samiska kulturkretsen möter svårigheter att fortbestå som en enhet i Norden.

De nordiska länder som har samisk befolkning inom sina gränser bör vara medvetna om sitt ansvar för den samiska kulturkretsen. Avsaknaden av en nationalstat för samerna kan och bör uppvägas så långt det är möjligt av en metodisk samverkan mellan de tre länderna vid behandlingen av olika för den samiska kulturkretsen väsentliga frågor. Det är svårt att sia om vilka förutsättningar den samiska kulturfonden har att hävda sig på lång sikt i Norden. Ovissheten härom bör verka uppfordrande på de tre länderna att visa generositet vid behandlingen av frågor som avser stöd till de samiska kultursträvandena.

Såsom förslagsställarna anfört är många av den samiska kulturkretsens problem gemensamma för Finland, Norge och Sverige. Mest påtagligt är detta förhållande på Nordkalotten, där språkgemenskapen är en viktig för-
enande faktor över riksgränserna. Här i denna centrala del av det samiska bosättningsområdet är ett samarbete över riksgränserna särskilt angeläget. Utredningen om nordiskt sameinstitut i Tromsö är ett exempel på sådan samverkan som bör förekomma vid handläggningen av gemensamma samespörsmål.

En samordning mellan de tre länderna av samepolitiken liksom direkt samverkan i olika praktiska frågor behöver icke syfta till att uppnå fullständig uniformitet inom samernas vidsträckta utbredningsområde. De särskilda åtgärder som behöver och kan vidtagas för att åt samerna bereda med övrig befolkning likvärdiga möjligheter till materiell och kulturell service bör med fördel kunna anpassas till de skiftande förhållandena i olika delar av samernas bosättningsområde. Samerna har mycket att vinna på att framgent liksom hittills leva i ett harmoniskt grannförhållande till andra bygdebor i de trakter där samerna är bosatta och har sin verksamhet.

Enligt länsstyrelsens uppfattning är det angeläget att Finland, Norge och Sverige var för sig och där så kan ske även i samverkan stöder den samiska kulturkretsens strävanden att hävda sig och utveckla sina uttrycksmedel. En sådan översiktlig, samnordisk utredning som medlemsförslaget avser torde vara ägnad att ytterligare belysa hur de tre länderna i samverkan kunde bistå den samiska kulturkretsen i dess strävanden. Utan att avvakta resultatet av nämnda utredning bör de tre länderna även undersöka, om det är möjligt att effektivisera och bredda det samarbete som nu bedrivs av särskilt tillsatta organ. En sådan utveckling av samarbetet mellan de tre länderna borde vara ägnad att stimulera till nya initiativ samt enligt länsstyrelsens mening i främsta rummet inriktas på särskilt anlägna gemensamma samespörsmål inom det på samer så talrika Nordkalottområdet, där för-

utsättningarna är störst att snabbt få fram praktiska resultat av samnordiska åtgärder.

Luleå den 30 december 1970

R. Lassinantti

B. Ejdemo

Svenska samernas riksförbund:

Riksförbundet hälsar med glädje, att detta framåtsyftande medlemsförslag blivit väckt.

I medlemsförslaget nämnes, att jakt och fiske fått en annan betydelse än förr samt att det tidigare samiska självhushållet har upplösts. Det måste med anledning härav betonas, att jakt och fiske fortfarande har mycket stor betydelse för samernas försörjning i kärnområdena. Ripjakten och älgjakten tillför samiska hushåll mycket betydande summor årligen. Detsamma gäller fisket, som i kärnområdena kan inriktas på högvärdiga fiskbestånd.

I medlemsförslaget sägs, att det traditionella samiska näringslivet icke har kunnat utvecklas i takt med de ekonomiska och sociala framstegen på andra samhällsområden och att dess utövare ej når upp till samma levnadsstandard som den övriga befolkningen har. Förslaget gör icke någon analys av de bakomliggande förhållandena härvidlag. Det måste emellertid uppmärksammas, att exempelvis bonde- och arbetarbefolkningen i Norrland länge haft stöd av mycket aktiva intresseorganisationer. Samerna har i detta avseende varit mindre väl tillgodosedda. Stödet till jordbruket har icke haft någon verklig motsvarighet på renskötselns område. Samerna har till stor del på grund av just detta förhållande icke kunnat nå paritet med jämförbara befolkningsgrupper i ekonomiskt och därmed även socialt hänseende. Riksorganisationerna inom renskötseln, Svenska samernas riksförbund och Norges reindriftsamers landsforening, har emellertid på senare år gjort mycket betydande insatser och nått avsevärda resultat i strävan att bereda renskötseln med binärningar jämställdhet med jämförbara andra näringar. Intresseorganisationernas roll som pådrivare i detta hänseende är en nyckelfaktor i hela samefrågan. Dessa organisationer behöver stöd i olika avseenden, vilket måste bli en huvuduppgift för en utredning om lösandet av samernas olika problem.

I frågan om ett "rikssamiskt" språk vill riksförbundet framhålla vikten av, att även t. ex. sydsamiskan uppmärksammas. Det har en avsevärd kulturell betydelse, att även ett så särpräglat språk som sydsamiskan kan odlas. För sydsamerna upplevs landskapet, liksom renskötseln i dess relation till landskapet, på sydsamiska, vilket språk har en rikedom av termer just i dessa sammanhang.

När det gäller samiska lärare, forskare och kulturarbetare, framhåller förslaget förtjänstfullt vikten av, att sådana personer kan få arbete och vinna utkomst just såsom samiska kulturarbetare.

I förslaget görs gällande, att renskötseln förmår ge bärgning endast åt ett successivt minskande antal människor. Det är riksförbundet angeläget betona, att utvägar till kombinationsnäringsfång måste sökas för samerna. Härvid kan hänvisas till Samernas samepolitiska program, tryckt 1968, SSR, Stockholm.

I fråga om den samiska rättskampen sägs, att två svenska samebyar erhållit ersättningar för förlorat bete m. m. genom Høyesteretts dom i Altevattnålet den 20 april 1968. Vidare heter det, att denna dom av samerna har tolkats som en avsevärd framgång i deras rättskamp. Det är emellertid ej endast samerna, som tolkat domen på detta sätt. I yttrande av justitiekanslern den 8 april 1970 heter det:

Enligt vad jag inhämtat, har Talma och Saarivuoma lappbyar ensamrätt till fisket och renbetet i distriktet Altevattn och Salvasskar.

Domens egna ord bär också tydligt vittnesbörd om samernas rätt, varom hänvisas till bilagda manuskript (*här ej tryckt*) till kap. VI i ett kommande arbete Cramér-Prawitz: Studier i renbeteslagstiftning, kallat Om de svenska samernas rätt till renbete i Norge och dess bakgrund.

Förslaget framhåller helt riktigt, att samernas rättsliga förhållanden är en faktor, som alltid finns i bakgrunden och måste beaktas vid en bedömning av samernas situation i samhället. Riksförbundet vill härtill lägga, att problemet om erforderliga resurser för den samiska rättskampens bedrivande är en mycket central fråga. Hithörande rättegångar är extremt arbetskrävande och ingående rätthistoriska utredningar erfordras. Som framhållits av den sjätte nordiska samekonferensen i Hetta i en resolution (*NU 1969: 6 s. 14*) är vanliga regler om fri rättegång m. m. härvid icke tillräckliga.

Med allt erkännande av medlemsförslagets goda och riktiga syfte vill riksförbundet likväl framhålla, att det inomsvenska utredningsarbetet ej på något sätt får fördröjas på grund av en utvidgning till Norge och Finland. Situationen för den svenska samebefolkningen i kärnområdena är sådan, att vidare uppskov med konkreta åtgärder ej kan bäras. Ett nordiskt samarbete innebär — det visar erfarenheten — ofta en fördröjning av vidtagandet av konkreta åtgärder. Samtidigt är det angeläget framhålla, att den största samebefolkningen i världen finnes i Norge, varför åtgärder i Norge ur samlad samisk synpunkt är särskilt angelägna. Samerna i Finland torde i många avseenden ha den svåraste kampen att föra; detta gäller ej minst, när det gäller de samiska rättigheternas tillvaratagande.

Vid en nordisk sameutredning är det av stor betydelse, att de nationella samiska organisationerna får tillräckligt inflytande. Frågan om land och

bröd nu åt den nuvarande samebefolkningen i kärnområdena måste vara den centrala.

Stockholm den 11 december 1970

Svenska samernas riksförbund

Tomas Cramér

Same-Ätnam, förening för samisk kultur:

Medlemsförslaget har olyckligtvis först helt nyligen kommit oss tillhanda — först vid tidpunkten för den angivna remisstiden. Same-Ätnam har icke, dels på grund av den korta tid som stått till buds, dels på grund av brist på medel, kunnat kalla till extra styrelsemöte för ärendets skull. Remissyttrandet kan därför enbart få formen av ett kortfattat principiellt ställningstagande, avgivet av undertecknade, föreningens ordförande och sekreterare.

Vi konstaterar med tillfredsställelse, att frågan om en gemensam nordisk samepolitik förts fram i ett sådant forum som Nordiska rådet. En behandling i rådet kommer, enligt vår mening, att ytterligare fästa majoritetsbefolkningarnas uppmärksamhet på samernas situation liksom att understryka vikten av deras ansvar gentemot samerna som en etnisk minoritet.

Viktigare än att påbörja ett — kanske omfattande nordiskt utredningsarbete — synes emellertid vara, att i första hand stärka, dels de enskilda ländernas sameorganisationer, dels de redan befintliga gemensamma nordiska organen, i synnerhet Nordiska samerådet. En första effektiv åtgärd vore att ställa erforderliga medel till förfogande, så att organisationer och organ kan arbeta enligt sina syften och mål. (För Same-Ätnam framstår t. ex. föreningens egen målsättning — vilket framgår av bilagda stadgar [*här ej tryckta*] — som närmast ogenomförbar så länge föreningen saknar medel till ett aktivt föreningsarbete.) Ett snabbt förverkligande av det föreslagna nordiska sameinstitutet skulle därutöver möjliggöra en helt ny aktivitet på både forskningens och folkkupplingsområde.

Vad medlemsförslaget syftar till synes oss alltså kunna tillgodoses till stor del redan genom ett effektivt stöd till redan befintliga organisationer och organ och genom ett snabbt förverkligande av ett nordiskt samiskt institut. Först därefter bör ytterligare åtgärder tas under övervägande.

Hällefors och Kiruna den 13 januari 1971

Lars Thomasson

Ordförande

Erik Pokka

Sekreterare

BILAGA 3**Utdrag av protokollet över utbildningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 11 december 1970**

Statsrådet *Lidbom* anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *utredning angående åtgärder till stöd för samernas språk och kultur m. m.* och anför.

Under lång tid har en samisk befolkning funnits i de nordligare delarna av Sverige, Norge och Finland samt i de nordvästra delarna av Sovjetunionen. Deras antal uppskattas totalt till omkring 50 000.

Traditionellt försörjer sig en stor del av samerna på renskötsel. I Sverige kodifierades samernas ensamrätt till renskötsel med utnyttjande av annans mark redan år 1886. Det förslag till ny lagstiftning om rennäringen m. m. som läggs fram denna dag i lagrådsremiss bygger fortfarande på principen om ensamrätt till renskötsel för samerna.

Sysselsättningsmöjligheterna inom rennäringen är emellertid på retur. Antalet samer i Sverige som är beroende av renskötsel för sin försörjning uppgick enligt 1965 års folkräkning till c:a 2 500 personer. Antalet personer av samisk härkomst, som i det svenska samhället huvudsakligen identifierar sig med den samiska kulturen och talar samiska språk, är avsevärt större. Någon fullständig undersökning av den samiska folkgruppens omfattning i denna vidsträcktare mening har inte företagits. I anslutning till 1945 års folkräkning undersöktes hur många personer i Sverige som använder samiska språket som hemspråk i familj eller föräldrahem. Totalt angavs då 4 100 personer ha samiska som hemspråk i familjen, medan ytterligare 5 300 hade haft samiska som språk i föräldrahemmet. Det totala antalet renskötselberättigade personer beräknades till 9 900.

I lagrådsremissen denna dag om renskötseln behandlas inte bara samernas ställning inom rennäringen. Där dras också upp riktlinjer för en lösning av samernas sysselsättningsproblem i stort. Den fortgående minskningen av den renskötande befolkningens antal och det minskade utrymmet för heltidssysselsättning i renskötsel har emellertid gjort att även andra frågor som rör samerna än sysselsättningsfrågorna successivt fått allt större aktualitet. Det gäller framför allt frågan om samernas möjligheter att bevara sitt språk och utveckla sin kultur under nya levnadsbetingelser och i nya miljöer.

Svenska samernas riksförbund har i ett uttalande vid urlima landsmöte den 4 oktober 1968 begärt utredning av sådana samiska problem som inte direkt hör samman med rennäringen. Liknande krav har framförts av olika sameorganisationer vid uppvaktningar inom regeringen under innevarande år. Även i riksdagen har ämnet diskuterats (se bl. a. SU 1970: 88 p. 3).

Samiska kulturfrågor uppmärksammas för närvarande i olika sammanhang. Det nordiska samarbetsorganet för samespörsmål och rennäringensfrågor har i anledning av en rekommendation av Nordiska rådet (*rek. 33/1968*)

utrett frågan om upprättande av ett nordiskt sameinstitut i Tromsö och lagt fram förslag i ämnet till regeringarna i Sverige, Norge och Finland. Institutet avses få betydelsefulla uppgifter inom forskningen, utbildningen och folkbildningen liksom på det allmänskulturella området i de tre länderna.

År 1968 överlämnade de nordiska radiocheferna till respektive länders regeringar en rapport med förslag om ett samnordiskt produktionscentrum för sameprogram i ljudradion. Förslaget behandlas för närvarande inom de nordiska regeringarnas kontaktorgan för radio- och TV-frågor.

Folkhögskolan i Jokkmokk har haft stor betydelse för samernas vidareutbildning. En utredning pågår om förutsättningarna för att kunna bevara skolan.

De kulturella insatser som redan gjorts eller förbereds för att stödja samerna är betydelsefulla. De är emellertid inte tillräckliga. Jag föreslår, att det nu görs en utredning som kan läggas till grund för en samlad bedömning av vilka kompletterande åtgärder som kan och bör vidtas från samhällets sida till stöd främst för samernas språk och kultur. Uppgiften bör anförtros särskilda sakkunniga.

I utredningsuppdraget bör ingå att kartlägga de särskilda problem av olika slag som samerna möter i det svenska samhället. De sakkunniga bör också studera de fortgående demografiska förändringarna inom den samiska folkgruppen. Av stor betydelse för arten, omfattningen och inriktningen av de åtgärder som kan behöva vidtas från samhällets sida är samernas samhörighetskänsla och inställningen i språk- och kulturfrågor hos dem som lämnat rennäringen och brutit upp från samernas renskötselområden. För att samhälleliga stödåtgärder skall bli verksamma måste de ha förankring i önskemål och strävanden hos samerna själva. Samernas egna attityder hör därför också till det som sakkunniga bör försöka kartlägga.

Utbildningsfrågorna är grundläggande för samernas möjligheter att med bibehållande av sin särart göra aktiva insatser i det svenska samhället. Det är därvid inte bara fråga om utbildningen i samiska språk utan om samernas möjligheter över huvud taget att utnyttja samhällets olika utbildningsvägar.

Samerna kan fullgöra sin skolgång antingen i nomadskolor eller inom det reguljära skolväsendet. Sedan 1969 års läroplan för grundskolan införts finns dessutom möjlighet för samerna att erhålla undervisning i samiska som minoritetsspråk.

De sakkunniga bör särskilt undersöka samernas möjligheter att utnyttja samhällets yrkesutbildning, omskolning och vuxenutbildning. Frågan om utbildning av lärare i samiska ämnen bör uppmärksammas av de sakkunniga. I sammanhanget bör även prövas om resurser kan skapas vid universitetet i Umeå för eftergymnasial utbildning i samiska språket och kulturen.

Under utredningsarbetet bör också undersökas i vilka former och i vilken omfattning som samhällets kulturella service för närvarande kommer samerna till godo och vilka förbättringar som kan göras bl. a. genom samverkan mellan regionala kulturinstitutioner och institutioner med riksomfattande verksamhet.

Det är angeläget att bereda samerna tillfälle att i ökad utsträckning delta i turismens utveckling inom samernas kärnområden. De sakkunniga bör ta upp denna fråga i samarbete med den av chefen för jordbruksdepartementet tillkallade utredningen för planering av turistanläggningar och friluftsområden m. m.

Samernas egna organisationer bedriver både ungdomsverksamhet och annan verksamhet som är av betydelse för den samiska kulturens bevarande. En av det föreslagna nordiska sameinstitutets uppgifter är att stödja dessa organisationer i deras arbete.

Det bör undersökas om åtgärder bör sättas in på det nationella planet för att komplettera samnordiska initiativ på området.

I enlighet med vad som förutskickats i lagrådsremissen denna dag om renskötseln bör de sakkunniga utreda frågan om stödjande medlemmar i samebyarna. Fiskesamernas förhållanden bör undersökas, och de sakkunniga bör överväga vilka åtgärder som kan behövas för att säkerställa denna grups utkomstmöjligheter.

Utöver de frågor jag särskilt nämnt i det föregående bör de sakkunniga kunna ta upp även andra frågor som faller inom utredningsuppdragets allmänna ram. Utredningsarbetet bör bedrivas i nära kontakt med representanter för olika kategorier av samer. De sakkunniga bör samråda med de myndigheter, institutioner, kommittéer och andra organ som i svensk eller nordisk regi har hand om olika spörsmål som berör samernas förhållanden i Sverige.

De förslag som de sakkunniga lägger fram bör vara åtföljda av kostnadsberäkningar.

På grund av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t bemyndigar mig *att* tillkalla fem sakkunniga med uppdrag att utreda frågan om åtgärder till stöd för samernas språk och kultur m. m.,

att besluta om experter, sekreterare och annat arbetsbiträde åt de sakkunniga.

Vidare hemställer jag att Kungl. Maj:t föreskriver

att de sakkunniga får samråda med myndigheter samt begära uppgifter och yttranden från dem,

att ersättning till de sakkunniga, expert och sekreterare skall utgå i form av dagarvode enligt kommittékungörelsen (1946:394), om ej annat föreskrivs,

att kostnaderna för utredningen skall betalas från åttonde huvudtitelns kommittéanslag.

Slutligen hemställer jag, att Kungl. Maj:t medger att statsrådsprotokollet i detta ärende offentliggörs omedelbart.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Bestyrkes i tjänsten

M. Hultstrand

BILAGA 4**Utdrag ur resolutionstexter antagna vid den sjunde nordiska samekonferensen i Gällivare den 11—14 augusti 1971***Ökonomi, rätt og miljö*

Som felles nordisk tiltak foreslår vi:

Nordisk sameråd anmodes om å utrede mulighetene for opprettelse av en felles samisk nordisk finansierings-institusjon f. eks. en nordisk samisk bank.

Nordisk sameråd anmodes om å utrede spørsmålet om dannelse av et nordisk monopol for omsetting av produkter fra sameområdene f. eks. rein-kjøtt og reindriftenes biprodukter, husflidsvarer etc. Dette monopol må forutsettes kontrollert av samene selv.

Samene må sikres økonomisk ved tap av rein på beite, f. eks. ved uår. Dette kan gjøres gjennom opprettelse av tapsfond. De nordiske myndigheter anmodes om gjennom avtale med sine respektive lands samer å opprette slike fond.

Rett

De norske og finske statsmyndigheter oppfordres gjennom de respektive lands lovgivning å overlate forvaltning og inntekter av jakt, fangst og fiske til de lokale sameområder på samme måte som det er gjort i Sverige gjennom den nyeste reindriftslovgivning.

De norske og finske statsmyndigheter anmodes om å bevilge tilstrekkelige midler til de samiske organisasjoner for faste juridiske konsulentstillinger.

Samernas organisationer

(Rapport från organisationsgruppen)

Gruppen har diskutert og har på den grunden enats om følgende innstilling:

1. Gruppen foreslår att konferensen ger Nordiska samerådet fullmakt att tillsätta en kommitté som skall arbeta vidare med rapporten. Därefter skall kommitténs rapport med tillhörande material översändas till de nationella huvudorganisationerna i Norge, Sverige och Finland för uttalande.

2. Gruppen foreslår att det under 1972 etableras ett fast sekretariat för Nordiska samerådet med högst kvalificerad tjänsteman i fast ställning — dessutom bör det vara två vicesekreterare — också dessa i fast ställning.

3. En förutsättning för sameorganisationernas verksamhet och strävanden är en bred allmän upplysningsverksamhet i vilken de samiska folkhögskolorna spelar en betydande roll, medel bör därför ställas till förfogande för de samiska folkhögskolornas fortsatta verksamhet.

Medlemsforslag

om gemensamt nordiskt deltagande i världsutställningen 1976 i Philadelphia

(Väckt av Trygve Bratteli, Leif Cassel, Jens Otto Krag, Matthias Á. Mathiesen och Juha Rihtniemi)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Scandinavian airlines system (SAS):

— — — at meddele, at vi fuldt støtter tanken.

Der var stor tvivl med hensyn til en samlet nordisk deltagelse i Verdensudstillingen EXPO 70 i Osaka 1970, men da dette projekt endelig blev gennemført, tør man vel sige, at det blev en ganske stor succes. Som et fælles skandinavisk foretag, støtter SAS derfor varmt tanken igen om en samlet optræden på den kommende Verdensudstilling i Philadelphia.

Stockholm, den 21. december 1970

Mogens K. Rasmussen

D a n m a r k

Handelsministeriet:

— — — har man indhentet en udtalelse fra Komiteen for udstillinger i udlandet (*se nedan*), ligesom spørgsmålet har været drøftet med Industrirådet.

Handelsministeriet kan henholde sig til det af komiteen anførte. Det bemærkes dog, at spørgsmålet om udstillingens afholdelse, dens eventuelle omfang og om arrangørens identitet har været genstand for drøftelse i Bureau International des Expositions ved møde i styrelsesrådet den 17. november 1970. Der blev ikke foretaget nogen registrering af udstillingen og spørgsmålet vil blive drøftet på et nyt møde i BIE's styrelsesråd i januar 1971.

Under hensyn til, at det endnu ikke er bestemt, hvorvidt og i givet fald i hvilket omfang man fra dansk side vil deltage i den omhandlede verdensudstilling, vil man anse det for u hensigtsmæssigt, såfremt der til en principiel anbefaling af fællesnordisk udstillingsaktivitet knyttes detaljerede beskrivelser af samarbejdets art, opbygning og omfang.

København, den 18. december 1970

P. m. v.

E. b.

Laur. Lunn

Komiteen for udstillinger i udlandet:

Det foreliggende forslag har været genstand for drøftelse på komiteens forretningsudvalgsmøde den 7. december.

Komiteen ser sig på baggrund af de indtil nu foreliggende oplysninger om omfang og karakter af en verdensudstilling i Philadelphia i 1976 ikke i stand til at tage stilling til de i forslaget indeholdte detaljer, men mener, at meget taler for, at en eventuel dansk deltagelse i denne verdensudstilling bør finde sted inden for rammerne af et nordisk samarbejde.

Erfaringerne fra det nordiske samarbejde omkring de to foregående verdensudstillinger har været særdeles gode og uden væsentlige samarbejdsproblemer, hvilket taler for et fortsat samvirke mellem de nordiske lande på dette område.

Man skal dog ikke undlade at pege på, at verdensudstillinger især af 1. kategori, bortset fra statshandelslande eller andre særlige tilfælde, hvor spørgsmålet om deltagelse måske kan have en vis betydning for danske eksportmuligheder, må anses for at være af ren prestigemæssig karakter og i forhold til den økonomiske indsats må tillægges en meget begrænset værdi som eksportfremmende foranstaltning.

København, den 16. december 1970

P. k. v.

E. b.

Kristen Bo

Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation:

Vi beklager, at det ikke har været os muligt inden 20. ds. at svare i sagen, hvilket skyldes forskellige undersøgelser vi har foretaget.

Vi skal i besvarelse heraf nu meddele, at vi fra fællesrepræsentationens side vil anse en fælles nordisk deltagelse i nævnte verdensudstilling som værende af stor betydning for et fællesnordisk initiativ, og baserer denne indstilling på erfaringer, som er indhøstet på verdensudstillingerne i Montreal i 1967 og i Japan i 1970.

Det skal dog tilføjes, at vi må tillægge den kommercielle værdi af deltagelse i en sådan verdensudstilling en ret uvæsentlig betydning for de enkelte danske virksomheder og ønsker i denne forbindelse at pege på, at en eventuel dansk deltagelse i fællesnordisk form ikke efter fælles-

repræsentationens opfattelse bør finansieres gennem de her i landet til rådighed stående midler til eksportfremmende formål.

København, den 23. december 1970

P. f. v.

E. b.

B. Kremer

Industriraadet har i skrivelse den 17 december 1970 forklarat sig in-
stämma i yttrande av den 16 december 1970 från Komiteen for udstil-
linger i udlandet (se ovan).

Landbruksraadet:

— — — skal Landbruksraadet udtale, at man bemærker, at den om-
talte udstilling, hvis klassificering endnu ikke er fastlagt, skal "ha histo-
risk inriktning och vara kulturell och idégivande till sin inriktning snar-
rare än kommersiell". Endvidere: "att denna världsutställning kommer
att medföra enorma satsningar från de deltagandes sida i syfte att i den
hårda konkurrensen om uppmärksamheten uppnå genomslagskraft".

I forbindelse med udstillingerne i Montreal og Osaka tales om den
"blygsamma ekonomiska satsning som gjorts", og der fortsættes: "I
USA anser vi dock att en större ekonomisk insats är påkallad".

Vi kan tilslutte os tanken om, at en deltagelse, hvis en sådan besluttes,
naturligt kan foregå som en fællesnordisk deltagelse.

Ikke mindst kan vi endvidere tilslutte os tanken om, at en eventuel
deltagelse ikke på nogen måde bør belaste de i forvejen stærkt begræn-
sede midler, som er afsat til kommercielle danske fremstød verden over.

København, den 14. december 1970

På Landbruksraadets vegne

E. b.

Arne Christiansen

Danmarks Rederiforening har i skrivelse den 29 september 1971 för-
klarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

F i n l a n d

Ministeriet för utrikesärendena¹:

Med anledning av skrivelsen meddelar ministeriet för utrikesärendena
vördsamt såsom sitt yttrande att ministeriet stöder och finner önskvärt
att de nordiska länderna samfällt deltar i den världsutställning som år
1976 anordnas i Philadelphia.

¹ Yttrandet översatt från finska.

En i ärendet vid ministeriet för utrikesärendena upprättad promemoria närslutes (*se Bihang*).

Helsingfors den 11 januari 1971

Risto Hyvärinen

Avdelningschef

Eva-Christina Mäkeläinen

Byråsekreterare

BIHANG

PM rörande världsutställningen i Philadelphia år 1976:

Ambassaden i Washington har i skrivelse av 5 november 1970 såsom sin åsikt framfört att Finland borde delta i världsutställningen i Philadelphia. Ärendet var före 22 december 1970 i Finlands utrikeshandelsförbunds styrelse som beslöt förorda att Finland skulle delta i den ifrågavarande utställningen och att det nordiska samarbetet i samband med ifrågavarande deltagande på ett konstruktivt sätt skulle föras fram. Enligt beslutet skulle själva utställningsavdelningen icke genomföras som ett integrerat gemensamt nordiskt uppträdande, men de nordiska ländernas avdelningar kunde förläggas i samma paviljong.

Handelspolitiska avdelningen förenar sig om den ståndpunkt styrelsen för Finlands utrikeshandelsförbund intagit.

Helsingfors den 5 januari 1971

Osmo Lares

Konsultativ tjänsteman

Undervisningsministeriet¹:

Det bör ifrågasättas i vilken mån anordnandet av traditionella världsutställningar över huvud längre är befogat med beaktande av det nutida livliga informationsutbytet. Världsutställningarna gestaltar sig synnerligen kostsamma och utsträcker i varje fall sina verkningar endast till en liten del av befolkningen i de länder som deltar i världsutställningen. Världsutställningarnas betydelse för handeln är ringa varför de borde bedömas i relation till allmänna idé- och kulturutställningar. Ur denna synvinkel sett bör omkostnaderna anses vara oproportionellt stora åtminstone med beaktande av helheten av Finlands internationella utställningsverksamhet.

Inom den merkantila utställningsverksamheten håller man redan allmänt på att frånga stora allmänna mässor. Samma princip äger enligt undervisningsministeriets uppfattning sin riktighet även i fråga om kulturutställningar. Ministeriet finner därför ej ändamålsenligt att Finland över huvud deltar i den planerade världsutställningen i Philadelphia år 1976.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Vissa ekonomiska och PR-mässiga fördelar kan utan tvivel erhållas genom nordiskt samarbete, varför det ifall man oaktat vad ovan anförts beslutar sig för att delta i världsutställningen, är skäl att överväga detta. Den nuvarande bl. a. i samband med världsutställningen i Osaka tillämpade samarbetsmetoden är dock att döma av de dåliga resultaten uppenbart olämplig för ändamålet.

Helsingfors den 22 december 1970

Heikki Hosia

Kanslichef

Matti Gustafson

Kultursekreterare

Handels- och industriministeriet:

Världsutställningen i Philadelphia arrangeras år 1976 såsom ett led i firandet av 200-årsminnet av Förenta staternas oavhängighetsförklaring. På grund härav kommer tyngdpunkten i utställningen att koncentreras på framhävandet av landets historiska och kulturella utvecklingskedan och deras betydelse, varvid utställningens direkta kommersiella inriktning kan antas bli mindre uppmärksamrad.

Vad arrangerandet av världsutställningar i allmänhet beträffar, kan förmodas att denna utställningsform, som främst syftar till att ge en sammanfattande överblick över den ekonomiska eller kulturella utvecklingen i olika delar av världen, på grund av kommunikationsmedlens snabba utveckling i våra dagar, i framtiden kommer att ha mindre betydelse. Å andra sidan har utställningarna såväl i Montreal år 1967 som i Osaka år 1970 visat, att världsutställningarna tills vidare ännu förmår intressera en stor publik från olika delar av världen. Världsutställningarnas budskap når således en stor mängd människor och dessa utställningar bereder de deltagande länderna tillfälle att presentera sig för världens folk och sprida information i stor skala.

Deltagandet i världsutställningar medför i allmänhet, framförallt om deltagandet förutsätter uppförandet av en egen paviljong, stora kostnader för det enskilda landet. Trots detta har de flesta länderna, förmodligen efter att ha övervägt å ena sidan den nytta, som genom deltagandet möjligen kunde tänkas uppnås med å andra sidan de negativa effekter ett uteblivande från utställningen eventuellt kunde medföra, intagit en positiv ståndpunkt till frågan om deltagandet.

På Finlands positiva ställningstagande har såväl beträffande världsutställningen i Montreal som beträffande utställningen i Osaka på ett avgörande sätt inverkat möjligheten att genomföra deltagandet i samnordisk regi och inom ramen för en gemensam nordisk paviljong, vilket betytt stora kostnadsbesparingar. Likaså har det ur vårt lands syn-

punkt ansetts betydelsefullt att framhäva det nordiska samarbetet och vårt lands deltagande däri.

Handels- och industriministeriet anser, att ovan anförda synpunkter förordar ett finskt deltagande jämväl i världsutställningen i Philadelphia år 1976. Det förutsättes sålunda, att även de övriga nordiska länderna deltar i utställningen samt att deltagandet genomförs i samnordisk regi, som i sinom tid även kommer att ange formerna för de enskilda ländernas deltagande. Ministeriet förenar sig om den i medlemsförslaget framkastade ståndpunkten att de nordiska länderna inom ramen för samarbetet bör beredas möjlighet att manifesteras sin särart.

För Finlands deltagande bör i statsförslaget i sinom tid reserveras nödiga anslag, vilka, såsom även i medlemsförslaget framhålles, bör särskiljas från övriga anslag, som anvisats för utrikeshandels eller exportens främjande.

Helsingfors den 7 januari 1971

Arne Berner

Handels- och industriminister

Edgar Naupert

Överinspektör

Finlands industriförbund¹:

— — — meddela, att förbundet redan på grund av i förslaget nämnda finansieringssynpunkter förordar ett finskt deltagande på nordisk nivå i denna utställning som av allt att döma kommer att vara betydelsefull.

Det oaktat, att erfarenheterna av gemensamma nordiska framträdanden i Montreal och Osaka inte enbart är positiva, anser förbundet det vara motiverat, att man i enlighet med förslaget för det gemensamma nordiska framträdandet eftersträvar en lämplig lösning, som samtidigt skulle erbjuda tillräckliga möjligheter för respektive land att framhäva sina egna särdrag. Särskild uppmärksamhet borde fästas vid det gemensamma temat, kring vilket det nordiska framträdandet och de nationella avdelningarna kommer att uppbyggas. Vid valet och planerandet av temat borde uttryckligen beaktas, att utställningen kommer att förverkligas först om sex år, och man borde sträva efter att förutse motiv som erbjuder information i vid den tidpunkten aktuella frågor.

Förbundet förenar sig med den i medlemsförslaget framförda ståndpunkten, att ifall man beslutar sig för ett deltagande i utställningen, ett särskilt anslag borde beviljas för detta ändamål.

Helsingfors den 22 februari 1971

Finlands industriförbund

Sakari T. Lehto

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands utrikeshandelsförbund:

Förbundet anser, att Finland med hänsyn till sin allmänna image bör delta i världsutställningen i Philadelphia. Därvid borde det nordiska samarbetet framhävas på ett konstruktivt sätt, men själva utställningsdeltagandet likväl icke ha formen av ett integrerat gemensamt framträdande även om de nordiska avdelningarna däremot kunde förläggas till samma paviljong.

Den i medlemsförslaget avsedda arkitekttävlingen borde förverkligas i överensstämmelse med den ovan förordade lösningen. Huruvida en överkommissarie för utställningen bör utses är beroende av den form i vilken deltagandet i sinom tid förverkligas.

Helsingfors den 23 december 1970

Finlands utrikeshandelsförbund

Hans Malmberg

Finsk-amerikanska handelskammaren:

Av många skäl är det synnerligen betydelsefullt att Finland deltar i internationella aktioner på olika områden. Ehuru betydelsen av världsutställningar, i synnerhet ur kommersiell synpunkt är diskutabel, röner dessa dock stor uppmärksamhet varför ett deltagande i ifrågavarande utställningar bör betraktas som en internationell PR-verksamhet till nytta för hela vårt land. Det vore sålunda enligt vår åsikt önskvärt att Finland skulle delta i världsutställningen i Philadelphia år 1976, dock med en rätt anspråkslös insats, som skulle motsvara våra ekonomiska resurser.

Vi understöder rådets välmotiverade förslag om ett gemensamt nordiskt framträdande i Philadelphia. Då de olika nordiska ländernas förbindelser med Förenta staterna vad tradition, intressen och kontakt beträffar, delvis väsentligt skiljer sig från varandra, vore det enligt vår åsikt ändamålsenligt att i detta fall ej bygga en helt integrerad avdelning som i Osaka, utan att varje nordiskt land skulle givas så stor frihet som möjligt att inom ramen för det gemensamma nordiska deltagandet konstruera individuella paviljonger.

Då både i Montreal och Osaka tidsnöden var till förfång för verksamheten föreslår vi att de nordiska länderna skulle utse sina nationella kommissarier på ett så tidigt skede som möjligt samt att kommissarierna skulle ges fullmakt att anordna en eventuell gemensam arkitekttävling samt efter det formen för det nordiska framträdandet fastslagits, avgöra frågan om den i förslaget nämnda nordiska överkommissarien. Åt kom-

missarierna skulle givas direktiv att fastställa en tillräcklig tidsmarginal för varje verksamhetsskede i samband med den nordiska utställningen.

Helsingfors den 30 december 1970

Finsk-amerikanska handelsakademien

Lennart Henrikson

Viceordförande

Tauno Pylvänäinen

T. f. sekreterare

Suomen messut — Finlands mässa:

I medlemsförslaget fastställs helt riktigt, att USA hos Internationella utställningsbyrån i Paris BIE in-tecknat sig för en världsutställning 1976 i Philadelphia. Däremot är uppgiften i fotnoten att utställningen redan registrerats hos BIE som allmän utställning av II klass i enlighet med 1928 års internationella utställningskonvention felaktig. Något beslut om inregistrering har nämligen ännu icke fattats, men man har inom BIE och i synnerhet inom dess klassificeringskommitté ingående diskuterat möjligheten av att registrera den som en allmän utställning av II kategori. BIE har ett extra möte den 22 inkommande januari och man förutser att inregistreringsbeslut då kan ske.

Vid planeringen av utställningen i Philadelphia har avsikten varit att förena ett urbant nyplanerande med själva världsutställningsidén. Sålunda är utställningsområdet fördelat i fyra olika separata delar. Enligt bestämmelserna för en utställning av II kategorin åligger det utställningen att uppföra samtliga hallar och ställa dem till utställarnationernas förfogande. I fråga om Philadelphiautställningen har man för avsikt att planera hallarna och paviljongerna så, att de efter utställningen skulle kunna kvarstå och betjäna olika allmänna ändamål. En generalplan för hela utställningen har sålunda utarbetats med denna lösning för ögonen. Kostnaderna har preliminärt beräknats till 1,2 miljarder \$ och man har utgått från, att USA:s regering skulle påtaga sig 556 miljoner \$ av dessa kostnader.

Sedan USA:s handelsdepartement, under vilken utställningen enligt lagen sorterar, nyligen genomgått denna plan, har den enligt uppgift dock meddelat, att den icke kan accepteras. Handelsministern Maurice H. Stans har till president Nixon avgett en rapport i saken och enligt vad som är känt, underkänns i den planen på att sprida utställningen på olika platser och fordras ett centraliserat utställningsområde samt en kraftig minskning av kostnaderna.

Vid sitt möte den 18 december har direktionen för Philadelphia 1976 Bicentennial Corporation förkastat den ursprungliga generalplanen, vilket torde innebära, att utställningens natur och omfattning kommer helt

att omprövas. Då många av de större utställarnationerna inom BIE uttryckt kraftiga önskemål om att utställningsreglerna för den planerade utställningen borde tillåta de deltagande nationerna att bygga även egna paviljonger, har utställningsbolaget i sina nyligen omarbetade regler av den 5 december 1970 beaktat detta. Den nuvarande förändrade situationen kan dock eventuellt leda till, att USA återgår till de ursprungliga utställningsplanerna och genomför en utställning av I kategori, d. v. s. en världsutställning med tvång för varje nation att bygga en utställningspaviljong.

Mot bankgrunden av erfarenheterna från världsutställningarna i Montreal 1967 och i Osaka detta år kan man konstatera, att det nordiska gemensamma framträdandet i sig självt varit en framgång och bidragit till, att det nordiska samarbetet inom vida internationella kretsar blivit känt på ett sätt som kanske aldrig tillförne. Däremot har omdömena om formen för det nordiska deltagandet och nyttan för de enskilda länderna gått kraftigt isär och i synnerhet för Osakas del varit rätt kritiska. Beslutet att där deltaga med en helt integrerad utställning, där de enskilda nordiska nationerna praktiskt tagit helt förlorade sin egen identitet, dikterades dock i hög grad av de begränsade ekonomiska resurserna som stod till buds.

För alla de nordiska länderna utgör dock de betydande minoriteterna av nordisk härkomst i USA en ytterligare faktor att ta hänsyn till, och därför vore det enligt vår uppfattning icke lyckat att gå in för en gemensam, helt integrerad utställning av typ Osaka. Nyttan av en sådan utställning kan enligt vårt förmenande endast bli uppenbar, om utställningens tema är klart avgränsat och icke tillåter fria tolkningar av de mest varierande slag, såsom var fallet vid världsutställningarna i såväl Montreal som Osaka. Detta understrykes också av det faktum, att det nyligen bekantgjorda preliminära temat för Philadelphiatställningen — "Historic prelude — urgent future" — verkat rätt allmänt.

Med hänsyn till ovanstående borde det nordiska deltagandet i Philadelphiatställningen därför vara närmare lösningen i Montreal än i Osaka. I Montreal hade man såsom känt en representativ gemensam paviljong, en av de större bland utställningens nära 100 paviljonger, där de nordiska länderna hade sina egna lika stora nationella avdelningar med undantag för Island, vars avdelning av naturliga skäl var mindre. Även om kritiken för en del länders vidkommande var rätt hård, riktades den i allmänhet icke mot utställningsdeltagandets form som sådan, utan mera mot de enskilda ländernas egna utställningstekniska lösningar. För Finlands del blev erfarenheterna i stort sett positiva.

Utom de nationella avdelningarna hade man i Montreal i den skandinaviska paviljongen en gemensam avdelning, som dock ej lyckades

i sitt försök att till besökarna förmedla det nordiska samarbetets budskap. En integrerad utställning med ett klart begränsat tema skulle förmodligen vida bättre fylla sin uppgift.

Formen för det nordiska deltagandet borde därför med det snaraste konkret realiseras så att man kunde fastställa, om förutsättningar föreligger för en nordisk arkitekttävling om utformningen av deltagandet. Om så sker, visar erfarenheterna av Osaka att det är ändamålsenligt att utse en nordisk generalkommissarie, som ansvarar för den gemensamma ramen för deltagandet och för det gemensamma inslaget däri. Erfarenheterna av Montreal med generalkommissarier och arkitekter från fem olika länder uppmuntrar icke till en upprepning.

En detalj som vid de båda tidigare gemensamma framträdandena helt förbisetts, är koordineringen mellan utställning och paviljong. Såvida utställningen i Philadelphia blir av II kategori, måste givetvis de deltagande ländernas egna utställningar anpassas till av utställningsledningen planerade byggnader. Om detta icke blir fallet, är det en uppenbar fördel, om varje lands utställningsdel kan planeras i så god tid att den hinner påverka själva paviljongens utformning. På detta sätt kunde man bättre än hittills uppnå en utställningsenhet, där paviljong och utställning stöder varandra och bildar en harmonisk arkitektonisk lösning.

Den ekonomiska insatsens storlek är i detta skede ännu svår att fastställa, då definitivt besked icke står att få om Philadelphiautställningens utformning. Däremot omfattar vi helt förslaget om, att ett eventuellt statsanslag i statsbudgeten för deltagande i Philadelphiautställningen särskiljes ur de normala statsanslagen för annan liknande verksamhet. För Finlands del har anslagen för dessa ändamål hittills beviljats under samma moment som anslagen för exportfrämjande verksamhet. Ett deltagande i en världsutställning kan dock icke i högre grad anses vara exportfrämjande.

Helsingfors den 30 december 1970

Finlands mäsä

Olle Herold

Finlands arkitektförbund:

Finlands arkitektförbund konstaterar med tillfredsställelse, att ett förslag om gemensamt deltagande i ifrågavarande världsutställning framställts.

Erfarenheterna från tidigare världsutställningar och i synnerhet från utställarna i Montreal och Osaka visar, att det stora deltagarantalet och de ojämnt fördelade resurserna inverkar på resultatet av ut-

ställningsinsatsen. Det nordiska deltagandet har såväl kvantitativt som kvalitativt utgjort en insats av sekundär betydelse. Därför borde målsättningen och formerna för deltagandet ovillkorligen grundligt revideras. I detta sammanhang kan nämnas utställningsmaterialets och byggnadens obefintliga bruksvärde efter utställningen. Utställningsteknikens utveckling fram till år 1976 kommer i högre grad än tidigare att försvåra de nordiska ländernas deltagande.

Målsättningen för ett deltagande kunde uppdelad i huvudpunkter omfatta:

- en presentation av Norden som en ekonomisk, geografisk och samhällelig enhet
- ett framläggande av allmänmänskliga problem
- en presentation av ett samnordiskt allmännyttigt projekt.

Vid fastställandet av formerna för ett deltagande borde även andra former av manifestation än de traditionella utställningsbyggnaderna med sina rekvisita övervägas. Därför borde vi i stället för en arkitektonisk utgångspunkt välja en helhetsbetonad sådan på en tvärdisciplinär nivå.

Med hänvisning till ovanstående rekommenderar Finlands arkitektförbund att frågan förbereds genom en omfattande och öppen diskussion om själva utställningens målsättning. En för alla nordiska medborgare öppen idéävling kunde ingå och Finlands arkitektförbund vore villigt att genom sina medlemmars insats deltaga i en sådan. Som resultat härav kunde den egentliga planeringstävlingen anordnas, ifall den anses behövlig.

Helsingfors den 30 december 1070

Suomen arkkitehtiliitto — Finlands arkitektförbund r. y.

Pekka Ojonen

Andre viceordförande

Veikko Vasko

Generalsekreterare

N o r g e

Departementet for handel og skipsfart:

Handelsdepartementet har forelagt saken for arbeidsutvalget for Rådet for Norges-informasjon som har avgitt følgende uttalelse:

Arbeidsutvalget i Rådet for Norges-informasjon har etter anmodning av Handelsdepartementet drøftet spørsmålet om felles nordisk deltakelse på verdensutstillingen i Philadelphia i 1976. Det var enighet om at Norge vanskelig vil kunne la være å delta i slike utstillinger som samlet deltakelse fra et stort antall stater. Særlig de mange til-

knytningspunkter som eksisterer mellom Norge og USA både på det kulturelle, politiske og økonomiske plan ved siden av de spesielle bånd og de mange og intime kontakter som fremdeles består mellom det utflyttende Norge og moderlandet, gjør at arbeidsutvalget mener at man snarest bør utrede spørsmålet om norsk deltakelse. Det ligger utenfor rådets kompetanse å avgjøre om Norge skal delta eller ikke, men arbeidsutvalget er av den oppfatning at dersom Norge skal delta i utstillingen, må deltakelsen organiseres slik at den blir en separat norsk manifestasjon innenfor det spesielle felt utstillingen skal konsentreres om.

Arbeidsutvalget vil tilføye at noe endelig standpunkt ikke kan tas før nærmere opplysninger om opplegget for utstillingen foreligger fra hovedkontoret i Paris i midten av januar 1971.

Denne uttalelse ble besluttet sirkulert til rådets medlemmer til uttalelse.

En vedlegger gjenpart av et mottatt brev fra Norges generalkommisær for verdensutstillingen i Osaka, dat. 21. ds (*här ej tryckt*). Idet en viser til dette, vil Handelsdepartementet tilrå at man venter med å ta standpunkt til spørsmålet om nordisk deltagelse i verdensutstillingen i 1976 i Philadelphia og eventuelt formen for slik deltagelse til invitasjon og nærmere opplysninger om opplegget for utstillingen foreligger fra hovedkomiteen i Paris.

Oslo, 21. desember 1970

Otto Grieg Tidemand

Chr. Brinch

S v e r i g e

Svenska ambassaden i Washington *har i skrivelse den 8 januari 1971 förklarat sig instämma i generalkonsulatets i New York yttrande av den 17 december 1970 (se nedan).*

Svenska generalkonsulatet i New York:

Generalkonsulatet delar i och för sig motionärernas positiva bedömning av det nordiska samgåendet vid världsutställningarna i Montreal och Osaka liksom uppfattningen att ett samnordiskt deltagande i världsutställningar har ett egenvärde som uttryck för det nära sambandet mellan de nordiska länderna. Framför allt finnes emellertid anledning att med motionärerna understryka att den planerade världsutställningen 1976 i Philadelphia i samband med firandet av 200-årsminnet av landets oavhängighetsförklaring med hänsyn till värdlandet och tillfällets betydelse torde bli en manifestation i särställning och att det därför är av vikt att i god tid påbörja planeringen av detta evenemang.

På basis av uppgifter som inhämtats vid en kontakt mellan Philadelphia Bicentennial Commission och generalkonsulatet i oktober i år synes emellertid planerna för världsutställningen ännu vara så oklara att det är svårt att på nuvarande stadium ta ställning till frågan om deltagande över huvud taget. Enligt vad som upplystes vid ovan nämnda tillfälle är den nu pågående planeringen inriktad på en helt ny uppläggning jämfört med tidigare världsutställningar, och det synes knappast troligt att några nationella paviljonger över huvud taget kommer att förekomma. Tanken är snarast att organisera ett antal stora projekt främst i fråga om den fysiska miljöns planering och härtill anslutande problemställningar, vilka skulle bearbetas av internationella expertgrupper och redovisas under utställningen, dels i form av teoretiska presentationer genom olika media inom någon slags gemensam paviljong, dels i form av faktiskt utförda arbeten inom ramen för det pågående saneringsarbetet i Philadelphia. Ett i jämförelse med tidigare världsutställningar tämligen begränsat område har reserverats i det centrala Philadelphia i nära anslutning till Penn-Central stationen.

Vid sidan härav planeras någon form av historisk festival byggd på de talrika historiska minnesmärkena från den amerikanska självständighetskampen i Philadelphiaområdet.

Planeringsarbetet förefaller ännu icke ha tagit fast form. Dels synes den federala regeringens roll och deltagande i finansieringen ännu vara föremål för mycket preliminära diskussioner, dels har i pressen relaterats kompetensvister och andra svårigheter inom de kommunala organ som är inkopplade på utställningsfrågor.

Generalkonsulatet finner det, såsom antytts, mot denna bakgrund svårt att ta ställning till frågan om nordiskt samarbete i Philadelphia 1976. För den händelse uppläggningsen med internationella expertgrupper kring centrala samhällsplaneringsprojekt blir aktuella blir problemet närmast att genom olika kanaler söka fästa uppmärksamheten vid nordiska lösningar på dessa områden och att eventuellt säkra deltagande av nordisk expertis i dessa grupper. Någon klarhet har emellertid inte kunnat vinnas om hur dessa grupper kommer att utses. Utställningsledningen skall enligt uppgift ha sökt preliminär kontakt med det avslutande möte som generalkommissarien vid Osakautställningen haft i Bryssel för någon månad sedan. Vad gäller frågan om deltagande i de historiska manifestationerna 1976, noteras att även om den nordiska immigrationen till USA under den s. k. pionjärepoken, d. v. s. tiden 1850 fram till första världskriget, i stort följde samma mönster spelade länderna under kolonialtiden helt olika roller i Amerika. Nya Sverigekolonin som även omfattade delar av det nuvarande Philadelphia är i hög grad en del av områdets historiska tradition, och det förefaller därför rimligt att Sverige i detta sammanhang manifesterar

sin särart. Planer föreligger för närvarande på en omorganisation av det svensk-amerikanska historiska museet i Philadelphia, och generalkonsulatet kommer fortlöpande att följa denna fråga och undersöka möjligheterna att inrikta omorganisationen på 1976 års jubileumsfirande.

New York den 17 december 1970

Gunnar Lonæus

Svenska informationskontoret i Förenta staterna:

— — — har jag äran att efter nära samråd med generalkonsulatet i New York överlämna följande anteckningar som med hänsyn till det stadium planeringen i Philadelphia befinner sig måste bli synnerligen preliminära.

Deltaqandet

Den bedömning som göres i Nordiska rådets medlemsförslag rörande ett gemensamt nordiskt deltagande kan icke annat än stödjas av en institution som har till uppgift att verka för svensk upplysningsverksamhet i Nordamerika. Ett uteblivande från världsutställningen, som sannolikt till huvuddelen kommer att besökas av amerikaner, vore tillräckligt uppseendeväckande för att skapa oro och frågor som skulle motverka alla ansträngningar att sprida en sann och riktig bild av Sverige i Nordamerika.

Nordiska rådet anför även, att ett deltagande bör vara upplagt på nordisk basis, dels med hänsyn till det nordiska samarbetet, dels av kostnadsskäl. Man framhäver emellertid också att de nordiska ländernas olika historia och olika relationer med Förenta staterna torde göra att varje land sannolikt har en önskan att skapa en egen profil vid manifestationen. Det synes föreligga en risk för motsättning mellan dessa två bedömningar. Det kan givetvis komma att visa sig att de två huvudskäl Nordiska rådet talar om är så betydelsefulla att gemensamt nordiskt deltagande skall äga rum — man bör då endast anteckna sig till minnes att de svensk-amerikanska traditionerna, de svenska informationsinsatserna i USA och det erfarenhets- och kulturutbyte som äger rum mellan Sverige och USA mycket väl i ett totalt förutsättningslöst läge skulle kunna tala för en mera fristående svensk insats i Philadelphia. Det förefaller mig angeläget, att innan definitiv ställning tas till om och i så fall till vilken grad, ett gemensamt nordiskt framträdande skall äga rum en diskussion tas upp angående vad Sverige egentligen vill säga med sitt deltagande. När detta beslutats kan man avgöra i vad mån frågan bäst handläggs i en nordisk ram. För att detta i sin tur skall kunna ske bör utställningskommittén snarast ange mera detaljerade beräkningar för uppläggning, deltagartillströmning etc.

Skulle det då visa sig att flertalet beräknas komma från den nord-amerikanska kontinenten och att man satsar på en kvalificerad "professionell" publik skulle följande synpunkter låta sig motiveras.

Det historiska perspektivet

Under det senaste decenniet har migrationsforskningen inte endast i Sverige och USA utan i ett mera internationellt sammanhang tagit fart; exempel är åtskilliga undersökningar inom ramen för forskningsprojektet Sverige-Amerika efter 1860, Emigrantinstitutets i Växjö verksamhet, frågan om "brain-drain and gain". Det har sina motsvarigheter i USA — till vissa delar är studiet av etniska gruppers anpassning och sociala utveckling koncentrerat till platser som Minneapolis och Ann Arbor för att nämna några exempel. Som bekant är dessa olika projekt behäftade med stora svårigheter bl. a. i materialanskaffning och materialbehandling och man tangerar sociologiska stridsfrågor och populära vetenskapliga hypoteser som förvisso har stor relevans och stort intresse. Det synes framgå i Nordiska rådets uttalande att man laborerar med tanken på ett tema kallat "enhet och mångfald"; man tänker sig att detta skall kunna vara en samlande rubrik för både den historiska bakgrunden och de dagsaktuella frågor man vill presentera. Om detta är riktigt vill jag endast erinra om att den svenska och nordiska delen av massemigrationen och smältdegelsprocessen erbjuder få spektakulära drag och alltid har visat sig svårt att visualisera i utställnings- och mediasammanhang. Enligt min bedömning bör därför icke ämnesmässigt någon stark fokusering ske på masseigrationsperioden och dess konsekvenser; andra länder har här mera att visa upp och kommer sannolikt att utnyttja det.

Det eventuella nordiska inslaget i en manifestation synes så mycket hellre böra koncentreras på det svenska 1600-talsexperimentet. Behandlat bl. a. av Nils Ahnlund och Amandus Johnson är det nu åter föremål för utredning. Jag vill erinra om att de forskningar som projektet "1600-talets sociala och statsfinansiella utveckling" i Uppsala, och den kulturhistoriska genomarbetning som har skett av stormaktstidens Sverige skulle kunna ge utgångspunkter att skildra bakgrunden till den unika satsning som skedde genom det "Nya Sverige".

Lokalisering

Härtill kommer att en meningsfull restaurering och föremålsutställning sannolikt skulle kunna ske i Philadelphia, som inte endast temporärt utan också för framtiden kunde koncentreras till området kring kyrkan Gloria Dei och på det sättet sannolikt falla väl in i den totalplanering för Philadelphia som utställningskommittén kan antas arbeta med.

Så långt det historiska. Själva tonvikten i ett utställningsengagemang

bör givetvis ligga vid det närvarande och framtiden. Realiserar utställningsplanerna idén att inte något särskilt nytt område skall allokeras för utställningen, utan att den organiskt skall växa in i en ny stadsplan, föreligger möjligheter som är betydligt mera attraktiva än vad som givits vid tidigare världsutställningar. Den återkommande svagheten har ju nämligen varit, att den satsning som sker under den period utställningen varar sällan kan fördjupas och förlängas. Det vore väl därför rimligt om den eventuella planeringen för 1976 inriktade sig på en lösning som också skulle ha ett långsiktigt värde. Olika lösningar på lokaliseringsfrågan kan alltså få helt olika effekter.

Temata och fördjupad effekt

Också valet av huvudämnen bör vara framåtsyftande — antingen man väljer människan och tekniken, miljövårds-, arkitektur- och planeringsfrågor, demografi, livsmedelsteknologi, förebyggande hälsovård eller något annat. Den byggnad som uppföres och den presentation man ger bör alltså fyllas med ett innehåll som kan hållas levande också efter den egentliga utställningstiden — för forskar- och expertutbyte, ur folkbildningssynpunkt på svensk eller skandinavisk basis; program som emellertid bör kunna knytas till en amerikansk institution eller ett universitet. En sådan uppläggnings skulle göra det möjligt att komma ur det en smula stela betraktelsesätt som lätt behärskar världsutställningar och som är förklarligt med hänsyn till dessas historia. Det skulle sannolikt också visa sig vara av godo för den händelsekoncentrationen i uppmärksamhet kommer mindre från besökare än via massmedia.

Med dessa anteckningar, som alltså med hänsyn till att planeringen på allvar ännu ej kommit i gång, har det preliminäras hela prägel vill informationskontoret uttrycka sin positiva bedömning av ett deltagande vid den kommande världsutställningen 1976, samt föreslå att frågan om ämnen och budskap och presentationsformer utreds inom varje land för sig för att därefter tas upp till en mera omfattande behandling.

New York den 17 december 1970

Håkan Berggren

Kommerskollegium:

Kollegiet har hemställt om yttrande i ärendet från svenska handelskammaren i Amerikas Förenta stater. Handelskammaren har hänvisat till ett av generalkonsulatet i New York, till utrikesdepartementet av givet yttrande i ärendet. Med överlämnande av kopia (*se ovan*) härav får kollegiet anföra följande.

Ifrågavarande utställning, vilken avses utgöra ett led i firandet av 200-årsminnet av USA:s oavhängighetsförklaring, skall enligt utställ-

ningsproklamationen ha historisk inriktning och vara kulturell och idégivande till sin inriktning snarare än kommersiell. Av generalkonsulatets yttrande framgår emellertid att planerna för utställningens utformning ännu är oklara.

Att på nuvarande stadium — utan att det amerikanska planeringsarbetet tagit fastare form — ta ställning till frågan om Sverige bör delta och om ett eventuellt framträdande bör ske inom ramen för ett gemensamt nordiskt deltagande synes knappast görligt. Kollegiet vill i förevarande sammanhang endast framhålla att det synes lämpligt att de nordiska länderna gemensamt, noggrant följer förberedelsearbetets utveckling så att underlag erhålles för att, i god tid före år 1976, beslut skall kunna fattas om eventuellt deltagande och formen härför.

Stockholm den 15 januari 1971

Bertil Swärd

G. v. Wachenfeldt

Christer Lefrell

Kollegiet för Sverige-information i utlandet:

Eftersom slutrapporten om det gemensamma nordiska deltagandet i världsutställningen i Osaka 1970 ännu icke presenterats och då kollegiet har för avsikt att diskutera denna i början av 1971, varvid även en principiell diskussion om värdet av dylika evenemang skulle äga rum, anser sig kollegiet ur stånd att redan nu ta ställning i denna fråga. Av detta skäl avstår kollegiet från att på nuvarande stadium kommentera medlemsförslagets praktiska anvisningar utan vill inskränka sig till att framföra några allmänna synpunkter.

Kollegiet delar helt medlemsförslagets uppfattning om värdet och viken av nordiskt samarbete liksom bedömningen av USA:s stora betydelse för de nordiska länderna på många områden.

Om beslut om deltagande skulle fattas vill kollegiet därför icke ifrågasätta att många allmänna skäl talar för nordiskt samarbete också i Philadelphia, men beslutet om samgående måste också prövas från strikt informationssynpunkt, d. v. s. genom en bedömning av de olika ländernas informationsläge i USA. Med andra ord: om ett samnordiskt framträdande i Japan var önskvärt också från upplysningssynpunkt därför att de nordiska länderna var i det närmaste okända där, kan det inte uteslutas att individuella nationella framträdanden kan vara att föredraga i USA, där de nordiska länderna är mera kända och där det därför kanske är viktigare att framhäva det enskilda landets profil utan att man därmed skulle ifrågasätta den nordiska gemenskapen.

Kollegiet vill understryka medlemsförslagets rekommendation att —

om positivt beslut fattas — medel för deltagande ställs till förfogande i särskild ordning. När det gällde Osaka ansåg sig statsmakterna icke i stånd att anvisa särskilda medel för deltagandet och detta fick finansieras av kollegiets ordinarie anslag. Detta är uteslutet vad gäller utställningen i Philadelphia eftersom nuvarande anslag är otillräckliga för den ordinarie verksamheten.

Åberopande vad som sagts inledningsvis ber kollegiet få anstånd med sitt ställningstagande till eventuellt deltagande i utställningen i USA 1976 till början av 1971.

Stockholm den 4 december 1970

Tore Tallroth

Christer Jacobson

Svenska institutet:

Frågan, om världsutställningar har en funktion i dag när andra kommunikationsmedel — framför allt TV och radio — står till buds för en global och snabb informationsspridning, kan inte entydigt besvaras med ett ja. I anslutning till beslut om deltagande i de senaste två världsutställningarna år 1967 och 1970 diskuterades denna fråga och svaret blev väl åtminstone från svensk sida inte heller klart till världsutställningars favör.

Deltagande från svensk och nordisk och framför allt från flera andra länders sida har dock främst motiverats med politiska och handelspolitiska överväganden. Världlandet för utställningen har satsat enorma pengar och prestige och ett beslut om icke deltagande från någon nations sida uppfattas gärna som en ovänlig handling mot världlandet ifråga, som kan tänkas få negativa effekter på t. ex. handelsutbytet mellan de två länderna. Sådana överväganden torde också komma att avgöra frågan om ett svenskt eller nordiskt deltagande i Philadelphia 1976. Institutet menar sig därför inte behöva yttra sig i just denna fråga men vill gärna hålla med medlemsförslaget om vikten av att ett deltagande om det blir av finansieras med särskilda anslag så att inte den löpande informationsverksamheten blir ekonomiskt lidande.

Till frågan om ett gemensamt nordiskt framträdande ställer sig institutet principiellt positivt. Institutet anser emellertid att man bör avvakta Scandinavian Pavillion Committees utvärdering av samarbetet i Osaka innan man närmare tar ställning till formerna för ett eventuellt samarbete även i Philadelphia. Institutet menar också att det för närvarande är alldeles för tidigt att ta ställning till den föreslagna tematiken.

Institutet delar emellertid medlemsförslagets mening att ett gemensamt nordiskt framträdande förbättrar möjligheten att skapa ekonomiska resurser av den storleksordning som kan anses vara nödvändig för ett framgångsrikt deltagande i utställningen. Det betyder enligt institutets mening att en avsevärt större budget än den som stod till förfogande i Osaka måste finnas för Philadelphia.

Stockholm den 8 januari 1971

Per-Axel Hildeman

Lars Björkbom

Sveriges allmänna exportförening:

Beträffande värderingarna av framträdanden på världsutställningar råder inom svenskt näringsliv delade meningar. Det torde dock kunna fastslås att man ställer sig klart tveksam till det direkt kommersiella värdet av ett deltagande samtidigt som man emellertid är medveten om att ett lands uteblivande från en världsutställning av värdlandet uppfattas som en demonstration, vilket i sin tur kan leda till en goodwill-förlust med därmed förknippade kommersiella konsekvenser. Att denna aspekt inte minst blir betydelsefull vid en utställning i USA 1976 är tydligt.

Kostnaderna för ett deltagande i världsutställningar är mycket stora. Med hänsyn till det begränsade direkta värdet är det väsentligt att ett svenskt framträdande sker till så ringa kostnad som möjligt, vilket bäst kan ske genom att deltagandet sker inom en nordisk ram. Att ett gemensamt nordiskt deltagande även ur många andra synpunkter är betydelsefull behöver inte särskilt understrykas.

Finansieringsfrågan i samband med världsutställningar står alltid i förgrunden. Föreningens uppfattning är att erforderliga medel för världsutställningsframträdanden måste anvisas av riksdagen utöver medel för reguljär Sverigeinformation. Att i samband med världsutställningar räkna med möjligheten till delfinansiering via näringslivet synes föreningen inte vara realistiskt.

Stockholm den 23 december 1970

Sveriges allmänna exportförening

Stig Ramel

Stig Cedermark

Sverige-Amerika stiftelsen har i skrivelse den 15 december 1970 förklarat sig icke ha anledning att avgiva något yttrande över medlemsförslaget.

*BILAGA 4***I efterhand inkomna yttranden****D a n m a r k****Det Danske Selskab:**

— — — tillader Det danske Selskab sig at pege på den mulighed, at det fællesnordiske indslag i verdensudstillingen i Philadelphia i 1976 udformes som et levende, arbejdende skandinavisk center med boliger, virksomheder, værksteder, butikker, restauranter, bibliotek, skole, folkehøjskole, sociale institutioner, biograf, koncertsal, boghandel, musikhandel, avisredaktion osv. Indbyggerne skulie ligeledes udgøre et tværsnit af et skandinavisk samfund repræsenteret af forskellige professioner og aldre, der udskiftedes efter de pågældendes ønske.

Formålet skulle være at anskueliggøre den skandinaviske samfundside, samspillet mellem det størst mulige sociale og kulturelle fællesskab og sikring af den størst mulige personlige frihed og udfoldelse, et samfund, der forener humanitet og produktivitet, som tilstræber kvalitet frem for kvantitet, rendyrkning og forædling såvel af de erhvervsmæssige frembringelser som af samfundsforholdene.

Centrets indretning og organisation skulle gøre det muligt for publikum at følge alle aktiviteter fra morgen til aften i boliger, virksomheder, skole, bibliotek, højskole, foredragssal, biograf. Biblioteket med referenceafdeling, EDB-anlæg, ville muliggøre hurtig og alsidig besvarelse af spørgsmål ikke blot vedrørende de nordiske lande og emner, men om alt hvad et moderne nordisk bibliotek er i stand til at give sit publikum. Til biblioteket skulle høre en bogbus, der tournerer på hele udstillingen og udlåner bøger om Skandinavien til personalet på de andre landes faste stande samt distribuerer oplysende brochurer om de nordiske lande og den skandinaviske daglige avis, som fremstilles af centrets bladredaktion, og som bringer stof om de nordiske lande ved siden af nyheder fra verdensudstillingen og verden. Udstillingens biograf skulle bestå af to afdelinger, en med spillefilm og en med kortfilm og dias.

Forudsætningen for deltagelse som borgere i det lille Skandinavien måtte være interesse for en idémæssig kontakt og udveksling med andre nationer, evnen til med respekt for gæsternes meninger og forudsætninger at oplyse og forklare sine egne; dertil gode sprogkundskaber.

Opbygningen af udstillingen ville i lige grad blive en arkitektonisk og en socialpædagogisk opgave, der ville forudsætte et nært samarbejde mellem arkitekterne og de psykologer og personaleeksperter, der skulle udvælge centrets befolkning. Denne skulle sammensættes med hensyntagen til nationalitet og alder og i stor udstrækning baseres på grupper,

der afløser hinanden. Derved sikres deltagernes friskhed og oplagthed under hele udstillingsperioden.

Vedlagte bilag belyser ovenstående projekt under global, nordisk, kulturpolitisk, tematisk og teknisk synsvinkel (se *Bihang*).

København, den 28. januar 1972

P. s. v.

Folmer Wisti

BIHANG

Generelle overvejelser over udstillingstema til Verdensudstillingen i Philadelphia

Som tema for udstillingen vælges det, som er skitseret fra Nordisk Råd: "Enhet och mångfald". "Enhet och mångfald" skal her søges oversat ved "Enhed og Flerhed", og vi vil som udgangspunkt gøre rede for en opfattelse af disse begreber. Eller rettere, begreb: Enhed og flerhed kan betragtes som begreber hver for sig, men de kan også forbindes i en uløselig sammenhæng, som ét begreb, en betragtning, der synes at kunne afspejle en række tendenser i tiden.

Vi vil forsøge at skitsere, hvordan dette tema kan anvendes på forskellige niveauer, først på 1) Norden, dernæst på 2) de enkelte nordiske samfund og endelig på 3) sektioner inden for disse samfund.

1.1 Norden som medlem af et verdenssamfund

De nordiske lande fremtræder ofte for den øvrige verden som en enhed. Det skyldes dels den bevidste stræben efter at koordinere de enkelte landes aktiviteter, men det skyldes også den umiddelbare lighed, der er mellem de enkelte lande, set i relation til f. eks. resten af Europa. Dette kan have sin oprindelse i fælles forudsætninger: klima, race, parallelt løbende økonomisk og kulturel udvikling, tilmed perioder med faktiske politiske sammenslutninger mellem disse lande.

1.2 Det enkelte nordiske samfund som medlem af et nordisk fællesskab

Når man selv er medlem af et nordisk samfund, træder derimod de individuelle træk tydeligere frem, og det enkelte nordiske samfunds særpræg tegner sig skarpere. Man ser fordelene ved at stå sammen udadtil, men ønsker samtidig at værne om sin identitet. Når de nordiske lande af praktiske og økonomiske grunde over for omverdenen præsenterer sig som en helhed, må der således tillige tages skyldigt hensyn til det enkelte lands særpræg.

1.3 Individet som medlem af det enkelte nordiske samfund

Dette eksempel på en tolkning af begrebet enhed og flerhed berører universelle, almene interesser hos alle medlemmer af ethvert samfund,

og bliver mere og mere udtalte for hver dag, jordens befolkningstæthed stiger, og vi har derfor valgt denne fortolkning som emne for udstillingen.

Som udgangspunkt for en beskrivelse af individets situation i et nordisk samfund vil vi søge at redegøre for en samfundsopfattelse, der ligeledes tager udgangspunkt i relationen enhed—flerhed.

Enhed kan opfattes som det integrerende samfund — det vil sige samfundets overordnede strukturer, politiske, økonomiske, sociale og kulturelle.

Flerhed er på den anden side totaliteten af individers særegenhed, stræben og aktivitet.

Mellem disse to begreber eksisterer der en uløselig relation, idet samfundets overordnede strukturer er et resultat af individers aktivitet, medens disse strukturer på den anden side udgør en væsentlig del af de begrænsninger og betingelser, hvorunder den enkelte lever.

Netop relationen mellem individet og samfundet er væsentlig, thi individernes mangfoldighed hører op med at eksistere, hvis de overordnede samfundsstrukturer dominerer totalt.

Når vi i dag erkender konformitet og menneskelig fremmedgørelse, og ser det som væsentlige samfundsproblemer, er det fordi de overordnede strukturer har forenklet det mangfoldige.

Det må således være et mål at etablere et ligeligt forhold mellem enheden og flerheden, således at enheden udformes på flerhedens betingelser, dér hvor den erkendes som en nødvendighed for flerhedens eksistens.

Muligheder for bevidst at påvirke balancen mellem enhed og flerhed er i høj grad afhængig af, hvilke politiske styringsmuligheder man har.

Medens der indtil i dag er foregået en stadig centralisering af magten både inden for det offentlige administration og inden for erhvervslivet, kan man i de nordiske lande spore tendenser i den modsatte retning, begyndende inden for den offentlige administration og inden for social-, uddannelses- og kulturpolitikken. Dette skal her tages som et udtryk for et ændret samfundssyn, en idé.

I de nordiske lande er mulighederne for at påvirke balancen mellem enhed og flerhed gennem det offentlige social-, uddannelses- og kulturpolitik større end de fleste andre steder, idet næsten alle sociale og uddannelsesmæssige og en væsentlig del af de kulturelle opgaver ligger i offentligt regie.

Vi ser det som et formål for udstillingen at vise, hvorledes man gennem en offentlig politik i de nordiske lande forsøger at skabe en balance mellem samfundets overordnede strukturer og de enkelte borgeres muligheder for at præge deres egen udvikling — en balance mellem enhed og flerhed, som har menneskets proportioner.

2. *Begrænsninger og retningslinier for udstillingen*

Inden vi går videre, vil vi klargøre de retningslinier, som er givet i Nordisk Råds oplæg.

2.1

Udstillingen skal være fællesnordisk, men hvert enkelt land skal fremtræde med egen profil.

Vi mener at den generelle idé, vi har skitseret ovenfor, omfatter alle de nordiske lande. Den konkrete udformning i de enkelte lande er imidlertid forskellig. Dels er de ikke på alle punkter nået lige langt i udviklingen, og dels er der inden for de enkelte lande forskelligartede forhold, som det er nødvendigt at tage hensyn til. Det vil derfor være naturligt at lade dem fremtræde med forskellige profiler under det generelle tema.

2.2

Udstillingen skal være idé-givende.

For at opnå dette, må man lægge vægt på principperne og visionerne bag f. eks. de sociale, kulturelle og uddannelsesmæssige reformer, og derudover søge at afspejle den løbende idé-debat inden for disse områder.

2.3

Udstillingen skal have et historisk tilsnit.

For at gøre rede for de nuværende forhold og de aktuelle forslag og ideer samt debatten omkring dem bedst muligt for udenforstående, er det nødvendigt at anskueliggøre forudsætningerne og principperne bag dem.

2.4

Udstillingen skal have kulturelt og socialt tilsnit snarere end kommercielt.

Som nævnt tidligere ligger hovedparten af de kulturelle, sociale og uddannelsesmæssige aktiviteter i de nordiske lande under det offentlige. Det er derfor muligt, gennem en bevidst reformpolitik at præge udviklingen i samfundene gennem disse sektorer. Her finder iøvrigt en udstrakt nordisk koordination sted.

2.5

Udstillingen skal have gennemslagskraft, og skal kunne tiltrække sig de besøgendes opmærksomhed i konkurrence med de andre landes indslag. Dette giver anledning til at søge utraditionelle udstillingsformer som umiddelbart vil virke spændende og pædagogiske på den besøgende, men for at opnå en samlet gennemslagskraft, må udstillingen fra de nordiske lande bæres af et tema, som går igen i alle dens elementer. Et sådant tema er netop enhed og flerhed.

3. *Idéer til specielle sektorer som kan indgå i udstillingen*

En fremstilling af de nordiske landes særpræg og fællestræk kan tage udgangspunkt i en gennemgang af situationen og udviklingen inden for en række sektorer, som kan betragtes som elementer og emner i de enkelte samfund.

Den følgende gennemgang tager udgangspunkt i danske forhold, men de emner, vi behandler, har iøvrigt fællesnordisk gyldighed.

3.1 *Socialpolitik*

Historisk forløb: almisseprincippet, retsprincippet og helhedsprincippet.

Idéerne bag helhedsprincippet: Ud fra en socialmedicinsk opfattelse skal bistanden ikke ensidigt rettes mod den enkelte, men også mod dennes baggrund i familie-, arbejds- og boligforhold.

Det forebyggende princip, som også er indeholdt i den nye reform, betyder at bstanden ikke sygdomsorienteres, men rettes mod miljøer og funktioner, som kan betinge sygdom. Herved bliver bl. a. kulturelle og uddannelsesmæssige aspekter draget ind.

Sammen med disse principper følger nye institutionsformer, f. eks. åbne institutioner, boligorienteret service og fælles sociale og kulturelle institutioner.

3.2 Uddannelsespolitik

Historisk udvikling: Uddannelsessystemet var tidligere hovedsagelig bestemt dels af undervisningspligt, og dels af en fælles ensartet uddannelse for alle (Folkeskolens grundudd.). Ligeledes var undervisningen hovedsagelig rettet mod ungdommen.

De nuværende principper, som hænger sammen med samfundets stigende kompleksitet og hastige udvikling, består bl. a. i, at undervisningen ud over den pligtige fremstår som et tilbud, som den enkelte kan vælge efter behov. Der arbejdes endvidere mod et system med flere alternative uddannelsesforløb. Efteruddannelsens og voksenuddannelsens omfang øges.

Med fritidslovgivningen gives en række tilbud, som kan tilfredsstille den enkeltes behov snarere end samfundets.

Sideløbende, og i overensstemmelse med disse reformer, eksperimenteres der i vidt omfang med pædagogiske fremgangsmåder og "skole"-strukturer. Vi kan f. eks. nævne børnehaveklasserne og lilleskolen.

3.3 Kulturpolitik

Offentlige kulturpolitiske foranstaltninger er et relativt nyt fænomen. På en måde kan de ses som en udvikling af den sociale politik og uddannelsespolitikken.

Tidligere var kulturpolitik isoleret omkring et fåtals kunstfremstilling og historisk-kulturelle aktiviteter.

Med den øgede fritid, de højere indkomster, den tiltagende urbanisering og stigningen i det almindelige uddannelsesnivea, opstår et øget behov for kulturelle aktiviteter. Disse har et folkeligt udgangspunkt, og integreres videst muligt med de sociale og uddannelsesmæssige felter.

Derfor forsøger man i dag at decentralisere de kulturelle tilbud og aktiviteter så meget som muligt.

Ofte er de kulturpolitiske foranstaltninger pædagogiske; man søger f. eks. at tage udgangspunkt i eller at løse sociale problemer. Derved sammensmeltes sociale, uddannelsesmæssige og kulturelle aktiviteter. Som eksempel kan nævnes folkebibliotekerne, hvis rolle netop i disse år nydefineres ved inddragelse af fritidsaktiviteter, oplysningsaktiviteter og specielle børneforanstaltninger. Dette illustrerer en generel tendens hen imod lokale folkelige kulturcentre.

3.4 Andre emner

Ud over disse emner, hvor udviklingen umiddelbart illustrerer de generelle ideer vi nævnte i begyndelsen, findes der en række emner, som er præget af modsætninger og problemer set ud fra oplæggets synspunkt. Disse områder er imidlertid også en del af samfundet, de påvirker, og påvirkes af de sociale, uddannelsesmæssige og kulturelle sektorer, og må derfor ikke ignoreres af udstillingen.

Det drejer sig om bl. a. produktionsforhold, arbejdsmarkedsforhold, boligforhold, trafik- og kommunikationsforhold, forureningsproblemer, osv.

Også på disse områder er en udvikling i gang, og problematikken i denne kan illustreres med enhed—flerhed begrebet, selv om udviklingen evt. går i modsat retning af, hvad der er tilfældet for de ovenfor beskrevne områder.

4.1 Udstillingsopbygningen

Selve opbygningen af den fysiske ramme om udstillingen er i høj grad afhængig af det specifikke område, man til sin tid vil få tildelt, men kan i sit konstruktionsprincip være inspireret af udstillingens hovedidé: enhed og flerhed.

En konstruktiv/additiv bygningskomponent som i sin størrelse og udformning må afhænge af de givne forudsætninger, kan danne udgangspunkt for en række forskellige rumkombinationer, hvor man får mulighed for at tilgodese det enkelte udstillingsemnes særlige krav til indbyrdes sammenhæng, størrelse og forløb.

De herved fremkomne strukturer vil kunne kombineres i overordnede strukturer, som igen samles over en trafikalt rygrad.

Denne rygrad kan, foruden at styre de besøgendes færdsel, desuden indeholde de rekreative funktioner, som f. eks. restauranter, hvilepladser m. v., give generelle udstillingsinformationer, som ansporer gæsten til at dykke ned i de forskellige delemler, samt endelig indeholde en idé-symbolik, som i en enkel og letfattelig form fastholder udstillingens hovedtema.

Medlemsförslag

om enhetliga bestämmelser i Norden med avseende på fritidsbåtar

(Väckt av Erik Adamsson, Svend Horn, Bror Lillqvist, Per Olof Sundman och Pekka Tarjanne)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordiska båtrådet — Nordbåt:

Nordiska båtrådet vill genom bifogade arbetsordning och referat presentera sig och sin verksamhet (*här ej tryckta*).

Beträffande rubricerade medlemsförslag har rådet med intresse tagit del av detsamma. Såsom framgår av bifogade referat har Nordiska båtrådet uttalat, att, därest registrering av fritidsbåtar tas upp till behandling, detta bör göras i samråd mellan de nordiska länderna. Att uttalandet endast kommit att beröra registreringen sammanhänger med att båtrådet anser denna fråga vara mycket stor. Det bör dock framhållas, att båtrådet också har den förhoppningen att enhetliga bestämmelser i Norden måtte genomföras beträffande fritidsbåtar och användandet av detsamma.

Nordiska båtrådet vill framföra det önskemålet, att rådet om möjligt hålles underrättat om hur medlemsförslaget behandlas och vilka eventuella beslut, som fattas med anledning av förslaget.

Önskar Nordiska rådet ytterligare upplysningar om båtrådets verksamhet, står undertecknad givetvis till tjänst med sådana.

Stockholm den 14 januari 1971

Nordiska båtrådet — Nordbåt

Lennart Sjöberg

Generalsekreterare

D a n m a r k

Handelsministeriet:

I denne anledning skal man meddele, at søfartsafdelingen kan tilslutte sig, at der søges tilvejebragt ensartede nordiske regler for fritidsbåde, og at Nordisk Råd undersøger mulighederne herfor.

For så vidt angår registrering af fritidsbåde samt det offentlige tilsyn med fritidsbåde til udlejning skal man oplyse følgende om forholdene i Danmark:

Fritidsbåde af 20 registertons brutto og derover skal optages i skibsregistret, medens fritidsbåde mellem 5 og 20 registertons brutto på ejerens begæring kan optages i registret. Fritidsbåde under 5 registertons brutto kan ikke optages i skibsregistret.

Fritidsbåde til udlejning er underkastet tilsyn af politiet og statens skibstilsyn.

København, den 23. februar 1971

P. m. v.

J. Worm

Tage Madsen

Dansk Sejlunion:

I denne anledning skal vi udtale, at vi naturligvis og principielt er interesseret i, at regler for sejlads, herunder også lystsejlad, er enslydende i de skandinaviske lande, men vi må samtidig påpege, at regler, der ikke kan opfyldes eller kontrolleres, vil være ganske uformålstjenlige og kan i flere tilfælde endda virke skadelige.

Efter vor mening bør man i første række satse på fælles regler for ansvarsforsikring samt evt. uddannelses- og oplysningspørgsmål.

København, den 9. december 1970

Dansk Sejlunion

Damgaard Petersen

Sekretær

F i n l a n d

Ministeriet för inrikesärendena har i skrivelse den 5 februari 1971 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Handels- och industriministeriet:

— — — meddelar handels- och industriministeriet vördsamt, att det anser genomförande av enhetliga bestämmelser i Norden beträffande småbåtar och trafiken med dem angeläget.

Helsingfors den 30 december 1970

Arne Berner

Handels- och industriminister

Heikki Muttilainen

Tf äldre regeringssekreterare

Ålands landskapsstyrelse:

I Finland har den 28 februari 1969 stiftats en lag om båttrafik och samma dag har utfärdats en förordning i anslutning till denna lag. Eftersom nämnda lagstiftning huvudsakligen innehåller stadganden, som faller utom ramen för den åländska självstyrelsens lagstiftningsbehörighet, har man ansett dessa stadganden gällande också inom landskapet Ålands område.

Förenämnda nya lagstiftning har ersatt den föråldrade lagen av den 17 juli 1925 om snabbgående motorfarkoster. Ehuru de nya stadgandena ännu varit gällande endast tvenne säsonger, kan man ändå anse dem såsom sådana ändamålsenliga och innebärande avsevärda förbättringar i jämförelse med tidigare lagstiftning. De hittills vunna erfarenheterna har emellertid också givit anledning till vissa önskemål och synpunkter. I detta sammanhang kan det naturligtvis icke bli fråga om någon kritisk detaljgranskning av denna lagstiftning men vissa mera allmängiltiga anmärkningar kan måhända ändå här anföras.

Det hade sålunda säkert varit värdefullt om den nya båttrafiklagen hade föreskrivit någon form av förarcertifikat för rätten att framföra nöjesfarkoster med t. ex. större motorstyrka än 50 hk. I samband därmed borde också uttryckligen ha dels medgivits lämplig myndighet rätt att utfärda lokala föreskrifter om begränsad hastighet för motorbåtar och om lokala förbud mot vattenskidåkning och dels föreskrivits obligatorisk ansvarighetsförsäkring åtminstone för mycket snabba motorfarkoster. Över huvud taget synes det som om de snabba motorfarkosternas miljöförstörande inverkan ägnats för liten uppmärksamhet. Det i Finlands lag om båttrafik ingående stadgandet om straff för den som vid framförandet av farkost varit påverkad av alkohol torde icke heller i praktiken ha visat sig möjligt att tillämpa på förare av mindre nöjesfarkoster.

I detta sammanhang, då fråga är om nordiska medborgares rätt att med nöjesfarkoster färdas på annat lands vattenområden, kan det måhända också vara skäl att uppmärksamma de anvisningar för utländska lustfartyg under färd på och vid uppehåll inom Finlands territorialvatten, som staben för gränsbevakningsavdelningarna i Finland utfärdat den 23 juni 1970. Dessa anvisningar, som i och för sig knappast är svåra att efterkomma, är sannolikt i rätt ringa utsträckning kända av enskilda medborgare i de andra nordiska länderna.

Av föreliggande medlemsförslag synes rätt klart framgå, att stadgandena i de nordiska länderna om användningen av nöjesfarkoster icke föregåtts av internordiska överläggningar. Såsom även i medlemsförslaget har understrukits visar emellertid trafiken med nöjesbåtar mellan de nordiska länderna en tydlig tendens till ökning från år till år och

i synnerhet har trafiken mellan Sverige och landskapet Åland ökat avsevärt de senaste åren. Prognoserna för framtiden skulle också tyda på ett ytterligare ökat antal båtburna turister, som skulle komma att söka sig ut till den åländska skärgården.

Eftersom det sålunda skulle finnas motiv för en översyn av den finländska lagstiftningen om båttrafik och då i Sverige nyligen tillsatts sakkunniga för att utreda frågor kring fritidsbåttrafiken, synes det som om tidpunkten just nu skulle vara mycket lämplig för inledande av nordiskt samarbete på detta område. Ålands landskapsstyrelse förordar för sin del gärna föreliggande medlemsförslag om enhetliga bestämmelser i Norden med avseende på fritidsbåtar och önskar understryka, att uppmärksamheten i det kommande nordiska samarbetet på området icke torde fästas blott vid stadgandena om själva fritidsbåtarna samt om deras utrustning och registrering eller om de krav, som bör ställas på båtföraren utan att jämsides härmed skulle behandlas också frågor kring rätten för medborgare i nordiskt land att möjligast fritt och utan övervakning färdas på annat lands vattenområden.

Mariehamn den 11 januari 1971

På landskapsstyrelsens vägnar:

Martin Isaksson

Lantråd

Jan-Erik Lindfors

Äldre
landskapssekreterare

Sjöfartsstyrelsen har i skrivelse den 22 december 1970 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Stadsförbundets byrå¹:

Enligt stadsförbundets uppfattning kan i Finland gällande lagen och förordningen om båttrafik (151/69 och 152/69) vad beträffar båtarnas utrustning anses uppfylla de krav som man i praktiken kan uppställa. Däremot saknas i vår lagstiftning närmare bestämmelser om den kompetens som bör krävas av den som framför båt. I synnerhet på vattenområden i städer och deras närmaste omgivningar har det kunnat konstateras olägenheter beroende därpå att som framförare av även mycket snabbgående båtar, vilka antingen själva eller genom den av dem förorsakade vågrörelsen kan förorsaka betydande faror och t. o. m. skador, finns personer som uppenbarligen ej har tillräckliga insikter i

¹ Yttrandet översatt från finska.

sjövägsreglerna och ej heller tillräcklig ansvarskänsla. Stadsförbundets byrå som i och för sig anser att det skulle innebära ett framsteg att få till stånd samnordiska bestämmelser för nu i frågavarande område, föreslår för sin del att Nordiska rådet förutom att åtgärder för åstadkommande av samnordiska bestämmelser måtte besluta uppmana regeringarna att fästa särskild uppmärksamhet speciellt vid den utbildning och kompetens som bör krävas av dem som framför snabbgående nöjesbåtar. Samtidigt som antalet fritidsbåtar hela tiden ökar och motoreffekten växer ökar även betydelsen av att noggranna regler iakttas. Då uppenbarligen endast stegvis kan införas bestämmelser om särskilda behörighetsintyg som obligatoriska ens för dem som framför snabbgående båtar borde de nya bestämmelserna med beaktande av det snabbt ökande antalet båttrafikanter fås till stånd så snabbt som möjligt.

Helsingfors den 5 februari 1971

Stadsförbundets byrå

Eero Vahtera

Generalsekreterare

Henrik Lundsten

Btirådande
avdelningschef

Finlands hamnförbund:

— — — att stadgandena i den i Finland gällande lagen och förordningen om båttrafik (151/69 och 152/69) till största delen kan anses fylla skäligen krav vad beträffar frågan för Finlands del. Hamnförbundets styrelse har för sin del ingenting att anmärka i anledning av, att man i detta ärende försöker sträva till ett enhetligt förfarande särskilt då beträffande den del som berör fritidstrafik med småbåtar till sjöss på vattnen mellan de olika länderna i Norden och i deras skärgårdar.

Helsingfors den 14 januari 1971

För Hamnförbundets styrelse

Pentti Poukka

Tauno Teräs

Finska försäkringsbolagens centralförbund:

Det ter sig naturligt att utbygga det samarbete som av gammalt rätt i lagstiftningssamarbetet avseende den egentliga sjöfarten att gälla även lagstiftningen avseende båtar. Säsom av medlemsförslagets motiveringar framgår är det hittills endast Finland som har en särskild lagstiftning för småbåtstrafiken. Den finska lagstiftningen, som visserligen kan behöva en översyn utgående från vunna erfarenheter, skulle kunna tjäna

som bas för nordiskt lagstiftningssamarbete på området. I detta sammanhang borde även utredas möjligheterna att tillskapa ett system, där förutsättningarna att med ansvarighetsförsäkring täcka det skadeståndsansvar som kan föranledas av registreringspliktiga båtar ägnas särskild uppmärksamhet. I varje händelse finns det anledning att på ett tidigt stadium i varje land överlägga med de kretsar som saken närmast berör. Härvid kan även klarläggas vilka olikheter som förhållandena i de olika nordiska länderna kan föranleda i ett i övrigt likformigt system.

Helsingfors den 22 februari 1971

Finnska försäkringsbolagens centralförbund

C. G. Aminoff

Tauno Suontausta

Finlands naturskyddsförbund¹:

Finlands naturskyddsförbund finner att förslaget träffar det rätta och anser att enhetliga regler om båtar och båttrafik i de nordiska länderna borde åstadkommas så skyndsamt som möjligt innan båttrafiken antar sådan omfattning att det är omöjligt att styra den från samhällets sida.

Särskild uppmärksamhet borde enligt Finlands naturskyddsförbunds uppfattning vid uppgörandet av sagda bestämmelser fästas vid båttrafikens traditionella lämplighet såsom alternativ till andra, kanske modernare trafikformer, vilka dock obönhörligt förstör naturvärden. Båttrafiken utgör ett mänskligt och kontaktrikt färd sätt som är lätt inlemmat med landskapet och bevarar och understryker de maritima vyer och miljöhelheternas kulturhistoriska och landskapsestetiska värden. Effektivt och på rätt sätt förverkligad är båttrafiken ägnad att minska utflyttningen från skärgårdsområdena genom att öka t. ex. den lokala befolkningens arbetstillfällen och bibehålla skärgårdens verksamhetsaktiviteter.

Uppnåendet av nämnda syften förutsätter emellertid förhandsplanering, allsidigt beaktande av omständigheter rörande båttrafiken och båtar vid planeringen av utnyttjandet av olika vattendrag och vattenområden samt ett effektivt avlägsnande av de menliga faktorer som är förenade med båttrafiken.

Såsom en allmän princip bör betraktas att båttrafik och båtar inte får förstöra vattenområdenas naturliga funktioner, t. ex. fisket och andra traditionella näringsgrenar. Vissa områden bör kunna fredas från båttrafik exempelvis på grund av naturskyddssynpunkter. För olika vattendragsområden bör kunna utfärdas hastighetsbestämmelser och bl. a. på

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

de smala ställena i närheten av bebodda stränder och badplatser bör utfärdas lokala hastighetsbegränsningar för att förhindra buller, upprörande av botten slam och vågsvall. Inskränkningarna bör antecknas på sjökorten.

Efterlevnaden av inskränkningarna bör övervakas. Övervakningen torde ansluta sig naturligt till den allmänna övervakningen av sjötrafiken, fisket och jakten på vattenområdena.

I praktiken torde de menliga följderna av båttrafiken och belastningen av de omgivande landområdena kunna styras effektivast genom tillskapande av båtleder. Dessa bör vara fast anslutna till servicecentra som skulle utgöras av små kuststäder och skärgårdens servicebyar. Det är nödvändigt att skärgårdens invånare deltar i planeringen av båttrafikens utvecklande.

Den förslitning och de övriga menliga verkningar som båtar och båttrafiken förorsakar omgivningen i synnerhet inom tätt trafikerade områden är redan nu betydande. Inom Finlands territorialvatten kan tydligast konstateras att fartyg som bedriver regelbunden linjetrafik samt livlig båttrafik förorsakar nedsmutsning och förorening genom avloppsvatten på Åland och i sydvästra Finlands skärgård. Det kan även förväntas att den båttrafik som löper längs Finlands sydkust kommer att öka vilket torde medföra svårigheter även för detta kustområde. I insjövattnedragen framstår givetvis dessa menliga verkningar i skärpt form.

Enligt Finlands naturskyddsförbunds uppfattning borde det nordiska samarbetet för förhindrandet av förorening både för båttrafikens och andra rekreationsformers vidkommmande ledas i riktning mot en effektivt förebyggande verksamhet. Förbundets uppfattning är att endast genom att reglementera och inskränka tillverkningen och användningen av olika engångsförpackningar och andra produkter som förorenar naturen och skadar miljön kan betydande resultat uppnås. Det är även skäl att understryka att i det i slutet av december 1970 till social- och hälsovårdsministeriet överlämnade betänkandet från avfallsvårdskommittén föreslås ibruktagandet av ett dylikt system. Därjämte föreslår kommittén att ett allmänt nedsmutsningsförbud skulle införas samt att även den som indirekt förorsakar nedsmutsning (anordnare av idrottstävling, kioskföretagare o. s. v.) på samma sätt som den direkt ansvarige kunde ställas till svars för den inträffade nedsmutsningen.

Betydelsen av upplysning i synnerhet då åtgärden kriminaliserats genom lag får ej heller underskattas. Det är likaså naturligt att vid båtlederna, ofta anlitade rastplatser, båthamnar, båtklubbar och sällskaps bryggor bör inrättas platser och anordningar för tömning av såväl fast avfall som flytande avfall, närmast avträdesavfall. Även för småbåtarnas vidkommmande borde övervägas förbud för tömmande i havet av av-

trädesavfall. Då uppsamlandet av avfall och olika anordningar åsamkar kommunerna även stora omkostnader borde frågorna rörande fördelningen av omkostnaderna klarläggas innan bestämmelserna bringas i kraft.

De menliga följderna av buller känns mest störande inom insjövattenområden samt i trånga skärgårdsområden. Förutom förenämnda hastighetsbegränsningar bör vid decibelvärden bundna normer fastställas för av båt förorsakat buller. I samband med den registrering som bör föreskrivas av säkerhetsskäl borde för motorerna även fastställas krav om effektiv ljuddämpning. För kontroll av båtmotorernas skick och bl. a. förhindrande av oljeutsläpp borde båtmotorerna besiktigas tillräckligt ofta.

Slutligen önskar Finlands naturskyddsförbund understryka att framhävandet av de menliga följderna av småbåttrafiken ej får innebära ett förbiseende av motsvarande olägenheter av fartyg och fartygstrafik. Enhetliga bestämmelser för att förhindra av fartyg förorsakad nedsmutsning och för att bringa den genom utsläpp från fartyg av avloppsvatten i havet förorsakade föroreningen att upphöra borde med det snaraste åstadkommas. Den av avloppsvatten från den reguljära fartygstrafiken för omgivningen förorsakade föroreningsbelastningen har snabbt ökat år från år och torde i detta nu mellan Finland och Sverige motsvara exempelvis i fråga om avloppsvatten en bosättning på flera tiotusental människor.

Finlands naturskyddsförbund närsluter därjämte för kännedom den rekommendation som antogs vid den nordiska konferens om nedskräpning till sjöss som hölls i Mariehamn i juni 1970 (*se Bihang*).

Helsingfors den 16 februari 1971

Finlands naturskyddsförbund

Olli Ojala

Ordförande

Juha Hämäläinen

Ombudsman

BIHANG

Rekommendation antagen vid den nordiska konferensen om nedskräpning till sjöss i Mariehamn den 5 juni 1971

Den nordiska konferensen om nedskräpning till sjöss, som den 5 juni 1970, på initiativ av Finlands naturskyddsförbund, Natur- och miljövårdförbundet i Finland och Svenska naturskyddsföreningen, hållits i Mariehamn på

Åland, vill understryka att — vid sidan av de stora föroreningskällorna industriellt och kommunalt avlopp samt oljeutsläpp — även avfall från olika slags fartyg (inklusive fritidsbåtar) medför betydande olägenheter i hamnbassängerna, i trånga farvatten och även i större vatten.

En del åtgärder har vidtagits för att motverka olägenheterna men åtgärderna måste fullföljas på bredare bas och mer effektivt. En väl upplagd propaganda kan föra saken framåt, men den måste åtföljas av andra åtgärder. Inte minst är det angeläget att teknisk forskning sätts in på att framskaffa fullt tidsenliga anordningar ombord på fartygen och i hamnarna. Även i småbåtshamnar är både behövt och möjligt att vidtaga åtgärder.

Även lagstiftningsåtgärder är behövliga. Behovet är olika i de nordiska länderna men målet är gemensamt: att nå fram till ett obligatorium i alla fall då de ekonomiska förutsättningarna föreligger. Det är av stor betydelse, att nordiskt samarbete äger rum och att bestämmelserna i Norden blir så enhetliga som möjligt. Genom propaganda samt teknisk forskning och utbildning kan tidpunkten för genomförande av föreskrifter och praktiska åtgärder tidigareläggas.

Konferensen anser, att man måste eftersträva att åtgärder genomförs i följande avseenden:

1. fartyg i yrkesmässig trafik bör om möjligt förbjudas att tömma toalettavfall inom de nordiska ländernas inre farvatten
2. kontrollen av att gällande förbud mot utkastande från fartyg och båtar av fast och flytande avfall efterlevs bör intensifieras
3. innehavare av hamn bör hålla ändamålsenliga anordningar för uppsamling av fast och flytande avfall (inkl. toalettavfall) från fartyg
4. även huvudmän för småbåtshamnar, seglarhamnar och andra rast- eller mötesplatser för fritidsbåtar bör, där det behövs, ordna uppsamlingsställen för fast och flytande avfall samt toaletter
5. ekonomiskt stöd bör ges kommuner som får en tyngande börda av renhållning efter stränderna och liknande

Konferensen anser det också mycket angeläget med samarbete mellan Östersjöns strandstater för bekämpande av Östersjöns förorening och en konvention i ämnet.

De nordiska länderna bör var för sig och eventuellt i samarbete verka för att den mellanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO) snart tar upp frågan om förbud mot utsläpp av fast och flytande avfall från fartyg.

Suomen meripelastusseura — Finlands sjöräddningssällskap

Det är önskvärt, att åtminstone de regler som angår båtägarna till stor del skulle vara enhetliga i de nordiska länderna och då framför allt registreringen. Bestämmelserna kan inte vara enhetliga i alla detaljer, men man borde taga hänsyn till kustvattnens olikheter, t. ex. i Norge och Finland.

Innan bestämmelserna fastslås borde båtorganisationerna och andra, vars rätt beror av saken, höras.

Helsingfors den 13 januari 1971

Finlands sjöräddningssällskap

Paul J. Lammi

Sjökapten, verksamhetsledare

Veneturvallisusliitto — Sjövettsförbundet:

De nordiska länderna kan anses bilda ett homogent område, där förhållandena för båtsport, båtsportresursernas mångfald, och båttrafikens problem är i stort sett lika.

Medan båtsporten som fritidssysselsättning kraftigt ökat har det också uppstått livligt samarbete mellan de nordiska länderna, såsom i form av det av motorbåtsförbunden i Finland, Sverige, Norge och Danmark år 1969 grundade Nordiska båtrådet (den största delen av fritidsbåtar består ju av motorbåtar), i vars verksamhet både myndigheter och båt-sportorganisationer från medlemsländerna medverkar. Finland har i rådet representerats av två delegater med Sjövettsförbundets styrelseordförande Lasse K. Kivekäs som huvudman.

Sjövettsförbundet förenar sig i medlemsförslaget, att man på nordisk bas bör söka samordna bestämmelser om fritidsbåtar. Vid utredningsarbetet kan även den fördel uppnås, att de många erfarenheter som erhållits i samtliga länder kommer alla parter till godo.

I utredningsarbetet angående enhetliga regler kunde uppmärksamhet fästas vid följande frågor:

Regler till förekommande av sammanstötning i inre farvatten, som redan nu visserligen är mycket enhetliga, men som till vissa delar ännu kunde granskas.

Lagstiftning motsvarande Finlands lagstiftning om båttrafik, inom ramen för vilken t. ex. följande frågor kunde studeras: båtregistrering och gränserna för denna, säkerhetsbestämmelser angående båtens konstruktion och dess utrustning, fordringar rörande båtförarens kompetens och enhetliga båtförarkurser, säkerhetsbestämmelser angående vattenskidåkning och racerbåttävlingar, begränsningar av båttrafik i närhet av simstränder och båthamnar samt begränsningar av motorbuller.

Det eventuella behovet av fritidsbåtarnas ansvarsförsäkring borde utförligt studeras, då problemen vid båttrafik inte kan jämföras med dem vid landsvägstrafik och där uppkommen praxis.

Miljöskyddsfrågor i samband med strandhugg och båttrafik i skärgård och i närheten av strand i allmänhet, där nedsmutsning med sopor

och utsläppning av WC-avfall utgör ett stort problem. På öppet vatten kan fritidsbåtarnas avfallsproblem däremot lätt lösas på godtagbart sätt.

Sjövettsförbundet, vilket i sin verksamhetskrets innesluter både vårt lands myndigheter med anknytning till båtfrågor och dessutom praktiskt taget alla båtsportsorganisationer och deras närstående organisationer har inom sin krets och i samarbete med Nordiska båtrådet vidtagit ytterligare åtgärder beträffande ovan framförda frågor, och meddelar, att förbundet, om förslaget förverkligas, gärna står Nordiska rådets Finlands delegation till tjänst.

Helsingfors den 19 april 1971

Veneturvallisuusliitto — Sjövettsförbundet

Lasse K. Kivekäs

Styrelseordförande

O. Hämäläinen

Sekreterare

Suomen moottoriveneliitto r. y. — Finlands motorbåtsförbund r. f.:

Finlands motorbåtsförbund är medlem av Nordiska båtrådet (Nordbåt) som de nordiska motorbåtsförbunden grundade 1969 och inom vars krets bl. a. konstaterats behovet av enhetliga bestämmelser. Finlands motorbåtsförbund understöder därför utarbetandet av ifrågavarande bestämmelser.

Emedan såväl i vårt land som i de övriga nordiska länderna de i denna sak erforderliga utredningarna dock ännu är oavslutade, måste enligt Finlands motorbåtsförbund, tidpunkten för realiserandet av detta initiativ anses för tidigt före utredningen är slutförd.

Enligt förbundets åsikt är det skäl att ärendet grundligt utarbetas, varför förbundet föreslår, att beredningen av de ifrågavarande enhetliga bestämmelserna överlåtes åt Nordiska båtrådet, i vilket — utom motorbåtsägarnas riksomfattande organisationer, vilka representerar det absoluta flertalet båtägare — även de myndigheter är representerade, som i de olika nordiska länderna handhar dessa angelägenheter.

Helsingfors den 15 januari 1971

Suomen moottoriveneliitto r. y. — Finlands motorbåtsförbund r. f.

M. O. Ruuskanen

Ordförande

Olavi Hämäläinen

Ombudsman

N o r g e

Departementet for handel og skipsfart:

Handelsdepartementet har anmodet Sjøfartsdirektoratet om å forelegge forslaget for interesserte fagmyndigheter og organisasjoner, samt om å avgi uttalelse til departementet. Man vedlegger en fortegnelse over de norske instanser som saken har vært forelagt (*se Bihang*).

Norge har allerede et relativt godt utbygget regelverk for fritidsbåter. Det antas derfor hensiktsmessig innledningsvis å gi en oversikt, basert på opplysninger fra Sjøfartsdirektoratet, over de viktigste bestemmelser som her i landet kommer til anvendelse for småfartøyer under 25 tonn brutto:

I. Registrerings- og merkeplikt

Registrerings- og merkeplikten er i henhold til lov av 3. desember 1948 om registrering og merking av småfartøyer gjort obligatorisk. Lovens anvendelsesområde beskrives i dens § 1 slik:

Fartøyer og båter med eller uten dekk, som bruker mekanisk kraft som fremdriftsmiddel, og som er i privat eie og er bestemt til å brukes i norsk kystfarvann, innsjø eller vassdrag, skal registreres og merkes som bestemt i denne lov, når de ikke pliktes registrert etter andre lover.

Med hjemmel i loven er det fastsatt nærmere forskrifter. Det kan nevnes at seilfartøy som unntaksvis gjør bruk av hjelpemotor er unntatt fra registrerings- og merkeplikten. Dette gjelder dog ikke fartøy som av hensyn til fremdriften vanligvis bruker påhengsmotor.

Forskriftens bestemmelser om størrelse, farge og plassering av kjenningstegnene er for tiden under revisjon.

II. Forskrifter om minstealder for førere

I medhold av § 3 siste ledd i lov om navigatører av 10. oktober 1958 ble det i 1970 bestemt at den som skal føre et maskindrevet fartøy under 25 registertonn brutto som:

- a) kan oppnå større fart enn 10 knop eller
- b) har motor med større ytelse enn 10 HK eller
- c) har større lengde over alt enn 8 meter

må være fylt 16 år og ha nødvendig ferdighet i bruk av fartøyet.

Forskriftene som ble utarbeidet med tilslutning av et stort flertall av de berørte organisasjoner, tar sikte på å redusere unge menneskers misbruk av hurtiggående båter.

III. Særskilte sjøveisregler for norske innenlands farvann

Til utfylling og supplerings av de internasjonale regler til forebygging av sammenstøt på sjøen, ble det i 1965 fastsatt særskilte sjøveisregler for norsk innenlands farvann.

Det er i denne forbindelse viktig å være oppmerksom på at Sjøfartsdirektoratet etter innstilling fra vedkommende myndighet kan fastsette særskilte fartsgrenser. Dette er gjort i flere kommuner. Fartsgrensene — vanligvis 5 knop — gjelder på steder hvor stor konsentrasjon av småfartøyer og uvetting kjøring tidligere har medført faremomenter og irritasjon.

Videre pekes det på at de omtalte særskilte sjøveisregler også gjelder for utenlandske fartøyer når disse befinner seg i innenlands norsk farvann.

IV. Fartsgrenser ved badeområder

Med virkning fra 1. juni 1968 er det bestemt:

a) at et maskindrevet fartøy som passerer innenfor en avstand av 50 meter fra områder hvor bading pågår ikke skal gå med større fart enn 5 knop (ca. 9,2 km/time) og

b) at ferdsel ikke er tillatt innenfor merkene ved oppmerkede badeplasser.

V. Sikringstiltak for gassfyrte anlegg

Det er gitt særskilte forskrifter om sikringstiltak for gassfyrte anlegg m. v. som bruker propan eller andre lette kullvannstoffer og som anvendes om bord på fartøyer — herunder lystfartøyer og lektere — uansett størrelse.

VI. Båtførerbevis

Sjøfartsdirektoratet fastsatte i 1965 bestemmelser om minstekrav for oppnåelse av et frivillig båtførerbevis. Hittil har ca 12 000 personer tatt båtførerbeviset, men antallet avlagte prøver pr. år har til nå på langt nær holdt tritt med økning av båtbrukere.

Det har fra forskjellig hold vært satt frem ønsker om å gjøre båtførerbeviset obligatorisk. Man har derfor tatt et initiativ for å få belyst hvilke problemer som vil oppstå dersom det institueres sertifikatplikt for førere av maskindrevne fartøyer under 25 registertonn brutto. I mellomtiden fortsetter og intensiveres de årlige "sjøvettkampanjer" med henblikk på å spre opplysning om farene ved båtsport og å øke interessen for å ta båtførerbeviset. Det synes som om denne virksomhet gir gode resultater. Tross stor økning i antallet småfartøyer har antallet drukningsulykker vist en nedadgående tendens.

Sjøfartsdirektoratet har uttalt følgende:

Prinsipielt har samtlige av de fagmyndigheter og organisasjoner som har avgitt uttalelse en positiv innstilling til ensartede regler i Norden for småfartøyer. Et vesentlig forbehold fra enkelte hold synes imidlertid å være at deltagelse i et samarbeid om ensartede regler ikke må resultere i et svakere regelverk for Norges vedkommende.

Sjøfartsdirektoratet finner å kunne slutte seg til dette syn, og vil dessuten peke på att utviklingen må påregnes å medføre en videre utbygging av regelverket.

Handelsdepartementet er enig med Sjøfartsdirektoratet og mener at Norge bør gå inn for et samarbeid om ensartede bestemmelser i Norden når det gjelder småfartøyer, under forutsetning av at et slikt samarbeid ikke resulterer i at Norge får et svakere regelverk enn i dag.

Oslo, 14. januar 1971

Etter fullmakt:

Sigurd Storhaug

Aage Os

BIHANG

**Oversikt over de instanser i Norge som har fått seg forelagt A 307/t:
Medlemsforslag om ensartede bestemmelser i Norden når det gjelder
fritidsbåter**

Sjøfartsdirektoratet
Justisdepartementet
Kirke- og undervisningsdepartementet
Kommunal- og arbeidsdepartementet
Havnedirektoratet
Losdirektoratet
Det norske veritas
Sjøassurandørernes centralforening
Kongelig norsk motorbåtforbund
Norsk outboard klubb
Norges vannskiforbund
Norges dykkerforbund
Norske båtbyggeriers landsforening
Motorimportørenes landsforening
Norsk selskab til skibbrudnes redning
Sjømannsforeningenes landsforbund
De sjøkyndiges forbund
Aksjonsutvalget mot drukningsulykker
Norges seilforbund

S v e r i g e

Rikspolisstyrelsen:

Som framgår av forslaget har det nyligen i Sverige tillsatts sakkunniga för utredning av frågor avseende fritidsbåttrafiken. De sakkunni-

ga skall bl. a. utreda frågor inom de områden, som anges i medlemsförslaget. Även om mycket talar för värdet av enhetliga nordiska regler i fråga om fritidsbåtstrafiken torde det inte vara möjligt att träffa överenskommelse härom innan statsmakterna tagit principiell ställning till de förslag avseende förarbevis, registrering, obligatorisk ansvarsförsäkring etc. som de sakkunniga kan komma att framlägga.

För att underlätta en eventuell överenskommelse mellan de nordiska länderna synes det emellertid enligt rikspolisstyrelsens uppfattning vara lämpligt att de sakkunniga genom kontakter med representanter för övriga nordiska länder närmare utreder vilka möjligheter det finns att åstadkomma den föreslagna enhetligheten och de fördelar denna kan innebära.

Stockholm den 8 januari 1971

Rikspolisstyrelsen

Carl G. Persson

C. E. Kappelin

Stockholms polisdistrikt:

Frågor rörande förande, registrering, försäkring, säkerhetsutrustning m. m. för fritidsbåtar har länge varit aktuella i Sverige men har ännu inte fått någon lösning. Frågorna är emellertid föremål för en nyligen tillsatt utredning.

Medlemsförslaget i Nordiska rådet om enhetliga bestämmelser i Norden på småbåtsområdet motiverar förslagsställarna huvudsakligen med att problemen är gemensamma för samtliga nordiska länder och att ett livligt nordiskt besöksutbyte äger rum särskilt inom vissa områden, t. ex. Stockholms skärgård — Finland. Såsom motivering åberopas även att de internationella sjövägsreglerna gäller i hela Norden.

Beträffande detta senare förhållande må framhållas, att de flesta sjöfartsnationer anslutit sig till dessa regler, varför detta i och för sig inte synes vara något motiv beträffande småbåtstrafiken i Norden. I förslaget anføres att antalet småbåtar i Sverige för närvarande uppgår till mellan 350 000 och 400 000. Hur man kommit fram till dessa siffror framgår inte. Det synes tveksamt om antalet verkligen är så stort. Uppenbart är emellertid att antalet småbåtar för fritidsändamål under senare år ökat starkt.

Besöksutbytet med fritidsbåtar mellan Sverige och Finland i området Stockholms skärgård — Ålands och Åbolands skärgårdar har viss omfattning särskilt då det gäller svenska båtägare, som sommartid besöker Ålands skärgård. Antalet finländska fritidsbåtar, som kommer över till den stockholmska skärgården, är emellertid ganska blygsamt. Någon

statistik i dessa avseenden finnes inte. Trafiken är dock inte så omfattande, att enbart den från svensk sida synes motivera samnordiska bestämmelser.

I och för sig finnes ur polismyndighetens synpunkt intet att erinra mot gemensamma nordiska bestämmelser för de med fritidsbåtar sammanhängande frågorna. Arbetet med att åstadkomma sådana bestämmelser bör dock inte få medföra att den här ovan omnämnda utredningen på området fördröjes och att de av utredningen upptagna angelägna spörsmålen om bl. a. trafiksäkerheten, försäkringsskyddet och registreringen av farkoster därigenom kommer att skjutas på framtiden.

Stockholm den 7 januari 1971

Axel Danielson

Tf. polismästare

Ake Åkesson

Malmö polisdistrikt:

Oaktat en förbättring skett under senare år, brister det fortfarande i vett och varsamhet hos en stor del förare av fritidsbåtar vilket sätter sina tydliga spår i olycksstatistiken. År 1969 omkom preliminärt 134 människor vid småbåtsolyckor mot 126 året före. Allt som allt drunknade under samma år 343 människor, varför småbåtsolyckorna med dominans för motorbåtsolyckorna utgjorde hela 38 procent.

Den ökade småbåt/fritidsbåttrafiken har fört med sig problem av skilda slag. Kollisionsriskerna ökar i paritet med den alltmer tätande trafiken på sjön. Särskilt för den kommersiella trafiken och nyttotrafiken i övrigt kan det vara besvärligt att ha mängder av småbåtar med dåligt eller inte alls utbildade förare kryssande i omedelbar närhet. Genom fritidsbåtarnas möjligheter till allt högre farter accentueras problemen än mer. En hastighet av 6—7 knop var för ett par decennier sedan en vanlig fart, men numera kan små och inte speciellt märkvärdiga utombordare nå upp till farter av 20 knop eller mer och detta utan särskilt stor bränsleåtgång. Den stegrade hastigheten måste givetvis ställa ökade krav på båtförarna, som får relativt korta reaktionstider för sina överväganden och kontroller vid förandet av båten.

Tanken på något slag av förarbevis för förande av fritidsbåtar — erhållet efter teoretiskt och praktiskt prov — bör i dagens situation framstå såsom rimlig. Det skulle således fordras något slag av körkort för sjötrafik för förande även av vissa smärre, motordrivna båtar (jfr SFS 344/70 KK om kompetenskrav för förare av större fritidsbåtar). Härigenom skulle kunna skapas en verklig garanti för att båtförarna förvärvat en viss minimikompetens och kunskap i fråga om sjökort, utprickning, väjningsregler och signaler m. m.

Liksom för trafiken på våra gator och vägar gäller vissa regler för trafiken på sjön genom de internationella sjövägsreglerna av år 1960. För svenska farvatten gäller dessutom sjötrafikförordningen av år 1962 och med stöd av densamma utfärdade ofta mer eller mindre säsongsbundna lokala bestämmelser om fartbegränsning, förbud mot ankring, begränsning i rätt att utnyttja vattenområde för båttävling, vattenskidåkning eller liknande sport.

Den som ämnar ge sig ut i trafiken som förare av bil, motorcykel eller traktor måste avlägga prov för körkort, vilket framstår såsom självklart. Däremot ter det sig inte lika självklart för folk, som beger sig ut på sjön i båtar av de mest skilda slag och prestanda, att skaffa sig tillräckliga kunskaper och sjösäker utrustning såväl i fråga om båtar som tillbehör. Gott sjömanskap och tillförlitlig utrustning skulle många gånger eliminera de stora kostnaderna i samband med sjöräddningsaktioner och de personliga tragedier, som oftast bottnar i bristande elementär kunskap om sjövägsregler m. m. och i försumlighet, när det gäller just båtarnas och de ombordvarandes utrustning. De aktiva seglar- och motorbåtsklubbarna anordnar mer eller mindre regelbundet kurser och undervisning för sina medlemmar för att bibringa dem kunskap om navigering och om deras skyldigheter gentemot andra sjöfarande. Denna undervisning är i hög grad tacknämlig, men då uppskattningsvis mindre än hälften av fritidsbåtägarna är föreningsanslutna, när en sådan kursverksamhet inte alla sjötrafikanter och sannolikt ej dem som är i störst behov av information om sjövätt. I det långa loppet kan samhället inte helt förlita sig på de frivilliga organisationernas upplysningsverksamhet eller till den enskildes mer eller mindre utvecklade ansvarsmedvetande.

Med beaktande av det för varje år allt större antalet serietillverkade snabbgående fritidsbåtar utan alltför avvikande individuella särdrag, framstår en med registrering kombinerad identitetsmärkning av fritidsbåtar — såsom enligt medlemsförslaget gäller i Finland och Norge — som önskvärd och skulle verksamt bidra till enhetligare bestämmelser. Därest sådan registrering inte anses realistisk att genomföra, borde det i varje fall göras obligatoriskt för båtägarna att förse sina båtar med väl synliga identitetsskyltar med uppgift om ägarens namn och hemort.

Registreringsskyldighet torde vara möjlig och ändamålsenlig att genomföra för fritidsbåtar, som har förutsättningar att kunna framföras med en hastighet överstigande 10 knop. Med nuvarande utveckling på datateknikens område skulle en sådan registrering inte behöva möta praktiska svårigheter.

För tull- och polispersonal skulle en registrering och märkning av fritidsbåtar medföra fördelar vid efterspaning för att t. ex. kunna identifiera en båt, vars förare brutit mot lagar och förordningar beträffande miljö- och naturvård, jakt och fiske m. m. Även för den enskilde båtägaren skulle registrering och identitetsmärkning av båten vara till gagn,

då båten blir stulen eller kommer bort på annat sätt. Vid anmälningsupptagning hos polisen har det visat sig, att båtägaren ofta inte känner till typbeteckning och andra för efterspaningen betydelsefulla data beträffande sin egen båt. Även ur brottspreventiv synpunkt skulle en ordentlig registrering och märkning vara värdefull, eftersom upptäcktsrisken ofta verkar återhållande på den presumtive gärningsmannen.

En inte oviktig del av problemställningen kring fritidsbåtarna är förhållandet till tredje man, när det gäller skadestånd och ansvarsfrågor. Ett minimikrav borde vara, att såsom gäller beträffande moped — införa något slag av obligatorisk trafikförsäkring till sjöss för båtar, som framdrivas med motor.

Sammanfattningsvis framstår det såsom önskvärt att enhetliga regler infördes i Norden beträffande

obligatorisk trafikförsäkring/ansvarighetsförsäkring för motordrivna båtar

obligatoriskt krav på förarbevis (sjökörkort) för förande av båt med förutsättningar att kunna framföras med en hastighet överstigande 10 knop, utfärdat efter genomgången såväl teoretiskt som praktiskt prov och efter undersökning av vederbörandes nykterhetsförhållanden

och registrering kombinerad med identitetsmärkning av fritidsbåtar eller, därest sådan registrering inte anses lämplig

skyldighet att förse fritidsbåtar utan avseende på storlek med väl synliga identitetsskyltar med uppgift om ägarens namn och hemort.

Malmö den 7 januari 1971

Ulf Fornander

Tf. polismästare

Gustaf Andersson

Polisintendent

Göteborgs polisdistrikt:

I anledning härav får polismyndigheten anföra, att det ur polisiär synpunkt får anses vara av otvetydigt värde, att en registrering av småbåtar kommer till stånd, och att det även i övrigt får anses vara värdefullt, om de föreslagna bestämmelserna genomföres. Förslaget tillstyrkes.

Göteborg den 22 december 1970

H. Höfde

G. Nissberg

Sjöfartsverkets centralförvaltning:

Sjöfartsverket vill först erinra om att i många fall finns redan nu enhetliga bestämmelser i Norden beträffande småbåtar och då närmast fritidsbåtar och trafiken med dem. Sålunda har de nordiska länderna samarbetat vid tillkomsten av den nya sjölagen. Vidare har samtliga antagit 1960 års internationella sjövägsregler, vilka i tillämpliga delar även gäller fritidsbåtar och trafik med dessa. Likaså har — så långt detta varit ändamålsenligt och möjligt — de nationella sjövägsregler, som utfärdats med stöd av Regel 30 i de internationella sjövägsreglerna, fått samma utformning i de nordiska sjötrafikförordningarna. Så t. ex. är signaler på mudderverk, bestämmelser för passage av mudderverk och dykarsignal lika i alla länderna. I Sverige, Finland och Norge har lättnad i lanterneföringen för vissa motorbåtar under 7 meters längd införts. I Sverige och Norge är även lanterneföringen på segelbåtar under 6 meters längd förenklad. Vidare är alla fartyg — således även fritidsbåtar — befriade från att under vissa förhållanden under skymning och gryning föra lanternor i Sverige, Finland och Norge. Sedan 1965 är även utprickningen av leder och grund i viss mån samordnad i länderna.

I detta sammanhang bör kanske också nämnas, att Sverige, Finland och Norge tar mycket aktiv del i det arbete som "International Council of Marine Industry Association" (ICOMIA) lägger ner för att få fram internationella normer och regler för byggandet av fritidsbåtar. Dessa frågor behandlas även inom "Ports Inland waterways Around the Nordic Countries" (PIANC) där Sverige, Danmark och Norge är representerade.

Genom beslut den 29 juni 1970 har Kungl. Maj:t bemyndigat chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla sakkunniga med uppdrag att utreda frågor som hör samman med fritidsbåtstrafiken. Den 10 juli 1970 tillkallade jordbruksministern fem sakkunniga i utredningen och tre experter.

Enligt direktiven skall de sakkunniga bland annat inventera antalet fritidsbåtar, kartlägga de nuvarande statliga och kommunala insatserna för fritidsbåttrafiken, liksom tillgången på båtplatser och annan service. Vidare skall det framtida behovet av åtgärder av olika slag bedömas och en genomgång göras av gällande bestämmelser rörande fritidsbåttrafiken. Frågan om obligatorisk registrering och ansvarighetsförsäkring, kompetenskrav och minimiålder för förare av fritidsbåtar skall även prövas.

Det kan således sammanfattningsvis sägas, att de sakkunniga skall internt för Sveriges del utreda det, som ifrågasvarande medlemsförslag från Nordiska rådet anser bör omfatta hela Norden.

Sjöfartsverket har intet att erinra mot, att enhetliga bestämmelser i Norden med avseende på fritidsbåtar kommer till stånd. Verket tillstyrker således medlemsförslaget. Innan en sådan samordning kommer till stånd eller tas upp till behandling bör emellertid de av jordbruksministern tillkallade sakkunniga avsluta sitt utredningsuppdrag och inkomma med sitt slutbetänkande. Sjöfartsverket ifrågasätter om det inte vore lämpligt, att de sakkunniga tog kontakt i saken på det nordiska planet beträffande en eventuell samordning redan nu.

Stockholm den 12 januari 1971

Göran Steen

S. H. Ekstrand

Generaltullstyrelsen:

Enhetliga bestämmelser rörande fritidsbåtar

Trafiken med fritidsbåtar är i Sverige liksom inom de övriga nordiska länderna reglerad av ett relativt stort antal författningar. Av dessa är de internationella sjövägsreglerna samt inom de berörda länderna gällande sjölagar, sjösäkerhetslagar, lanterne- och kompasskungörelser (motsvarande bestämmelser) i huvudsak likalydande varjämte en viss harmonisering skett beträffande de i respektive lands sjötrafikförordning upptagna nationella bestämmelserna. I avseende på bestämmelser om registrering, märkning, ansvarighetsförsäkring, kompetenskrav för båtförare, säkerhetsnormer, besiktning, sanitära åtgärder etc. är bilden mera splittrad och i stor utsträckning saknas särskilda bestämmelser på dessa områden.

Mot denna bakgrund har Nordiska rådet inför den ytterligare ökning som förutses av den internordiska trafiken med fritidsbåtar ansett det lämpligt att söka en samnordisk lösning på dessa problem innan varje land hunnit bygga upp var och en sitt system. Generaltullstyrelsen som i princip delar denna uppfattning anser dock det vara lämpligt att man närmare utreder på vilka av de ovan nämnda områdena som det med hänsyn till sjösäkerhet, miljövård eller andra synpunkter är av mera väsentlig betydelse att de nordiska bestämmelserna är likformiga så att intresset främst kan inriktas på dessa punkter. Då väsentliga delar av här aktuella frågor inom Sverige är föremål för en statlig utredning vill styrelsen nu begränsa sig till följande mera allmänna synpunkter.

Sjösäkerhet

De två viktigaste faktorerna för sjösäkerhet med fritidsbåtar får anses vara dels att båten uppfyller rimliga säkerhetskrav och är försedd med vederbörlig säkerhetsutrustning, dels att föraren är kompetent att

på ett betryggande sätt föra båten till sjöss. Av betydelse för sjösäkerheten är också utprickning av farleder, anslag om fartbegränsning, ank-ringsförbud m. m. samt ansvarighetsfrågor vid båtolyckor.

I fråga om säkerhetskrav på fritidsbåtar finns för närvarande inga normer vare sig i Sverige eller inom de övriga nordiska länderna. Inom ramen för det arbete som sker i ICOMIA (International Council of Marine Industries Association), närmast dess säkerhetskommitté har emellertid nyligen utformats säkerhetsnormer för fritidsbåtar upp till fem meters längd, vilka bestämmelser antagits av flera utomnordiska länder. Inom såväl vårt land som i Finland har respektive båtindustri-organisationer tagit aktiv del vid utformningen av dessa normer. Det synes därför lämpligt att den nordiska harmoniseringen och bestämmelserna på detta område så långt möjligt anknyts till vad som blir mera allmängiltigt på det internationella planet.

Frågan om behovet av formella kompetenskrav för förare av fritidsbåtar har inom och mellan berörda instanser varit föremål för livliga diskussioner sedan flera år tillbaka. Tredje lagutskottet summerar i sitt utlåtande nr 57 år 1969 att "förhållandena för närvarande inte motiverar krav på obligatoriskt förarintyg eller annat kompetensbevis för att föra mindre fritidsbåtar" utan anser att nödvändiga kunskaper och färdigheter i navigation, sjövätt m. m. bör kunna skaffas på frivillig väg.

Sedan 1 januari 1971 gäller i Sverige obligatoriskt krav på skeppar-examen för framförande av fritidsbåtar med en största längd av minst tolv meter och en största bredd av fyra meter. Med hänsyn till den ökande omfattningen av relativt stora fritidsbåtar med kraftiga motorer och därmed ofta betydande fartresurser synes det från allmän sjösäkerhets-synpunkt motiverat, att frågan om krav på åtminstone någon formell kompetens för framförande av sådana båtar övervägs. Med hänsyn till att denna fråga liksom ett flertal andra i detta ärende ingående frågor för närvarande är föremål för en svensk statlig utredning, vill styrelsen nu begränsa sig till denna principiella ståndpunkt. Styrelsen vill dock samtidigt understryka, att det med hänsyn till den övervakning av sjö-trafiken med fritidsbåtar som ankommer på tullverkets kustbevakning är angeläget, att eventuella nya bestämmelser i detta avseende blir enhetligt utformade inom de nordiska länderna.

Trots fleråriga försök att få till stånd ett för de nordiska länderna enhetligt system för utprickning i farleder har detta hittills endast delvis kommit till utförande. I fråga om farledsskyltar är bristen i enhetlighet än mer påtaglig. Inför det växande besöksutbytet av fritidsbåtar mellan de nordiska länderna synes det för sjösäkerheten angeläget att så stor likhet som är praktiskt möjligt råder på detta område.

Krav på obligatorisk ansvarighetsförsäkring finns för närvarande inte inom något av de nordiska länderna. Enligt vad styrelsen erfarit pågår emellertid inom båtförsäkringsbranschen överväganden som åtminstone

för Sveriges del kan förväntas medföra att ansvarighetsförsäkring för båt normalt kommer att ingå i den traditionella hemförsäkringen.

Miljövård

Ehuru vattenföreningar m. m. från fritidsbåtar inte kan sägas vara något större problem såvitt gäller öppna sjön och öppna fjärdar kan dock lokala problem uppstå på platser med stor anhopning av fritidsbåtar, t. ex. i s. k. gästhamnar. Problemet som torde vara ganska likartat inom de nordiska länderna berör bl. a. tömning och hämtning av sopor samt åtgärder för att förhindra vattenförening genom toalettutsläpp från fritidsbåtar. Medan det förstnämnda nedskräpningsproblemet och åtgärderna mot detta väsentligen får anses vara en nationell angelägenhet — dock med undantag för Öresund — skulle det vara till fördel om bestämmelser rörande sanitära anordningar på fritidsbåtar ges samma eller likartad utformning inom Norden.

Övriga synpunkter

En fråga som för närvarande tilldrar sig stort intresse såväl inom Sverige som inom de övriga nordiska länderna är ifrågasatt obligatorisk registrering, med eller utan yttre märkning av vissa slag av fritidsbåtar. Med hänsyn till pågående utredning vill styrelsen nu begränsa sig till följande synpunkter.

Ett betydande problem för tull- och polismyndigheterna är det ökande antalet båtstölder. Ett registreringssystem skulle underlätta att stulna båtar och båtar som slitit sina förtöjningar i större utsträckning än nu kunde skaffas till rätta. Ett registreringsförfarande kombinerat med förebyggande av vederbörlig åtkomsthandling i samband med inregistreringen skulle vidare vara till gagn för en uppbromsning av den under senare år tilltagande insmugglingen av utomlands inköpta fritidsbåtar. Även för övervakningen av andra aktiviteter med fritidsbåtar skulle vissa fördelar kunna påvisas med en obligatorisk registrering.

En sådan registrering drar emellertid med sig kostnader för administration och kontroll, vars omfattning kräver ett mer ingående studium för att kunna klarläggas. Då styrelsen förutsätter att så kommer att ske av den s. k. fritidsbåtsutredningen saknas anledning att här närmare gå in på avvägningsfrågan om kostnader och effektivitet av ett obligatorium i denna fråga. Det synes emellertid uppenbart att frågan främst är av nationell art och inte i avgörande mån påverkar medlemsförslagets syften.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis får generaltullstyrelsen anföra att vid en harmonisering av de nordiska ländernas bestämmelser rörande fritidsbåtar, avseende främst bör fästas vid säkerhetsnormer, utprickning och andra

sjösäkerhetsanordningar, normer för sanitära anordningar på fritidsbåtar ävensom eventuella kompetenskrav för förare av vissa fritidsbåtar medan, när det gäller åtgärder mot nedskräpning till sjöss (med undantag för Öresund) samt frågor om registrering och ansvarighetsförsäkring, behovet av enhetlighet i de nordiska bestämmelserna synes mindre framträdande.

Stockholm den 30 mrs 1971

Generaltullstyrelsen

Lennart Eriksson

R. Engdahl

Tullverket, chefen för östra kustdistriktet:

Kustdistriktchefen har intet att erinra mot att enhetliga bestämmelser genomföras.

Vad gäller de i förslaget angivna delfrågorna har kustdistriktchefen vid några tillfällen tidigare avgivit yttrande och har intet däröver att tillägga.

Stockholm den 8 december 1970

Chefen för östra kustdistriktet

Gösta Marsing

Tullverket, chefen för västra kustdistriktet:

Som motivering för sitt förslag anför förslagsställarna bl. a. att antalet fritidsbåtar ökar och att antalet sådana båtar i Sverige, roddbåtar och liknande ej inräknade, redan uppgår till mellan 350 000 och 400 000. För att kunna bedöma om det är angeläget med här åsyftade enhetliga bestämmelser är det emellertid av mindre intresse att känna båtbeståndets storlek i respektive länder än att ha tillgång till konkreta uppgifter om omfattningen av småbåtstrafiken över gränserna. Förslagsställarna säger härom endast att inom flera fritidsområden "äger ett livligt nordiskt besöksutbyte rum".

Såvitt kustdistriktchefen kan bedöma, utifrån de iakttagelser som kunnat göras på västkusten, är utrikestrafiken med fritidsbåtar betydande och ökar kraftigt. Den årliga ökningen är svår att beräkna men torde ha minst samma omfattning som ökningen av antalet försäkrade båtar, d. v. s. 5—10 procent. Orsaken till ökningen torde främst vara att allt fler skaffar sig större och sjövärdigare båtar och bättre kunskaper i navigation men också att många lockas till färder utanför de nordiska länderna för att få tillfälle anskaffa obeskattad sprit och tobak.

Förslagsställarna synes således ha goda skäl för sin hemställan. På sikt lär man inte kunna undvika att genomföra en långtgående enhetlighet i reglerna för småbåttrafiken på samma sätt som redan skett beträffande biltrafiken och detta inte endast vad avser de nordiska länderna. Ett genomförande av enhetliga bestämmelser kommer emellertid att medföra extra kostnader för det enskilda landet, antingen för nya anordningar eller för ändring av redan befintliga i och för sig fullt funktionsdugliga. Detta förhållande samt betydande skillnader bl. a. i kusternas och båtbeståndens beskaffenhet torde göra det svårt att snabbt komma fram till någon mera omfattande likformighet. Erfarenheterna från tillkomsten av den nya utprickningen år 1965 och det från år 1967 vilande förslaget till enhetliga anslagstavlor för fartbegränsningar, ankringsförbud etc. tyder härpå. Det torde således bli nödvändigt — om inte angelägna svenska reformer skall bli fördröjda — att börja med det mest angelägna och gå fram i små etapper.

I förslaget har bl. a. påpekats att viss, ehuru olika utformad, registreringsplikt finns i Norge och Finland men helt saknas i Danmark och Sverige samt att ansvarsförsäkring ej är obligatorisk i något av länderna. En mera fullständig lista på de frågor, som skulle kunna bli föremål för enhetliga föreskrifter, återfinns, dels i tredje lagutskottets utlåtande nr 57 år 1969 i anledning av motioner av hrr Brundin och Thylén m. fl. om regler för trafik med fritidsbåtar, dels i direktiven till de år 1970 tillsatta sakkunniga för att utreda frågor kring fritidsbåttrafiken. För sin del vill kustdistriktchefen särskilt understryka det angelägna i att frågan om registreringsplikt, obligatorisk ansvarsförsäkring och enhetligt utseende på anslagstavlor snarast utredes och får en för åtminstone de nordiska länderna gemensam lösning.

Kustdistriktchefen delar således förslagsställarnas uppfattning att enhetliga bestämmelser i Norden beträffande småbåtar och trafiken med dem bör eftersträvas.

Göteborg den 4 januari 1971

V. Fryksmark

Sjösäkerhetsrådet:

Det är i hög grad önskvärt att det inom Norden gäller samma regler för fritidsbåtarna. En omfattande lagstiftning finns redan på detta område och bl. a. följande regler i Sverige berör helt eller delvis fritidsbåtarna och trafiken med dem:

Sjölagen
Sjötrafikförordningen
Sjötrafikkungörelsen
Lag om säkerheten på fartyg (säkerhetslagen)

Kungörelse om tillämpningen av ovanstående lag (Säkerhetskungörelsen och säkerhetsreglementet)
 Lag om Sveriges sjöterritorium
 Lag om åtgärder mot oljeförorening till sjöss
 Naturvårdslagen
 Skyddsområdeskungörelsen
 De internationella sjövägsreglerna
 Lanternekungörelsen
 Kompasskungörelsen
 Kungl. kungörelse om kompetenskrav för förare av större fritidsbåt
 Lokala kungörelser utfärdade av respektive länsstyrelse eller sjöfartsverket med stöd av 5 § Sjötrafikförordningen
 Sjöfartsstyrelsens kungörelse angående
 förarintyg
 skepparexamen
 svensk utprickning
 Kungl. kungörelse: Lots- och Fyrkungörelse
 Hälsovårdsstadgan
 Tullstadgan

Av dessa bestämmelser är de internationella sjövägsreglerna likalydande medan sjölagen, säkerhetslagen, lanterne- och kompasskungörelsen i huvudsak är likalydande i de nordiska länderna och sjötrafikförordningen har så långt praktiskt möjligt utformats lika. Vad gäller speciella bestämmelser för fritidsbåtar finns i Sverige endast kungörelsen om kompetenskrav för förare av större fritidsbåt. Av de övriga nordiska länderna har Norge registreringsplikt för motorbåtar och Finland en lag om båttrafik från 1968 samt registreringsplikt för vissa motorbåtar, den senare tillkommen för att stävja spritsmugglingen som förekom på 1920- och 1930-talen. Ett införande av enhetliga bestämmelser i Norden måste innebära att alla länderna är beredda att införa nya, att ändra eller att slopa redan införda bestämmelser. Att stora svårigheter föreligger härvidlag visar resultatet av försöket att införa en gemensam nordisk utprickning 1965. Sverige ändrade sitt system medan övriga länder i allt väsentligt behöll sina och den avsedda enhetligheten uteblev.

Medlemsförslaget tar upp önskemål om enhetlighet på tre områden: registrering av fritidsbåtar, ansvarsförsäkring och kompetenskrav vid förande av fritidsbåt.

Registrering av fritidsbåtar finner sjösäkerhetsrådet ej vara en metod att förbättra säkerheten i fritidsbåttrafiken. Med den kännedom rådet hittills förvärvat om fritidsbåtolyckorna och deras orsaker synes ingen av dessa olyckor kunnat undvikas eller dess verkningar minskats genom att vederbörande båt varit införd i något register eller försedd med nummer på utsidan. Vanligaste olyckan består i att någon faller överbord oftast från en liten båt (under fem meters längd) med ingen eller relativt svag motor. En påtagen flytväst hade i flesta fall kunnat rädda

vederbörande men ett eventuellt registreringsnummer hade ej gjort vare sig till eller från. Erfarenheter från biltrafiken tyder inte på att ett registreringsnummer skulle ha någon nämnvärd försiktighetshöjande verkan på föraren. Samma gäller en båtförare som saknar omdöme och sjövätt. Ur säkerhetssynpunkt synes registrering således ej ha någon funktion att fylla.

Frågan om obligatorisk ansvarsförsäkring har vid olika tillfällen behandlats inom sjösäkerhetsrådet och bl. a. föranlett en undersökning huruvida något fall var känt inom försäkringsbranschen där en skadelidande blivit utan ersättning på grund av att den vållande fritidsbåtföraren saknat ansvarsförsäkring. Inget sådant fall har kunnat påvisas, vilket dock inte utesluter att det kan ha förekommit i något enstaka fall, men frekvensen torde vara mycket låg. Detta förhållande i förening med den utveckling inom försäkringsbranschen, som redovisas i sjösäkerhetsrådets protokoll nr 2/70 och som återges i tredje lagutskottets utlåtande nr 30/1970, utgör underlaget för sjösäkerhetsrådets i protokollet redovisade uppfattning att skäl ej föreligger att rekommendera en obligatorisk speciell ansvarsförsäkring. I samtliga nordiska länder utom Finland har, som framgår av medlemsförslaget och ovanstående, tanken på en obligatorisk ansvarsförsäkring avvisats under de senaste åren. I Finland tillkom lagen om båttrafik 1968 och i propositionen till riksdagen med förslag till denna lag sägs ingenting om en obligatorisk ansvarsförsäkring. Man kan dock antaga att frågan varit uppe i förberedelserna till propositionen men därvid förkastats. Ett förslag från Nordiska rådet till de olika regeringarna om obligatorisk ansvarsförsäkring för fritidsbåtar torde därför ha ringa utsikt att vinna gehör.

Av de nordiska länderna har endast Sverige formella kompetenskrav för förare av fritidsbåtar och då begränsat till båtar med en största längd av minst 12 meter och en största bredd av minst 4 meter. Bakgrunden till detta kompetenskrav är den snabba rationalisering som skett av den svenska handels- och fiskeflottan under 1950- och 1960-talen och som medfört ett kraftigt utbud av olönsamma fraktskutor och fiskefartyg. Dessa har kunnat förvärvas för konvertering till fritidsbåtar till priser som givit mycket båt för pengarna och därför blivit attraktiva. Köparna har ofta helt saknat de kunskaper och den sjövana som krävs för att rätt kunna navigera och manövrera dessa i förhållande till gängse fritidsbåtar stora fartyg. Huruvida en liknande strukturomvandling av yrkessjöfarten skett i övriga nordiska länder och därmed skapat samma problem som i Sverige bör bedömas av de enskilda länderna själva. Skulle resultatet härav bli att ett formellt kompetenskrav bör ställas på förare av större fritidsbåtar synes enhetlighet i bestämmelserna ha ett praktiskt värde och därför vara önskvärd.

Att utvidga kravet på formell kompetens till att omfatta även mindre båtar och komplettera kravet med minimiålder för att föra vissa slag

av fritidsbåtar genom särskild lagstiftning synes ej befogat då sjölagens § 5a, 58, 59 och 323 redan är tillämpliga. Den väg sjösäkerhetsrådet valt för att förbättra säkerheten i fritidsbåttrafiken är baserad främst på frivillig utbildning och propaganda. För ungdom och vuxna pågår i dag en omfattande kursverksamhet inom båtklubbar, bildningsförbund och andra organisationer och Sveriges radio ger i likhet med som skett de tre senaste åren genom radiokursen "Rätt kurs på sjön" under våren 1971 envar möjlighet att studera på egen hand. Flertalet av dessa kurser leder fram till förarintyg och många också till skepparexamen. Intresset för denna utbildning har det senaste året ökat starkt. Till och med 1969 har enligt till sjöfartsverket lämnade uppgifter cirka 30 000 förarintyg delats ut.

I Sverige kommer även sannolikt fr. o. m. läsåret 1971—72 undervisning i sjövätt att vara obligatorisk i grundskolan och ett gemensamt införande av sådan undervisning i Norden skulle vara en synnerligen positiv åtgärd för att på sikt erhålla ett bättre uppträdande på sjön. Denna undervisning kan på högstadiet utvidgas till att omfatta sjövätt, båt-kunskap, väjningsregler och elementär navigering.

Propaganda bedrivs i flera former såsom trycksaker, radiomaningar, tidningsartiklar och vandringsutställningar. Kombinationen av utbildning och propaganda har visat gott resultat och det är de övervakande myndigheternas, polisens och kustbevakningens uppfattning att allmänhetens uppträdande på sjön förbättrats och att antalet förseelser inte ökat i takt med det ökade båtantalet. Det yttrande av sjövättskommittén som förslagsställarna refererar gjordes 1963 och är inte relevant i dag. Sjövättskommittén inledde sitt arbete 1963 och resultatet av detta är ovan relaterade förbättring under senare år.

Sjösäkerhetsrådet vill särskilt peka på två områden, som ej berörts i medlemsförslaget men där stort behov föreligger av nordisk enhetlighet, nämligen utprickning av farleder och grund samt säkerhetsnormer för byggande av småbåtar.

Beträffande utprickningen gjordes som tidigare nämnts ett försök att skapa enhetlighet i systemen och sjömärkenas utseende men resultatet blev en halvmesyr. Som medlemsförslaget mycket riktigt påpekar sker ett livligt besöksutbyte mellan de nordiska länderna och en stark ökning av dessa besök kan förväntas inte minst från svensk sida. På senare år har den båtköpande allmänhetens intresse alltmer inriktats på beboeliga och ofta sjövärdiga båtar som medger längre turer och då gärna till ett grannland. Att hela tiden ha samma utprickningssystem att följa måste underlätta framförandet av båten och bidra till en ökad säkerhet.

Beträffande säkerhetsnormer för byggande av småbåtar har ännu inget av de nordiska länderna officiellt antagit några sådana. Flertalet drunkningsolyckor i fritidsbåttrafiken inträffar med små båtar oftast

under 5 meters längd och då genom överbelastning eller kantring. Att råda bot för detta förhållande är en viktig uppgift och en väg är att förbättra båtmaterielen med avseende på stabilitet och flytförmåga samt tydlig upplysning till båtens brukare hur stor belastning båten med rimlig säkerhet kan bära. Normer för dylik säkerhetsprovning har arbetats med lokalt under många år med olika utgångspunkter, metodik och målsättning. Småbåtmarknaden är internationell. Inte minst internordiskt sker en omfattande försäljning. Det är därför nödvändigt att säkerhetsnormer utarbetas på en bred internationell bas. I säkerhetskommittén inom ICOMIA (International Council of Marine Industries Association) har utarbetats och slutligt antagits ett förslag till säkerhetsnormer för rodd- och motorbåtar upp till 5 meters längd. I såväl Finland som Sverige har respektive båtindustriorganisationer tagit aktiv del i utarbetandet av dessa normer och också byggt upp en kontrollorganisation. Det synes därför lämpligt att vid behandling av fritidsbåtsfrågorna inom Nordiska rådet hänsyn tages till detta arbete och den internationella räckvidd det har.

Sjösäkerhetsrådet tillstyrker således att enhetliga bestämmelser i säkerhetsavseende om fritidsbåtar skapas och tillämpas i Norden.

Stockholm den 13 januari 1971

P. Simonsson

Ordförande

Bo Björkgren

Sekreterare

Länsstyrelsen i Stockholms län, väg- och trafiksektionen:

Enligt bemyndigande 29 juni 1970 har chefen och statsrådet för jordbruksdepartementet tillkallat fem sakkunniga med uppdrag att utreda de frågor som hör samman med fritidsbåttrafiken. Enligt utredningsdirektiven skall bl. a. frågan om obligatorisk registrering av vissa slag av fritidsbåtar utredas. Länsstyrelsen i Stockholms län, som är tveksam om behovet av ett sådant register, anser att utredningens förslag och ställningstagandet till detta bör avvakas innan beslut fattas om regeringarna i de nordiska länderna skall rekommenderas att genomföra enhetliga bestämmelser om fritidsbåtar och trafiken med dem.

Länsstyrelsen är således icke för närvarande beredd tillstyrka motiönärernas förslag.

Stockholm den 14 januari 1971

På länsstyrelsens vägnar

Herbert Hökeberg

Sten Almling

Länsstyrelsen i Malmöhus län, landskansliet, har i skrivelse den 18 december 1970 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Länsstyrelsen i Malmöhus län, allmänna sektionen:

Med hänsyn till den stora omfattning och ökade betydelse nöjesbåttrafiken numera har i de nordiska länderna anser länsstyrelsen i likhet med förslagsställarna, att bestämmelserna om fritidsbåtar bör samordnas och göras enhetliga i Norden. Länsstyrelsen tillstyrker därför det framlagda förslaget.

Malmö den 12 januari 1971

På länsstyrelsens vägnar

Ake Eklöf

Sven-Erik Brumark

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län:

I anledning härav får länsstyrelsen överlämna från chefen för västra kustdistriktet (*se ovan*) och polismyndigheten i Göteborgs polisdistrikt (*se nedan*) inkomna yttranden samt för egen del anföra följande.

Länsstyrelsen har tidigare i olika sammanhang stött förslag om ett vidgat nordiskt samarbete. Det får anses angeläget, att detta samarbete fortsätter och om möjligt intensifieras.

I samtliga nordiska länder har fritidsbåtarna ökat starkt i antal under de senaste åren och denna ökning torde komma att fortsätta. Redan nu finns ett livligt besöksutbyte med fritidsbåtar mellan Bohuslän och områdena kring Oslofjorden. Även dylikt besöksutbyte tvärs över Kattegatt mellan Bohuslän och Jylland förekommer och torde komma att öka i omfattning med utvecklingen av större fritidsbåtar. Under sådana förhållanden får det anses mycket önskvärt att enhetliga bestämmelser i Norden med avseende på fritidsbåtar kommer till stånd. Länsstyrelsen får därför förorda att den i förslaget väckta frågan närmare utredes i syfte att åstadkomma samnordiska bestämmelser på detta rättsområde.

Göteborg den 5 januari 1971

Per Nyström

Sven-Erik Husberg

Fritidsbåtutredningen:

— — — får fritidsbåtutredningen tillstyrka förslaget och understryka det angelägna i genomförandet av enhetliga bestämmelser för fritidsbåttrafiken — inte minst med hänsyn till det alltmer ökande antalet fritidsbåtar och dessas rörelser mellan de nordiska länderna. Först med införandet av likartade bestämmelser, kan dessa till fullo få avsedd verkan.

Enligt de riktlinjer som fritidsbåtutredningen uppdragit för sin verksamhet förutsättes samarbete med relevanta verksamheter i de nordiska länderna.

Stockholm den 17 december 1970

Karl Frithiofson

Ordförande

Katrin Mehr

Sekreterare

Svenska försäkringsbolags riksförbund:

Riksförbundet finner det principiellt riktigt att sträva efter att få till stånd en samordning av sjötrafikreglerna då det gäller småbåttrafiken i de nordiska länderna. Hänsyn måste dock tagas till olikheter i kustförhållanden och annat som kan motivera vissa skillnader i trafikreglerna.

I förslaget konstateras att det ej finns någon obligatorisk ansvarsförsäkring för fritidsbåtar i något nordiskt land. I detta sammanhang vill riksförbundet nämna att ansvarsförsäkring inkluderas i nästan alla båtförsäkringar som tillhandahålles i Sverige. Vidare bör i sammanhanget framhållas att produktutvecklingen inom sakförsäkringssektorn har medfört att ett växande antal fritidsbåtar (i huvudsak roddbåtar och mindre utombordsmotorbåtar) inkluderas under villa-, sportstuge- eller hemförsäkring. I sådana försäkringar inkluderas ansvarsförsäkring automatiskt.

Riksförbundet konstaterar att de ersättningsanspråk som riktats mot försäkringsbolagen under ansvarsförsäkringsmomentet i försäkringarna har haft en mot bakgrunden av det ökande beståndet av fritidsbåtar synnerligen låg frekvens. Särskilt gäller detta personskador.

Som nämns i förslaget har i Sverige tillsatts sakkunniga för att utreda frågor kring fritidsbåttrafiken. Enligt riksförbundets mening bör resul-

tatet av denna utredning avvaktas innan några åtgärder vidtages i samordningssyfte beträffande småbåttrafiken i Norden.

Stockholm den 14 januari 1971

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Olle Karleby
Styrelsens ordförande

Richard Schönmeyr
Verkställande direktör

Sjösportens samarbetsdelegation:

Från länsstyrelsen har Sjösportens samarbetsdelegation (Svenska seglarförbundet, Sveriges motorbåtsunion och Svenska kryssarklubben) erhållit ett medlemsförslag i Nordiska rådet angående enhetliga bestämmelser i Norden med avseende på fritidsbåtar.

Förslaget skildrar de olikheter, som förefinnes i bestämmelserna om fritidsbåttrafiken i Danmark, Finland, Norge och Sverige och utmynnar i tanken på en samordning av gällande regler.

I motionen framhålles, att Sverige tillsatt en sakkunnigutredning 1970 med uppdrag att överväga och pröva praktiskt taget alla frågor sammanhörande med fritidsbåtporten.

Det synes samarbetsdelegationen lämpligast, att utredningsresultatet först måste redovisas, antingen helt eller delvis, innan ställning kan tagas till förslag om enhetliga bestämmelser. Delegationen medger önskvärdheten av gemensamma och entydiga regler, men vill framhålla att en utredning som den nyss inledda, måste kunna arbeta utan bundenhet av överenskommelser av överstatlig art.

Sjösportens samarbetsdelegation uttalar som sin uppfattning, att föreliggande medlemsförslag till Nordiska rådet inte bör upptagas till behandling i detta skede, men väl efter den i Sverige pågående utredningens resultatsredovisning.

Stockholm den 11 december 1970

Sjösportens samarbetsdelegation

Enligt uppdrag

Bo A. Stålbo

Folksam:

Vi vill tillstyrka förslaget.

Emellertid bör följande beaktas. Flera av de aktuella problemen — kanske rent av alla — är störst i Sverige. Det är då möjligt att man i de övriga länderna tvekar att införa så långtgående bestämmelser, som

kommer att anses lämpliga i Sverige, samt att övervägandena drar ut på tiden. Om en harmonisering skulle betyda väsentliga kompromisser för Sverige eller avsevärd försening, kan det ifrågasättas om inte en viss lagstiftning rörande svenska vatten bör komma till stånd även om inte motsvarande sker i de andra länderna. En sådan lagstiftning bör då kunna utformas med hänsyn till en framtida anpassning till enhetliga bestämmelser.

Det synes därför angeläget att rekommendationen utformas så, att inte den pågående svenska utredningen försenas.

Stockholm den 14 januari 1971

Folksam

Knut Lindberg

Olle Rydberg

BILAGA 3

I efterhand inkommet yttrande

D a n m a r k

Dansk Motorbåds Union:

— — — kan vi herved udtale, at Dansk Motorbåds Union, der iøvrigt er medlem af nordisk bådåd "Nordbåt", også er interesseret i sådanne bestemmelser.

Vi er endvidere af den opfattelse, at man også i Nordisk Råd bør tage udformningen om ensartede bestemmelser for benyttelsen af de såkaldte medborgerkanaler på 27 mhz., specielt kanal 11 A. & 16, der er frigivet til maritime kanaler, op til overvejelse, da vi er af den mening, at det vil være til væsentlig gavn for større sikkerhed til søs.

København, den 1. oktober 1971

P. u. v.

O. Tørsleff

Formand

Medlemsförslag

om nordisk konsumentupplysning om personbilar

(Väckt av Ragnar Christiansen, Sture Palm och Ulf Sundqvist)

BILAGA 2

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk komite for konsumentspørsmål:

— — — — —

I den forbindelse skal komiteen få vise til sin uttalelse av 26. april 1968 til de nordiske lands regjeringer. Uttalelsen er sitert i det medlemsforslag som skal behandles på Nordisk Råds 19. møte.

Komiteen vil gjerne få understreke at den generelt sett er av den oppfatning at det nordiske samarbeidet med vare- og tjenesteundersøkelser med fordel kan utvides og bringes inn i fastere former. Dobbeltarbeid kan derved unngås, og samarbeidet kan føre til en rasjonell fordeling av arbeidsoppgavene og en bedre utnyttelse av ressursene på området. Disse synspunkter er begrunnet og fremhevet i en henvendelse av 21. november 1970 til angjeldende departementer/ministerier i de nordiske land.

Når det spesielt gjelder nordisk samarbeid med undersøkelses- og opplysningsvirksomhet for personbiler, synes fordelene å kunne være særlig store, og komiteen vil igjen få vise til sin begrunnelse for dette, gitt i nevnte uttalelse av 26. april 1968.

Oslo, 28. desember 1970

Nordisk komite for konsumentspørsmål

Inger L. Valle

Formann

Liv Kielland Bauck

Sekretær

D a n m a r k

Justitsministeriet har i skrivelse den 24 marts 1971 forklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Handelsministeriet:

I den anledning skal handelsministeriet meddele, at man er bekendt med de af Nordisk Råd indhentede udtalelser fra Forenede Danske Motorejere og KDAK, Sammenslutningen af Automobilfabrikanter og Importører, Forbrugerrådet og Danmarks Automobilhandler-Forening.

Handelsministeriet er endvidere bekendt med, at *statens biltilsyn* over for justitsministeriet har udtalt sig meget positivt om det fremsatte medlemsforslag.

Med henblik på medlemsforslaget skal *handelsministeriet* udtale, at man går ud fra, at der vil være store fordele forbundet med et nærmere nordisk samarbejde på dette område, idet der her er tale om et såvel teknisk kompliceret som tids- og omkostningskrævende arbejde. Handelsministeriet kan derfor anbefale, at mulighederne herfor nærmere undersøges.

København, den 25. marts 1971

H. Christiansen

Kg. Arnskov

Førerprøvesagkyndiges Landsforening:

Landsforeningen finder, der er behov for en uhildet testning og undersøgelse af motorvogne, idet de undersøgelser man har i dag foretages af så vidt forskellige instanser og er ikke tilstrækkelig vejledende for befolkningen, selv om testninger foretaget af motororganisationer vel må siges at kunne være oplysende, hvis den foruden medlemmerne også kom til kendskab for befolkningsflertallet.

Med supplerende oplysninger i spørgsmålet tillader landsforeningen sig også at foreslå følgende:

1. Oprettelse af et statens autoråd eller lign.
2. Udgivelse af auto-forbrugervejledning.
3. Rådet bør bestå af teknisk uddannede, der samarbejder med statens biltilsyn.
4. Udvidede sikkerhedsforanstaltninger.

Ad 1.

Ligesom man har et forbrugerråd, som giver råd og vejledning om forskellige brugsting, vil der også være behov for et uhildet organ, evt.

underlagt staten, der kan give tilsvarende råd og oplysninger om motor-køretøjer.

Det er f. eks. ganske almindeligt, at personer, som står for at skulle købe motorvogn, ofte er rådvilde, når det gælder valg af vogntype, og nye førerbevis-indehavere spørger os ofte til råds, hvilken motorvogn, det er klogest at købe.

Den høje anskaffelsespris, hvor omsætningsafgiften normalt mere end fordobler prisen for det enkelte køretøj, er afgørende for, at man ønsker at vælge fornuftigt.

Ad 2.

Forbrugervejledning vedr. motorkøretøjer bør udgives regelmæssigt nogle gange årligt evt. også gennem TV., således at en virkelig forbrugervejledning finder sted om de tekniske data, garantiordninger, køreegenskaber, pålidelighedsundersøgelse, tabel over driftssikkerhed, reparationsudgifter og udgifter anført i danske cirka-priser m. v.

Ad 3.

Kvalificerede personer skal forestå de forskellige undersøgelser og samarbejde med personalet i statens biltilsynshaller, hvor man har erfaring i materielle fejl og mangler fra syn af motorkøretøjer, og hvor man råder over et stort materiale vedr. defekte dele fra motorkøretøjer.

Ad 4.

Det sikkerhedsmæssige udstyr på motorvogne, som i de senere år har vundet udbredelse, trænger ligeledes til at blive vurderet.

Værdien af de forskellige indførte sikkerhedsforanstaltninger bør nærmere undersøges, og resultatet bør komme til forbrugernes kendskab.

Vedr. handel med brugte vogne vil en forbrugeroplysning også være vejledende og kan være med til at tjene færdselssikkerheden, ligesom en lovpligtig og regelmæssig undersøgelse på prøvestand af alle brugte motorvogne også ville være en støtte for befolkningen og virke betryggende for færdselssikkerheden.

Landsforeningen kan derfor tilslutte sig det allerede foreliggende forslag om forbrugeroplysning, og at det ikke blot bør være en national opgave, men at det bør indgå som en internordisk opgave efter behandling og anbefaling i Nordisk Råd.

København, den 28. december 1970

Leif Hansen

Formand

Rådet for Større Færdselssikkerhed:

Forslaget giver ikke anledning til bemærkninger fra rådets side.

København, den 5. januar 1971

P. r. v.

Ulrik Duurloo

Forbrugerrådet:

I den anledning skal vi meddele, at Forbrugerrådet kan anbefale, at det stillede forslag, hvorefter de nordiske regeringer opfordres til samarbejde vedrørende afprøvning af og forbrugeroplysning om personbiler, søges fremmet.

Forbrugerrådet anser et sådant samarbejde for meget værdifuldt, idet afprøvningens sigte kan tillempes de specielle nordiske forhold. Forbrugerrådet deler helt den opfattelse, som er blevet udtalt af Nordisk Komite for Konsumentspørgsmål i komiteens brev af 28. december 1970, at det nordiske samarbejde med varer og tjenesteydelser med fordel kan udvides og bringes ind i faste rammer. Herved kan undgås dobbeltarbejde, og samarbejdet kan føre til en rationel fordeling af arbejdsopgaverne og en bedre udnyttelse af ressourcerne på området.

Særlig på området vedrørende biler finder Forbrugerrådet et samarbejde særdeles hensigtsmæssigt og henstiller samtidig, at tilrettelæggelsen af et sådant arbejde vil tilgodese såvel sikkerhedsmæssige som økonomiske hensyn, samt at der tages tilstrækkeligt hensyn til forurensningsproblematikken.

København, den 11. januar 1971

P. r. v.

Lis Groes

Formand

Helle Munch-Petersen

Kontorchef

Fællesudvalget for Forenede Danske Motorejere (FDM) og Kongelig Dansk Automobil Klub (KDAK):

Som forbrugerorganisationer er FDM og KDAK klart tilhængere af, at der gives forbrugerne så mange relevante oplysninger som muligt ved evt. køb. Især ved anskaffelse af kostbare langvarige forbrugsgoder som biler er det vigtigt, at forbrugerne sidder inde med en viden, der

sætter dem i stand til at træffe det rette valg såvel ud fra sikkerhedsmæssige betragtninger som ud fra en nøje bedømmelse af, i hvilket omfang markedsudbudene kan dække behovet.

Konsumentoplysninger om biler bør derfor selvsagt såvel indeholde en beskrivelse af bilens sikkerhedsmæssige stand som af de enkelte faktorer, der i øvrigt er relevante ved valg af bil. Fællesudvalget ønsker i denne forbindelse at påpege det ønskelige i en ordning, hvorefter de nordiske lande indleder et nærmere samarbejde med henblik på udformningen af ensartede minimumskrav for typegodkendelse af biler. Sådanne krav må både rette sig mod den aktive sikkerhed, altså hensynet til at formindske risikoen for kollision, og mod den passive sikkerhed, altså hensynet til at afbøde virkningen, hvis en kollision alligevel sker.

I medlemsforslaget omtales de i dags- og fagpresse offentliggjorte afprøvningsresultater, og det kritiseres blandt andet, at oplysningerne jævnligt ikke er sammenlignelige. I denne forbindelse finder vi det rimeligt at gøre opmærksom på, at de af FDM offentliggjorte bilprøver er opbygget på en sådan måde, at de afprøvede biler på et betydeligt antal punkter direkte kan sammenlignes. Det bør i øvrigt tilføjes, at det er en uhyre kompliceret opgave at producere et meget detaljeret sammenlignende materiale, blandt andet fordi en lang række meget væsentlige egenskaber, f. eks. en hel del oplysninger om køreegenskaber, ikke er direkte målelige.

Vi kan fuldt ud tiltræde de kriterier, der i næstsidste afsnit i medlemsforslagets side 1 er opstillet som nødvendige forudsætninger for at skabe en tilfredsstillende forbrugeroplysning, og mener i al beskedenhed at kunne hævde, at det er disse kriterier, der arbejdes efter på FDMs prøvestationer og ved udarbejdelsen af bilprøverapporterne.

Det kan indvendes, at de målinger af bilens egenskaber, som er nedfældet i prøverapporten, er fremkommet på grundlag af et relativt beskeden kørselomfang, idet bilerne bedømmes efter en prøvekørsel på 1 500—2 500 km. Skulle man have et dækkende billede af bilens kvalitet i form af reparationsbehov, prisen for reparationer, forventet brugtvognspris, benzin- og gummiudgift m. m., ville en prøvekørsel over f. eks. 50 000 km eller mere være et mere realistisk bedømmelsesgrundlag. En så omfattende afprøvning vil imidlertid være overordentlig bekostelig, da den for at give et tilstrækkeligt sikkert billede bør omfatte adskillige eksemplarer af samme mærke og model kørt under forskellige driftsforhold og af forskellige førere. Afprøvningen vil normalt strække sig over en lang periode, men for at have værdi skal resultaterne foreligge hurtigt, og de kan derfor kun fremskaffes gennem accelererede prøver, hvorved det realistiske billede i nogen grad forvrænges. Trods disse mangler vil en sådan afprøvning naturligvis være af stor interesse.

Hvis opgaven søges gennemført på offentligt nordisk plan, er fællesudvalget selvsagt villig til at stille FDMs erfaringsmateriale til disposi-

tion, ligesom fællesudvalget om ønsket gerne deltager i tilrettelæggelsen af selve afprøvningsarbejdet.

Det efter vor mening største problem ved udformningen af en varedeklaration ligger i at viderekommunikere det omfattende afprøvningsmateriale til forbrugerne på en tilfredsstillende måde. Dels må det i denne forbindelse påses, at den på teknisk grundlag hvilende sagkyndige bedømmelse ikke bliver forvansket eller gjort udflydende ved en sproglig popularisering, men på den anden side må der også tages fornødent hensyn til, at den nødvendige sammendragning af materialet sker på en sådan måde, at interessen for dette ikke mindskes og tilegnelsen af oplysningerne ikke vanskeliggøres i for vid udstrækning. Dette problem behandles løbende af motororganisationerne — også på internationalt plan — til brug ved udformningen af den af motororganisationerne tilrettelagte konsumentoplysning vedrørende biler. Fællesudvalget er derfor — om dette måtte ønskes — også på dette punkt indstillet på at deltage i arbejdet.

København, den 30. december 1970

B. P. Nielsen

FDM

K. Timmermann

KDAK

Sammenslutningen af Automobil-Fabrikanter & Importører:

Vi kan principielt tilslutte os det synspunkt, som har dannet grundlag for det fremførte forslag, nemlig at det ville være i høj grad ønskeligt, om publikum havde bedre kendskab til de forskellige bilers egenskaber, beskaffenhed og kvaliteter. Vi mener imidlertid at måtte fraråde etablering af en offentlig institution til løsning af denne opgave. Vor opfattelse er begrundet i følgende:

1. I vurderingen af en bil indgår så mange vidt forskellige faktorer, at enhver afprøvningsrapport — også en rapport udfærdiget af en embedsmand — vil være subjektiv i sin konklusion, d. v. s. påvirket af den pågældendes personlige følelser og indstilling, hans specielle køreområde i vogne af forskellig størrelse og med forskellig indretning og udstyr, etc.

2. En officiel afprøvningsrapport ville naturligvis — således som forslaget jo tilsigter — af publikum blive opfattet som objektivt korrekt og fyldestgørende i modsætning til alle andre rapporter, udfærdiget af private (fagbladene og forbrugerorganisationernes teknikere). Fejl og afvigende subjektive vurderinger i den officielle rapport vil det være yderst vanskeligt at få korrigeret i publikums bevidsthed.

3. Ingen fabrikker har længere mulighed for i de nordiske lande at sælge biler af uacceptabel kvalitet. Dette forhindres bl. a. af: Konkurrencen mellem fabrikkerne, — den statslige kontrol med de nye biler, —

den kritik, som bilerne er genstand for i aviser, fagblade, forbrugertidsskrifter m. v., — samt de oplysninger, som med mellemrum fremlægges om resultaterne af de periodiske syn (Svensk bilprovning).

De forskelle, som foreligger vedr. forskellige bilers indretning og udstyr, er hyppigt forskelle, som tillægges vidt forskellig betydning af de forskellige kunder alt efter disses kørselsbehov, kørselsmåde, ”bilinteresse” etc. Vi henviser i den forbindelse til en artikel, K.D.A.K.'s blad AUTO, sept. 1970.

4. I vurderingen af en bil må naturligvis også indgå dens tidsmæssige holdbarhed, som jo først kan konstateres efter års forløb. Alene af den grund er vurderingen af bilen som ny ikke tilfredsstillende for helhedsvurderingen.

I motiveringen for forslaget anføres bl. a., at der kun i det offentlige regie kan forekomme ”fullgode tekniske og menneskelige ressourser, kontinuitet i prøvingsvirksomheden samt objektivitet og testere som ikke er bundet av kommersielle hensyn.”

Det forekommer ønskeligt, om denne udtalelse blev nærmere dokumenteret forinden der eventuelt tages skridt til realisering af det foreliggende forslag.

København, den 30. december 1970

P. b. v.

E. Ebsen Petersen

Danmarks Automobil-Forhandler-Forening:

— — — skal vi meddele, at vi i princippet meget vel ville kunne tiltræde det fremsendte forslag under een bestemt forudsætning, nemlig den at der kan være vished for, at forbrugeroplysningen ene og alene kommer til at hvile på objektive kriterier, og at det subjektive skøn vil kunne lades ude af betragtning.

Vi tvivler imidlertid meget på, at denne forudsætning vil kunne opfyldes.

I øvrigt er vi af den opfattelse, at almindelige forbrugershensyn i endnu højere grad ville blive tilgodeset, hvis der blev gennemført tvungen varedeklaration efter ensartede kriterier i forbindelse med salget af brugte biler.

Omsætningen på dette område overstiger beløbsmæssigt omsætningen af nye biler og udgør mindst dobbelt så mange ejendomsoverdragelser.

København, den 2. februar 1971

Agdal

Finland**Trafikministeriet:**

— — — framhålla att konsumentupplysning i fråga om personbilar bör anses vara av behovet påkallad, men att denna uppgift förutsätter av ett opartiskt organ verkställda, på standardiserade mättnings- och forskningsmetoder grundade uppgifter. I Finland kunde som ett sådant organ fungera den bilregistercentralen underlydande besiktningssorganisation, som för tillfället ännu är i sitt utvecklingsskede vidkommande ändamålsenligt forskningutrymme och för forskningen erforderlig materiel. Efter det Helsingfors besiktningssstation blivit färdig efter två år, är det möjligt att till typbesiktningen foga ur konsumentupplysningssynpunkt mera ingående undersökningar än hittills. Det har likväl konstaterats att den ur konsumentupplysningssynpunkt relevanta vetenskapen om bilar-
nas brukssäkerhet och hållbarhet kan utredas tillförlitligt endera genom de erfarenheter, som erhålles genom långvarigt bruk eller genom synnerligen dyra och svårt realiserbara undersökningar. Ofta får man för sent vetenskap om någon bilmodells brukssäkerhet och hållbarhet, d. v. s. först då, när ifrågavarande modell ersatts med en annan modell, som i fråga om sin tekniska byggnad är ny.

Helsingfors den 8 januari 1971

Veikko Saarto

Trafikminister

Mauno Satuli

Regeringsråd

Ministeriet för inrikesärendena:

Ett nära nordiskt samarbete i fråga om bilprovning och konsumentupplysning om personbilar är en angelägen målsättning. Det synes naturligt, att samarbetet också skulle gälla utrednings- och undersökningsstadiet. Huvudvikten på detta område borde läggas vid frågor av allmänt intresse såsom trafiksäkerhet och miljövård.

Utformningen av samarbetet är det svårt att i detta skede ta ställning till. Alternativet med en gemensam nordisk undersökningsinstitution bör dock särskilt beaktas. De oklara frågorna rörande samarbetets utformning, arbets- och kostnadsfördelningen mellan de enskilda länderna samt ifrågakommande undersökningsmetoder borde närmare utredas. Denna utredning borde uppenbarligen företas inom en för ändamålet tillsatt arbetsgrupp.

I Finland kan en viss jämförande bilprovning komma att aktualise-

ras i samband med typbesiktningen av bilar. Denna fråga sammanhänger med det program för utbyggandet av bilbesiktningstationerna som trafikmyndigheterna uppgjort.

Helsingfors den 9 januari 1971

Arno Hannus

Avdelningschef, regeringsråd

Klas G. Ivars

Yngre
regeringssekreterare

Konsumentrådet:

Enligt konsumentrådets åsikt är det synnerligen viktigt, att man målmedvetet och effektivt strävar till att utveckla och utvidga det nordiska samarbetet på konsumentundersökningens och -upplysningens område.

Rådet omfattar de i medlemsförslaget framförda synpunkterna där- om, att behovet av konsumentupplysning inom bilbranschen är uppenbart och att undersökningen av personbilar som ett internordiskt samarbete med fog kan förordas med tanke på integrerade marknadsområden, nära nog identiska klimatologiska förhållanden samt avsevärt effektivare och mera ekonomiska resultat än de man skulle nå med enbart nationella krafter.

Konsumentrådet anser det i medlemsförslaget tagna initiativet till Nordiska rådets rekommendation till medlemsländernas regeringar synnerligen mångfasetterat och vittgående. Konsumentrådet understöder i princip det föreslagna nordiska samarbetet, men är av den åsikten, att beslut om samarbetspakten kan fattas först då detaljerade uppgifter om de kostnader och å andra sidan den nytta dess genomförande skulle innebära finns att tillgå.

På grund härav föreslår Konsumentrådet, att Nordiska rådet för regeringarna skulle föreslå, att en samnordisk kommitté, bestående av fackkunniga personer, skulle tillsättas för att grundligt behandla initiativet i hela dess bärvidd. Kommittén skulle bl. a. ha att utreda hur samarbetet i praktiken skulle genomföras, vilka de därav föranledda kostnaderna skulle bli, hur dessa fördelas mellan de länder som eventuellt skulle delta i samarbetet, vilken nyttan vore, om förslaget förverkligades, sett ur såväl privat- som nationalekonomisk synpunkt, ävensom i säkerhetshänseende. Kommittén borde även utreda huruvida möjligheter finns att för bilar få till stånd en produktutvecklingen på förhand länkande nordisk normering, som vore konsumenten till nytta, vilket sätt vid skapandet av denna normering som vore det fördelaktigaste och ef-

fektivaste, vilka kostnader det skulle förorsaka, vilken nytta man hade osv.

Helsingfors den 31 december 1970

Konsumentrådet

Olavi Väyrynen

Viceordförande

Riitta Ritvala

Sekreterare

Olycksfallsskyddet r.f.:

I Finland är personbilarnas märkesmångfald verkligen mycket stor. Ingen officiell, opartisk och enhetlig konsumentupplysning om personbilar har hittills gjorts. Konsumenten vet inte, var han kan få de pålitligaste uppgifterna om fordonet.

I vårt tycke är medlemsförslaget av R. Christiansen, S. Palm och U. Sundqvist beträffande effektivisering av nordisk konsumentupplysning utmärkt. En inflytelserik, konsumenternas fördel bevakande och så opartisk som möjligt testning- och upplysningsverksamhet kunde effektivt rikta bilarnas utveckling till att motsvara människans säkerhet, behov och möjligheter bättre än numera.

Helsingfors den 30 december 1970

Olycksfallsskyddet r. f.

Esko Salovaara

Avdelningschef

Kalervo Raatikainen

Byråchef

Föreningen bilimportörerna och Autoalan keskusliitto r.y. (Bilbranschens centralförbund):

I Finland råder mycket starkare konkurrens i handeln med personbilar än vad som är fallet i de övriga nordiska länderna. I vårt land är alla tänkbara bilmärken representerade. I Sverige, Danmark och Norge är märkesurvalet mindre, ty östblocksstaternas och de japanska bilfabrikanternas produkter förekommer icke allmänt på bilmaknaden.

När det gäller konsumentupplysning har bilservicefaciliteterna stor betydelse. Ju hårdare försäljningskonkurrensen är desto mera betyder service och reservdelstillgång för de olika bilmärkena. För det mesta skaffar sig bilköparna icke bil utan att fästa uppmärksamhet på dessa saker. Upplysning därom finns rikligt för alla, som gör sig mödan att sansat överväga sitt köpbeslut och att på förhand försäkra sig hos bilhandlaren om sakläget. Bilhandelns reklam tar också hänsyn till kunder-

nas behov när det gäller information om servicemöjligheterna. Men icke därmed allt.

I Finland utkommer flere från bilhandeln oavhängiga tidskrifter, som specialiserat sig på bilismen eller som annars regelbundet publicerar artiklar om provkörning med bilar eller testningsrapporter över deras prestationsförmåga samt beskrivningar av nya modeller på marknaden. Flere dagstidningar ger likaså konsumentupplysning åt sina läsare i tämligen regelbundet publicerade bilspalter. I landet finns över 90 specialiserade motorredaktörer, som innehar relativt mycket teknisk och kommersiell sakkunighet, vilken de oftast helt självständigt och oberoende av bilhandelns intressen förmedlar till den stora allmänheten genom olika informationsmedia.

Då man i Finland därutöver har en obligatorisk statlig bilbesiktning, som står för att inte en enda bilmodell kan införas på marknaden med mindre besiktningsmyndigheterna i s. k. typbesiktning har funnit den trafiksäker och annars trafikduglig, är hos oss bilköparnas ställning tämligen väl skyddad. Enligt vår åsikt finns det på bilbranschen tillgång till konsumentupplysning i större grad än på något annat handelsområde. Vi emotsätter oss därför, att statsmakten mer än hittills skulle ingripa i ärendet, i synnerhet som det uppenbarligen skulle leda till en schematisering och försämring av upplysningsnivån, som skulle vara menlig ur konsumentens synpunkt. Den fria konkurrensen blottar oftast industriprodukternas goda eller svaga sidor klarare än byråkratin förstår.

Helsingfors den 8 februari 1971

Föreningen bilimportörerna

Kurt Linden

Autoalan keskusliitto r.y.
(Bilbranschens centralförbund)

N. Tammilehto

Finlands automobilklubb:

Vi påpekar särskilt att det organ som utarbetar testningsrapporter ovillkorligen måste vara opartiskt. I fråga om bilen bör alla de faktorer som inverkar på bilens trafiksäkerhet, hållbarhet och lönsamhet i ekonomiskt avseende tas i betraktande. Utbytet av testningsrapporter mellan länderna bör göras smidigt. Samtidigt bör bilarnas lämplighet för olika ändamål tas i betraktande.

Det enda hindret för en dylik konsumentupplysning kan vara de olika nordiska ländernas handelsavtal, men synbarligen har alla de nordiska ländernas handelskompanjoners bilindustri bilmärken och -typer som uppfyller duglighetsfordringarna. På så sätt följes även handelsavtalen

Det är mycket viktigt att konsumenten tack vare förhandsupplysning kan erhålla ett fordon avsett just för det ändamål, vartill han behöver det, ty en bil är så pass dyr, att man därav måste kunna dra största möjliga nytta.

Helsingfors den 30 december 1970

Finlands automobilklubb

Pauli Ervi

Verkställande direktör

Suomen autoliitto r.y. (Finlands automobilförbund)¹:

Förbundet har med till buds stående medel och genom sin tidskrift "Auto ja Liikenne" försökt sprida en så fullständig konsumentupplysning som möjligt i fråga om personbilar. Det är dock klart att en frivillig, med stöd av medlemsavgifter verkande organisation ej har möjligheter att utföra forskningsarbete, som kräver stora ekonomiska uppoffringar. Förbundet har även aktivt följt med det i Sverige utförda konsumentupplysningssamarbetet samt spridit upplysningar därom. Det är ett allmänt känt faktum, att det i vårt land sålts bilar, som i Sverige inte godkännts för att tagas i bruk. Med beaktande av vad ovan anförts samt bilägarnas och trafiksäkerhetens krav vill förbundet på allt sätt stöda en effektivisering av konsumentupplysningsarbetet i Norden och intar förty en positiv hållning till det väckta förslaget. Förbundet står vid behov till förfogande när planer i denna sak skall uppgöras.

Helsingfors den 26 november 1970

Suomen autoliitto r. y.

Simo Laurila

Ombudsman

Bilförsäkringsförbundet¹:

Förbundet meddelar, att det finner förslaget ändamålsenligt att förverkligas i den föreslagna formen och omfattningen.

Helsingfors den 28 december 1970

Bilförsäkringsförbundet

Iikka Honkajuuri

¹ Yttrandet översatt från finska.

Autotakatsastusmiesten yhdistys r.y. (Bilbesiktningmännens förening):

I förslaget behandlas ett viktigt och aktuellt ämne, konsumentupplysning. Det är säkert allmänt erkänt, att konsumenten bör ges exakta och ärliga uppgifter om alla de nyttigheter, som står honom till buds. Det torde även kunna konstateras, att alla strävanden att förbättra och effektivisera konsumentupplysningen är både nödvändiga och välkomna.

Enligt föreningens uppfattning kan emellertid medlemsförslag A 308/e kritiseras med fog, inte för själva sakens skull, utan för det förslag till lösning på problemet som däri framställs.

I motiven till förslaget uppställs enligt föreningens uppfattning helt riktigt kriterier för konsumentkunskap: tillräckliga tekniska och personella resurser för undersökningar, kontinuitet i provningsverksamheten samt att testerna icke är bundna av kommersiella aspekter.

Det är uppenbart att såsom provningsinstans i fråga om det tekniska skulle komma i fråga besiktningmyndigheten, som redan nu lider brist på arbetskraft. Det vore knappast antagligt, att ens typbesiktningen av personbilarna skulle kunna skötas på ett tillfredsställande sätt med den nuvarande arbetskraften, ifall därvid även borde fästas speciell uppmärksamhet på direkta från konsumentsynpunkt viktiga problem. För närvarande fastställer man ju vid typbesiktningen i Finland fordonets tekniska egenskaper och dess trafiksäkerhet, inte så mycket hur länge fordonet kommer att hålla eller andra dylika problem, som för konsumenten är av största vikt. Däremot kommer man vid den förnyade besiktningen av fordonen att konstatera deras skick och av detta skulle man indirekt kunna sluta sig till olika fordons lämplighet för konsumenten. Emellertid finns i detta nu inte tillräckliga möjligheter att undersöka, hur fordonets hållbarhet och framträdandet av dess fel påverkas av dess användning o. d. omständigheter.

Man bör konstatera, att ett konsumentupplysningsarbete i vidare betydelse endast med svårighet kan tillämpas på den nuvarande besiktningorganisationen, men även att besiktningens verksamheten redan i sin nuvarande form utgör en del av konsumentupplysningen. Föreningen framhåller speciellt, att ifall en dylik verksamhet i större omfattning än nu skulle sammankopplas med den egentliga besiktningens verksamheten, skulle detta förutsätta en betydande utökning av personal och materiel.

Föreningen konstaterar, att det enligt dess uppfattning inte vore nödvändigt att skapa ett speciellt maskineri i alla nordiska länder. Betydligt mera ändamålsenlig vore en gemensam nordisk undersökningsinstitution som bl. a. skulle insamla uppgifter från de olika nordiska länderna.

I medlemsförslagets motiv nämns, att personbilen bör anses vara en konsumtionsvara. Då detta är fallet, borde man helst sträva efter att göra personbilen också i fråga om priset till en konsumtionsartikel, så att kon-

summentens bilbyte därigenom skulle bli lättare än under den rådande mycket stränga beskattningen.

Ytterligare bör beaktas, att konsumenten bör beredas en möjlighet att välja mellan flera olika alternativ och att själv pröva det för honom lämpligaste alternativet. Det är knappast antagligt, att man någonsin skulle kunna säga, huruvida en viss personbil är "bra" eller "dålig", då olika slags konsumenters behov varierar oerhört.

Föreningen understöder den i medlemsförslaget framställda tanken på utbyte av uppgifter och erfarenheter. Det bör även konstateras, att den förtjänstfulla broschyren "Bilens svaga punkter", som utgivits av besiktningsmyndigheterna i Sverige, även kan erhållas i Finland. I den presenteras de mest typiska felen och förtjänsterna som framkommit vid besiktning av olika bilar. Ifall det vore möjligt att utge en dylik broschyr såsom en samnordisk publikation, vore ett stort konsument-upplysningsproblem rörande personbilarna övervunnet utan ett särskilt administrativt maskineri.

Med anledning av allt det ovan anförda finner Autokatsastusmiesten yhdistys r.y., att föreningen så långt det står i dess förmåga är villig att bistå vid utvecklandet av besiktningsverksamheten så att den bättre tjänar konsumentupplysningens behov, men föreningen föreslår även, att det i rådet väckta medlemsförslaget A 308/e måtte underkastas grundlig prövning innan man går att förverkliga i förslaget framlagda tankar.

Helsingfors den 30 december 1970

Autokatsastusmiesten yhdistys r. y.

Teuvo Mettälä

Ordförande

Juhani Ahola

Ombudsman

N o r g e

Samferdselsdepartementet:

Saken har vært forelagt for Vegdirektoratet hvis uttalelse, datert 7. januar 1971, vedlegges (*se nedan*). Samferdselsdepartementet anser det ønskelig at spørsmålet undersøkes hvorvidt et nordisk samarbeid på området kan utvikles på grunnlag av forbrukerrådernes virksomhet.

Oslo, 20. januar 1971

Etter fullmakt

Sigurd Lorentzen

John H. Paxal

Departementet for familie- og forbrukersaker:

Forslaget har vært forelagt følgende organisasjoner og institusjoner:

Kongelig norsk automobilklub, Norges automobil-forbund, Motorførernes avholdsforbund, Norges bilbransjeforbund, Automobilimportørenes forening, Nordisk komite for konsumentspørsmål, Forbrukerrådet, Samferdselsdepartementet og Vegdirektoratet.

Samtlige uttalelser vedlegges.

Dette departement vil understreke behovet for inngående og objektiv forbrukeropplysning om biler. Bilen er en av de mest kostbare forbruksvarer folk skaffer seg, og både av hensyn til økonomi og sikkerhet bør det satses på intensivering av undersøkelser og derav følgende opplysningsarbeid. Departementet er generelt av den mening at det nordiske samarbeid om vareundersøkelser med sikte på forbrukeropplysning med fordel kan økes, og en vil tro at biler nettopp skulle egne seg for et slikt samarbeid.

Departementet vil derfor støtte det foreliggende forslag.

Oslo, 12. februar 1971

Etter fullmakt

Rolf H. Bærøe

Gerd Sætness

Statens vegvesen, vegdirektoratet:

I den utstrekning det offentlige skal engasjere seg i å publisere slike opplysninger som forslaget omhandler, antar Vegdirektoratet at et nordisk samarbeid vil kunne by på store fordeler. Visse komplikasjoner vil kunne oppstå fordi mange bilmodeller etter importørens beslutning kan leveres med forskjellige komponenter, slik at det kan oppstå et betydelig antall varianter av biler som kjøperen antar er standardisert. Et nordisk samarbeid om en vurdering av slike komponenter kan på den annen side bidra til at mindre ønskelige varianter bortfaller.

Forslaget forutsetter at en offentlig myndighet deltar i vurderingen. Vegdirektoratet og bilkontrollen har nå den oppgave å kontrollere at biler som registreres oppfyller visse minstekrav hvorav mange forutsetter en vurdering, mens en videregående gradering av de godkjente biler ikke foretas. En rekke av bilens egenskaper vurderes ikke til tross for at de har stor betydning for bileieren, fordi det offentlige hittil bare har søkt å ta opp de faktorer som har sikkerhetsmessig betydning. Vegdirektoratet og bilkontrollen har allerede vanskeligheter med å løse nevnte oppgaver på tilfredsstillende måte, bl. a. fordi nye kjøretøyforskrifter og supplerende detaljbestemmelser legger grunnlag for en sterkt ønskelig forbedring av den kontroll som finner sted. Selv om det ligger nær

å tenke seg en utvidelse av typegodkjenningsordningen til også å omfatte de oppgaver forslaget gjelder, kan Vegdirektoratet for tiden vanskelig avse arbeidskraft til dette.

Oslo, 7. januar 1971

Karl Olsen

R. N. Torgersen

Forbrukerrådet:

Forbrukerrådet støtter medlemsforslag A 308/e av 27. oktober 1970, om nordisk forbrukeropplysning om personbiler.

I mangel av egne bilundersøkelser har Forbrukerrådet i flere år oversatt og offentliggjort bilundersøkelser fra den engelske forbrukerorganisasjon Consumers' Association. Uten at en selv har båret eller dekket noen av omkostningene har det imidlertid ikke vært mulig å påvirke opplegget og gjennomføringen av undersøkelsene. Dette er det et klart behov for. Egenskaper som er av betydning ved bilens bruk under f.eks. våre klimatiske forhold blir ikke undersøkt. En rekke bilmerker som omsettes i de nordiske land blir heller ikke undersøkt. Liknende forhold har ført til at forbrukerorganisasjonene i Belgia, Holland og V. Tyskland nylig har gått sammen i det såkalte "Eurocar-prosjektet", hvor Consumers' Association på oppdragsbasis utfører det vesentligste av de tekniske undersøkelsene, og omlag halvparten av kjøringen med bilene

Det synes således å være en voksende forståelse for behovet for grundig og objektiv konsumentopplysning om personbiler. Et stort sett ensartet bilmarked, og likeartet klimatiske forhold skulle gi grunnlag for store fordeler ved et nordisk samarbeid. På grunn av de relativt store kostnader egne bilundersøkelser i de enkelte land vil medføre, ser Forbrukerrådet det som fornuftig og praktisk at en går inn for et nordisk samarbeid på dette området — og går ut fra at opprettelse av en felles nordisk testinstitusjon for biler trolig vil være den beste løsning.

De ulike alternative former for samarbeid bør imidlertid nøye vurderes. Det kan være både fordeler og ulemper ved f. eks. en felles testasjon for de nordiske land, som ved utbygging av bestående institutter og virksomheter i de respektive land, med ett koordinerende organ.

Fordelen med ett sentralt organ må også sees i sammenheng med de mer lokale behov for en nødvendig kompetanse i tilknytning til kontroll og vedlikehold av bilparken og sakkyndig vurdering ved reklamasjonssaker. Velges det en organisasjonsform av den sentraliserte type, må lokaliseringen vurderes bl. a. med sikte på å unngå for store ulemper med sterk kompetansekonsentrasjon i ett land på bekostning av de andre. For å sikre forbrukeropplysningen størst mulig objektivitet og tiltro

bør vel en eventuell sentral institusjon legges til et land som ikke har store økonomiske interesser i bilproduksjonen.

Oslo, 29. januar 1971

For forbrukerrådet

Bjørn Gulbrandsen

Adm. leder

Rolf Biørnstad

Avd. leder

Kongelig norsk automobilklub (KNA):

KNA er selvsagt interessert i et hvert tiltak som går ut på å skaffe våre forbrukere, nemlig bileierne, best mulig opplysninger om de forskjellige bilmerker — og typer. Men et apparat som skal kunne skape en vesentlig bedring på dette område, vil nødvendigvis medføre ganske store investeringer, og store beløp i årlige omkostninger til driften. Vi mener derfor at man grundig må overveie saken og vurdere de mulige resultater som vi kan komme til, i forhold til hva det vil koste å opprette en nordisk undersøkelsesinstitusjon.

I Norge har Statens bilsakkyndige til oppgave å kontrollere at fabrikknye biler er trafikksikre og fyller de krav som kjøreforskriftene setter. Denne kontroll foretas idag på enkleste måte ved såkalt typegodkjenning. Apparatet kunne virke meget tilfredsstillende, men Bilsakkyndigeinstitusjonen har i Norge vært meget forsømt, og står langt tilbake både når det gjelder lokaler, bemanning og nødvendig utstyr av apparater og instrumenter.

En mer utstrakt form for testing i forbrukernes interesse foretas av de aller fleste bilorganisasjoner. Spesielt i Norden har det vært godt samarbeid på dette området, og man har gjensidig trukket nytte av hverandres testresultater. Selvsagt er det ikke mulig å foreta en fullt tilfredsstillende test på biler uten en sterkt utbygget teststasjon, noe som vel en bilorganisasjon neppe vil klare økonomisk. Men de tester som foretas, er så objektive og nøkterne som det er mulig å få dem, og de har hittil vært til stor hjelp for de forbrukere som ønsker å foreta visse undersøkelser før de bestemmer seg for hvilken bil de vil kjøpe.

Vi vil også gjøre oppmerksom på at selv den mest inngående test som gir grunnlag for en bedømmelse av bilens kvalitet og sikkerhet, ikke gir noe grunnlag for å fastslå bilens holdbarhet i tid. Her er man avhengig av en rekke andre faktorer, bl. a.: under hvilke kjøreforhold bilen brukes, bileiernes påpasselighet med hensyn til kjøringen, og service og normalt vedlikehold av bilen.

KNA mener at det beste ville være at man bygger ut institusjonen Statens bilsakkyndige på en tilfredsstillende måte, slik at verdifull kon-

troll og test kan foretas. Dette vil utvilsomt bringe oss et langt stykke på vei mot ønskemålet i denne sak. Det burde da ikke by på noen vanskeligheter å skape den nødvendige kontakt og det nødvendige samarbeid med tilsvarende institusjoner i de andre nordiske land for gjen-sidige informasjoner.

Oslo, 22. januar 1971

Kongelig norsk automobilklub

E. Høilund

Direktør

Norges automobil-forbund:

Vi har det inntrykk at forslagsstillerne har den oppfatning at et samarbeid over landegrensene i Norden stort sett er noe nytt og uprøvet. Dette gjelder ikke de prøver som inneholdes i vårt medlemsblad MOTOR. Vi har i flere år hatt et fast samarbeid på dette område med vår søsterorganisasjon Forenede Danske Motorejere. Nå er også vår svenske søsterorganisasjon Motormännens Riksförbund med sitt vel utbyggede tekniske apparat kommet med i samarbeidet for fullt.

Inntil de siste år har de prøver som har vært gjengitt i MOTOR vesentlig vært utført i Danmark av et team bestående av 4 kvalifiserte teknikere. I det senere er det tatt i bruk et nytt opplegg for mere inngående kvalitetsprøver. Et lag utvidet til 6 sakkyndige fra de 3 land har foretatt harde prøver over flere dager med vogner av 6 forskjellige merker, på veier varierende fra de beste til de dårligste man har kunnet finne. I rapporten gir hver enkelt deltager sitt inntrykk av hver vogn, idet førerne vekselvis kjører dem alle. Man har nå bestemt seg for en ny omlegging. Man er kommet til at utprøving av et enkelt eksemplar kan være et noe tynt grunnlag for bedømmelsen. I senere prøver vil man derfor kun ta med 3 merker i hver enkelt prøve, men 2 eksemplarer av hver av disse, gjerne med vogner markedsført i forskjellige land, da spesifikasjonene også kan variere noe. Ingen av deltagerne har økonomiske interesser i bilomsetning og direktivene påbyr full objektivitet. Kritikken over mangler skal være åpen og ikke på noe vis søkes avdempet. Vi mener derfor at de bilprøver som finnes i de største motortidsskrifter i de 3 land ikke på noen måte er farvet, men avgis under et forsvarlig faglig skjønn. Det selv grundige prøver ikke kan gi noen fullgod opplysning om, er hvor holdbar vedkommende vogn vil vise seg under langvarig bruk. Man kan nok få et grunnlag for antagelser om vognens soliditet, men det vil være umulig å fastslå noe bestemt om hvilken vogn som vil stå best etter 50 eller 100 000 kilometers bruk, og derved være den økonomisk riktige.

Vi har i Norge et kontrollapparat i Statens bilsakkyndige. Dette har i høy grad vært mishandlet når det gjelder teknisk utstyr og bemanning. Stasjonene er oftest skandaløst dårlige med Oslo-anlegget som et av de verste eksempler. Vi har i de senere år fått noen gode stasjoner, men utbyggingen går langsomt og på mange steder er forholdene utrolig primitive. Vi har ved en rekke anledninger tatt til orde for en rask og omfattende forbedring av disse forhold.

Vi tar ikke på forhånd avstand fra tanken om opprettelse av en offentlig bilprøving, men vil først ta stilling til saken når man får en mere presis vurdering av hva man mener å vinne sett i forhold til omkostningene og litt mere detaljer om hvorledes kontrollen er tenkt lagt an. Oss forekommer det imidlertid naturlig å bygge ut det apparat man allerede har for bilkontroll til et anstendig nivå før man begynner på noe nytt, som vil måtte konkurrere om midlene med den offentlige bilkontroll. Slik som det nå er kan denne ikke på noen måte klare de oppgaver den er forutsatt å skulle løse.

Oslo, 19. desember 1971

Norges automobil-forbund

Hans Thaulow

Ass. direktør

Motorførernes avholdsforbund:

Vårt hovedstyre har drøftet saken og har ikke særlige merknader å gjøre til den. Vi er som forbrukerorganisasjon sterkt interessert i at det gjøres mest mulig for å kunne gi saklige og korrekte opplysninger om de forskjellige biler og vi har også selv i sin tid fremmet forslag om at denne saken blir utredet her i landet.

Vi anser det som helt naturlig at det blir tatt opp et nordisk samarbeid på dette felt, men vi vil ikke unnlate å nevne en side ved saken som vi tror kan ha betydning, nemlig det samme syn som vi har gjort gjeldende i forbindelse med spørsmålet om felles nordisk typegodkjenning av biler.

Det hevdes fra fagkretser at det av flere grunner er ønskelig å ha et apparat i Norge til grundig gjennomgåelse og gjennomprøving av bilmateriellet. Dette har bl. a. betydning i forbindelse med utdanning av bilsakkyndige og annet trafikk- og kontrollpersonell. Dersom kontroller og undersøkelser med tanke på konsumentopplysning om nye biler blir konsentrert til et land — og det er i den forbindelse naturlig å tenke på Sverige — kan dette komme til å gå ut over våre egne muligheter for grundig undersøkelse og etterprøving av biler.

Vi er altså enig i et nordisk samarbeid med tanke på konsumentopp-

lysning om biler, men forutsetter at også Norge får et apparat til å foreta slike undersøkelser.

Oslo, 21. januar 1971

Motorførernes avholdsforbund

Steinar Hauge

Norges bilbransjeforbund:

I begrunnelsen for forslaget pekes det på at innkjøpspris og driftskostnader er av vesentlig betydning for det helt overveiende antall forbrukere av personbiler. Et uheldig valg av bil kan ha langvarige skadevirkninger for ham og det vil også medføre konsekvenser for samfunnet i sin helhet.

Det fremgår ikke klart om forslaget bare gjelder nye biler. Det henvises til svensk bilprovningsevirsomhet som også omfatter brukte biler.

Vi er stort sett enig i den nevnte begrunnelse for forslaget, men vil peke på at den antakelig i høyere grad må antas å gjelde for kjøpere av brukte biler. I Norge ble det i 1970 registrert ca. 90 000 eierskifter av brukte personbiler og 72 000 nye personbiler.

Nye biler omsettes normalt av forhandlere med fagmessig god bakgrunn, kontrollert og garantert av produsentene og med offentlig typegodkjennelse. Risikoen for økonomisk tap for kjøperen og alvorlige sikkerhetsmessige konsekvenser skulle derfor for nye biler være relativt beskjeden i forhold til den tilsvarende risiko vedrørende biler som har vært i bruk en tid. Man må også anta at brukte biler i stor utstrekning kjøpes av forbrukere som vil rammes hårdere av økonomisk tap enn de fleste kjøpere av nye biler.

I Norge er forholdene slik at brukte biler kan omsettes ervervsmessig på grunnlag av en skraphandlerbevilling. Det stilles ikke krav om økonomisk eller fagmessig bakgrunn. Skraphandleren kan også reparere biler uten å fylle de krav som stilles til et autorisert bilverksted. Bilbransjens organisasjoner sammen med bilorganisasjonene i Norge har i årevis arbeidet for å få innført mere betryggende bestemmelser om ervervsmessig omsetning av brukte biler. Også Forbrukerrådet har medvirket i dette arbeid, men det har ikke vært mulig å få gehör for nødvendigheten av dette, både av hensyn til forbrukerne og av sikkerhetsmessige grunner.

Vi vil også peke på at kontrollen med biler i drift i Norge er mangelfull, vesentlig på grunn av at det offentlige kontrollapparat ikke er tilstrekkelig utbygget til å kunne foreta tilfredsstillende sikkerhetskontroller så ofte det ansees nødvendig.

I denne forbindelse vil vi nevne at vårt forbund som et supplement til den offentlige kontroll har satt i verk en spesiell sikkerhetskontroll ved våre tilsluttede verksteder og med støtte av Trygg trafikk.

På bakgrunn av den begrunnelse som er gitt for forslaget vil vi anta at det både av hensyn til forbrukerne og av trafiksikkerhetsmessige grunner, burde være mest nærliggende å igangsette tiltak spesielt for de brukte bilers vedkommende.

Når det gjelder nye biler er forholdet at det for såvidt gjelder orientering til forbrukerne, allerede foreligger gode beskrivelser og tekniske opplysninger. Videre utfører bilprodusentene nøyaktige og omfattende prøvinger av sine biler. Den etablerte offentlige typegodkjenningsordning medvirker også til å redusere mulighetene for særlig omfattende feil. En objektiv bedømmelse av de forskjellige bilmodeller må man anta vil bli både omfattende og kostbar fordi det vil kreve gjennomgåelse av et stort antall biler. Man vil også måtte regne med at offentliggjørelse av resultatet av undersøkelsene vil ta så lang tid at opplysningene kan være feilaktige. Ved nye modeller er det nemlig ikke uvanlig at "barnesykdommer" rettes av produsenten straks feilen oppdages.

Vi vil anta at svært meget vil kunne oppnås når det gjelder kontroll og forbrukeropplysning om nye biler ved et nordisk samarbeid vedrørende typegodkjenningen av biler og vil anbefale at det tas skritt i den retning.

Hvis man skulle finne det praktisk mulig og hensiktsmessig å gjennomføre prøving av, og opplysninger til publikum om personbiler, vil vi på nytt peke på de behov som foreligger for tiltak av betydning også for den store forbrukergruppe som kjøper brukte biler.

Oslo, 9. februar 1971

Norges bilbransjeforbund

Sigurd Bruteig

Automobilimportørenes forening:

Medlemsforslaget konkluderer med en henstilling om at Nordisk Råd rekommanderer regjeringene å treffe avtale om nødvendige tiltak for å muliggjøre et nært samarbeid når det gjelder prøving av og opplysninger til forbrukerne om personbiler.

Prinsipielt har vår forening ingen ting imot et nordisk samarbeid som her foreslått. Forutsetningen måtte imidlertid være at man fant frem til en løsning som til enhver tid gav fullt ut objektive og sammenlignbare resultater. Såvidt vi kan bedømme, innebærer imidlertid dette et enormt teknisk apparat, og vi stiller et stort spørsmålstegn ved om

oppgaven i praksis lar seg gjøre å gjennomføre på et forsvarlig og rettferdig grunnlag.

Selv om man bare konsentrerer seg om nye biler — en målsetting som imidlertid er sterkt haltende fordi behovet for og nødvendigheten av å undersøke biler som har vært i bruk over forskjellige tidsrom er langt større — vil man stå overfor nesten uovervinnelige problemer. Bare å finne frem til objektivt riktige kriterier for de tekniske vurderinger av bilkonstruksjonene og -komponentene vil være overmåte problematisk. Men i tillegg til den rent tekniske vurdering av den nye bil må nødvendigvis også komme vurdering av de enkelte merker og modellens vedlikeholdsomkostninger og mulighetene for adgang til service. Disse sistnevnte forhold spiller like stor — om ikke større — rolle for en bilkjøper enn mindre divergenser i kvalitet, utstyr eller teknisk avanserte konstruksjoner.

På grunn av det omfang undersøkelsene må ha for å kunne dekke hele spekteret av biler som finnes på markedet — et krav som må fylles forat alle skal ytes rettferdighet — og fordi hver enkelt undersøkelse nødvendigvis må ta en viss tid, vil også det problem oppstå at opplysningene om undersøkelsene ofte vil foreligge for sent i forhold til allerede gjennomførte konstruksjonsendringer. Bilfabrikkene gjennomfører nemlig kontinuerlige forandringer og forbedringer i takt med det kontinuerlige forskningsarbeid som alle bilfabrikker driver. Med andre ord vil publikum til enhver tid neppe ha up to date sammenlignbare resultater når de på et gitt tidspunkt står overfor valget av merke og modell ved kjøp av bil. Dette vil virke urettferdig overfor salgsleddene og misvisende for publikum.

Den idealløsning forslagsstillerne teoretisk tenker seg, og som vi kan gi vår fulle tilslutning, vil som De forstår av forannevnte, etter vår oppfatning i praksis langt fra kunne oppnås.

Oslo, 8. februar 1971

Automobilimportørens forening

Helmick Øen

Sekretær

S v e r i g e

Statens trafiksäkerhetsverk:

Förslagsställarna erinrar i sin skrivning om att Nordiska kommittén för konsumentfrågor anhållit att statsmakterna i de nordiska länderna, innan de beslutar att skapa nationella institutioner för jämförande provning av bilar, prövar alternativet att inrätta en gemensam nordisk un-

dersökningsinstitution, som kunde betjäna samtliga medlemsländers upplysningsorgan. I förslaget erinras också om att den i Sverige tillsatta konsumentutredningen fått i uppdrag att undersöka huruvida ett nordiskt samarbete i fråga om konsumentupplysning om personbilar kan komma till stånd.

Det framförda förslaget till rekommendation synes syfta till att redan på utredningsstadiet åstadkomma ett nordiskt samarbete inom det berörda området. Såvitt trafiksäkerhetsverket har sig bekant kommer den svenska konsumentutredningen att under första halvåret 1971 framlägga ett betänkande i ämnet. Det synes enligt verkets mening därför lämpligt, att man tar del av de resultat den svenska utredningen kommit till innan man vidtar några ytterligare åtgärder i Nordiska rådet.

Statens trafiksäkerhetsverk

Gösta Werne

Byråchef

Statens konsumentråd:

Statens konsumentråd delar helt de synpunkter på behovet av konsumentupplysning om personbilar som framförs i medlemsförslaget. Bilen är från den enskilde konsumentens synpunkt en särdeles komplicerad produkt att bedöma. Ett felköp innebär dessutom betydande konsekvenser i ekonomiskt avseende för den vanlige medborgaren. Rådet anser det därför vara självklart, att samhället — vid sidan av sina strävanden att lagstiftnings- och kontrollvägen förbättra allmänhetens skydd ur säkerhetssynpunkt — tar ansvaret för att en seriös och bred information om bruksegenskaper, inköps- och driftskostnader hos fabriksnya personbilar når ut till konsumenterna.

Gemensamma nordiska undersökningar som underlag för konsumentupplysning är på många områden mycket väsentliga. En arbetsgrupp inom Nordiska kommittén för konsumentfrågor har nyligen presenterat förslag i riktning mot en fördjupad nordisk samverkan på varuundersökningsområdet. Konsumentrådet ställer sig helt positivt till dessa samarbetssträvanden och anser det vara självklart att ett betydligt ökat samarbete kommer till stånd. Ett vidare samarbete är möjligt mot bakgrund av den på många produktområden likartade marknadsstrukturen. En samverkan skulle också leda till ett bättre utnyttjande av de institutionella, personella och ekonomiska resurser som finns tillgängliga i respektive land.

Personbilar är en av de produkter för vilka vinsterna av ett gemensamt nordiskt undersökningsarbete enligt konsumentrådets mening ter sig störst, särskilt med hänsyn till att kostnaderna för provning är så höga. De modeller och märken som finns på bilmaknaderna i de nor-

diska länderna är också i stor utsträckning desamma.

Konsumentrådet stöder således i princip den av förslagsställarna framförda tanken på ett avtal som möjliggör ett nordiskt samarbete för undersökning och upplysning på personbilsområdet. Beträffande de konkreta formerna för ett sådant samarbete anser konsumentrådet att man från svensk sida knappast kan ta ställning förrän konsumentutredningens förslag om åtgärder på bilprovningsområdet föreligger.

Stockholm den 18 december 1970

Stina Engström

Christer Bergman

Leif Lundvall

Konsumentutredningen:

I medlemsförslaget erinras om att Nordiska kommittén för konsumentfrågor anhållit att statsmakterna i de nordiska länderna, innan de beslutar att skapa nationella institutioner för jämförande provning av bilar, prövar alternativet att inrätta en gemensam nordisk undersökningsinstitution, som kunde betjäna samtliga medlemsländers upplysningsorgan. I förslaget erinras också om att den i Sverige tillsatta konsumentutredningen fått i uppdrag att undersöka huruvida ett nordiskt samarbete i fråga om konsumentupplysning om personbilar kan komma till stånd.

Det framlagda förslaget till rekommendation synes syfta till att redan på utredningsstadiet åstadkomma ett nordiskt samarbete inom det berörda området. Konsumentutredningen har ett betänkande under arbete som bl. a. behandlar konsumentupplysning om bilar. Utredningen avser att under det återstående arbetet på detta betänkande beakta medlemsförslaget och anser i övrigt att betänkandet, när det avlämnas under 1971, bör kunna underlätta fortsatta nordiska överläggningar på detta område.

Stockholm i december 1970

Konsumentutredningen

Thure Andersson

Ordförande

Göran C.-O. Claesson

Sekreterare

Motorbranschens riksförbund:

Inledningsvis kan härvid framhållas att MRF (liksom dess tidigare verkande grundorganisation) städse sett som en av sina huvuduppgifter att säkerställa en så hög standard som möjligt inom sitt verksamhetsområde med tanke på betydelsen härav för såväl trafiksäkerhet som bilekonomi. Försök har också kontinuerligt gjorts att utåt informera om betydelsen härav för bilkonsumenterna. Tyvärr har dock publicitetsorganen i stort sett varit ointresserade härav och ofta hellre engagerat sig i negativ kritik än i konstruktiv debatt och upplysning.

Med instämmande i den uttalade uppfattningen att "olyckligt val av bil" kan skada den enskilde köparen men också medföra nackdelar ur allmän synpunkt måste emellertid understrykas att detta också gäller bilens underhåll under användningstiden. Genomsnittslängden för den svenska personbilsparken närmar sig nu tolv år. Avgörande för bilekonomin på sikt är de program och resurser för ett rationellt bilunderhåll som erbjudes. Detta synes ha förbisetts av förslagsställarna som enbart begränsat sig till de nya bilarnas egenskaper.

Vidare kan erinras om att MRF redan före den obligatoriska efterkontrollen av motorfordon och tillkomsten av AB Svensk bilprovning aktivt verkat för lösning av denna del av de här aktuella problemen. Den utveckling som skett på bilprovningområdet i Sverige och inte minst den utåtriktade, systematiska informationen om iakttagelserna i samband med såväl efterkontroll som registreringsbesiktning etc. synes innebära det viktigaste av tills vidare tänkbara bidrag till lösning av problemet konsumentupplysning om bilar. Det kan hävdas att för Sveriges del har genom AB Svensk bilprovning verksamhet förslagsställarnas önskemål tillgodosetts så långt det gäller den tekniska lösningen av frågekomplexet.

Särskild konsumentupplysning om bilar förbereds i Sverige. Om en meningsfull sådan skall komma till stånd, synes starkt motiverat att intresset inriktas jämväl på underhållssidan. Det allmänna har hittills visat en förvånande brist på intresse för stöd åt krafter som sökt säkerställa och höja standarden på denna sektor. Åtskilligt finns att göra redan på basis av vad som under gången tid utträttats inom den organiserade delen av branschen. Offentligt informationsstöd borde kunna underlätta branschens strävan att ge bilkonsumenterna en realistisk uppfattning om betydelsen av ett effektivt underhåll, om ofrånkomliga kostnadskonsekvenser och om fördelar av en regelbunden, kvalificerad service. Dessutom skulle skillnaden kunna markeras mellan de kvalificerade och ambitiöst inställda företagen och den irreguljära verksamheten inom motorbranschen.

Med förhoppning att rådet ville i den fortsatta behandlingen av ärendet ta hänsyn till förestående synpunkter vill MRF i princip tillstyrka förslaget.

Stockholm den 22 december 1970

Motorbranschens riksförbund

Benkt Rosenquist

AB Svensk bilprovning:

Nuvarande konsumentupplysning om personbilar tar ofta sikte på att informera konsumenterna om olika tekniska egenskaper hos bilar. Upplysningen har i princip till syfte att underlätta konsumenternas val av bilmodell. Detta avgörande utgör slutfasen i en serie beslutssituationer, som konsumenten ställs inför i samband med köp av bil. De konsumentpolitiska åtgärderna från samhällets sida bör i princip vara så utformade, att de kan gripa in i varje länk av beslutskedjan. Behovet av olika åtgärder på området bör bedömas bl. a. mot bakgrund av att en betydande del av hushållens resurser användes för nyinköp, reparationer och underhåll av motorfordon. Hushållen ställs också inför särskilda svårigheter därigenom att bilen utgör en tekniskt komplicerad produkt.

Vid övervägandena av vilka konsumentstödande åtgärder, som bör komma i fråga på bilområdet, kommer givetvis även frågan om konsumentupplysningen i blickpunkten. Den närmare utformningen blir därvid delvis beroende av övriga insatser från samhällets sida. Frågan om konsumentupplysning om personbilar är för närvarande föremål för behandling inom den statliga konsumentutredningen. Enligt bolagets mening synes det lämpligt att avvakta resultaten från denna utredning, innan överenskommelser i enlighet med förenämnda medlemsförslag träffas.

Vällingby den 25 januari 1971

AB Svensk bilprovning

Alexej Pellijeff

Motormännens riksförbund:

I förslaget sägs att den frivilliga konsumentupplysning om bilar som bedrivs av dagspress och fackpress, bl. a. i samarbete med motororganisationerna, är av varierande kvalitet. Brist på inbördes jämförbarhet

hos redovisningarna, oklarhet om deras tekniska vederhäftighet samt subjektiva värderingar utgör svagheter. Resultaten kan, säger förslagsställarna, ofta bli motsatsen till god konsumentupplysning. Till dessa synpunkter vill förbundet göra följande kommentarer.

Det är riktigt att brister finns i fråga om den inbördes jämförbarheten. Anledningen är att allmänt accepterade eller officiellt fastslagna definitioner saknas för många av de egenskaper hos bilar som konsumenterna har intresse av att få reda på. I stort sett föreligger definitioner endast i fråga om egenskaper som undersöks vid statliga besiktningar. Sådana utförs alltid till följd av lagföreskrifter och till dessa anknutna tillämpningsbestämmelser, vilka anger bestämda provningsmetoder.

Okklarheter i fråga om den tekniska vederhäftigheten beror på avsaknad av enhetliga provningsmetoder, men också på varierande målsättning hos konsumentupplysarna beträffande noggrannheten samt på tillgången till avskild provbana, fullgod mätutrustning och kompetent personal i varje särskilt fall.

Att subjektiva värderingar förekommer i stor utsträckning beror likaledes på bristen på definitioner av fordonsegenskaper samt enhetliga mätmetoder. Exempel på egenskaper som konsumenten behöver få kunskap om från körsäkerhetssynpunkt och driftskostnadssynpunkt är

- omkörningsförmågan vid olika hastigheter och olika lastvikter
- kursstabiliteten då vagnen utsätts för sidvindsbyar
- fordonets uppförande vid nödmanövrer i kritiska trafiksituationer
- verkan av sikhjälpmedel under besvärliga körförhållanden
- den genomsnittliga bränsleförbrukningen vid stadskörning och landsvägskörning med några typiska medelhastigheter och när accelerationsförmågan utnyttjas i olika grad
- viktiga fordonskomponenters genomsnittliga hållbarhet och underhållskostnad.

Dessa och andra egenskaper hos fordonen studeras vid bilfabrikerna på egna provbanor i samband med utvecklingsarbetet på nya biltyper och dessas fortsatta förbättring under den tidsperiod som de tillverkas. Härvid tillämpar fabrikerna sina egna målsättningar och kontrollmetoder, i vilka ofta subjektiva bedömningar ingår.

Som en allmän princip kan man från trafiksäkerhetssynpunkt uppställa kravet att fordonen i möjligaste mån skall uppföra sig ofarligt även om föraren gör körtekniska misstag, exempelvis i en överraskande trafiksituation eller under besvärande väderleksförhållanden. Likaså kan man begära att behovet av underhållsåtgärder skall minskas och göras så enhetligt som möjligt för alla bilfabrikat.

En fullgod konsumentupplysning kräver därför uppställandet av officiella krav på fordonsegenskaper, eventuellt till en början i form av rekommendationer. Kraven bör avse dels egenskaper av säkerhetsbetydel-

se som ännu inte blivit föremål för lagföreskrifter jämte tillämpningsbestämmelser, dels egenskaper som berör driftsäkerhet och driftsekonomi. Urvalet av egenskaper är givetvis av allra största vikt och bör bl. a. omfatta sådant som i bilbranschen reklam och säljarbete behandlas med allmänna fraser eller icke alls.

I Sverige är allmänheten enligt vår erfarenhet inte villig att i en eller annan form betala för konsumentupplysning i sådan omfattning att kostnadstäckning för provnings- och upplysningsverksamhet kan uppnås. Inom Motormännens riksförbund finns ambitionen att ge fullgod konsumentupplysning. Den andel av medlemsavgifterna som kan avsättas för sådan verksamhet räcker emellertid inte på långt när till att bestrida kostnaderna för provbanor, mätutrustning och provningspersonal. Vad som hittills gjorts med begränsade resurser har dock utan tvekan varit konsumenterna till nytta. I åtskilliga fall har ihärdiga påpekanden om brister lett till att bilbranschen vidtagit åtgärder och opinion har skapats för nya officiella säkerhetsbestämmelser.

Enligt förslagsställarna krävs för tillfredsställande konsumentupplysning på bilområdet fullgoda tekniska resurser och personalresurser, kontinuitet hos verksamheten, objektivitet samt obundenhet av kommersiella hänsyn. Dessa kriterier medger bara en lösning, sägs det i förslaget, nämligen att konsumentupplysning om bilar måste ske i offentlig regi. I vad gäller underlagen för upplysningsarbetet instämmer förbundet i denna slutsats. Ingen av oss känd eller förutsedd konsumentorganisation kan nämligen påtaga sig kostnaderna för de behövliga resurserna. Inte heller kan en sådan organisation uppställa allmängiltiga krav på egenskaper hos bilar eller fastställa tillhörande mätmetoder. Även om så skedde skulle andra organisationer kunna göra samma sak med annorlunda innehåll och följderna skulle bli fortsatt oklarhet trots aktningvärd målsättning hos respektive organisationer. Följaktligen är det av allra största vikt att en statlig konsumentupplysning om bilar och bilkomponenter i första hand skapar definitioner och anger mätmetoder för bilegenskaper som berör säkerhet och driftsekonomi men ännu icke blivit föremål för lagstiftning. Därefter kan fordonens egenskaper mätas och information göras tillgänglig för allmänheten.

Beträffande spridningen av den på statlig väg framskaffade informationen har förbundet uppfattningen att massmedia, och bland dem organisationernas tidningar, har de bästa möjligheterna att befordra upplysningarna till allmänheten i lättfattlig form. Genom dessa kan också den nödvändiga upprepningen och belysningen av informationerna ur olika aspekter åstadkommas.

I förslaget framhålls att den svenska konsumentutredningen i september 1968 fick tilläggsdirektiv att utreda och framlägga förslag om konsumentupplysning beträffande bilar samt att undersöka förutsättningarna för nordiskt samarbete på området. Förslagsställarna anser

det därför troligt att offentlig konsumentupplysning om bilar kommer att införas i Sverige och deras förslag syftar till nordiskt samarbete på området. Förbundet skulle finna en sådan lösning mycket tillfredsställande från konsumentsynpunkt och förutsätter att representanter för motororganisationerna, vilka är konsumentsammanslutningar, på lämpligt sätt bereds tillfälle att löpande deltaga vid urvalet av de egenskaper hos bilarna som avses bli föremål för officiell undersökning och provning med åtföljande publicering av resultatet.
Stockholm den 22 februari 1971

Motormännens riksförbund

Nils Ahlgren

Verkst. direktör

Bertil Björkman

Sveriges bilindustri- och bilgrossistförening, AB bilstatistik:

Föreningen delar motionärernas bedömning att bilen bland konsumtionsvaror intar en särställning och att konsumentupplysningen därför är särskilt angelägen. Föreningen tar också aktiv del i arbetet inom den svenska konsumentutredningen vad avser det särskilda uppdraget angående konsumentupplysning om personbilar.

Självfallet bör betydande fördelar kunna vinnas genom en samordning av konsumentupplysningsaktiviteterna inom de nordiska länderna. I sammanhanget bör dock erinras om att bilen i utomordentligt hög grad är en internationell produkt och att konsumentverksamheten därför ej kan isoleras utan att på åtskilliga punkter, bl. a. vad gäller bilsäkerheten, bedrivs med ett vidare perspektiv med hänsyn till den internationella utvecklingen.

Då den svenska konsumentutredningen beräknas komma att avlämna sitt betänkande angående personbilar under 1971 bör fortsatta nordiska överläggningar kunna baseras bl. a. på det material utredningen framlägger.

Stockholm den 18 februari 1971

Jonas Gawell

Medlemsförslag om indragning av nordiskt lands ambassad i annat nordiskt land

(Väckt av Aksel Larsen och Ingrid Segerstedt Wiberg)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Udenrigsministeriet:

Udenrigsministeriets og de pågældende ambassaders erfaringer har vist, at det intensive og snævre nordiske samarbejde ikke betyder en aflastning for de danske ambassader i de nordiske lande, men tværtimod er arbejdsskabende.

Den nordiske samhandel er stadig blevet øget, og de nordiske lande er for eksempel storkunder for danske industrivarer. Dette medfører behov for erhvervsbistand og markedspleje, som udføres af ambassaderne.

Det internationale nordiske samarbejde i FN, i EFTA, i OECD, i Europarådet og inden for mange andre organisationer og områder kræver konsultation og koordination, og denne virksomhed sker i vidt omfang gennem ambassaderne.

De nordiske lande udgør et fælles arbejdsmarked, og mange statsborgere i et nordiskt land arbejder i et andet, hvilket medfører at også behovet for ambassadernes almindelige bistandsfunktion er stærkt voksende.

En ændring af de nordiske repræsentationers status til service- og informationskontorer vil ikke kunne ledsages af reduktioner af stabene. Den foreslåede ændring ville imidlertid efter international samarbejdspraksis betyde en ringere stilling i forhold til opholdslandet og i forhold til andre diplomatiske repræsentationer på stedet, hvilket igen ville medføre forringede arbejdsvilkår og nedsat effektivitet til skade for danske interesser.

København, den 19. januar 1971

Paul Fischer

Finland

Ministeriet för utrikesärendena:

I det ovannämnda förslaget betonas de möjligheter till direkta kontakter mellan nordiska myndigheter, som det 1962 ingånga Helsingforsavtalet ger möjlighet till, samt hänvisas till liknande specialbestämmelser på olika områden. Utöver detta hänvisas det i förslaget till planerna på att grunda ett nordiskt ministerråd och ett detta underlydande tjänstemannaorgan, vars medlemmar skulle ha direkta förbindelser med sitt hemlands myndigheter. I förslaget anses det, att ett resultat av denna utveckling vore, att uppgifterna för de nordiska ländernas ambassader i annat nordiskt land väsentligt skulle förändra karaktär. I slutet av förslaget hänvisas till de nuvarande ambassadernas driftskostnader och framförs, att indragning av ambassaderna och grundande av service- och informationsbyråer i deras ställe skulle markera de nordiska ländernas ställning som en enhetlig grupp.

Vad beträffar det samarbete mellan nordiska myndigheter och tjänstemän, som baserar sig på direkta förbindelser dem emellan, anser utrikesministeriet att en betydande utveckling skett på detta område under ifrågavarande period och att denna utveckling kommer att fortsätta, bland annat i tecknet av det ministerråd som skall grundas.

Denna omständighet förändrar dock ej det faktum att Finlands ambassader i de nordiska länderna fortsättningsvis bör ombesörja de uppgifter som ålagts dem i lagen och förordningen angående utrikesrepresentationen samt i övrig lagstiftning, såsom sjölagen, sjömanslagen, lagarna rörande riksdags- och presidentval, passförordningen och utlänningsförordningen, samt en del andra uppgifter som kan härledas direkt ur de diplomatiska beskickningarnas natur. Då det samarbete som försiggår mellan olika myndigheter alltså inte täcker detta verksamhetsfält, förutsätter handhavandet av dessa uppgifter fortfarande att det finns ett behörigt och funktionsdugligt verksamhetsnät samt personal som är bevandrad i ärendenas skötsel.

De uppgifter som i detta nu anförotrots de diplomatiska beskickningarna kunde naturligtvis lagstiftningsvägen överflyttas på någon annan myndighet eller på något annat organ, men förutsättningen för att man skall skrida till denna åtgärd är uttryckligen, att genom omorganisationen det nya systemet skulle bli fördelaktigare än det nuvarande. Vad beträffar frågan om driftskostnaderna för de diplomatiska beskickningarna, som omnämns i förslaget, konstaterar utrikesministeriet att de föreslagna service- och informationsbyråerna i åtminstone lika hög grad som de nuvarande ambassaderna skulle binda personal och även övriga resurser. Sålunda innebär den föreslagna åtgärden ingen inbesparing av utgifter.

Hänvisande till ovanstående samt emedan det i förslaget nämnda systemet enligt ministeriets åsikt inte på något sätt skulle befrämja det nordiska samarbetet, anser utrikesministeriet att skäl inte finnes att ändra det nuvarande ömsesidiga diplomatiska representationssystemet i Norden.

Helsingfors den 11 februari 1971

Richard Tötterman

Statssekreterare

Joel Toivola

Avdelningschef

Finansministeriet:

I förslaget hänvisas till att inrättandet av ett nordiskt ministerråd innebär att nya gemensamma ämbetsmannaorgan och därigenom också direkta förbindelser mellan olika myndigheter skapas. Dessutom kommer många uppgifter de nordiska länderna emellan i allt högre grad att ombesörjas på andra vägar än via de officiella kanalerna. De nuvarande nordiska ambassadernas ställning borde därför omprövas, och man borde ta i övervägande hurvida de kunde ersättas med service- och informationskontor.

Finansministeriet har inom ramen för sin behörighet strävat till att pröva förslaget utgående från huruvida det är möjligt att med stöd därav uppnå vissa förbättringar i landets representation utomlands, inklusive informations- och annan serviceverksamhet, samt huruvida dessa förbättringar kan uppnås med acceptabla kostnader.

Förslaget måste speciellt i detta avseende betraktas som ytterst allmänt hållet, men dess syfte kan eventuellt ha varit att ge upphov till ett mera omfattande utredningsarbete. Finansministeriet hyser dock i detta skede tvivel om huruvida det är möjligt att på det i förslaget utformade sättet skapa ett system som är sakligare, effektivare och vad kostnaderna beträffar fördelaktigare än det nuvarande.

Finansministeriet vill ytterligare fästa uppmärksamheten vid att man icke genom att inrätta ett nordiskt ministerråd skapar något övernationellt organ som medlemsstaten ger offentlig makt. Därför borde man även utgå från att Finlands representation i främmande stater, inklusive i de nordiska länderna, icke utan djupgående ändringar i lagstiftningen skulle kunna skötas utan officiell diplomatisk representation, vilket då det gäller de nordiska länderna innebär en permanent representation på ambassadnivå.

En annan sak är att den offentliga representationen kan inskränkas i och med att de direkta administrativa förbindelserna av olika slag på en lägre nivå ökar, men denna utveckling kan icke utan en långt ge-

nomförd integration göra diplomatrepresentationen onödig som landets officiella organ i världlandet. Detta har förslagsställarna knappast heller avsett.

Helsingfors den 12 februari 1971

Carl Olof Tallgren

Minister

Paul Paavela

Statssekreterare

Norge

Utenriksdepartementet:

Det omfattande nordiske samarbeid og de nære og direkte kontakter mellom myndigheter, institusjoner og personer i de nordiske land har satt sitt preg på utformingen av de arbeidsoppgaver som utføres av Norges ambassader i de andre nordiske land og på de arbeidsformer som benyttes i disse stasjoners virksomhet. Utenriksdepartementet søker for sitt vedkommende å tilpasse disse arbeidsoppgaver og arbeidsformer under løpende hensyntagen til disse forhold.

Utenriksdepartementet har samtidig kunnet konstatere at utviklingen i det nordiske samarbeid, har ført til en betydelig økning i arbeidsoppgaver og arbeidsmengde for våre ambassader i de nordiske land. Dette gjelder ikke minst for å forberede og følge opp det stigende antall saker som er resultatet av den nevnte direkte kontakt mellom f. eks. myndighetene i Norge og i de andre nordiske land. Samarbeidet mellom de nordiske land er imidlertid langt mer omfattende enn det som dekkes av den direkte kontakt og en vesentlig del av dette samarbeid vil heller ikke kunne erstattes av noen direkte kontakt.

Som følge av disse forhold kan man ikke regne med at en eventuell omdanning av våre nåværende representasjoners status vil kunne led-sages av noen nedbygging av disse representasjoners personale eller virksomhet for øvrig.

Utenriksdepartementet anser videre at de meget betydelige norske interesser i samkvemmet med de andre nordiske land må varetas på den måte som best mulig fremmer de formål som skal tilgodeses. Utenriksdepartementet er kommet til at den representasjonsform som har utviklet seg i det mellomstatlige samkvem best svarer til formålet for vårt lands vedkommende også i forholdet til de andre nordiske land.

På denne bakgrunn kan Utenriksdepartementet ikke tilrå at våre nåværende ambassader i de andre nordiske land blir inndratt. Utenriksdepartementet vil fortsatt bestrebe seg på å tilpasse virksomheten til de aktuelle behov og interesser.

Utenriksdepartementet har i anledning av dette medlemsforslag bedt

om uttalelser fra Forsvarsdepartementet, Handelsdepartementet, Sjøfartsdirektoratet, Direktoratet for Sjømenn, Rasjonaliseringsdirektoratet, Norges eksportråd, Norges rederforbund og de norske ambassader i de øvrige nordiske land.

Forslag med liknende innhold har tidligere vært fremsatt ved flere anledninger, bl. a. som sak A 16 ved Nordisk Råds 8. sesjon i 1960. Det gikk ut på å overveie i hvilken henseende de nordiske lands representasjon hos hverandre kan "rationaliseras och förbilligas". Forslaget ble ikke bifalt av rådet.

Oslo, 5. februar 1971

Svenn Stray

Roald Knoph

Forsvarsdepartementet:

Forsvarsdepartementets interesser i denne saken knytter seg i første rekke til forsvarsattachéenes stilling. Norge har i dag slike attachéer ved ambassadene i Stockholm og Helsinki. Sett på bakgrunn av omfanget av det samkvem Forsvaret har med disse land, vil det av rent praktiske grunner være vanskelig å greie seg uten forsvarsattachéer. I tillegg kommer attachéenes rapportfunksjon som også må anses for å være av stor betydning. Det kan heller ikke herske tvil om at forsvarsattachéenes diplomatstatus gir dem betydelige fordeler både i deres arbeid og for deres stilling i det land de oppholder seg i.

Skal man gå til inndragning av ambassadene i de nordiske land, må det derfor være en forutsetning at det gis anledning til å opprettholde tilsvarende militær representasjon, og med samme status som nå, i de "service-kontorer" som foreslås opprettet som erstatning for ambassadene.

Oslo, 3. februar 1971

Etter fullmakt

Johs. Leine

Ekspedisjonssjef

T. Tandberg

Fg byråsjef

Lønns- og prisdepartementet, rasjonaliseringsdirektoratet:

R-direktoratet anser at nevnte medlemsforslag reiser såvidt mangeartede og kompliserte spørsmål at en ikke finner å kunne avgi noen uttalelse til forslaget innen den fastsatte tidsfrist.

Dersom imidlertid Utenriksdepartementet ønsker at R-direktoratet skal foreta en nærmere vurdering av de administrative og organisatoriske spørsmål som knytter seg til forslaget, er en villig til å ta oppdraget med på direktoratets prosjektplan for inneværende år. En antar at

saken i tilfelle vil kunne være ferdig utredet fra R-direktoratets side i løpet av 6 måneder fra Utenriksdepartementets anmodning måtte foreligge.

Oslo, 15. januar 1971

Leif Skare

Egil Danielsen

Departementet for handel og skipsfart:

— — — viser Handelsdepartementet til Nordisk Råds møte i Reykjavík i 1960, hvor beslektet forslag vedrørende den nordiske diplomatiske representasjon i andre nordiske land ble behandlet og så vidt vites nedstemt med stort flertall. Dette departement kan ikke se at utviklingen gjennom de siste 10 år begrunner et annet resultat, og tror heller ikke at utviklingen i 1970-årene vil tilsi en nedleggelse av de nordiske lands ambassader i de andre nordiske land.

Man viser forøvrig til omtalen av nordiske ambassader i de nordiske land på side 34 i innstilling av 27. februar f. å. fra et av Utenriksdepartementet oppnevnt utvalg, idet dette departement for sitt vedkommende slutter seg til de betraktninger som der er gjort gjeldende. En tiltrer også den uttalelse som Norges rederforbund har avgitt i brev til Utenriksdepartementet av 27. f. m.

Arbeidet med Helsingforsavtalen og planene om opprettelse av et nordisk ministerråd antas ikke å føre til slike endringer i de nordiske lands forbindelser at det skulle tilsi at ambassadene nedlegges.

En viktig del av ambassadenes arbeidsoppgaver er å innberette og rapportere om forholdene i vedkommende land. Det er av betydning at denne rapportvirksomhet bygger på så gode og sikre informasjonen som mulig. Man skal ikke se bort fra at det kan bli vanskelig å opprettholde kvaliteten i dette arbeid hvis ambassadene skulle nedlegges. Dessuten skal man være oppmerksom på at det fortsatt er viktige bilaterale spørsmål som behandles av ambassadene. Utviklingen kan føre til at dette arbeid får større betydning i fremtiden, spesielt i betraktning av at omfanget av varebyttet mellom de nordiske land er stort og at det øker raskt. Ambassadenes virksomhet er videre viktig som støtte i bestrebelsene på å legge forholdene best mulig til rette for norske eksportfremstøt m. v.

Service- og informasjonshensyn må fortsatt ivaretas på best mulig måte. En anser det sannsynlig at det vil være et bedre alternativ å styrke ambassadene for disse formål enn å erstatte dem med nye organer.

Oslo, 3. februar 1971

Chr. Brinch

Tor Stokke

Sjøfartsdirektoratet:

På grunn av den korte svarfrist har Sjøfartsdirektoratet ikke hatt anledning til noen inngående vurdering av forslaget. Man har underhånden fått opplyst at saken av Utenriksdepartementet også er forelagt Norges Rederforbund. Man har ikke herfra forelagt saken for øvrige reder- eller sjømannsorganisasjoner.

Sjøfartsdirektoratet skal bemerke:

Da forslaget kun omhandler selve ambassadene har man antatt at eksisterende generalkonsulater og konsulater forutsettes opprettholdt selv om forslaget måtte bli vedtatt.

For sin del antar Sjøfartsdirektoratet at en inndragning av de nordiske lands ambassader i de øvrige nordiske land ikke vil få noen betydning for de av direktoratets funksjoner hvor konsulene er tillagt gjøremål på dettes vegne.

Oslo, 22. januar 1971

Neuberth Wie

Carl Fleischer

Direktoratet for sjømenn:

Virksomheten ved de utenrikske stasjoner vil i særlig grad bære preg av spørsmål som oppstår i forbindelse med norske skip og deres besetninger. I relasjon til sjømannen er det således knapt noe forhold av betydning hvor ikke utenriksstasjonene på en eller annen måte kan komme inn. Dette fremgår for øvrig ikke minst av utenriksinstruksens kap. 9 med kommentarer. Utenriksstasjonene er ikke bare nødvendige bindeledd mellom de forskjellige grener av den offentlige sjøfartsadministrasjon i Norge og sjømennene ute, men de er i stor utstrekning tillagt selvstendige gjøremål. Utenriktjenestemann skal se til at sjømannen får det han etter lov eller avtale måtte ha krav på. De skal megle i og løse tvistesporsmål mellom skipsfører og mannskap om avregningen og tjenesteforholdet for øvrig. De kan utføre også visse judisielle forretninger. De har omsorgen for sjømenn som oppholder seg i land på stedet, det være seg som syke, skadede eller av andre grunner. Som forhyringsmyndighet skal de dessuten bistå sjømannen med å skaffe ny hyre. De medvirker også ved sjømanns utøvelse av deres statsborgerlige rettigheter gjennom stats- og kommunevalg.

Ut fra hensynet til behandlingen av sjømannssaker foreligger det derfor utvilsomt behov for fagstasjoner i de andre nordiske lands hovedsteder, eventuelt som i Stockholm, valgkonsulater styrket med utsendte fagtjenestemenn. Under forutsetning av at man på disse steder oppretter

konsulære stasjoner som erstatning for ambassadene, skulle det neppe i forhold til dette direktorat medføre noen vanskeligheter om ambassadene inndras.

For øvrig skal en i denne sammenheng få opplyse at en her såvel i generelle som i konkrete sjømannssaker så vidt mulig retter alle henvendelser direkte til vedkommende fagmyndigheter i de andre nordiske land. Med Danmark og Sverige blir dette gjort i alle saker. Men også med Finland har i stor utstrekning spørsmål vært rettet til og besvart av vedkommende fagmyndighet.

Oslo, 8. februar 1971

K. F. Langfeldt

Even R. Lund

Den norske ambassade i København:

Jeg skal utelukkende omtale saken sett fra Københavns synspunkt. Det forslag som foreligger synes å tyde på at forslagsstillerne ikke er særlig vel kjent med det arbeid som utføres ved den norske ambassade her.

Øyensynlig har forslagsstillerne den oppfatning at ambassadens vesentlige oppgave består i å formidle kontakt og beskjeder mellom regjeringskontorer og embetsmenn i Oslo til regjeringskontorer og embetsmenn i København.

Dette er langt fra tilfellet. Endel saker av denne art forekommer, men ambassadens vesentlige oppgaver ligger på helt andre områder.

Forslagsstillerne synes også å mene at den reorganisering av Nordisk Råds virksomhet som nå forestår, vil medføre en sterk reduksjon av arbeidsbyrden ved ambassadene.

Dette er sannsynligvis heller ikke riktig.

Det omfattende nordiske samarbeid som har utviklet seg ikke minst i etterkrigstiden, har, såvidt jeg kan forstå, ført til at arbeidsoppgavene ved ambassaden heller er blitt flere enn færre. De samarbeidsoppgaver som er tatt opp, har stort sett vært nye arbeidsoppgaver på områder hvor det tidligere ikke var noe særlig samarbeid og hvor ambassaden øyensynlig heller ikke tidligere har vært engasjert i noen særlig grad.

Dette utvidede samarbeid har ført til direkte kontakter som har vært nyttige og som har gått utenom ambassadene. For ambassaden er imidlertid arbeidsoppgavene også blitt forøket både i forbindelse med forbedelser til og oppfølging av de nye arbeidsoppgavene. Fremfor alt har utviklingen i det nordiske samarbeid gjort det nødvendig for ambassaden på en ganske annen måte enn tidligere å følge utviklingen i Danmark på de forskjelligste områder og rapportere hjem om den. Dette er en rapportvirksomhet som de direkte kontaktene vanskelig kan erstatte, og

det synes å fremgå av det fremsatte forslag at denne form for informasjonsvirksomhet i alle fall skal fortsette.

Til dette kommer at den planlagte nyordning av det Nordiske Råds virksomhet, såvidt en kan forstå, i det vesentlige vil medføre en formalisering av det samarbeid som nå finner sted og at det i og for seg ikke vil føre til noen særlig øking i den direkte kontaktvirksomhet. Allerede nå er jo kontaktene mellom regjeringskontorer og embetsmenn etablert på alle vesentlige områder, som f. eks.: Det utenrikspolitiske samarbeid, den regulære møtevirksomhet mellom sjefene for de handelspolitiske avdelinger, videre når det gjelder skolevesen og det kulturelle samarbeid, transportspørsmålene, sosialpolitikk, når det gjelder arbeidsmarkedsspørsmålet, juridiske spørsmål, gjennom møter mellom finansministrene og mellom forsvarsministrene, osv.

Som nevnt er det også en misforståelse hvis forslagsstillerne antar at ambassaden i det vesentlige formidler kontakter mellom departementer og embetsmenn.

Dens oppgaver i dag er langt mer omfattende. Ambassaden i København mottar et stort antall henvendelser fra publikum, fra institusjoner og foreninger både i Norge og i Danmark som ellers vanskelig ville kunne få de kontakter og opplysninger de har behov for.

Denne virksomhet vil ikke kunne varetas på noen tilfredsstillende måte gjennom nyordningen av det Nordiske Råds virksomhet.

Forslagsstillerne forutsetter selv at den informasjonsvirksomhet som finner sted, og da antakelig også rapportvirksomheten, skal fortsette. Ambassaden regner med at den eksportfremmende virksomhet som foregår i ambassadens regi gjennom personale lønnet av Norges Eksportråd, også skal fortsette. Det samme må vel gjelde den omfattende virksomhet som ambassadens konsulatavdeling er beskjeftiget med. Det dreier seg her om virksomhet som gjelder norske borgeres rettigheter under norsk lov. Skal denne virksomhet varetas på annen måte, f. eks. ved hjelp av dansk administrasjon, vil det antakelig være nødvendig med en ganske annen omfattende integrering av lovgivning og administrasjon i de nordiske land enn det man har i dag.

I forbindelse med konsulararbeidet er i København beskjeftiget 8 av ambassadens i alt 17 tjenestemenn. Hvis man i dag antar at de foran nevnte arbeidsoppgaver fortsatt skal varetas, vil et eventuelt nytt kontor til erstatning for den nåværende ambassade bli praktisk talt identisk med ambassaden slik den er i dag.

Man kan selvsagt diskutere spørsmålet om hvilken betegnelse man skal bruke på et slikt kontor og dets leder. I denne forbindelse vil jeg peke på at det er store praktiske fordeler ved å bruke betegnelsen "ambassade", som er såpass innarbeidet i både offisielle og private kretser at jeg bare kan se ulemper og ingen fordeler ved et navnebytte.

Det bør også nevnes at en rekke land har ambassader i København

med side-akkreditering i Oslo. For dem er den norske København-ambassade et viktig kontaktpunkt.

København, 27. januar 1971

Arne Skaug

Den norske ambassade i Helsingfors:

— — — Selvom det ikke nevnes i medlemsforslagets konklusjon, fremgår det klart av dets noe spinkle begrunnelse at det er basert på forutsetningen om at forslaget om opprettelse av et nordisk ministerråd blir godtatt og gjennomført. Det hevdes at de nordiske lands forbindelser med hverandre deretter antagelig vil måtte utformes "etter nye linjer".

I premissene til medlemsforslaget gis det imidlertid ingen nærmere opplysninger om det planlagte ministerråds beføyelser eller om hvorledes dets faste administrasjon aktes bygget opp. Såvidt nærværende ambassade bekjent foreligger det ennå ikke noen godtatte planer i denne henseende. Under disse omstendigheter er det selvsagt meget vanskelig for ikke å si umulig, å ha noen sikker formening om i hvilken utstrekning ministerrådet vil kunne overta funksjoner som nå påhviler ambassadene.

Også når det gjelder de foreslåtte nye kontorers størrelse og karakter gir medlemsforslaget meget sparsomme opplysninger. Av det vedføyede tillegg synes det imidlertid å fremgå at man sikter på en "indskrænkning af det arbejde der finder sted gennem de faste representationer" og selve betegnelsen, "service- og informationskontor" gir en tydelig pekepinn i retning av beskjedne kontorer hvor bistand til representanter fra hjemlandet såsom ved hotellbestillinger etc. vil spille hovedrollen. Parentetisk kan det i denne forbindelse være grunn til å gjøre oppmerksom på at enkelte av de angjeldende ambassader også har forholdsvis viktige konsulære gjøremål. Først i annen rekke kommer informasjonsvirksomheten som etter forslaget terminologi synes å omfatte både rapportering om det politiske liv i vertslandet og spredning av opplysninger om hjemlandet. Hovedformålet med forslaget synes å være ønsket om å spare penger ved å erstatte relativt høyt lønnede tjenestemenn med andre i lavere lønnsgrupper.

Med de reservasjoner som følger av den ovenfor påpekte uklarhet med hensyn til det planlagte nordiske ministerråds organisasjon og de foreslåtte service- og informasjonskontorers karakter, vil jeg gjerne, etter fire og et halvt års tjeneste som norsk ambassadør i Helsingfors, meddele at jeg for mitt vedkommende har inntrykk av at det angjeldende "medlemsforslag" i et hvert fall i noen grad er basert på ubekjentskap med eller underkjennelse av de plikter og oppgaver som påhviler nordiske ambassader i andre nordiske land.

På grunn av det intime samarbeid mellom de nordiske land og den hyppige besøksutveksling er de angjeldende ambassaders tid allerede nå i adskillig utstrekning opptatt med service-arbeid. Jeg tror denne del av arbeidet blir utført så samvittighetsfullt som mulig selvom det ofte må skje på bekostning av andre minst like viktige oppgaver. I denne henseende tror jeg neppe den foreslåtte nyordning vil kunne medføre noen vesentlig forbedring av tjenesteytelsene omenn det kanskje kan sies at denne del av arbeidet vil kunne utføres like tilfredsstillende av mindre kvalifisert og lavere avlønnet personell.

Når det gjelder den del av "informationsverksamheten" som er rettet mot vertslandet, er forholdet, i et hvert fall for den norske ambassaden i Helsingfors, at personellsituasjonen og tyngden av andre viktigere oppgaver gjør det umulig å ofre den tid og oppmerksomhet på disse oppgaver som de fortjener. Jeg skulle anta at et "service- og informationskontor" ville trenge akkurat det samme tilskudd av sakkyndig hjelp, som nærværende ambassade lenge har bedt om, for å kunne ta seg av disse oppgaver på en effektiv måte.

Når det gjelder informasjonsvirksomheten hjemover, eller det vi vanligvis omtaler som rapportvirksomheten, har jeg meget vanskelig for å tro at denne vil kunne drives på en tilfredsstillende måte bare ved direkte kontakter på embetsmannsnivå. Embetsmennene vil uvegerlig ha en tendens til å farve fremstillingen av sitt lands målsetninger og politiske forhold ut fra utenrikspolitiske hensiktsmessighetsbetraktninger. Deres opplysninger til nordiske kolleger vil trenge det korrektiv som kan gis i rapporter fra det interesserte lands stedlige representanter. Disse vil kunne ta i betraktning faktorer og tendenser som de angjeldende embetsmenn kanskje er interessert i å skjule. For å kunne skaffe slike opplysninger trenger imidlertid de stedlige representanter de privilegier og den prestisje som er forbundet med diplomatisk status. De må ha lett adgang til vedkommende lands regjeringsdepartementer og da først og fremst, dets utenriksdepartement og trenger også de best mulige kontaktmuligheter i forhold til andre innflytelsesrike kretser i landet, derunder den politiske opposisjon. Kontakten med diplomatiske kolleger kan også til tider være av stor betydning ved vurderingen av de politiske utviklingstendenser.

Når det gjelder Finland tror jeg de ovenfor skisserte innvendinger mot den foreslåtte nyordning gjør seg gjeldende med særlig styrke. En av nærverende ambassades viktigste oppgaver er åpenbart å holde den norske regjering underrettet om den virkelige situasjon og utviklingstendensen i forholdet mellom Finland og Sovjetunionen. På dette viktige og ømtålige område er det ikke sannsynlig at norske embetsmenn vil kunne få fullstendige og pålitelige opplysninger direkte fra finske kolleger under embetsmannsmøter. Når det gjelder rekognosering om denslags problemer vil det fortsatt trenge utenrikspolitisk trenede diplomater

som bor på stedet og i kraft av sin status har de best mulige kontaktmuligheter.

Det kan også være grunn til å peke på at selv om de nordiske land med hensyn til samfunnspolitisk og kulturell innstilling har meget tilfelles, så gjør det seg allikevel gjeldende meget viktige divergenser både på det militærpolitiske og det handelspolitiske område. For Finlands vedkommende må man ta i betraktning at det bare er en meget liten minoritet av det finske folk som forstår eller taler noe annet nordisk språk. Jeg har liten tro på at en gjennomføring av den i "medlemsforslaget" anbefalte ordning skulle kunne bidra til å berøve skandinaver bosatt, eller på besøk, i Finland inntrykket av at de befinner seg i "utlandet i vanlig bemerkelse".

Min tentative konklusjon — tentativ som følge av de innledningsvis presiserte reservasjoner — er at "medlemsforslaget" ikke synes å peke på et brukbart alternativ til de nåværende relasjoner på diplomatisk nivå.

Helsingfors, 26. januar 1971

Bredo Stabell

Den norske ambassade i Reykjavík:

Såvidt jeg kan se innebærer forslaget til Nordisk Råd om en omlegging av formen for representasjon i de nordiske land en svekkelse av det apparat som er bygget opp etter siste krig til gagn for det nordiske samarbeidet.

Det er riktig at politiske og faglige avgjørelser i større utstrekning enn tidligere treffes ved direkte kontakt mellom de sentrale myndigheter, i mange tilfelle uten avgjørende medvirkning fra de enkelte lands ambassader, men det intensiverte nordiske samarbeid har dog ført med seg en betydelig virksomhet når det gjelder å følge opp de enkelte beslutninger på politisk eller faglig plan. For Islands vedkommende gjør det spesielle forhold seg gjeldende at den geografiske avstand til det øvrige Norden er stor, og at det ikke kan være særlig praktisk for de sentrale myndigheter i Norden til enhver tid å måtte forhandle direkte eller å måtte føre en tungrodd korrespondanse. Hertil kommer at det islandske embetsverk er lite og at det fra Islands side er blitt gitt uttrykk for at de nordiske ambassader i Reykjavík er av praktisk betydning i det daglige samarbeidet.

For å kunne fylle sine oppgaver må den faste representasjon ha direkte adgang til myndighetene på stedet, om nødvendig på høyeste plan, slik dette er internasjonalt etablert for en ambassade. Dette har betydning, ikke bare for løsningen av konkrete saker, men også for informa-

sjonsvirksomheten hjemover, og når det gjelder å gi uttrykk for norske synspunkter. Det synes tvilsomt om det foreslåtte service- og informasjonskontor ville kunne etablere en tilsvarende kontakt eller fylle de øvrige funksjoner som tilligger en vanlig utenriksstasjon. Et informasjonskontor vil f. eks. ikke uten videre kunne overta de konsulære oppgaver. Heller ikke synes en utskiftning av ambassader med informasjonskontor å medføre vesentlig besparing, da enhver fast representasjon innebærer utgifter til kontor, lønninger og boliger etc.

Etter min oppfatning innebærer forslaget til Nordisk Råd ingen reell nyvinning, mens de fordeler man idag nyter godt av faller bort. Sålenge det nordiske samarbeid inntar en så bred plass i nordisk politikk vil den diplomatiske tilknytning landene imellom beholde sin betydning.

Reykjavík, 21. januar 1971

Christian Mohr

Den norske ambassade i Stockholm:

Spørsmålet om nedlegging eller nedtrapping av de nordiske lands ambassader i de andre nordiske land har som kjent dukket opp med jevne mellomrom i etterkrigstiden, og forslag i den retning har vært fremsatt fra mange hold. Både av den grunn og som ledd i den fortløpende gjennomgåelse av utenriksrepresentasjonen har det vært avgitt betenkningsnotiser om spørsmålet, senest i og med Dons-rapporten. Prinsipielt slutter ambassaden seg til de synspunkter som der er gjort gjeldende på nabolandsrepresentasjonen.

Det kan ikke sees at det foreliggende medlemsforslag til Nordisk Råd bringer momenter inn i bildet som stiller saken i nytt og klarere lys. Det kan tvertom med noen grunn sies om forslaget at konklusjonen svekkes ved at premissene er for sterkt presset.

Hele forslaget hviler nemlig på den forutsetning at det i og med den reviderte Helsingforsavtale, et nordisk ministerråd og et dermed sammenhengende opprettet samarbeidsorgan skal utvikles nye og adekvate samarbeidsrutiner de nordiske land imellom som vil innebære at grunnlaget for de nåværende diplomatiske representasjoner endres og nærmest bortfaller i den nåværende form. Istedet foreslås opprettet formålstjenlige service- og informasjonskontorer.

Hvorvidt det er berettiget å anta at det nordiske samarbeid både prinsipielt og praktisk skal utvikle seg slik forslagsstillerne går ut fra gjenstår å se. Generelt er det iallfall ambassadens oppfatning at ingen skade er skjedd ved å avvente hvorvidt mulige nye behov og andre praktiske former for samarbeid mellom de nordiske land måtte utvikle seg fremover. Atskillig skade vil derimot kunne gjøres om man i

utide river opp det samarbeidsmønster som finnes og som fungerer utmerket.

Ambassaden vil heller ikke unnlate å bemerke at det ikke synes å være andre forutsetninger for kontakt og samarbeid formelt og praktisk de nordiske land imellom enn innen andre sammenlignbare landgrupperinger.

Det kan utvilsomt herske ulike oppfatninger om diplomater og diplomati, men i vår ufullkomne verden er det intet annet og bedre redskap for opprettholdelsen av de internasjonale forbindelser. Om det sees skjevt til de rester av dekorum som ennå finnes og det formverk som har utviklet seg i diplomatiet — og som kan fortone seg lite tidsmessig — skal en heller ikke være blind for at nettopp dette strikte regelverk er en ikke ubetydelig del av hva som praktisk trengs for at dette internasjonale samkvem skal kunne avvikles knirkefritt.

Det kan ihvertfall ikke være noe tjent med å inndra et prøvet og akseptert redskap i kanskje de viktigste land for Norge og erstatte det med noe så diffust som et service-kontor.

Ambassaden vil understreke at om man med service mener akkurat det uttrykket vanligvis tillegges, må det sies at utenriksstasjonene — kanskje særlig i de nordiske land — ikke er ukjent med å stå til tjeneste i ulike sammenheng for norske borgere og interesser. Om gjennomslagskraften i så måte ville være den samme for en instans uten nettopp en ambassades tradisjonelle autoritet kan det herske begrunnet tvil om. Når dessuten andre lands representasjon fortsatt vil ha status av ambassade er det all grunn til å frykte at et norsk servicekontor, hva det enn måtte innebære, vil figurere sist i køen med den følge at norske interesser ville bli nødlidende.

Det trenger ellers ingen nærmere påvisning at om en forutsetning også er at de enkelte nordiske land ventes å bibeholde sin identitet og suverenitet selv om det blir opprettet et ministerråd etc., tilligger det etter folkeretten de diplomatiske representasjoner beføyelser og funksjoner som intet servicekontor kan befatte seg med, uansett hva man regionalt måtte mene om nyskapninger som det foreslåtte.

Om det i det hele skal ha noen hensikt å reformere internasjonal samarbeidspraksis kan riktignok mye tale for at de nordiske land skal gå foran på bakgrunn nettopp av deres etablerte og avanserte samarbeidsmønster på tallrike områder. Lite vil imidlertid være vunnet om man her ikke skynder seg langsomt og kommer i skade for å komme i utakt med den omgivende verden.

Når det akkurat gjelder ambassader eller ikke ambassader, kan det vanskelig sees at oppgavene er blitt færre eller mindre betydelige i og med utviklingen av det nordiske samarbeid.

Etter ambassadens egen erfaring må konklusjonen bli at nettopp i et stadig mer levende og variert utviklet nordisk samarbeid har ambassa-

dene i økende grad sin nødvendige og naturlige plass. Deres funksjoner og plassering i helheten kan og bør selvsagt til enhver tid være under drøftelse, men å oppheve dem mer eller mindre summarisk ville etter ambassadens oppfatning være ytterst betenkelig.

Ambassaden er i ovenstående kommentarer ikke kommet inn på de nærliggende beredskapsmessige aspekter ved saken — kanskje særlig når det gjelder denne stasjon — fordi det turde være overflødig å peke på det øyeblikkelige behov for en fullverdig diplomatisk representasjon som vil melde seg i en akutt og kritisk politisk situasjon eller krigssituasjon i denne del av verden.

Stockholm, 20. januar 1971

Henr. A. Broch

Norges eksportråd:

— — — vil Norges eksportråd ikke unnlate å henvise til Innstilling fra Utvalget til gjennomgåelse og vurdering av Norges utenriksrepresentasjon avgitt 20. desember 1962. I den anledning vil vi gjengi et avsnitt fra vurderingen av Norges representasjon i de forskjellige land, i dette tilfelle i Danmark:

Utvalgets flertall er av den oppfatning at det stadig utvidede nordiske samarbeid og den direkte kontakt mellom institusjoner og personer i nabolandene ofte medfører økede arbeidsoppgaver for ambassaden, og at den nåværende bemanning derfor bør opprettholdes.

Som det fremgår av etterfølgende bemerkninger (i samme anledning) gjør de samme forhold seg gjeldende for vår utenriksrepresentasjon i de øvrige nordiske land, og man kan ikke se at betingelsene siden den gang har endret seg særlig meget.

Rådet driver et sterkt og godt arbeidende handelscenter i Stockholm som samtidig fungerer som ambassadens kommersielle avdeling. Likeledes er Eksportrådet representert ved egne representanter i København og Helsinki som begge steder er tilknyttet de respektive ambassader som handelsattachéer. Dette indikerer hvilken vekt Norges Eksportråd legger i det kommersielle arbeid som i disse nordiske land har sitt utgangspunkt i våre ambassader.

Ambassadene utfører i sin nåværende form en betydelig funksjon som service- og informasjonskontorer, foruten at de også i utstrakt grad støtter det kommersielle arbeid på forskjellig måte, og vi kan ikke se at en endring i de nåværende forhold vil kunne medføre noen styrkelse eller effektivisering av arbeidet mellom de nordiske land.

Som illustrasjon av de handelsmessige forhold kan nevnes at det i løpet av de siste 5 år, fra 1965 til 1970, har vært en stigning i eksporten

fra Norge til Danmark på 76,5 %. Eksporten til Sverige har steget med 70,6 % i samme tidsrom. Til Finland har eksporten steget med 123,5 %. Det er hevet over enhver tvil at våre ambassader i de nordiske land har spilt en betydelig rolle i denne utvikling, ikke minst som utgangspunkt for det kommersielle arbeid.

Vår import fra de samme land har imidlertid øket relativt sett enda sterkere, hvilket tilsa en ytterligere styrkelse av den offisielle innsats i disse land.

Oslo, 21. januar 1971

Norges eksportråd

Otto Chr. Malterud

Adm. direktør

Per H. Houge

Norges rederforbund:

Som departementet vil være kjent med, har det i mange år eksistert et meget nært og omfattende samarbeid på skipsfartsområdet mellom de nordiske land, og på dette område er det nordiske samarbeid ført lenger enn på de aller fleste andre felter. Vi tror imidlertid ikke at tidspunktet er inne for å avskaffe de nordiske lands ambassader i de andre nordiske land og erstatte disse med et service- og informasjonskontor. For det første tror vi ikke at et slikt oppsett på en tilfredsstillende måte vil kunne erstatte ambassadenes rapportvirksomhet, i første rekke utenriksstasjonens vurderinger og kommentarer til de rent faktiske begivenheter på aktuelle områder. Et service- og informasjonskontor kan dessuten neppe forventes å oppnå en "status" i vedkommende land som er en nødvendig forutsetning for å få tilgang til det nødvendige relevante materiale som danner grunnlaget for stasjonenes politiske og økonomiske rapportvirksomhet. Sett hen til den markedspolitiske situasjon i Europa og den forventede utvikling i årene fremover, er vi også overbevist om at de nordiske lands ambassader i de andre nordiske land vil få store og betydelige arbeidsoppgaver for aktivt å sikre og utbygge det generelle samarbeidet mellom de nordiske land.

I lys av ovenstående kan vi for vårt vedkommende ikke gi vår tilslutning til forslaget om inndragning av de nordiske lands ambassader i de andre nordiske land.

Oslo, 27. januar 1971

Norges rederforbund

Olaf Malterud

Sverige**Statskontoret:**

Detta förslag bör enligt statskontorets mening ses mot bakgrund av utvecklingen inom en rad områden som berör verksamheten vid utlandsbeskickningar. Vad som under senaste kvartsseklet skett på kommunikations- och transportområdena kan nämnas som exempel på ändrade tekniska förutsättningar för beskickningsverksamheten. Nya former för internationell handel inom ramen för ett och samma företag eller koncern är exempel på ändrade merkantila förutsättningar. De problem som sammanhänger med tilltagande migration är exempel på ändrade sociala förutsättningar för beskickningsverksamheten.

Statskontoret förutsätter att beskickningsverksamheten löpande anpassas till ändrade krav. Likväl kan det vara motiverat att vid särskilda tidpunkter göra en samlad bedömning av huruvida formerna för utrikesrepresentationen motsvarar de krav som nya förutsättningar ställer. Först efter en sådan mera genomgripande undersökning syns det möjligt att ta ställning till medlemsförslaget. Huruvida betingelser för mer radikala förändringar nu föreligger undandrar sig emellertid statskontorets bedömande.

Stockholm den 21 januari 1971

Ivar Löfqvist

A. Bauer

Arbetsmarknadsstyrelsen:

I enlighet med överenskommelsen år 1954 mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge om en gemensam arbetsmarknad har nära samarbete etablerats mellan ländernas arbetsmarknadsmyndigheter. Alla kontakter sker direkt mellan myndigheterna utan att den officiella utlandsrepresentationen anlitas. Samarbetsfrågor av principiell betydelse eller eljest av större vikt handläggs av det nordiska arbetsmarknadsutskottet.

Mellan arbetsförmedlingarna i de olika länderna sker fortlöpande ett omfattande utbyte av vakanslistor, arbetsmarknadsöversikter, prognoser, statistik och annan information som behövs för förmedling av arbetstagare. Arbetssökande som vill ta anställning i annat nordiskt land kan sålunda vända sig till arbetsförmedlingen på hemorten och genom denne få önskade upplysningar och söka lediga platser.

Genom gällande avtal om social trygghet tillförsäkras de arbetstagare som befinner sig i annat nordiskt land i stort sett samma förmåner som

utgår till landets egna medborgare. Något behov för dem att vända sig till sitt lands ambassad för att erhålla ekonomiskt stöd skall normalt inte behöva uppkomma. På ett flertal andra områden och då inte minst det kulturella har ambassaderna emellertid möjligheter till betydelsefulla insatser för sina landsmän och kan i hög grad bidra till deras anpassning.

En eventuell indragning av nordiskt lands ambassad i annat nordiskt land torde som framgår av vad styrelsen anfört inte påverka det samarbete som pågår mellan arbetsmarknadsmyndigheterna inom ramen för överenskommelsen om den gemensamma nordiska arbetsmarknaden. Däremot kommer det vid ett inrättande av service- och informationskontor i stället för de nuvarande ambassaderna att bli nödvändigt att uppmärksamma de krav på tjänster av olika slag, som de flyttande arbetstagarna och deras familjemedlemmar kan komma att ställa.

Stockholm den 26 januari 1971

Arbetsmarknadsstyrelsen

Bertil Rehnberg

Ragnar Wahlström

Riksdagens revisorer:

Tiden har inte medgett revisorerna att mera ingående studera de förhållanden som i förslaget åberopats såsom motiv för en indragning av berörda ambassader. Revisorerna är på grund härav inte beredda att för dagen ta bestämd ståndpunkt i de aktualiserade frågorna. Revisorerna anser emellertid att skäl talar för lämpligheten av att de nuvarande formerna för det officiella nordiska samarbetet snarast underkastas en allmän översyn. Det ligger i sakens natur att organisationen av de befintliga beskickningarna därvid i första hand bör komma i blickpunkten. Huruvida de framtida relationerna mellan de nordiska länderna bäst skulle gynnas genom att, såsom föreslagits, nämnda beskickningar omvandlas till "mera tidsenliga organ" torde inte kunna avgöras utan en föregående närmare utredning av hela frågekomplexet. Revisorerna vill därtill förorda att en sådan utredning verkställs.

Stockholm den 28 januari 1971

På riksdagens revisorers vägnar:

Nancy Eriksson

Per Dahlberg

Svenska ambassaden i Köpenhamn:

Beskickningen i Köpenhamn har det senaste decenniet gjort erfarenheten, att ju mer det nordiska samarbetet växer fram desto mer ökar arbetet för ambassaden. Det kan låta paradoxalt med tanke på de många direktkontakterna i en tilltagande integration som rimligen borde avlasta de diplomatiska organen. Detta nordiska samarbete har emellertid en påtaglig benägenhet att själv alstra nya arbetsuppgifter, huvudsakligen av servicekaraktär. Denna tidsenliga funktion har det också blivit naturligt för beskickningen att ägna sig åt. I praktiken arbetar ambassaden sedan länge bl. a. just med sådana frågor som några medlemmar i Nordiska rådet tänker sig att deras föreslagna organ skulle syssla med.

Alla förekommande ärenden skulle emellertid inte ett enbart för service och information avsett kontor kunna handlägga. Naturligtvis är grannländerna i Norden gentemot varandra inte "utland" i vedertagen mening. Så länge det dock faktiskt rör sig om olika nationer, hur nära befryndade de än är, så måste även dessa ömsesidigt hålla på gängse diplomatiska former i viss ofrånkomlig utsträckning. Rådsmedlemmarna förbiser i sitt förslag helt den aktivitet, som ambassaderna utför på det ekonomiskt-kommersiella området. För detta arbetsfält skulle ett ytterligare organ behöva upprättas, om ambassaderna skulle dragas in. Detsamma gäller försvarsattachéfunktionerna.

Vidare synes förslaget utelämna de funktioner som för närvarande utövas av de nordiska ambassadernas konsulära avdelningar. Utfärdandet av pass, verkställande av delgivningar, förrättande av mönstringar, hjälp till nödställda m. m. kan uppenbarligen inte ankomma på det tänkta servicekontoret. Det torde inte heller kunna överta arbetsfunktionerna beträffande arbetssökande utlänningar ("invandrare"). Ett generalkonsulat skulle i allt fall behöva upprättas.

Är man överens om att betrakta det som värdefullt att de nordiska länderna hos varandra representeras med väl utbyggda, mångsidigt verk samma och smidigt fungerande organ är det närmast en klassificeringsfråga vilken teknisk lösning som föredras.

Det förefaller emellertid föga välbetänkt att avskaffa en beprövad och internationellt etablerad form för att ersätta den med ett nytt, oprövat organ, som inte inom rimlig tid skulle kunna tillnärmelsevis förvärva den good-will och status som i så hög grad underlättar de nuvarande ambassadernas arbete över hela fältet. Ett genomförande av förslaget skulle säkerligen nedsätta effektiviteten i de aktuella svenska strävandena till skada för svenska intressen. (De i Benelux ingående ländernas ambassader i de andra staterna har inte indragits).

Den i medlemsförslaget föreslagna lösningen — kompletterad i olika hänseenden i enlighet med vad i det föregående angivits — kan inte

rimligtvis bli billigare än den existerande formen för representationen och torde, enligt mina erfarenheter såväl som regeringsledamot som i utrikesförvaltningen, inte erbjuda några direkta fördelar men väl nackdelar i åtskilliga hänseenden.

På anförda skäl avstyrker jag medlemsförslaget.

Köpenhamn den 4 februari 1971

Herman Kling

Svenska ambassaden i Helsingfors:

I medlemsförslaget heter det att varje nordiskt land behöver ett fast centrum i grannländernas huvudstäder och att ett dylikt organ bör uppbyggas funktionellt och icke utformas som en traditionell ambassad. Av denna formulering att döma synes förslagsställarna vilja bibringa läsaren uppfattningen att en "traditionell" ambassad icke är funktionellt uppbyggd. I fortsättningen exemplifierar förslagsställarna vad det ifrågasatta organet bör syssla med och nämner "erforderlig service till hemlandets representanter vid tillfälliga besök", "omfattande informationsverksamhet i båda riktningarna" samt att "uppgifter om vad som sker i värdlandet måste sändas till hemlandet". Nyssnämnda uppgifter är goda exempel just på vad en ambassad, även i ett nordiskt grannland, i stor utsträckning sysslar med, och det torde knappast finnas anledning förmoda, att dessa uppgifter skulle kunna skötas med mindre personal vid ett informationskontor än vid en ambassad. Det bör i detta sammanhang tilläggas, att ambassadens övriga, mångskiftande arbetsuppgifter måste överföras till det tilltänkta informationskontoret. Detta gäller den ganska omfattande bevakningen av kommersiella ärenden samt framför allt de konsulära ärendena, vilka måhända skulle erfordra upprättande av ett särskilt konsulat vid sidan av informationskontoret. Även ambassadens försvarsavdelning kommer in i bilden; också på detta område torde det vara nödvändigt att följa med vad som sker särskilt beträffande utbildnings- och utrustningsfrågor i grannlandet.

Genom olika författningar medges myndigheter i de nordiska länderna i många fall att direkt skriftväxla med varandra. Erfarenheten har dock visat, att i många fall, särskilt då ett ärende ej är av rutinkaraktär, en myndighet ändå låter ärendet gå via ambassaden. Tillkomsten av ett nordiskt ministerråd kan möjligen medföra tillsättandet av ett ökat antal nordiska ämbetsmannaorgan men det torde vara för tidigt att uttala sig om huruvida detta jämväl kommer att innebära att ärenden som tidigare skötts av ambassaderna kommer att omhändertas av dessa ämbetsmannaorgan.

Under hänvisning till vad ovan anförts om en nordisk ambassads arbetsuppgifter vill jag framhålla, att det synes mycket osäkert, hurvida det skulle innebära någon fördel att ersätta ambassaderna i de nordiska länderna med de mera "tidsenliga" organ som förslagsställarna har i åtanke. Jag vill avslutningsvis tillägga, att jag i detta yttrande icke berört frågan, hurvida det av internationella hänsyn — vilka gör sig gällande icke minst ur Finlands synpunkt — skulle ställa sig olämpligt att ersätta ambassaderna i de nordiska länderna med en annan form av representation.

Helsingfors den 27 januari 1971

Ingemar Hägglöf

Svenska ambassaden i Reykjavík:

Vid besvarandet av ovan citerade remiss, som föranletts av ett medlemsförslag till Nordiska rådet om indragning av nordiskt lands ambasad i annat nordiskt land vill jag förutskicka, att jag varit Sveriges ambassadör i Reykjavík sedan den 1 oktober 1965 och sålunda under ett antal år haft tillfälle att följa den utveckling, som ligger till grunden för ambassadsamarbetet. Vidare vill jag understryka, att Island av naturliga skäl har en speciell struktur, som ger de nordiska ambassaderna här en särskild utformning.

Vid ett studium av förslaget finner jag, att förslagsställarna förutsätter att ambassadernas nuvarande arbete ej vore funktionellt. Därmed kritiserar de en verksamhet, som är mig och ambassaden främmande. Men det må här lämnas därhän.

Om regeringarnas förbindelser med varandra hänvisas i förslaget till det kommande ministerrådet, och det heter vidare att "den stora massan av de uppgifter, vilka en beskickning traditionellt har om hand, ombesörjes redan nu — och än mer i framtiden som följd av vad ovan redovisats — på andra vägar de nordiska länderna emellan än via ambassader. Under sådana omständigheter synes nu tiden vara inne att ompröva dessas ställning". Min erfarenhet sedan 1965 är tvärtom den, att i och med det allt närmare nordiska samarbetet på alla områden, ambassadernas uppgifter ständigt vuxit, i form av utredande och förberedande arbete rörande lagförslag, konferenser av olika slag m. m. Det är att märka att av skäl som ovan antytts, de isländska regeringsorganen helt naturligt har en koncentrerad utbyggnad, som i många fall avviker från förhållandena i de övriga nordiska länderna. Hur detta nordiska samarbete än kan komma att utvecklas har jag ytterst svårt att tro att den statliga delen av en nordisk representations arbete i Reykjavík kan minska väsentligt.

Detsamma gäller den del av ambassadens arbete som sammanhänger med den nordiska arbetsmarknaden och över huvud taget med in- och utflyttningar mellan våra länder, såsom t. ex. indrivning av kvarskatter m. m., ett synnerligen besvärligt och tidsödande arbete — som dock för denna lilla ambassad för 1970 inbringade ca 32 000 svenska kronor.

Till det dagliga arbetet hör en ständigt växande upplysningsverksamhet gällande den svenska arbetsmarknaden, för vilken intet isländskt mellanhandsorgan finns. Studieförfrågningarna ökar också, då behovet av förbättrade villkor för isländska specialstuderande är ett ständigt bekymmer.

Allt det som jag ovan antytt, och som enligt min erfarenhet växer, är något som måste göras, om ett nordiskt samarbete inte skall bli enbart ett tomt begrepp. Om detta skall utföras av ett "fast centrum", med eller utan statliga bidrag, eller av en "traditionell ambassad" synes mig vara ett sekundärt spörsmål. Jag har dock svårt att tro att man kan komma ifrån en nära statlig anknytning. Vidare måste personalen väl känna till förhållandena, framför allt i Sverige, och det på alla områden, men också i anställningslandet Island.

Vad förslagsställarna slutligen framhåller, nämligen att man genom att slopa eller omvandla de nuvarande ambassaderna skulle ge ett "synbart uttryck åt föreställningen att för ett nordiskt land ett annat nordiskt land icke är 'utlandet' i vanlig bemärkelse" synes mig vara en egenartad nynordisk-romantisk föreställning. Så länge vi är skilda länder, om än i växande samarbete, har vi behov av ett realistiskt, verklighetsnära arbete, d. v. s. enligt vardagens krav. Att detta tillika innebär en ständig omvandling av ambassaderna finner jag vara en självklar sak.

Reykjavík den 21 januari 1971

Gunnar Granberg

Svenska ambassaden i Oslo:

Utvecklingen under hela efterkrigstiden, speciellt 1960-talet, har otvivelaktigt lett till att i högre grad än tidigare direkta förbindelser kommit till stånd mellan svenska och norska myndigheter och ämbetsmän. Detta är givetvis en, såvitt jag förstår, värdefull utveckling. Redan mångfalden i de svensk-norska relationerna skulle för övrigt göra det praktiskt omöjligt för beskickningarna — här respektive i Stockholm — att hantera alla de frågor som totaliteten av detta samarbete innefattar, därest icke en kraftig expertutbyggnad av representationerna företages. Något sådant har ju heller inte varit aktuellt eller önskevärt.

Men utvecklingen vad gäller de statliga direktförbindelserna har i vart fall icke minskat denna beskicknings arbete. Detta kan exemplifieras på olika sätt. Fackmyndigheternas direkta överläggningar i konkreta frågor kräver erfarenhetsmässigt i många fall beskickningens medverkan på olika stadier. Där överläggningarna resulterar i ingåendet av avtal kommer som "sista post" arbetet i samband med formaliseringen av avtalet. I detta sammanhang finns även anledning att erinra om den del av beskickningens verksamhet, som utgör "beställningsarbeten" från svenska myndigheter och kommittéer. Det är här ofta fråga om omfattande utredningsarbeten om norska förhållanden på de mest skilda områden. Bland beskickningens arbetsuppgifter kan även nämnas den kontinuerliga bevakningen av de saker, som kommer upp i stortinget, och uppföljningen av deras behandling där, liksom också beskickningen går norska intressenter — stortingsmän, partier och tidningar — tillhanda med svenska utredningar, propositioner och informationer om aktualiteter i svensk politik och förvaltning.

En viktig del av denna beskicknings arbete består i att i olika former stödja svenskt näringslivs intressen i Norge. Det fortlöpande dagliga kommersiella informationsarbetet är en primär del av denna verksamhet. En annan sida av denna aktivitet är att på begäran av svenska exportföretag medverka vid olika manifestationer t. ex. i samband med upprättande av dotterföretag här. Det blir då ofta beskickningschefen som — i likhet med på andra samhällsområden t. ex. landshövdingar och verkschefer — skall formellt öppna, "beskydda" eller närvara vid en företagsdemonstration samt i anslutning till denna utöva lämplig representation i ambassaden för att sammanföra svenska intressenter med tongivande norska personer, både från regeringen, förvaltningen och näringslivet.

Medan beskickningens kommersiella information kan sägas vara ett komplement till de förbindelser svensk företagsamhet etablerat i Norge via dotterföretag och agenturer, är det huvudsakligen ambassaden som svarar för den allmänna informationen om svenska förhållanden. Det växande samspelet i Norden medför ett ständigt ökat behov av upplysning och faktaförmedling på en rad områden. Dit hör utbildnings- och arbetsmarknadsfrågor, sådana som rör press och massmedia samt kultur- och erfarenhetsutbytet i vidaste bemärkelse.

Generellt gäller att den löpande politiska och ekonomiska rapportering en beskickning, också i ett nordiskt land, har att befatta sig med kräver regelbunden tillgång till medlemmar av regering och storting, utrikesdepartementets tjänstemän liksom också representativa företrädare för den övriga statsförvaltningen, näringslivet och olika norska intresseorganisationer. Denna del av arbetet kräver stundom också, oaktat vi rör oss på den nordiska scenen, goda kontakter med andra beskickningar i Oslo.

Om värdet av denna rapportering är det inte beskickningens sak att uttala sig. Men behovet av sådan rapportering har icke ifrågasatts av vederbörande hemma. Det nordiska samarbetets starka utveckling har snarare ökat än minskat behovet av ömsesidig information.

Jag vill också erinra om de omfattande konsulära uppgifter (rätts-hjälp, nödställda, sjöfartsärenden, pass, viseringar etc.) beskickningarna i de nordiska länderna har. Det skulle emellertid föra långt att här ytterligare exemplifiera hela raden av de arbetsuppgifter, som så att säga "återstår" oberoende av direktkontaktarna. Att som Sverige och Norge ha en lång gemensam gräns betyder också många gemensamma problem.

Det internationella system av rättsregler som bestämmer formerna för en främmande beskicknings arbete gäller också de nordiska beskickningarna i de nordiska länderna. En indragning av beskickningarna och deras ersättande med service- och informationskontor reser otvivelaktigt frågan om dessa kontors formella status i den miljö där de skall verka. Det gäller här alla de förhållanden — t. ex. lokalernas okränkbarhet, skatteproblem, kurir- och chifferrättigheter — som för beskickningarnas del är reglerade i Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser.

En indragning berör också de faktiska arbetsförutsättningarna. Man kan fråga sig om, även med den bästa vilja från anställningslandets myndigheters sida, chefen för ett nordiskt service- och informationskontor kommer att ha tillgång till — såväl i huvudstaden som ute i landet — samma personer i ledande ställning etc. som en beskickningschef. Jag tänker härvid inte så mycket på frågor om rangordning och skattefrihet — eftersom väl meningen är att dessa service- och informationskontor icke skall ha diplomatisk status — utan på de faktiska möjligheterna att upprätta och vidmakthålla de kontakter som för närvarande står till buds för en i anställningslandet ackrediterad ambassadör och honom underställd personal. Låt mig t. ex. erinra om de särskilda kontakter försvarsattachéerna förutses ha med den högsta militärledningen i anställningsländerna.

De nordiska ländernas nära samhörighet är uppenbar och internationellt erkänd. En gräns i samarbetet går emellertid i vad gäller utrikes- och säkerhetspolitiken. Den förekommer också i olika frågor av icke säkerhetspolitisk karaktär skilda ståndpunkter; jag åsyftar bl. a. — för att ta ett aktuellt exempel — frågan om erkännande av Nordvietnam. Såsom ett alliansfritt eller neutralt land kan icke rimligen Sverige alltid intaga samma ståndpunkter som de NATO-tillhöriga grannarna, Norge och Danmark, lika litet som dessa länder alltid kan dela vår mening. Sådant är självklart och torde icke närmare behöva utvecklas.

Förhållandet accentuerar emellertid, det är åtminstone min erfarenhet,

behovet av att de nordiska länderna sinsemellan har de redskap och kontaktmöjligheter som diplomatisk representation innebär. Även om vi inte är "utland" i varandras ögon, har vi dock, som härovan berörts, i viktiga utrikespolitiska frågor valt att följa olika vägar. Detta gäller för närvarande de nordiska ländernas förhandlingsuppläggning vad gäller anknypningen till EEC.

Det är ofrånkomligt att i sammanhanget ävenledes anlägga vissa beredskapsmässiga värderingar. Med tanke på möjligheter av ökad internationell spänning också berörande Nordeuropa synes det sålunda för de nordiska länderna angeläget att ha till förfogande representationer av sedan gammalt etablerad typ.

Över huvud ter det sig problematiskt hur den stora del av också en nordisk beskicknings arbete i ett nordiskt grannland som består i förtroliga värderingar och informationer skall kunna fullföljas av det tilltänkta servicekontoret.

Min företrädare i Oslo, nuvarande landshövdingen Rolf Edberg i Karlstad, utvecklade i tidskriften "Vi i Norden" (nr 2/1965) sin syn på beskickningarnas uppgifter. Jag tillåter mig återge följande synpunkter och erfarenheter som sammanfaller med mina egna:

Och här kanske jag får säga några ord om hur jag ser på en nordisk beskicknings funktioner och uppgifter. En nordisk beskickning skall tjänstgöra som ett mellanled mellan två länders regeringar. Den skall ge hemmamyndigheterna en så god bild som möjligt av förhållanden och strömningar hos grannen, peka på där man har något att lära av honom, söka bedöma effekten hos grannen av olika åtgärder från de egna myndigheternas sida; helst skall beskickningen vara en så känslig seismograf att man redan på dess egna reaktioner kan räkna ut hur grannen kan komma att reagera. För varje nordiskt land måste det nordiska samarbetet vara en hörnsten i dess utrikespolitik. Det innebär att man på allt sätt skall söka bevara samförståndet, undvika missförstånd. I en konkret fråga blir det därvid av mindre betydelse om det är det ena eller det andra landet som gör en eftergift. I varje fråga måste man söka den ur nordisk synpunkt rimliga eller möjliga lösningen. En beskicknings uppgift är att efter måttet av förmåga söka medverka till detta. Helst skall den kunna bidra till att kväva tänkbara missförstånd redan i deras linda, innan de ännu fått en chans att uppstå. De många kontakter vi i dag har är dessutom mellan specialmyndigheter, där var och en ser på sin bestämda sektor av fältet. En beskickning skall försöka överblicka hela fältet och väga olika ting mot varandra. Mycket av samarbetet sker helt naturligt utanför beskickningarna — det må gälla reglering av gränsvatten, kraftöverföring, mellanriksvägar, TV-tittande över gränsen. Uppstår en knut på tråden, måste emellertid en beskickning vara beredd att träda till.

Ur här ovan berörda synpunkter torde det kunna ifrågasättas om det för de nordiska länderna i alla hänseenden är önskvärt att som i förslaget säges framstå som "en särskilt sammanhållen grupp". Härtill

kommer att den allmänna opinionen i alla våra länder måhända snarare skulle uppfatta ett avskaffande av de nordiska ambassaderna som ett tecken på att vi negligerade varandra än som ett bevis på samhörighet. Inte heller internationellt skulle intrycket av en "nedrappning" av de officiella förbindelserna nödvändigtvis bli positivt. Det torde vara ostridigt att de nordiska beskickningarna i sin nuvarande form tillvaratar också de uppgifter som skulle åvila "service- och informationskontor". Att de går under beteckningen ambassader har veterligen inte försvårat fullgörandet av dessa funktioner.

Om den nya formen av representation skulle bli billigare eller effektivare torde bättre bedömas av utrikesdepartementet än de närmast berörda beskickningarna.

Det är mig inte bekant om inom Benelux tanken på en ändrad ömse-sidig representation varit aktuell. I vårt fall har mig veterligen ingen ändring genomförts i den normala formen av representation mellan dessa länder som ju står varandra särskilt nära, ekonomiskt och politiskt.

Oslo den 1 februari 1971

R. Hichens-Bergström

Sveriges allmänna exportförening:

De synpunkter som föreningen kan lägga på dessa frågor, d. v. s. ambassadernas verksamhet som kommersiell replipunkt, behandlas för närvarande av den pågående utredningen av den exportfrämjande verksamhet och föreningen kan därför inte på detta stadium avge något särskilt yttrande.

Stockholm den 29 januari 1971

Sveriges allmänna exportförening

Lars Åkerman

Ulla Lindström

BILAGA 3**I efterhand inkommet yttrande****D a n m a r k****Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation:**

I den anledning skal Fællesrepræsentationen meddele, at vi må være af den opfattelse, at rene service- og informationskontorer ikke vil kunne løse de handelsmæssige opgaver, som har bestået og efter vor opfattelse fortsat vil bestå mellem de nordiske lande indbyrdes.

Hertil kommer endvidere, at det efter Fællesrepræsentationens skøn ikke vil være rigtigt på nuværende tidspunkt, hvor spørgsmålet om de nordiske landes forhold til Fællesmarkedet fortsat er uafklaret, at gå videre med det fremsatte forslag.

København, den 1. oktober 1971

P. f. v.

E. b.

B. Kremer

Medlemsförslag

om gemensamma nordiska ambassader i vissa främmande länder

(Väckt av Aksel Larsen och Ingrid Segerstedt Wiberg)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Udenrigsministeriet:

Oprettelse af fælles nordiske ambassader forudsætter et meget vidtgående interessefællesskab mellem landene. Trods alt, hvad der binder de nordiske lande sammen, er forskellen i deres udenrigspolitiske placering og de økonomiske interesse modsætninger kendsgerninger, man ikke kan se bort fra, og som uundgåeligt vil influere på væsentlige sider af landenes repræsentation udadtil. Dette gælder naturligvis i varierende omfang i de forskellige dele af verden. Eksempelvis vil de handelsmæssige interesser ofte tilsige, at virksomheder må foretrække, at deres interesser varetages af en tjenestemand fra deres eget land.

Hertil kommer, at en ambassade for at kunne fungere tilfredsstillende må have et meget grundigt kendskab til det land, den repræsenterer, og en sådan viden vil normalt kun landets egne tjenestemænd være i besiddelse af.

Forslagsstillerne nævner specielt bistanden til udviklingslandene som et eksempel på værdien af en samordning på ambassadeplan. Den forskelligartede opbygning af de nordiske landes hjemlige bistandsadministration og de af Sverige og Norge i visse udviklingslande etablerede særlige bistandsmissioner ville imidlertid vanskeliggøre oprettelsen af fælles ambassader på netop de steder, hvor de nordiske lande er særlig aktive med hensyn til bistandsarbejde.

Medens tiden således ikke synes moden for oprettelsen af fælles ambassader, har der som bekendt i mange år eksisteret et vidtstrakt og meget nyttigt samarbejde mellem de nordiske udenrigstjenester både hjemme og ude. Det drejer sig ikke blot om det af forslagsstillerne nævnte konsulære samarbejde, men også på mange andre områder arbejder de nordiske udenrigstjenester sammen. Mellem udenrigsministerierne er der en snæver direkte kontakt og rundt om i verden yder de nordiske ambassader hinanden en omfattende gensidig bistand f. eks.

ved udveksling af oplysninger og erfaringer ved praktisk hjælp. I enkelte tilfælde forekommer det desuden, at en nordisk ambassade varetager et andet nordisk lands interesser på andre områder end det konsulære, f. eks. det kulturelle eller ved at genparter af dets indberetninger videregives til andre nordiske lande.

En fortsat udvikling ad denne pragmatiske vej vil uden tvivl være til gavn for alle parter.

København, den 17. august 1971

F. m.

Paul Fischer

Søfartsraadet har i skrivelse den 28 maj 1971 forklarat sig instämma i Danmarks Rederiforenings yttrande av den 28 maj 1971 (se nedan).

Den Danske Handelsstands Fællesrepræsentation:

I den anledning skal Fællesrepræsentationen udtale, at vi på det foreliggende grundlag må advare mod at realisere det fremsatte medlemsforslag om oprettelse af fælles nordiske ambassader i visse lande.

Uden at komme ind på forslaget udenrigs- og sikkerhedspolitiske aspekter ønsker Fællesrepræsentationen specielt at fremhæve, at handelspolitiske hensyn — ganske uanset udviklingen i den europæiske integrationspolitik — efter Fællesrepræsentationens opfattelse vil gøre en så vidtgående nordisk fællesrepræsentation på det diplomatiske område som foreslået absolut uønsket.

Fællesrepræsentationen ønsker endelig at bemærke, at vi ikke er afvisende overfor, at der kan være helt specielle områder, hvor et vist samarbejde for så vidt angår diplomatiske udsendinge kan være hensigtsmæssigt, og skal herom tillade os at henvise til hoslagte fotokopi af udtalelse af 15. juli 1959 fra Provinshandelskammeret overfor handelsministeriet vedrørende et dengang af Nordisk Råd fremsat forslag om fælles specialattachéer ved de nordiske ambassader og gesandtskaber (se *Bihang*).

København, den 7. juni 1971

P. f. v.

E. b.

Mogens Aasted

B. Kremer

BIHANG

Yttrande från Provinshandelskammeret över Nordiska rådets medlemsförslag om gemensamma specialattachéer vid beskickningarna (sak A 14/1959)

Af de medfølgende bilag fremgår det, at man på forhånd ikke mener, at der vil kunne blive tale om fælles attachéer for så vidt angår landbrug og fiskeri, men at et samarbejde på dette punkt først og fremmest skulle omfatte visse specialattachéer, især de såkaldte socialattachéer.

I denne anledning skal Provinshandelskammeret meddele, at vi er enige i, at det næppe vil være hensigtsmæssigt at søge udsendt fælleskandinaviske landbrugs- og fiskeriattachéer, og for så vidt angår socialattachéer må vi indledningsvis bemærke, at Provinshandelskammeret savner nærmere orientering om arbejdsområderne for disse.

Under hensyn til det i medlemsforslaget anførte skal vi imidlertid udtale, at Provinshandelskammeret gerne vil anbefale, at man nærmere anmoder de nordiske regeringer om at undersøge mulighederne for i visse tilfælde at gennemføre et samarbejde angående udsendelse af specialattachéer, idet vi herved har lagt vægt på de i forslaget indeholdte oplysninger om ret betydelige omkostningsbesparelser, der forventes opnået ved et sådant samarbejde.

København, den 15. juli 1959

Danmarks Rederiforening:

— — — kan vi meddele, at Danmarks Rederiforening ser med principiel sympati på dette forslag og gerne ser, at man forsøgsmæssigt prøver det i nogle lande som f. eks. nogle af de mindre sydamerikanske og afrikanske lande.

København, den 28. maj 1971

Danmarks Rederiforening

Kamper

F i n l a n d**Ministeriet för utrikesärendena:**

Frågor som hör till detta ärende har grundligt dryftats tidigare i flera olika sammanhang, förutom i Nordiska rådet även speciellt vid de nordiska utrikesministeriernas administrativa avdelningschefsmöten.

Man kan tänka sig två huvudformer av gemensam representation. För det första, att ett nordiskt land representerar de övriga med hjälp av sin egen rent nationella personal och för det andra, att representationen

verkar med blandad personal, med andra ord att det vid representationen finns tjänstemannapersonal utnämnd av ett eller flera nordiska länder.

Det förstnämnda alternativet är möjligt i enskilda fall såsom en temporär lösning, så länge de övriga nordiska ländernas intressen på ifrågavarande område är begränsade och representationen inte innebär avgifter som skulle fordra alltför detaljerade kunskaper om förhållandena i annat nordiskt land. Därutöver bör förutsättas, att uppgifterna inte förorsakar intressekonflikter. Om de fordringar representationen ställer överskrider dessa gränser, med andra ord det representerade landet har intressen av större betydelse i ifrågavarande land, bör en gemensam representation i praktiken ordnas i annan form, med andra ord med blandad personal. Utnyttjande av blandad personal förutsätter en vid politisk och ekonomisk intressegemenskap. Ytterligare fordrar den en centraliserad koordinering av ledningen. På detta sätt kunde det bli fråga om att grunda ett gemensamt nordiskt sekretariat för utrikesärendena, vilket uppenbarligen skulle medföra större personal och ökade kostnader i hemlandet. Å andra sidan kunde man knappast i större utsträckning genom att använda blandad personal minska på utrikesrepresentationens personal.

Vid sidan av dessa huvudformer har även ett s. k. begränsat samarbete varit påtänkt t. ex. i form av gemensam kanslipersonal och specialattachéer. Att skapa en gemensam kanslipersonal är i praktiken svårt, i synnerhet på grund av språksvårigheterna. Vad specialattachéerna angår, har det allmänt konstaterats att deras uppgifter är så betydande, att dessa inte kan utökas med handhavande av annat lands intressen. Det finns specialattachéer på relativt få platser. Då de nordiska länderna har specialattachéer i samma region är en tänkbar samarbetsform uppdelning av arbetsfältet.

Då man tänker på en gemensam representation bör även mottagarlandets allmänna inställning i frågan beaktas, och inte enbart fästas uppmärksamhet vid ett formellt godkännande. Man bör minnas att många av de nya staterna t. ex. i Afrika är måna om sitt värde och betydligt mera formella än de nordiska länderna när det gäller diplomatiska och konsulära förbindelser. Det är möjligt att dessa länder känner sig sårade om en del länder av t. ex. sparsamhetsskäl ordnar sin representation på ett från de vanliga formerna avvikande sätt. Nyligen har en del afrikanska stater förhandsanmält att de ställer sig negativa t. o. m. till sidoackrediteringar.

På denna grund borde sökas en lösning enligt vilken ett lands beskickning i allmänhet och officiellt skulle verka endast för sitt eget land. De nordiska utrikesministeriernas administrativa avdelningschefer har redan i ett tidigare skede konstaterat, att samarbetet på det område som omfattar diplomatisk representation inte borde regleras medelst

någon nordisk konvention utan t. ex. med avtal in casu utrikesministerierna emellan. Om man utgår från denna tanke kan man som jämförelsematerial ta exempelvis avtalet mellan Nederländerna och Luxemburg. I detta avtal definieras, med hänvisning till den fasta traditionen länderna emellan, de förutsättningar, inom vilka Nederländernas diplomatiska representationer kan tillvarata Luxemburgs intressen, förutom i de länder där Luxemburg ej har någon diplomatisk representant även i de fall, då luxemburgsk diplomatisk representant som är ackrediterad i landet temporärt har avlägsnat sig ur landet. Huvudregeln i avtalet är att representationen sker på den representerades begäran, sålunda att överenskommes om att a) skall Nederländernas diplomatiska representant även ackrediteras såsom Luxemburgs representant i beskickningslandet eller b) är det enbart fråga om tillvaratagande av intressen. Såsom bilaga följer avtalets franskspråkiga text (*här ej tryckt*).

Beträffande det nordiska utvecklingssamarbetet kan konstateras, att det i praktiken förekommer ett mycket långt framskridet samarbete mellan de ambassader, som befinner sig i sådana länder som är centrala mål för den nordiska u-landshjälpen. Sådana länder är framför allt Tanzania, Kenya och Etiopien. Finland har en på platsen belägen ambasad med utsänd personal både i Tanzania och Etiopien.

Tanken på att man i framtiden sammanförde t. ex. de i de ovan nämnda länderna varande ambassaderna till den del dessa handhar ärenden som berör utvecklingssamarbetet, skulle förutsätta en mera integrerad utvecklingshjälpspolitik än den nu rådande. För närvarande finns det även principiellt sett stora skiljaktigheter i synnerhet i de nordiska ländernas utvecklingshjälpspolitik. Likaså finns det stora skiljaktigheter när det gäller övrig finansiell hjälp rörande bl. a. uppköpspolitik. Det är svårt att tänka sig att samma ambassads tjänstemän kunde tillämpa olika principer då de sköter likartade frågor tillsammans med mottagarlandets myndigheter.

Helsingfors den 12 maj 1971

Richard Tötterman

Statssekreterare

Joel Toivola

Avdelningschef

Finansministeriet:

Finansministeriet anser förslaget avse sådana åtgärder som icke ens synnerligen långt integrerade stater ännu har kunnat skrida till. På grund av de statsrättsliga och konstitutionella problem, vilkas lösning

är en förutsättning för förverkligande av det väckta förslaget, anser finansministeriet att förslaget icke kan förverkligas.

Helsingfors den 11 maj 1971

Carl Olof Tallgren

Minister

Paul Paavela

Statssekreterare

N o r g e

Utenriksdepartementet:

Som nevnt av forslagsstillerne har diskusjonen av mulighetene for å opprette felles nordiske organer innenfor utenriktjenesten hittil ledet til beskjedne resultater. Den manglende institusjonalisering må imidlertid ikke overskygge det faktum at samarbeidet mellom de nordiske lands utenrikske stasjoner er meget intimt og har et betydelig omfang. Det foregår i praksis et utstrakt samarbeid og utveksling av opplysninger, til dels også en funksjonsfordeling mellom ambassadene.

Utenriksministeriene i de nordiske land har oppmuntret til dette samarbeid, og man kan regne med at det vil bli videre utviklet og utdypet i fremtiden.

Utenriksdepartementet tror imidlertid ikke at det vil være i samsvar med Norges interesser å opprette felles nordiske ambassader. De konstitusjonelle, politiske og økonomiske forhold i de fem nordiske land ligger ikke slik an at slike utenrikske stasjoner vil være naturlig. Man kan heller ikke bortse fra at vedkommende land hvor en felles nordisk ambassade forsøkes opprettet, vil kunne reise innvendinger.

Oslo, 2. juli 1971

For Utenriksministeren:

Thore Boye

N. Bølset

S v e r i g e

Styrelsen för internationell utveckling (SIDA):

SIDA delar förslagsställarens uppfattning om betydelsen av ett ökat nordiskt samarbete inom biståndsutvecklingen. Ett dylikt samarbete ger möjlighet att utvidga biståndsarbetet inom fler länder än vad som nu

sker. En följd av samverkan är även att rekryteringsunderlaget breddas och att den samlade erfarenheten vidgas till gagn för biståndsarbetet.

SIDA finner emellertid frågan om ett ökat samnordiskt samarbete inom u-hjälpen icke avhängig av frågan om gemensamma nordiska ambassader i länder där biståndsarbete bedrivs eller kan komma att bedrivs. Den internordiska biståndsverksamheten är organiserad i skilda projekt som ett vart administreras av något av de nordiska ländernas statliga biståndsorgan. För samtliga projekt gemensamma avlönings- och andra förmånsbestämmelser har utarbetats och fastställts av Nordiska rådet. Likformighet i anställningsvillkor och administration de skilda projekten och biståndsmyndigheterna emellan kan därigenom uppnås. Det förberedande arbetet för en biståndsinsats utföres av det administrerande landets biståndsmyndighet antingen i hemlandet eller av myndighetens lokala förvaltning i det blivande verksamhetslandet. Samordning med andra länders biståndsverksamhet sker genom FN-organ. Det slutliga avtalet med den främmande makten om en samnordisk biståndsinsats slutes genom medverkan av det administrerande landets utlandsmyndighet.

SIDA finner den nuvarande ordningen tillfredsställande. Det framlagda förslaget synes icke medföra en enklare hantering av den internordiska biståndsverksamheten än den som nu tillämpas.

Stockholm den 23 september 1971

Maj-Britt Amer

Tjf avdelningschef

Nils Larsson

Tf avdelningsdirektör

Svenska ambassaden i Lagos:

I medlemsförslaget erinras inledningsvis om olika initiativ till ökat nordiskt samarbete, som under gångna år tagits i Nordiska rådet. Det hävdas att dessa strävanden hittills avsatt ganska begränsat resultat bortsett från det utbyggda samarbetet inom det konsulära området. I förslaget förordas nu att försöksvis på lämpliga platser gemensamma ambassader med personal från mer än ett land upprättas. Olikheter i utrikespolitisk inriktning i Norden borde t. ex. i Afrika endast spela en liten roll. Samtidigt borde påtagliga nordiska intressen av en samordning inom t. ex. u-hjälpen tala till förmån för gemensamma ambassader. Norden skulle därigenom inför världen visa prov på ett nytt tänkande och manifestera den nordiska samhörigheten. De nordiska ländernas utrikesförvaltningar skulle samtidigt vinna ökad förståelse och insyn i varandras problem. Den ofta anförda invändningen om konkurrens på

det handelspolitiska området som ett hinder anses inte böra tillmätas någon större betydelse.

Om ambassaden i detta yttrande i första hand skall begränsa sig till synpunkter avseende Västafrika, vill jag erinra om att just frågan om ett nordiskt samarbete i de nya västafrikanska länderna stod i centrum för de nordiska övervägandena i början av 1960-talet. Då de nordiska utrikesdepartementens administrativa chefer år 1961 prövade möjligheterna att etablera gemensamma ambassader, blev slutsatsen att det inte ansågs existera en sådan nordisk ekonomisk och politisk intressegemenskap, att förutsättningar härför kunde anses föreligga. I denna bedömning instämde i stort sett de nordiska ländernas utrikesministrar. Där-
emot förelåg det enighet om att andra former av nordiskt samarbete kunde och borde eftersträvas. För Västafrikas del gällde det bl. a. att söka uppnå en geografisk spridning av de olika ländernas ambassader för att därigenom öka möjligheterna till praktiskt samarbete.

Läget i dag, cirka tio år senare, är att alla nordiska länder (utom Island) ansett det påkallat att upprätta egna ambassader i Lagos. Denna post torde också få hänföras till gruppen "stora huvudstäder", där det enligt det aktuella medlemsförslaget anses självklart att varje nordiskt land måste ha sin egen beskickning (Nigeria är Afrikas folkrikaste land, av stigande politisk betydelse samt en av de mest lovande afrikanska marknaderna). I övriga Västafrika finns en svensk ambassad i Monrovia, en norsk i Abidjan (där Danmark har egen handelsrepresentation) samt en dansk i Accra. Målsättningen att få en nordisk spridning har sålunda kunnat uppnås, även om det är bakomliggande ekonomiska intressen som i första hand bidragit härtill.

Beträffande de i medlemsförslaget anförda synpunkterna på en ändring av nuvarande ordning vill jag i stort sett ansluta mig till uppfattningen, att de nordiska ländernas olika säkerhetspolitiska orientering inte spelar samma roll här som t. ex. i Europa. Detta betyder dock inte att det i vissa utrikespolitiska frågor inte kan vara av betydelse, om ett land är medlem av NATO eller för en alliansfri politik. — Vad beträffar frågan om en samordning av u-hjälpen vill jag framhålla, att de olika nordiska länderna hittills inte följt samma linje, då det gäller t. ex. bilateral hjälp till västafrikanska länder. I fråga om t. ex. Nigeria och Ghana (som faller under denna ambassad) har såväl Danmark som Norge lämnat teknisk eller finansiell hjälp på bilateral basis, vilket där-
emot Sverige inte gjort. Dessa insatser kräver givetvis speciell bevakning.

Medlemsförslaget synes inte tillmäta de kommersiella och handelspolitiska aspekterna någon avgörande betydelse. Bortsett från de rent konkurrensbetonade synpunkterna och möjligheterna till intressekonflikter, där inte minst de olika ländernas exportföretag kan ha starka invändningar mot den föreslagna samarbetsformen, bör framhållas de prak-

tiska problem det skulle erbjuda för en representant för ett nordiskt land att skaffa sig ingående kunskaper om ett annat lands näringsliv och de många olika intressen det gäller att tillvarata. I afrikanska länder med påfrestande klimat måste den utsända personalens tjänstgöringstider i allmänhet begränsas, vilket innebär relativt täta personalbyten. Att under dessa förhållanden få ansvaret för flera nordiska länders exportintressen skulle med all sannolikhet även innebära en betydande arbetsbelastning.

I medlemsförslaget hävdas att de nordiska strävandena inom utrikes-tjänsten hittills avsatt ganska begränsade resultat. Även om detta kan sägas vara riktigt, då det gäller tidigare framförda förslag om gemensamma ambassader, gemensamma kanslier eller gemensamma specialattachéer bör emellertid framhållas att det nordiska samarbetet och samhörigheten inte minst på avlägsna poster, som t. ex. i Västafrika, är en realitet som tar sig många praktiska uttryck och som även resulterat i ökad förståelse för och insyn i varandras problem.

Även om ambassaden anser, att det ännu är för tidigt att genomföra det föreslagna systemet med gemensamma nordiska ambassader, bör liksom hittills alla möjligheter tillvaratagas till ett utbyggt praktiskt och konkret samarbete. Den fortsatta utvecklingen kan leda till, att det på ett senare stadium kan bli aktuellt att försöksvis pröva även den föreslagna formen av gemensamma ambassader.

Lagos den 3 maj 1971

Bertil Arvidson

Svenska ambassaden i Bangkok:

— — — får jag härmed för ambassadens i Bangkok vidkommande anföra nedanstående synpunkter. Härvid har huvudsakligen hänsyn tagits till för Bangkokambassaden speciella förhållanden, medan sådant som är gemensamt för samtliga svenska beskickningars verksamhet endast berörs i förbigående.

I Bangkok är Sverige, Danmark och Norge representerade av ambassader under ledning av på platsen stationerade ambassadörer. Finland är representerat av ett honorärt generalkonsulat samt av en utsänd handelssekreterare, medan dess i Bangkok ackrediterade ambassadör är stationerad i New Delhi. Island saknar såvitt kunnat utronas konsulära och diplomatiska förbindelser med länderna i Sydostasien. Sveriges ambassadör i Thailand är sidoackrediterad i Burma, Laos, Malaysia och Singapore. Norges ambassadör är sidoackrediterad i Malaysia och Danmarks ambassadör är förutom i Thailand även ackre-

diterad i Burma, Laos och Sydvietnam. Norge har ej upprättat diplomatiska förbindelser med Laos eller med Sydvietnam. Den norske ambassadsekreteraren i Bangkok besöker dock emellanåt dessa länder för att genom besök bl. a. i utrikesministerierna och hos diplomatiska kolleger insamla materiel för rapportering. Ambassadsekreteraren vid svenska Bangkokambassaden har i Saigons diplomatlista och UD-kalendern brukat vara upptagen såsom t.f. chargé d'affaires i Sydvietnam.

Av de tre härvarande nordiska ambassadernas personaluppsättning är Danmarks störst, följd av Sveriges och Norges. De tre ambassaderna har samma antal utsänd personal, nämligen fyra personer. Danmark har dessutom ett honorärt generalkonsulat i Bangkok som handlägger alla sjöfartsärenden och flertalet övriga konsulära ärenden.

De tre nordiska ambassadernas verksamhet är otvivelaktigt i betydande utsträckning likartad. Sälunda åligger det samtliga att hemåt söka ge en bild av det inrikespolitiska och ekonomiska läget i ackrediteringsländerna samt av respektive länders inställning till aktuella utrikespolitiska problem. Ambassaderna har i stort sett samma informationsmaterial och kontakter för denna rapporteringsverksamhet. Vid de täta tillfällen då nordiska ambassadrepresentanter träffas äger samråd rum i olika frågor. Däremot har det ömsesidiga utbyte av rapporter som sker på många platser här brukat vara begränsat till basrapporter om sidoackrediteringsländerna och endast undantagsvis gällt löpande politisk eller ekonomisk rapportering.

Den för regionen dominerande *säkerhetspolitiska* frågan är Indokina-kriget. Medan det knappast behöver föreligga några olikheter mellan de nordiska representanternas analys och värdering av t. ex. den thailändska politiken i denna fråga, spelar skillnaderna i huvudstädernas inställning till Vietnamkonflikten och regionens problem en väsentlig roll vid beskickningarnas kontakter och samtal med värdländernas myndigheter och med diplomatiska kolleger. Ett påtagligt och viktigt uttryck för dessa åsiktsskillnader är att Sverige, tills vidare ensamt i kretsen, erkänt Nordvietnam och att representationen och bevakningen i Sydvietnam är olika utformad. Skiljaktiga är för övrigt också förbindelserna med det för utvecklingen av konflikten betydelsefulla Cambodja, låt vara att dessa förbindelser ej är en angelägenhet som ankommer på någondera av Bangkokambassaderna. En gemensam nordisk ambassad i Bangkok skulle i dagens läge finna det svårt att bringa till rätt uttryck de olika huvudstädernas synpunkter och att vara centralpunkten i regionen för kontakter med sidoackrediteringsländer med vilka skiljaktiga förbindelser upprätthålles.

Några motsvarande problem föreligger ej på det *handelpolitiska* området. Ett nära samarbete med informella överläggningar förekommer exempelvis i frågor av gemensamt intresse t. ex. rörande sjöfart och

luftfart. Samråd har även ägt rum beträffande den avtalsmässiga reglering av förbindelserna med Thailand som funnits i de bilaterala vänskaps-, handels- och sjöfartsavtalen. Att de tre ländernas handlingslinjer ej alltid sammanfaller framgår dock bl. a. av att när dessa avtal — vars texter ej är identiska — nyligen till följd av thailändsk uppsägning utlöpte i avvaktan på en ny reglering, Sverige och Norge provisoriskt förlängde avtalen, medan Danmark synes ha föredragit ett avtalslöst tillstånd.

Vad beträffar den *kommersiella* verksamheten är konkurrensmomentet ambassaderna emellan ej särskilt framträdande i Bangkok. En till en gemensam ambassad knuten handelssekreterare skulle dock komma att stå inför besvärliga prioriteringsfrågor i vad gäller exempelvis arbetet med agentrekrytering och inriktningen av marknadsundersökningar.

I fråga om *utvecklingsbiståndet* är skiljaktigheterna mera påtagliga. För Danmark är Thailand ett huvudmottagarland med en rad projekt inom mejerinäring, fiske, skogsbruk m. m. Dessutom har man från dansk sida beviljat betydande krediter för utvecklingsändamål och gett finansiellt bistånd till familjeplanering. Den norska — liksom den svenska — hjälpen har huvudsakligen begränsats till stipendiering. En viss utbyggnad av den norska hjälpen genom bidrag till utbildningen av personal för den thailändska handelsflottan överväges för närvarande.

Ambassadernas *konsulära* verksamhet är relativt enhetlig och ej betungande. Även de *administrativa* uppgifterna sammanfaller i mångt och mycket dock att den danska ambassadens befattning med biståndsprojekten kräver särskilda arbetsinsatser.

Den föregående framställningen söker redovisa dels de områden av beskickningsverksamheten, där en eventuell gemensam ambassad kan tänkas fungera utan allvarigare svårigheter, dels också några av de problem en dylik ambassad skulle konfronteras med. Medan Bangkok sålunda ur vissa synpunkter skulle kunna vara en tänkbar plats för den i motionen föreslagna försöksanordningen, synes framför allt den nära anknytning, som ambassadernas arbetsuppgifter i dagsläget har med de politiska Indokinafrågorna, uppstålla ömtåliga och svårlösta koordinationsproblem.

Bangkok den 8 juni 1971

Eric Virgin

Svenska ambassaden i Caracas:

Grundförutsättningen för förslagets förverkligande

Grundförutsättningen för att gemensamma nordiska ambassader skall kunna fungera är att den nordiska integrationen på de politiska, ekonomiska och kommersiella områdena framskridit så långt att sammanslagningar av verksamheten ute på fältet blir möjliga, praktiska och lämpliga. Det är sålunda frågan om denna förutsättning föreligger som närmast synes vara aktuell i sammanhanget. Jag skall här söka belysa denna frågeställning ur Caracasambassadens synvinkel.

De politiska aspekterna

Sverige har sin internationella profil liksom de övriga nordiska länderna har sina. De skillnader som finns är rätt betydande och berör bl. a. ett sådant världsproblem som förhållandet mellan öst- och västblocken, något som leder till skilda ställningstaganden eller betydande skiftningar i värderingarna i olika frågor. (Ett aktuellt exempel är hur samarbetsformerna med den gemensamma marknaden skall ordnas.) I Förenta Nationernas organ och inför andra länders regeringar redogör de nordiska ländernas regeringar och deras representanter för dessa skillnader. De är väl kända för andra stater.

Det faktum att de nordiska länderna för en i väsentliga stycken olika utrikespolitik är av betydelse för respektive nordiska ambassaders verksamhet.

Att exempelvis i Venezuela söka uppvisa en nordisk samhörighet som ej har sin täckning i nordiskt uppträdande i centrala internationella sammanhang ställer sig knappast möjligt. Och som de utrikespolitiska faktorerna ter sig i dag skulle det icke vara lägligt för t. ex. ett norskt sändebud att med venezolanske utrikesministern eller andra representanter diskutera de svensk-venezolanska relationerna eller för ett svenskt sändebud att redogöra för hur Danmark ser på Cuba etc. Exempelen kan mångfaldigas. Konklusionen måste bli den att en sammanslagning av ambassader bl. a. skulle leda till att endast det nordiska land som representeras av ambassadchefen skulle kunna föra en sedvanlig politisk kontaktverksamhet i landet.

Den politiska kontaktverksamheten kan vad förhållandena i Venezuela beträffar svårligen isoleras från ambassadens övriga aktiviteter. Den utgör en bakgrund till verksamheten på de ekonomiska och handelspolitiska fälten och på informationsområdet. I det dagliga ambassadarbetet flätas dessutom alla dessa aktiviteter — politiska, ekonomiska etc. — in i varandra.

En genomgång av de politiska aspekterna leder alltså till konstaterandet att de utrikespolitiska förutsättningarna icke är gynnsamma för upprättande av en gemensam nordisk ambasad exempelvis i Venezuela.

De ekonomiska och handelspolitiska aspekterna

Ambassadens i Caracas verksamhet upptages till väsentlig del av ekonomiska, handelspolitiska och kommersiella frågor. En viktig faktor i detta sammanhang är det förtroendefulla samarbete som äger rum med svenska export- och andra näringslivets organisationer, med företagen i Sverige och med de svenska dotterbolagen i Venezuela. Detta nära samarbete, som ofta är av konfidentiell natur, är beroende av att ambassadtjänstemän sedan längre tid tillbaka — på tidigare poster — haft förbindelse med svenska organisationer och svenskt näringsliv och fått erforderliga kontakter och erfarenhet. Det synes mycket tveksamt om diplomatiska representanter från nordiska länder skulle kunna upprätthålla ett lika nära samarbete och på samma sätt kunna företräda svenska ekonomiska och handelsintressen. Detsamma gäller i lika hög grad i omvänt fall.

Såsom nämnes i förslaget A 313/e förekommer ibland konkurrens mellan olika nordiska länders handelsintressen. För närvarande föreligger några sådana fall i Venezuela.

En ytterligare fråga som uppkommer i sammanhanget, särskilt för ambassadchefens verksamhet, är den om prioritet mellan olika arbetsuppgifter. För Norge är exempelvis sjöfarten av större vikt än exporten, för Sverige är det exportindustrins ekonomiska och handelsintressen som står i förgrunden och för Danmarks del har exporten av lantbruksprodukter en helt annan tyngd än för övriga nordiska länder. Det skulle exempelvis för ett svenskt sändebud erbjuda åtskilliga problem — både av handelspolitisk och praktisk natur — att representera norska sjöfartsintressen eller danska lantbruksintressen. (Finland och Island har inga ambassader i Caracas varför dessa länder ej beröres i detta yttrande.)

Erfarenheten här i Caracas visar också att hemmamyndigheterna i ekonomiska och handelsfrågor kan ha i viss mån divergerande synpunkter allteftersom olika intressen berörs. Det skulle ha en komplicerande verkan och dessutom knappast få någon starkare effekt om en ambasad skulle för flera länders räkning inför venezolanska vederbörande utveckla och hävda varierande ståndpunkter.

Kontentan av de synpunkter som gör sig gällande i ekonomiskt och handelspolitiskt hänseende är att en betydligt mera långtgående integration på dessa områden måste uppnås än den som nu existerar mellan de nordiska länderna för att en gemensam nordisk ambasad skall kunna fungera.

Rådande samarbete på ambassadplanet

Slutligen skulle jag vilja fästa uppmärksamheten på något som ej berörts i förslag A 313/e men som ändå synes böra nämnas i sammanhanget, nämligen det vida samarbete som under nuvarande förhållanden råder mellan de nordiska ambassaderna. Syftet härmed är bl. a. att söka undvika dubbelarbete. I Caracas är detta samarbete utomordentligt gott och det sträcker sig så långt som är möjligt med hänsyn till ambassadernas i vissa hänseenden olika verksamhetsinriktning och till de delvis skilda intressesfärer de har att företräda.

Caracas den 25 maj 1971

P. B. Kollberg

Exportfrämjandeutredningen:

Enligt Kungl. Maj:ts instruktion den 10 mars 1967 skall svenska beskickningar och konsulat främja Sveriges näringsliv och utrikeshandel, skapa intresse för svenska varor och tjänster samt i övrigt stödja svenska företag och det svenska näringslivets företrädare. Vid flertalet beskickningar och konsulat tar ifrågavarande uppgifter numera en betydande del av arbetstiden i anspråk.

Denna kommersiellt inriktade verksamhet är av en mångskiftande karaktär. För att den skall kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt och fortlöpande anpassas efter nya förhållanden måste utlandsmyndigheterna upprätthålla nära förbindelser såväl med exportföretagen som med de myndigheter och organisationer, vilka i hemlandet ansvarar för den exportfrämjande verksamheten. Förutsättningen för att de skall kunna tillgodose företagets behov av tjänster och informationer är att de är väl förtrogna med näringslivets möjligheter och intressen på exporthandelns område.

Det synes under nuvarande förhållanden knappast tänkbart att ge de diplomatiska tjänstemännen en sådan utbildning, att de i kommersiellt avseende skulle kunna företräda hela Norden. Inte heller förefaller det möjligt att bereda dem tillfälle att få tillräckligt goda kontakter med företrädare för exportföretagen och de exportfrämjande organen i alla de berörda länderna. Mot denna bakgrund torde enligt exportfrämjandeutredningen gemensamma nordiska ambassader knappast kunna fullgöra uppgiften att bevaka och tillvarata samtliga nordiska länders intressen i hithörande hänseenden.

Såsom framhålls i det inom Nordiska rådet väckta förslaget måste en gemensam nordisk ambassad förväntas kunna främja olika nordiska länders exportintressen. Dessa intressen är emellertid inte endast diver-

gerande utan, inom många områden, även konkurrerande. Det finns därför anledning befara, att en gemensam kommersiell bevakning skulle ställa de berörda ambassaderna inför svåra avvägningsproblem. Bland nordiska exportföretag skulle deras ställningstaganden och åtgärder i vissa situationer kunna uppfattas som ett gynnande av det ena eller andra landets intressen på de övrigas bekostnad. Detta skulle med nödvändighet menligt återverka på det förtroendefulla samarbete med exportföretagen, som är en förutsättning för att utlandsmyndigheterna skall kunna bedriva sin kommersiellt inriktade verksamhet på ett effektivt och ändamålsenligt sätt.

Enligt exportfrämjandeutredningens förmenande bör emellertid goda möjligheter föreligga att i andra former än de föreslagna få till stånd en ökad nordisk samverkan inom utrikestjänsten. Lämpligen skulle denna samverkan då inte avse sådana områden av utlandsmyndigheternas verksamhet, som inrymmer element av bedömningar och värderingar, utan fastmera vara inriktad på uppgifter av mera rutinbetonad karaktär samt gemensamma åtgärder på det tekniska planet, exempelvis i fråga om databehandling av informationer från verksamhetslandet. Utredningen finner det önskvärt att förutsättningarna för ett vidgat samarbete av denna innebörd mellan de nordiska ländernas ambassader ingående prövas. Med utgångspunkt från en sådan samverkan bör naturligtvis också möjligheterna att successivt öka de gemensamma insatserna fortlöpande bevakas.

Under återopande av vad som här anförts anser sig exportfrämjandeutredningen inte kunna förorda att bevakningen av de nordiska ländernas exportintressen anförtros gemensamma ambassader. Då utredningen i princip är positivt inställd till tanken på ett ökat nordiskt samarbete inom utrikestjänsten, vill den å andra sidan föreslå, att utrikesdepartementen i de nordiska länderna får i uppdrag att undersöka möjligheterna till vidgade gemensamma insatser med bibehållande av nationella ambassader.

Stockholm den 26 april 1971

G. von Sydow

S. Rynell

*BILAGA 3***I efterhand inkommet yttrande****D a n m a r k**

— — — skal man meddele, at fællesnordiske ambassader efter Raadets opfattelse normalt næppe ville være anbefalelsesværdige, men i visse tilfælde ville kunne være hensigtsmæssige.

København, den 10. december 1971

Industriraadet

E. Carstens

Medlemsforslag om samnordisk TV-program

*(Vækt av Kaj Bundvad, Niels Eriksen, Niels Matthiasen, Odvar Nordli
och Ingrid Segerstedt Wiberg)*

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk Film og TV Union:

Forslaget har vært drøftet i unionens nasjonale seksjoner og på unionens styremøte i Stockholm 17. og 18. april 1971.

Den danske seksjon har ikke funnet å kunne avgi noen uttalelse om forslaget da det alene vedrører de skandinaviske televisjonsselskaper.

På grunnlag av de uttalelser som er fremkommet fra den finske, den svenske og den norske seksjon tillater jeg meg på vegne av unionen å anføre:

Nordisk Film og TV Union har blant annet som oppgave å være et kontaktorgan på det idéelle plan mellom nordisk film-, biograf- og televisjonsvirksomhet. På dette område foreligger det bl. a. den praktiske oppgave å bygge en bro over motsetninger som av naturlige årsaker lett kan inntreffe mellom representanter for de forskjellige media. Å formulere en enhetlig stillingtagen kan i visse tilfelle være vanskelig og ofte uten særlig hensikt. Det vil ofte være mer nærliggende for unionen å medvirke til en gjensidig respekt i mulige kontroversielle spørsmål. Forslaget om en nordisk TV-kanal er ikke i seg selv kontroversielt innen unionen, men det er neppe mulig å nå frem til en enhetlig standpunkttagen.

En annen viktig oppgave for unionen er imidlertid å styrke og utvikle det nordiske samarbeid. På bakgrunn av denne formålsparagraf finner unionen grunn til å fastslå det gledelige og positive i forslaget om økte muligheter for de nordiske lands fjernsynsprogrammer for bruk av nabolandenes fjernsynstilbud. Dette er en målsetting som unionen anser det ønskelig at man positivt støtter. For unionen som en organisasjonsmessig helhet, er det imidlertid meget vanskelig å vurdere hvordan en skal kunne gjennomføre en slik målsetting.

Fjernsynets representanter i unionen har påvist at det er gjort markante anstrengelser, særlig i de senere år, for å effektivisere utveks-

lingen innen Nordvisjonen, bl. a. ved nye rutiner og et etablert Nordvisjonssekretariat. Hermed er man kommet betydelig lenger i spørsmålet om at intet fjernsynsprogram som kan bli aktuelt for Nordvisjonen blir forbigått ved programutvelgelsen. Utvekslingen som blir stadig mer omfattende, integreres i de ordinære program og utvelges på grunnlag av kvalitet og attraktivitet. En viss begrensning følger imidlertid av det programomfang som til enhver tid står til rådighet og de høye kostnader som artistsupplementene medfører. For Sveriges vedkommende kan det også tenkes at fjernsynskanalenes selvstendighet i programsettingen muligens medfører en større ujevnhet i spørsmålet om å utnytte tilbudte programmer. Blant våre TV-medarbeidere er det imidlertid uttrykt en viss engstelse for at en særskilt nordisk kanal ikke vil kunne gjøres tilstrekkelig attraktiv og populær for å kunne motvirke de høye omkostningene i forbindelse med utbyggingen og driften av en slik særskilt kanal.

Fra den finske seksjons side er i denne forbindelse spesielt fremhevet at selv om de tekniske forutsetninger for et samnordisk TV-program måtte være tilstede, har situasjonen ikke forandret seg siden 1967 da forslaget forrige gang var til behandling. Den finske seksjon fremholder at ressursene innen de nordiske land fremdeles ikke tillater en utbygging av virksomheten ved en særskilt felles kanal for samtlige nordiske land. Som en konsekvens av dette syn, fremholder den finske seksjon at det mest realistiske prosjekt fortsatt er innen rammen av den nordiske programutveksling å tilstrebe en programvirksomhet som tar sikte på en øking av det nordiske stoff i de nåværende utsendinger.

Den svenske seksjon peker særskilt på at den idéelle løsning ville være at samnordiske fjernsynsprogrammer kunne gjennomføres f. eks. ved hjelp av satelitt, slik at samtlige fem nordiske lands fjernsynsprogrammer kunne utstråles og tas imot av alle nordiske seere. Det finnes tekniske prognoser i denne retning, og unionen kan på det nåværende tidspunkt kun uttrykke håp om at utvekslingen skal føre til en slik løsning i fremtiden. Våre fjernsynsmedarbeidere både på programsiden og i den tekniske sektor fremholder at en utbygging av sendere over hele Norden for en ekstra kanal under de nåværende forhold vanskelig kan prioriteres i konkurransen med de andre meget aktuelle og legitime oppgaver f. eks. de utdannings- og undervisningsprogrammer som krever stadig større plass i den beste sendetiden.

Ut fra et nordisk synspunkt er det en viktig oppgave at Island kan komme med. Simultanoverføring av TV-programmer til og fra Island vil imidlertid kreve et meget kostbart satelitt-arrangement. Landets muligheter for å delta i en nordisk kanal synes for tiden å være minimal. Unionen tillater seg imidlertid å understreke at uansett den løsning man når frem til, må Islands medvirkning bli sikret.

Nordisk Film og TV Union er kjent med at de nordiske radiosjefer har nedsatt en særskilt nordisk komité for å utrede de programmessige, økonomiske, tekniske og opphavsrettslige forutsetninger for en utvidet programutveksling. Dette spørsmål vedrører selvsagt også filmproduksjonsselskapene og de aktive filmfolk som i dag regner de nordiske land som sine markeder. En utredning av de juridiske og økonomiske spørsmål som også berører dem, er åpenbart en viktig forutsetning for en større spredning i de nasjonale innslag i fjernsynsprogrammene.

Oslo, 2. juni 1971

Nordisk Film og TV Union

Arnljot Engh

Formann

D a n m a r k

Ministeriet for kulturelle anliggender:

— — —skal man meddele, at forslaget har været forelagt Danmarks Radio.

Danmarks Radio har i sin besvarelse henvist til de i Radiokommissionens betænkning indeholdte overvejelser vedrørende det nordiske samarbejde (s. 26). Det fremgår heraf, at kommissionen finder mulighederne for etablering af et fælles nordisk TV-program forpassede, idet der allerede i Sverige og Finland er gennemført nationale TV-2-kanaler, og at kommissionen iøvrigt nærer betænkeligheder ved nytteværdien af et sådant program, idet man dog samtidig peger på muligheden for et fælles program 3.

Det fremgår endvidere, at de nordiske radiochefer har nedsat "Komittén för utredning av nordiskt rundradiosamarbete", der har til opgave at kortlægge hele det nordiske samarbejde samt fremsætte forslag til muligheder for en intensivering af dette samarbejde. Komiteen forventes at afgive redegørelse i sommeren 1972.

Sagen giver ikke ministeriet anledning til bemærkninger.

København, den 28. juli 1971

P. m. v.

E. b.

Niels-Jørgen Nielsen

Sekretær

Dansk Journalistforbund:

— — — ikke vil tage egentlig stilling til spørgsmålet om samnordisk TV-program.

Forbundet ønsker således ikke at gøre indvendinger imod forslagets gennemførelse, men beder Nordisk Råds danske delegation være opmærksom på dets ophavsretlige problemer.

København, den 22. juli 1971

V. Fleischer Michaelsen

Dansk Forfatterforening:

Bestyrelsen kan udtale sin sympati for tanken, men kan ikke tage endelig stilling, før man har fået en nærmere redegørelse for, hvad et sådant samnordisk TV-program vil betyde for danske forfatters ophavsretlige og honorarmæssige situation.

København, den 1. september 1971

Hans Jørgen Lembourn

Formand

Dansk Skuespiller Forbund:

Forbundets bestyrelse har med interesse gjort sig bekendt med det fremsendte medlemsforslag og de deri udtrykte tanker og synspunkter.

Det er vor opfattelse, at den udveksling, der finder sted indenfor den eksisterende Nordvisions-ordning, har den største kulturelle betydning for de nordiske lande, og forbundets bestyrelse ser med stor interesse og sympati på en udbygning af dette nordiske samarbejde, i særdeleshed hvis et eller flere af de nordiske lande bliver tilsluttet et større europæisk fællesskab under EEC.

Dansk Skuespiller Forbunds bestyrelse kan fuldt ud tilslutte sig tanken om et samnordisk TV-program, og som faglig organisation for danske scenekunstnere nærer vi ikke tvivl om, at de nordiske radiofonier og skuespillerforbund med baggrund i de eksisterende aftaler vedrørende Nordvision uden større vanskeligheder vil kunne nå frem til fornuftige overenskomstmæssige løsninger. Men vi vil naturligvis være Nordisk Råd taknemmelig for på et tidligt tidspunkt at blive inddraget i eventuelle forhandlinger til løsning af kunstneriske og faglige problemer for de områder, som i givet fald vil omfatte vore medlemmers medvirken.

Som det utvivlsomt vil være Nordisk Råd bekendt, findes der et fra tiden før 2. Verdenskrig etableret internt samarbejde mellem de nor-

diske landes skuespillerorganisationer igennem Nordisk Skuespiller Råd. Det ville utvivlsomt være af betydning, om de i medlemsforslaget udtrykte tanker og planer kunne behandles i Nordisk Skuespiller Råd, og Dansk Skuespiller Forbund vil — med mindre man får meddelelse om at afstå herfra — tillade sig at foreslå de nævnte problemer behandlet på førstkommende møde i Nordisk Skuespiller Råd i dette efterår.

København, den 11. august 1971

P. b. v.

Holger Perfort

Formand

Dansk Komponist-Forening:

— — — som vi fra Dansk Komponist-Forenings side vil følge med ikke ringe interesse.

Kommunikationsmæssigt — internordisk — vil et fælles TV-program betyde overordentlig meget, ikke mindst på det kulturelle plan. Således vil musikken, der jo i de senere år har vist stadig stigende interesse for TV-mediet og dets problemverden, qua sin naturlige ubundethed af sprogene måske især kunne komme ind i billedet. Store fællesnordiske produktioner (opera og ballet), som man ellers af omkostningsmæssige grunde måtte lade hvile, ville ganske enkelt have langt større chance for at iværksættes. Man ville komme i gang.

I den forbindelse vil det nok også være betydningsfuldt at pege på den førnævnte nyforlovelse mellem vor tids musik og TV-skærmen, — på eksperimenterne. Den nye musik — opfattet som tvær-sprog — kan være et lige så indlysende og spændende udsagn om mennesker i dag som den kan være problematisk, vanskelig at gennemføre praktisk og økonomisk for et enkelt lands TV-kanal.

Også her vil en fællesnordisk bestræbelse kunne sikre en mindre "børnedødelighed". Man ville i fællesskab kunne sikre, at flere nye nordiske TV-musikalske værker så dagens lys. Og her må vi naturligvis være af den faste opfattelse, at dette kulturelt set ikke kan være andet end særdeles velkomment.

København, den 26. juli 1971

Mogens Winkel Holm

Formand

Danske Dramatikeres Forbund:

— — — oplyse, at denne på sit seneste møde var enig i at anbefale det nævnte forslag.

Danske Dramatikeres Forbund ser gerne oprettet et fælles nordisk TV-

program ved siden af de nationale programmer, idet man går ud fra, at det vil medføre en forøgelse af udsendelserne af nordisk dramatik.

København, den 27. juli 1971

Danske Dramatikeres Forbund

Bodil Bender

Forretningsfører

Landsforeningen Kristelig Lytter- og Fjernseerforening:

Det kan ikke betvivles, at spørgsmålet om et nordisk samarbejde omkring TV i dag er mere påtrængende men også mere kompliceret end nogensinde.

Den forestående tilslutning til Fællesmarkedet må umiddelbart ansætte til mere bevidst kulturel indsats i det nordiske plan også via radio og TV. Det påtrængende ved situationen opleves måske stærkest i de egne af Danmark, hvor mange daglig benytter sig af de tyske TV-programmer, som tilbyder sig. Den store og i mange måder stærke sydlige nabo præsterer så varierede og værdifulde TV-udsendelser, at man kan frygte en forskydning af såvel den sproglige som den kulturelle status i grænselandet. Til dette også for den nordiske tanke foruroligende følger sig det faktum, at de nordiske lande formentlig vil få et forskelligt forhold til Fællesmarkedet. Det kan meget vel vise sig om nogle år at virke hæmmende på en fællesnordisk samling omkring produktion og udsendelse af TV-programmer. Ja, uafhængigt af vort forhold til EF i fremtiden må det allerede nu fastslås som en hindring, at Sverige med sine to TV-kanaler er flere år forud for både Danmark og Norge. Den danske kulturminister har ganske vist opfordret til debat omkring etablering af et dansk TV-program 2, men han antyder samtidigt, at det af økonomiske grunde har årelange udsigter med det danske programprojekts gennemførelse. Tanken om, at dansk fjernsyn i ventetiden bør indgå på en transmissionsaftale med Sverige, der skulle gøre det økonomisk overkommeligt at videresende svenskproducerede, nordiske programmer over den danske TV-kanal, synes meget nærliggende. Men det er sikkert rigtigt påpeget, at ophavsretlige regler vil komplicere også denne form for nordisk samvirke.

Selv om det kan og bør hævdes, at disse og andre vanskeligheder ved et TV-fællesskab i Norden ved fælles indsats må kunne overvindes, kan det ikke afvises, at vanskelighederne virker stærkt opbremsende endnu før begyndelsen rigtig er gjort.

I fortsættelse af de to udtalelser, som jeg på min forenings vegne har afgivet ved tidligere lejligheder¹ skal jeg tillade mig følgende konklusion:

Vor tro på, at der rent sendeteknisk er mulighed for at etablere en

¹ Se *Nordiska rådet, 15:e sess., s. 1007 och 17:e sess., s. 858.*

fællesnordisk TV-kanal, er svindende. Dertil er såvel TV-udviklingen som de nationale behov i de nordiske lande efterhånden for forskellige. — Jeg må i denne forbindelse have lov til som medlem af den radio-kommission, der i sin godt 3-årige funktionstid gennemarbejdede problemerne omkring dansk radio og TV, at give udtryk for den skuffelse det var, at det viste sig umuligt på nordisk plan at løse den tekniske side af de respektive landes forpligtelse til gennem kortbølgeudsendelser i radio at betjene søfolk og landsmænd i det fremmede. Det syntes nærliggende for de nordiske lande med en sådan fællesløsning af det tekniske, men det lod sig ikke gøre. Jeg tillader mig at citere følgende fra Radiokommissionens betænkning (side 36—37):

Den tidligere behandling af kortbølgeproblemerne på nordisk plan har foranlediget kommissionen til at overveje muligheden af etablering af et nordisk samarbejde med hensyn til selve senderdriften. Det er imidlertid overfor kommissionen oplyst, at der ikke fra de nordiske landes side vil kunne stilles sendetid til rådighed for danske kortbølgeudsendelser. Kommissionen har herefter ment, at man måtte bortse fra muligheden af at søge de danske kortbølgeproblemer løst i samarbejde med de øvrige nordiske lande.

Når en så konkret og begrænset opgave ikke har kunnet få sin tekniske løsning på nordisk plan, så må det betvivles, at det af mange grunde langt mere komplicerede spørgsmål om oprettelse af en fællesnordisk TV-kanal kan finde sin løsning. —

Men sideløbende med vor skepsis fastholder vi troen på, at der i det nordiske plan kan ske en betydelig udvidelse af den fælles programproduktion således, at der stilles stof til rådighed for hvert enkelt af de nordiske landes nationale TV-kanaler. Her har det hast med en øget indsats både i retning af bedre og rigeligere produktion, og også hvad angår større villighed til i de enkelte lande at afse plads i programmerne til fællesnordisk stof. — Danske seere må i denne sommertid have undret sig over, at vore hjemlige TV-udsendelser har været domineret af repriser og gamle film. Her kunne de danske TV-programmer have været beriget og forfrisket ved indføjelse af flere nordiske programdele.

I forbindelse med en øget produktion og videre anvendelse af fællesnordiske TV-programmer skal der slutteligt peges på det betydningsfulde perspektiv, som fremstilling af videobånd og kassette-TV åbner for. Denne vigtige sag, som såvel det statsdrevne fjernsyn som det private initiativ må kunne mødes i, bør formentlig snarest muligt indgå som noget væsentligt i drøftelsen af nordisk TV.

Vonsild, den 30. juli 1971

For Landsforeningen Kristelig Lytter- og Fjernseerforening

S. A. Olsen

Finland**Undervisningsministeriet:**

— — — har sakkunnignämnden för upphovsrätt avgivit ett utlåtande, som bifogas (*se nedan*). Ministeriet har för sin del inte någonting ytterligare att erinra beträffande nämnda ärende.

Helsingfors den 11 juni 1971

Kalervo Siikala

Avdelningschef

Matti Gustafson

Kultursekreterare

Trafikministeriet har i skrivelse av den 5 maj 1971 förklarat sig instämma i post- och telegrafstyrelsens yttrande den 30 april 1971 (*se nedan*).

Post- och telegrafstyrelsen¹:

Det finns i princip inga tekniska hinder för att redan inom en nära framtid förverkliga ett samnordiskt televisionsprogram. Skulle man söka förverkliga ett dylikt televisionsprogram vid sidan av två eller tre nationella program, d. v. s. med utnyttjande av en separat programkanal, är det enligt post- och telegrafstyrelsens uppfattning möjligt att satellit-television kommer att visa sig vara den mest ekonomiska tekniska lösningen. På längre sikt skulle detta te sig lämpligt redan av den anledningen, att då satellit-televisionen senast under följande decennium blir aktuell, de tekniska lösningar, som kommer att anlitas förutsätter ett synnerligen nära samarbete mellan de nordiska länderna.

Helsingfors den 30 april 1971

Oiva Saloila

Generaldirektör

K. Sundvall

Överingenjör

Sakkunnignämnden för upphovsrätt:

Sakkunnignämnden har behandlat medlemsförslaget vid sitt möte den 18 maj 1971 samt härvid konstaterat att det ifrågavarande med-

¹ Yttrandet översatt från finska.

lemsförslaget inte strider mot upphovsrättslagen och att det alltså ur upphovsrättslig synpunkt inte finns rättsliga hinder för att förverkliga en samnordisk TV-kanal. Enligt sakkunnignämndens åsikt är frågan närmast av avtalsrättslig karaktär och förslaget synes kunna förverkligas genom avtal mellan berörda parter.

Helsingfors den 22 maj 1971

På sakkunnignämndens för upphovsrätt vägnar:

Berndt Godenhielm

Ordförande

Ingeborg Palmén

Sekreterare

Oy Yleisradio Ab (Finlands rundradio):

De nordiska radiocheferna tillsatte i februari 1970 en kommitté för att utreda frågorna som hänger samman med ett utvidgat nordiskt radio- och TV-samarbete. Till kommitténs uppdrag hör att utreda de tekniska, ekonomiska, programpolitiska och upphovsrättsliga frågorna som berör det utvidgade samarbetet. Såsom grund för sitt arbete skall kommittén bl. a. ha Nordiska rådets rekommendationer.

På grund av att kommitténs utredningsarbete beräknas föreligga först under hösten 1972 anser bolaget det inte vara möjligt att i detta skede fatta slutgiltig ståndpunkt till förslaget.

Helsingfors den 21 maj 1971

Oy. Yleisradio Ab.

Erkki Raatikainen

Generaldirektör

Christoffer Schildt

Programdirektör

Finlands svenska författareförening:

Föreningen ser det inte som sin uppgift att ta ställning till frågor som gäller de administrativa, tekniska och ekonomiska möjligheterna att upprätta ett samnordiskt TV-program, men tycker att förslaget förefaller något orealistiskt att genomföra i dagens läge, då de nordiska radio- och TV-bolagen brottas med ekonomiska problem, och då det inhemska TV-sändningsnätet t. ex. i Finland inte ännu är fullt utbyggt.

Föreningen anser att den nuvarande formen av programutbyte mellan de nordiska länderna, inom Nordvisionens ram, fungerat bra och

ser gärna att utbyte av program ökar, och att det litterära och kulturella programutbudet skulle vara större.

Ifall medlemsförslaget om ett samnordiskt TV-program kan förverkligas är det av vikt att bestämmelserna om upphovsrätt beaktas så att konstnärer och författare får sina ekonomiska och rättsliga intressen tillgodosedda.

Helsingfors den 1 juni 1971

Finlands svenska författareförening

Enligt uppdrag

Viveca Ramstedt-Bergman

Sekreterare

Suomen näytelmäkirjailijaliitto — Finlands dramatikerförbund r.y.:

I princip skall man förhålla sig absolut positiv till det nordiska samarbetet och dess främjande också när det är fråga om radio och television. Förslaget, efter vilket de nuvarande nationella TV 2-programmen skulle gradvis utvecklas till ett samnordiskt TV-program, kan man anse vara både sakligt och realistiskt. Vad Finland beträffar förorsakar sådant här långt fört samarbete naturligtvis likartade språkliga problem som på andra samarbetsområden men de är på inga villkor oövervinnerliga.

Vid utvecklandet och realiserandet av förslaget bör man strängt hålla fast vid att författarnas och övriga upphovsrättsinnehavares rättigheter på inget sätt försvagas. Man skall också förutsätta att det blivande samnordiska TV-programmet fungerar både administrativt och programenligt balanserat så att alla länders intressen tas i beaktande i förhållande till folkmängden eller televisionslicenserna.

Helsingfors den 1 juni 1971

Suomen näytelmäkirjailijaliitto — Finlands dramatikerförbund r.y.

Pekka Lounela

Tauno Yliruusi

Finlands tonsättares internationella upphovsrättsbyrå (TEOSTO):

Genom att taga i betraktande att den nordiska upphovsrättslagstiftningen praktiskt taget har samma innehåll och lagen i allmänhet bereder möjlighet till användande av avtalsförfarande, ser vi inte nu på förhand något hinder för realiserande av ett samnordiskt televisionsprogram, vilket vi i princip varmt stöder. Vi förutsätter naturligtvis att man vid förverkligandet av programmet och vid planeringen av det

strikt följer lagen och att man på förhand kommer överens om ersättningsfrågorna och förfaringsättet.

Helsingfors den 28 maj 1971

Säveltäjän tekijänoikeustoimisto TEOSTO r. y.

Pekka Kallio

Verkställande direktör

Skådespelarorganisationernas delegation:

Förbunden sätter värde på de intima kulturförbindelser som råder mellan de nordiska länderna och ser utvecklandet av ett nordiskt televisionssamarbete som en viktig del av strävandena till att ytterligare förstärka dessa relationer.

Att skapa ett speciellt samnordiskt program förefaller, enligt förbundens åsikt, tills vidare som ett mycket avlägset mål. Det blir svårt att lösa de juridiska, ekonomiska och administrativa problemen samt att inpassa programmet inom ramen för de avtal som är i kraft mellan radiobolagen och arbetstagarorganisationerna. Dessutom bör man ta i beaktande den starka ställning TV 2 har i Finland. Vi upplever ett nationellt TV 2-program som berikande och vi anser att ett eventuellt samnordiskt program inte får inkräkta på dess existens.

Som informationsorgan för den stora TV-publiken är televisionens möjligheter genom nordiskt samarbete enorma och på grund av detta är det värt att undersöka utvecklingsmöjligheterna för ett samnordiskt televisionsprogram. Tills vidare borde i alla fall, enligt vår åsikt, tyngdpunkten i vårt nordiska TV-samarbete läggas vid programutbyten mellan länderna.

Helsingfors den 28 maj 1971

Suomen näyttelijäliitto
Jalmari Rinne

Finlands svenska skådespelar-
förbund
Nils Brandt

I s l a n d

Chefen for statsradiofonien:

Rekommandationens bilag er betænkninger fra nogle af de nordiske landes radiostationer og forskellige organisationer. Reaktionen på rekommandationen synes i det hele at være noget uklar, selvom der generelt råder enighed om nytten af et forøget nordisk samarbejde på dette område.

Som alle ved er udviklingen af fjernsynet i de forskellige nordiske lande ikke på samme stadium. Sverige er det eneste nordiske land der

har to fuldkomne programmer. Finland på en måde også. Derimod spænder dets to programmer ikke over hele landet. Danmark og Norge har kun eet program. I Danmark tales der om et andet program i de kommende år der skulle være af nordisk karakter.

Det fællesnordiske program, som rekommandationen forudsætter, er tænkt som et ekstra program udenfor rammen af hvert lands egentlige fjernsynsprogram.

De geografiske forhold forårsager, at fjernsynets forbrugsområde i de nordiske lande ikke følger landenes grænser. De fire folk kan til en vis grad se nabolandenes fjernsyn. Dette gælder især Sverige og Danmark, men også i en mindre grad Norge og Finland. Denne kendsgerning kan på nogen måde påvirke de andre nordiske folks stilling til spørgsmålet.

Hvad angår Island kan der desværre af forskellige grunde være delte meninger. Her skal blot påpeges:

1. At direkte fjernsynsudsendelser mellem Island og de andre nordiske lande ikke er mulige og det forudses ikke, at de kan gennemføres i den nære fremtid eller før end man tager satellitter i brug. En modtagelsesstation i Island for satellitudsendelser kostar endnu efter islandske forhold uhyre summer.

2. Et nyt udsendelsessystem her indenlands er næppe tænkeligt i en forudseelig fremtid idet det er klart, at det er vanskeligt nok for statsradiofonien at bekoste og drive eet udsendelsessystem for hele landet i det mindste i den nærmeste fremtid.

3. Forestillingerne om sammensætningen af et fællesnordisk fjernsynsprogram er meget uklare. Man kan dog ikke forvente, at et program fra de andre nordiske lande opfylder islandske fjernsynseeres krav undtagen hvis der tilføjes islandsk tale eller tekst til billederne. Det samme vil gælde for islandske programmer i de andre nordiske landes fjernsyn.

Til slut skal det påpeges, at de nordiske landes radiostationer har altid haft samarbejde i hvilket den islandske statsradio har taget del. Dette samarbejde har tiltaget meget efter tilkomsten af fjernsynet og deltagelse i Nordvision og må nu anses for betydningsfuldt i driften af det islandske fjernsyn.

Konklusionen af disse overvejelser er, at en direkte deltagelse af Island i et fællesnordisk fjernsynsprogram er utænkelig nu og i de næste år og helt usikkert, om en eventuel anvendelse af stof fra sådan et program ville på nogen måde forbedre resultatet af det programsamarbejde, der nu eksisterer mellem den islandske statsradio og andre radiostationer i de nordiske lande.

Reykjavík, den 17. september 1971

Andres Björnsson

Norge

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Kirke- og undervisningsdepartementet har lagt medlemsforslaget fram for følgende institusjoner til uttalelse: Norsk rikskringkasting, Kringkastingsrådet, Norges kunstnerråd, Den norske forfatterforening, TONO, Teledirektoratet og Norske filmprodusenters forening.

Norsk rikskringkasting uttaler i brev 19. mars 1971:

Som Kirke- og undervisningsdepartementet alt er kjent med, nedsatte de nordiske radiosjefene på møte i februar 1970 et utvalg med en representant fra hvert av landene til å utrede de tekniske, økonomiske, programmessige og opphavsrettslige spørsmål i forbindelse med et utvidet nordisk radio- og fjernsynssamarbeid. Til grunn for sitt arbeid skal utvalget bl. a. legge de rekommendasjoner Nordisk Råd har vedtatt når det gjelder radio- og fjernsynsspørsmål.

Ovennevnte medlemsforslag vil bli oversendt utvalget.

Kringkastingsrådet uttaler i brev 25. mars 1971:

Et felles nordisk fjernsynsprogram bygger etter forslaget på den forutsetning at de enkelte land har sine egne, nasjonale fjernsynsprogram ved siden av.

Forut for et fjernsynsprogram 2 i Norge står mange og kostbare oppgaver på prioritetslisten:

Utbygging av avdelingskontorenes fjernsynskapasitet.

Bedre fjernsynsmottaking i store deler av landet.

Radioprogram 2, særlig med sikte på opplæringsvirksomheten.

Stereofoniske radiosendinger.

Fargefjernsyn.

Utbygging av radio- og fjernsynshuset i Oslo.

Prinsipielt vil Kringkastingsrådet gjerne uttale sin interesse for at nordisk programsamarbeid utvikles videre både for radio og fjernsyn. Forslaget om et felles nordisk fjernsynsprogram må imidlertid — etter Kringkastingsrådets mening — nærmere utredes og vurderes både utbyggingsmessig, teknisk, programmessig — og ikke minst økonomisk.

Norges kunstnerråd uttaler i brev udatert:

Norges kunstnerråd har på møte den 26. mars 1971 gått igjennom Nordisk Råds medlemsforslag om felles nordisk TV-program, sendt oss den 3. mars 1971. Rådet vil gi forslaget sin varmeste tilslutning, idet vi finner alle tiltak som kan fremme en fellesnordisk kulturutvikling å være av stor betydning.

Den norske forfatterforening uttaler i brev 31. mars 1971:

Forfatterforeningens styre drøftet i møte 25.d.m. dette forslag og uttrykker sin sympati for det.

TONO uttaler i brev 7. april 1971:

Etter TONO's mening vil et felles nordisk TV-program være et naturlig ledd i den fortsatte utvikling av det nordiske samarbeidet

på radio- og TV-området. Dette samarbeid har gjennom årene vært meget omfattende og verdifullt. En videre utbygging av dette samarbeid, slik at det bl. a. kan gi et rikere bilde av hva som til enhver tid skjer i nordisk musikkliv, må ønskes velkommen.

For ordens skyld gjør man oppmerksom på at de gjeldende avtaler mellom TONO og Norsk Rikskringkasting om kringkastings bruk av TONOs reportar til fremføringer og lydfesting, ikke vil omfatte en slik programutvidelse og programform det her er tale om.

En innføring av et slikt felles nordisk TV-program vil forutsette særavtaler med TONO og våre nordiske søsterorganisasjoner på den ene side, og kringkastingsinstitusjonene på den annen side. Det er imidlertid fra år tilbake etablert et så fast samarbeid på dette område at spørsmålet om rettigheter og vederlag ved den nye programvirksomhet i tilfelle sikkert vil kunne finne sin løsning gjennom forhandlinger.

Departementet viser til dette og vil komme tilbake til saken så snart uttalelser fra Norske filmprodusenters forening og Teledirektoratet foreligger.

Oslo, 26. april 1971

Etter fullmakt

E. Skadsem

Ø. O. Dahl

Norske filmprodusenters forening:

De ideelle tanker som ligger bak forslaget, finner vår forening å kunne gi sin tilslutning, men etter vår oppfatning burde et samnordisk TV-program åpne mulighetene for et forpliktende samarbeid de nordiske TV-selskaper og filmbransjen seg imellom. Vi tør i den anledning rette oppmerksomheten mot alle de forsøk, eller mangel på forsøk, som har vært gjort på å få istand konstruktive og praktiske løsninger av dette problem.

Videre ville et samarbeid mellom filmbransjen og TV imøtekomme opinionens ønske om et kreativt alternativ til de statlige TV-selskapers ordinære programmer.

At et slikt samarbeid også ville lette de store økonomiske vansker som filmbransjen for tiden er inne i, grunnet den sterke nedgang i kinobesøket, sier seg selv.

Fra TV's side ville et slikt samarbeid si at det ikke ble behov for en videre utbygging av kapasiteten.

Vi ber om at disse tanker blir overveiet under den videre behandling av saken i Nordisk Råd.

Oslo, 14. mai 1971

Norske filmprodusenters forening

Einar Blanck

Sverige

Televerket:

I yttrande till Nordiska rådet den 13 november 1970 över ett medlemsförslag A 292/k om utbyggnad av TV-samarbetet mellan Finland och Sverige¹ anförde televerket bland annat, att det av tekniska skäl ej går att åstadkomma sådana täckningsområden för sändarna, som medger ett TV-samarbete i form av direktmottagning i ett land av det andra landets TV-sändningar. Sammanfattningsvis konstaterades, att tyngdpunkten i utvecklandet av TV-samarbetet mellan Finland och Sverige borde ligga i ett ökat programutbyte mellan de båda länderna samt att tekniska möjligheter härför, vad distributionen beträffar, finns inom Nordvisionens ram.

Det svenska TV-nätets programförbindelser har planerats och byggts ut med tanke på följande behov: programinslag inom Sverige, distribution av programmet till sändarstationerna för TV 1 och TV 2, Eurovisionens behov av exklusiva förbindelser mellan Köpenhamn, Stockholm, Helsingfors och Oslo (en förbindelse i vardera riktningen) samt övriga internationella överföringar, inklusive Nordvisionen.

Ett genomförande av det föreliggande medlemsförslaget — etablerandet av ett gemensamt nordiskt TV-program vid sidan av ett nationellt program — förutsätter en utökning av programförbindelserna. Även om man genom lämplig koordinering med det nationella programmets programinsamlingsbehov i ett begynnelsekedede med en begränsad utsändningstid för det gemensamma nordiska TV-programmet skulle kunna nöja sig med i stort sett de befintliga resurserna, måste man vid ett fullt utbyggt nordiskt program ha tillgång till dubbelriktade exklusiva programförbindelser för programinsamling och -distribution huvudstäderna emellan. Investeringskostnaden för den del av dessa förbindelser, som faller inom Sverige, vilket av geografiska skäl blir genomgångsland för den övervägande delen av förbindelserna, beräknas uppgå till cirka 7 miljoner kronor.

Från de distributionstekniska synpunkter, som svenska televerket har att företräda, har verket för sin del intet att erinra mot ett TV-samarbete enligt förslaget, under förutsättning att medel ställs till förfogande för erforderlig komplettering av programförbindelserna mellan de fyra berörda nordiska huvudstäderna.

Stockholm den 20 april 1971

Nils Roos

Enligt förordnande

¹ *Se Nordisk Råd, 19:sess., s. 1325.*

Sveriges radio:

Frågan om ett samnordiskt TV-program har som förslagsställarna framhåller varit föremål för flera överläggningar inom Nordiska rådet. Den 17 maj 1968¹ avgav senast Sveriges radio ett remissyttrande över ett medlemsförslag i Nordiska rådet. Några större förändringar har sedan dess inte inträtt, som skulle kunna föranleda en omprövning av de argument som då framfördes från Sveriges radios sida.

Det torde emellertid vara av värde att ytterligare redogöra för vilken verksamhet som existerar mellan de nordiska rundradioföretagen för att därmed belysa den starka samarbetsambition och praktiska nordiska samverkan som redan existerar.

Programverksamheten

Programsamarbetet på nordiskt plan betraktas i dag som en självklarhet och utgör en del av rundradioföretagens normala verksamhet. Programutbytet har organisatoriskt fått sådana fasta rutiner att ett kvalitetsmässigt urval kan göras på praktiskt taget hela den samlade nordiska TV-produktionen. Ytterst är det ju kvaliteten på de enskilda nordvisions-programmen som är avgörande för allmänhetens uppslutning kring detta nordiska utbyte.

De nordiska radiocheferna håller regelmässigt flera sammankomster varje år och håller dessutom fortlöpande kontakt i avsikt att stödja varandra i arbetet och för att utbyta erfarenheter.

De nordiska programdirektörerna samlas två gånger årligen och deras planeringschefer ytterligare två gånger för gemensam säsongplanering av utbytet, samproduktioner o. s. v. Regelbundna möten hålls också med chefer och planerare inom samtliga specialområden, såsom t. ex. kultur-, samhälls-, underhållnings-, teater-, barn och ungdoms-, utbildnings- och nyhetsavdelningarna. Dessa möten upptar också visningar av föreslagna program. Distributionen av påsynkopior har utvecklats för att bl. a. underlätta snabbast möjliga beslut om överföring i anslutning till originalsändningar.

Ordföranden i samarbetsorganet för nordvisionsverksamheten utses på två åre perioder. För att förstärka och underlätta verksamhetens expansion inrättades den 1 januari 1971 ett särskilt nordiskt programsekretariat, under ledning av en fast anställd sekreterare som utses på femårsperioder. Denna organisatoriska förstärkning har vidtagits för att vidga och effektivisera samarbetet liksom för att successivt förnya formerna för det. Målet är bl. a. att inget TV-program som har utsikt att göra sig gällande inom ett, flera eller samtliga grannländer skall undgå att övervägas i detta syfte.

Nordvisionsarbetet är emellertid ej endast en praktisk expedi-

Se Nordiska rådet, 17:e sess., s. 864.

tionsform. Den nuvarande utbytesverksamheten utgår ifrån de fem nordiska radiochefernas gemensamt uttalade målsättning (november 1969) "att programsamarbetet de nordiska radioorganisationerna emellan utgör en viktig del av det kulturella samarbetet i Norden och att det utöver samarbetets ekonomiskt praktiska sidor måste anses ha ett självständigt kulturpolitiskt värde".

Som en konsekvens härav har också de nordiska TV-cheferna deklarerat en stor öppenhet för sådana utbytesprogram som ökar våra insikter om och vår förståelse mellan de nordiska länderna.

Nordvisionssamarbetets omfattning

Den totala omfattningen av nordvisionssamarbetet sedan 1966 framgår av omstående tabell. Antalet utväxlade program och programinslag mellan de nordiska länderna växer varje år, liksom även sändningstiden ökar.

Statistikproduktionen för nordvisionsutbytet är upplagd på perioder som i allmänhet omfattar tertial av år och dessa perioder kan variera något mellan åren.

I kolumnerna nedan är tre sådana perioder summerade (detta gäller dock inte den första perioden i kolumnen längst till vänster). Trots brister i jämförbarheten mellan kolumnerna är det lätt att se hur nordvisionssamarbetet har vuxit de senaste åren.

Period	1.1.66— 15.10.66	16.10.66— 15.10.67	16.10.67 15.9.68	16.9.68— 15.9.69	16.9.69— 15.10.70
Antal program	522	791	768	1 045	1 232
Programtid	357	526	499	588	647
Antal programinslag (nyheter, sport)	535	614	780	738	1 076

Administrativt och faktiskt samarbete

Det administrativa samarbetet är också väl utvecklat. En gång om året hålls ett nordiskt administrativt möte, där representanter för administrations-, ekonomi-, personal- och juridiska enheterna träffas till ett par dagars överläggningar. Mellan dessa olika enheter förekommer mycket täta kontakter, som t. o. m. tidvis är dagliga.

Likaså existerar på det tekniska området ett samarbete och ömsesidigt informationsutbyte såväl vad gäller planerings- som driftsverksamheten. Mellan företagen sker också ett visst utbyte av teknisk personal och utrustning.

Ett samnordiskt TV-program

En särskild kanal för samnordiskt TV-program ter sig för Sveriges radio på nuvarande stadium som en föga genomförbar lösning av ett vidgat nordiskt TV-samarbete. Förslagsställarna avser inte en pro-

gramkanal som ens till övervägande del skall syssla med nordiska program och synpunkter. En följd av detta konstaterande är att man önskar skapa en TV-kanal som till sitt innehåll skulle ge allmänna program med i princip samma grundläggande målsättning som rundradioföretagen har för sin övriga verksamhet.

Konsekvenserna av förslaget blir då ytterst en fråga om att öka den totala sändningstiden i varje land. En sådan utveckling är på väg, men de ekonomiska förutsättningarna för detta varierar från land till land. Det bör vidare konstateras att på rundradioföretagen ställs anspråk från andra intressegrupper och organisationer i samhället och frågan om ett nordiskt program därför bör bedömas i relation till andra uttalade önskemål. Förslagsställarnas antaganden om att resurserna inte räcker till för att i Sverige upprätthålla två kvalitativt fullvärdiga program är inte tillräckligt preciserat för att direkt kunna besvaras, men publikmätningar, som görs kontinuerligt sedan TV 2-starten visar en stadigt växande publik, som visat stor uppskattning för den andra kanalen och en tillfredsställelse med valmöjligheterna, som t. ex. yttrar sig i ett ökande antal kanalbyten för att ta del av skilda program.

Ett samnordiskt TV-program behöver inte oreserverat bli ekonomiskt mer fördelaktigt än ett utvidgat samarbete i nuvarande former. Kostnaderna för upphovrätter och ersättningar till artistgager kommer att öka. Förslagsställarnas antagande att kostnaderna för de enskilda länderna kan sänkas som en följd av ett gemensamt nordiskt TV-program kan inte utan vidare godtas utan ingående studium av olika alternativ. Det förefaller emellertid rimligare att inom ramen för de principer som nu tillämpas söka medverka till ett vidgat nordiskt TV-samarbete än att skapa ett samnordiskt TV-program.

För att få bättre underlag för bedömningar av nordvisionssamarbetet har de nordiska radiocheferna i februari 1969 tillsatt en nordisk kommitté för att utreda de programmässiga, ekonomiska, tekniska och upphovsrättsliga förutsättningarna för ett vidgat nordiskt rundradiosamarbete. Kommittén beräknar på grund av arbetets omfattning inte kunna vara klar tidigare än om ett och ett halvt år.

Stockholm den 16 april 1971

Otto Nordenskiöld

Publicistklubben:

I november 1969 avgav de fem nordiska radiocheferna ett gemensamt policy-uttalande, där det heter "att programsamarbetet de nordiska radioorganisationerna emellan — — — måste ha ett självständigt kulturpolitiskt värde".

Mot den bakgrunden bedrivs enligt uppgift för närvarande en myc-

ket energisk utbytesverksamhet på programplanet. Sålunda håller de nordiska radiocheferna regelmässigt flera sammankomster varje år. De nordiska programdirektörerna samlas två gånger årligen, deras planeringschefer ytterligare två gånger för gemensam planering av utbyte, samproduktion o. s. v.

Dessutom hålls regelbundna möten mellan planerarna inom samtliga specialområden med visningar av föreslagna utbytesprogram. Den gemensamma avsikten är att samtliga TV-program, som kan antas ha en möjlighet att intressera ett eller flera grannländer, skall övervägas i detta syfte.

För att ytterligare förstärka och underlätta det nordiska TV-samarbetet inrättades 1 januari 1971 ett särskilt nordiskt programsekretariat under ledning av en på fem år utsedd, fast anställd sekreterare. För att ta fram utredningsunderlag för bedömning av nordvisions-samarbetet har de nordiska radiocheferna tillsatt en nordisk kommitté, vars arbete väntas vara avslutat under loppet av nästa år.

Obestridligt är också att antalet utväxlade program och programinslag mellan de nordiska länderna växer för varje år och har under den gångna femårsperioden fördubblats.

I stället för att tillskapa en särskild kanal för samnordiskt TV-program — en kanal som dessutom inte huvudsakligen skulle sända nordiska program och synpunkter utan till sitt innehåll skulle bestå av allmänna program enligt samma grunder som rundradioföretagen har för sin övriga verksamhet — synes enligt Publicistklubbens mening ett fortsatt, vidgat nordiskt TV-samarbete inom ramen för de principer som nu tillämpas vara att föredra.

Stockholm den 21 mars 1971

Publicistklubben

Carl-Adam Nycop

Ordförande

Sveriges författarförbund:

Den av motionärerna upptagna frågan har tidigare varit föremål för behandling 1966 (*Sak A 116/k*)¹ och 1968 (*Sak A 191 T/k*)². Bakgrunden till 1966 års förslag var planerna på en andra programkanal i Sverige och Danmark och motionärerna utvecklade skälen för att framtida TV 2-kanaler i Norden borde reserveras för ett samnordiskt program. I remissvar den 18 november 1966 tillstyrkte Sveriges författareförening i och för sig utredning av frågan men menade, att en sådan inte borde få hejda inrättandet av nationella TV 2-program. Vidare anförde föreningen:

¹ Se *Nordiska rådet*, 15:e sess., s. 1003.

² Se *Nordiska rådet*, 17:e sess., s. 855.

I detta sammanhang vill föreningen erinra om de synpunkter, som framförts av de Fria litterära yrkesutövarnas centralorganisation (FLYCO) i remissvar angående den svenska radioutredningens betänkande. Det framhölls där, att man icke borde inrätta renodlade programkanaler, en seriös och en lätt; men hänsyn till att man med seriösa program ville nå så många nya tittare som möjligt borde växelprogram förekomma i båda kanalerna. Även om en nordisk programkanal avses omfatta varierande programtyper kan den dock lätt för sådana tittare, som inte känner sig förtrogna med de nordiska grannspråken, komma att uppfattas som en enhetlig avvikande programkanal, till vilken de icke söker sig. Det är emellertid av vikt att man med ett internordiskt program når icke blott den publik, som redan primärt har ett intresse för grannländerna. Enligt vår uppfattning bör denna problematik bli föremål för särskild uppmärksamhet om den förslagna utredningen kommer till stånd.

I remissvar den 22 april 1968 erinrade föreningen om nyss refererade synpunkter och tillade, att ett detaljerat ställningstagande till önskemålen om en sammordisk TV-kanal inte var möjligt förrän man får ett förslag av mera konkret natur. Mot själva utredningsförslaget hade föreningen alltjämt ingenting att invända.

I den nu föreliggande motionen erinras om de tidigare förslagen och deras behandling inom Nordiska rådet. Utgångspunkten för återupptagandet av förslaget med en gemensam nordisk kanal sägs främst vara, att erfarenheterna från Sverige i stort sett torde bekräfta tidigare farhågor för att resurserna inte räcker för flera nationella TV-program.

Det har uppenbarligen icke visat sig möjligt att upprätthålla två kvalitativt fullvärdiga program. I stället har båda programmen kommit att utarmas. Den allmänna debatten har också alltmera kommit att röra sig om eventuella möjligheter till förbättringar av programmens kvalitet. Mot bakgrund av dessa erfarenheter finns anledning att nu återkomma till spörsmålet om ett gemensamt nordiskt TV-program.

Motionärerna ställer denna gång inte ett utredningsyrkande utan hemställer, att Nordiska rådet direkt skall rekommendera regeringarna att låta inrätta ett gemensamt nordiskt program vid sidan av de nationella programmen.

Det låter sig väl i och för sig sägas, att man kan önska en förbättring av dubbelkanalprogrammen i Sverige. Samma önskemål förelåg också då man här endast hade ett program. Sanningen är väl att alla TV-kanaler i alla länder ur vissa synpunkter kan tillönskas bättre program; TV vänder sig till en mycket bred publik och skall inom ramen av en eller två kanaler fullgöra de uppgifter som pressen fullgör via ett stort antal dagstidningar, veckotidningar, kulturtidskrifter m. m. eller filmen fullgör via landets alla biografier. När man talar om otillräckliga resurser som skäl till otillfredsställande program, måste man emellertid klarlägga i vilket hänseende resurserna brister. Om man

menar att det saknas personella resurser — idégivare, manusförfattare, debattörer etc. — kan vi knappast godta ståndpunkten. Det måste rimligen i vart och ett av de nordiska länderna finnas tillräckligt mycket personer för att förse två TV-kanaler med material och medverkande. Menar man i stället att de ekonomiska resurserna är otillräckliga och att detta skulle kunna botas om man för den ena kanalen slår ihop anslagen från fyra—fem länder, måste förslaget väcka andra betänkligheter: de svenska upphovsmännen och artisterna kan inte rimligen acceptera att en gemensam nordisk kanal betalar som en enda landskanal nu.

Vad författareföreningen anförde 1966 synes oss ännu ha aktualitet. Erfarenheterna från bokmarknaden tyder på att det i alla nordiska länder är svårt att finna läsare till böcker på originalspråk från grannländerna. Det ligger nära till hands att anta att samma svårigheter kommer att föreligga beträffande TV-program som samlas i en enda nordisk kanal. Endast en grundlig utredning kan jäva detta antagande. En utveckling av det nordiska programutbytet torde därför, om man verkligen skall nå en publik, tills vidare bäst ske inom de nuvarande nationella kanalerna.

När det gäller nordiskt samarbete av denna typ måste man också beakta att man i de olika länderna kan ha starkt divergerande uppfattningar i yttrandefrihetsfrågor. Denna problematik berör dels opinionens läge men dels också radioansvarighetsproblem och dessas inter-nordiska lösning inom en gemensam kanal.

Vi anser mot bakgrund av det sagda att den grundläggande motivationen i motionen inte är tillräckligt klart utformad för att man skall kunna gå så långt som motionärerna gör i sitt yrkande — vi kan inte på så bräckliga grunder utan vidare rekommendera ett samnordiskt TV-program. Däremot kan man, som Sveriges författareförening redan två gånger framhållit, finna skäl att utreda behovet av och förutsättningarna för ett gemensamt nordiskt program. Därvid blir även kostnadsfrågan av stor betydelse, eftersom alla inblandade kommer att ha berättigade anspråk på ökad gottgörelse i den mån program vänder sig till ett större tittarunderlag än det, som förutsatts då de nationella avtalen slutits med vederbörande TV-företag.

Sveriges författarförbund finner det alltså inte möjligt att tillstyrka den av motionärerna begärda rekommendationen. Däremot vidhåller vi den i anslutning till tidigare motioner framförda inställningen, att det vore värt att förutsättningslöst utreda möjligheterna, ekonomiskt, personellt och juridiskt, att skapa ett samnordiskt program.

Stockholm den 22 mars 1971

Sveriges författarförbund

Jan Gehlin

Svenska teaterförbundet:

— — — önskar inte för sin del tillstyrka att ett gemensamt nordiskt TV-program inrättas vid sidan av de nationella programmen på nuvarande stadium i utvecklingen. Förbundet vill avvakta erfarenheterna av TV-2 verksamheten i Sverige och finner det befogat att i första hand utnyttja tillgängliga resurser till en utbyggnad och förbättring av nuvarande TV-program inom landet. Detta utesluter dock inte, enligt förbundets mening, ett ökat utbyte av TV-program de nordiska länderna emellan inom ramen för nuvarande system.

Stockholm den 23 april 1971

Svenska teaterförbundet

Christina Hallman

Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM):

I tidigare yttranden över olika medlemsförslag till intensifierat programutbyte mellan de nordiska radioföretagen har STIM alltid understrukit sin positiva inställning till ett intimare samarbete på radio- och TV-området i Norden. STIM har endast i dessa sammanhang betonat vikten av att de upphovsrättsliga programmen noggrant beaktas. De avtal mellan STIM och Sveriges radio, som för närvarande reglerar rätten till inspelning och offentligt framförande via radio och television, är begränsade till de tre radioprogrammen och de två TV-kanalerna samt till ett programutbyte med utländska radio- och TV-företag. Upprättandet av en ny särskild nordisk TV-kanal fordrar nya avtal. Det är härvidlag angeläget att på ett tidigt stadium få en utredning om huvudmannaskapet för den planerade nya TV-kanalen, så att upphovsmännen vet med vem förhandlingar skall upptagas.

Stockholm den 2 mars 1971

STIM

Enligt uppdrag:

Sven Wilson

BILAGA 3**I efterhand inkommet yttrande****D a n m a r k**

Foreningen af Danske Filmproducenter har i skrivelse den 25 januari 1972 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Tilläggsförslag **om märkning av brand- och hälsofarliga ämnen**

(Väckt av Lars Korvald, Lars Larsson, Gerda Møller och Raino Westerholm)

BILAGA I

Yttranden över tilläggsförslaget

D a n m a r k

Justitsministeriet har i skrivelse den 25 juni 1971 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Indenrigsministeriet:

I betænkningen er områderne 1. gifte og sundhedsfarlige stoffer, 2. bekæmpelsesmidler og 3. brandfarlige stoffer på grund af deres forskelligartethed behandlet særskilt. — Der er således også i betænkningen afgivet differentierede indstillinger vedrørende nærmere administrativt samarbejde inden for de nævnte områder.

Idet der henvises til vedlagte udtalelser fra handelsministeriet (skrivelse af 1. juli 1971 j.nr. 698-2-71), og arbejdsministeriet (skrivelse af 17. juni 1971) samt særlig for så vidt angår brandfarlige stoffer fra justitsministeriet (skrivelse af 25. juni 1971) og for så vidt angår bekæmpelsesmidler fra landbrugsministeriet (skrivelse af 9. juli 1971) skal indenrigsministeriet udtale følgende:

For så vidt angår spørgsmålet om gifte og sundhedsfarlige stoffer har *den danske sundhedsstyrelse* over for indenrigsministeriet udtalt:

Sundhedsstyrelsen er positivt indstillet overfor komiteens forslag om harmonisering af visse mærkningsregler, som vil kunne gennemføres uden ændringer i giftloven. I forbindelse med revision af danske bestemmelser har sundhedsstyrelsen allerede anbefalet indenrigsministeriet at ændre reglerne med hensyn til advarselsfarver. Indenfor den eksisterende lovramme er det imidlertid forholdsvis begrænset hvad der kan opnås med hensyn til harmonisering af mærkningsreglerne, og sundhedsstyrelsen er derfor enig i, at det vil være en forudsætning for en mere gennemgribende harmonisering på området, at man tager lovgivningen op til behandling. Man skal i denne forbindelse pege på, at vareområdet er omfattet af forskellige lovgivninger i alle de nordiske lande, og at det derfor formentlig vil være hensigtsmæssigt, at det fremtidige arbejde tilrettelægges således, at de enkelte områder behandles separat.

For så vidt angår giftlovgivningen, vil sundhedsstyrelsen finde det hensigtsmæssigt, om man påbegynder overvejelser vedrørende en harmonisering af den nordiske lovgivning. Man skal imidlertid gøre op-

mærksom på, at såvel Nordisk Råds social-politiske udvalg som den nedsatte komité vedrørende mærkning af brand- og helsefarlige stoffer har været af den opfattelse, at eventuelle fælles nordiske bestemmelser i størst mulig udstrækning må tilpasses internationale bestemmelser på området. Da der i forskellige internationale organer foregår et arbejde vedrørende fastsættelse af internationale bestemmelser, vil det formentlig være vanskeligt at udarbejde fælles nordiske regler indenfor en nærmere fremtid, såfremt dette princip skal opretholdes.

Indenrigsministeriet kan henholde sig til sundhedsstyrelsens udtalelse, idet det tilføjes, at man har bemærket sig betænkningens anbefaling af at landene gensidig holder hinanden underrettet om ændringer i lovgivning, forskrifter m. v. og at sådanne oplysninger udveksles direkte mellem vedkommende fagmyndigheder.

København, den 22. juli 1971

P. m. v.

E. b.

Gert Rasmussen

Arbejdsministeriet:

I denne anledning skal man efter at have indhentet en udtalelse fra direktoratet for arbejdstilsynet meddele, at arbejdsministeriet ikke har bemærkninger til forslaget.

København, den 17. juni 1971

P. m. v.

E. b.

K. Kampmann

Handelsministeriet:

— — — skal man fra handelsministeriets side oplyse, at medlemsforslaget herfra har været forelagt Dansk Textil Institut, Forbrugerrådet og statens husholdningsråd.

Medens de to førstnævnte institutioner ikke har haft bemærkninger til medlemsforslaget, har statens husholdningsråd tilskrevet handelsministeriet således, som det fremgår af vedlagte skrivelse af 22. juni 1971, hvortil handelsministeriet skal henvise (*se nedan*).

Handelsministeriet har iøvrigt ingen bemærkninger til det fremsatte medlemsforslag.

København, den 1. juli 1971

P. m. v.

E. b.

P. Lund Thoft
Sekretær

Landbrugsministeriet:

Landbrugsministeriets *giftnævn* hvem sagen har været forelagt, har overfor landbrugsministeriet udtalt følgende:

I forslaget henvises til den af en nordisk komité i juni 1970 afgivne betænkning om mærkning af brand- og sundhedsfarlige stoffer og der henvises til at det i betænkningen konstateres, at selvom der indenfor rammerne af den eksisterende lovgivning findes mulighed for at opnå forholdsvis stor overensstemmelse mellem mærkningsreglerne, må en af forudsætningerne for at man på længere sigt skal kunne nå videre være, at der tilstræbes overensstemmelse i den grundlæggende lovgivning. Det er værdifuldt, at lovgivningen på området harmoniseres og at der anvendes ensartede klassificeringsprincipper. Forudsætningen herfor anføres at måtte være et nærmere samarbejde mellem de pågældende myndigheder. Under henvisning hertil henstilles det, at Nordisk Råd anbefaler de nordiske regeringer at gennemføre forholdsregler til realisation af de i den ovennævnte betænkning fremsatte forslag.

Giftnævnet kan for sit vedkommende ganske tilslutte sig de i forslaget refererede synspunkter. Forsåvidt angår det anførte om samarbejde mellem de pågældende myndigheder, skal man henvide til, at der — som anført på side 20 i den ovenfor omtalte betænkning — fra 1967 har fundet et nærmere samarbejde sted mellem giftnævnsekretariatene i Finland, Norge, Sverige og Danmark. Dette samarbejde har til formål i videst muligt omfang at søge opnået, at giftnævnene følger ensartede retningslinier ved administrationen af de nationale bestemmelser samt at drøfte forslag til ændring i de nationale lovgivninger med henblik på at opnå størst mulig overensstemmelse mellem de nationale regler. Som led i dette samarbejde afholdes der nu regelmæssige møder mellem repræsentanter for sekretariatene i de fire giftnævn.

København, den 9. juli 1971

P. m. v.

E. b.

I. Jarnes

Statens husholdningsråd:

I den anledning skal man oplyse, at husholdningsrådet kan tilslutte sig medlemsforslaget vedrørende mærkning af brand- og sundhedsfarlige stoffer med bemærkning, at den internationale udvikling også bør tages i betragtning, således at de nordiske bestemmelser opnår størst mulig overensstemmelse hermed.

København, den 22. juni 1971

Elisabeth Reinstrup

Forstander

Industriraadet:

Den af Nordisk Råd i 1965 fremsatte rekommandation (*rek. nr 17/1965*) om mærkning af brand- og sundhedsfarlige stoffer kunne på daværende tidspunkt siges at have nogen interesse. Den siden da foretagne undersøgelse, der har resulteret i betænkningen NU 7/70, viser, at der allerede nu, hvad angår den eksisterende lovgivning, er en vis overensstemmelse mellem de nordiske lande.

Situationen er imidlertid nu helt ændret efter de seneste forhandlinger om Danmarks tilslutning til EEC, idet det herefter vil være primært for Danmark at harmonisere sin lovgivning også på disse områder med de i EEC gældende.

Industriraadet har da også med tilfredshed konstateret, at det anbefales, at forslagene til brug af faresymboler er tilnærmet bestemmelserne i EEC. Hvad enten et eller flere nordiske lande bliver medlemmer af EEC, må det være hensigtsmæssigt, at man tilstræber en så stor ensartethed som muligt i Europa på faresymbolområdet.

Det er klart, at en harmonisering af advarselssymboler og advarselstekster må forudsætte en ensartet klassificering. I komiteens omtale af mulighederne for ensartet klassificering fastslås det, at definitionen af gifte og sundhedsfarlige stoffer også i fremtiden vil være knyttet til lister over stofferne og på en sådan måde, at de får karakter af at være eksempelsamlinger. Det anføres videre, at der bør være mulighed for at anvende listerne analogisk, d. v. s. at man kan anvende reglerne på andre stoffer, der ikke er opført i listerne, men som med hensyn til kemiske og toksikologiske egenskaber fra et risikosynspunkt kan sammenlignes med de stoffer, der står opført i listerne.

Disse betragtninger kan Industriraadet fuldt tilslutte sig, da de svarer til de ønsker, som Raadet ved tidligere lejlighed har fremført over for de danske myndigheder vedrørende den danske lovgivning. Imidlertid må det være rigtigt, at man ved fastlæggelse af klassificeringsprincipper anvender sådanne, der bliver lig de, der dels er udarbejdet i EEC og dels de, der er under udarbejdelse. Såfremt klassificeringsprincipperne ikke bliver analoge med klassificeringsprincipperne i EEC, vil der efter Industriraadets opfattelse blive skabt en betydelig usikkerhed hos forbrugerne, idet man, som ovenfor anført, stort set vil benytte de samme faresymboler som i EEC.

Selv om et nordisk samarbejde på dette lovgivningsområde er overordentligt værdifuldt, må Industriraadet imidlertid finde det ønskeligt, at de videre harmoniseringsbestrebelse udsættes, indtil der er skabt klarhed over, hvorvidt Danmark eller andre nordiske lande måtte opnå tilslutning til EEC.

Dersom Danmark bliver optaget som medlem af EEC, må Danmark acceptere de allerede vedtagne europæiske regler på dette område, og problemet må herefter være at søge størst mulig tilslutning til EEC-bestemmelserne fra de nordiske lande, som ikke måtte blive medlem af EEC.

København, den 27. september 1971

P. r. v.

E. b.

Wigo Theilgaard

De Danske Handelsforeningers Fælles-Organisation har i skrivelse den 3 augusti 1971 förklarat sig instämma i Materialistforeningens yttrande av den 1 augusti 1971 (se nedan).

Danmarks Apotekerforening har i skrivelse den 24 maj 1971 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av tilläggsförslaget.

Materialistforeningen:

Til forslaget skal der lyde følgende kommentar: Trods forslaget om at forenkle etikettering af sundhedsfarlige stoffer mest mulig, findes det dog påkrævet, at man tillader, og måske påbyder, advarsler udover de ifølge dansk lov gældende for sundhedsfarlige stoffer, hvor teksten "Forsigtig farlig" er den eneste gældende. Således er salpetersyre, der foruden at være stærkt ætsende på huden, tillige farlig gennem udvikling af stærkt forgiftende dampe, hvor salpetersyre påvirker visse metaller samt organisk stof. Ligeledes findes det påkrævet, om emballagen til stærke baser som kalium- og natriumhydroxid bår påskrift om stærk ætsende egenskab.

Natriumhydroxid sælges i de senere år i stor udstrækning til rensning af tilstoppede afløb, (køkkenvaske, kloakrør etc.) og man har i branchen erfaring for, at forbrugerne glemmer de advarsler, der mundtlig gives ved udleveringen.

Vejle, den 1. august 1971

P. f. v.

Arly Jensen

Finland

Ministeriet för inrikesärendena har i skrivelse den 17 september 1971 förklarat sig instämma i yttrande av den 29 juli 1971 från ministeriets avdelning för brandärendena (se nedan).

Ministeriet för inrikesärendena, avdelningen för brandärendena:

I Nordiska rådets förslag angående märkning av brand- och hälsofarliga ämnen betonas i flera repliser att förslaget närmast har uppgjorts med tanke på handeln med dessa ämnen och på dem som använder dem samt på vissa ställen även på den stora allmänheten. Däremot saknar avdelningen för brandärendena omnämmande om, hur dessa ämnen reagerar vid eldsvådor. I allmänhet torde man kunna säga, att de egenskaper hos dessa ämnen som ger anledning till fara accentueras vid fall av eldsvåda på de ställen där ämnena framställs, under transporter och där de används. Av de föreslagna symbolerna och färgmärkningarna får den brandkår som kommer till platsen minimala upplysningar om vilken ämnesgrupp det är fråga om, medan anvisningar om, huruvida t. ex. vatten kan användas som släckningsmedel, huruvida användningen av specialmasker är ett oeftergivligt krav och i vilken omfattning ämnet är farligt som beröringsgift, enligt avdelningens för brandärendena uppfattning icke står att finna bland de föreslagna bestämmelserna.

Avdelningen för brandärendena har vid undersökning av saken bl. a. gjort sig förtrogen med National Fire Protection Association's rekommendation "Recommended System for the Identification of the Fire Hazards of Materials", NFBA Nr 704M, i vilken i en i fyra delar indelad kvadrat med färger och siffrorna 1, 2, 3 och 4 anges bl. a. ämnets brandfarlighet, dess hälsovådlighet och dessutom även t. ex. möjligheten att använda vatten vid brandsläckningen. I brandkårsutbildningen skulle lätt kunna inrymmas undervisning, om vilka riskfaktorer siffran på ovan nämnda etiketter i verkligheten avser.

Med hänvisning till vad ovan anförts föreslår avdelningen för brandärendena, att man vid den fortsatta behandlingen av förslaget skulle undersöka ovan nämnda amerikanska beteckningssätt och dess användningsmöjlighet vid märkning av brand- och hälsofarliga ämnen.

Helsingfors den 29 juli 1971

Esko Karhu

Överinspektör för brandväsendet

Handels- och industriministeriet:

Finlands gällande bestämmelser om befordran av farliga ämnen med järnväg infördes redan 1964 och är i överensstämmelse med RID:s internationella regler. Motsvarande bestämmelser om befordran av farliga ämnen per landsväg och inom insjötrafik håller på att färdigställas, och dessa bestämmelser kommer att överensstämma med ADR:s regler. Förslaget som nu framlagts innebär att arbetet av Nordiska kommittén för märkning av brand- och hälsofarliga ämnen skulle fortsättas så, att den grundläggande lagstiftningen i de nordiska länderna skulle förenhetligas för att tillskapa förutsättningarna för genomförandet av ifrågavarande märkningssystem, och att vederbörande myndigheter med tanke härpå skulle stå i nära samarbete med varandra.

Handels- och industriministeriet har i princip ingen erinran mot att ifrågavarande kommittés arbete skulle fortsättas på samnordisk nivå, men ministeriet föreslår likväl till övervägande att arbetet skulle inriktas på tillämpning av vederbörliga internationella bestämmelser, ty i Finland har man för avsikt att följa denna allmänna internationella linje.

Helsingfors den 30 augusti 1970

Pekka Rekola

Överdirektör

Olli Ollila

Industriråd

Social- och hälsovårdsministeriet:

Ministeriet har i saken hört medicinalstyrelsen, som framhållit, att den av kommittén föreslagna märkningen redan är i användning i Finland förutom vad beträffar brandfarliga ämnen. Detsamma gäller minimikraven i fråga om märkning på försäljningsemballage. Medicinalstyrelsen har ansett det lämpligt att den av kommittén föreslagna märkningen av eldfarliga ämnen, en svart flamma på gul botten, även tas i bruk i Finland.

Kommittén har konstaterat, att klassificeringen av gifter och hälsofarliga ämnen höggradigt varierar i olika länder. Lagstiftningen är dock tämligen flexibel varför myndigheterna även under nuvarande förhållanden har stora möjligheter att harmonisera klassificeringen. Detta förutsätter emellertid ett fast och kontinuerligt samarbete mellan ifrå-

gavarande myndigheter. För att dra den största nyttan av likartad märkning förutsätts givetvis, att även ämnesgrupperingen är likartad. Medicinalstyrelsen omfattar uppfattningen i kommitténs betänkande, att enhetlig märkning är fördelaktig både vad beträffar konsumentens säkerhet och rationaliseringen inom handeln och anser att ett samarbete är nödvändigt.

Social- och hälsovårdsministeriet, som förenar sig i medicinalstyrelsens utlåtande, tillstyrker kommitténs förslag.

Helsingfors den 30 augusti 1971

Pekka Kuusi

Social- och hälsovårdsminister

Elisabeth Groop

Äldre regeringssekreterare

Centralhandelskammaren:

I nämnda serie har grundligt utretts både de i Norden gällande och de internationella märkningsbestämmelserna. I utredningen betonas nödvändigheten av att man igångsätter förenhetligandet av lagstiftningen beträffande märkningsbestämmelserna jämte andra bestämmelser för myndigheterna samt framställs även detaljerade rekommendationer i fråga om deras innehåll.

Centralhandelskammaren anser det vara nödvändigt att fortsätta det nordiska samarbetet på ifrågavarande område och understöder sålunda förverkligandet av tilläggsförslaget. Vid uppgörandet av märkningsbestämmelserna bör man eftersträva att i största mån följa motsvarande internationella bestämmelser, vilket redan betonats i det tidigare nämnda förslaget.

Helsingfors den 24 augusti 1971

Centralhandelskammaren

Matti Virkkunen

Ordförande, viceverkställande direktör

Risto Piepponen

Finlands industriförbund¹:

Kommitténs förslag utgår ifrån, att man vid märkning av farliga ämnen i största möjliga utsträckning bör följa internationella föreskrifter.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Utöver de i betänkandet angivna internationella organisationerna har åtminstone Council of Federations of Chemical Industry (CEFIC) arbetat med frågan och har utarbetat ett förslag till vissa åtgärder vid transport av farliga ämnen. Dessa förslag torde komma att godkännas av den Europeiska ekonomiska gemenskapen och då även denna verksamhet kan vara av betydelse för den nu behandlade frågan, vore det önskvärt, att Nordiska rådet innan slutligt beslut i saken fattas toge kontakt även med Europeiska kommissionen för Europa (ECE). Förbundet understryker, att man borde komma ifrån särbestämmelser, som lätt bildar hinder för den internationella handeln och helst tillämpa samma märknings sätt inom hela det europeiska området. I denna belysning är en detaljgranskning icke av lika stort intresse, som om förslaget skulle gälla endast ett geografiskt begränsat område.

Industriförbundet konstaterar dock, att de av Nordiska rådet föreslagna för Norden gemensamma märkningsföreskrifter för gifter och bekämpningsmedel icke nämnvärt avviker från i vårt land gällande bestämmelser. De är klara och ur producentens synpunkt acceptabla.

Förbundet värdesätter särskilt den strävan betänkandet ger uttryck för att finna gemensamma symboler och varningsfärger. Det härpå syftande samarbetet inom Europa är värt allt understöd.

Helsingfors den 7 september 1971

Finlands industriförbund

Olli Ikkala

Finlands grossistförbund r.f.:

I ifrågavarande betänkande har man utförligt redogjort för och sinsemellan jämfört såväl de i Norden gällande som de internationella märkningsbestämmelserna. I betänkandet konstateras att fast det på grundval av gällande lagstiftning är möjligt att uppnå synnerligen stor enhetlighet, borde man dock i märkningsbestämmelserna sträva efter att samordna den grundläggande lagstiftningen. Vidare betonas vikten av en enhetlig klassificering av de skilda ämnena. I betänkandet framlägges bitvis synnerligen detaljerade rekommendationer för bestämmelserna.

Finlands grossistförbund förordar tilläggförslagets förverkligande redan av den orsaken, att gällande nordiska bestämmelser i dessa länder förenklar handeln med brand- och hälsofarliga ämnen.

Vår organisation föreslår vidare, att i betänkandet icke upptagna grupper av ämnen, såsom narkotika, läkemedel, radioaktiva ämnen, egentliga sprängämnen o. s. v. skulle innefattas i de samnordiska bestämmel-

serna så att man vid märkningen av dessa ämnen kunde följa enhetliga internationella rekommendationer.

Helsingfors den 30 augusti 1971

Finlands grossistförbund r. f.

Kaarlo Arve

Vähittäiskaupan keskusliitto — Detaljhandels centralförbund:

Ur detaljhandels synpunkt bör det som ett allmänt konstaterande först och främst nämnas, att ju fullständigare märkningen på emballagen av ifrågavarande farliga ämnen är utförd, desto bättre betjänar den både detaljhandlare och deras kunder konsumenterna i det den underlättar kännedomen om ämnenas konsistens och egenskaper, vilken kännedom på såväl affärsidkar- som konsumenthåll ofta torde vara synnerligen ringa. Härvid ökar samtidigt den säkerhet och trygghet allmänheten är i behov av. Vidare anser centralförbundet, att emedan det är känt att det som bäst pågår ett ännu vidsträcktare lagstiftningsarbete av internationella mått angående samma spörsmål, vilket arbete torde vara slutfört inom närmaste framtid, vore det skäl att invänta fullbordandet av sagda lagstiftning samt att i möjligaste mån för hela Nordens vidkommande förena sig med densamma.

Vad sedan angår de olika punkterna i den nordiska kommitténs förslag, framhåller centralförbundet som sin åsikt i den av kommittén använda ordningsföljden följande:

a. Riktlinjerna för beteckningarna borde vara så talrika och detaljerade som möjligt.

b. Det vore önskvärt att färgerna på emballage och beteckningar vore absolut desamma som i de allmäninternationella emballagen och beteckningarna.

c. De av kommittén föreslagna anvisningarna och beteckningarna är i allmänhet godtagbara, dock med beaktande av vad som ovan framförts angående allmäninternationella anvisningar, beteckningar och färger. Avvikelser — ifall dylika gällande t. ex. vissa färgnyanser ej är alldeles obetydliga och därför kan godkännas — kan i annat fall inverka menligt på landets utrikeshandel. Ifall ifrågavarande spörsmål redan till någon del allmäninternationellt godkänts — t. ex. i fråga om färger — borde denna del av reglerna enligt vårt förmenande kunna omedelbart tillämpas även i de nordiska länderna utan att invänta helhetsavgörandet inom den internationella lagstiftningen.

d. Inga anmärkningar.

e. I etiketterna ingår för närvarande t. o. m. onödigt detaljrika upplysningar, i synnerhet om kvantiteter av olika ämnen. Ur den köpande

allmänhetens synpunkt torde det däremot vara mycket viktigare, om det ur emballagen framginge, hurudan ämnenas huvudsakliga konsistens är, vilken temperatur de förutsätter eller tål, vilka färgämnen de innehåller o. s. v.

f. Inga anmärkningar.

Helsingfors den 21 juli 1971

Detaljhandelns centralförbund

P. Paaermaa

Finlands apotekareförening:

Enhetlig märkning av brand- och hälsofarliga ämnen i alla nordiska länder vore av stor betydelse med hänsyn till de ständigt tilltagande kontakterna, handeln och turismen; särskilt stor betydelse har enhetliga varningsmärken av samma färg. Förverkligandet förutsätter dock att lagstiftningen beträffande ovannämnda ämnen och deras klassificering är förenhetligad i de olika nordiska länderna. I annat fall kan enhetlig märkning vara till och med vilseledande och åsamka skada.

Helsingfors den 25 augusti 1971

För Finlands apotekareförening

P. J. Porthan

Sirpa Castrén

Finlands brandvärsförbund¹:

Kommittéförslaget behandlar säkerhetsfrågor som även med tanke på brandbranschen måste betraktas som ytterst viktiga. Kommittén har kommit till principer som förefaller sakliga och på basis av dem till tydliga beteckningar, som uppenbarligen väl betjänar konsumenterna och handelsledet samt varnar den vanliga medborgaren för ifrågavarande ämnes farlighet.

Med tanke på brandkårens verksamhet skulle utöver de föreslagna beteckningarna (symboler, texter) även andra upplysningar behövas. Under brandförhållanden betonas i allmänhet sagda ämnens negativa egenskaper. Vid bekämpandet av bränder och olyckor som inträffar i samband med transport, användning, lagring och tillverkning får brandkårerna ofta med farliga ämnen att skaffa, så att personer med kännedom om dessa ämnens kemiska inverkningar och beteende ej finns på platsen.

Man skulle dock snabbt behöva uppgifter bl. a. om på vilket sätt

¹ Yttrandet översatt från finska.

värme inverkar på ämnena i fråga, på vilket sätt släcknings- och räddningspersonalen bör vara skyddad, vad som bör göras, vilka släckningsmedel som kan användas, vilka släckningsmedel som ej får användas och för vilka slags skador man skall försöka skydda byggnaden och dess innehåll.

Den amerikanska NFPA-rekommendationen (*här ej tryckt*) besvarar bl. a. dessa frågor. Uppdelningen i fyra grupper (blå ruta: hälsovådlig-
het, röd: brännbarhet, gul: reaktionsförmåga och i dem fem olika grader betecknade med siffrorna 0—4 samt vit ruta med bokstavs-beteckning eller symbol: reaktion med vatten eller annat släckningsmedel, fara för radioaktivitet o. d.) möjliggör snabba och riktiga åtgärder även utan kännedom om det farliga ämnets egenskaper och namn. Brandmanska-
pet kan beteckningskoden och i brandkårerna ingår dessutom ett ku-
lört kodkort i den personliga utrustningen.

Förbundet hoppas, att kommittén måtte undersöka frågan att göra ett dylikt eller på samma grundval utvecklat beteckningssystem till ett i första hand nordiskt system och framställa förslag om att göra systemet internationellt.

Kommittén har kommit till att symboler borde användas så litet som möjligt, vilket är en riktig princip. I ett i fyra delar inrutat diagram skulle det föreslagna systemet tillägga de beteckningar kommittén förelår, men det kan knappast anses vara för mycket. Beteckningssystemet skulle också ge handels-, transport- och konsumentledet värdefulla upplysningar om försiktighetsåtgärderna i syfte att förebygga skador.

Förbundet hoppas, att i förteckningarna över farliga ämnen även måtte intas uppgifter om ämnets beteende under brandförhållanden, om lämpliga medel för släckning och bekämpande o. s. v.

Av betänkandet framgår ej huruvida avsikten är att kräva de rekommenderade beteckningarna endast på det farliga ämnets emballage (flaska, burk o. s. v.) eller också på "grossistförpackningar" (låda, ask eller annat omslag som innehåller förpackningar) i vilka förpackningar transporteras, lagras och uppbevaras förrän de tas i användning. Förbundet anser det vara av vikt, att grossistförpackningarna betecknas på samma sätt som emballaget. Bl. a. i mellanledens och användningsplatsernas lager innebär obetecknade grossistförpackningar bl. a. för brandkårerna en fara om vilken de ej är medvetna.

Ytterst viktig är denna beteckning på grossistförpackningarna i de fall, då själva emballaget är så litet, att det ej behöver betecknas. Det har i kommittébetänkandet föreslagits, att förpackningar som understiger en viss mängd (bl. a. högst 100 ml aerosolförpackning) skulle lämnas utan varningsbeteckningar. Faromomentet framgår icke ens vid öppnandet av en grossistförpackning (t. ex. en låda med 100 st. aerosolförpackningar).

Samma beteckningssätt borde utsträckas även till grossistförpackning-

arna av sådana med fara förknippade produkter som står utanför kommitténs arbete.

I fråga om brännbara vätskor har kommittén kommit till gränsvärdet + 21° C, vilket enligt nuvarande praxis är begripligt. De vätskor, vilkas flampunkter ligger inom området mellan detta gränsvärde och den rådande rumstemperaturen, betar sig emellertid som vätskor i klass I, d. v. s. vid rumstemperatur förgasas de i tillräckligt hög grad så att en lättantändlig blandning bildas. Tidigare var 21° C ett tillfredsställande värde då de "normala" rumstemperaturerna hölls mellan 18—21° C. Nu torde sistnämnda värden ligga mellan 20 och 23° C. Det vore därför önskvärt, att gränsvärdet i klass I höjes åtminstone till + 23° C, som FN:s kommitté och IMCO föreslagit, helst till + 25° C, varvid man kunde anse, att ingen vätska i klass II vid normal rumstemperatur skulle förgasas och medföra fara. Bl. a. med tanke på användningen i hemmet skulle detta vara av betydelse.

Förbundet hoppas, att kommitténs arbetsresultat i egenskap av viktiga förslag, som ökar säkerheten, så snart som möjligt skall kunna omsättas i praktiken.

Helsingfors den 9 september 1971

Finlands brandvärnstörbund r. f.

Pertti K. Hallio

N o r g e

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

— — — — —
Innstillingen fra Nordisk komite vedrørende merking av brann- og helsefarlige stoffer av 29. juni 1970, har herfra vært forelagt Direktoratet for arbeidstilsynet, Sprengstoffinspeksjonen, Arbeidsforskningsinstituttene og Statens branninspeksjon.

Arbeidsforskningsinstituttene og Statens branninspeksjon har ikke hatt noe å merke til innstillingen, mens Direktoratet for arbeidstilsynet og Sprengstoffinspeksjonen har uttalt seg slik det fremgår av vedlagte brev henholdsvis 17. og 5. juni 1971 (*se nedan*).

En viser til dette.

Departementet har funnet det naturlig å forelegge saken også for Landsorganisasjonen i Norge og Norsk arbeidsgiverforening, og i brev herfra av i dag har en bedt om disse organisasjoners uttalelser så snart som mulig. Deres eventuelle uttalelser vil bli ettersendt så snart de foreligger.

Oslo, 24. juni 1971

Hans Arisholm

Kaare Bangor

Sosialdepartementet:

Sosialdepartementet har merket seg at det er et utbredt ønske om å søke en samordning av bestemmelsene på et internasjonalt plan, og vil slutte seg til dette. Det vil videre være av betydning for det videre arbeid i saken å beholde et nært samarbeid med de interesserte parter i hvert land, og ta hensyn til det internasjonale standardiseringsarbeid som foretas av ISO.

Forsåvidt angår merking av gifter og helsefarlige stoffer, slutter Sosialdepartementet seg til den foreliggende innstilling.

Om merking av brannfarlige stoffer, vises til den uttalelse som Sprengstoffinspeksjonen har avgitt til Kommunal- og Arbeidsdepartementet (*se nedan*).

Oslo, 26. august 1971

Etter fullmakt

Jon Bjørnsson

B. Jøldal

Departementet for industri og håndverk har i skrivelse den 21 maj 1971 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Landbruksdepartementet:

Vedlagt følger uttalelse fra Landbruksdepartementets råd for veterinærmedisin, plantevernmidler og formidler m. m. (*se nedan*).

Departementet har ikke noe å merke utover dette.

Oslo, 28. juli 1971

Etter fullmakt

Arne Wergeland

Erik Sand

Samferdselsdepartementet hänvisar i skrivelse den 6 september 1971 till yttrandena från Luftfartsdirektoratet av den 25 mars 1971, Postdirektoratet den 5 april 1971, Norges statsbaner den 22 april 1971 och Vegdirektoratet den 20 augusti 1971 (*se nedan*).

Departementet for handel og skipsfart:

— — — og kan meddele at Handelsdepartementet ikke har noen merknader til innstillingen.

Handelsdepartementet anser de fremlagte forslag om ensartede regler for merking som viktige for å fremme den internordiske samhandel med disse varer og håper at forslagene kan gjennomføres relativt raskt.

Oslo, 18. juni 1971

Etter fulmakt

Ivar Stugu

Harald Bøyum

Luftfartsdirektoratet:

Det er bemerket at Nordisk komité ikke har tatt opp til særskilt behandling spørsmål vedrørende merking av farlig gods under transport, men har tatt i betraktning de foreliggende internasjonale regler og forslag, herunder IATA Restricted Articles Regulations. Disse følges av norske luftfartsforetagender og er foreslått utgitt som norske forskrifter.

Komitéinnstillingen foranlediger ingen bemerkninger fra Luftfartsdirektoratets side.

Oslo, 25. mars 1971

Etter fullmakt

Odd Sjøraas

Knut Dahl

Vegdirektoratet:

Også i vegvesenets virksomhet vil en ha fordel av at det blir foretatt merking av brann- og helsefarlige stoffer. En gir derfor forslaget sin tilslutning.

Oslo, 20. august 1971

Vegdirektoratet

Juridisk seksjon

E. Wister

H. Sigurdson

Norges statsbaner:

Av avsnitt 3 "Avgrensning av komitéens mandat" i innstilling om merking av brann- og helsefarlige stoffer framgår at merking av farlig gods under transport ikke er særskilt behandlet av komitéen. Det framgår imidlertid av innstillingen at komitéen under sitt arbeid bl. a. har tatt hensyn til de internasjonale bestemmelser som gjelder for dette, og Norges Statsbaner har derfor ingen vesentlige bemerkninger til innstillingen.

Man tillater seg imidlertid å peke på det som er anført i avsnitt 7 "Brannfarlige stoffer" pkt. 3 D vedrørende ensartet klassifisering. Komitéen har valgt 21° C som nedre grense og 55° C som øvre grense når det gjelder merking med faresymboler m. m. Selv om Norges Statsbaner ikke har noe å bemerke til valget av disse grenser da de er overensstemmende med gjeldende regler for internasjonal jernbanetransport i Bilag I til CIM (RID), vil man gjøre oppmerksom på at i "Utkast til lov om brannfarlige varer" Ot. prp. nr. 1 for 1970—71 er nedre grense satt til 23° C. Enkelte brannfarlige varer vil således kunne komme inn under forskjellige bestemmelser for oppbevaring, merking m. v.

Oslo, 22. april 1971

I generaldirektørens fravær

Edgar W. Kristensen

E. B. Olimb

Postdirektoratet:

Ifølge forskriftene i Postreglementet kap. III § 51 beforder Postverket ikke ting som det kan være farlig å behandle i posten. Forbudet gjelder bl. a. lett antenkelige væsker og faste stoffer samt giftige stoffer (gifter). Postdirektoratet ser det ellers slik at forskriftene i det vesentlige utelukker sending i posten av de stoffer eller varegrupper som innstillingen fra Nordisk komité vedrørende merking av brann- og helsefarlige stoffer omfatter.

Det kan forøvrig nevnes når det gjelder plassering av reklame, ikke-postale merker og etiketter m. v. av alle slag på postsendinger, stilles det krav at disse ikke må settes slik at adressen blir mindre tydelig. Postdirektoratet har imidlertid oppfattet det slik at merkingsreglene først og fremst tar sikte på den indre emballasjen og at det på transportemballasjen/den ytre emballasje ikke skulle være påkrevd med slik merking. Noen form for kontroll med at merkingsreglene blir fulgt, vil Postverket således vanskelig kunne utøve. Postdirektoratet antar videre at senderne må holdes ansvarlig for forskriftsmessig merking når sen-

ding av de aktuelle stoffer/varer skjer i posten, i de tilfelle disse måtte være tillatt å sende i posten.

Oslo, 5. april 1971

For generaldirektøren

O. E. Oskarsen

Statens arbeidstilsyn:

Komiteutredningen omfatter gifter, helsefarlige stoffer, plantevernmidler og brannfarlige stoffer. Komiteen har fortrinnsvis tatt sikte på å oppnå ensartet merking av farlige stoffer i engros- og detaljhandel og ved eksport og import, men også i en viss utstrekning når de anvendes i yrkeslivet.

Direktoratet finner det meget viktig å få harmonisert bestemmelsene på dette område og kan slutte opp om de forslag som komiteen har samlet seg om, jfr. pkt. 5, 6 og 7 i Sammendrag og konklusjon side 26 i innstillingen. Det kan dog bemerkes at advarselstekstene for Norges vedkommende bør utferdiges på norsk (pkt. 5 d). For øvrig er direktoratet interessert i å bli representert i det videre nordiske samarbeid om harmonisering av lovgivningen og anvendelsen av ensartede klassifiseringsprinsipper (pkt. 6 under Sammendrag og konklusjon).

Oslo, 17. juni 1971

Bjarne Dahlberg

Olav Dischington Hanssen

Sprennstoffinspeksjonen:

Komiteén skulle ifølge rekommandasjon nr. 17/1965 fra Nordisk Råd utrede forutsetningene for en ensartet merking innen Norden. Komiteén fant det likevel ønskelig å komme med konkrete forslag til merking og klassifisering.

Disse forslag inneholder mye som trolig etterhvert også kan innføres i Norge. Det gjelder blant annet: Det definisjonsmessige skillet gass/væske, skillet brennbar/ubrennbar gass, prinsippet at blandbarheten med vann ikke skal spille noen rolle for klassifiseringen av en brannfarlig væske, aerosoler må prøves på brannfarlighet, brannfarlige aerosoler og A-væsker i volum under 100 ml behøver ingen advarselmerking og B-væsker i volum over 5 liter skal merkes.

Derimot når det gjelder varseletikettens utforming og farve og flammepunktsgrenser, kan det bli vanskeligere fullt ut å gjennomføre komiteéns forslag i Norge. Dette skyldes hovedsakelig det øvrige internasjon-

nale samarbeid på dette felt. Det kan i denne forbindelse nevnes at den internasjonale IMCO-koden for sjøtransport av farlig gods har trådt i kraft som norske "Forskrifter om transport av farlig gods til sjøs" fra 1. april 1971.

Oslo, 5. juni 1971

Finn Moy

Landbruksdepartementets råd for veterinærmedisin, plantevernmidler og fôrmidler m. m.:

Innstillingen vedrørende ovennevnte sak er behandlet av rådet i møte den 9. juni etter forutgående behandling av Landbruksdepartementets giftnemnd og Utvalg for veterinærmedisin.

I overensstemmelse med uttalelse fra *Landbruksdepartementets giftnemnd*, slutter rådet seg i prinsippet til de synsmåter og forslag som er fremmet i innstillingen fra Nordisk komité vedrørende merking av brann- og helsefarlige stoffer, og at merkebestemmelsene innen de nordiske land, i den utstrekning det er mulig, blir i overensstemmelse med internasjonale bestemmelser på dette felt. Rådet mener i likhet med det som er anført i komité-innstillingen at man bør vise tilbakeholdenhet med å foreta vidtgående endringer på det nasjonale plan før man vet hvilke retningslinjer for merking av ferdigformulerte produkter som vil bli brukt, bl. a. i Fellesmarkedslandene.

Som det fremgår av innstillingens pkt. 6 F er det allerede etablert et fast administrativt samarbeidsorgan mellom godkjenningmyndighetene for plantevernmidler i de nordiske land, og de spørsmål som er reist i innstillingen vil bli tatt opp til nærmere drøfting innenfor dette organ.

Rådet vil nevne at Conference on Modern Trends in the Prevention of Pesticide Intoxications i Kiev 1.—4. juni 1971 henstiller til WHO "— that more study should be given to the design of labels to ensure that they are read, understood and acted upon."

Oslo, 2. juli 1971

Ottar Dybing

Norges industriforbund:

— — — Innstillingen har vært forelagt enkelte av våre medlemmer og tilsluttede bransjeforeninger. Det er enighet om at ensartede merkebestemmelser i de nordiske land vil være betryggende for forbrukerne og en lettelse for produsentene. En videre harmonisering av reglene også på internasjonalt plan ansees meget ønskelig.

For ordens skyld vil vi nevne at vi savner henvisning til det arbeid som er utført av CEFIC (Centre Européen des Fédérations de l'In-

dustrie Chimique), som i en rekke land har fått ratifisert sine "Transport Emergency Cards", med bestemt terminologi, teksting, farve, symboler. etc.

Når det gjelder den videre harmonisering og eventuell revisjon av merkeregulene, vil vi få bemerke at slike foreskrifter kan skape unødvendige problemer for produsentene. Representanter for industrien bør derfor tas med på disse drøftelsene i større grad enn hva som har vært tilfelle hittil.

Til selve innstillingen har vi følgende bemerkninger:

1. I enkelte tilfeller er norske bedrifter blitt pålagt å benytte såvel norske varselsymboler som transportkodens symboler. Det hadde vært en fordel om ønskeligheten av å harmonisere de nasjonale symboler med transportkodens symboler var blitt sterkere fremhevet.

Etter vår oppfatning vil f. eks. FN's og IMCO's farver og symboler innen transportsektoren etterhvert få så stor utbredelse at man såvel på det nordiske plan som internasjonalt bør ha de samme farver og symboler både under transport eller i mindre emballasje på forbrukerstedet.

I denne forbindelse er vi redd for at innførelsen av Andreaskorset for mindre giftige varer vil representere en ny avvikelse mellom disse symbolsystemer, og ville helst sett om Andreaskorset først lot seg innføre i transportkodene.

2. Når det gjelder advarselstekstene, mener vi det er sterkt ønskelig at disse utføres på vedkommende lands språk.

Oslo, 29. juni 1971

Norges industriforbund

R. Roem Nielsen

Norges standardiseringsforbund:

 Vedlagt oversendes Norsk standard (*här ej tryckt*)

- NS 813 Fargemerking av rørledninger
- NS 814 Varselmerking. Farger og tegn
- NS 4005 Symboler for generell godsbehandling
- NS 4006 Varselmerking av gods
- NS 4050 Merking av gassbeholdere (-flasker) for medisinske gasser for identifisering av innholdet
- NS 4051 Merkingbestemmelser m. v. for slanger og ledningsuttak for medisinske gasser
- NS 4054 Farger for merking

Standardene er utarbeidet av ulike standardiseringskomiteer med bred faglig sammensetning, og angir bruk av farger og symboler for signalering av faremomenter. Det er søkt brukt internasjonalt anerkjente

symboler og så få og lettfattelige symboler som mulig. "Dødninghode" er angitt i NS 4006 Fig. 4 og 11, fargene varselrød, varselgul og varselgrønn er angitt i NS 4054 etc. Det foreligger også danske, svenske og finske standarder for varselfarger og -merking.

Norsk standard for symbol og tegn for ioniserende (radioaktiv) stråling er revidert, og ventes foreligge som 2. utgave av NS 1029 våren 1971.

Hvis det er ønskelig kan vi sette Dem i forbindelse med formennene og eventuelt medlemmene av de tidligere standardiseringskomiteer som har utarbeidet ovennevnte Norsk standard.

Av hensyn til de gjeldende Norsk standard vil vi sette pris på om vi kan bli holdt underrettet om eventuelle forskrifter eller vedtak som berører området varselfarger og -merking.

Oslo, 4. februar 1971

Norges standardiseringsforbund

Edwin Karlsen

BIHANG

Skrivelse från Norges standardiseringsforbund till Helseledningskontoret i Norge angående gemensamma nordiska varningsmärken

Vi viser til vedlagte artikkel (*här ej tryckt*) fra Aftenpostens aftenutgave mandag 6. juli 1970 som gir en kort redegjørelse for en komite for utredning av felles nordiske faresymboler, med Dem som formann.

Norges standardiseringsforbund opprettet i 1968 en komite for standardisering av varselmerker. I sitt arbeid baserte komiteen seg på det merkesystem som er fastsatt av United Nations og Intergovernmental Maritime Consultative Organization, se vedlagte Norsk Standard NS 4006. Ifølge Aftenpostens artikkel og ovenstående kan man i fremtiden få to typer varselmerker, noe som kan virke uheldig for håndtering av emballasje som inneholder farlige stoffer.

For informasjon tillater vi oss å vedlegge NS 4054 — Farger for merking (*här ej tryckt*).

Oslo, 9. juli 1970

Norges standardiseringsforbund

Axel Faye

Avd.ingeniør

J. Bjørnstad

Ingeniør

Norsk arbeidsgiverforening:

— — — som vi etter å ha konferert med noen farmasøytiske bedrifter har oversendt *Norges medisinalindustri felleskontor* til uttalelse.

Nevnte kontor har meddelt oss at det, etter å ha forelagt innstillingen for tilsluttede bedrifter, ikke har noen bemerkninger til komitéens anbeførlser og konklusjoner.

Vi beklager at det har tatt såvidt lang tid å besvare Departementets henvendelse, hvilket henger sammen med ferietiden.

Oslo, 17. august 1971

Norsk arbeidsgiverforening

Bernhard Caspari

Norges handelsstands forbund:

Vi har forelagt saken for de berørte av våre tilsluttede organisasjoner. Ingen av disse har uttalt seg og da vi ikke selv har den nødvendige ekspertise til å vurdere de forskjellige spørsmål som er behandlet i innstillingen, vil vi begrense oss til følgende bemerkninger:

Det er i innstillingen uttalt at Komitéen under sitt utredningsarbeid har hatt for øye at eventuelle felles nordiske bestemmelser for merking av brann- og helsefarlige stoffer i størst mulig utstrekning må tilpasses internasjonale bestemmelser på dette felt.

Vårt forbund vil gi sin tilslutning til dette idet vi vil understreke betydningen av at man ikke gjennom tvingende merkingsbestemmelser legger hindringer i veien for samhandelen med andre land, noe som lett kan komme i konflikt med våre internasjonale forpliktelser.

Oslo, 29. juni 1971

Norges handelsstands forbund

Herman Scheel

Adm. direktør

Stein Gramh

Konsulent

Norsk medisinaldepot:

Norsk medisinaldepot er enig i at lik klassifisering av stoffer i de nordiske land er av stor betydning og at en bør tilstrebe felles faresymboler, ensartet bruk av advarselsfarger, ensartet standard for advarselstekster og størst mulig likhet i utformingen av etiketter m. v.

Oslo, 29. juni 1971

Norsk medisinaldepot

Magne Moe

Norges kooperative landsforening — NKL:

NKL er enig i sammendrag og konklusjon i innstillingen fra Nordisk Komité vedrørende merking av brann- og helsefarlige stoffer. NKL synes forslaget er et godt steg fremover i positiv riktig merking.

NKL går ut fra at de forskjellige former for merking revideres i takt med nye internasjonale bestemmelser.

Oslo, 10. mars 1971

Peder Sjøiland

Harald Korsell

S v e r i g e**Giftnämnden:**

Det här aktuella tilläggsförslaget syftar till ett realiserande av förslagen i betänkandet av Nordisk komité vedrørende merking av brann- og helsefarlige stoffer (NU 1970: 7). Nämnden har varit representerad i kommittén genom sin ordförande och delar i allt väsentligt de förslag och synpunkter som kommittén framfört beträffande hälsofarliga varor inklusive bekämpningsmedel. De föreslagna märkningsreglerna ansluter i själva verket mycket nära till de förhållanden som redan gäller för svenskt vidkommande. Det måste därför hälsas med tillfredsställelse om dessa regler komme att genomföras även i övriga Norden. På ett par punkter t. ex. i fråga om kvantitativ deklARATION av gift erfordras ändring av de minimikrav om märkning som för närvarande ges i de svenska bestämmelserna. Denna fråga torde komma att diskuteras i miljökontrollutredningens betänkande, som väntas föreligga relativt snart.

Giftnämnden är för egen del beredd till de utvidgade kontakter med de övriga nordiska ländernas giftmyndigheter som enligt kommittén är en förutsättning för ökad överensstämmelse beträffande bl. a. klassificering av hälsofarliga varor och bekämpningsmedel. Samarbetet på myndighetsplanet kan dock bli relativt omständligt bl. a. därför att i de övriga nordiska länderna mer än ett organ behandlar frågor om hälsofarliga varor respektive bekämpningsmedel. Om kontaktverksamheten mera officiellt skall syfta till harmonisering av klassificeringsbestämmelser och praxis vid tillämpningen av gällande bestämmelser om märkning av olika kemiska varor synes densamma behöva ges relativt fasta former, t. ex. genom inrättande av ett rådgivande samsamarbetsorgan, och särskilda medel ställas till förfogande härför. Väsentligt är även att samarbetet kan bedrivas så att inte enskilda beslut i respektive land försvåras eller fördröjs.

Vad slutligen gäller kommitténs behandling av frågor om märkning av de brandfarliga varorna har giftnämnden ansett sig sakna anledning att närmare gå in härpå.

Stockholm den 18 augusti 1971

Ulla Swarén

Kommerskollegium:

Såsom torde framgå av tilläggsförslaget utgör den nordiska kommitténs förslag ett gott underlag för genomförandet av gemensamma nordiska regler om märkning av brandfarliga och hälsofarliga varor. Enligt kollegiets mening bör emellertid de nordiska länderna i första hand eftersträva att skapa märkningsregler som så långt det är möjligt bygger på internationell standard. För närvarande är det emellertid svårt att nå detta mål, eftersom det i dag inte finns enhetlig sådan standard. I sitt betänkande har den nordiska kommittén redogjort för den splittning som råder, inte bara inom Norden utan också på det internationella området, särskilt såvitt avser de brandfarliga varorna. Enligt vad kollegiet under hand erfarit finns dock på internationellt håll en allmän strävan att söka nå fram till enhetliga märkningsregler, och mycket talar för att sådana skall föreligga inom en tämligen nära framtid. En sådan utveckling är angelägen främst med hänsyn till önskemålet att transport av brandfarliga varor och annat farligt gods skall kunna ske mellan olika länder utan hinder av formell art och då också oavsett transportmedlets art. Kollegiet finner uppenbart att, när enhetliga märkningsregler på transportområdet föreligger, dessa i princip bör tillämpas också i samband med saluförande av det gods varom fråga är.

Regler om märkning av farligt gods finns upptagna bland de säkerhetsföreskrifter som innefattas i den europeiska överenskommelsen om internationell transport av farligt gods på väg (ADR). Den år 1964 tillsatta utredningen angående befordran av farligt gods på väg m. m. har i betänkande i mars 1971 (SOU 1971: 20) föreslagit att Sverige skall ansluta sig till ADR och allt tyder på att vårt land inom en nära framtid kommer att underteckna överenskommelsen. Enligt sina direktiv skall nämnda utredning framlägga förslag om i vilken utsträckning ADR:s säkerhetsföreskrifter bör göras tillämpliga också på den nationella trafiken. Arbetet härmed har nyligen påbörjats. Det kan förut sättas att utredningen, såvitt gäller märkningsbestämmelserna, kommer att föreslå att dessa i fråga om färger och symboler blir desamma som föreskrivs i ADR.

Märkningsreglerna i ADR överensstämmer med dem som gäller för järnvägsområdet (RID) men avviker väsentligt från dem som tillämpas på sjöfartens (IMCO) och luftfartens (IATA) område. Visserligen kan

— som ovan antytts — förväntas att enhetliga regler för samtliga transportområden kommer att föreligga inom någon tid, men det är omöjligt att säga hur dessa regler slutgiltigt kommer att vara utformade.

Med hänsyn till det anförda och då det kan förutses att övriga nordiska länder kommer att finna det förenligt med sina intressen att godta gällande internationella märkningsregler för brandfarliga och hälsofarliga varor, anser kollegiet det nu vara för tidigt för statsmakterna och berörda myndigheter i de nordiska länderna att besluta sig för att genomföra gemensamma märkningsregler för dylika varor. Måhända skulle de behöva ändras ganska snart.

Denna kollegiets slutsats leder till att det enligt kollegiets mening ter sig som föga meningsfullt att för närvarande rekommendera de nordiska regeringarna att vidta åtgärder enligt tilläggsförslaget.

Stockholm den 16 juni 1971

Anders Lindstedt

Carl Leissner

Statens brandinspektion:

Statens brandinspektion vitsordar den stora betydelsen ur skilda synpunkter av en harmonisering av gällande föreskrifter på det föreliggande området mellan de nordiska länderna och tillstyrker i enlighet härmed de framlagda förslagen.

Då det gäller de brandfarliga varor som avses bli föremål för enhetlig märkning, har brandinspektionen funnit att dessa varor, såvitt angår det aktuella förslaget, uteslutande hänför sig till det område som här i landet omfattas av förordningen om brandfarliga varor den 1 december 1961 (nr 568). Kommerskollegium, med biträde av sprängämnesinspektionen, är den i fråga om förordningens tillämpning närmast ansvariga myndigheten. Företrädare för dessa båda myndigheter har i överensstämmelse härmed även medverkat i utredningsarbetet.

Brandinspektionen ansluter sig till de framförda detaljförslagen (*jfr Nordisk udredningsserie 1970: 7*).

Stockholm den 2 juli 1971

Sven Hultqvist

Stig G. Holmberg

Statens provningsanstalt:

Märkning av varor och tjänster och utformning av anvisningar bör i möjligaste mån internationaliseras. Om märkning av visst slag kan för-

enhetligas inom Norden är detta att varmt rekommendera dock endast om det är ett steg i riktning mot en internationalisering. Ett enhetligt nordiskt system kan i internationellt sammanhang få större tyngd än om länderna uppträder var för sig. Ett redan infört system i Norden kan emellertid bli besvärligare att ersätta vid en framtida internationell överenskommelse om ett avvikande system. Det är därför väsentligt att förslaget har en bred anknytning även utom de nordiska länderna.

Märkning innebär i detta sammanhang två skilda delproblem, klassificering och uppmärkning. Med uppmärkning avses arbetet med utformning av lämplig etikett och formerna för dess åsättande på förpackning.

Det framgår av utredningen att ett enhetligt förslag till uppmärkning troligen skulle kunna genomföras relativt enkelt inom de nordiska länderna. Utredningen påpekar dock själv det väsentliga i att noga följa internationella strömningar.

Det mer tidskrävande arbetet med klassificeringen av enskilda kemikalier och preparat torde däremot endast kunna genomföras genom intimt samarbete mellan berörda myndigheter inom de nordiska länderna.

Från provningsanstaltens synpunkt är det angeläget att påpeka att en grundläggande förutsättning för gemensam klassificering är att enighet först nås i harmonisering och förenhetligande av mättnings- och provningsmetoder för de egenskaper som skall beaktas vid klassificeringen.

Provningsanstalten vill således tillstyrka ett ökat harmoniseringsarbete inom de nordiska länderna och att detta samtidigt ges så god internationell anknytning som möjligt.

Stockholm den 27 augusti 1971

Statens provningsanstalt

Ove Norell

Gösta Perla

Handelskamrarnas nämnd:

Nämnden har ej någon erinran mot förslaget men vill betona betydelsen av att det ej skapas särregler angående hanteringsmärkning i Norden. Inom flera internationella organisationer pågår arbete inom detta område och det är av stor vikt att fortlöpande kontakter hålles med dessa. Arbete förekommer inte endast inom hanteringsmärkningsområdet utan även inom transportmärkningsområdet, där man söker skapa ett internationellt märkningssystem. I en tid då handeln blir alltmer internationell och den ekonomiska och handelspolitiska integrationen utvecklas i allt snabbare takt blir samordning på internationellt plan allt nödvändigare. Det framstår därför som angeläget att man inte begrän-

sar ansträngningarna att skapa ett enhetligt system till de nordiska länderna utan att man såvitt det är möjligt strävar efter att åstadkomma ett internationellt system inom hanteringsmärkningsområdet. Enligt nämndens uppfattning bör målet på lång sikt vara att söka samordna såväl hanteringsmärkning som transportmärkning i ett enhetligt internationellt system.

Handelskamrarnas nämnd hemställer att det nu anförda måtte beaktas vid ärendets vidare handläggning.

Stockholm den 7 juli 1971

Handelskamrarnas nämnd

Olof Leffler

Lars Göthlin

Sveriges köpmannaförbund:

Vi ansluter oss till förslaget att Nordiska rådet måtte rekommendera de nordiska regeringarna att vidta åtgärder för realiserande av det i Nordisk udredningsserie (NU 1970: 7) framlagda förslaget om märkning av brand- och hälsofarliga ämnen. Vi förutsätter då att den harmonisering av lagstiftningen som har uppsatts som mål inte kommer att i nämnvärd grad försvåra tillämpningen av de klassificeringsprinciper som för närvarande finns i Sverige och som får betraktas som tillfredsställande.

Eftersom allt fler produkter inom detta ämnesområde produceras med inriktning på försäljning inom hela Norden samt i viss grad med inriktning på den europeiska marknaden, ser vi det som angeläget, att vid märkning av produkterna, gemensamma symboler för hela Europa används i största möjliga utsträckning. Det torde inom ramen för den rekommenderade udredningsserien finnas möjlighet att uppta denna fråga till behandling.

Vi anser även att det finns behov av ensartade regler som bestämmer utseende på och beskaffenhet av förvarings- och expeditjonskärl. Sådana regler måste utarbetas under samtidig utveckling av riktlinjer för enhetliga informativa och bruksbeskrivande etiketter. Det sistnämnda betraktar vi som en angelägen uppgift, eftersom det i många fall finns ett begränsat utrymme på förvarings- och expeditjonskärl för upplysningar.

Vi är medvetna om att önskemålet om en utvidgning av förslaget till att omfatta en harmonisering till övriga europeiska länders klassificeringsprinciper, innebär en avsevärd utvidgning utav rekommendationen. Vi betraktar dock denna fråga som väsentlig eftersom det internationella handels- och kommunikationsnätet utvidgas i snabb takt.

Vi hemställer om att här anförda synpunkter och förslag beaktas vid ärendets fortsatta behandling.

Stockholm den 25 augusti 1971

Sveriges köpmannaförbund

Krister Olausson

Sveriges standardiseringskommission:

SIS har tagit del av det av en särskild nordisk kommitté i juni 1970 avgivna betänkandet med förslag till enhetliga regler för märkning av brand- och hälsofarliga ämnen (*NU 1970: 7*). De av kommittén sammanfattningsvis angivna synpunkterna synes välgrundade. De framförda förslagen till åtgärder kan bedömas som viktiga för att förebygga olyckor och minska riskerna för skador till liv och hälsa i samband med handel och användning av brand- och hälsofarliga varor inom Norden.

När de föreslagna åtgärderna skall realiseras kan enligt vår uppfattning medverkan från standardiseringsorganens sida innebära en värdefull hjälp. Det må gälla i anslutning till bl. a. det systematiska klassificeringsarbete, som förutsätts, eller vid utarbetandet av symboler, varningstexter, etiketter etc. SIS vill i detta sammanhang hänvisa till principen "legislation by reference to standards". Företrädesvis bör därvid hänvisning göras till likartade nationella standarder i de nordiska länderna. Dessa utgör resultatet av ett gemensamt arbete inom standardkommittéer, i vilka myndigheter, organisationer, provningsorgan, producenter och konsumenter m. fl. medverkar, och är i stor utsträckning baserade på rekommendationer från de internationella standardiseringsorganen. SIS och dess fackorgan är beredda att med berörda myndigheter diskutera hur dessa frågor bäst kan lösas.

Emellertid synes det önskvärt att likartade märkningsregler för brand- och hälsofarliga varor kunde tillämpas över så vidsträckt fält som möjligt, t. ex. inkluderande även transportsektorn. Inom detta område finns internationella bestämmelser för järnvägs- och landsvägstransporter, som dock ej överensstämmer med vad som gäller för sjöfart respektive flygtransporter.

I avvaktan på en förväntad harmonisering och tillkomst av enhetliga regler för olika transportområden torde det enligt SIS uppfattning föreligga skäl att rekommendera att åtgärder tills vidare ej vidtas på enbart nordisk basis i en sådan omfattning som framgår av de av utredningen framförda förslagen.

Stockholm den 26 augusti 1971

Sveriges standardiseringskommission

Åke T. Vrethem

Jan Ollner

Medlemsförslag om enhetliga regler för sjukhjälp vid vistelse i länder utom Norden

(Väckt av Pentti Antila, Roald Bye, Sven Hammarberg, Lars Larsson och Niels Mørk)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Arbejds- og socialministeriernes internationale afdeling:

— — — skal man meddele, at socialministeriet kan anbefale forslaget.

Om den danske ordning kan oplyses følgende:

I henhold til sygeforsikringslovens § 41 har Danmark truffet aftale med England om sygehjælp under midlertidigt ophold, jfr. udenrigsministeriets bekendtgørelse af 2. marts 1960.

Øvrige lande i Europa og enkelte andre lande er omfattet af rejsesygeforsikringen, etableret som en frivillig ydelse med hjemmel i sygeforsikringslovens § 20 a (hovedvedtægtens § 19 a).

Om denne forsikring nærmere indhold, herunder ydelsernes omfang, henvises til vedlagte overenskomst af 1. marts 1968 mellem Europæiske Vare- og Rejsegodsforsikrings A/S og De samvirkende centralforeninger af sygekasser i Danmark (*här ej tryckt*). Det bemærkes, (ad § 10) at parterne har aftalt en præmieforhøjelse til 2,90 kr., der skal have gyldighed fra 1. april 1971. Endvidere har parterne aftalt en lempeligere ordning for hjælp til gravide kvinder, der oprindeligt slet ikke fik hjælp, jfr. bilag til overenskomstens pkt. i 5. (se Sygekassetidende marts 1971, side 73).

Overenskomsten skal i medfør af hovedvedtægtens § 19 a, jfr. sygeforsikringslovens § 20 a, godkendes af direktoratet for sygekassevæsenet.

Om baggrunden for rejsesygeforsikringens indførelse kan i øvrigt henvises til vedlagte eksemplar af direktør Alice Bruuns foredrag om sygehjælp under besøg i udlandet, holdt på det 7. nordiske socialforsikringsmøde i Stockholm i 1968 (*här ej tryckt*).

Det tilføjes, at der også efter lov om offentlig sygesikring (nr. 311 af 9. juni 1971) vil være hjemmel til at yde rejsesygeforsikring. Ydelsen er i denne lov (§ 15) gjort obligatorisk.

København, den 20 august 1971

P. m. v.

E. b.

F. Hartmann

De Samvirkende Statskontrollerede Fortsættelsessygekasser i Danmark:

— — — skal vi tillade os at meddele, at vi yder vore medlemmer den samme dækning under rejser til udlandet, som de fleste sygekasser yder. For vort vedkommende er overenskomsten med vedkommende forsikringsselskab dog indgået med Samvirksomheden, således at aftalen omfatter ethvert medlem af en fortsættelsessygekasse, medens sygekassernes overenskomst er udformet således, at det står de enkelte kasser frit, om de vil tiltræde overenskomsten; efterhånden har dog næsten alle sygekasser tiltrådt ordningen.

Som tilhænger af det nordiske samarbejde og ud fra den erfaring, at der på mange rejser fra Norden er rejsedeltagere fra mere end et af de nordiske lande, vil vi finde det meget ønskeligt, at der i alle nordiske lande etableres en lignende ordning som den, der er opnået i Danmark, da det modsatte naturligt ville vække utilfredshed hos dem, der ikke er med i ordningen. Vi vil i denne forbindelse henvise til, at det forslag til en ny sygesikringslov, der i disse dage behandles i det danske Folketing, forudsætter, at dækning i udlandet opretholdes, også når sygeforsikringen bliver et kommunalt anliggende.

København, den 28. maj 1971

P. s. v.

Carl Jensen

De Samvirkende Centralforeninger af Sygekasser i Danmark:

— — — skal forretningsudvalget herved udtale, at de danske sygekasser siden 1. april 1968 har ydet deres aktive medlemmer hjælp under midlertidigt ferieophold i Europa og lande stødende op til Middelhavet. I henhold til en aftale med forsikringsselskabet Europæiske ydes fuld erstatning i forbindelse med sygdom og ulykke til nødvendig behandling, hjemtransport m. v. samt hjemtransport ved dødsfald. I forbindelse hermed ydes der ifølge aftalen en udstrakt vejledning og hjælp fra SOS-International til medlemmer, der rammes af alvorlig sygdom og ulykke, således at disposition angående behandlingen i udlandet og eventuel hjemtransport træffes efter aftale med kontoret i København.

Feriesikringen har virket til medlemmernes fulde tilfredshed. Sygekasserne har opnået, at alle deres aktive medlemmer er sikret under midlertidigt ferieophold på de almindelige feriesteder på effektiv måde, hvilket ikke var tilfældet med de sygeforsikringer, som medlemmerne var henvist til selv at tegne. Disse var ikke fuldt ud dækkende og dyrere. I kraft af at feriesikringen nu dækker alle medlemmer og at præmien afholdes af sygekasserne, er der opnået en ganske anden rationel ordning end tidligere.

Vi kan oplyse, at der i 1970 var ialt godt 14 000 skader. Af disse var det nødvendigt med hjemtransport i 1 143 tilfælde. Af hjemtransporterne var 104 tilfælde som følge af dødsfald. Til sammenligning var det samlede antal skader 9 700 i 1969. Forsikringen har således et ganske betydeligt omfang.

Vi kan anbefale, at der foretages en undersøgelse af muligheden for at gennemføre en nordisk aftale om en sådan sikring.

Eksemplarer af det anvendte gule feriekort samt brochure om ferie-sikringen vedlægges (*här ej tryckta*).

København, den 13. august 1971

P. f. v.

Niels Mørk

H. C. Hansen

Danmarks Rejsebureau Forening:

Rejsebureauerne har altid betragtet forsikring af sine kunder som en naturlig og nødvendig del af en rejse. Eftersom præmierne for rejseforsikringer stedse har ligget i et prismæssigt niveau, der har gjort det overkommeligt for enhver at sikre sig under rejser til udlandet, kan det måske synes lidt ejendommeligt, at hele Danmarks befolkning skal være med til at forsikre de 12—15 % af landets borgere, som jævnligt rejser udenlands.

Det er endvidere vor opfattelse, at en vis selvrisiko, som den der praktiseres i de øvrige nordiske lande afbøder overhåndtagende brug — og misbrug — af dette sociale gode.

Fra tiden omkring sygekasseordningens indførelse i Danmark er indres presse-enqueter, hvor den gennemgående publikumsreaktion var, at rejseforsikringer burde betales af de rejsende og ikke af det flertal, som ikke havde råd, tid eller lyst til at holde ferie i udlandet. Hvad enten omkostningerne til rejseforsikringer dækkes gennem sygekassekontingent eller skatter, så fandt man ordningen nærmest udemokratisk.

Vi har iøvrigt ingen kommentarer til den fremsendte korrektur med hensyn til dennes indhold.

København, den 18. august 1971

Danmarks Rejsebureau Forening

P. b. v.

Jørn Jacobsen

Kontorchef

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet har i skrivelse den 16 september 1971 förklarat sig instämma i Folkpensionsanstaltens yttrande av den 16 juni 1971 (se nedan).

Folkpensionsanstalten:

Strävandet till en harmonisering av bestämmelserna rörande social trygghet i de olika nordiska länderna har under de senaste åren tagit sig allt kraftigare uttryck, vilken utvecklingsgång är att betrakta som synnerligen positiv. Också inom sjukförsäkringen har man ägnat denna fråga fortgående intresse, även om det ännu förekommer rätt betydande skillnader mellan de nordiska länderna beträffande såväl ersättning för sjukvårdskostnader som utgivande av dagpenning. Vad avser de förstnämnda utgör ersättning för sjukvårdskostnader som uppkommit i utlandet måhända inte den viktigaste frågan även om det, såsom av ovan nämnda medlemsförslag framgår, kunde vara skäl att förenhetliga ersättningsgrunderna. Det danska ersättningssystemet, som till vissa delar upptar även resekostnadsersättningar, är i detta avseende det mest omfattande. I de övriga nordiska länderna utgår ifrågavarande ersättningar enligt i huvudsak likadana principer som i Finland.

Beträffande det i Nordiska rådet framförda medlemsförslaget om åstadkommande av enhetliga bestämmelser angående utgivande av ersättning för sjukvårdskostnader som uppkommit vid resa utanför de nordiska länderna bör för vårt eget lands vidkommande konstateras, att nämnda ersättningar betydligt skulle komma att överstiga ersättningarna för motsvarande kostnader i såväl det egna landet som de övriga nordiska länderna. De försäkrade skulle alltså i detta fall inta en bättre ställning än de försäkrade i hemlandet eller sådana försäkrade som reser till något av de nordiska länderna. Fördenskull kan folkpensionsanstalten inte i detta sammanhang understöda det framlagda förslaget om en ändring av ersättningsnivån så att den skulle motsvara den danska, vilket sistnämnda lands nivå förslaget torde syfta på. Folkpensionsanstalten finner det likväl önskvärt, att man utreder möjligheterna till en allmän harmonisering av sjukförsäkringslagstiftningen i de nordiska länderna och, i detta fall, till den del det gäller utgivande av ersättning för ifrågavarande kostnader.

Helsingfors den 16 juni 1971

Folkpensionsanstalten

Jaakko Pajula

Direktör

Veikko Katajainen

Avdelningschef

Finska försäkringsbolagens centralförbund¹:

Med beaktande av att om utlåtande också anhållits hos Folkpensionsanstalten anser centralförbundet det inte vara motiverat att mera detaljerat beröra ersättningarna enligt folkpensionslagen från år 1956 och sjukförsäkringslagen från år 1963 och inte heller de internationella avtal, i vilka Finland är delaktigt och vilka angår rätten till motsvarande ersättningar utomlands.

Beträffande tillämpningen av arbetspensionslagstiftningen i fall som beträffar utländska förhållanden framgår det av pensionsmyndighetens cirkulärskrivelse den 10 oktober 1963 till pensionsanstalter, att det är en allmän regel att på en hos en finsk arbetsgivare anställd finsk arbetstagarare tillämpas Finlands arbetspensionslagstiftning även om arbetet utförs utomlands, varvid det för arbetstagararens vidkommande förutsättes, att han antingen är finsk medborgare, i vilket fall det är likgiltigt var han har sin varaktiga hemvist, eller om han är en person som har varaktig hemvist i Finland och som alltså enbart tillfälligt vistas utomlands.

Enligt lagen om olycksfallsförsäkring från år 1948 har regeringen rätt att på grund av ömsesidighet träffa avtal med annan stat om vilket lands lag som bör iakttagas av en finsk arbetsgivare i fråga om arbetsolycksfall i sådana arbeten, vilka tillfälligt eller delvis utförs inom en annan stats område. Sådana avtal utgörs av det nordiska socialskyddsavtalet från år 1955 och av socialskyddsavtalet från år 1959 med Förenade Konungariket, vilket sistnämnda avtals föreskrifter angående olycksfallsförsäkringen har samma innehåll som föreskrifterna i sagda nordiska avtal. I fråga om andra avtalsländer förutom de ovan angivna iakttages i allmänhet de allmänna vid socialförsäkringen antagna internationella principerna. Härvid bör det anses som huvudregel, att ett arbetsolycksfall i allmänhet ersättes i enlighet med det lands regler, i vilket arbetet utfördes, men ett undantag utgöres av det fall, i vilket ett finskt företag sänder en finsk arbetsgivare i sin tjänst till utlandet för ett tillfälligt arbete, ty då bör arbetstagararens anses underlyda det finska olycksfallsförsäkringssystemet när han arbetar utomlands.

Med stöd dels av lagen om olycksfallsförsäkringen i dess ursprungliga lydelse och dels av därtill åren 1968 och 1971 på grundval av med kollektivavtalsförhandlingarna sammanhängande sociala regleringar företagna lagändringar har arbetsgivaren rätt att få en enligt lagen om olycksfallsförsäkring försäkrad person också försäkrad mot annat olycksfall än mot i lagen om olycksfallsförsäkring avsett olycksfall. Som ersättning erlägges en engångsersättning för kroppsskada samt ersättning för på sjukhus meddelad, av läkare ordinerad vård.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Den obligatoriska trafikförsäkring för finskt motorfordon, som utan skild anmälan också gäller i Norge, Sverige och Danmark, kan vid önskan utvidgas att som utländsk tilläggsförsäkring också gälla annorstädes utomlands i de till det s. k. grönakortavtalet anslutna länderna. Ifall en utanför Norden vid trafikskada skadad finsk person inte får ersättning på grundval av en utländsk trafikförsäkring, har han på grundval av det utländska försäkringsbolagets nekande beslut eller annan motsvarande redogörelse rätt att efter sin återkomst till hemlandet få ersättning i stöd av den sekundära sjukförsäkringslagen. I detta sammanhang må det nämnas generellt, att en i Finland bosatt person är berättigad till sjukförsäkringsersättning för i utlandet erhållen nödvändig läkarordinerad vård högst upp till det belopp, som skulle ha utgått om vården hade meddelats i Finland. Av sjukdom föranledda resekostnader ersättes emellertid inte alls vid sjukdom utomlands.

Förutom ovannämnda trafikförsäkringsskydd kan till länder utom Norden resande person ytterligare få frivilliga försäkringar till sitt skydd. En sådan försäkring utgörs bl. a. av bilserviceförsäkringen.

En vanlig olycksfallsförsäkring gäller enligt försäkringsvillkoren överallt i världen. Upp till ett överenskommet högstbelopp är den i allmänhet giltig under flygresa. Den försäkrade kan i allmänhet själv välja vilka ersättningar och hurudana försäkringssummor försäkringen omfattar. Ersättningarna av en privat olycksfallsförsäkring sammanföres i allmänhet inte med sjukförsäkringens ersättningar, dock så att ersättning inte kan erhållas flera gånger på grundval av en betald räkning. En privat olycksfallsförsäkring kan erhållas för ett bestämt specialändamål. Sådana försäkringar är rese- och flygolycksfallsförsäkringar, tävlings- och idrottsförsäkringar, resesjukdoms- och passagerarförsäkringar, studerandereseförsäkring o. s. v. Antalet privata olycksfallsförsäkringar var enligt Finlands försäkringsbolagsstatistik år 1969 501 823 stycken och de erlagda ersättningarna utgjorde sammanlagt 11,6 miljoner mark.

Till en livförsäkring kan anslutas i fall av sjukdom skyddande tilläggsförsäkringar. Av de för närvarande i bruk varande formerna är de allmännaste sjukdomsförsäkringen, som också berör en utomlands befintlig försäkrad, och sjukförsäkringen, från vilken ersättning i praktiken också erlagts när den försäkrade fått vård på utländskt sjukhus. Det direkt förvärvade försäkringsbeståndet vid slutet av år 1969 utgjorde 862 395 sjukförsäkringar och 1 212 451 sjukhusförsäkringar.

I det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget föreslås det att möjligheterna för enhetliga nordiska regler för sjukhjälp vid vistelse i länder utom Norden måtte undersökas. Säsom ett slags förebild anses i medlemsförslaget det år 1968 i Danmark mellan De Samvirkende Centralforeninger af Sygekasser i Danmark och Europæiske Vare- og Rejsegodsforsikrings A/S träffade avtalet, på vars grundval sagda bolag åtagit sig att svara för kostnaderna för sjukhjälp och hemtransport, när det

är fråga om en högst två månader varande turist- eller studieresa på vis-
sa, närmast till Europa hörande områden, varvid sjukdomskostnaderna
är begränsade till ett visst högstbelopp per dag. Det är en öppen fråga,
huruvida en ersättningsstandard av sagda art med beaktande av för-
hållandena i de olika nordiska länderna utgör en lämplig grundval för
enhetliga regler och vilken reell fördel man av denna anledning egent-
ligen kunde åstadkomma genom enhetliga regler. När man överväger
utvecklandet av sjukförsäkringsskyddet genom allmänna åtgärder, tycks
det å den andra sidan inte vara socialpolitiskt begrundat att ge en sär-
skilt gynnsam ställning åt gruppen av personer som deltar i kortvariga
utländska turistresor.

Helsingfors den 15 juni 1971

Finska försäkringsbolagens centralförbund

J. E. Niemi

Tauno Suontausta

N o r g e

Sosialdepartementet:

Sosialdepartementet har ikke noe å bemerke til at mulighetene for å
komme fram til ensartede regler om trygdemessig dekning av utgif-
tene i forbindelse med sykebehandling under opphold i land utenfor
Norden blir undersøkt.

En viser for øvrig til vedlagte uttalelser fra Helsedirektoratet, Riks-
trygdeverket, Forsikringsrådet, Trygdekontorenes landsforening og Den
norske reisebyråforening (*se nedan*).

Oslo, 25. juni 1971

Etter fullmakt

Kaare Salvesen

Vera Horne

*Helsedirektoratet har i skrivelse den 10 juni 1971 forklarat sig till-
styrka medlemsforslaget.*

Rikstrygdeverket:

Rikstrygdeverket har ikke noe å bemerke til det foreliggende med-
lemsforslag om undersøkelse av mulighetene for ensartede nordiske
regler om trygdemessig dekning av utgiftene i forbindelse med sykebe-
handling under opphold i land utenfor Norden.

Rikstrygdeverket har med dette ikke tatt standpunkt til om det bør gjøres noen endring i den gjeldende norske ordning eller til forslagsstillernes forutsetning om full dekning for påløpne utgifter.

En viser for øvrig til departementets brev av 16. april 1971 (7108/70) for så vidt angår innstillingen om den trygdemessige dekning under sykdom ved opphold i utlandet avgitt den 28. april 1970 av et utvalg oppnevnt av Norges trygdekasselag den 13. januar 1969.

Før Rikstrygdeverket har vurdert innstillingen finner en det lite hensiktsmessig å komme nærmere inn på spørsmål som en forutsetter vil melde seg i forbindelse med det foreliggende medlemsforslag til Nordisk Råd.

Oslo i juni 1971

Alexander

H. Gulbrandsen

Forsikringsrådet har i skrivelse den 4 juni 1971 forklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

Norges trygdekasselag:

På grunn av den korte frist som er satt for å avgi uttalelse, har denne saken ikke kunnet legges fram for vårt sentralstyre til behandling. Sentralstyret har møte den 16. juni, og landsforeningen må ta forbehold om å komme med endelig uttalelse i saken etter dette møte.

Generalsekretæren vil avgi følgende uttalelse:

Norges trygdekasselag nedsatte i november 1968 et utvalg til å utrede og komme med innstilling om spørsmål som knytter seg til en bedre trygdemessig dekning under sykdom ved opphold i utlandet. Utvalget avga sin innstilling den 28. april 1970, og saken ble deretter behandlet av trygdekassenes fylkeslag og til slutt av Norges trygdekasselags landsmøte 24.—26. september 1970.

Innstillingen ble oversendt Sosialdepartementet den 7. oktober 1970 sammen med referat av landsmøtets vedtak og av Norges trygdekasselags uttalelse.

Trygdekontorenes landsforening ser det slik at man — når det gjelder spørsmålet om trygdemessig dekning av nødvendige sykebehandlingsutgifter i utlandet — bør arbeide for å komme fram til et system som omfatter alle land og slik at den trygdede sikres en rimelig dekning — samtidig som trygdens utgifter kan holdes innenfor en forsvarlig økonomisk ramme også i land med særlig høyt prisnivå. Som utgangspunkt er det naturlig å legge til grunn at trygden skal refundere faktiske, nødvendige utgifter til sykebehandling i utlandet etter tilsvarende prinsipper som gjelder for syketrygdens ytelser her i landet.

Landsforeningen vil gi sin tilslutning til det framsatte medlemsforslag i Nordisk Råd om å søke å komme fram til ensartede regler for sykebesøk i land utenfor Norden. I medlemsforslaget tas det sikte på at utgangspunktet bør være at sykeforsikringen i de nordiske land skal yte full dekning av nødvendige utgifter i disse tilfelle. Landsforeningen mener at man her — i første rekke av økonomiske og kontrollmessige grunner — bør ta visse reservasjoner. Det vises til det som er anført herom i Norges trygdekasselags brev av 7. oktober 1970 til departementet og i forannevnte utvalgsinnstilling.

Landsforeningen er videre enig i at ordningen også bør omfatte godtgjørelse av nødvendige merutgifter i forbindelse med hjemreise eller hjemtransport som følge av sykdom i utlandet.

En ordning med ensartede regler på dette området i de nordiske land vil også kunne gjøre det lettere å finne fram til samarbeidsformer mellom disse land når det gjelder den praktiske gjennomføring av ordningen. I nevnte utvalgsinnstilling er det — under avsnitt VI J — pekt på ønskeligheten av et samarbeid mellom de nordiske land med sikte på å skaffe pasientene forsvarlig behandling og opphold under sykdom i utlandet — innenfor en rimelig økonomisk ramme. Det samme gjelder ordninger i forbindelse med transport av syke tilbake til hjemlandet.

Oslo, 7. juni 1971

H. Rygh

Europeiske vare- og reiseforsikrings-aktieselskap:

Vi er kjent med at spørsmålet om enhetlige regler for sykehjelp i land utenfor Norden er tatt opp til behandling i Nordisk Råd. I den anledning tillater vi oss å oversende fotokopi av en redegjørelse som vi sendte til statsråd Egil Aarvik den 30. oktober 1970 (*se Bihang*).

Vi har forsåvidt ikke noe å føye til denne redegjørelsen. Hvis Nordisk Råd skulle komme frem til forslag i saken, vil vi gjerne få peke på muligheten som ligger i at de nordiske Europeiske selskapene i Helsingfors, Stockholm, København og Oslo, med representant i Reykjavík, gjennom sitt utbyggede skade- og serviceapparat, kan ta seg av den praktiske gjennomføringen slik det hittil er gjort i Danmark. Økonomisk støtte er selvfølgelig viktig ved sykdom og ulykker, men praktisk hjelp når det virkelig er behov for det, er også viktig. Med vår mangeårige erfaring vet vi at hjelp må ytes på de mest bortjemte steder og til alle døgnets tider, og vi vil anbefale at Nordisk Råd ved behandlingen legger stor vekt på denne siden av saken.

For Europeiske

Ove Edskerud

Kontorsjef

Skrivelse till statsråd Egil Aarvik, norska socialdepartementet, rörande enhetliga regler för sjukhjälp vid vistelse i länder utom Norden

Europeiske, som er landets eneste spesialselskap for reiseforsikringer, (tilsluttet Storebrand-gruppen) er kjent med at Norges Trygdekasselag i en henstilling til Sosialdepartementet og i brev av 15/4 i år til Stortingets Sosialkomité har foreslått at § 2—9, første ledd, gis følgende ordlyd:

Ved sykebehandling og ved nedkomst utenfor riket, ytes stønad etter regler som fastsettes av Kongen”.

Trygdekasselaget uttaler om dette at det derved vil være skaffet hjemmel for Kongen til å fastsette regler om trygdemessig dekning ved sykdom i utlandet som harmonerer med det omfang som nordmenns reiser til og opphold i utlandet har idag. Utredningsutvalget har opplyst at det også overveier å foreslå at merutgifter ved hjemreise i forbindelse med sykdom i utlandet skal dekkes av trygden.

Da dette er et område som vi har beskjeftiget oss med i de siste 12 årene, og hvor vi har fulgt utviklingen nøye, tillater vi oss å komme med endel opplysninger som kan være av betydning ved behandlingen av denne saken.

Antall reiser som nordmenn foretar til land utenfor Skandinavia er idag på rundt 350 000, hvorav godt og vel halvparten er forretningsreiser. Da forretningsfolk ofte reiser til utlandet flere ganger årlig er antall personer som reiser en god del lavere. Det er vår erfaring at bedrifter og firmaer som har endel utenlandsreiser i løpet av året er godt orientert om reiseforsikringene, og spesielt reisesykeforsikringen, som dekker utgifter ved sykdom eller ulykke i utlandet. Denne kategorien skulle derfor være ganske godt dekket. Hvis et firma ikke har dekket den ansatte med en reisesykeforsikring og den ansatte får utgifter ved sykdom i utlandet, er det vel også rimelig at firmaet betaler utgiftene, og den ansatte får vel sjelden selv svi på pungen.

Av de øvrige reisende drar ca. 80 000 med fly til Syden. Mellom 95 og 100 % av disse tegner reisesykeforsikring.

Tilbake står ca. 70 000 øvrige feriereisende. Av disse er det mange bilturister som i stor utstrekning tegner forsikring — spesielt de som ordner reisen gjennom en motororganisasjon. Blant de øvrige reisende er det mange som ordner sin reise gjennom et reisebyrå, hvor de som oftest får forespørsel om reiseforsikring.

Våre statistikker viser at reisesykeforsikringen er tilstrekkelig stor idag, og da vårt selskap tegner ca. 60 % av reiseforsikringene her i landet, skulle våre tall være nokså representative.

Hvis vi tar for oss de tall som er nevnt her, ser vi at antall *turister* som reiser utenfor Skandinavia ligger på vel 150 000. Dette er 4 % av landets befolkning. Da kan man også spørre om det er riktig at de resterende 96 % skal være med å betale for noe som bare 4 % kan få bruk for? Det er vel kanskje også rimelig å anta at de 4 % er blant de mest bemidlede i landet, og har råd til å tegne en reiseforsikring ved utenlandsreiser.

Direktør Finn Alexander i Rikstrygdeverket har uttalt at det etter hans syn er prinsipielt galt at de mange som aldri reiser til utlandet, skal betale for de få som reiser, selv om uttellingen pr. medlem blir

liten. Man kan heller ikke trekke noen parallell med Danmark, hvor man har innført en slik ordning som Trygdekasselaget foreslår innført her. Danskene fikk ingen refusjon i det hele tatt tidligere ved utgifter på grunn av sykdom eller ulykker i utlandet, bortsett fra ved reiser til de land som det var sluttet spesiell avtale med, hvilke var Norge, Sverige, Island og Storbritannia. Antall dansker som reiser til land utenfor Skandinavia nå er dessuten 3 ganger så høyt som i Norge.

Til nordmenn som under midlertidig opphold i utlandet pådrar seg utgifter på grunn av sykdom eller ulykke, yter norsk trygdekasse idag følgende:

Sykehusopphold inntil kr. 227,— pr. døgn.

Legehonorar, fra kr. 15,— til kr. 40,—, avhengig av om det er alminnelig praktiserende lege eller spesialist.

Nødvendige drosjer eller annen syketransport til og fra lege/sykehus, ambulanser, røntgenbehandling og fysikalsk behandling som i Norge.

Etter søknad er det også anledning for trygdekassen å refundere merutgifter ved hjemtransport. (Behovsanalyse).

For reiser i Europa er dette etter vår erfaring en god dekning i dag. Det er altså tale om å yte en ekstra stønad til utenlandsreisende ut over dette.

Norske sjøfolk, funksjonærer ved våre utenlandsstasjoner, utenlandsstudenter og mange andre som oppholder seg i utlandet i lengre perioder, er som kjent "fullt" dekket i Trygden for sjømenn i utenriksfart.

I løpet av de siste 10 årene har nordiske forsikringsselskaper bygget ut en rednings- og service-sentral som tar seg av syke og tilskadekomne i utlandet. Til sentralen — som har sitt sete i København — er det blant annet knyttet språkmektige leger, som kan konferere med behandlende lege i utlandet på f. eks. spansk, italiensk, gresk etc. Sentralen har avtaler med alle ledende luftfartselskaper og har dessuten stående ambulansefly til disposisjon 24 timer i døgnet. Sentralen har døgnvakt hverdag som helligdag. Denne redningssentralen er selvfølgelig ikke absolutt påkrevet, men yter en utmerket innsats — spesielt i de alvorlige tilfellene, hvor hurtig og effektiv hjelp er av stor betydning.

Vi har erfart at Norsk Trygdekasselag henviser til at kontoret for Trygden for sjømenn i utenriksfart bør kunne ta seg av skade- og syketilfeller for norske turister. Vi betviler ikke dette kontors kompetanse. Det har sikkert lang erfaring med hjelp til sjøfolk og studenter, men denne er vel i stor utstrekning basert på samarbeid med våre utenriksstasjoner og konsulater. Medlemmene i Trygden for sjømenn i utenriksfart holder seg vel stort sett til de større byer, hvor det finnes konsulater, mens våre turister i større og større utstrekning søker seg til mindre og ukjente steder, samt i høy grad er i stadig forflytning.

Vi synes det ville være beklagelig hvis noe av grunnlaget for den nordiske hjelpeorganisasjon skulle falle bort.

Vi har tillatt oss å underrette stortingsrepresentant Jo Benkow om saken.

Om ønskes kan denne henvendelse gis et mer offisielt preg ved skriv fra Norske forsikringsselskapers forbund.

Oslo, 30. oktober 1970

Den norske reisebyråforening:

Vår forening hilser med glede et hvert tiltak som kan gjøre oppholdet for våre medlemmers kunder tryggere, spesielt når det inntreffer uforutsatte ting som arrangører eller reisebyråene vanskelig kan ta hånd om.

Vi vil imidlertid få bemerke at så vidt vi kjenner til er dette ikke noe økonomisk problem for våre kunder i dag, idet praktisk talt alle som skal til utlandet og som kjøper billetter gjennom reisebyrå tegner reisesykeforsikring. Hvorledes forholdet er med dem som bestiller direkte hos utenlandsk arrangør, kan vi ikke uttale oss om.

En annen ting som kan forårsake problemer, er den praktiske gjennomføringen av hjelpen til dem som blir syke eller utsatt for en ulykke. Det hender at arrangørene har visse vanskeligheter her, men i de virkelige alvorlige tilfelle vil man kunne få hjelp gjennom De Nordiske Forsikringsselskaperes Redningscentral i København, som vi har meget god erfaring med. Enkelte forsikringsselskaper har også gått til det skritt å ansette egne folk på de store turistsentra som Mallorca og Kanariøyene, noe som selvfølgelig har vært til god støtte. Vi håper således at en eventuell ny ordning ikke vil medføre at den praktiske hjelpen blir redusert. Dette ville vi anse som en uheldig utvikling.

Hvis vi kan gi ytterligere råd i saken, står vi gjerne til tjeneste.

Oslo, 1. september 1971

Den norske reisebyråforening

Jan Svendsen

Direktør

S v e r i g e**Riksförsäkringsverket:**

Enligt 2 kapitlet 9 § första stycket lagen om allmän försäkring utgår ersättning för sjukvård utom riket endast i den utsträckning Konungen föreskriver. Föreskrifter har lämnats i kungörelsen 1962: 388 angående ersättning för sjukvård utom riket enligt lagen om allmän försäkring. Enligt 1 § kungörelsen kan den som är omfattad av sjukförsäkringen enligt lagen om allmän försäkring och bosatt i Sverige få viss ersättning för läkarvård och sjukhusvård om han under tillfällig utlandsvistelse blir i behov av sådan vård. Enligt 2 § kungörelsen utgår ersättning för läkarvård med tre fjärdedelar av läkarens arvode, som dock inte får beräknas till högre belopp än 25 kronor för varje besök. I arvodet inräknas ersättning, som den försäkrade utgett till läkaren för läkemedel, sjukvårdsmateriel och läkarens resa samt för sådant intyg av honom, som erfordras för att få ut sjukpenning. Ersättning för utgifter för sjukhusvård utgår med belopp, motsvarande den avgift, mot vilken den för-

säkrade erhållit vården. Den sammanlagda ersättningen för en vårdperiod får dock inte beräknas till högre belopp än som motsvarar 35 kronor för dag. I avgiften skall inräknas kostnad, som den försäkrade haft för läkararvode, läkemedel och sjukvårdsmateriel (3 §).

Kungörelsen äger inte tillämpning beträffande sjukvård som meddelats inom området för sådan främmande makt, med vilken Sverige träffat överenskommelse om utgivande av ersättning för sjukvård. Sådan överenskommelse har träffats — förutom med Danmark, Finland, Island och Norge med Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland. Utgifter för vård i sistnämnda länder ersätts — liksom för vård i Danmark, Finland, Island och Norge — inte av sjukförsäkringen i Sverige utan av motsvarande försäkring i det land där vården meddelats.

Riksförsäkringsverket får i förevarande sammanhang erinra om att verket i skrivelse 23 april 1968 till Konungen föreslog en revision av de i 2 och 3 §§ ovannämnda kungörelse angivna maximibeloppen. Verket föreslog därvid att ersättningen för läkarvård utom riket skulle utgå med högst tre fjärdedelar av 40 kronor i stället för då och alltjämt gällande 25 kronor. Beträffande ersättning för sjukhusvård föreslog verket en höjning av maximibeloppet från alltjämt gällande 35 kronor till 120 kronor för dag.

Kostnader för resor till och från läkare samt i samband med sjukhusvård för försäkrad, som tillfälligt vistas i utlandet, ersätts inte av den svenska sjukförsäkringen. Dock skall, om försäkrad insjuknat under tillfällig vistelse i utlandet och i anledning härav hemtransporterats och intagits på sjukhus här i landet, ersättning för den försäkrades resekostnader utges högst efter vad som skulle ha utgått om behovet av sjukhusvård uppkommit i den sjukes bostad i hemorten.

Sjukpenning utges under eljest gällande förutsättningar till försäkrad som tillfälligt vistas i utlandet. Vissa tillämpningssvårigheter har förekommit i sådana fall.

Förslagsställarna, som konstaterar att de nordiska länderna har skiljaktiga ersättningsregler för sjukhjälp vid tillfällig vistelse i länder utom Norden, rekommenderar en undersökning av möjligheterna för enhetliga nordiska regler på förevarande område, varvid utgångspunkten bör vara att full täckning kan lämnas för uppkomna kostnader.

Enligt riksförsäkringsverkets mening framstår det som önskvärt att den svenska sjukförsäkringens regler för sjukhjälp vid tillfällig vistelse i länder utom Norden tas upp till översyn. Verket är däremot inte övertygat om att förutsättningar finns för att åstadkomma enhetliga regler inom de nordiska länderna. Sålunda synes bestämmelser om full kostnadstäckning av uppkomna vårdkostnader inte passa in i den svenska sjukförsäkringen sådan denna för närvarande är konstruerad. Om full kostnadstäckning skulle gälla på förevarande område skulle nämligen en försäkrad som insjuknar under tillfällig vistelse i land utom Norden

bli bättre kompenserad för sina vårdkostnader, än en försäkrad som insjuknar i Sverige.

Stockholm den 2 juni 1971

L. Hultström

N. E. Ahlström

Försäkringskasseförbundet:

Den utveckling beträffande omfattningen av resor från de nordiska länderna till länder utom Norden som förslagsställarna redogör för torde komma att fortsätta även i framtiden.

Detta medför att allt fler människor blir beroende av ett ekonomiskt skydd mot de merkostnader som kan uppkomma vid insjuknande under tillfällig vistelse utomlands. Det faktum att vissa grupper med högre sjuklighet än genomsnittet i allt större omfattning deltar i utlandsresor gör tillskapandet av ett mer omfattande allmänt försäkringsskydd än mer angeläget.

Förbundet anser, i likhet med förslagsställarna, att det i princip är önskvärt med så likartade regler som möjligt inom de nordiska ländernas socialförsäkringssystem. En sådan enhetlighet är särskilt önskvärd när det gäller regler för sjukhjälp vid tillfällig vistelse i länder utom Norden. En omständighet som understryker detta är, som förslagsställarna påpekar, att resegrupperna allt oftare består av deltagare från flera nordiska länder.

Ett enhetligt system skulle dessutom ge förutsättningar för en förenklad administration.

Förbundet instämmer i förslagsställarnas hemställan att Nordiska rådet ville rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna för enhetliga nordiska regler för sjukhjälp vid tillfällig vistelse i länder utom Norden.

Stockholm den 15 juni 1971

Å styrelsens för Försäkringskasseförbundet vägnar:

Ingvar Nordin

Svenska försäkringsbolags riksförbund:

A. Aktuella förhållanden i Sverige

1. Lagen om allmän försäkring

Var och en, som är försäkrad i svensk försäkringskassa och bosatt i Sverige och som utom Norden drabbas av sjukdom eller olycksfall, är berättigad till ersättning från sin försäkringskassa för kostnaden för

a) läkarvård med 3/4 av läkararvodet, dock högst kronor 18: 75 per läkarbesök samt

b) sjukhusvård med maximalt 35 kronor per dag.

Härjämte utges i förekommande fall sjukpenning.

Enligt en mellan Storbritannien, Nordirland och Sverige slutna konvention kan varje svensk medborgare utan kostnad få erforderlig läkarvård och sjukhusvård på allmän sal under vistelse i England, Skottland, Wales, Nordirland och på ön Man. — Brittiska medborgare, som är bosatta i de nämnda områdena, har vid vistelse i Sverige motsvarande förmåner.

2. Hemförsäkring

Hemförsäkring innehas av det stora flertalet svenskar, uppskattningsvis 85—90 procent. Flertalet svenska försäkringsbolag har numera — obligatoriskt eller frivilligt mot särskild avgift — inkluderat reseskydd vid utlandsresa. Reseskyddet omfattar — förutom försäkring för resgods, ansvar och rättsskydd — läke- och resekostnader vid olycksfall och akut sjukdom, som inträffar under utlandsvistelse inom tre månader från resans början från Sverige. Ersättning ges vid olycksfall för läkekostnad inom tre år från olycksfallet respektive vid sjukdom inom 60 dagar från första läkarbesöket. Ersättning lämnas också för merkostnader för kost och logi inom 60 dagar från första läkarbesöket om skadan (sjukdomen) nödvändiggjort förlängning av tiden för uppehållet på viss ort eller ändring av förläggningssättet. Vidare ges ersättning för tandbehandlingskostnader vid akuta tandbesvär. Slutligen berättigar försäkringen också till ersättning för förhöjda hemtransportkostnader vid av läkare beordrat färdstätt för hemtransport såväl av den skadade (sjuke) som av annan på resan medföljande, som jämväl omfattas av försäkringen. Vad nu sist sagts gäller även vid dödsfall, varvid också kostnaden för erforderliga arrangemang (balsamering, kista etc.) ersättes.

Ersättning lämnas i den mån utgifterna inte ersättes enligt allmän eller enskild försäkring eller särskilt avtal. En självrisk på 100 kronor per skada tillämpas.

Om inte bolaget efter särskild prövning medgivit annat, undantages vanligen rätten till ersättning för sjukdom eller följder av olycksfall på grund varav den försäkrades hälsotillstånd var nedsatt vid resans påbörjande eller som under närmaste året dessförinnan föranlett läkarkonsultation eller behandling. Vidare undantages bl. a. skadevällande händelse eller sjukdom, som får antagas ha föranletts av rusande eller narkotiska medel.

3. Reseförsäkring

I den mån hemförsäkring inte finns eller inte omfattar reseskydd, förekommer frivillig reseförsäkring, som säljes — vanligen genom resebyråerna — av flertalet svenska försäkringsbolag.

Genom reseförsäkringen ges samma ersättning som enligt hemförsäkringens resemoment, dock utan självrisk. Vidare kan reseförsäkringen kompletteras med olycksfallsförsäkring, som ger kapitalbelopp vid dödsfall och invaliditet samt dagersättning vid övergående arbetsoförmåga.

4. Övriga försäkringar

I detta sammanhang bör också erinras om den alltmera vanliga förekomsten av grupplivförsäkring (tjänstegrupplivförsäkring och frivillig grupplivförsäkring), som ger kapitalbelopp vid dödsfall, och som — vid frivillig grupplivförsäkring — numera kan utvidgas att omfatta även förtidskapital vid invaliditet. Även gruppolycksfallsförsäkring med kapitalbelopp vid invaliditet är ofta förekommande. — Grupp-försäkringarna upphör emellertid vanligen vid 67 års ålder.

Slutligen finns ett mycket stort bestånd av frivilliga kapitalförsäkringar vid dödsfall samt pensionsförsäkringar.

5. SOS-International

SOS-International är en hjälporganisation, ägd av nordiska försäkringsbolag. Denna organisation ombesörjer de praktiska arrangemangen vid hemtransporter av såväl sjuka som avlidna resenärer. Organisationen har avtal härom med flertalet svenska försäkringsbolag samt — beträffande dödsfall — med Svenska eldbegängelseföreningen. Det bör även nämnas att flertalet bilresenärer vid färd utom Norden innehar s. k. räddningsförsäkring. Försäkringen gäller för såväl förare som passagerare och omfattar ersättning för förhöjda hemtransportkostnader för sjuka, skadade och avlidna och det praktiska arbetet vid inträffade skador handlägges som ovan nämnts av SOS.

6. Försäkringsfrekvens

Enligt en intervjuundersökning, verkställd av statens konsumentråds sällskapsreseutredning år 1966, hade av svenska februari- och aprilresenärer 1964 cirka 90 respektive 80 procent någon form av försäkring. Detta gäller dock endast sällskapsresenärer. Någon utredning beträffande försäkringsfrekvensen hos övriga resenärer finns inte. Då undersökningen gjordes, omfattade hemförsäkringen inte något reseskydd. Eftersom så nu är fallet, torde man våga antaga att den totala försäkringsfrekvensen genom hem- och separata reseförsäkringar ligger över 90 procent.

B. Det danska försäkringssystemet

Genom avtal 1968 mellan De Samvirkende Centralforeninger af Sygekasser i Danmark och Europæiske Vare- og Rejsegodsforsikrings AS i Köpenhamn övertog bolaget risken beträffande utgifter för sjukhjälp och

hemtransport av skadade (sjuka) och avlidna personer vid turistresor, som varar kortare tid än två månader i Europa, i de asiatiska och afrikanska länder som har kustlinje vid Medelhavet samt i Jordanien, på Kanarieöarna och Madeira.

Ersättning utges vid sjukdom eller olycksfall i utlandet för utgifter under längst tre månader för

- a) läkarbehandling,
- b) sjukhusuppehåll och behandling på sjukhus (maximalt danska kronor 150/dag),
- c) medicin,
- d) smärtstillande tandläkarbehandling (maximalt 200 danska kronor),
- e) extraordinärt hotelluppehåll,
- f) extraordinära resor samt
- g) hemtransport.

Undantag göres för sjukdom eller skada till följd av bl. a. slagsmål och missbruk av alkohol eller narkotika.

För personer med kronisk sjukdom utges ersättning endast om vederbörande läkare förklarar det vara försvarligt att resan företagits.

Kostnaden för bolagets åtagande var enligt uppgift de två första åren danska kronor 1: 85 per försäkrad och år och har nu höjts till danska kronor 2: 24 per försäkrad och år.

Medlemmarna av varje sygekasse röstar för eller emot sygekassens deltagande i ovanstående arrangemang. Enligt uppgift omfattas cirka 95 procent av befolkningen av arrangemanget.

C. Jämförelse mellan det danska systemet och de svenska hem- och reseförsäkringarna

På en del väsentliga områden är det danska arrangemanget mera restriktivt än det reseskydd, som erhålles genom de svenska hem- och reseförsäkringarna. Det danska systemet gäller sålunda

- a) endast vid semester- och studieresa,
- b) resor som varar längst två månader,
- c) begränsat giltighetsområde,
- d) sjukkostnad maximalt danska kronor 150/dag samt
- e) tandbehandling maximalt danska kronor 200.

Å andra sidan har man i Sverige den restriktionen att, om inte bolaget efter särskild prövning medgivit annat, försäkrad, vars hälsotillstånd vid utresan från Sverige var nedsatt på grund av sjukdom eller olycksfallsföljd, eller som under det närmaste året dessförinnan konsulterat eller behandlats av läkare, inte får ersättning vid återfall. De svenska försäkringsvillkoren är emellertid föremål för revidering, varvid undantagsbestämmelsen kommit under diskussion.

D. Sammanfattning

Att till "dansk nivå" minska det skydd de svenska hem- och reseförsäkringarna ger torde ur svensk synvinkel inte vara önskvärt.

Däremot har de svenska försäkringsbolagen uppmärksamheten på de punkter där önskemål kan finnas om ytterligare utvidgning av det svenska frivilliga försäkringsskyddets omfattning.

Med denna bakgrund och med den omfattning och utbredning försäkringsskyddet redan i dag har för de svenska konsumenterna synes det riksförbundet icke lämpligt att binda utvecklingen på detta område genom uppdragande av enhetliga nordiska regler.

Stockholm den 27 maj 1971

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Olle Karleby

Styrelsens ordförande

Richard Schönmeyr

Verkställande direktör

Svenska resebyråföreningen:

Svenska resebyråföreningen vill för sin del uttala att föreningen tillstyrker att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i de nordiska länderna att undersöka möjligheterna till enhetliga nordiska regler i berört avseende.

Stockholm den 17 maj 1971

Svenska resebyråföreningen

Erik Akerlund

Verkställande direktör

Medlemsförslag om nordiskt utvecklingsbolag för kollektivtrafikteknik

(Väckt av Gunnar Helén, Ingemar Mundebo, Cecilia Nettelbrandt och Pekka Tarjanne)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Scandinavian Airlines System (SAS):

Man tillater seg i denne anledning å meddele at spørsmålet om utviklingen av kollektivtrafikken innen Norden etter SAS' oppfatning bør tillegges den største betydning. For SAS er lufttrafikkens utvikling og samordning med andre kollektive trafikkformer av spesiell interesse, og det er ingen tvil om at et trafikkforskningsorgan for kollektiv trafikk som foreslått vil kunne arbeide til gagn for denne samordning.

SAS tillater seg imidlertid å henlede oppmerksomheten på det arbeid som allerede utføres i de enkelte nordiske land innenfor området av private, kommunale og statlige organisasjoner. Såfremt forslaget blir vedtatt vil det være av stor betydning at det enkelte nordiske land i den utstrekning det er mulig konsentrerer sine anstrengelser på det foreslåtte trafikkforskningsorgan, således at dobbelt arbeid unngås.

Det vil dessuten være av stor betydning at de enkelte deltagere gis anledning til å påvirke den nærmere utforming av organisasjonen samt at den økonomiske drift kommer til å påhvile statene og ikke de enkelte deltagere.

Under henvisning til ovenstående vil SAS anbefale at Nordisk Råd vedtar forslaget.

Stockholm, 18. juni 1971

Scandinavian Airlines System

Knut Hagrup

Landsforeningen Danmarks Bilruter, Linja-autoliitto, Norges rutebileieres forbund og Svenska busstrafikförbundet:*Prioritering av busstrafikken i byområdene*

Utviklingen av personbilismen har ført til økende trafikkvansker i Nordens større byer. Etter hvert som biltallet stiger, får flere og flere byer problemer med å avvikle transporten mellom bosteder og arbeidssteder. Det blir stadig mer åpenbart at det i de aller fleste byer er umulig å basere trafikkavviklingen på personbilene, uten store skadevirkninger for de bymiljøer vi ønsker å bevare. Samtidig ville kostnadene til bygging av veier, gater og parkeringsanlegg bli prohibitive. Trafikkulykker, luftforurensning og støy er andre negative virkninger av personbiltrafikken.

Utbygging og kvalitetsforbedring av den kollektive transport vil være nødvendig dersom Nordens byer ikke skal bli kvalt av personbilene.

Bare i enkelte deler av de aller største byene vil dette kunne skje ved hjelp av banesystemer. Det alt vesentlige av kollektivtrafikken, både i større og mindre byer vil måtte foregå med busser. Dette skyldes at bussene stiller mindre krav til trafikkunderlaget enn baner, og de krever små investeringer, idet de i det alt vesentlige kan benytte eksisterende gater og veier. Bussene er meget fleksible, idet rutene uten større vansker kan tilpasses endringer i bymønsteret.

Vi vil videre nevne at bussene kan ha stoppesteder nær trafikantenes utgangspunkt og reisemål, men kan tilby hyppige avganger og en høy grad av trafiksikkerhet.

Forutsetningen for at bussene skal kunne gi et godt trafikktilbud er dog at de kommer frem på gater og veier. De stadig økende personbilkøer i rushtidene fører imidlertid til at også bussene blir forsinket i samme grad som personbilene.

Reisetiden for busstrafikantene blir forlenget, det blir umulig å holde rutetidene og utnyttelsen av mannskap og materiell blir vesentlig dårligere. Dette kompleks av faktorer fører til reduksjon av reisekvaliteten og økning av kostnadene. Bussenes trafikanter, som ikke selv skaper trafikkproblemene, vil lide under dem på samme måte som de egentlige ansvarlige, personbilistene. Ved at det kollektive transporttilbud forringes, "flykter" trafikantene over til personbilene og skaper derved nye problemer.

Det er i de senere år talt mange vakre ord om at det kollektive transporttilbud må forbedres. Vi er av den bestemte oppfatning at utviklingen vil gå den motsatte vei, dersom det ikke raskt iverksettes praktiske tiltak som sikrer bussene muligheter til å utføre sin oppgave i den kollektive transportavvikling.

Enkeltstående tiltak er iverksatt i noen byer i Norden, men det er nødvendig med en helt annen form for systematisk arbeid, både i

planlegging på kort og lang sikt, i gjennomføring og i overvåking av de tiltak som finnes nødvendige.

En gjennomført prioritering av busstrafikken vil bedre transporttilbudet vesentlig og senke driftskostnadene. Den overføring av trafikanter fra egentransport til kollektiv transport som man derved kan regne med vil redusere antall personbiler og derved lette trafikkpresset. De investeringer en prioritering av kollektivtrafikken krever er helt ubetydelige i forhold til hva det koster å bygge nye veier, parkeringsanlegg m. v. for personbilene.

Vi vil nedenfor peke på endel praktiske prioriteringstiltak som er gjennomført med hell en rekke steder utenfor Norden:

I. Veitekniske tiltak

a. Anlegg av reserverte felt for busser på viktige trafikkåre der busstrafikken er av et visst omfang og hvor det er tendens til kødannelser av personbiler.

b. Anlegg av egne bussfelt på kortere strekninger på lokale innføringsveier til hovedveier, slik at bussene kan kjøre ut på hovedveiene foran annen trafikk.

c. Anlegg av hensiktsmessige stoppesteder (busslommer) på de veier bussrutene bruker, også på motorveier. Stoppestedene må plasseres riktig i forhold til trafikkskapende bebyggelse (boliger, bedrifter, butikksentra, og lignende).

d. Anlegg av hensiktsmessige busstasjoner i bysentra der det er behov for slike, med de servicefunksjoner som trafikantene krever.

II. Trafikkregulerende tiltak

a. Reservering av bestemte gater for busstrafikk gjennom bysentraene.

b. Kombinasjon av lysregulering og egne bussfelt ved gatekryss for å sikre at bussene kommer først over gatekryssene.

c. Innføring av forkjøringsrett for busser ved utkjøring fra busslommer, subsidiært en aktsomhetsplikt for andre kjøretøyer, slik at bussene får en mulighet til å komme inn i trafikken etter stopp.

d. Innføring av felles fartsgrenser for busser og personbiler (i Danmark, Finland og Sverige).

Til orientering vedlegger vi en oversikt over eksempler på gjennomførte prioriteringstiltak i en rekke europeiske land samt i USA (*se Bihang*).

De nordiske lands sentrale busstrafikkorganisasjoner tillater seg å be Nordisk Råds trafikktvalg om å ta spørsmålene omkring prioritering av busstrafikken opp i hele sin bredde med sikte på følgende:

1. Å få gjennomført nødvendig utredningsarbeid for å klarlegge hvilke prioriteringstiltak som kan gjennomføres, og hvilke økonomiske og kvalitetsmessige virkninger de har for busstrafikken og annen trafikk.

2. Å få etablert de nødvendige organer, eventuelt pålegge eksisterende organer i byområdene konkret ansvar for planlegging og gjennomføring av prioriteringstiltak.

3. Å få innarbeidet i de nordiske lands trafikkregler bestemmelser som sikrer bussene trafikkmessige fordeler (jfr. pkt. II c og d).

Vi håper på en velvillig behandling fra Nordisk Råd, og står gjerne til tjeneste med ytterligere opplysninger i saken.

Oslo, 11. mai 1971

Landsforeningen Danmarks Bilruter

Vagn Nielsen

Linja-autoliitto r. y.

Aarne Helkamo

Norges rutebileieres forbund

Hans Jakob Eide

Svenska busstrafikförbundet

Ake Ljungberg

BIHANG

Oversikt over prioriteringstiltak for busstrafikken i endel byer i Europa og USA

1. Belgia

Bruxelles

Rue Belliard, separat felt for busser og sporvogner 1,2 km lengde. I maksimaltiden transporterer 51 busser og 61 sporvogner ialt 8 200 passasjerer, med forkortet reisetid og forbedret regularitet.

(Til sammenligning nevnes at et felt for personbiler har en maksimalkapasitet i timen på 2 500 personer, med 1,4 personer pr. bil).

Liege

På den viktigste gjennomfartsvei finnes et bussfelt på 1,9 km, og et annet felt, 1,3 km, er under bygging. Omfattende anlegg er under planlegging for å gi busser større bevegelsesfrihet.

2. Frankrike

Paris

Det finnes ialt ca. 33 separate bussfelt, 18 km ialt. Prioritering bygges stadig ut p. g. a. de fordeler som oppnås i reduserte reisetider (20—60 %) og større presisjon.

Bussfeltene har ofte blitt opprettet ved å ta vekk parkeringen langs fortauene. Derved har ikke prioriteringen av bussene redusert gatekapasiteten for den øvrige kjørende trafikk.

Marseilles

5,2 km reserverte bussfelt. På strekningen Cours—Gouffie—Avenue de Toulon, 700 m, har kjøretiden for bussene gått ned fra 10—30 minutter til 3 minutter.

Strasbourg

Syv gatestrekninger har egne bussfelt i perioden kl. 7.00—19.00

3. Italia

Milano

Byen har 13 enveisgater med reserverte bussfelt i samme retning som trafikkstrømmen, og 18 vanlige gater med bussfelt.

Dessuten har endel gater reserverte bussfelt i visse perioder (som regel 7.00—7.30 og 18.30—19.30).

Genova

18 km med reserverte bussfelt.

Torino

7 km med reserverte bussfelt.

4. Nederland

Haag

Det er en rekke eksempler på at bussene benytter sporvognenes kjørebanner, dessuten finnes enkelte særskilte bussfelt. Tidsbesparelsen er betydelig, slik at bussenes kjørehastighet ikke reduseres i rushtidene.

Maastricht

Denne byen har særlig bygget ut forkjørsrettfelt for busser foran lysregulerte gatekryss, hvor også lyssignalene er ordnet slik at bussene får grønt lys før annen trafikk.

5. Storbritannia

London

Byen har gjennomført en lang rekke prioriteringstiltak av ulike slag for bussene, bl. a. egne bussfelt på endel broer.

6. Sveits

Bern

Busser og sporvogner har separate felt, bl. a. på byens sentrale torv, Bubenbergplass. Kollektivtrafikkens standard er betydelig hevet, og nye tiltak settes i verk etter hvert.

7. Tyskland

Hamburg

Byen har endel kortere strekninger med buss — samt buss/sporvognfelt reservert fra kl. 4.00—18.30.

Hannover

Det finnes flere reserverte bussfelt i hovedgatene, bl. a. på den sterkt trafikerte Prinzenstrasse — Aegidientorplatz.

8. USA

USA har vært foregangslandet når det gjelder prioritering av bussene i byområdene, og forskjellige anlegg finnes i en rekke byer.

Milwaukee bør spesielt nevnes, bl. a. fordi man her har anlagt en spesiell bussvei, 6,4 km, mellom en forstad og centrum, parallelt med en motorvei. Man har beregnet at den gode kollektivtjenesten på bussveien har avlastet motorveien med 34 000 kjøretøyer pr. døgn.

D a n m a r k

Justitsministeriet har i skrivelse den 11 juni 1971 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Indenrigsministeriet:

I denne anledning skal man bemærke, at planlægning og drift af kollektiv trafik ikke som vejvæsenet udtrykkeligt efter gældende ret er pålagt kommunerne, omend kommunale instanser i henhold til lov eller på grundlag af egne beslutninger varetager en række trafikopgaver.

Koordinationen af den kollektive trafik specielt i det danske hovedstadsområde har igennem en årrække været inddraget i overvejelserne om en hovedstadsordning, jfr. herom hovedstadsreformudvalgets materialesamling "Hovedstadsområdet. Befolkning, opgaver, økonomi" (1970), side 63—79. I det forslag til etableringen af et hovedstadsråd, som hovedstadsreformudvalgets flertal fremsætter i sin betænkning af 30. april 1971, har drift og planlægning af den kollektive trafik fået en fremskudt placering blandt de opgaver, der foreslås henlagt til et eventuelt hovedstadsråd.

Visse generelle oplysninger om trafikforhold indgik i en række publikationer fra kommunalreformkommissionens sekretariat, jfr. især "Amtskommuner. Befolkning, opgaver, økonomi, oplande" (1968), side 144—63.

Hvad specielt angår forskningsprojekter m. v. inden for trafiksektoren skal man oplyse, at hovedstadsreformudvalgets sekretariat ikke har arbejdet med sådanne spørgsmål, men problemer af denne art er bearbejdet under det af hovedstadsrådets sekundærkommuner i 1967 nedsatte egnsplanråd, jfr. henvisningen hertil i hovedstadsreformudvalgets nævnte materialesamling s. 76.

København, den 28 maj 1971

P. m. v.

E. b.

Karen Hansen

Fuldmægtig

Boligministeriet:

Det er vanskeligt for boligministeriet at tage konkret stilling til, hvilket behov der måtte være for et udviklingsselskab for kollektiv trafikteknik, når henses til det meget vidtspændende virkefelt, forslaget lægger op til.

Det er spørgsmålet, om ikke hurtigtogproblematikken snarere burde tages op ved samarbejde mellem landenes statsbaner, og at man burde indskrænke opgaven til kollektiv bytrafik incl. forbindelsen til fjerntrafikterminaler (bl. a. bustyper til kollektiv trafik i middelstore byer).

København, den 28. juni 1971

P. m. v.

E. b.

Rachel Bager

Handelsministeriet:

— — — skal man meddele, at forslaget efter handelsministeriets opfattelse må anses for at være uden interesse for skibsfartens vedkommende.

København, den 15. juni 1971

P. m. v.

E. b.

Sven Lunddahl

Ekspeditionssekretær

Ministeriet for offentlige arbejder, trafikministeriet:

— — — skal man hoslagt oversende de udtalelser med bilag, der er modtaget fra de i handelsministeriets skrivelse omhandlede ministerier og styrelser: justitsministeriet, indenrigsministeriet, boligministeriet, undervisningsministeriet, generaldirektoratet for statsbanerne og handelsministeriets søfartsafdeling, idet bemærkes, at man efter telefonisk henvendelse til boligministeriet ikke har indhentet en udtalelse fra det i undervisningsministeriets skrivelse af 21. juni 1971 omhandlede nordiske Institut for by- og regionalplanlægning.

Fremdeles vedlægger man fotokopi af en fra SAS indhentet erklæring af 18. juni 1971 (*se oven*), hvortil man herfra kan henholde sig.

Endelig skal man anføre, at De europæiske fællesskaber inden for rammerne af det europæiske teknologiske samarbejde har fremsat forslag om et projekt nr. 33, til undersøgelse af det fremtidige behov for passagertransport mellem større europæiske byer.

Det er hensigten, at udførelsen af dette projekt skal overdrages OECD i samarbejde med Den europæiske transportministerkonference (CEMT), hvoraf Danmark er medlem, og Fællesmarkedet.

Det må antages, at projektet vil omfatte en række af de spørgsmål, som er rejst i ovennævnte medlemsforslag.

København, den 3. juli 1971

P. m. v.

Palle Christensen

A. K. Sørensen

Ministeriet for offentlige arbejder, generaldirektoratet for danske statsbaner:

— — — skal man bemærke, at statsbanerne ser på det fremsatte forslag med stor interesse, da det rummer interessante perspektiver og uden tvivl vil kunne bidrage til at formulere og løse fremtidens krav til kollektivtrafik.

Imidlertid må det for så vidt angår den kollektive trafik på skinner fremhæves, at der indenfor UIC's rammer på nuværende tidspunkt allerede foregår en forskning vedr. den her nævnte problematik. Der eksisterer et antal kommissioner og udvalg, som arbejder med udvikling af fremtidens kollektivtrafikmidler — både hvad angår de tekniske, kommercielle som økonomiske spørgsmål.

Statsbanerne mener derfor ikke, at der på nuværende tidspunkt er et påtrængende behov for dannelse af et specielt nordisk udviklingselskab for kollektivtrafikteknik, når talen er om den kollektive jernbanetrafik.

Hvis selskabet bliver en realitet, vil vi dog være interesseret i at deltage i dets arbejde.

København, den 18. juni 1971

P. g. v.

S. A. Jenstrup

J. M. Jessen

Sekretær

Undervisningsministeriet:

— — — følger hoslagt en fra Forskningssekretariatet indhentet udtalelse af 28. maj 1971 (*se nedan*).

Man skal i øvrigt foreslå ministeriet for offentlige arbejder at ind-

hente en udtalelse fra Det nordiske institut for by- og regionalplanlægning.

København, den 21. juni 1971

P. m. v.

E. b.

Anne Flindt

Sekretær

Forskningssekretariatet:

— — — skal man henvise til medfølgende brevveksling mellem Forskningssekretariatet og Danmarks teknisk-videnskabelige forskningsråd (*se Bihang 1 och 2*).

Det bemærkes, at sagen efter direktør Francks oplysninger har været behandlet i Det teknisk-videnskabelige forskningsråd.

København, den 28. mai 1971

P. s. v.

E. b.

Jørn Pedersen

BIHANG 1

Skrivelse från Forskningssekretariatet i Danmark till Danmarks teknisk-videnskabelige forskningsråd rörande nordiskt utvecklingsbolag för kollektivtrafikteknik

— — — idet man skal anmode Danmarks teknisk-videnskabelige forskningsråd om en udtalelse.

Man skal i sagens anledning henvise til det i 1968 oprettede i Stockholm beliggende nordiske Institut for by- og regionalplanlægning, der har til opgave bl. a. at fremme forskningen inden for området. Behandlingen af problemerne vedrørende kollektiv trafik synes at være en naturlig opgave for dette nordiske institut, men det er muligt, at instituttet ikke i tilstrækkelig grad kan tilgodese de industrielle aspekter.

København, den 28. april 1971

P. s. v.

P. A. Koch

BIHANG 2

Skrivelse från Danmarks teknisk-videnskabelige forskningsråd till Forskningssekretariatet i Danmark rörande nordiskt utvecklingsbolag för kollektivtrafikteknik

— — — skal rådet udtale, at der ikke kan forventes resultater af de i forslaget nævnte aktiviteter, som vil kunne udnyttes i dansk industriel produktion.

For en ordens skyld skal man oplyse, at man ud fra de opgaver, som i statutterne påhviler Nordplan, må anse dette institut for ganske uegnet til at varetage de udpræget teknologiske forsknings- og udviklingsopgaver, som forslaget omhandler.

København, den 6. maj 1971

Th. Franck

Industriraadet:

Fra Industriraadets side findes forslaget interessant, og dets gennemførelse kan anbefales.

Industriraadet er bekendt med, at industrivirksomheder inden for trafikområdet vil have interesse i deltagelse i et sådant udviklingsselskabs arbejde, såfremt det måtte blive startet.

København, den 26. oktober 1971

P. r. v.

E. b.

Johs. Reeckmann

Danmarks Rederiforening har i skrivelse den 27 april 1971 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Landsforeningen Danske Vognmænd har i skrivelse den 4 oktober 1971 förklarar sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Finland

Trafikministeriet har i skrivelse den 6 augusti 1971 förklarar sig instämma i trafikrådets yttrande av den 21 maj 1971 (se nedan).

Trafikrådet¹:

Den i medlemsförslaget behandlade verksamheten för masstrafikteknikens undersökande och utvecklande anses av trafikrådet som en i och för sig viktig och aktuell uppgift.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Före grundläggning av det i medlemsförslaget avsedda nordiska bolag, som utför ifrågavarande forskningsarbete, borde man enligt trafikrådets uppfattning emellertid utreda, vilka möjligheter de befintliga nordiska samarbetsorganen inom branschen (Nordisk kommitté för transportekonomisk forskning, Nordiska vägtekniska förbundet, Samarbetsorganet för de nordiska huvudstädernas trafikanstalter, Nordiska järnvägarnas forsknings- och utvecklingsråd) har att utföra detta forskningsarbete. Ytterligare borde man utreda, i vilken utsträckning tillräckliga penninganslag vore tillgängliga för praktisk forskningsverksamhet.

Helsingfors den 21 maj 1971

Klaus Häkkänen

Ordförande

Krister Kronlund

Sekreterare

Riksplaneringsbyrån¹:

Enligt riksplaneringsbyråns uppfattning har man i vårt lands trafikplaneringsarbete hittills kanske i en allför hög grad betonat personbilstrafikens utvecklingsbehov. Med tanke på trafikens globala och ändamålsenliga utveckling borde man emellertid i en allt högre grad också fästa uppmärksamhet vid masstrafiken och dess utvecklande.

Frågan om inom vilken ram och på vems försorg masstrafikens globala utveckling börjar effektiveras i vårt land är tills vidare öppen. I detta sammanhang bör man dock konstatera, att det har planerats att i samband med trafikministeriet grunda en särskild trafikforskningsanstalt, vars uppgiftskrets uppenbarligen skulle omfatta de med trafikens globala utveckling sammanhängande utrednings-, forsknings-, planerings- och övriga uppgifterna, uppgifterna av masstrafikens utvecklande medräknade. Emedan förverkligandet av planerna för grundläggning av ifrågavarande trafikforskningsanstalt på ett avgörande sätt kan förändra läget vid utvecklandet av vårt lands masstrafik, vore det enligt riksplaneringsbyråns åsikt vid detta skede begrundat att överväga medlemskapen i det nordiska utvecklingsbolaget för kollektivtrafikteknik och att upptaga saken först efter att avgörandena angående trafikforskningsanstaltens grundläggning träffats och anstaltens verksamhet kommit så pass bra i gång, att den med en tillräcklig insats kan delta i ifrågavarande bolags verksamhet.

Ifall å andra sidan den ovan angivna trafikforskningsanstalten av en eller annan anledning inte befinnes vara nödig, anser riksplanerings-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

byrån det emellertid vara viktigt, att möjligheterna till nordiskt samarbete för kollektivtrafikteknikens utvecklande ytterligare måtte utredas före grundläggning av det föreslagna bolaget inom ramen för de existerande organisationerna, emedan till exempel vårt lands största städer och järnvägsstyrelsen redan har betydande samarbete med de övriga nordiska länderna.

Helsingfors den 19 april 1971

I byråchefens frånvaro

Matti Halmekoski

Biträdande byråchef,
agronomie- och forstdoktor

Rainer Kronman
Forskare

Järnvägsstyrelsen:

I likhet med de övriga järnvägsförvaltningarna följer finska järnvägsstyrelsen ständigt den allmänna kollektivtrafikteknikens utveckling och deltar i internationellt samarbete inom detta område. Inom ramen för samarbetsorganisationerna utbytes information och erfarenheter samt idkas koordinerad forsknings- och försöksverksamhet. Härigenom kompletteras och samtidigt utnyttjas internationella undersökningar inom av de ekonomiska förutsättningarna tillåtna gränser. Likaledes bedriver man vid anskaffningar ett för alla parterna nyttigt samarbete med olika branscher av industrin. Härvid strävar man efter att utveckla järnvägsmateriel och -anläggningar som är uttryckligen lämpliga för Finlands drift- och klimatförhållanden.

De nordiska järnvägarna emellan har grundats Nordiska järnvägarnas forsknings- och utvecklingsråd (NOJFU), i vilket alla med järnvägarna sammanhängande områden är representerade. Detta organ har avsetts att för sin del dirigera utvecklingsarbetet och ställa förslag hos de nordiska järnvägarnas samarbetspresidium, som består av de fyra generaldirektörerna. Även vissa andra samarbetsorgan som undersöker den offentliga trafiken (Nordplan, NKTF) har kollektivtrafikens planering bland sina uppgifter. Det föreslagna nordiska bolaget skulle knappast ha bättre möjligheter än de järnvägarna för närvarande bistående samarbetsorgan, i vilka järnvägarna har egna representanter, att sköta om den järnvägstekniska utvecklingen. Samarbetet mellan dessa befintliga organ och järnvägarna ävensom samarbetet mellan järnvägarna själva borde däremot ökas och utvecklas från det nuvarande.

Med hänvisning till det ovan anförda och under samtidigt iakttagande av de av bolagets grundläggning eventuellt föranledda ytterligare ekonomiska bördorna anser järnvägsstyrelsen, att ifrågavarande vid Nordiska rådet ställda medlemsförslag icke kan förordas från finska statsjärnvägarnas synpunkt.

Helsingfors den 2 juni 1971

Esko Rekola
Generaldirektören

Reino J. Auvinen
Direktören för
administrativa avdelningen

Stadsförbundets byrå:

I förslaget motivering understryks de olägenheter, som privatbilismens expansion har medfört och som lett till att kollektivtrafiken gått tillbaka. Dessa trafikformer är till en viss gräns alternativa. Det är emellertid också skäl att understryka, att det alltid kommer att finnas en betydande befolkningsgrupp, som inte kan använda privatbil. Denna befolkningsgrupps trafikbehov bör tillgodoses med andra medel, bland vilka det viktigaste är anordnande av kollektivtrafik.

Kollektivtrafik bör kunna anordnas under mycket olika förhållanden. I medlemsförslaget betonas — visserligen endast i form av exempel — anordnandet av kollektivtrafik i storstäder och inom gles bosatta områden. En effektiv skötsel av kollektivtrafiken är emellertid särskilt svår också i små och medelstora städer, vilkas andel av befolkningen t. ex. i Finland är betydande.

På olika håll i världen undersöker man möjligheterna att utveckla trafikmedel av ny typ. En del typer har redan utvecklats till experimentstadiet. Det förefaller dock inte sannolikt, att man inom en nära framtid finner en ny, betydande och epokgörande lösning. På grund härav borde tillräcklig uppmärksamhet fästas vid att vidareutveckla de konventionella kollektivtrafikmedlen.

De nordiska ländernas specialförhållanden kan förutsätta lösningar, som skiljer sig från dem som fordras annorstädes. Det marknadsområde som de nordiska länderna bildar är dock begränsat. Då målen för utvecklingsverksamheten fastslås närmare borde man speciellt vinnlägga sig om att utveckla kollektivtrafikmedlen med tanke på deras användning i Norden. En utökning av exportmöjligheterna borde härvid synbarligen betraktas som ett sekundärt mål.

Behovet att utveckla kollektivtrafiktekniken är obestridligt och såle-

des borde också större resurser än tidigare inriktas på forskningsverksamhet. Stadsförbundets byrå anser därför att strävandena till nordiskt samarbete i en eller annan form också på detta område är riktiga.

Helsingfors den 10 juni 1971

Stadsförbundets byrå

L. O. Johanson

Verkst. direktör

Ilkka Huuhtanen

Överingenjör

Industrins transportutskott¹:

— — — — —
Forskningen kring och utvecklandet av kollektivtrafiken omhändertas på det nordiska planet av järnvägsväsendena och huvudstädernas trafikverk. Vardera har sina samarbetsorgan, i vilka utbytet av erfarenheter och information funnit fasta former. Trafikforskningen och utvecklandet av trafiken behandlas dessutom i många andra nordiska samarbetsorgan. Av dessa må nämnas Nordiska vägtekniska förbundet jämte sektioner och Nordiska kommittén för transportekonomisk forskning (NKTF).

Det vore därför skäl att först utreda de nuvarande organens arbetsformer och vilka utredningar som utförts av dem. Med hjälp av resultaten skulle man kunna koordinera branschens forsknings- och utvecklingsarbete sålunda, att dubbelarbete inte skulle förekomma. Först där efter är det möjligt att fatta ett avgörande i frågan.

På grundval av vad som ovan anförts anser organisationerna, att behovet av att grunda ifrågavarande bolag inte utretts tillräckligt i detta skede.

Helsingfors den 9 juni 1971

Kaarlo Larna

Finlands industriförbund

Eero Schrey

Finska träförädlingsindustriernas
centralförbund

Linja-autoliitto r.y. (Bussförbundet):

— — — få konstatera, att då förslaget åtminstone i detta skede ej synes beröra en sådan forsknings- eller utvecklingsverksamhet, att buss-trafiken hade möjlighet att verka för det allmänna intresset, ställer sig Linja-autoliitto avvaktande och kan sålunda för närvarande ej avge något utlåtande i denna fråga.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

I detta sammanhang torde det vara skäl att nämna, att de riksomfattande bussorganisationerna i Danmark, Finland, Norge och Sverige, av vilka Linja-autoliitto representerar Finland, har ett permanent samarbetsorgan, som vad den nu aktuella frågan om kollektiv trafik beträffar bl. a. föreslagit Nordiska rådet att åtgärder måtte vidtagas för åstadkommande av vissa privilegier för den kollektiva gatutrafiken (*se ovan*). Olika möjligheter och åtgärder är alltså föremål för en gemensam undersökning.

Vad åter busstekniken beträffar, konstaterar vi att Finland har en karoseriindustri av synnerligen hög internationell nivå. Denna industri följer hela tiden med utvecklingen och utbyter ständigt erfarenheter med utlandet. Karosserifabrikerna i Finland har en gemensam teknisk kommitté, som fortlöpande har kontakt med Linja-autoliittos tekniska kommitté. Sistnämnda kommitté har i sin tur förbindelser med tillverkare av busschassier både i Finland och Sverige. För närvarande är bl. a. ett flertal standardiseringsfrågor aktuella.

Helsingfors den 7 maj 1971

Linja-autoliitto r.y.

Hannu Mäkipeska

Uolevi Varje

N o r g e

Samferdselsdepartementet:

Av de institusjoner som har fått seg forelagt ovennevnte medlemsforslag, har kun Vegdirektoratet gitt uttalelse innen den fastsatte frist (*se nedan*). Det antas at fristen har vært for knapp for de øvrige. Industridepartementet har meddelt at tiden har vært for knapp til å innhente uttalelse fra Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd og at man vil komme tilbake til saken.

Samferdselsdepartementet vil for sitt vedkommende anse det som gunstig at Nordisk komite for transportøkonomisk forskning utrede spørsmålet som ledd i sin ordinære virksomhet og herunder tar i betraktning det teknologisk-vitenskapelige samarbeid som er innledet mellom de europeiske fellesskap og en del OECD-land med hovedsete i Bryssel. Medlemsforslaget og en orientering om det europeiske teknologisk-vitenskapelige samarbeid vil bli oversendt Nordisk komite for transportøkonomisk forskning med gjenpart av dette brev.

Oslo, 18. juni 1971

Etter fullmakt

Kåre Ellingsgård

John H. Paxal

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Forslaget innebærer opprettelse av et utviklingsselskap for utredning og vurdering av nye tekniske framskritt innen kollektivtransporten. Som eksempel kan en nevne forbedrede hurtigtog, sportaxi-system for sentrale storbyområder, kortbanefly med videre.

En anser det generelt viktig å understreke at transportproblemene må vurderes som en helhet, i et større, samlet system. Derfor bør en vanligvis vite hvor i transportsystemet en kan oppnå vesentlige forbedringer gjennom tekniske endringer, før en utreder mulighetene for slike tekniske landevinninger. Likeledes bør en vurdere samordningen mellom de ulike transportmidler.

I begrunnelsen for forslaget pekes det på privatbilismens økende utbredelse og de uheldige konsekvensene av dette. Det pekes bl. a. på at privatbilismen har skapt en trengsel som motvirker bilens fordeler som individuelt transportmiddel. Utvikling av kollektive transportmidler er en annen side av problemet.

Et større utredningsarbeid på dette felt måtte derfor trolig også behandle politiske og økonomiske premisser for egenbil-transportens plass i samfunnsplansammenheng.

Forskning og utredning vedrørende transportsystemet og de enkelte transportledd bør trolig gjennomføres som integrerte prosjekter. En er ikke klar over om forslaget i sin nåværende form innebærer en slik fremgangsmåte.

Dersom det skal tas et nordisk initiativ ut fra et opplegg som er omtalt ovenfor, bør saken få en bredere forberedelse med henblikk på dette. Det bør i tilfelle også vurderes om problemkomplekset eventuelt egner seg til behandling innenfor eksisterende nordiske eller andre internasjonale samarbeidsorganer.

En finner det noe usikkert hvilken betydning et rent utviklingsforetagende med innovasjoner og teknisk utvikling av kollektivtransportmidler som oppgave, vil kunne få. En antar derfor at man fra norsk side neppe bør prioritere et slikt avgrenset prosjekt særlig høyt for et nordisk samarbeid.

Oslo, 20. juli 1971

Etter fullmakt

Thor Skrindo

Magnus Heide Westerberg

Departementet for industri og håndverk:

Saken har vært forelagt *Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd (NTNF)* til uttalelse. NTNF har gitt følgende uttalelse.

Det utarbeidede medlemsforslag til Nordisk Råd har vært forelagt for Transportøkonomisk institutt, som allerede hadde mottatt henvendelsen fra Samferdselsdepartementet og avgitt sin uttalelse dit. En kopi av denne uttalelse vedlegges.

Dette råd slutter seg til den uttalelse som er gitt av Transportøkonomisk institutt.

Industridepartementet er enig i det syn som har kommet til uttrykk i Transportøkonomisk institutts uttalelse.

Oslo, 24. september 1971

Etter fullmakt

Odd Austveg

Knut Solem

Statens vegvesen, vegdirektoratet:

I forbindelse med utarbeidelse av et langtidsprogram for norsk teknisk forskning og utvikling har TØI i sitt bidrag som foreløpig bare foreligger i utkast, anført at:

— — — norsk samferdselsforskning ikke (vil) ha noen hovedtyngde på den teknologiske side. Erfaringsmessig vil de fleste samferdselsproblemer som stiller krav til ny teknikk være aktualisert tidligere i en rekke andre land, slik at Norge kan høste fordelene av disse lands teknologiske utviklingsarbeider.

I overensstemmelse med dette er heller ikke foreslått noe forsknings- eller utviklingsprosjekt på det kollektivtrafikktekniske område.

Det er all grunn til å tro at TØI's mening herom bygger på landets utilstrekkelighet til å påta seg oppgaver av denne størrelse som her vil bli aktuelle — en mening som Vegdirektoratet støtter.

Det synes imidlertid ikke utenkelig at et samlet Norden vil kunne besitte ressurser nok til å kunne yte bidrag i retning av bedre kollektivsystemer, og forslaget bør derfor kunne anbefales.

Det foreliggende forslag krever selvsagt en grundig utredning før det settes ut i livet. Vegdirektoratet peker i den anledning på at et egnet forum herfor må være Nordisk komité for transportøkonomisk forskning opprettet av Nordisk Råd i 1966.

Oslo, 27. mai 1971

Karl Olsen

Norges statsbaner:

Naturlig nok er jernbanens interesse knyttet til punkt 1. Snabbtog.

I NSB's foreløpige utkast til Forsknings- og utviklingsprogram som ble styrebehandlet i juni i år er prosjektet om høyere hastighet tillagt stor betydning. Foruten et forprosjekt inneholder hovedprosjektet 8 underprosjekter, nemlig

1. Markedsforskning, etterspørsel etter høyhastighetstog
2. Drift og sikkerhet
3. Energiforsyning
4. Trekkaggregater
5. Materiellkonstruksjoner
6. Baneteknikk
7. Personalforhold
8. Økonomisk oversikt

NSB's FoU-program og en EDB-plan for første halvdel av 1970-årene har dannet utgangspunktet for drøftelser i NOJFU (Nordiske Jernbaneforvaltninger Forsknings- og Utviklingsråd) om et nordisk FoU-samarbeid. Ett av de områder som er valgt ut til nærmere gjennomgåelse gjelder høyere kjørehastighet og NOJFU vil arrangere en konferanse om emnet i Oslo i oktober 1971. Vi ser ikke bort fra mulighetene på lengre sikt for en økonomisk avtale om gjennomføringen av prosjektet mellom DSB, SJ, VR og NSB. For øvrig følger vi nøye med i det utviklingsarbeid som skjer på internasjonalt plan og i de større jernbaneforvaltninger i Europa.

Når det gjelder materiellvalget kan vi nevne at NSB har forespurt Strømmens Værksted A/S om leveranse av to personvognprototyper av aluminium som skal kunne tilrettelegges for krenkning av vognkassen i kurver ("lutningsbara vagnskorgar").

Det vil fremgå av vårt utkast til FoU-program at prosjektet er meget omfattende. Dette understrekes også av det svenske arbeid med prosjektet, som i nåværende fase omfatter kapasitetsundersøkelser av en utvalgt linjestrekning, kostnadskalkyler for alternative hastigheter og markedsvurderinger.

Vårt arbeid med dette prosjekt og tilgrensende oppgaver skulle vise at NSB med interesse følger med i og engasjerer seg i den tekniske utvikling på det kollektive transportområdet. Som vi har påvist skjer dette både på det nasjonale, det nordiske og innenfor det europeiske jernbanesamarbeid under UIC og ORE. Dette utviklingssamarbeid skal sammen med NSB's egen innsats bidra til å skape et best mulig transporttilbud innenfor de begrensede ressurser som står til disposisjon.

I medlemsforslaget heter det at de nordiske land kan risikere å komme på etterskudd når det gjelder utvikling av den kollektive person-

trafikk og derved relativt sett redusere sine eksportmuligheter i fremtiden. Det tynt befolkede Norden skulle med sine lange avstander ha et spesielt stort behov for å bygge opp et transportsystem som i effektivitet kan måle seg med andre lands. For NSB, som for mange andre bedrifter på transportsektoren, er imidlertid den økonomiske utvikling lite gunstig. Dette har skapt problemer for kapitaltilgangen og gjør det også vanskelig å trekke dyktige folk til bedriftene. Vi er enige i medlemsforslagets premisser at det er viktig for næringsliv og samfunn å finne løsninger på disse problemene.

Dersom det blir tale om større ressurser som samfunn og transportbedrifter kan satse på dette området, bør det etter NSB's syn først og fremst satses på en videre utbygging av de etablerte nasjonale, nordiske og internasjonale samarbeidsformer. Et eget utviklingsselskap på nordisk basis vil få store problemer med å dekke de ulike fagområder på en effektiv måte og fremskaffe de nødvendige data om eksisterende forhold for å sikre en hensiktsmessig tilpassing mellom de nye systemer og dagens jernbanedrift. Vi tror derfor at andre samarbeidsformer enn et nytt forsknings- og utviklingsselskap vil være mer effektive for å løse de fremtidsrettede oppgaver som medlemsforslaget inneholder. Vi er imidlertid meget interessert i å diskutere Rådets forslag videre med sikte på en kontinuerlig utvikling av skinnegående persontrafikktilbud.

Oslo, 30. juni 1971

Edvard Heiberg

E. B. Olimb

S v e r i g e

Styrelsen för teknisk utveckling:

Persontransporterna har utvecklats mycket kraftigt både till sin teknik och vad beträffar produktionen av personkilometer sedan c:a 100 år tillbaka. Nya transportmedel har då och då tillkommit, eller utvecklats i mera märkbara steg. De nya transportmedlen har vanligen successivt tillgodosett latent transportbehov, som frigjorts av den ekonomiska tillväxten. De äldre transportmedlen minskar i relativ betydelse, men inte alltid i absolut produktion.

Det är inte helt rätt att påstå, att den kollektiva persontrafiken blivit mindre efterfrågad därför att bilismen expanderat. De kollektiva transportmedlens tjänster är sannolikt i dag mera efterfrågade än tidigare, beroende på urbaniseringen, men bilismen expanderar framför allt därför att dagens kollektivtransporter inte kan klara behoven — varken tekniskt eller ekonomiskt. De kollektiva transportmedlens produktion stagnerar.

Inte ens till mycket stora utvecklings- och investeringskostnader kan kollektivtransporterna utvecklas därhän, att de kan bedömas komma att överta någon dominerande del av bilismens roll, vare sig absolut eller relativt. Bilismens produktion sker visserligen till c:a 90 procent över kortare distanser än 50 km. Detta innebär ändå inte, att dessa 90 procent av bilismen kan ersättas med bussar, spårtaxi eller förortståg, särskilt om vi vill undvika mycket koncentrerad bebyggelse i stor omfattning. Någon stor utbytbarhet mellan bil- och tågresor över längre distanser torde inte finnas, ännu mindre mellan bil- och flygresor.

En utveckling av avancerade kollektiva transportsystem har sin främsta marknad i storstäderna, där bilismen under högrafik inte får plats. En sådan utveckling är nödvändig på många håll, men i hela Norden torde endast huvudstäderna i Sverige, Norge och Danmark samt ytterligare några större städer kunna ha behov av t. ex. spårtaxi-system. Bilismens relativa betydelse i dessa regioner kan härigenom minskas, men den kommer sannolikt inte att gå bakåt i sin absoluta utveckling, förutsatt att levnadsstandarden mätt i ekonomiska mått fortsätter att öka — om än tidvis långsamt.

Det ovan sagda innebär inte, att man skall ge upp inför bilismens säkerhets- och miljöproblem, eller undandra bilismen från ett reellt kostnadsansvar, men dessa problem måste till största delen lösas av bilismen själv — ty bilismen behövs. Det sagda innebär inte heller att man skall underlåta att utveckla kollektiva persontransportsystem, men man bör ha deras roll i transportväsendet klarlagd innan man börjar utveckla. Satsningarna i England, Frankrike och Japan — som inte är extremt stora med tanke på dessa länders ekonomiska storlek och befolkningstätheter — är väl målinriktade i detta avseende. Detta innebär i sin tur inte, att samma tekniska inriktning i Norden skulle träffa ett mål, som passar vårt klimat och vår samhällsutveckling.

De i medlemsförslaget nämnda projekten förtjänar några kommentarer.

Snabbtåg

Utveckling av snabbare tåg än dagens är sannolikt av intresse för trafik i ett ungefärligt bansystem Stockholm—Göteborg—Malmö—Stockholm, kanske med länkar till Oslo och Köpenhamn, kanske också sträckan Stockholm—Sundsvall. SJ:s utredning ger ett tekniskt intressant alternativ, men systemets ekonomi är föga utredd. Lönsamheten är inte tillräckligt analyserad, framför allt inte i vid, samhällsekonomisk bemärkelse. Betydligt rimligare farter (160—170 km/tim.) kan visa sig mera gynnsamma. Behovet av forskning för införande av snabba tåg är mycket litet, innovationer finns redan. Snabba tågs gågegenskaper har i en förstudie simulerats på anslag från STU och SJ. Svenska tillverkare finns. Den nordiska marknaden är liten, exportmöjligheterna

sannolikt små eftersom de stora järnvägsländerna USA, Sovjet, England, Frankrike utvecklar egna system.

Spårtaxisystem

Dessa kan komma i fråga i vissa stadsstorlekar och stadstyper fram emot 1970—1990-talen. STU har god kontakt med utvecklingen i England och kontakt är också etablerad på industrinivå. Något särskilt utvecklingsföretag för spårtaxisystem synes inte motiverat, och torde inte kunna komma ifatt den redan nu pågående verksamheten (nationellt och internationellt).

Korthållsflyg

Det är mycket tveksamt om extremt små krav på landningsbanans längd skall eftersträvas, eller om trafik skall bedrivas i svår terräng — allt detta är givetvis också definitionsfrågor. Goda exempel på korthållstrafik kan hämtas i Norge längs Helgelandskusten och på Vestlandet. Några nya tekniska problem skapar inte denna form av korthållsflygtrafik. Operationer med V/STOL-flygplan mellan storstadscentra — som är en annan form — erbjuder intressanta tekniska och miljömässiga problem att lösa, men har knappast med öar och glesbygdsområden att göra. Tekniskt sett är svensk flygindustri väl rustad att utveckla korthållsflygplan, och en stor del av STUs stöd till flygteknisk FoU har inriktning mot sådana tillämpningar. Problemet tarvar inte heller i detta fall något särskilt utvecklingsbolag, utan snarare en garanterad samnordisk marknad för flygplanstypen, samt utvecklingsinsatser i storleksordningen 300—500 miljoner kronor.

Sammanfattningsvis anser Styrelsen, att de i medlemsförslaget nämnda projekten föga lämpar sig för utveckling inom ett gemensamt nordiskt FoU-företag för kollektivtrafikteknik. Däremot torde gemensamma studier av trafiksystem och en samordnad trafikpolitik vara av stort intresse, likaså samordnade insatser för trafiksäkerhetens höjande.

För sin utveckling och sitt förverkligande fordrar kollektiva transportmedel — som vilken annan produkt som helst — en marknad, som uttrycker ett behov, och som ger ett på något sätt definierat ekonomiskt utbyte. Utvecklings- och produktionsresurser finns i Norden, innovationer också. Marknaden skapas i detta fall av prissättningen på olika transporter, av transportpolitiska beslut och av samhällsutvecklingen i stort.

Stockholm den 24 april 1971

Styrelsen för teknisk utveckling

Martin Fehrm

Sven Hugosson

Statens järnvägar:

— — — — —

SJ följer självfallet med stort intresse den allmänna tekniska utvecklingen på kollektivtrafikområdet och är på olika sätt aktivt engagerat i sådant utvecklingsarbete. Inom ramen för det europeiska järnvägssamarbetet pågår sålunda ett omfattande utbyte av erfarenheter och en samordning av olika utvecklingsprojekt inom järnvägsföretagen samt i viss utsträckning också gemensamt organiserade projekt direkt i samarbetsorganisationernas regi. I samband med anbud och inköp av järnvägsmateriel är SJ som beställare dessutom engagerat i ett betydande tekniskt utvecklingsarbete tillsammans med den tillverkande industrin. Vidare har SJ under senare tid sökt intressera Styrelsen för teknisk utveckling och Utvecklingsbolaget för insatser på transportområdet, bl. a. i anslutning till utvecklingen mot högre tåghastigheter. Dessa olika former av utvecklingssamarbete och de kompletterande insatserna inom SJ syftar till att möjliggöra bästa möjliga resultat med de begränsade personella och ekonomiska utvecklingsresurser som står till buds.

Som transportföretag måste SJ avgränsa och angelägenhetsgradera insatserna i fråga om tekniskt utvecklingsarbete på kollektivtrafikområdet efter vanliga företagsekonomiska bedömningar. I medlemsförslaget berörs dels den kollektiva persontrafikens problem som följd av bilens expansion och dels de nordiska ländernas exportmöjligheter. SJ anser att det finns goda skäl för samhället att öka insatserna för forsknings- och utvecklingsarbete inom transportsektorn. Ökade insatser från SJ och andra transportföretag torde knappast kunna påräknas utan att de ekonomiska förutsättningarna förbättras. Många företag inom transportsektorn har i förhållande till näringslivet i övrigt inte tillfredsställande lönsamhet, vilket i sin tur skapar problem med kapitalförsörjningen och gör det svårare att locka duktigt folk till transportföretagen. Transportföretagens betydelse för näringsliv och samhälle gör det angeläget att komma till rätta med dessa problem. Strävandena i detta syfte kommer enligt SJ:s mening att få avgörande betydelse inte endast för transportföretagens utan indirekt också för den tillverkande industrins insatser för teknisk utveckling på kollektivtrafikområdet.

De ökade resurser samhället och berörda företag kan komma att satsa på detta område bör enligt SJ mening i första hand användas för en effektivisering och breddning av utvecklingsarbetet i nuvarande former. För SJ innebär detta ett europeiskt järnvägssamarbete med nordisk samverkan, utvecklingsarbete tillsammans med den tillverkande industrin samt samarbete med de myndigheter och företag som svarar för teknisk utveckling och forskning i större sammanhang. Det är inte sannolikt att ett forsknings- och utvecklingsföretag av det slag som rekommenderas i medlemsförslaget skulle kunna ge bättre resultat, i vart fall

inte för den del av transportområdet där SJ har ansvar. SJ har som följd härav och med hänvisning till vad som i övrigt anförts inte funnit skäl tillstyrka medlemsförslaget.

Stockholm den 30 april 1971

Lars Peterson

Statens vägverk:

Som framhålls i förslaget pågår ett omfattande utvecklingsarbete för kollektivtrafikteknik särskilt i västeuropa, USA och Japan. Vägverket har inom ramen för sin översiktligt planerade verksamhet sökt följa upp dessa frågor med särskild tonvikt på de planeringsmässiga förutsättningar som bör kartläggas och föregå tekniskt utvecklingsarbete (jfr "Kollektiv lokaltrafik, problemställningar, tänkbara åtgärder för att förbättra trafikplaneringen", rapport TÖ 111, statens vägverk, 1970). Hit hör sådana problem som tätortsutveckling, miljökrav, förflytningsbehov, trafikstandard, trafikpolitiska överväganden — tillsammans inverkande på val av trafikmedel samt avvägningen mellan individuella och kollektiva trafikmedel såväl inom tätorter som i regional trafikför-sörjning.

Genom tillsättandet av den inom Sverige föreslagna transportforskningsdelegationen med därtill hörande omorganisation av svensk transportforskning liksom även genom utredningen om kollektivtrafik synes möjligheter finnas att inom en snar framtid på ett tillfredsställande sätt kunna samordna och verka för ökade statliga och kommunala insatser för kollektivtrafiken samt föreslå erforderliga forskningsinsatser. Informationsutbytet och ev. samarbete med övriga nordiska länder får därvid ses som ett naturligt led i arbetet.

Beträffande utvecklingen av den tekniska delen av kollektiva trafikmedel synes det vara lämpligt att vid sidan om olika myndigheters och industriers interna utvecklingsarbete kanalisera det nordiska intresset via etablerade samarbetsorgan exempelvis EEC, OECD, UIC (Internationella järnvägsunionen) och UITP (Internationella unionen för kollektivtrafik). Genom sådant samarbete bör även möjligheter finnas för svensk och övrig nordisk industri med anknytning till fordonsteknik och elektronik att i olika sammanhang samarbeta och hävda sin position i idé- och produktutveckling.

Med dessa förutsättningar kan vägverket för sin del icke se något behov att i nuvarande situation tillskapa ett särskilt nordiskt utvecklingsbolag för kollektivtrafiken.

Stockholm den 30 april 1971

Gust. Vahlberg

Bertil Ström

Luftfartsverket:

Luftfartsverket anser att de tre exempel som preciserats som bakgrund till förslaget snarare bör betraktas som symptom på brister i trafikförsörjningen på behovssidan än som utgångspunkt för slutsatsen att ett utvecklingsbolag för kollektivtrafikteknik bör skapas.

Enligt verkets mening erfordras i stället i första hand en definition av ett samlat transportsystem, som fyller behov betingade av näringspolitiska, allmänpolitiska och regionalpolitiska överväganden, liksom ett lönsamhetsbegrepp på transportsystemet i samhällsekonomin.

De innovationer, som skulle tillskapas genom det tilltänkta utvecklingsföretaget, torde redan finnas eller kan utan större svårigheter framtagas så snart behoven definierats och kriterierna på lönsamheten lagts fast. Finansieringen av projekt som mot bakgrund av behovsanalysen kan bedömas bli lönsamma, torde inte vålla några större svårigheter.

För Sveriges del har man redan tidigare varit medveten om det sätt, på vilket detta problemkomplex bör angripas, och har tagit konsekvenserna härav genom påbörjade övergripande aktiviteter inom området transporter kontra samhälle. Som exempel härpå kan nämnas dels regeringens förslag på transportforskningsområdet i proposition till årets riksdag, dels det inom kommunikationsdepartementet — den s. k. trafikplaneringsutredningen — bedrivna arbetet, som syftar till att få fram riktlinjer för en övergripande regional trafikplanering. Denna skall ge samhället, inklusive transportföretagen, säkrare underlag för trafik- och investeringsplanering och underlätta samspelet mellan trafikbehov och trafikresurser samt ge underlag för en bedömning hur behoven bäst kan tillgodoses.

Luftfartsverket anser sålunda, att det föreliggande förslaget alltför ensidigt siktar på de tekniska innovationerna och att det inte tillräckligt beaktar det primära kravet på en tillfredsställande grundplanering. Då en sådan planering i dagens läge inte föreligger, kan verket inte tillstyrka förslaget i den form det presenterats.

Verket anser det däremot vara viktigt att det i varje land för sig byggs upp resurser för transportforskning och systemplanering med hänsyn till ländernas näringspolitiska, allmänpolitiska och regionalpolitiska behov och att man samordnar dessa resurser genom lämplig övergripande nordisk projektledning.

Stockholm den 1 juni 1971

Luftfartsverket

Henrik Winberg

Länsstyrelsen i Stockholms län, väg- och trafiksektionen:

Länsstyrelsen i Stockholms län, som anser starka skäl tala för förslaget, förordar att en arbetsgrupp tillsätts med uppgift att vidare bearbeta detsamma.

Yttrande av landstingets trafiknämnd bifogas (*se nedan*).

Stockholm den 30 april 1971

På länsstyrelsens vägnar

Herbert Hökeberg

Sten Almling

Stockholms läns landsting, trafiknämnden:

I förslaget påpekas att den ökande bilismen skapat ökad trängsel i trafiken och medfört att de kollektiva trafikmedlen blivit mindre efterfrågade.

Förslagsställarna anser att kollektivtrafiken därigenom blivit eftersatt och att dess tillbakagång även beror på att forskningen och utvecklingen inom detta område varit otillräcklig. Det har ej heller funnits någon som velat eller kunnat finansiellt ta ansvaret för ett sådant utvecklingsarbete. Ett särskilt utvecklingsbolag, som ägs av stat, landsting och kommuner och som för att få så brett underlag som möjligt borde vara gemensamt för Norden, skulle svara för de innovationer som nu i stor utsträckning saknas. Som exempel på tänkbara projekt anges tre mycket kostnadskrävande utvecklingsobjekt, snabbtåg med lutningsbara vagnskorgar, spårtaxisystem och korthållsflygplan för små flygfält. Förslagsställarna hemställer att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige att tillskapa ett för Nordens länder gemensamt forskning- och utvecklingsföretag för kollektivtrafikteknik med medverkan av stat, kommuner och industriföretag i de olika länderna.

Trafikkontoret får efter samråd med SL och WÅAB anföra följande.

Landstingets och SL:s gemensamt tillsatta trafikstandardkommitté har i sitt utredningsarbete bl. a. även behandlat forskning och utveckling. Kommittén förutsätter att det i 1971 års statsverksproposition föreslagna transportforskningsorganet kommer att få i uppgift att bedriva egen forskning eller stödja institutionell forskning kring kollektivtrafikens problem. Kommittén utgår därvid i första hand från att det nya transportforskningsorganet kan samordna och målinrikta forskningen på väsentliga problem. Kommittén har också betonat nödvändigheten av att forskningen bedrivs med sikte på ett internationellt samarbete. Slutligen bör denna forskning inte bara såsom den hittillsvarande forskningen in-

rikta sig på planeringsfrågor utan även i samarbete med den berörda industrin arbeta med konkreta frågor kring utformning och utveckling av de kollektiva trafikmedlen. Kommittén anför att landstingets aktivitet närmast får inriktas på utvecklingsarbete och försöksverksamhet inom områdena trafikteknik och trafikplanering medan rent forskningsbetonade uppgifter bör vara en statlig uppgift. Dock bör landstinget göra bedömningar av inom vilka områden som forskning kan vara aktuell.

Genom pågående teknisk verksamhet inom de trafikföretag som ansvarar för den kollektiva trafikdriften föreligger ett tämligen gott utgångsläge för ett mera systematiskt utvecklingsarbete, ej minst vad beträffar stadstrafikmedlen. Genom Svenska lokaltrafikföreningen, där även de trafikindustriföretag som levererar teknisk utrustning till kollektivtrafikföretagen är representerade, sker ett utbyte av erfarenheter inom landet och dessutom äger ett samarbete rum med motsvarande organisationer inom grannländerna. Av stor betydelse är även det kontinuerliga samarbete i praktiska utvecklingsfrågor som äger rum inom den internationella lokaltrafikföreningen (U. I. T. P.) och dess kommittéer. Emellertid finns det ett behov av en ökad samordning mellan trafikföretagen och bättre resurser för att praktiskt och i tillräckligt stor skala pröva olika uppslag till tekniska innovationer.

Ett exempel på hur dylika projekt kan bedrivas är Svenska utvecklingsbolaget, där sedan projektavtal träffats förslaget genomgår de olika faserna konstruktion, prototypillverkning och testning för att sedan eventuellt leda till produktion och marknadsföring. Inom utvecklingsbolaget pågår t. ex. ett arbete på att utveckla elektriskt drivna motorfordon. Kollektivtrafikföretagen kan ha intresse av utveckling inom många områden alltifrån nya trafiksystem och framdrivningsmetoder, t. ex. lineära motorn, till tekniska hjälpmedel för trafikledning, trafikräkning och avgiftsupptagning. De skärpta miljökraven beträffande buller och avgaser ger dessutom i och för sig anledning till ett utvecklingsarbete på flera områden. Det är tänkbart att ett samgående mellan Nordens länder, som i mycket har likartade förhållanden beträffande stadsstrukturer, klimatförhållanden o. s. v., kan ge ett bredare underlag för prototypillverkning och testning i tillräckligt stor skala än vad som kan åstadkommas inom enbart nationella utvecklingsbolag.

Det sagda gäller ej endast de speciella problem av stor svårighetsgrad som föreligger i särskilt de större städernas tätt bebyggda delar.

Ett annat problem som måhända är utmärkande för länderna i Norden är den glesa bebyggelsens och de stora avståndens kollektivtrafikproblem. Det är därför sannolikt att ett samnordiskt utvecklingsföretag av den typ som föreslås till stor del även bör arbeta med problem som rör glesbygds- och fjärrkommunikationer.

Av särskilt intresse för landstingets del är kommunikationerna inom skärgården. Vid sidan av den konventionella båttrafiken har diskuterats

olika specialfarkoster t. ex. svävare, samt möjligheten till helikoptertrafik i viss omfattning. Isförhållandena ger därjämte särskilda problem. Det är tänkbart att det även inom de övriga nordiska länderna finns likartade trafikproblem, som kräver ett utvecklingsarbete i nya former. Även annan närtrafik inom glest bebyggda delar av storstadsregionerna kan kräva speciella lösningar.

Sammanfattningsvis får trafikkontoret anföra att landstinget med dess trafikbolag har ett stort intresse av att arbetsformer skapas för att jämsides med mera forskningsbetonade uppgifter även främja en fortsatt utveckling av de för trafikförsörjningen så betydelsefulla kollektivtrafikmedlen. Kontoret anser därför att det framförda förslaget om ett för Norden gemensamt utvecklingsbolag bör prövas i en positiv anda.

Hemställan

Trafikkontoret hemställer att trafikinämnden som svar på den av länsstyrelsen överlämnade remissen måtte hänvisa till vad som anförts i föreliggande tjänsteutlåtande och därvid uttala att förslaget om ett nordiskt utvecklingsbolag för kollektivtrafikteknik bearbetas vidare.

Stockholm den 29 april 1971

Bror Hillbom

Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA):

Ett i alla avseenden väl fungerande kollektivtrafiksystem måste ur såväl samhällets som den enskildes synpunkt vara eftertraktansvärt. För att vara konkurrenskraftigt gentemot utnyttjandet av egen bil måste det kollektiva systemet dels erbjuda bilens bekvämlighet, dels ha vissa egenskaper som ger fördelar framför bilen. Dessa förutsättningar uppfylls i regel dels om resenären åker regelbundet eller eljest kan anpassa sig till tidtabellen, dels vid kortare resor med stor turtäthet och med få eller inga byten. På längre resor mellan huvudorter är kollektivtrafiken, särskilt järnvägen, många gånger konkurrenskraftig gentemot bilen. Här står ofta valet mellan kollektiva system av olika slag såsom buss, järnväg eller flyg. Mellan icke huvudorter blir förhållandet ofta annorlunda. Här konkurrerar bilen med järnväg och buss. Vid mycket långa resor dominerar i första hand flyget, men de sträckor på vilka järnvägen är konkurrenskraftig ökar vid högre tåghastigheter.

Det är således på intet sätt ett entydigt problem som diskuteras. När i det föreliggande förslaget England, Frankrike och Japan framförs som exempel på länder som gjort stora satsningar på utveckling av den kollektiva persontrafiken torde detta för närvarande i första hand gälla snabba tågförbindelser mellan långt från varandra belägna orter. På

senare tid har dessa länder utfört ett betydande forsknings- och utvecklingsarbete även i fråga om tågförbindelser på kortare avstånd. Forsknings- och utvecklingsarbete med liknande syften pågår nu också bl. a. i Förenta staterna.

I förslaget anser man att orsaken till att kollektivtrafiken i Sverige blivit mindre efterfrågad är att forskningen och utvecklingen varit otillräcklig. Detta kan i och för sig vara en av orsakerna, men huvudorsaken är den kraftiga tillväxten av personbilstrafiken som burits upp av andra och starkare moment, nämligen den allmänna välståndsutvecklingen. En bidragande orsak har också varit att någon allmänt uttalad målsättning för kollektivtrafiken icke förelegat, vilket har gjort det svårt att veta vad man skall satsa på utöver tunnelbanor. Försöken med Alwegbanan skall dock icke förglömmas. Att en sådan målsättning aldrig förelegat förklaras till stor del av att man från politiskt och annat ansvarigt håll över hela världen inte tillräckligt tidigt förutsåg vilka tekniska, ekonomiska och andra svårigheter, speciellt miljöproblem, som biltrafikens tillväxt främst i och kring storstäderna skulle föra med sig. Några uttalanden om på vilka områden man skulle satsa har därför inte heller gjorts. Om så skett och utvecklingen styrts i den uttalade riktningen hade nog också system för kollektivtrafik framtagits tidigare. Här skall dock sägas att problemen i de nordiska länderna först på senare tid har nått en besvärande nivå.

Ett väl fungerande nordiskt utvecklingsbolag för kollektivtrafikteknik skulle kunna bidra till att lösa en del problem. Att låta den offentliga sektorn och enskilda företag samarbeta kring dessa problem skulle således i och för sig kunna vara givande. Eftersom ingen klar målsättning för utvecklingsarbetet föreligger är det dock mycket svårt att åstadkomma ett effektivt arbete. Till detta kommer att problemen oftast är mycket större än att de skulle kunna lösas ens i nordiskt samarbete och att det rent generellt föreligger svårigheter med utvecklingsbolag även om intressentgruppen är enhetlig. Än svårare skulle det bli med en så oenhetlig intressentgrupp som det här rör sig om — flera länder och ett stort antal skilda grupper inom varje land. Om ett sådant bolag bildades skulle det inte heller vara enbart för kollektivtrafikteknik, utan man skulle också i hög grad få syssla med bedömningar av de studerade systemens attraktivitet och kostnader.

Akademien avstyrker således förslaget i dess nuvarande form. Andra former för samarbete mellan de nordiska länderna bör i stället övervägas. Man kan t. ex. tänka sig en expertgrupp som bevakar och efter de nordiska ländernas förhållanden utvärderar den tekniska och ekonomiska utvecklingen på kollektivtrafikområdet. Syftet skulle vara att ge större styrka åt de nordiska länderna att självständigt bedöma värdet och användbarheten i Norden av de i strid ström framkommande idéerna på hithörande områden samt att åt beslutande och planerande

organ på olika nivåer inom länderna kunna ge råd bl. a. på vilket sätt goda idéer skulle kunna studeras grundligare. Oaktat att uppgiften skulle vara att bevaka den kollektiva trafiken ligger det i sakens natur att expertgruppen även måste ha ingående kännedom om biltrafikens läge, begränsning och utvecklingsmöjligheter.

Akademien har vidare konstaterat att Nordiska rådet den 17 februari 1971 beslöt att rekommendera de olika regeringarna att inrätta en permanent nordisk ämbetsmannakommitté för transportfrågor. En eventuell nordisk expertgrupp för kollektivtrafik skulle kunna samarbeta med denna kommitté.

Den fortsatta bedömningen av föreliggande förslag skulle i Sverige kunna göras vid den nya transportforskningsdelegationen inom Kommunikationsdepartementet i samarbete med berörda myndigheter, ämbetsverk, organisationer, transportföretag och industrier bland vilka styrelsen för teknisk utveckling särskilt bör nämnas.

Det skall betonas att det inte blir någon lätt uppgift att organisera en effektiv nordisk expertgrupp och att arbetet inom gruppen ingalunda kommer att bli problemfritt.

Sammanfattningsvis anser akademien att förslaget i dess nuvarande form bör avslås, att frågan om en nordisk expertgrupp för bevakning och utvärdering av den tekniska och ekonomiska utvecklingen på kollektivtrafikområdet bör prövas, i Sverige i första hand av transportforskningsdelegationen.

Stockholm den 24 juni 1971

Ingenjörsvetenskapsakademien

Gunnar Hambraeus

Folke Hjalmer

Näringslivets trafikdelegation:

I motionen framhålles angelägenheten av att en större satsning än hittills sker i de nordiska länderna på att gemensamt bygga upp ett forsknings- och utvecklingsarbete vad gäller kollektivtrafiken. De nordiska länderna borde få ett förbättrat underlag för beslut angående investeringar i persontransportsystem, bl. a. med hänsyn till betydelsen av välutvecklade sådana system i Norden med dess långa transportavstånd.

Näringslivets trafikdelegation delar helt motionärernas uppfattning, att möjligheterna till en förbättring av kollektivtransporterna bör tillvaratas och samordnas. Förbättrad kännedom om den roll som i framtiden bör

tilldelas exempelvis snabbtåg, spårtaxisystem och korthållsflyg i transportväsendet finner delegationen i likhet med motionärerna angelägen.

Delegationen är likväl tveksam om det av motionärerna eftersträvide innovationsarbetet skulle i väsentlig mån påskyndas genom en samnordisk insats i form av ett gemensamt forsknings- och utvecklingsföretag för kollektivtrafikteknik. Forskning och utveckling rörande kollektivtransportsystem pågår som bekant i stor skala i Frankrike, Japan, Västtyskland och USA m. fl. industriländer. Detta långsiktiga arbete fordrar stora insatser, bl. a. av finansiell art. De tekniska resultat som därvid uppnås inom kollektivtrafiktekniken torde — om de ekonomiska förutsättningarna för de nya kollektiva transportsystemen samtidigt föreligger — kunna nyttiggöras av de nordiska länderna utan att resurser måste tas från andra angelägna forsknings- och utvecklingsprojekt på transportområdet.

För svensk del vill Trafikdelegationen erinra om att en proposition nyligen framlagts i den svenska riksdagen (prop. 1971: 79) om inrättande av en transportforskningsdelegation med planerande, samordnande, initierande och stödjande uppgifter på transportforskningsområdet. Denna delegations verksamhet kommer att omfatta jämväl transportteknisk forskning. Transportforskningsdelegationen avses även — vid sidan av det stöd som lämnas av Styrelsen för teknisk utveckling — komma att stödja sådan forskning som bidrar till att klarlägga de funktionella krav som ställs från trafiksystemets synpunkt och som sedan kan beaktas i samband med det teknisk-industriella utvecklingsarbetet.

Trafikdelegationen utgår från att i de nordiska länderna de nationella forskningsobjekten även i framtiden kommer att vara dominerande och att den samordning och det informationsutbyte som redan nu förefinns mellan de nordiska transportforskningsorganen bibehålls och intensifieras. Det förefaller Trafikdelegationen väsentligt för svensk del att nu någon tid följa utvecklingen av den nationella transportforskningen sådan den skisserats i prop. 1971: 79, innan man binder sig för olika former av ytterligare nordisk samordning och utveckling på transportforskningsområdet. Trafikdelegationen kan därför — med hänvisning till redan tagna initiativ av olika slag — icke tillstyrka att ett gemensamt nordiskt forsknings- och utvecklingsföretag för kollektivtrafikteknik inrättas.

Stockholm den 26 april 1971

Näringslivets trafikdelegation

Ingemar Blennow

Gunnar Himmelstrand

Svenska kommunförbundet:

Styrelsen delar förslagsställarnas uppfattning beträffande behovet av en ökad forsknings- och utvecklingsverksamhet rörande kollektiv trafik. En samordning av insatserna i de nordiska länderna syns angelägen. Enligt styrelsens uppfattning bör dock detta ske genom ett samarbete mellan den i propositionen 1971: 79 föreslagna transportforskningsdelegationen på transportområdet och motsvarande organ i övriga nordiska länder. Härigenom skulle ett bredare samarbete kunna åstadkommas rörande transport- och trafikekonomiska forsknings- och utvecklingsverksamheten än om ett särskilt nordiskt företag tillskapas.

Stockholm den 23 april 1971

Svenska kommunförbundet

Hj. Mehr

Olof Nordell

Sveriges industriförbund:

I motionen framhålles otillräckliga forsknings- och utvecklingsinsatser som en orsak till att, som man säger, kollektivtrafiken gått tillbaka. För att få en förbättring till stånd föreslår man att ett för Norden gemensamt forsknings- och utvecklingsföretag för kollektivtrafikteknik tillskapas med medverkan av stat, kommuner och industriföretag i de olika länderna.

Sveriges industriförbund vill för sin del instämma i de synpunkter som framförts från Näringslivets trafikdelegation (*se ovan*). Förbundet anser således att den samordning och det informationsutbyte som redan nu finns mellan de nordiska transportforskningsorganen bör bibehållas och intensifieras. Framför allt förefaller det angeläget att den föreslagna transportforskningsdelegationens arbete följs en tid innan slutlig ställning till frågan om inrättande av ett gemensamt nordiskt forsknings- och utvecklingsföretag för kollektivtrafikteknik tas.

Stockholm den 30 april 1971

Sveriges industriförbund

Britt-Marie Bystedt

Bengt Jobin

Sveriges mekanförbund har i skrivelse den 30 april 1971 förklarat sig instämma i Näringslivets trafikdelegations yttrande av den 26 april 1971 (*se ovan*).

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete rörande havsrätt

(Väckt av Magnús Kjartansson och Erlendur Patursson)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Statsministeriet hänvisar i skrivelse den 7 september 1971 till Færøernes landsstyres yttrande av den 20 augusti 1971 (se nedan).

Udenrigsministeriet:

Ifølge forslaget skal Nordisk Råd opfordre regeringerne i de nordiske lande til at samarbejde om havretsproblemerne, for så vidt angår følgende 3 principper:

1. Kyststaterne har ret til ensidigt at træffe beslutninger om fiskeriet i hele havområdet over landgrunden.
2. Kyststaterne har ret til ensidigt at forhindre forurening af havet på et område, hvor forureningen kan true fiskebestanden.
3. Lande, hvis økonomi er afhængig af havet, må sikres specielle rettigheder i den internationale lovgivning.

Generelt kan til ovenstående 3 punkter anføres, at såvel spørgsmålet om havenes forurening som de enkelte landes rettigheder i forbindelse med fiskeri i og udenfor fiskeriterritorierne er taget op til behandling på internationalt og regionalt plan, bl. a. indenfor FN i forbindelse med forberedelserne til FN's havretskonference i 1973.

Ad 1:

I forbindelse med behandlingen af spørgsmålet om udstrækningen af kyststaternes fiskerirettigheder i det udvalg under FN, som forbereder FN's havretskonference, er der etableret nær kontakt mellem de nordiske delegationer, som deltager i udvalgets arbejde.

Det må på forhånd anses for tvivlsomt, om et princip om kyststatens ensidige adgang til at træffe beslutning om fiskeriet over landgrunden vil kunne samle tilslutning i alle 5 nordiske lande. Medens Island allerede støtter dette princip, må det antages, at andre af de nordiske lande vil modsætte sig dette som generelt princip. Gennemføres princippet generelt, vil det kunne få uønskede konsekvenser for dansk og færøsk fjernfiskeri.

Ad 2:

Der er en voksende erkendelse af, at bekæmpelse af havforurening ikke kan løses alene på nationalt grundlag, men at internationalt samarbejde eventuelt på regional basis er nødvendigt for at træffe effektive foranstaltninger mod forurening.

Havforureningen vil indgå som en af de væsentligste opgaver på FN's konference i Stockholm i juni 1972 om de menneskelige omgivelser. For de nordiske landes vedkommende er et samarbejde allerede indledt under det kontaktudvalg vedrørende forureningsproblemer, der er nedsat med deltagelse fra alle nordiske lande, og på initiativ af de nordiske lande afholdes i Oslo den 19.—22. oktober 1971 en konference om iværksættelse af forholdsregler i Nordsøen og tilgrænsende farvande mod forurening ved udkastning.

Ad 3:

Fra dansk side er man interesseret i, at der sikres specielle rettigheder for lande eller landområder, hvis økonomi i særlig grad er afhængig af havet. Det må imidlertid forudses, at det vil volde vanskeligheder at afgrænse landekredsen og at udforme omfanget af sådanne særrettigheder.

København, den 2. august 1971

P. m. v.

E. b.

Johs. Føns Buhl

Føroya landsstýri:

— — — skal man meddele, at landsstyret for sit vedkommende kan tilslutte sig de med nævnte påtegningsskrivelse fulgte foreløbige bemærkninger af 2. ds. fra udenrigsministeriet, idet man dog for så vidt afsnit Ad 2 angår, skal henlede opmærksomheden på, at landsstyret tidligere har fremsat ønske om, at konferencen i Oslo den 19.—22. oktober 1971 om havforurening inddrager hele det nordøstlige Atlanterhav i drøftelserne.

Tórshavn, den 20. august 1971

Atli P. Dam

Lagmand

J. Djurhuus

Dansk Fiskeriforening:

De til begrundelse for forslaget anførte synspunkter ses for så vidt angår forslaget punkt 1 ikke i overensstemmelse med dansk opfattelse jfr. bl. a. den for nylig i folketinget vedtagne lov om kontinentalsoklen.

Ej heller ses disse synspunkter at harmonere med den opfattelse, som gør sig gældende såvel i de seks lande i fællesmarkedet som i de tre lande, der sammen med Danmark har søgt optagelse i EEC, og som ved indtrædelse i fællesskabet må påregnes at ville komme til at deltage i den tilrettelæggelse af en EEC politik på heromhandlede område, som vi har indtryk af vil blive søgt gennemført snarest mulig efter de fire ansøgerlandes optagelse.

En tiltrædelse navnlig af punkt 1 i det for Nordisk Råd her forelagte forslag vil utvivlsomt på afgørende og uheldig måde præjudicere vor stilling under disse forhandlinger.

København, den 24. maj 1971

P. f. v.

Søren Knudsen

Formand

G. L. Mourier

Kontorchef

Danmarks Havfiskeriforening:

Vedrørende punkt 1 i rekommandationen kan Danmarks Havfiskeriforening ikke gå med til, at fiskerigrænserne yderligere udvides uden enighed ved internationale forhandlinger.

Vedrørende punkt 2 kan vi tilslutte os dette, da vi alle er interesseret i at forhindre forurening af havet, ikke mindst indenfor vore egne områder.

Vedrørende punkt 3 kan vi henvise til vor besvarelse af punkt 1, der står i relation til dette.

Esbjerg, den 2. november 1971

P. f. v.

Fr. Lodberg

Formand

Finland**Ministeriet för utrikesärendena¹:**

Enligt ministeriets uppfattning är det viktigt att skydda fiskeriet och havets renhet inom havsområdena. Likaledes har länder, vilkas ekonomi är beroende av havet särskilda förmåner, till vilka man enligt ministeriets åsikt borde ta en positiv ställning. Emedan de i ifrågavarande medlemsförslag avsedda frågorna är sådana, att de lämpligast torde kunna tas fram vid Förenta Nationernas havsrättskonferens år 1973, anser ministeriet, att handläggningen av sagda frågor vid behov skulle kunna ske inom ramen för det nordiska samarbete, som sannolikt kommer att skapas för att förbereda konferensen.

Helsingfors den 28 juni 1971

Osmo Lares

Avdelningschefens vikarie,
biträdande avdelningschef

Marjatta Rasi

Tf. biträde

Island

Udenrigsministeriet har i skrivelse den 18 oktober 1971 förklarat sig stöda medlemsförslaget.

Norge**Utenriksdepartementet:**

Utenriksdepartementet vil tilrå at det i den norske uttalelse om ovennevnte medlemsforslag pekes på at de problemer som forslaget tar opp utgjør en del av det problemkompleks som skal behandles under den forestående FN-konferanse om havets folkerett i 1973 som man allerede er begynt å forberede. Av uttalelsen bør det videre fremgå at man på norsk side ikke har tatt noe endelig standpunkt til de spørsmål det her gjelder, og at man derfor for tiden ikke kan ta stilling til medlemsforslaget, men at en går ut fra at de nordiske land som vanlig vil konsultere hverandre i denne sammenheng.

Oslo, 15. juni 1971

For Utenriksministeren:

E.-F. Ofstad

Harald Lone

¹ Yttrandet översatt från finska.

Fiskeridepartementet:

Ovennevnte medlemsforslag ble drøftet på møte i Utenriksdepartementet den 11. juni d.å. med representanter fra Norges fiskarlag, Norsk sjømannsforbund, Utenriksdepartementet, Fiskeridepartementet og Fiskeridirektoratet. Det er i saken avgitt uttalelser fra Norges fiskarlag, Norsk sjømannsforbund (*se nedan*) og Utenriksdepartementet (*se ovan*).

Alle uttalelsene konkluderer med at det fra norsk side ikke bør tas noe standpunkt på det nåværende tidspunkt.

De spørsmål som er reist i det fremsatte forslag er blant de mange viktige saker som skal behandles på FN-konferansen om havets folkerett i 1973. Behandlingen der er av den aller største betydning for Norge. Det norske standpunkt til de ulike spørsmål som kommer opp på nevnte konferanse er nå under forberedelse. Fra norsk side har man derfor ikke tatt noe endelig standpunkt til de spørsmål som rekommandasjonsforslaget berører.

Departementet mener at det er naturlig om de nordiske land på vanlig måte konsulterer hverandre om disse spørsmål. Det er derimot ikke tilrådelig at man allerede nå fra norsk side tar standpunkt til de i medlemsforslaget formede prinsipper. Dette vil fastlåse den videre behandling av saken fra norsk side.

På denne bakgrunn vil det etter departementets mening være meget betenkelig om man fra norsk side nå internasjonalt inntar et fast standpunkt med hensyn til de prinsipper som bør legges til grunn for lovgivningen på havet.

Oslo, 30. juni 1971

Etter fullmakt:

G. H. Gundersen

Edvard Stang

Norges fiskarlag:

Siden angjeldende spørsmål er under behandling i FN og forutsettes tatt opp på en konferanse i 1973, finner en det ikke riktig å inngå et forpliktende samarbeid med de nordiske land etter de prinsipper som kommer til uttrykk i det fremlagte forslag til Nordisk Råd.

Trondheim, 28. juni 1971

Norges fiskarlag

Arnulv Midtgaard

Birger Larsen

Norsk sjømannsforbund:

Norsk sjømannsforbund kan ikke tilrå at det på det nåværende tidspunkt blir innledet forpliktende samarbeid med de øvrige nordiske land angående lovgivningen på havet etter de retningslinjer som fremkommer i medlemsforslaget til Nordisk Råd fra Magnús Kjartansson og Erlendur Patursson.

Det vises for øvrig til det som ble sagt under sakens behandling på møtet i utenriksdepartementet 11. juni 1971 (*se ovan*).

Oslo, 11. juni 1971

Olaf Karling

Kåre Kristoffersen

S v e r i g e**Fiskeristyrelsen:**

Förslaget synes i främsta hand gå ut på att möjliggöra vissa ensidiga bestämmelser i fråga om fisket och fiskbestånden inom "landgrundet" utanför det egna landets kust.

Vid havsrättskonferenserna i Genève 1958 och 1960 misslyckades man med att få fram "bindande" bestämmelser för bredden av det vattenområde vid det enskilda landets kust, inom vilket staten i fråga kunde bestämma ensidigt. Stora differenser i åsikter rådde redan då och synes alltså bestå. Enligt vad styrelsen har sig bekant håller FN på att förbereda en ny havsrättskonferens varvid bl. a. bredden av det enskilda landets fiskeområde avses skola behandlas. Innbörden av punkten 2 i förslaget till rekommendation synes oklar.

På grund härav och i avvaktan på nämnda inom FN:s regi planerade sammanträde synes det styrelsen mindre lämpligt att man redan nu mer eller mindre binder sig från svensk sida.

Göteborg den 8 juni 1971

Jöran Hult
Överdirektör

Sven Sahlin
Byråchef

Statens naturvårdsverk:

Föroreningssituationen i Nordatlanten har sedan flera år varit föremål för uppmärksamhet både från de nationers sida som har ett direkt intresse i detta vattenområde och inom ett antal internationella organisationer.

Framst kan här framhållas det betydelsefulla initiativ som vid årsskiftet 1970/71 tagits av norska regeringen i syfte att söka åstadkomma en internationell överenskommelse mellan alla berörda stater om förbud mot dumpning av vissa giftiga ämnen i Nordsjön och Nordatlanten. Frågan avses tas upp vid en regional konferens i Oslo under hösten 1971.

Bland de regionala internationella organisationer som på ett verksamt sätt bidragit till förståelsen av hithörande problem samt diskuterat, och i viss utsträckning också vidtagit, åtgärder kan nämnas Mellenstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen (IMCO), Internationella havsforskningsrådet (ICES) och Nordostatlantiska fiskerikommissionen (NEAFC).

Även FN har ägnat havsföreningar stor uppmärksamhet. 1972 års konferens om den mänskliga miljön kommer sålunda att ingående behandla frågor om havsföreningar. Arbetet härmed förbereds av en för detta speciella ändamål tillsatt arbetsgrupp. Medan 1972 års konferens huvudsakligen inriktar sig på frågans miljövårdsaspekter, kommer den av FN:s generalförsamling till år 1973 beslutade havsrättskonferensen (Conference on the Law of the Sea) att ägna huvuddelen av sitt arbete åt lagstiftningsaspekterna. Ett omsorgsfullt förberedelsearbete har redan inletts inför 1973 års konferens.

Med hänsyn till den globala karaktären hos de av förslagsställarna väckta frågorna och mot bakgrunden av det intensiva arbete som redan bedrivs i olika internationella fora förefaller det statens naturvårdsverk tveksamt huruvida det är ändamålsenligt att för närvarande inleda ett nordiskt samarbete av det slag som antyds i medlemsförslaget.

Solna den 9 juni 1971

Valfrid Paulsson

Ulf Hänninger

*BILAGA 2***Tingsbeslutning om islændingenes ret på havet omkring landet**

Altinget beslutter at vælge et udvalg bestående af fem repræsentanter, en fra hvert tingparti, for at udarbejde et lovforslag om Islands ret til landsoklen og udnyttelsen af dens værdier. Lovforslaget skal forelægges for Altingets næste samling og bl. a. indeholde følgende punkter:

1. En definition af Islands landsokkel beregnet så nær ved 400 meters dybdelinie som muligt, eventuel udnyttingsgrænse eller 50 mil eller mere fra grundlinjerne omkring landet, som efter yderligere forskningsresultater anses at være gunstigst.
2. Bestemmelser om islændingenes ubeskårede ret til fiskeri i havet over landsoklen, på samme måde som retten til havbunden allerede er blevet sikret ved lov af 24. marts 1969 om Islands ret til rådighed over landsoklen omkring landet.
3. Bestemmelser om foranstaltninger, der er tilstrækkelig omfattende til at sikre kontrol fra Islands side og beskyttelse mod at havet omkring Island kan udsættes for skadelig indflydelse af forurening fra skibes affaldsstoffer eller af andre grunde.

Tillige beslutter Altinget at lægge vægt på den politik som regeringen gav udtryk for i en note til De Forenede Nationers internationale lovudvalg af 5. maj 1952, at Islands regering har ret og pligt til at göra alle nödvendige foranstaltninger på ensidigt grundlag til at beskytte den landsokkels værdier, som Island hviler på.

Altinget minder om islændingenes egne fredningsforanstaltninger på sildens yngleområder ved Sydvestlandet, som vil forebygge udryddelse af denne fiskebestand. Altinget overdrager til regeringen nu straks at forberede fredningsforanstaltninger for alt fiskeri til beskyttelse for ungfisken på landsokkelområdet uden for 12 miles grænsen, på områder hvor det er anerkendt, at det drejer sig om de vigtigste opvokningssteder for ungfisk. Tillige befaler Altinget Islands repræsentanter ved forberedelsen af F.N.'s havretskonference at bestræbe sig for, at der bliver fastsat klare bestemmelser om fredningsområder til beskyttelse af fiskebestande i overensstemmelse med resultaterne af videnskabelige undersøgelser, under forudsætning af, at der samtidig tages særlig vare på kyststater som Islands interesser, som bygger sit økonomiske udkomme og selvstændighed på udnyttelsen af det havområde, som omslutter landet og dets landsokkel.

Vedtaget i Altinget den 7. april 1971

Medlemsförslag

om åtgärder mot vissa luftföroreningar

(Väckt av Sven Mellqvist, Gerda Møller och Niels Mørk)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordforsk, miljövårdssekretariatet:

Problematiken kring förekomsten av svavelföreningar i atmosfären och den därav förorsakade försurningen av nederbörden har under de senaste åren ägnats ett betydande intresse inom Nordforsk. Redan i den miljövårdsutredning (NU 1969: 3), som Nordforsk sammanställde hösten 1968 på uppdrag av Nordiska rådets socialpolitiska utskott, rekommenderas en samnordisk undersökning av orsakerna till och verkningarna av nederbördens försurning i de nordiska länderna (s. 88).

I syfte att informera politiker, administratörer, industrirepresentanter och pressen om svavelfrågorna anordnade Nordforsk den 11 november 1969 i Stockholm en konferens om avsvavling. Vid konferensen behandlades dels skadeverkningarna av svaveldioxiden och dess omvandlingsprodukter (medicinska effekter, korrosionsskador, inverkan på produktiviteten inom lantbruk och skogsbruk), dels de åtgärder som står till buds för att minska svavelutsläpp eller -koncentrationer. En rapport från konferensen har i år publicerats av Nordforsks miljövårdssekretariat (Publikation 1971: 1).

I det föreliggande medlemsförslaget nämns också det forskningsprojekt, "Long Range Transport of Air Pollutants", som initierats inom OECD av de nordiska ländernas representanter och som avser att kartlägga spridningen av svavelföreningar i atmosfären över den europeiska kontinenten och därigenom klargöra i vilken utsträckning nederbördens försurning förorsakas av avlägsna respektive lokala utsläpp.

En väsentlig del av de för detta internationella projekt behövliga förberedelserna har utförts i de nordiska länderna och koordinerats av Nordforsks ledningsgrupp för undersökning av nederbördens försurning. Dessa förberedelser har till stor del finansierats av Nordforsk. Det kan ytterligare noteras, att den centrala administrationen av projektet avses förlagd till Norsk institutt for luftforskning, vilket torde tillförsäkra de nordiska länderna en fortsatt nyckelposition inom projektet.

Det är Nordforsks bestämda uppfattning, att den forskning som bedrivits eller planeras i avsikt att belysa svavelföreningarnas spridning

och skadeverkningar icke får tas som intäkt för att fördröja praktiska åtgärder syftande till att förbygga skadeverkningarna. Den undersökning som har gjorts av en inom ramen för den svenska nationalkommittén för 1972 års konferens om den mänskliga miljön tillsatt arbetsgrupp visar med skrämmande tydlighet att situationen redan nu är mycket allvarlig i de nordiska länderna. Enligt denna undersökning kan man vänta en 10—15-procentig reduktion av den svenska skogsmarkens produktivitet i början av 2000-talet om den nuvarande ökningen av svavelutsläppen tillåts fortsätta.

De åtgärder som går ut på att neutralisera nedfallet av svavelsyra genom att sprida ut t. ex. kalk torde kunna leda till önskat resultat bara inom begränsade områden och på kort sikt och då dylika åtgärder icke kan förhindra korrosions- och andra materialskador, försurning av sjöar och vattendrag eller hälsoeffekter av gasformig svaveldioxid, anser Nordforsk att en begränsning av svavelutsläppen är en ofrånkomlig nödvändighet.

Trots att det ovannämnda OECD-projektet ännu icke har påbörjats, finns det redan övertygande evidens för att spridningen av svavelföreningar i kontinental skala i avsevärd utsträckning bidrar till försurningen i de nordiska länderna. Problemet måste därför av allt att döma på längre sikt lösas genom internationella överenskommelser. Det förefaller dock naturligt att de nordiska länderna, som främst drabbas av försurningen, föregår med gott exempel genom att sinsemellan komma överens om en samordnad begränsning av svavelutsläppen. Ett enigt nordiskt ståndpunktstagande härvidlag vid FN-konferensen om den mänskliga miljön kunde tänkas stimulera konferensen till positiva beslut i denna och närliggande miljövårdsfrågor.

Hänvisande till ovanstående och till de synpunkter som samtidigt anförs på medlemsförslag om nordisk miljöskyddskonvention (A 332/s) tillstyrker Nordforsk det föreliggande medlemsförslaget A 328/s.

Åbo den 2 september 1971

För Nordforsk

R. Woxén

Styrelsens ordförande

Nils Mustelin

Miljövärdsekreterariatets
föreståndare

D a n m a r k

Justitsministeriet:

— — — skal man meddele, at justitsministeriet ikke har bemærkninger til medlemsforslaget.

Det tilføjes, at *statens biltilsyn* har oplyst, at en arbejdsgruppe for luftforurening fra motorkøretøjer på baggrund af prognoser for stig-

ningen i brændstofforbruget, der inden for en 5-årig periode næppe vil medføre en stigning i svovlmængden på 1 000 tons, ikke har fundet anledning til at foreslå reduktion af det gennemsnitlige svovlindhold i autodieselolie.

København, den 20. september 1971

P. m. v.

E. b.

Svend Danielsen

Landbrugsministeriet har i skrivelse den 29 september 1971 forklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Ministeriet for forureningsbekæmpelse:

Idet der henvises til vedlagte udtalelser fra justitsministeriet (skrivelse af 20. september 1971), landbrugsministeriet (skrivelse af 29. september 1971) (*se ovan*) og forskningssekretariatet (skrivelse af 7. oktober 1971) (*se nedan*) skall man oplyse, at sundhedsstyrelsen og Forureningsrådet har meddelt, at Forureningsrådet i en indstilling af august 1971 har henstillet, at der etableres en ordning, hvorefter der kan fastsættes grænser for det maksimale indhold af svovl i brændselolier. Sundhedsstyrelsen er enig med Forureningsrådet i, at der bør tilvejebringes en bemyndigelseslov med det anførte sigte, således at der i nødvendigt omfang kan gennemføres en reduktion af svovlindholdet i brændselolie.

Under henvisning hertil skal man meddele, at nærværende ministerium ikke har bemærkninger til medlemsforslaget.

København, den 15. oktober 1971

P. m. v.

E. b.

Niels Borre

Forskningssekretariatet:

Man skal i denne anledning udtale, at man i almindelighed må anse det snævrere mulige nordiske forskningssamarbejde inden for området for ønskeligt. Da de foreslåede rekommandationer imidlertid ikke direkte berører problemer i forbindelse med gennemførelse af forsknings-

projekter til støtte af indsatsen mod forurening, men beslutninger af politisk, retningsgivende karakter, har man i øvrigt ikke ment at burde fremsætte bemærkninger til de pågældende medlemsforslag.

København, den 7. oktober 1971

P. s. v.

P. A. Koch

Industriraadet:

a) Som foreløbigt resultat af den af Industriraadet foranstaltede undersøgelse over industriens luftforurening kan man uddrage, at industrien næppe er den store forurener for så vidt angår SO_2 i luften, idet forbruget af S-holdig olie til processer er yderst ringe. Problemet er derfor mere af kraftværks- og opvarmningsmæssig karakter, idet indsatsen formentlig bør gøres på disse felter, også selv om industrien er forbruger af kraft og varme.

b) Det synes klart, at en ikke uvæsentlig del af den danske atmosfæres indhold af SO_2 stammer fra de syd-vest for Danmark beliggende industrilande. Dette fremgår også af undersøgelser foretaget i Norge og Sverige, hvor man henviser til disse landes industriforbunds udtalelser til Nordisk Råd.

Det må derfor henstilles, at man ikke belaster dansk industri med omkostninger ved foranstaltninger som ikke vil have nævneværdig virkning.

c) I forbindelse med beregninger over SO_2 indholdet opgjort pr. km^2 gøres opmærksom på de irrelevante sammenligninger, som er set fremat, idet (syd)Danmarks areal er mindre i en hel anden størrelsesorden end Norges og Sveriges. Opmærksomheden henledes videre på, at den danske jord er væsentlig mere kalkholdig end den Skandinaviske halvø's.

d) Industriraadet kan principielt tilslutte sig, at der gennemføres foranstaltninger til fjernelse af ulemper og skader hidrørende fra SO_2 i luften, idet man dog henstiller:

e) At den sparsomme svovlfattige olie alene forlanges anvendt, hvor problemet er presserende, og

f) At forholdsregler kun gennemføres i omfang og i en takt, som ikke i skadelig grad forrykker industriens konkurrenceevne i forhold til andre lande, samt

g) At der iværksættes undersøgelser af andre muligheder end blot generelle begrænsninger og forhold.

Industriraadet beklager den sene besvarelse som skyldes at man har ønsket synspunkterne koordineret gennem det i slutningen af september

etablerede samarbejdsorgan for miljøbeskyttelse mellem de nordiske industriforbund.

København, den 15. oktober 1971

Industriraadet

Sekretariatet

Hans-Erik Hansen

Kraftværkernes Forureningsudvalg:

Udvalget er enig i, at der er mange uafklarede spørgsmål i relation til den stigende surhedsgrad, som konstateres i nedbøren og til forureningens biologiske effekt.

En nedsættelse af svovludslippet og dermed af svovldioxydimissionen anses som et vigtigt middel i kampen for miljøforbedring, men udvalget må understrege, at en større viden om forureningens lokale og globale karakter burde foreligge, forinden der træffes generelle foranstaltninger for på nationalt plan at mindske svovludslippet.

Bestemmelser om for eksempel generelt at nedsætte svovlindholdet i det anvendte brændsel til 1 % vil betyde store udgifter for samfundet — for de danske kraftværker således ved nuværende produktion et årligt beløb af størrelsesorden 125 millioner kroner, som direkte belaster elforbrugerne.

Set i relation til salgsværdien af elproduktionen synes dette beløb måske ikke afskrækkende, men udgiften bør sammenholdes med den miljøforbedring, som samfundet opnår. Lokalt set synes denne at være negligibel — i hvert fald når det drejer sig om kraftværker med moderne fyringsudstyr, og hvor udslippet via høje skorstene sker i luftlag, hvor inversionsforhold sjældent optræder. I denne forbindelse henvises til en undersøgelse foretaget af CEGB i England, hvor der er gennemført et stort anlagt måleprogram med henblik på bestemmelse af kraftværkernes indflydelse på svovldioxydimissionen. Af undersøgelserne kan drages den konklusion, at den nationale svovldioxydimission er formindsket trods det forhold, at det totale svovludslip er øget, fortrinsvis fra høje kraftværksskorstene.

Danske måleresultater, som ganske vist ikke foreligger i så stort et omfang, stemmer godt med de forannævnte engelske.

Så vidt udvalget bekendt foreligger der ikke undersøgelsesresultater om den globale transport af forureningen.

Udvalget er af den opfattelse, at der bør fares med lempe med hensyn til indførelse af generelle nationale krav, forinden problemkomplek-

set lokal contra global forurening er nærmere belyst, f. eks. gennem den i OECD's regie planlagte undersøgelse.

Under henvisning til det her anførte finder udvalget, at den foreslåede rekommandation til de nordiske regeringer for så vidt angår pkt. 1 bør suppleres med oplysning om, at eventuelle foranstaltninger, som på nationalt plan dekretes for at mindske udslippet af svovldioxyd i luften, i første instans bør koncentreres på områder, hvor størst mulig lokal virkning opnås, idet den eksisterende viden om transporten af forureningerne i global skala er praktisk taget nul. En indsats alene i de nordiske lande f. eks. ved en generel nedsættelse af svovlindholdet i det anvendte brændsel indebærer risiko for en samfundsudgift af betragtelig størrelse uden sikkerhed for, at den tilsigtede virkning opnås.

Til rekommandationens pkt. 2 haves ingen bemærkninger.

Århus, den 1. september 1971

P. u. v.

B. H. Nielsen

Formand

Dansk Skovforening:

— — — meddele, at man ikke er bekendt med skadevirkninger på skove i Danmark som følge af luftforurening. Man kan således ikke herfra henvise til konkrete eksempler på egentlige skader, der kan opgøres kvantitativt.

Man er imidlertid opmærksom på problemet, og Dansk Skovforening støtter den af Nordisk Råd til regeringerne foreslåede rekommandation.

København, den 18. oktober 1971

Dansk Skovforening

E. b.

Aa. Marcus Pedersen

Oliebranchens Fællesrepræsentation:

Vi kan principielt tilslutte os, at der ikke blot af de nordiske landes regeringer, men af alle vesteuropæiske landes regeringer træffes hensigtsmæssige foranstaltninger til begrænsning af forurening af luften i forbindelse med forbrænding af olie, herunder også foranstaltninger til begrænsning af dannelsen af svovldioxid.

Vi mener imidlertid, at forholdene varierer så stærkt fra sted til sted,

afhængig af befolknings- og industrikoncentration, meteorologiske og topografiske forhold m. v., at det vil være rigtigst at træffe foranstaltninger, der er tilpasset de lokale forhold, frem for at gennemføre ensartede foranstaltninger, der kan vise sig at være upåkrævede og derfor vil medføre unødige omkostninger.

I betragtning af vanskeligheder og omkostninger ved at fremskaffe brændselolie med lavt svovlindhold må forholdsregler til begrænsning af oliers svovlindhold således iværksættes etapevis og under hensyntagen til, hvor behovet for en nedbringelse af svovldioxid-emissionen er størst.

Denne fremgangsmåde anvendes som bekendt allerede i Norge og Sverige og må forventes iværksat også i Danmark i en nærmere fremtid.

Det foreliggende medlemsforslag motiverer ønsket om begrænsning af udsendelse af svovldioxid i luften med blandt andet norske undersøgelser konstatering af øget surhedsgrad i nedbøren, der kan medføre tab for skov- og jordbrug. Denne betragtning kan næppe umiddelbart overføres på danske forhold på grund af den danske jordbunds store kalkindhold.

Som det fremhæves i motiveringerne til medlemsforslaget, anses det fra norsk side for bevist, at hovedparten af svovldioxidindholdet i luften i Norden stammer fra britiske og mellemeuropæiske industrier.

Dette forhold må yderligere tilskynde til gennemførelse af målinger og undersøgelser til belysning af den lokale svovldioxid-emission i de nordiske lande, forinden man gennemfører særskilte nordiske foranstaltninger. Sådanne målinger er udført i Sverige og i et vist omfang i Danmark, Norge og Finland, men mere omfattende målinger er planlagt, og det vil være naturligt at afvente resultatet heraf.

På nordisk initiativ vil endvidere blive iværksat et intereuropæisk program til måling af svovldioxid-emissionens omfang og bevægelser i luften over Vest- og Nordeuropa samt Skandinavien. Dette måleprojekt vil også kunne bidrage til at belyse forureningsgraden af luften i de nordiske lande.

Med dette som baggrund ville et nordisk forslag til FN's miljøkonference i Stockholm 1972 om iværksættelse af yderligere internationale målinger være et værdifuldt bidrag til øget internationalt samarbejde på forureningsbekæmpelsens område.

København, den 8. oktober 1971

Oliebranchens fællesrepræsentation

Knud Petersen

Direktør

Selskabet for Sundhedsplejen har i skrivelse den 12 oktober 1971 förklarat sig tillstyrka förslaget.

Motorbranchens Fællesråd har i skrivelse den 30 september 1971 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Forenede Danske Motorejeres og Kongelig Dansk Automobil Klubs Fællesudvalg har i skrivelse den 30 september 1971 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

F i n l a n d

Statsrådets kansli har i skrivelse den 18 oktober 1971 förklarat sig instämma i delegationens för miljövård yttrande av den 18 oktober 1971 (se nedan).

Handels- och industriministeriet:

I punkt 1 i förslaget föreslås, att de nordiska regeringarna snarast måtte vidtaga åtgärder för att minska utsläppen av luftförorenande svaveldioxid i luften och för att dämpa skadeverkningarna av dessa, och i punkt 2 föreslås, att en gemensam nordisk ståndpunkt i denna fråga skulle utformas till FN:s konferens i Stockholm 1972.

Den i luften förekommande svaveldioxidens direkta skadliga inverkan på människans hälsa har rätt obestridligt kunnat konstateras bl. a. i vissa stora industri- och bosättningstätorter i Mellaneuropa och England, där sjukdomar i andnings- och blodomloppsorganen hos människorna och därav föranledd dödlighet tydligt ökade vid långvarig dimmig väderlek. Undersökningarna har även visat, att svaveldioxiden i luften dessutom har många andra skadliga inverknings på naturen och människans levnadsmiljö. I Finland är olägenheterna av svaveldioxiden än så länge lokala och därigenom begränsade och luften i vår omgivning är sålunda ännu rätt ren. Det bör likväl beaktas, att svaveldioxiden bibehålles oförändrad i luften en rätt kort tid. Den har en benägenhet att ganska snabbt oxidera till svaveltrioxid och i närvaro av fukt förvandlas den till svavelsyra. Följden härav är, att en fortgående långvarig verkan även av en låg halt av svaveldioxid kan ha till följd en surhetsökning i marken och i vattendragen som kan bli skadlig. Sålunda är det av vikt att en kontroll av svaveldioxiden och samtidigt även av andra i luften förekommande föroreningar är ordnad på en vitt omfattande

internationell bas. I fråga om Finland kan såsom ett sådant arrangemang nämnas, att Världshälsoorganisationen (WHO) har utsett institutet för arbetshygien till nordiskt samarbetscentrum för undersökning, övervakning och kontroll av en världsomfattande luftvård. Det må konstateras, att det icke ännu har utretts hur mycket av de i det nordiska luftrummet förekommande svavelföreningarna som härstammar från Mellaneuropa och England. Handels- och industriministeriet önskar här framhålla, att man fortgående bör undersöka och noggrant följa med luftföreningen i allmänhet och dess skadliga verkningar. Ministeriet är av samma åsikt som förslagsställarna om att man i de nordiska länderna måste börja minska mängden av svaveldioxidutsläpp i luften oberoende av de samtidiga undersökningarna angående luftens förorening. Svavlets avlägsnande från oljan och särskilt från den tunga brännoljan för med sig egna tekniska problem och inverkar i alla fall höjande på oljepriset. På samma sätt bidrar bl. a. det svavel som erhålles från kiselmalmer och stenkol till att öka svavelproblemen. Sålunda torde varje land vara tvunget att finna för sig lämpliga förfaringssätt för handhavandet av sitt svavelproblem. I de nordiska länderna är svavelproblemet likväl i så många avseenden likartat, att det finns motiverade förutsättningar för samnordiska ståndpunktstaganden i denna fråga.

Helsingfors den 29 september 1971

Arne Berner

Handels- och industriminister

Tauno Heikonen

Biträdande
avdelningschef

Ministeriet för inrikesärendena, allmänna och kommunala avdelningen:

Ministeriet för inrikesärendena meddelar högaktningfullt såsom sitt utlåtande, att man borde vidtaga åtgärder för att förhindra de av svaveldioxid föranledda luftföreningarna. Enligt experters uppfattning orsakas denna förorening i Finland huvudsakligen av härstädes vidtagna åtgärder, vilket beror på landets avlägsna läge. Då man emellertid ännu inte, som ur medlemsförslaget även framgår, med säkerhet kunnat fastställa att de i luften förekommande svavelföreningarna inte härstammar utifrån, föreligger inte hinder därför, att frågan undersöks och att man antar en gemensam nordisk ståndpunkt i ärendet.

Helsingfors den 3 november 1971

Arno Hannus

Kanslichef, regeringsråd

Veikko Kangas

Regeringsråd

Lant- och skogsbruksministeriet¹:

I Nordiska rådets medlemsförslag omnämnd försurning av nederbörden förorsakad av svaveldioxid har också kunnat konstateras i Finland. Sådan av svavelföreningar förorsad nederbörd är skadlig förutom genom att göra extraktionen av växtnäringsämnen ur marken snabbare också genom att direkt verka skadligt på växtbeståndet. Ytterligare bör man fastställa, att svavelföreningarna också gör metallernas korrosion snabbare. Av denna anledning bör man ta en allvarlig ställning till åtgärder som avser att hindra utsläppen av svaveldioxid i atmosfären, i synnerhet när man ytterligare beaktar de av svaveldioxiden förorsakade riskerna för hälsan.

Mängden av svaveldioxid i nederbörden är enligt för närvarande tillgängliga utredningar i Finland inte ännu av en betydande storleksordning. Detta torde närmast bero på att en betydande del av svavelföreningarna i luften härstammar från utanför Skandinavien, från mellersta Europa och England, och Finland ligger långt borta från dessa nedsmutsningscentra. Finland har emellertid ansett det vara skäligt att delta i de av OECD företagna luftföroreningsundersökningar, som avser nedsmutsningarnas fjärrvandring i atmosfären. Det koordinerande ämbetsverket i Finland på detta område är meteorologiska institutet. De till sagda forskningsprojekt hörande undersökningarna kommer att igångsättas i Finland år 1971. Redan i år har emellertid vattenstyrelsen inlett en hela landet omfattande utredning av nederbördsvattnets kvalitet i Finland. Denna utredning kommer att också ge upplysningar om svavlets och försurningens mängder.

Då det är uppenbart, att internationellt samarbete är i fråga om åtgärderna mot svavelföreningarna i luften en grundförutsättning för hela verksamhetens framgång, bör alla initiativ som avser åstadkommande av sådant samarbete enligt finska lant- och skogsbruksministeriet anses som rätta och värda att understödjas. Samtidigt borde man emellertid i alla nordiska länderna fästa allvarlig uppmärksamhet även vid lokala åtgärder för minskning av svavelhalten i luften. Som sådana kan nämnas bl. a. minskandet av brännoljaernas svavelhalt samt kontrolleringen av storkonsumenternas såsom t. ex. kraftverks och värmecentralers svavelutsläpp i luften. Efter att man gjort framsteg i fråga om svaveldioxiden, borde Nordiska rådet också ta ställning även till övriga luftens förorenande ämnen. Såsom mål borde man ha samnordiska normer för tillåtna halter. I dessa normer borde man fästa särskild uppmärksamhet vid luftvårdens primära ändamål, vilket är upprätthållandet av luftens kvalitet i hälsoavseendet klanderfri.

Vad det i förslaget framförda önskemålet om utformningen av en gemensam nordisk ståndpunkt vid FN:s konferens om den mänskliga

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

miljön i Stockholm år 1972 angår, är detta utan tvivel med tanke på sakens internationella karaktär det rätta sättet att med tillräcklig vikt uppta frågan som föremål för allmän uppmärksamhet.

Helsingfors den 5 oktober 1971

P. O. Väisänen
Avdelningschef

Seppo Havu
Byråchef

Statens kommission för skyddande av luften och avvärjning av buller¹:

Allmänt

De viktigaste källorna för luftens föroreningar i Finland är trafiken och industrin. Härtill bör tilläggas produktionen av värme- och elektrisk energi samt avfallstjänsten som också förorenar luften.

Internationellt sett är Finlands industri närmast liten eller medelstor. Den är närmast förlagd i södra och mellersta Finland. Vid karakterisering av anläggningarnas placering bör man dock konstatera, att förekomstvariationen för luften förorenande anläggningar vid decenniumskiftet befann sig mellan 0,001—0,210 fabriker/1 000 km². Den högsta frekvensen fanns hos metallframställningsindustrin och den lägsta hos halvcellulosaindustrin.

Finlands motorfordonspark omfattade under motsvarande period 755 000 bensindrivna och 73 000 dieseloljedrivna bilar. Personbilsbeståndet i förhållande till invånartalet var i hela landet 155 bilar/1 000 invånare och i Helsingfors 168 bilar/1 000 invånare, vilka siffror är dock tämligen låga i jämförelse med bilfrekvensvärdena i USA, Belgien och t. o. m. i Sverige.

De olika föroreningarnas årliga emissioner framgår av figur 1 (*här ej tryckt*).

Enligt figur 1 utgör trafiken nästan den enda orsaken till kolmonoxidens (CO) samt industrin och eldningen till svaveloxidens (SO_x) och fasta föroreningars (partikulat) förekomst. Av gaserna är kolmonoxidens och svaveloxidernas andel kvantitativt störst. Det må dock konstateras, att de här angivna procenttalen bör granskas med förståelse, emedan man i beräkningarna på intet sätt tagit i betraktande föroreningens emissionshöjd, rolltid i luften eller omständigheter sammanhängande med dess lokala fördelning, förvandling och bortfall.

I Finland har nedsmutsningsolägenheterna hittills varit lokala och skador har lidits närmast av växtligheten och konstruktioner, och även bostadsmiljöns trivsamt har ställvis minskat.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Luftens svavelhalt

Av resultaten av luftundersökningar som företagits av Institutet för arbetshygien kan man sluta, att en övervägande del av svavelföreningarna inom vårt lands område härstammar från källorna i eget land. Vad det i förslaget A 328 berörda svaveldioxidproblemet beträffar, betonar man från Finlands synpunkt fjärrtransporteringen i allmänhet i en alltför hög grad på bekostnad av den lokala nedsmutsningen. Ytterligare betonar man även i förslaget rätt ensidigt svaveldioxiden, vilken är bara en av de talrika föroreningarna i luften och vars luftroll är så kort, att den hos oss möjliga av mellan- och västeuropeiska industriområden emitterade svaveldioxiden i intet fall förekommer i sin ursprungliga gasform utan den har oxiderats och till en övervägande del eliminerats och fallit ned som sulfat.

För utredning av denna fjärrtransporteringsfråga har Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD) avfattat ett projekt som kommer att förveckligas i medlemsländerna åren 1972—1974 och genom vilket svavelverkningarna de västliga länderna emellan torde kunna utredas. Redan för närvarande kan man jämförelsevis förbindligt bevisa, att de nordiska ländernas skogsproduktion inte ens i nära framtid kommer att minska av fjärrtransporterad svavel, och att sådan minskning allra minst skulle förekomma i Finland.

Inom de stads- och industriområden i Finland, där halten av svaveldioxid och andra föroreningar i luften är på ett eller annat sätt betydligt hög i förhållande till nedsmutsningen i allmänhet, beror detta utslutande på områdets inre utsläpp av föroreningar. I nära sammanhang med svaveldioxidfrågan står även de skadliga verkningarna av andra gaser samt av svävande och fallande partikelfördelade material (partikulat). För att eliminera dessa olägenheter är det den viktigaste uppgiften för det samhällseliga skyddandet av luften att effektivisera och modernisera lagstiftningen för skyddandet av luften, varigenom olägenheterna kan minskas, avvärjas och helt elimineras.

Internationellt arbete för skyddandet av luften

I fråga om det internationella skyddandet av luften är det skäl att konstatera, att aktiviteten mellan staterna inom detta område håller på att stiga och att Finland rätt aktivt tagit del i arbetet. Vid lösandet av omfattande internationella problem angående luften är våra verkningsmöjligheter uppenbarligen rätt begränsade, och vi har knappa mobiliserbara resurser, av vilken anledning vår egenartade andel inte lätt kan komma till synes. Oberoende av det eventuellt obetydliga fjärrinflytandet till orenheten av luften i vårt land bör vi på det internationella luftskyddandets grunder med alla tillgängliga medel sträva till en positiv inställning till uppbyggande förslag och sluta avtal med liknande verk-

ning. Under dessas mask får man emellertid inte uraktlåta förverkligandet av de redan nämnda nationella luftskyddsmålsättningarna.

Under iakttagande av ovannämnda synpunkter anser kommissionen för skyddandet av luften och avvärjning av buller det ställda förslaget vara med förbehåll motiverat och föreslår, att Nordiska rådet

vid behandlingen av medlemsförslaget A 328/s måtte taga i betraktande alla betydande möjliga luftföroreningar grannländer emellan

vid övervägandet av fjärrsvavelfrågan måtte fästa uppmärksamhet vid möjligheterna av sagda OECD-projekt att ge en verklighetstrogen bild av situationen

vid avfattandet av eventuella rekommendationer och avtalsutkast måtte grundligt utreda de med ifrågavarande angelägenhet sammanhängande luftskyddssynpunkterna och sammanhangen med den övriga miljövården, för att förverkligandet av de nationella skyddsändamålen inte skall fördröjas och de självständiga skyddsintressena riskeras.

I fråga om detaljerna står vi Er gärna till förfogande.

Helsingfors den 25 oktober 1971

Martti J. Karvonen
Professor

Arvo Laamanen
Docent

Statens tekniska forskningsanstalt:

Vid ministeriet för inrikesärendena i Finland och detsamma underlydande sakkunnigorgan, bl. a. statens kommission för skyddandet av luften och avvärjning av buller, föreligger som bäst en lag och förordning om luftvård för slutberedning. Nordiska rådets rekommendationer till regeringarna håller således redan på att rätt långt förverkligas för Finlands vidkommande. För att nå målsättningen för luftvård är internationellt samarbete emellertid nödvändigt. Vid behandling av frågor rörande vittomfattande luftvård vore det uppenbarligen förmånligt, om de nordiska länderna skulle ha gemensamma färdiga synpunkter.

Det är skäl att i de nordiska länderna påskynda en begränsning av utsläppen av svaveloxider, då en lösning av denna fråga och en saklig bestämning av normer är mycket arbetsdryg och tidsödande. Dessa åtgärder är förknippade bl. a. med invecklade nationella och internationella teknisk-ekonomiska frågor.

Statens tekniska forskningsanstalt stöder Nordiska rådets rekommendation i saken.

Helsingfors den 23 september 1971

P. Jauho
Generaldirektör

P. Henriksson
Byråchef

Delegationen för miljövård:

För ett helhetsbetonat luftskydd har svaveldioxidutsläppen blivit det allvarligaste problem som man känner till. Delegationen för miljövård förenar sig om den i Nordiska rådets medlemsförslag A 328/s framförda uppfattningen, att svaveldioxid som i atmosfären oxideras till svavelsyra kan förorsaka försurning av vattnen och jordgrunden samt förändring och utarmning av näringssalterna i jorden. Svavelsyran torde också vara den mest betydande korrosionsfaktorn i det fria. Enligt i Sverige gjorda beräkningar kan man uppskatta, att korrosionsförlusterna genom svaveldioxid årligen uppgår till några hundra miljoner mark. Från hälsosynpunkt hör svaveldioxiden till de farligaste luftföroreningarna. Till dessa olägenheter kommer ytterligare svaveldioxidens direkta inverkningar på vegetationen.

I Finland kan den mängd svavel som årligen kommer ut i luften enligt olika beräkningar uppskattas till 250 000—300 000 ton, vilket omvandlat till svaveldioxid är 500 000—600 000 ton och till svavelsyra, som alltid är slutresultatet av svavelutsläpp i atmosfären, 750 000—900 000 ton. Några uppgifter om, i vilken mån svaveldioxid eller svavelsyra transporteras i atmosfären till från annat håll, finns ännu icke. Omkring en tredjedel av svaveldioxidutsläppen i Finland beräknas komma från cellulosaindustrin. Största delen av svavlet härstammar från fossilt bränsle, speciellt olja. Den tunga brännoljans andel som källa för den svaveldioxid som kommer ut i atmosfären är något större än alla de övriga källornas tillsammans.

Det är möjligt och till och med sannolikt, att svaveldioxid och svavelsyra med luften transporteras till Finland från platser utanför vårt land. För vårt lands luftskydd är det dock avgörande, vad man här gör för minskande av svaveldioxidutsläppen. Åtgärder som kommer i fråga är bl. a. följande:

den tunga brännoljan ersättes i så stor utsträckning som möjligt med andra energikällor, bl. a. naturgas och atomkraft;

användningen av tung brännolja begränsas så, att denna olja används enbart som energikälla för de stora kraftverken och industriföretagen, och krav ställes på att nämnda inrättningar avlägsnar svaveldioxiden och andra luftföroreningar ur rökgaserna;

svavlet avlägsnas eller rättare sagt tillvaratas, ur alla oljeprodukter vid oljeraffinaderierna;

svaveldioxid och andra föroreningar avlägsnas ur rökgaserna från cellulosaindustrins förbränningsanläggningar för avlut.

Alla dessa åtgärder torde bli nödvändiga inom kort. I Finland torde de viktigaste åtgärderna på längre sikt vara att dirigera energipolitiken i enlighet med luftskyddets fordringar samt att rena rökgaserna från förbränningsanläggningar och kraftverk. Den mest brådskande åtgärden

är dock ett successivt nedbringande av svavelhalten i tung brännolja, ty det synes tills vidare vara omöjligt att avstå från den tunga brännoljan som energikälla.

På grund av det ovan anförda anser delegationen för miljövard, att åtgärder mot luftförorening genom svaveldioxid är nödvändiga i de nordiska länderna och brådsökande, och att gemensamma nordiska åtgärder är på sin plats, ävensom strävanden för åstadkommande av ett gemensamt ställningstagande i denna fråga med sikte på den miljövardskonferens som Förenta Nationerna håller i Stockholm i juni 1972.

Helsingfors den 18 oktober 1971

Delegationen för miljövard

V. O. Mäkinen

Viceordförande

Olli Ojala

Planerare

EKONO, Energiförsörjningsbyrån:

Enligt vår åsikt är denna fråga mycket aktuell och synnerligen viktig. Förslagets innehåll var dock mycket allmänt avfattat.

Därför föreslår vi, att frågan undersöks vidare mycket noga. I synnerhet föreslår vi uppgörandet av utrednings- och undersökningsprogram samt konferenser mellan vederbörande personer, så att frågan kan ses mera konkret.

Helsingfors den 22 september 1971

EKONO, Energiförsörjningsbyrån

Matti O. Koskinen

Kaarlo Kirvelä

Avdelningschef

Finlands kommunalförbund¹:

Emedan förbundet såsom kommunernas centralförbund saknar egentlig sakkunskap inom branschen, är det icke möjligt att ta ställning till frågan hur stor den i förslaget berörda nedsmutsningsgraden eller -risken är t. ex. för Finlands del för närvarande eller i nära framtid. De i förslagets motiveringar angivna uppgifterna om de möjliga skadeverkningar, som ifrågakvarande nedsmutsningsföreteelse har, ger enligt vår åsikt emellertid upphov till en skyndsamt grundlig utredning av

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

frågan. Det skulle uppenbarligen vara till förmån för undersökningens utförande om den kunde företagas såsom en samnordisk uppgift. Åtminstone Finland, vars nationalekonomi relativt sett mera än de övriga nordiska ländernas är beroende av de produktionsområden som närmast skulle beröras av nedsmutsningsverkningarna, har inte råd att hålla sig undan från ett sådant utredningsarbete.

Helsingfors den 31 augusti 1971

Finlands kommunalförbund

Paavo Pekkanen

Förbundets direktör

Pentti Vataja

Avdelningschef

Stadsförbundets byrå:

Man har först nyligen börjat fästa uppmärksamhet vid de problem utsläppen av svaveldioxid orsakar. Av att problemen är nya följer, att man inte tillräckligt och åtminstone inte allmänt känner till hur allvarliga de är och vilka lämpliga motåtgärder som kunde komma i fråga. Förutom de i förslagets motivering påtalade skadeverkningarna medför svaveldioxid ekonomiska förluster som en följd av korrosion.

Av svaveldioxid orsakad luftförorening kan bero på lokala föroreningskällor eller det kan röra sig om utsläpp transporterade annorstädes ifrån, antingen från grannländerna eller från längre bort belägna områden. Också i Finland har man tidvis kunnat förmärka SO₂-föroreningar, som sannolikt kommer till landet från sydväst. Såsom en lokal företeelse har svaveldioxidhalten under de senaste vintrarna stigit till en oroväckande hög nivå bl. a. i Helsingfors. Att få en fullständig bild försvåras av de ringa kontrollundersökningarna.

Ifall inte åtgärder för att begränsa utsläppen vidtas kan det emotses, att åtminstone de lokala missförhållandena ytterligare förvärras.

Till denna utveckling synes leda bl. a. den rådande prisutvecklingen beträffande bränslen. Såsom motåtgärder kommer såväl användningen av svavelfattigt bränsle som olika tekniska förbättringar i fråga.

Då olika motåtgärder prövas borde man vara på det klara med den önskade målsättningens nivå. I Finland gäller dock inte ännu normer på luftvårdens område. Däremot förekommer vissa inofficiella rekommendationer. Emedan förverkligandet av motåtgärder tar sin tid och målet måste eftersträvas i etapper, borde man snarast möjligt åstadkomma ett program för motåtgärderna och för dess förverkligande nödvändiga bestämmelser.

Betydelsen av annorstädes ifrån till landet i luften transporterad svaveldioxid är i Finland mindre än i de skandinaviska länderna. Med beaktande av svaveldioxidens uppenbart allvarliga följder vore det enligt Stadsförbundets byrå ändå på sin plats att förfara på det sätt som hemställs i medlemsförslaget.

Helsingfors den 24 september 1971

Stadsförbundets byrå

L. O. Johanson

Verkställande direktör

Ilkka Huuhtanen

Överingenjör

Finlands industriförbund¹:

Den mest märkbara källan för svaveldioxid är den olja som användes för uppvärmning och för energiproduktion och naturligt är, att uppmärksamheten vid planeringen av i förslaget avsedda åtgärder i främsta rummet riktar sig mot det svavel som ingår i den tunga eldningsoljan.

På marknaden finns råolja, vars svavelhalt är anmärkningsvärt låg, men då dylik olja utgör mindre än 10 procent av världproduktionen, kan den vägen avgörande lättnad i svaveldioxidproblemet icke erhållas. Om man önskar vidta effektiva åtgärder för att minska den svaveldioxid som härstammar från eldningsoljan bör svavlet avlägsnas före oljans användande eller också bör reningsåtgärderna riktas mot avgaserna. På båda dessa sektorer utföres ett intensivt forskningsarbete, men enligt reningsteknikens nuvarande nivå är kostnaderna för vardera förfaranden så höga, att eldningskostnaderna med användande av tung eldningsolja skulle stiga med cirka 30 procent. En sådan ökning av de kostnader, som härrör från användningen av eldningsolja, understryker starkt de internationella konkurrenspolitiska synpunkter som ansluter sig till en lösning av detta slag, liksom även de svårigheter som föranledes av ensidiga åtgärder för ifrågavarande skadliga påföljders avlägsnande.

De skador, som svaveldioxiden förorsakar kunde naturligtvis, i den mån de härrör sig från olja som användes för energiproduktion, övervinnas genom att övergå till sådana energikällor, t. ex. jordgas eller atomkraft, vilkas användning icke åstadkommer avfall av ifrågavarande slag. Denna möjlighet till lösning, som åtminstone med tanke på ett snabbt förbättrande av läget är rent teoretiskt, är av energipolitisk art och undandrar sig som sådan ett ställningstagande med stöd av miljöskyddsargument.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

I luften förekommande svaveldioxid, som inverkar försurnande på vår jordmån och våra vattendrag, härstammar med all sannolikhet till övervägande del från källor som befinner sig utom landets gränser. Enligt vissa uppgifter utgör svaveldioxidutsläppen i Finland cirka 440 000 ton per år och i hela Norden sammanlagt cirka 1 700 000 ton per år, medan enbart utsläppen i Västtyskland och England uppskattas utgöra respektive 4 500 000 och 6 000 000 ton per år.

Det svaveldioxidproblem, som kan bemästras med nationella åtgärder är sålunda relativt blygsamt och då man beaktar eventuellt vidtagna åtgärders verkan på våra produktionskostnader och genom dem på vår internationella konkurrensförmåga synes skäl icke föreligga att inom Norden ensidigt vidta åtgärder för att minska svaveldioxidhalten i luften.

De nordiska länderna bör däremot med all kraft främja uppkomsten av internationella överenskommelser i detta syfte och klart ge uttryck för sin villighet att för egen del bära de bördor som ett dylikt arrangemang kan föranleda.

Helsingfors den 20 september 1971

Finlands industriförbund

Olli Ikkala

Finlands kraftverksförening r.f.:

Det är uppenbart, att skadorna som förorsakas av luftföroreningar tilltar även i Norden och att man inom kort bör skrida till bl. a. SO₂-emissionsbegränsande åtgärder. Åtgärderna skall möjliggöra och säkerställa energiförsörjningen.

Än har dock inte undersökts tillräckligt de egentliga skador, som luftens svaveloxider förorsakar i de förhållanden som råder i Norden, och inte heller, hur lägre eller större svaveloxidhalter inverkar på skadorna. Vidare behövs också tilläggsuppgifter om hur gaserna cirkulerar i atmosfären i en skala av hela kontinenten och lokalt. Forskningsverksamhet, och speciellt en samnordisk forskningsverksamhet, behövs sålunda innan man definitivt kan besluta, vilka åtgärder är nödvändiga och tillräckligt effektiva för avskaffandet av skadorna. Det är viktigt, att forskningen leds och koordineras så, att den klarlägger både nationella och internationella problem.

Vid kraftverk som använder fossila bränslen kan en minskning av svaveldioxidemission nås på två olika sätt: antingen användes svavelfattigt bränsle eller svavlet avlägsnas på kraftverket innan rökgaserna släpps i luften.

Svavelfattigt bränsle finns inte att uppbringa i sådana mängder som skulle motsvara totalbehovet. Såsom känt är, har det förekommit stora fluktuationer på marknaden för tungt flytande bränsle, och några garantier för fortsatt tillgång till svavelfattigt tungt flytande bränsle finns inte. Det förekommer endast litet i naturen, och våra moderna raffinaderier kan inte i tillräckliga mängder avlägsna svavel från de tunga oljefraktionerna.

I industriländerna pågår en livlig forskning om hur man skall avlägsna svavel från rökgaserna på kraftverken. På marknaden finns dock ännu inte någon metod, som har befunnits användbar för kraftverksförhållanden eller i kraftverkskala.

Såsom en förutsättning för en fortsatt verksamhet bör man anse, att svavel som avlägsnats från rökgaserna kan tillvaratas i brukbart skick utan att härvid förorsaka annan skada åt omgivningen.

Kraftverksföreningen understöder de klämmor som gjorts i förslaget A 328/s i Nordiska rådet, men, hänvisande till vad ovan framförts angående otillräckligheten av svavelfattigt bränsle och att man i praktiken ännu inte löst hur svavel avlägsnas från rökgaser, anser föreningen, att förhastade åtgärder inte kan låta bli att riskera vår elenergiförsörjning. Vi skulle nu, till exempel, inte ha några reala möjligheter att i praktiken följa de begränsningar av svavelhalten i eldningsolja som gäller i Sverige.

Helsingfors den 5 oktober 1971

Finlands kraftverksförening r. f.

Lauri Hotinen

Pentti Alajoki

Finska träförädlingsindustriernas centralförbund¹:

De iakttagelser och forskningsresultat, som hittills gjorts, tycks visa att den ökade surheten i regnvattnet, som förorsakas av svaveldioxid, är ett problem som fordrar allt mer uppmärksamhet. Även för träförädlingsindustrin själv är frågan viktig på grund av därtill förknippade för skogstillväxten viktiga synpunkter. Då ärendet betraktas från Finlands synpunkt måste emellertid tas i beaktande, att åsikterna om ärendets vidd och natur i finska förhållanden avviker något från de skandinaviska åsikterna i initiativet. Konstateras kan även, att de senaste svenska värderingarna av företeelsens vikt för skogstillväxten även i Skandinaviens södra delar är väsentligt försiktigare än de i initiativet

¹ Yttrandet översatt från finska.

framförda åsikterna. Dessa synpunkter i och för sig gör emellertid inte svaveldioxidfrågan tvistig.

Som huvudskyldig till att luftens svaveldioxidmängd ökat, betraktas svavelhalten i den brännolja som alltmer används till värmealstring. Emedan det på världsmarknaden finns olja som av naturen har låg svavelhalt i mycket begränsad omfattning, bör de preventiva åtgärderna riktas endera på att minska oljans svavelhalt — vilket i princip verkar vara det förnuftigaste — eller att avlägsna den vid brännandet i rökgaserna uppstående svaveldioxiden, men utvecklingen av åtgärderna måste ännu betraktas som halvfärdig. Tills vidare verkar det som om de metoder man håller på att utveckla, skulle betyda en förhöjning med 25—30 procent på brännoljepriserna och sålunda en väsentlig ökning av kostnaderna för värmeenergin. Det är således tillis vidare fråga om en så betydande affärs- och nationalekonomisk kostnadsfaktor, att dess inverkan på bl. a. den internationella konkurrenskraften måste klarläggas noggrant och tas i beaktande vid övervägandet av åtgärder.

Ur träförädlingsindustrins synpunkt måste svaveldioxidfrågan även betraktas som ett problem förknippat med avfallslutens brännande vid cellulosakokningen. Genom att tillvarata den vid virkets kokning upplösta värmeenergin d. v. s. genom användning av den indunstade avfallsluten som bränsle, täcks största delen av värmeenergiebehovet vid cellulosatillverkningen. Framför allt vid fabriker som använder kalciumbisulfitmetoden — de flesta sulfitcellulosafabrikerna i Finland — har brännandet av denna avfallslut förorsakat ett svaveldioxidproblem, som är betydligt större än vid användning av enbart olja vid värmealstring.

Kalciumbisulfitfabrikerna släpper ut uppskattningsvis c:a 150 000 ton svaveldioxid i året. För dess tillvaratagande eller oskadliggörande finns för tillfället inga användbara metoder. Problemet kan skötas tillfredsställande i detta nu enbart genom att byta koksätt d. v. s. genom att övergå från kalcium till s. k. lösliga baser, magnesium- eller natriumsulfitkok, i samband med vilka det är möjligt att tillvarata svaveldioxiden. Denna processförändring är dock så kostsam att den är otänkbar som endast en miljöskyddsåtgärd. Utvecklingen håller emellertid av andra orsaker på att gå mot nämnda processförändringar — flera övergångar har redan hittills skett — så att småningom kan man vänta att problemet kommer att bli mindre på grund av den tekniska utvecklingen. I anledning av denna utvecklings natur är det emellertid inte möjligt att fastställa en exakt tidtabell.

Vid granskandet av sulfitavfallslutens brännande måste man understryka dess betydelse som en tillvaratagningsmetod, vilken mer än någon annan åtgärd har minskat det avfall som hamnar i våra vattendrag. Dess betydelse för vattenskyddet under de senaste åren har allt mer poängterats även av de krav som vattenskyddsmyndigheterna ställt, och vilka siktar på en allmän ökning av avfallslutens tillvaratagande och på

byggande av de fåtaliga avdunstningsanläggningar som tills vidare avsaknas. Det är skäl att hoppas, att den tekniska utvecklingen kommer att avlägsna denna konflikt mellan vatten- och luftskyddsmålsättningarna.

Finska träförädlingsindustriernas centralförbund anser det i alla fall vara nödvändigt att framlägga även denna del av svaveldioxidfrågan, som fordrar en skild granskning, då man överväger åtgärder för problemets begränsande och deras tidtabell.

Då man förutom de ovannämnda för vår internationella konkurrenskrafts bevarande viktiga synpunkter även måste ta i beaktande, att man med åtgärder enbart i de nordiska länderna troligen inte kommer att uppnå en väsentlig förbättring av de nackdelar som har framlagts i initiativet, anser Finska träförädlingsindustriernas centralförbund att de ensidigt nordiska åtgärdernas ändamålsenlighet är tvivelaktig. Däremot är det viktigt, att de nordiska länderna målmedvetet strävar efter att åstadkomma ett internationellt arrangemang och utvecklar sin egen åtgärdsberedskap för att underlätta det problem som svaveldioxiden förorsakar.

Helsingfors den 3 november 1971

Finska träförädlingsindustriernas centralförbund

Lauri Kirves

Oljebranschens centralförbund:

Oljebranschens centralförbund finner utförandet av förenämnda undersökning särdeles viktigt, på det att man skall kunna få en reell bas för vidare åtgärder i frågan. Såframt den i medlemsförslaget framförda uppfattningen därom, att brittiska och mellaneuropeiska industrier bär huvudansvaret för de svaveldioxidmängder som konstaterats åtminstone i de södra delarna av Skandinavien, är riktig, är det uppenbart, att det i medlemsförslaget avsedda gemensamma nordiska ståndpunktstagandet bör avse uttryckligen åstadkommande av internationella normer och avtal samt ett därtill anslutet övervakningssystem.

Med beaktande av den otrevliga och, då mängden ökar, rent av skadliga inverkan av i luften förekommande svaveldioxid, kan det redan innan förenämnda undersökning slutförts vara motiverat att bereda och på nordiskt plan träffa överenskommelse om åtminstone ett förslag till enhetliga europeiska rekommendationer och normer angående den svaveldioxidkoncentration som skall kunna anses tillåtlig. För de nordiska länderna enhetliga normer vore av värde jämväl så till vida, att dylika

enhetliga normer samtidigt skapar en bas för ett samnordiskt agerande på det internationella planet då det gäller att planera åtgärder för nedbringande av i luften förekommande svaveldioxid.

Vad särskilt beträffar finländska förhållanden, har man icke härstades åtminstone hittills i tillräcklig utsträckning utfört mätning av i luften förekommande svaveldioxid. Det knappa materialet ävensom det faktum, att inhämtat undersökningsmaterial behandlas långsamt, medför enligt centralförbundets uppfattning att man för Finlands vidkommande icke i detta skede kan få fram någon fullständig bild över läget och icke heller några tillräckligt färska data. Då uttryckligen färska, dagsaktuella data och en fortlöpande kontroll av läget på olika orter utgör en grundförutsättning för planering av åtgärder som syftar till minskning av svaveldioxidmängderna, borde statsmakten för förenämnda undersökningar anslå tillräckliga medel.

Till och med de undersökningar, som i Finland hittills utförts, utvisar likväl, vid jämförelse med i andra länder erhållna undersökningsresultat, att i Finland påträffade svaveldioxidmängder i genomsnitt är lägre än motsvarande mängder i övriga västeuropeiska länder.

Av den inhemska, totala årliga svaveldioxidemissionen i Finland (368 800 ton) härrör t. ex. enligt en av Fonden för Finlands självständighetsjubileumsår 1967 (SITRA) utförd undersökning (SITRA B 2) rent av 230 000 ton från industriell verksamhet (i främsta rummet cellulosaindustri), medan blott 134 000 ton härrör sig från bränslen. Av den inhemska svaveldioxidemissionen i luften hänför sig sålunda i Finland blott 35 procent från bränslen (antingen kol eller olja), medan motsvarande värde för t. ex. Sverige är 60 procent och i USA rent av 80 procent. Denna jämförelse utvisar tydligt, att bränslet i fråga om ökad svaveldioxidkoncentration i luften i Finland spelar en betydligt mindre roll än vad som i allmänhet i övriga länder är fallet. Ätminstone i finländska förhållanden bör man förty, då man går in för att minska från inhemska emissionskällor härrörande svaveldioxidmängd i luften, fästa primär uppmärksamhet vid annan verksamhet än bränslen. Av den svaveldioxidemission, som härrör sig från bränslen, kan till yttermera visso blott en del tillskrivas olja.

Då förslagsställarna likväl i sitt medlemsförslag som en möjlighet att minska svaveldioxidmängden i luften nämner utfärdande av särskilda föreskrifter angående i eldningsolja tillåten största svavelhalt, vilken begränsning redan gäller bl. a. i vissa svenska städer, erinrar Oljebranschens centralförbund, att det åtminstone icke för den lätta brännoljans del, vars svavelhalt i praktiken varierar mellan 0,2 och 0,7 viktprocent, föreligger orsak till särskilda åtgärder. Användningen av lätt brännolja är även relativt sett mest allmän på områden med utpräglad småhusbebyggelse och på orter, där antingen den ringa folkmängden

eller bosättningens spridning på ett relativt stort område håller svavel-emissionens verkningar inom rimliga gränser.

En eventuell begränsning av svavelhalten i brännolja borde sålunda gälla blott tung brännolja, som främst användes för energiproduktion inom industrin samt som energikälla vid elverk och fjärrvärmeanläggningar. Den tunga brännolja, som saluföres i Finland, har för närvarande en svavelhalt på i genomsnitt 2,5 procent, och dess andel av den totala brännolförbrukningen utgör c:a 57 procent. En väsentlig del av den tunga brännoljan användes likväl av kraftverk och fjärrvärmeanläggningar, vilka man i allmänhet strävat efter att placera så, att röken icke under vanligen förhärskande vindar driver in över bosättningscentra. Den återstående andelen är åter av sådan storleksklass, att en eventuell begränsning av svavelhalten i tung brännolja till t. ex. det gränsvärde på 1 viktprocent som gäller på vissa orter i Sverige, icke i praktiken i nämnvärd utsträckning skulle påverka luftens sammansättning i våra bosättningscentra. Fastän brännolförbrukningen stadigt ökar, kan man t. ex. genom fysisk planering och genom särskilda anordningar, som installeras i kraftverkens skorstenar, bibehålla svaveldioxidemissionen inom acceptabla gränser. Dylika åtgärder är till yttermera visso ofta jämväl mera effektiva än blott och bart en övergång till användning av lågsvavlig brännolja.

Då man överväger eventuella åtgärder i syfte att begränsa svavelhalten i den tunga brännoljan, bör man över huvud fästa allvarlig uppmärksamhet även vid de praktiska och ekonomiska konsekvenserna. Som en primär svårighet må här nämnas möjligheterna att erhålla en för landets totalbehov erforderlig mängd sådan råolja, som lämpar sig för framställning av lågsvavlig brännolja. Vår nuvarande huvudsakliga leverantör av råolja, Sovjetunionen, torde icke ha möjlighet att till oss leverera lågsvavlig råolja, varför man, såvida man i Finland går in för begränsning av svavelhalten i brännoljan, i motsvarande mån måste söka nya råoljeleverantörer. Tillgången på lågsvavlig råolja är likväl över huvud i världen begränsad, sådan olja kan erhållas främst blott från Afrika och Sydamerika. Möjligheterna att erhålla dylik råolja minskas ytterligare i praktiken alltefter det de stora konsumtionsländerna ställer strängare krav i fråga om svavelhalten i brännoljan. Härvid har man nämligen kunnat konstatera, att oljebolagen dirigerat sin lågsvavliga råolja uttryckligen till dessa marknader. En dylik åtgärd är i och för sig även förståelig, bl. a. då man beaktar befolkningskoncentrationen i de verkliga storstäderna och den totala svavelmängd som förorsakas av den därstädes använda stora brännoljemängden och härav följande svavelkoncentration i luften. De begränsade anskaffningsmöjligheterna innebär jämväl för nordiska förhållanden, att den lågsvavliga olja som kan erhållas, bör dirigeras uttryckligen till sådana

orter, där svavelmängden i luften av en eller annan orsak är exceptionellt hög.

Då man överväger införande av en eventuell begränsning rörande svavelhalten i tung brännolja bör man noga utreda en dylik åtgärds inverkan på nationalekonomin. Utöver handelspolitiska synpunkter måste man härvid ställa sig frågan, huruvida vår industri, utan att förlora sin internationella konkurrenskraft, kan åvälvas den kostnadsstegring en dylik åtgärd skulle medföra. Med beaktande av den stora omfattning, vari tung brännolja användes för eldningsändamål, skulle åtgärden även i betydande mån höja bostadskostnaderna och därigenom levnadskostnaderna.

Såvida svavelhalten i den tunga brännoljan skulle begränsas till t. ex. 1 viktprocent, kan man räkna med att det slutliga priset för ifrågavarande produkt skulle stiga med c:a 3 penni per kg, d. v. s. med c:a 22,5 procent. Denna prisstegring följer för det första av prisskillnaden på å ena sidan lågsvavlig och å andra sidan annan råolja ävensom av de tilläggskostnader som föranledes av för avlägsnande av svavel erforderliga processer. Ytterligare konstateras, att det åtminstone icke för närvarande i Finland finnes sådana anordningar, med vilka man kunde nedbringa svavelhalten i den tunga brännoljan. Såvida man skulle gå in för en begränsning av ovan avsett slag, skulle man sålunda åtminstone under en viss övergångsperiod tvingas importera den nödiga brännoljan som färdig raffinerad produkt direkt från utlandet.

Oljebranschens centralförbund konstaterar slutligen, att såväl svaveldioxidhalten i luften som jämväl övriga förhållanden i hög grad varierar både mellan de olika nordiska länderna som jämväl inom ramen för blott ett enda nordiskt land. Sålunda borde man noga pröva, huruvida man på samnordisk nivå har reella förutsättningar till annat än mera effektiv forskning inom denna bransch och för samfälliga åtgärder i syfte att åvägbringa ett internationellt norm-, avtals- och övervakningssystem. Frågan om i de olika nordiska länderna lokalt eventuellt erforderliga specialåtgärder torde bäst avgöras separat inom det ifrågavarande landet.

Helsingfors den 30 september 1971

Oljebranschens centralförbund

E. O. Soravuo

Henrik Lundsten

Finlands naturskyddsförbund¹:

I medlemsförslaget har den av svaveln föranledda luftföroeningen behandlats med sakkunskap. Finlands naturskyddsförbund har redan i flera sammanhang konstaterat, att den från fossiliska brännämnen, i synnerhet från oljan, härstammande svaveldioxiden utgör ett rätt betydande problem ur naturskyddets (miljövårdens) synpunkt. Finlands naturskyddsförbund förenar sig om de i medlemsförslaget nr A 328/s vid Nordiska rådet framförda motiveringarna om svavlets skadeverkningar. Förbundet konstaterar ytterligare, att en betydande olägenhet också utgörs av korrosionen av olika konstruktioner och historiska minnesmärken, vars hastighet mycket tydligt är beroende av luftens svaveldioxidhalt.

Enligt tillgängliga uppgifter utgör det årliga utsläppet av svavel i Finland omkring 300 000 ton, vilket motsvarar omkring 900 000 ton av det slutliga resultatet, svavelsyra. En del av denna mängd bärs utanför Finlands gränser, men å andra sidan förefaller det uppenbart att svaveloxidens fjärrvandring till Finland närmast äger rum från väst, sydväst och söder. Även från Finlands synpunkt tycks svavelfrågan alltså vara ett internationellt problem. Lösandet av svavelfrågan påkallar internationella åtgärder, som vilkas grundval det behövs ett internationellt avtal. Enligt Finlands naturskyddsförbunds åsikt borde man de nordiska länderna emellan sträva till ett gemensamt ställningstagande i svavelfrågan.

Finlands naturskyddsförbund påpekar ytterligare, både i samband med denna sak och generellt, att ett nordiskt lands eventuella anslutning till den europeiska gemenskapen kan vålla svårigheter för det nordiska samarbetet inom miljövården. Medlemskapen i den europeiska gemenskapen kan innebära bundenhet vid gemenskapsländernas miljövårdsprogram, vilket åter kan hindra ett sådant land att ingå avtal vilkas mål från miljövårdens synpunkt är bättre än den av den europeiska gemenskapen antagna ståndpunkten.

Enligt Finlands naturskyddsförbunds uppfattning strävar man ibland till att över svavelfrågan ge en sådan bild som om dess lösande borde inledas genom att ingå internationella avtal. Så nödvändiga som internationella avtal än är, anser Finlands naturskyddsförbund, att man åberopat deras nödvändighet i syfte att bromsa ensidiga nationella åtgärder. Emedan huvuddelen av de i luften på Finlands område förekommande svavelföreningarna härstammar med den största sannolikhet från utsläpp som äger rum på Finlands område, bör man i varje fall med det snaraste inleda begränsning av dessa utsläpp oberoende av när internationella avtal åstadkommes i denna sak. I Finland kommer sva-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

vel in i atmosfären i form av svaveldioxid huvudsakligen från oljeraffinaderier, brännoljor och från förbränningen av sulficellulosaindustrins avfallsvätska. De övriga svavelkällorna är till sin betydelse obetydliga. Över hälften och sannolikt åtminstone 60 procent av svaveldioxidutsläppen är på ett eller annat sätt förenade med användningen av olja som energikälla. Såsom de första nationella åtgärderna för minskning av den av svavel föranledda luftföroreningen kommer alltså i Finland i fråga om tillvaratagande av svavel vid oljeraffinaderier samt tillåtande av användningen av brännolja med riklig svavelhalt enbart vid sådana kraftverksenheter som avlägsnar svaveln från sina rökgaser. Det följer härav att oljans relativa andel som energikälla bör minskas.

Helsingfors den 14 oktober 1971

Finlands naturskyddsförbund

H. Ignatius

Viceordförande

Pirkko Linnilä

Sekreterare

Finlands fastighetsförbund r. f.:

I medlemsförslaget har de olägenheter, som svavlet i rökgaserna åsamkar vissa näringar samt deras inverkan på den allmänna trivseln i bostadsmiljön, ingående klarlagts. För att minska dessa skadeverkningar är det ändamålsenligt att man försöker minska det i rökgasnedfallet ingående svavlet.

Av ekonomiska orsaker kan man emellertid ej återgå till den SO_2 -halt som rådde i luften för ett århundrade sedan. Såvitt vi vet är svavlets menliga inverkningar i Finland under nuvarande förhållanden helt lokala och begränsar sig till stora bosättningscentras och industrins omedelbara närhet. Exempelvis den skada som vållas barrträden begränsas till en radie av någon kilometer från rökgaskällan. Det är av största vikt att undersöka huru stora de svavelhalter är, som förekommer inom olika områden i vårt land, och huru stora skador en viss SO_2 -halt åsamkar lant- och skogsbruket. Först härefter kan den teknisk-ekonomiska betydelsen av en sänkning av luftens svavelhalt beräknas.

De små och medelstora fastigheterna använder såsom bränsle lätt olja med låg svavelhalt, och de kan ej betraktas som naturförorenare. De stora fastigheterna, som använder tung brännolja, är jämnt fördelade över hela landet. Deras förorenande verkningar är sålunda relativt obetydliga. Verkligt oläglig förorening vållar de endast i industricentra. I dem är dock bostadsfastigheterna av liten betydelse, industrin förbrukar ju 3/4 av den tunga brännoljan och återstående 1/4 fördelas

på fastigheter landet runt. Den tunga brännoljans proportionella andel som värmeenergikälla minskas dessutom då nya värmekällor, såsom atomkraft och jordgas från Sovjetunionen, tas i användning.

Luftens svavelhalt kan ändamålsenligt minskas genom att man avlägsnar svavlet i den tunga brännoljan. Tekniskt kan detta genomföras, men beroende på råoljans svavelhalt höjer det kostnaderna för framställning av brännolja med 7,— — 25,— mk/m³, vilket skulle öka eldningskostnaderna med i medeltal 10—15 procent.

Då kostnadsstegringen är så stor, borde användningen av svavelhaltigt bränsle inskränkas endast inom de områden där enligt verkställd undersökning luftens halt av SO₂ konstateras närma sig den gräns som befunnits vara kritisk. Då nyttan av åtgärderna kommer alla till godo, borde de av dem föranledda kostnaderna täckas med allmänna medel så, att icke värmekonsumenterna beroende på sin boningsort skulle försättas i olikartad ställning.

Helsingfors den 30 september 1971

Finlands fastighetsförbund

Olavi Wiias

N o r g e

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Kommunaldepartementet vil for sin del anbefale at det søkes utformet et felles nordisk standpunkt til FN-konferansen i 1972 slik som foreslått (pkt. 2).

For så vidt angår pkt. 1 i forslaget antar dette departement at det som et første skritt bør utarbeides planer for relevante tiltak innen den enkelte region eller eventuelt fylkesvis. Dette bør i så fall drøftes nærmere, bl. a. i forbindelse med behandlingen av forslag til ny luftforurensningslov.

Oslo, 31. august 1971

Etter fullmakt

Berger Ulsaker

Leiv Sjetne

Sosialdepartementet, Helsedirektoratet:

Helsedirektoratet har intet å bemerke til premissene for medlemsforslaget. For så vidt angår selve forslagene, antas at punkt 1 er i fullt samsvar med den linje de norske myndigheter følger. Helsedirektoratet er enig i at svovelforurensningen av atmosfæren stiller i hvert fall Norge, Finland og Sverige overfor samme type av problemer, og at disse er et godt eksempel på nødvendigheten av internasjonalt samarbeid for å redusere generelle miljøforurensninger. Helsedirektoratet kan derfor slutte seg til punkt 2 i det fremlagte medlemsforslag.

Oslo, 22. juli 1971

Helsedirektoratet

Jon Bjørnsson

Fr. Mellbye

Departementet for industri og håndverk:

Departementet har i den forbindelse mottatt uttalelser fra Kommunaldepartementet, Helsedirektoratet, (*se ovan*) Landbruksdepartementet, Røykskaderådet, Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd (NTNF), Norges industriforbund, Norsk petroleumsinstitutt og Norges naturvernforbund (*se nedan*).

Som det fremgår av uttalelsene gir samtlige institusjoner og departementer sin tilslutning til medlemsforslaget.

Hva punkt 1 i forslaget angår, vil Industridepartementet bemerke at tiltak av den art som er gjennomført i Sverige og Norge nettopp tar sikte på å dempe skadevirkningene av svoveldioksydutslipp i luften. Disse er av mange slag, og man har til dels liten oversikt over omfanget av de skader som oppstår. Forskning på dette felt er derfor viktig. Det er grunn til å tro at problemene f. eks. når det gjelder skog, vil være likeartet i Finland, Sverige og Norge. Det er derfor grunnlag for et utvidet samarbeid også på forskningssiden når det gjelder disse problemer.

Industridepartementet er enig i pkt. 2 i forslaget om å utforme et felles nordisk standpunkt i dette spørsmålet til FN's miljøvernkonferanse i Stockholm i 1972.

Oslo, 21. september 1971

Etter fullmakt

Odd Gøthe

Rolf Gunnar Strand

Landbruksdepartementet:

Landbruksdepartementet noterer med tilfredshet at rubriserte sak tas opp til drøftelse på nordisk plan. En har allerede en tid vært oppmerksom på at skogbruk, ferskvannsfiske og sannsynligvis også i noen grad jordbruk påvirkes negativt av luftforurensning med svoveloksyd.

I et møte hos landbruksministeren 5. mai 1971 ble skadevirkningene diskutert. Selv om skadenes omfang fremdeles trenger ytterligere forskning før det kan sies å være klarlagt, må det antas å være på det rene at det her dreier seg om effekter av stor betydning. Det ble også påpekt at skader av denne art ikke bare knytter seg til svoveldioksyd, men også til andre luftforurensende stoffer, som f. eks. fluorforbindelser i nærheten av aluminiumsverk.

Det norske Skogsforsøksvesen har adskillig kompetanse når det gjelder studiet av disse imisjonsskader i skog, men kan for tiden på grunn av begrensede ressurser bare i utilstrekkelig grad befatte seg med problemet.

Landbruksdepartementet vil i den utstrekning det er mulig søke å stimulere forskningen på dette området. Nordisk samarbeid om denne forskning bør tilstrebes med sikte på en bredest mulig analyse av problemet.

Landbruksdepartementet er sterkt interessert i at spørsmålet tas opp fra den industrielle side med sikte på en begrensning av enhver form for skadelig luftforurensning.

Da den luftforurensning som volder skade på flora og fauna i de nordiske land, utvilsomt i betydelig grad skriver seg fra andre lands industri, er Landbruksdepartementet enig i at saken bør forberedes med sikte på å fremlegge et felles nordisk standpunkt på miljøkonferansen i Stockholm i 1972.

Med sikte på et nordisk samarbeid om den side av saken som Landbruksdepartementet representerer nevnte landbruksministeren problemet for sine nordiske kolleger under et møte i Helsinki i juni i år. Han bebudet da at saken ville bli tatt opp til nærmere drøfting på et senere møte.

Vedlagt følger utdrag fra møtebøker for Statens skogforsøkskomisjon samt av en del uttalelser fra forskere ved Det norske skogforsøksvesen om forskjellige sider ved problemet (*se Bihang 1—4*).

Oslo, 26. juli 1971

Etter fullmakt

Ivar Haugen

Hans Kr. Seip

Utdrag ur Statens skogforsøkskommisjons protokoll angående luftforureningar

Møte 21. oktober 1969

Det ble videre reist spørsmål om man vet noe om hva den surhet i vann og jordsmonn som europeisk industri forårsaker har å si for skogproduksjonen. Det ble pekt på at det ville være av stor betydning å få dette klarlagt. Det ble konkludert med at man skulle be professor Eilif Dahl om en utredning om spørsmålet med sikte på skogbruket innen neste møte i kommisjonen.

Møte 22. og 23. januar 1970

Sak 6. Etter en rask gjennomgåelse av det fremlagte notat av professor Dahl og ass. Skre om "En undersøkelse over virkningen av sur nedbør på produktiviteten i landbruket", drøftet kommisjonen meget inngående hele dette problemkomplekset. Den peker på viktigheten av at det snart mulig blir tatt et initiativ for å få etablert forskning på området — en forskning som bør søke å belyse den virkning luftforurensning i hele sin bredde har for skogproduksjonen i første rekke.

Kommisjonen konkluderer med at den til neste møte ber om en redegjørelse om spørsmål i denne forbindelse — hva som kan gjøres, hvordan det bør gjøres osv.?

Skogøkologisk avdeling bør ta initiativet til å få laget en slik utredning, fortrinnsvis ved hjelp av en komité (f. eks. med Bjor, Dahl, Skre, Strand, Gjems, m. fl.).

Møte 22. og 23. oktober 1970

Sak 4. Etter henstilling fra Statens Skogforsøkskommisjon har professor, dr. Kristian Bjor ved Skogøkonomisk avdeling tatt initiativet til å få utredet om det bør utføres utvidet forskning innen problemkomplekset luftforurensning/skogproduksjon.

Professor Bjors konklusjoner på utredningene ble referert for kommisjonen, og etter en omfattende debatt om saken, vedtok kommisjonen denne konklusjon:

Statens skogforsøkskommisjon mener at spørsmålet om luftforurensningens forsurende effekt på skogjordbunnen og dens eventuelle nedsettende virkning på skogproduksjonen, er sentrale spørsmål innen skogforskningen og bør dekkes av skogforskningsinstituttene. I dette arbeidet, — og i forurensningsspørsmålet i videre forstand i forhold til skogbruket, — bør det søkes den best mulige koordinering og arbeidsdeling gjennom et kontaktutvalg som Skogøkologisk avdeling bør ha ansvaret for eksisterer og fungerer.

BIHANG 2

Skrivelse till Statens skogforsøkskommisjon från Det norske skogforsøksvesen, skogøkologisk avdeling, angående forskning rörande luftförorening

En invitasjon til å sende en representant for å drøfte saken i et møte 5. mai 1970, ble sendt til skogbruksinstituttene og instituttene for jordbunns-lære og botanikk ved Norges landbrukshøgskole, Vestlandets forstlige forsøksstasjon og avdelingene ved Det norske skogforsøksvesen. Det møtte 14 representanter. Dessuten var en observatør til stede fra Norsk institutt for luftforskning (NILU), dr. Brandt, og fra Norsk institutt for markinventering, forsøksleder Einevoll.

Etter kort oppsummering av igangværende og planlagte forsøk ble problemene drøftet, og det var enighet om å nedsette to små arbeidsgrupper som skulle bearbeide saken til et møte 5. juni.

Den ene gruppe med forsøksleder, Dr. Overrein som leder utredet forskning angående kjemiske forurensningers virkning på jordbunnens produksjonsevne. Den annen gruppe ledet av forskn. ass. Horntvedt, utredet imisjonsskador på skog.

Disse utredninger ble sendt ut for kommentarer fra de interesserte institutter. To andre innlegg (Kielland-Lund og Mortenson) foreligger i tillegg til kommentarene (H. Robak og B. Ottar). Møtoreferatene og de nevnte papirer vedlegges som bilag.

Konklusjoner

1. Det er full enighet om at en utvidet forskning innen problemet: Luftforurensning—skogsproduksjon bør settes iverk snarest.

2. Etter at Norsk institutt for luftforskning (NILU) nå er etablert, vil det være naturlig at nødvendige målinger av luft- og nedbør-forurensninger blir søkt løst i samarbeid med dette institutt. NILU har allerede en biolog (Dr. Brandt) ansatt med delvis oppdrag å ta kontakt med aktuell biologisk forskning ved andre institutter.

3. Utvidet forskning angående virkningen av forurensninger på jordbunnen og skogproduksjonen må det være naturlig å søke gjennomført ved de allerede eksisterende institutter.

4. De vedlagte bilag (*här ej tryckta*) dokumenterer at problemkomplekset er stort og at det er et betydelig behov tilstede for raskt å kunne foreta forundersøkelser for å finne brukbar metodikk før mere omfattende forsøk planlegges.

5. Det ser ut til å være enighet om at det forsøktsteknisk vil være vanskelig direkte å kunne påvise reduksjoner i tilveksten i våre skoger på grunn av den globale forurensning. I denne sammenheng er det antakelig mere nærliggende i første omgang å få sikrere data for forurensningens størrelse og eksperimentelt undersøke dens effekt på ulike økosystemer. I denne sammenheng trenges det en bedre oversikt over våre skogjordtypers egenskaper. Bilag 3 peker på enkelte konkrete, nærliggende oppgaver å starte med når det gjelder å klarlegge effekten av forurensninger i relasjon til jordbunnskjemiske prosesser og transport

av næringsstoffer i jordprofilen. På lengere sikt bør mulighetene til å motvirke eventuelle uheldige prosesser ved hjelp av gjødsling undersøkes.

6. Ved lokale forurensninger fra industri er det allerede foretatt en rekke undersøkelser av immisjonsskader på skog, og noen forsøksfelter er anlagt for å kunne bestemme tilvekstreduksjoner. Rundt lokale forurensningskilder vil det bli mere markerte gradienter av forurensningen, og den eventuelle skadevirkning.

Det synes derfor naturlig at enkelte spesielle forsøksområder kunne etableres på slike steder, hvor det ble lagt vekt på å kontrollere forurensningsgradientene og samtidig etablere flest mulig aktuelle forsøksprosjekter innen de samme områder, med tanke på å få frem mulige "dose respons"-kurver. Bilag 6 peker på muligheten til ved utvalgsforedling å få frem et plantemateriale som tåler mere forurensning i utsatte områder.

7. I det videre arbeid må det legges stor vekt på en godt koordinert forskning instituttene imellom, og om mulig også på det nordiske plan. Hvis Statens skogforsøkskommisjon finner det ønskelig med økt forskningsinnsats på forurensningsproblematikken kunde det med fordel oppnevnes en representativ gruppe som fikk til mandat å fremme forslag til en plan for koordinert forskningsinnsats.

Oslo, 28. august 1970

Skogøkologisk avdeling

Kristian Bjor

BIHANG 3

PM angående förorening—försurning och forskning vid Det norske skogforsöksvesen

Forurensning som en følge av gjødsling av skog, og forsuring av jordbunnen på grunn av nedslag av syredannende komponenter i luft, er meget sentrale spørsmål i moderne skogforskning. Ved Det norske Skogforsøksvesen er det innenfor de nevnte spørsmål tatt opp følgende undersøkelser:

I. Forurensning

A. Fra 1964 har det vært omfattende lysimeterforsøk i gang for å klarlegge visse sider ved næringstransporten i skogjordprofil etter gjødsling. I disse undersøkelsene har det alt vesentlig vært nyttet tunge isotoper av nitrogen, og den delen av undersøkelsene som spesielt har berørt transporten av dette næringselement, er publisert eller vil bli ferdig for publisering innen utgangen av dette året. Med hensyn til utvasking av andre makronærings- og enkelte mikronæringselementer i disse lysimeterundersøkelsene, foreligger det et omfattende materiale som vil være ferdig behandlet kommende vinter.

B. Utvasking av organiske forbindelser fra gjødslet skogjord har vært undersøkt i et mindre antall lysimetre og på laboratoriebasis. Generelt kan det sies at både med hensyn til utvasking av uorganiske og organiske stoffer som stammer fra gjødsel eller jord, er selve gjødselbehandlingen av avgjørende betydning.

II. Forsuring

De spørsmål som er knyttet til gjødsling — forurensing, som nevnt under punkt I, er både faglig og rent teknisk meget nær beslektet med forsuringsproblematikken. I virkeligheten har det gjennom forskning over gjødselvirkingen vært mulig gjennom en årrekke å fange inn sider ved næringsbalansen i skogjord som er fundamental for vurderingen av sur nedbørs effekt på jordbunnen. I tillegg har den lysimeterteknikk som er utviklet ved Det norske Skogforsøksvesen i forbindelse med gjødslingsundersøkelser, vist seg å være hensiktsmessig også ved undersøkelser som direkte tar sikte på å klarlegge virkningen av sur nedbør.

Følgende undersøkelser over forsuringen av skogjord er hittil utført:

A. Registrering av syredannende komponenter i nedbør

Det viste seg alt for flere år tilbake da disse spørsmålene etter hvert ble aktuelle, at det ikke var mulig å finne opplysninger over hvilke forureningsgradienter som avtegner seg ut fra typiske forurenings-sentra. Det var derfor nødvendig å utføre målinger av kjemiske innholdsstoffer i nedbør, spesielt i snø, for å få den nødvendige kjennskap til hvor det kunne være mest hensiktsmessig å anlegge undersøkelser over nedbørens innvirkning på jordsmonnets næringsbalanse.

B. Lysimeterforsøk med nedbørsvann

På grunnlag av nedbørsregistreringer ble det utpekt lokaliteter som var av spesiell interesse med hensyn til eventuell forsuring av jordbunnen. Fra et mindre antall slike områder ble det innsamlet nedbørsvann som senere ble brukt i forbindelse med lysimeterundersøkelser over næringstransporten i naturlige podzolprofiler.

Disse undersøkelsene viste klart at selv typisk sandholdig skogjord på ingen måte oppfører seg bare som en uorganisk jonebytter. Ved siden av de fysikalsk-kjemiske reaksjonsforløp er det en betydelig bio-kjemisk bufferkapasitet til stede som i høy grad kompliserer enhver beregning av jordbunnens toleranse mot ytre kjemiske påvirkninger.

C. Lysimeterforsøk med nedbør av forskjellig pH, ulik nedbørsintensitet og forskjellig jordtemperatur

I de undersøkelser som er omtalt under punkt II, B, viste resultatene at det er nødvendig med langt mer inngående undersøkelser over hvilke mekanismer og reaksjonsforløp som knytter seg til jord som utsettes for sur nedbør. Det siste året er det utført undersøkelser av denne type hvor bl. a. nedbør med forskjellig pH, ulik nedbørsintensitet, forskjellige jordtemperaturer og skogjord av fire forskjellige typer er benyttet. Undersøkelsene bygger på konkrete og sterkt avgrensede problemstillinger, og resultatene er beregnet å være ferdigbehandlet i løpet av seks måneder.

De undersøkelser over forurensing ved gjødsling, og forsuring som en følge av nedbør som er omtalt i denne korte oversikten, represen-

terer en begynnelse i arbeidet med å bygge opp et nødvendig faglig grunnlag for å vurdere betydningen av disse forhold i praksis. Det er utvilsomt et stort behov for omfattende bakgrunnsforskning, bl. a. av den type som er skissert ovenfor, før det er mulig på en forsvarlig og effektiv måte å angripe disse spørsmålene i stort opplagte undersøkelser både av laboratorie-, veksthus- og feltmessig karakter.

Oslo 4. mai 1971

Lars N. Overrein

BIHANG 4

PM angående luftforureningars inverkan på plantor

A. Igangsatte prosjekt

NLVF's prosjekt "Immisjonsskador på skog" har to hovedformål:

1. Å skaffe oversikt over hva vi i Norge har av immisjonsskader ("røykskader") på skog.

2. Å finne frem til rådgjerdar som kan minske skadene.

1. Det er av interesse både å vite utstrekning og grad av skade f. eks. rundt industribedrifter, og å vite hvilke(t) luftforurensende stoff(er) som er hovedansvarlige for skadene. I noen tilfeller er dette siste enkelt, f. eks. ved fluorskader rundt aluminiumverk. I andre tilfeller er det vanskelig, som når flere giftige stoffer forekommer innen samme område.

Allerede her melder behovet seg for utstyr for eksperimentelle undersøkelser under kontrollerte betingelser. Ved hjelp av direkte målinger i felten, eller indirekte beregninger, kan man finne ut i hvilke konsentrasjoner og over hvor lang tid som forskjellige luftforurensninger kan opptre rundt en kilde. Ved å sammenholde opptredende doser (= konsentrasjon \times tid) med foreliggende litteraturdata, kan man så sannsynliggjøre at en observert skade skyldes ett eller flere luftforurensende stoff. For noen typer av luftforurensninger og for noen planter finnes det ganske mye av slike data, men for andre er det smått stell. Det gjelder for våre bartreslag, for blandinger av flere luftforurensninger og for virketider lenger enn en måned. Skal man skaffe seg slike data, er den vanlige metoden å eksponere planter for ulike doser av luftforurensningene, og se hvilken minste dose som gir skade. Eksponeringen må skje i lukkede kammer hvor luftforurensningene kan tilføres i nøyaktig tilmålte konsentrasjoner. Den enkleste løsning er å plassere slike kammer i et veksthus.

En metode for feltundersøkelser av immisjonsskader er å plassere spesielle indikatorplanter i undersøkelsesområdet. Man bruker planter som er spesifikt ømfintlige overfor de stoffer som man har mistanke om er ansvarlige for skadene, f. eks. *Gladiolus* sp. for fluorforbindelser. Oppdraing av indikatorplanter kan mest praktisk gjøres i veksthus.

2. De viktigste rådgjerdene, bortsett fra reduksjon av utslippene, antas å bli utvalg og formering av resistente arter og individer, og gjødsling for å øke plantenes resistens. Utvalg av resistente arter og individer kan skje i "naturlig" forurensete områder, men testing av fenotypene bør skje under kontrollerte betingelser. Dessuten trenger man veksthus til selve formeringsarbeidet (podning, stiklingsformerings o. s. v.).

Med hensyn til gjødsling, så tror jeg man bør satse på å finne sammenhenger mellom næringsstatus i bladene og grad av resistens mot luftforurensningene. Hvilke gjødselmengder som under forskjellige klimatiske og edafiske forhold skal til for å oppnå en viss næringsstatus, er et problem for den generelle gjødslingsforskning. Men i veksthus kan man enkelt oppdra planter med definert næringsstatus, og så bruke disse i forsøk i kontrollert forurenset luft.

B. Fremtidige prosjekt

Her kan bare antydes endel spørsmål som har vært stilt, men som ikke eller på meget spedt grunnlag, har kunnet besvares. Listen претенder ikke å være fullstendig.

1. Hvordan avhenger plantenes respons på en gitt dose av luftforurensninger av andre ytre faktorer? Faktoren næring er nevnt under pkt. A.2. Andre er vannforsyning, nedbør, temperatur, lys m. fl. I skog kan man bare i liten grad regulere disse faktorene, men det er allikevel av stor betydning å kjenne til dens modifierende virkning på immisjonsskadene, f. eks. når man skal fastsette luftkvalitetskriterier.

2. Er det forskjell i planteskadelighet mellom forskjellige fluorforbindelser, hvor stor er eventuelt denne forskjellen, og er den avhengig av ytre forhold? Fra aluminiumverk slippes ut både gassformige og støvformige fluorforbindelser. Fra verk med Söderberganoder kommer vesentlig gassformige, mens verk med "pre-baked" anoder slipper ut både gassformige og støvformige. Spredte data indikerer at de støvformige fluorforbindelsene er mindre skadelige enn de gassformige. Kunnskap om dette har stor betydning ved fastsetting av de mengder av fluorforbindelser som hvert verk tillates å slippe ut. Bare eksperimentelle undersøkelser under kontrollerte betingelser kan gi slik kunnskap. Det er her av særlig stor betydning å kunne regulere de klimatiske forholdene. Gassformige fluorforbindelser som tilføres en plante når spalteåpningene er lukket, er trolig lite skadelige, mens støv vil avsettes på bladene selv om spalteåpningene er lukket, og kan så tas opp senere. Hvis støv tilføres i en tørr periode, vil det bare avsettes utenpå bladene. Hvis det så følger kraftig regn, vil støvet vaskes av. Hvis det følger svakt regn eller tåke, kan noe av støvet løses opp og tas opp i bladet. Dette er hypoteser, det gjenstår å teste dem.

3. Er det betydelige forskjeller i plantevevets respons overfor luftforurensninger, avhengig av dets utviklingstrinn?

Hos bartrær med flerårige nåler vet vi nokså sikkert at årets nåler er langt mere ømfintlige enn eldre nåler overfor enkelte typer av luftforurensninger. Innen en vegetasjonsperiode er der trolig betydelige forskjeller i respons hos årets nåler. Hos noen arter (furu?) kan årets nåler være særlig ømfintlige i strekningsperioden. Andre arter (gran?) kan være særlig ømfintlige når nålene er nettopp fullt utviklet. Pålitelige feltundersøkelser av dette er omtrent umulig, fordi man ikke har kon-

troll over konsentrasjonen av luftforurensninger i løpet av vegetasjonsperioden.

4. Hvordan er sammenhengen mellom konsentrasjon, virketid og plantens respons? Er høye konsentrasjoner over kort tid mer eller mindre skadelig enn lave konsentrasjoner over lang tid, forutsatt at dosen (= konsentrasjon \times tid) er den samme?

I forurensete områder forekommer både høye og lave konsentrasjoner. De høye konsentrasjonene kan være en nødvendig betingelse for skader på planter, men er de en tilstrekkelig betingelse? I gasskammer kan virkningen av høye og lave konsentrasjoner studeres hver for seg og i kombinasjoner.

5. Hvilken betydning for angrep av andre agenser har den svekkelse av plantene som skyldes luftforurensninger? Blir de mer utsatt for sopper, insekter, midd, frost og tørke? At synlig og sterkt skadet skog blir det, er nokså sikkert. Men hva med skog som utsettes for doser av luftforurensninger som ikke alene er tilstrekkelige til å gi synlig skade?

Det karakteristiske ved dette siste og flere av de foregående spørsmålene er at de er reist på grunnlag av observasjoner i marken, men at de enklest og sikrest kan besvares ved eksperimentelle undersøkelser under mest mulig kontrollerte betingelser. Den biologiske variasjon er stor under naturlige forhold, og feltundersøkelser krever ofte et svært materiale for å gi signifikante svar. Ved å kontrollere flest mulig av ytre faktorer, og gjerne i tillegg arbeide med genetisk ensartet materiale (kloner), kan man redusere den variasjon som skyldes andre årsaker enn dem som man er interessert i å undersøke.

I tillegg til slike prosjekt som har direkte tilknytning til praksis, og som de foregående er noen eksempler på, kan nevnes:

6. Fysiologiske og biokjemiske undersøkelser over opptak og transport av luftforurensninger i planter og deres virkningsmekanismer. På disse områdene er kunnskapen ikke særlig omfattende, hvilket slår tilbake på mer "praktisk" betonet arbeid. F. eks. er kjemisk bladanalyse en aktuell metode for immisjonsskadeundersøkelser. For fluorskader er den brukt med hell. Men for andre luftforurensninger vet vi lite om hva som skjer etter at de er tatt opp i bladene. Hvor lenge forblir de i de bladene hvor de er tatt opp, og i hvilken form? Fører de til reduksjon eller opphopning av andre stoff, slik at analyse av disse kan brukes i indikatorøyemed? De vesentligste årsakene til at slike undersøkelser må utføres i gasskammer er at man må være sikker på at den og bare den luftforurensning som man er interessert i, er tatt opp i planten. Dernest må et laboratorium være innen minutters rekkevidde.

Den mest hensiktsmessige ramme omkring slike undersøkelser som her er nevnt, er et veksthus med kjeller og nødvendige serviceroom, herunder god laboratorieplass. Det er i andre land utviklet flere typer av utstyr for eksponering av planter for forurenset luft under kontrollerte betingelser. Det finnes alt fra enkle små kammer med begrensete kontrollmuligheter til fullregulerte fytotroner. Jeg tror man kan få utført mye ønskelig arbeid med relativt enkle kammer på ca. 1 m³ som plasseres i veksthus. Slike kammer vil kunne plasseres i ett til to av de cellene som er antydnet på vedlagte tegning.

Undersøkelser over virkningen av klimatiske faktorer på immisjonskadene krever mulighet for kontroll av disse faktorene. Enheter (kammer, skap) for slike undersøkelser bør plasseres i et mørkt, kaldt rom.

Det er enklere å belyse og å varme opp enn å beskygge og avkjøle. En kjeller er etter mitt skjønn ideell. Men det er ingen brukbar løsning å disponere veksthus et sted og kjeller (eller annet rom) et annet sted. Slike undersøkelser som det her er snakk om krever mye av vanskelig flyttbart utstyr (gassflasker, ledninger, doseringsutstyr, måleutstyr), slik at det vil være svært upraktisk å arbeide på to steder. Jeg vil så sterkt jeg kan anbefale at det bygges rikelig med kjellerplass under veksthusene.

Vollebekk, 4. mai. 1971

Richard Horntvedt

Røykskaderådet:

Røykskaderådet vil støtte det medlemsforslag som er fremsatt i Nordisk Råd av Sven Mellqvist, Gerda Møller og Niels Mørk. Selv om nordiske land allerede har tatt flere viktige skritt for å redusere svovel-dioksyd-utslippene, vil det være av stor betydning at dette arbeidet drives videre ut fra et mest mulig samlet nordisk syn. Dette gjelder både de enkelte nordiske lands egen behandling av problemet, og Nordens holdning til problemet utad overfor omverdenen. Å komme frem til et felles nordisk standpunkt til FN-konferansen i Stockholm 1972, ville åpenbart være av særdeles stor verdi.

En forstår medlemsforslaget i Nordisk Råd slik at Nordisk Råd for sitt vedkommende bare skal vedta en rekommandasjon i den knappe, generelle form som er angitt i forslaget konklusjon, uten noen nærmere konkretisering av hvilke tiltak en vil anbefale under pkt. 1 eller hvilket fellesnordisk standpunkt en vil anbefale under pkt. 2. Iallfall når det gjelder pkt. 2 er det vel imidlertid nødvendig å komme frem til en slik konkretisering av standpunktet før FN-konferansen i 1972, hvis rekommandasjonen skal nå sin hensikt. For å oppnå dette, kan det synes formålstjenlig å få nedsatt en spesiell komité til å utrede saken og avgi en innstilling.

Den nevnte komité bør i tilfelle kunne arbeide hurtig, og bør derfor ikke være for stor. En kunne f. eks. tenke seg at hvert av landene får med en representant for luftforurensningsmyndighetene, og at det ellers tas med en ekspert for de viktigste fagområder som er involvert (særlig medisin, landbruk og meteorologi). Komitéen bør også ha en nær kontakt med oljeindustrien og den øvrige industri (i egenskap av oljeforbruker), men her er det mulig at en ordning med konsultasjoner kan være like hensiktsmessig som direkte deltagelse i komitéen.

Oppnevning av en eventuell komité som foreslått kan formentlig

foretas av den myndighet som av Nordisk Råd utpekes som koordinator for det videre arbeid med denne sak, i samarbeid med vedkommende departement i de enkelte land.

Oslo, 19. juli 1971

Knut Blom
Rådets formann

Tor Holmøy
Direktør

Fiskeridepartementet:

Omhandlede sak har vært forelagt Havnedirektøren og Fiskeridirektøren. Fiskeridirektøren har også forelagt saken for Fiskeridirektoratets havforskningsinstitutt samt Kjemisk-teknisk forskningsinstitutt.

Havnedirektøren har i brev av 3. august 1971 opplyst at forslaget om tiltak mot visse luftforurensninger, fremsatt innen Nordisk Råd, ikke gir foranledning til noen bemerkninger.

Fiskeridirektøren viser i sitt brev av 28. september 1971 til det som er uttalt av Havforskningsinstituttet og Kjemisk-tekniske forskningsinstitutt (*se nedan*).

Fiskeridepartementet har for sin del ikke noe å bemerke utover det som er anført av direktørene.

Oslo, 30. september 1971

Etter fullmakt
J. H. Bertnes

Erik Jahr

Fiskeridirektoratets havforskningsinstitutt:

Man anser i dag virkninger på havområdene av visse luftforurensninger, for eksempel syredannelser (SO₂, CO₂), som relativt uvesentlige, da disse delvis nøytraliseres og deres salter forekommer naturlig i sjøvann.

Derimot er man oppmerksom på den skadelige effekt av forurensninger, som for eksempel bly og DDT, typiske eksempler på forurensningskomponenter som transporteres gjennom atmosfæren.

Bergen, 9. august 1971

Gunnar Sætersdal

Grim Berge

Fiskeridirektoratets kjemisk-tekniske forskningsinstitutt:

Saken foranlediger ikke noen uttalelse herfra.

Det er som kjent Norsk institutt for luftforskning, Oslo, som har til formål å utforske og utrede spørsmål i forbindelse med luftforurensning. Det fungerer som sakkyndig blant annet for Røykskaderådet.

Bergen, 23. september 1971

Eirik Heen

Hilmar Jacobsen

Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd:

For å begynne med det enkleste, pkt. 2, taler alle hensyn for at man utarbeider et felles nordisk standpunkt i spørsmålet, og hvis man lykkes i å formulere standpunktet innen den tid, synes FN-konferansen 1972 å være en utmerket anledning til å legge det frem.

Punkt 1 er enkelt så lenge man ikke spesifiserer hvilke tiltak som skal settes i verk. I virkeligheten gjøres det slike tiltak stadig, jfr. konsesjonslovgivningen og loven om adgang til begrensnings i bruken av tung fyringsolje. Hvis forslaget innebærer at man skal prøve å bli enige om at det i Norden ikke skal anvendes fyringsolje med mer enn 1,0 vektprosent svovel, blir saken vesentlig vanskeligere. I byområder sammenlignbare med Göteborg, Malmö, Stockholm, kan dette synes meget rimelig, men det vil sikkert dukke opp tilfeller hvor man ikke vil være enige i at en grense på 1,0 uten videre skal anvendes. Det vil kreve inngående konferanser med mange forskjellige instanser før man kan få enighet om dette.

Vi er ikke klar over hva som menes med siste passus under pkt. 1 om å dempe skadevirkningene av svoveldioksydutslippene. Hvis det bare er ment som en nærmere utdypning av første passus, har vi ingen innvendinger. Hvis man derimot tenker på spesielle tiltak for å dempe skadevirkningene, måtte vi vite hva det rent teknisk siktes til for å kunne ta standpunkt.

Når det gjelder premissene for forslaget vil NTNRF understreke at spørsmålet om omfanget av de nasjonale kontra mellom-europeiske bidrag til nedbørens forurensning trenger nærmere avklaring. Det planlagte OECD-prosjekt vil her yte et viktig bidrag. En avklaring trenges også når det gjelder sammenhengen mellom forurensning av nedbøren og surhet i vassdrag, og spørsmålene omkring virkningen av sur nedbør på vegetasjon. Disse spørsmål må belyses gjennom ytterligere forskning. Selv om meget allerede gjøres, er det ønskelig at de nordiske land in-

tensiverer sin forskningsinnsats på disse områder og at denne forskning også så vidt mulig koordineres, f. eks. gjennom Nordforsk.

Oslo, 10. september 1971

For Norges teknisk-naturvitenskapelig forskningsråd

Robert Major

Adm. direktør

H. C. Christensen

Norges industriforbund:

Til første del av denne anbefaling er det å bemerke at man såvel i Sverige som i Norge allerede har iverksatt tiltak. Denne del av anbefalingen har derfor adresse først og fremst til Danmark og Finland. Også i disse land er man i ferd med å overveie å innføre lignende bestemmelser som de som er innført i Norge og Sverige.

Bestemmelsene i Sverige går noe lengere enn de som hittil er iverksatt i Norge. Den norske rammelov gir imidlertid anledning til når som helst å gjennomføre mer omfattende eller strengere bestemmelser når målinger viser at dette er nødvendig.

Det er verd å merke seg at belastningen på miljøet fra den innenlandske produksjon av SO₂ i de nordiske land er meget forskjellig. Vi hitsetter en tabell hvor vi også har tatt med Vest-Tyskland til sammenligning:

	SO ₂ tonn/år	mill. innb.	Flate- innh. 1 000 km ²	kg SO ₂ innb./år	kg SO ₂ km ² /år
Vest-Tyskland	4 500 000	60	250	75	18 000
Sverige	800 000	7,9	450	101	1 780
Danmark	375 000	4,9	43	77	8 700
Finland	440 000	4,7	336	94	1 310
Norge	165 000	3,9	324	42	510

Som det fremgår av tabellen utmerker Norge seg ved eksepsjonelt lave tall for SO₂-utslipp. Dette skyldes naturligvis i vesentlig grad vår vannkraft. Spesielt betydningsfullt er utslippet pr. flate-enhet. Ved en vurdering av denne tabell må det imidlertid tas hensyn til lokale meteorologiske forhold, som f. eks. i Oslo, utslippstedenes konsentrasjoner i og rundt byer, og, i relasjon til professor Dahls undersøkelse, til det faktum at vårt jordmonn i alminnelighet er kalkfattig og i visse områder dominert av sure bergarter og lite humus.

Vi tror likevel at vi nasjonalt sett har råd til å føre en ganske fleksibel politikk når det gjelder tiltak mot SO₂. Det synes derfor både riktig og tilstrekkelig at vi på dette område har en rammelov som gir adgang

til lokale, begrensende tiltak når dette er påkrevet. Dette syn støttes også av to andre viktige argumenter.

Den svovelfattige fyringsolje er etterhvert blitt mangelvare. Svovelsvake råoljer utgjør mindre enn 10 % av verdensproduksjonen. Denne olje bør derfor benyttes der hvor den gjør størst nytte, dvs. hvor forbruket av fyringsolje er særlig konsentrert. Generelle bestemmelser som tar sikte på maksimalt 1 % svovel i all fyringsolje som anvendes, slik man har forsøkt i Sverige, vil føre til at denne spesialolje brukes opp på steder hvor nyttevirkingen er liten. I Sverige har man på grunn av leveringsvanskeligheter måttet begrense den opprinnelige generelle bestemmelse til å gjelde bare enkelte av de største byer.

For det annet synes de siste undersøkelser vedrørende transport av SO_2 i atmosfæren å bekrefte at en vesentlig del av den sure nedbør over Norge skyldes SO_2 generelt i utlandet. I perioder kan denne import av SO_2 (eller sulfat) være dominerende. Det har følgelig vesentlig betydning for vårt problem hva som gjøres i utlandet for å redusere SO_2 -utslippene.

Vi mener derfor, spesielt under henvisning til ovenstående tabell, at det nasjonale bidrag til SO_2 -problemet i Norge er beskjedent, og at vår lovgivning, som gir anledning til å kutte toppene i de områder som er sterkest belastet, er den mest hensiktsmessige ordning.

Etter vår mening bør dette også være grunnlaget for det felles nordiske standpunkt vi bør innta i denne sak ved FN-konferansen i Stockholm i 1972. Vi bør under henvisning til hva vi har gjort i Norge og Sverige søke å medvirke til at man i Europa innfører lignende bestemmelser med forbud mot bruk av fyringsoljer med et innhold av svovel over en viss grense i de større byer og industristrøk. Et slikt forbud mot bruk av fyringsoljer med over f. eks. 1 eller 1,5 % svovel i slike by/industrikonsentrasjoner i Europa vil i disse land være en drastisk forholdsregel som i vesentlig grad vil redusere det totale SO_2 -utslipp. Dette vil etter vår mening både være en riktigere politikk og også antagelig være noe lettere å få innført enn en generell bestemmelse om totalt forbud mot bruk av oljer over en viss svovelgrense.

På lengere sikt bør vi i Norden arbeide for avsvovling av råolje i oljeproducentenes regi. Det bør etter hvert kunne innføres totalforbud, globalt, mot bruk av svovelrike fyringsoljer, unntagen i anlegg hvor svovelet fjernes fra forbrenningsgassene. Dette vil stille brukere i forskjellige land likt, og synes å være den beste løsning spesielt for de små land med relativt mindre anleggsenheter.

Oslo, 1. september 1971

Norges industriforbund

Jan Didriksen
Adm. direktør

Norsk petroleuminstitutt:

Vi stiller oss meget positive til forslaget og håper vi kan få ta del i det videre arbeid med saken.

Det fremgår ikke av forslaget hvilken virksomhet og hvilke resultater som allerede er nådd på det felt som her behandles. Da Departementet er kjent med de lovregler og forskrifter som er satt i verk i Norge, spesielt i Oslo og resultater som der er oppnådd, skal ikke disse momenter utdypes nærmere av oss ved denne anledning. Den positive utvikling med hensyn til luftens svovelinnhold som man har erfart i Oslo burde kunne sees i sammenheng med de i forslaget siterte utredninger og være en viktig faktor i en empirisk vurdering av disse. Undersøkelsene i Osloområdet i 1969/70 og 1970/71 er likeledes et utmerket utgangspunkt for de i forslaget siterte OECD-undersøkelser som påbegynnes i 1972.

Oslo, 11. august 1971

Norsk petroleuminstitutt

Eiler Holtermann

Norges naturvernforbund:

En allsidig og langsiktig planlegging og ressursdisponering må legges til grunn for alle våre inngrep i naturen. Kun ved en slik handlemåte vil dens naturlige produktivitet og biologiske egenart kunne bli bevart for de kommende slekter. Vi må huske at det er graden av klokskap i de inngrep og disposisjoner vi foretar oss idag som er avgjørende for om naturen også i fremtiden vil kunne tjene som grunnlag for menneskenes virksomhet, helse og trivsel.

Generelt

Et av samfunnets viktigste problemer er idag å løse det stadig økende energibehov og samtidig sørge for det nødvendige vern om naturen og det menneskelige miljø.

Energibehovet dekkes idag i første rekke ved utnyttelse av vannkraft, fossilt brensel og kjernekraft. Hver av disse måter å løse energiproblemet på, reiser spesielle naturvernproblemer. Ved utnyttelse av vannkraften får man skader av biologisk hydrologisk, klimatisk og estetisk karakter. Bruk av fossilt brensel reiser gjennom forurensninger en rekke problemer mens bruk av atomkraft på sin side fører med seg problemer i form av radioaktivt avfall og kjølevarme.

Samfunnets reelle behov for energi må kunne søkes dekket ved en kombinasjon av flere fremgangsmåter som samtidig er økonomisk gjen-

nomførbare og hvor skadene på naturen blir minst mulige. Her vil utvilsomt kombinasjonen vannkraft/varmekraft by på mange fordeler — varmekraften egner seg f. eks. utmerket til supplering av vannkraft i perioder da energileveransen fra vannkraften er liten. Dessuten vil det ved innføring av varmekraft som supplement til vannkraft kunne være mulig å spare høyst verneverdige vassdrag mot utbygging.

Skadevirkninger ved forbrenning av fossilt brensel

Fordelene ved bruk av varmekraft i kombinasjon med vannkraft må selvsagt vurderes mot de skader som forårsakes av røyk fra forbrenning av fossilt brensel (kull og olje).

Røykgassene kan inneholde mange stoffer, de viktigste er vanddamp og karbondioksyd. Disse gjør imidlertid neppe noen skade — ihvertfall ikke på kort sikt.

En spesiell interesse er knyttet til svovel-oksydene i avgassene. Det første forbrenningsprodukt er svoveldioksyd som i kombinasjon med andre bestanddeler i forurenset luft kan forårsake skader på respirasjonssystemet hos mennesker og som dessuten har sterk giftvirkning overfor mange planter, særlig lav.

Svoveldioksyd vil med tiden oksyderes til svoveltrioksyd som igjen vil reagere med vannet i luften og gi svovelsyre. Svovelsyren vil, når den faller ned på landjorda, enten bli vasket ut med nedbøren eller bli holdt tilbake som tørr-avsetning på vegetasjon og andre overflater.

Svovelsyre som via nedbør faller over havvann, vil neppe gjøre noen skade. Når svovelsyrerik nedbør faller over land, vil syren bli nøytralisert av kalk og andre gjødselmidler. Syre som tilføres skog vil føre til et tap av skogens tilgjengelige næringskapital, spesielt kapitalen av kalsium. Dette fører igjen til at skogen gradvis får nedsatt sin produksjonsevne.

Syre som blir tilført vassdragene, har som direkte følge at disse blir surere. Dette forhold fører igjen til betydelige og varig svekkede levetilgjengeligheter for ørret og annen ferskvannsfisk. Fiskdød som følge av sur nedbør er etter alt å dømme av betydelig omfang i næringsfattige deler av Sør-Skandinavia.

Generelt kan fastslås at utslipp av svovel-oksyder har forårsaket at nedbøren over store deler av Europa er blitt sterkt surere i løpet av de siste tiår — med påfølgende store skadevirkninger for jordbruk, skogbruk og ferskvannsfiske.

I tillegg til svoveloksyder kan røykgassene også inneholde andre skadelige stoffer. Røykskaderådet har i sin uttalelse til saken om Slagen-tangen, festet seg ved vanadiumoksyd som et mulig farlig stoff. Ved visse typer fossilt brensel kan utslippet av fluor være viktig. Det er i det hele tatt en rekke stoffer i røyken som kan være skadelige. Hvilke skadevirkninger de kan forårsake, er det derimot vanskelig å si noe sikkert om.

Sikkert er det imidlertid at det er svært risikabelt å regne noe stoff som ufarlig fordi om skadevirkninger på mennesker ikke er påvist.

De beregninger som professor Dahl og forskningsstipendiat Skre har utført, bl. a. i tilknytning til vurdering av skadevirkninger ved anlegg av et eventuelt varmekraftverk på Slagentangen, tyder på at skadene kan være av betydelig økonomisk verdi. Selv om beregningene hviler på et spinkelt forskningsgrunnlag, er det imidlertid det beste tilgjengelige materiale vi har idag. Det er dessuten neppe tvil om at det ved en økt forskningsinnsats vil være mulig i løpet av relativt kort tid å komme frem til et bedre materiale.

Syremengden i røykgassene kan reduseres dels ved avsvovling av olje, dels ved bedre rensing av avgassene — eventuelt i siste trinn ved tilsetning av basiske stoffer som kalk eller ammoniakk. Slike metoder er under utprøving og er til dels også allerede i bruk. Metodene bør imidlertid utprøves videre ved et samarbeid mellom biologer, teknologer og økonomer.

Som tidligere fremholdt av den svenske professor Odén og senere understøttet av Dahl og Skre, er det sterke grunner som taler for at betydelige mengder med svovelsyre blir transportert med luften fra industriområder i Sentral-Europa og De Britiske Øyer og senere avsatt i Skandinavia. Dette forhold betviles av enkelte — det er imidlertid godt håp om en avklaring av dette spørsmål gjennom den OECD-undersøkelse som nå er i gang.

Svovelrøyk produsert i ett nordisk land kan lett føre til skadevirkninger i nabolandene. Røyk fra industri i Oslo-området vil f. eks. kunne drive inn over Sverige mens røyk fra et eventuelt svensk varmekraftverk i Bohuslän vil, avhengig av vindretninger og nedbørsforhold, kunne drive inn over Norge. Tilsvarende forhold gjør seg utvilsomt gjeldende mellom Danmark og Skåne.

Konklusjon

I naturvernsammenheng må det anses som et svært viktig mål å stanse eller redusere utslippet av svoveloksyder til atmosfæren.

Problemene er stort sett de samme i alle de nordiske land. Et koordinert samvirke mellom disse land vil kunne bringe oss raskere til målet. Da tiden imidlertid er knapp, bør planene om et slikt samarbeid ikke hindre de enkelte land i straks å intensivere sin egen forskningsinnsats på området.

Norges naturvernforbund støtter fullt ut det svenske forslag til Nordisk Råd om at det straks blir tatt forholdsregler for å minske utslippet av svoveldioksyd i luften og for å dempe dets skadevirkninger.

Det bør dessuten etter vår mening alvorlig overveies om det fra industrilegg er mulig å forby alt utslipp til atmosfæren av unøytraliserte sure bestanddeler.

Norges naturvernforbund vil også støtte forslaget om at det til FN's konferanse om det menneskelige miljø i Stockholm i 1972 søkes utformet et felles nordisk standpunkt i denne saken.

Vi vil til slutt uttrykke håp om at et engasjement fra Nordisk Råd vil få ringvirkninger også utenfor Norden. Målet må være at det snarest blir opprettet vidtrekkende avtaler mellom alle industriland om stans av eller reduksjon i utslippet av svovel til atmosfæren.

Oslo, 24. august 1971

Norges naturvernforbund

Odd Lohne

Magne Midttun

S v e r i g e

Nationalkommittén för 1972 års FN-konferens om den mänskliga miljön:

Mot bakgrund härav vill nationalkommittén anföra följande. Denna fråga har uppmärksammats av kommittén i bl. a. den nationalrapport, bilaga 1,¹ som utarbetats inom kommittén och av regeringen överlämnats till Förenta Nationerna. I denna rapport rekommenderas bl. a. att utsläppen av luftföroreningar, bl. a. svaveldioxid begränsas. Vidare har kommittén låtit utarbeta en s. k. case study avseende nederbördens försurning, bilaga 2,¹ i vilken frågan om nederbördens försurning med hänsyn till bl. a. föroreningar från utomsvenska källor utreds och diskuteras.

Stockholm den 5 oktober 1971

Enligt uppdrag

Arne Engström

Kommerskollegium:

— — — Kollegiet har hos handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt hos Petroleuminstitutet anhållit om yttrande i ärendet. Överlämnande inkomna yttranden (*se nedan*) får kollegiet anföra följande.

Samtliga remissinstanser betonar i sina yttranden att åtgärder mot

¹ Här ej tryckt.

svavelföreningar bör vidtas på det internationella planet för att största möjliga effekt skall kunna uppnås.

Stockholms handelskammare framhåller att starka skäl talar för att man i de nordiska länderna snarast söker uppnå enhetliga handlingsnormer i denna fråga. Successiva åtgärder i ett eller några av länderna får uppenbarligen bara begränsad verkan om man ser frågan i ett nordiskt perspektiv och kan dessutom försvåra en konkurrens på lika villkor för företagen i dessa länder. Eftersom problemet med försurning av nederbörden måste sättas in i ett större globalt miljövårdssammanhang bör problemet få en så vid och ingående behandling som möjligt. Ur denna aspekt vore det värdefullt och motiverat med en gemensam nordisk ståndpunkt i frågan till 1972 års FN-konferens i Stockholm.

Handelskammaren i Göteborg anför att om försurningen främst skulle bero på utsläpp utanför Norden är det mindre angeläget att vidta åtgärder i de nordiska länderna som t. ex. fördyrar produktionen.

Skånes handelskammare framhåller bl. a. att den mest angelägna åtgärden ur svensk synpunkt torde vara att förmå övriga länder i Europa att acceptera de normer som redan beslutats i Sverige.

Petroleuminstitutet anför att det med hänsyn till luftföreningarnas liksom oljeförsörjningens internationella karaktär erfordras ett samarbete över gränserna för att minska utsläppen som sträcker sina verkningar runt hela jordklotet. Det nordiska samarbetet kan därvid måhända utgöra en god grund för att vidareutveckla samarbetet inom FN, OECD, Europarådet och andra härför lämpliga internationella organisationer.

För egen del får kollegiet framhålla följande.

Försurningsproblematiken är ännu ett tämligen outforskat område. Den undersökning angående transporten av luftföreningar, som kommer att påbörjas i OECD:s regi år 1972 och som väntas komma att klarlägga emissionskällornas belägenhet, torde av allt att döma ta tämligen lång tid i anspråk. Även om orsakssammanhangen kring denna problematik ännu inte är klarlagda är det dock tydligt att man i varje land är beroende av att åtgärder vidtas även i andra länder och att problemen inte kan lösas utan ett internationellt samarbete. Även ur konkurrenssynpunkt är det angeläget med en omfattande internationell likformighet i fråga om normerna. Men det kan å andra sidan inte vara riktigt att i avvaktan på resultaten av det internationella samarbetet dröja med egna åtgärder. Här krävs uppenbarligen energiska insatser på olika plan för att komma till rätta med detta allvarliga miljöhot.

Kollegiet kan för sin del ansluta sig till förslagsställarnas önskemål om att regeringarna i de nordiska länderna skall rekommenderas vidta åtgärder för att begränsa svavelutsläppen. Möjligheterna för de nordiska länderna att göra en insats i det internationella samarbetet skulle säkerligen öka om de framträder gemensamt. Kollegiet tillstyrker där-

för även att de söker utforma en enhetlig ståndpunkt i denna fråga till FN:s miljökonferens i Stockholm år 1972.

Stockholm den 23 september 1971

Bertil Swärd

G. v. Wachenfeldt

Lantbruksstyrelsen:

Ur näringssynpunkt är svavel ett nödvändigt ämne för all produktion av växter och djur. Behovet av svavel till våra vanligaste odlingsgrödor täcks till stor del av det förekommande naturliga atmosfäriska svavelnedfallet. Därtill tillförs åkermarken svavel i form av gödselsvavel som finns i ett flertal handelsgödselkombinationer. En ökning av den naturliga svaveltillförseln kan endast i undantagsfall resultera i ökat skördeutbyte eller förbättrad kvalitet hos odlingsgrödorna, medan däremot negativa effekter som rubbningar i växtnäringsbalansen och förgiftningsrisker av överdosering samt försurning av marken kan befaras.

Någon absolut gräns för högsta tillåtna SO_2 -halt i atmosfären för att grödan inte skall ta skada därav går ej att ange. Den toleransgräns för SO_2 -halten varunder odlingsgrödan ej utsätts för skada varierar med växtart, utvecklingsstadium, tid på dygnet, temperatur, fuktighet, ljusintensitet, växtnäringsbalans, vattentillgång etc.

Lokala skador orsakade av svavelföroreningar i luften i närheten av utsläppen såsom hämmad tillväxt av betesdjur, skador på grödor, skog och vattendrag försöker man ofta motverka med hjälp av höga skorstenar. Givetvis är det ur lantbrukets synpunkt angeläget att människor, djur och växtlighet i den omedelbara närheten av ett svavelutsläpp utsätts för minsta möjliga besvär av luftföroreningarna. Höga skorstenar medför emellertid inte att utsläppta svavelmängder minskar. Svavlet fördelas i stället genom atmosfären över ett större område och orsakar skador på växande grödor och djur samt på byggnader och maskiner på avsevärt avstånd från föroreningsutsläppen.

SO_2 -nedfallets inverkan på marken och dess långtidseffekter bedömes vara allvarligare än de akuta skaderiskerna. Undersökningar vid lantbrukshögskolan visar att nederbördens surhet ökat avsevärt under senare år. Vår erfarenhet och kunskap om denna försurning av marken är ännu ofullständig. Vi vet inte i dag när markens buffrande förmåga kommer att vara helt utnyttjad. Ju surare nederbörden är, desto kortare tid tar det innan markens potentiella buffringsförmåga är utnyttjad. Med den utveckling av luftens svavelhalt, som konstaterats i Sverige, nås förr eller senare en tidpunkt när åkermarkens buffrings-

förmåga är slut. Följden därav blir kraftig försurning av marken, varav följer urlakning av näringsämnen och försämrad avkastning, såvida motåtgärder inte vidtages.

Försurning av marken kan neutraliseras genom att kalk tillföres. Sådana åtgärder medför emellertid betydande kostnader för lantbruket.

Lantbruksstyrelsen ser med oro på den försurning av marken som förekommer i vårt land till följd av ökande nedfall av svaveldioxid i nederbörden. I avvaktan på en internationell överenskommelse om minskning av svavelutsläppen i atmosfären är det angeläget att de nordiska länderna begränsar sina utsläpp. Lantbruksstyrelsen tillstyrker således det remitterade medlemsförslaget härom. Det synes naturligt att de nordiska länderna vid internationella konferenser, såsom vid FN-konferensen i Stockholm 1972, har en gemensam ståndpunkt i en fråga av detta slag.

Stockholm den 10 september 1971

Ingvar Widén

Generaldirektör

S.-E. Magnusson

Byrådirektör

Skogsstyrelsen:

Skogsstyrelsen inskränker sitt yttrande till att omfatta de verkningar svaveldioxid i luften och därmed sammanhängande försurning av marken kan ha för skogsnäringen.

Flera forskare har påvisat en ökad koncentration av svaveldioxid i luften samt en tilltagande försurning av mark och vatten, orsakad av kemisk omvandling av svaveldioxid till svavelsyra.

Skador på skogsträd av svaveldioxid i luften är kända sedan länge. Barrträden, särskilt granen, är speciellt känsliga. Skador på skogsträd av denna orsak har iakttagits lokalt i och omkring städer och industrier. Totalt sett är skadorna små och torde vara utan betydelse för skogsbruket.

Undersökningar av verkningarna för skogsbruket av den tilltagande försurningen har hittills gjorts i liten omfattning. Den 1 september 1971 framlades emellertid till 1972 års FN-konferens om den mänskliga miljön en rapport utarbetad av en expertgrupp tillsatt av den förberedande kommittén för nämnda konferens. Denna rapport redovisar bl. a. resultat från undersökningar om skador på skog i form av minskad tillväxt i Sverige orsakade av den tilltagande försurningen. Skogsstyrel-

sen känner inte till några andra tillämpliga undersökningar i Sverige i detta avseende.

Rapporten framhåller att det är mycket svårt att bevisa skador i form av minskad tillväxt. Tillväxten i Sveriges skogar har genomsnittligt ökat på grund av förbättrad skogsskötsel. Genom att jämföra riksskogstaxeringens material från två områden i södra Sverige, ett relativt kraftigt påverkat av försurningen och ett relativt opåverkat har expertgruppen funnit en statistiskt belagd skillnad i årsringsutvecklingen föreliggande under senaste 20-årsperioden. Skillnaden har inte kunnat nöjaktigt förklaras tillfullo bero på andra orsaker än försurningen. Det är dock inte uteslutet att andra orsaker kan ha bidragit.

Expertgruppen anser med stöd av denna undersökning att en årlig reduktion av den skogliga tillväxten av storleksordningen 0,3 procent i södra Sverige är trolig under förutsättning att nuvarande svavelemmission ej ökar. I en kalkyl beräknar gruppen att den årliga tillväxten år 2000 vid samma förutsättning skulle vara reducerad med cirka 4—5 miljoner kubikmeter.

En sådan reduktion är av stor betydelse för skogsnäringen. Avverkningen i Sverige var år 1970 cirka 70 miljoner m³sk. De nu aviserade industriutbyggnaderna, som skogsstyrelsen har kännedom om, synes nödvändiggöra en ökning av den årliga avverkningen till att omfatta 90 miljoner m³sk.

I ett betänkande (SOU 1968: 9) har virkesbalansutredningen beräknat nuvarande skogsmarksarealens möjliga avkastning till cirka 93 miljoner m³sk/år vid fullt utnyttjande av nuvarande produktionsteknik exklusive gödsling. I samma betänkande angavs även möjligheter till ökning av avkastningen genom gödsling av fastmarker (10 miljoner m³sk), dikning och gödsling av torvmark (10—15 miljoner m³sk) samt genom omföring av jordbruksmark till skogsmark (7 miljoner m³sk). Avkastningsökningen genom de två sistnämnda metoderna kan dock i full omfattning uppnås först en tid in på 2000-talet. Avkastningsökning genom gödsling innebär kostnader av storleksordningen 15—20 kronor per vunnna m³sk. Vidare är inte eventuella negativa biverkningar av ett sådant omfattande gödslingsprogram ännu helt utredda.

En reduktion av årstillväxten av storleksordningen 4—5 miljoner kubikmeter kan allvarligt påverka landets virkesförsörjning och innebär under alla omständigheter kostnader för gödsling av storleksordningen 75—100 miljoner kr./år om inte skogsindustrins kapacitet skall minskas med därav följande verkningar på handelsbalans och försörjningsmöjligheter inom landet.

I den ovannämnda rapporten uppges att kalkning av marken kan motverka försurningen av skogsmarken men är biologiskt otillräcklig och måste kompletteras med tillsats av andra gödningsämnen. Skogsstyrelsen anser att kunskaperna om hur en sådan kalkning skall utföras,

doseringar, intervall etc., är helt otillräckliga och åtgärden är dessutom förenad med stora praktiska svårigheter vid genomförandet och kostnaderna okända.

På basis av vad som nu är känt finner skogsstyrelsen att de åtgärder, som kan vidtagas för att dämpa skadeverkningarna på skog orsakade av försurningen, endast kan avse minskning av svavelutsläppen. Då utsläppen av vad som framgår av ovannämnda rapport till mer än 50 procent hänför sig till källor belägna i angränsande regioner i Europa fordras ett samarbete som sträcker sig utöver Nordens gränser.

Vällingby den 8 september 1971

Fredrik Ebeling

Erik Sillerström

Fiskeristyrelsen:

Under 1970 och 1971 har statens naturvårdsverk, fiskeristyrelsen samt länsstyrelserna i Kronobergs län, Hallands län, Göteborgs och Bohus län och Älvsborgs län i samverkan undersökt vattenbeskaffenheten i ett stort antal sjöar i västra Sverige. Av 314 undersökta sjöar hade 113 stycken pH lägre än 5. 43 sjöar hade ett någorlunda neutralt vatten (pH 6,5—7) och endast 16 stycken uppvisade pH över 7. Vad som förutom de låga pH-värdena är alarmerande är att många av de undersökta sjöarna saknar eller har mycket ringa alkalinitet. Dessa vatten har därför ingen kapacitet för att neutralisera sur nederbörd, varför sådan omedelbart medför sänkning av pH-värdet. Eftersom vattnens buffringsförmåga är en funktion av de omgivande markernas tillgång på basiskt mineral, kan man förutsätta, att de markområden inom vilka de sura sjöarna ligger också är mycket känsliga för surt nedfall.

Av de sjöar, som ingick i den gemensamma undersökningen, har fiskeristyrelsen sedan utvalt 50 stycken för fiskeribiologiska undersökningar. Alla tillgängliga uppgifter om dessa senare sjöar har insamlats, ortsbefolkningen har intervjuats, provfisken utförts och olika biologiska prov tagits. I bilaga 1¹ har redovisats karakteristiska data för dessa sjöar. Sjöarnas belägenhet framgår av kartan på bilaga 2¹. Allmänt kan sägas, att sjöarna inom jordbruksområdena har ett någorlunda tillfredsställande pH-värde, medan sjöarna inom skogsområdena är starkt sura. De lägsta pH-värdena har konstaterats i skogssjöar öster om Göteborg och Stenungsund. Detta förhållande talar för att utsläpp av sura rökgaser i nyssnämnda orter påverkar förhållandena i närbelägna vattenområden. För en del av ifrågavarande sjöar finns äldre uppgifter om

¹ Här ej tryckt.

pH-värdet. Dessa värden har sammanställts i bilaga 3¹. Som synes har en mycket stark försurning skett av vissa sjöar.

I bilaga 4¹ har ortsbefolkningens uppgifter om förändringar i sjöarnas fiskbestånd samt resultat från provfiskena sammanställts. Som framgår av detta material har under 1960-talet skett en stark försämring av fiskbestånden i de sjöar, som nu uppvisar låga pH-värden. När försurning av en sjö sker uppkommer en stegvis förändring av fiskfaunan, beroende på olika fiskarters olika känslighet. I stora drag torde förloppet i ändringen av fiskfaunan vara följande i de västsvenska sjöarna.

Stadium 1. Mörten blir stor medan abborren försvagas.

Stadium 2. Mörten försvinner och abborren blir stor.

Stadium 3. Öring, sik, abborre och gädda försvinner.

Stadium 4. Älen försvinner.

En försurning medför även att bladvassen försvinner medan ej planktiska grönalger (ex. *Mougeotia* sp) börjar uppträda i massförekomst. Sjön blir klarare och nedbrytningen av döda växter och djur går långsammare. Sistnämnda förhållande medför att återcirkulationen av näringsalter hämmas, vilket sänker sjöns näringsstandard.

Fiskeristyrelsen anser att de åberopade undersökningarna ger belegg för att en stark försurning av i första hand skogsområdena i Väst-sverige pågår, och att denna försurning redan fått en katastrofal inverkan på fiskbestånden i många vatten. Styrelsen ansluter sig därför till de i den remitterade skrivelsen framlagda synpunkterna och förslagen.

Göteborg den 10 september 1971

Jöran Hult

Överdirektör

Ingemar Sörensen

Byråchef

Sötvattenslaboratoriet:

Sötvattenslaboratoriet anser sig ej behöva gå in på frågan om varifrån svavlet kommer eller på de fakta som talar för att försurningen ökar. Laboratoriet begränsar sig i detta sammanhng till att endast diskutera sötvattensfiskens dokumenterade beroende av vattnets surhetsgrad.

Dr Sten Vallin har i laboratoriets skriftserie Report vol. 34 (1953) s. 167 redogjort för de extremt låga pH-värdena som uppträder i vissa s. k. alunsjöar i Norrbottens kustland, varvid det bl. a. framkommer att gädda, abborre och mört tycks höra till de mest motståndskraftiga arterna.

EIFAC har 1968 i Technical Paper nr 4 samlat ett betydande interna-

¹ Här ej tryckt.

tionellt erfarenhetsmaterial av vilket klart framgår att sänkta pH-värden är ödesdigra för fiskbestånden.

Laboratoriet har först i år (1971) med viss provtagning deltagit i de undersökningar som Hultberg vid Göteborgs universitet bedriver i Svartedalens kronopark. Hultberg har emellertid, i början av sin studiebana, haft laboratoriets laboratorer som handledare. Han har vid några tillfällen besökt laboratoriet och diskuterat sina resultat. Det tycks framgå av dessa, och övriga kända fakta från Anråsåns vattensystem, att de nuvarande låga pH-värdena haft stor och negativ betydelse för fiskbestånden.

Sötvattenslaboratoriet har för sina egna forskningar i detta ämne utvalt Rösjöarna på Fulufjäll, som har mycket lågt pH och därför bör ligga i den omedelbara riskzonen om en ökad försurning inträder. En första rapport om dessa undersökningar, som bedrivs i samarbete med fiskerättsägaren domänveket, har nyligen utkommit och bilägges (*här ej tryckt*). Den har författats av laborator Th. Lindström.

Det är, som framgår av rapporten, anmärkningsvärt att 1963 års klass är mycket rik. Detta kan visserligen möjligen vara en klimatisk effekt men det förefaller troligt att den kalkning av sjöarna som utfördes 1962 har medverkat. I så fall skulle detta tyda på att den mer normala rekryteringen i rödingbeståndet är reducerad.

Det bör kanske för balansens skull påpekas, att en fortgående försurning som leder till att sjöar blir fisktomma, som inom Svartedalens kronopark, inte nödvändigtvis behöver betyda en bestående och definitiv försämring ur fiskesynpunkt. Som erfarenheten från Rösjöarna tycks antyda kan man tänka sig att när ogräsfisken väl är helt utslagen hålla ett konstlat bestånd av öring eller regnbåge eller annan attraktiv fisk för fritidsfisket genom utsättningar och årliga eller återkommande kalkningar. Detta skulle vara en slags motsvarighet till rotenonmetoden. Kostnaden skulle i så fall utkrävas av den industri som ligger nära och rimligtvis kan göras åtminstone delvis ansvarig. Laboratoriet är dock väl medvetet om att sådan fiskevård kan stöta på stora svårigheter i praktiken.

Drottningholm den 24 augusti 1971

Gunnar Svärdson

Statens naturvårdsverk:

Såsom förslagsställarna påpekar har frågan om svaveldioxidföroreningar i luften tilldragit sig väsentlig uppmärksamhet under de senaste åren inte bara i Sverige utan också i flertalet industrialiserade länder.

Mot bakgrunden av undersöknings- och forskningsarbetet både i Sverige och inom ramen för internationella organisationer — främst OECD

— har Kungl. Maj:t, på förslag av statens naturvårdsverk, i november 1968 utfärdat bestämmelser om begränsning av svavelhalten i eldningsolja. För närvarande får således sådan olja med högre svavelhalt än 2,5 viktprocent (i vissa större städer 1 viktprocent) inte förbrännas inom landet. Inom kort avser naturvårdsverket att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag om ytterligare begränsningar av svavelhalten i eldningsolja för eldnings säsongen 1972—73 ävensom ett handlingsprogram för tiden fram till 1980.

För att ytterligare belysa här ifrågavarande problem och i syfte att söka åstadkomma ett så vidsträckt och enhetligt forsknings-, undersöknings- och lagstiftningsarbete som möjligt har inför 1972 års FN-konferens om människans miljö från svensk sida utarbetats en s. k. Case Study om påverkan på miljön genom förorening med svavelföreningar, avsedd att bilda diskussionsunderlag vid konferensen. Studien har nyligen offentliggjorts och tillställts FN:s generalsekreterare. Naturvårdsverket förutsätter att sedvanligt nordiskt samråd i denna fråga kommer att äga rum liksom sedvanlig nordisk samverkan vid konferensen.

Solna den 10 september 1971

Valfrid Paulsson

Ulf Hänninger

Miljökontrollutredningen:

Behovet av kontroll över ämnen med hälso- eller miljöskadliga effekter söker svensk lagstiftning tillgodose på två sätt, nämligen dels genom lagstiftning som är riktad mot föroreningar från olika källor, dels genom bestämmelser angående själva den skadliga produkten. Till det först nämnda slaget hör framför allt miljöskyddslagen, vilken ger möjligheter till kontroll över de utsläpp i luften och vattnet som kommer från samhällen samt industrier och annan fast egendom. På produktkontrollområdet gäller, såvitt angår skyddet mot de i medlemsförslaget aktuella luftburna svavelföroreningarna, förordningen 1968: 551 om begränsning av svavelhalten i eldningsolja. Enligt förordningen får eldningsolja med högre svavelhalt än 2,5 viktprocent ej förbrännas inom riket. Kungl. Maj:t har därjämte getts bemyndigande att sänka den högsta tillåtna svavelhalten under värdet 2,5 procent. Senare har Kungl. Maj:t genom kungörelse 1970: 621, vilken träder i kraft den 1 oktober 1971, fastställt för ett antal närmare angivna kommuner den högsta svavelhalten till en procent. I enlighet med uttalande av jordbruksministern vid tillkomsten av förordningen kan bestämmelser om en fortsatt nedtrappning av svavelutsläppet genom eldningsolja påräknas.

Miljökontrollutredningen, som tillsattes av jordbruksministern år 1969,

har till uppgift bl. a. att pröva i vilken utsträckning och på vilket sätt gällande lagstiftning för kontroll av användningen av kemiska preparat och substanser samt andra produkter som kan få miljöskadliga verkningar bör utvidgas. Arbetet inom utredningen beräknas kunna slutföras och förslag till lagstiftning för kontroll av miljöfarliga produkter framläggas under innevarande höst. Innehållet i detta förslag är ännu ej fastställt. Klart är emellertid att de i medlemsförslaget omnämnda ämnena skall omfattas av den föreslagna lagstiftningen. Någon närmare utredning om de hälso- och miljöproblem som sammanhänger med användningen av dessa ämnen har ej gjorts. Det kan förutses, att utredningens förslag ger samhället befogenheter att ingripa till skydd mot även andra miljöfarliga produkter än den svavelhaltiga eldningsolja.

Stockholm den 17 september 1971

Sigvard Mejegård
Sekreterare i utredningen

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning och Industrins vatten- och luftvård AB:

Förslagsställarna hänvisar till olika utredningar om försurning förorsakad av luftens halt av svaveldioxid. Vad som är klart dokumenterat är en försurning av nederbörden samt en pH-sänkning i vissa sjöar och vattendrag på norska och svenska västkusten.

Svårigheten att på ett enkelt sätt belysa försurningsproblematiken illustreras väl av att Nordforsk bedömer den som i många stycken olöst.

Dessa svårigheter har emellertid inte hindrat myndigheterna vare sig i Norge eller Sverige från att snabbt söka få en sänkning av svavelhalten i eldningsolja till stånd. Sålunda har ju en speciell avgift på svavelhalten i olja införts i Norge och i Sverige finns dels en maximigräns på 2,5 procent, dels en gräns på 1 procent för vissa storstadsområden. Avsikten var ursprungligen att 1-procentsregeln skulle gälla avsevärt större områden. Det visade sig emellertid att olja av sådan kvalitet inte fanns att tillgå i de önskade mängderna varför myndigheterna fick begränsa sig till områden där 1 procent svavelhalt i oljan var mest angelägen att använda.

Det föreligger sålunda i Sverige inte någon avvaktande hållning i frågan med hänsyn till de OECD-inspirerade mätningarna. Här följs den tekniska utvecklingen på avsvavlingens område och möjligheterna att erhålla tillräckliga kvantiteter lågsvavlig olja. En adekvat inställning

från de andra ländernas sida är naturligtvis angelägen, men det är viktigt att lågsavvlig olja i första hand kommer till användning där den ur lokalklimatisk synpunkt gör största nyttan.

Stockholm den 16 september

Institutet för vatten- och luft-
vårdsforskning

T. Henrikson

S. Freyschuss

Industrins vatten- och luftvård AB

R. Martin-Löf

S. Freyschuss

Stockholms handelskammare:

Efter att ha pekat på den ökade uppmärksamhet som i Norden ägnats luftföroreningarna berör förslagsställarna den markanta försurning av nederbörden som har iakttagits under de senaste åren. Då försurningen omfattar hela Norden vore det enligt förslaget naturligt och önskvärt att koordinera undersökningarna av dess effekter. Man föreslår därför Nordiska rådet att rekommendera regeringarna dels att snarast vidtaga åtgärder för att minska utsläppen av svaveldioxid i luften i Norden och för att dämpa skadeverkningarna, dels att utforma en gemensam nordisk ståndpunkt i denna fråga till FN:s konferens om den mänskliga miljön i Stockholm 1972.

Handelskammaren har i andra sammanhang framhållit angelägenheten av att frågor och problemställningar på miljövårdens område får en i möjligaste mån samordnad lösning över gränserna. Självfallet bör man så snart omständigheterna det medger söka uppnå likartade normer och bestämmelser i de nordiska länderna på detta område och inte minst gäller detta det nu uppmärksammade problemet med försurningen av nederbörden. Som framgår av förslaget torde denna försurning kunna få ödesdigra följder för fiskbeståndet, skogsproduktionerna och lantbruket, vilket — med hänsyn till dessa näringsgrenars betydelse för de nordiska länderna — understryker behovet av att man snabbt vidtager åtgärder för att begränsa och i möjligaste utsträckning eliminera riskerna. Med hänsyn till rådande ovisshet och orsakerna till denna försurning — bl. a. är det geografiska ursprunget osäkert — är det givetvis av stor vikt att man inriktar samarbetet på så internationellt vid basis som möjligt. Det av OECD planerade forskningsprojektet torde enligt handelskammarens mening kunna bli ett verksamt redskap i detta hänseende.

Med hänsyn till problemets allvarliga natur och till att OECD:s projekt synes vara av mer långsiktig karaktär synes starka skäl tala för att

man i de nordiska länderna snarast söker uppnå enhetliga handlingsnormer i denna fråga. Successiva åtgärder i ett eller några av länderna får uppenbarligen bara begränsad verkan om man ser frågan i ett nordiskt perspektiv och kan dessutom försvåra en konkurrens på lika villkor för företagen i dessa länder.

Eftersom problemet med försurning av nederbörden måste sättas in i ett större, mer globalt miljövårdssammanhang, bedömer handelskammaren det angeläget att problemet får en så vid och ingående behandling som möjligt. Ur denna aspekt torde det vara värdefullt och motiverat med en gemensam nordisk ståndpunkt i frågan till nästa års FN-konferens i Stockholm. Denna konferens bör vara ett adekvat forum för en behandling av problemet i fråga på internationell nivå. En för flera länder gemensam ståndpunkt i frågan bör enligt handelskammarens mening ha utsikter att underlätta strävandena efter en bredare, internationell lösning av problemet.

Stockholm den 27 augusti 1971

Stockholms handelskammare

Sven Swarting

Kjell Ehrenstråhle

Skånes handelskammare:

Handelskammaren har tidigare vid ett flertal tillfällen framhållit att luftföroreningsproblemen har en sådan räckvidd att det krävs en internationell samverkan för att komma till rätta med dem. Det är därför naturligt för handelskammaren att tillstyrka förslaget till den del det innebär en intensifiering av strävandena att nå internationella överenskommelser på förevarande område. Handelskammaren vill dock samtidigt betona att dessa strävanden självfallet icke bör begränsas till Norden. I anslutning härtill vill handelskammaren även framhålla att den ur svensk synpunkt för närvarande mest angelägna åtgärden i förevarande sammanhang torde vara just att förmå övriga länder i Europa att acceptera de normer som redan beslutats i Sverige.

Malmö den 14 september 1971

Skånes handelskammare
omfattande Skåne och södra Halland

Holger Crafoord

Sten Bengtsson

Handelskammaren i Göteborg:

Handelskammaren finner båda de sålunda framlagda önskemålen befogade och värda att av regeringarna tagas upp till närmare övervägande. Det är emellertid av stor vikt att underlaget för eventuella åtgärder blir så vederhäftigt och oemotsägligt klarlagt som det är möjligt. Beror försurningen av nederbörden över Skandinavien i främsta rummet på utsläpp, som äger rum utanför Norden blir det mindre angeläget att för de nordiska ländernas egen del tillgripa åtgärder som exempelvis fördyrar produktionen och ökar uppvärmningskostnaderna i Norden, innan sådana åtgärder kan ske samfällt genom allmänna internationella åtaganden. Kan man däremot fastställa, att försurningen till stor del beror av egna utsläpp bör man givetvis vara beredd att gå längre i fråga om nordiska bestämmelser, även om dessa skulle medföra kostnader och nackdelar för det nordiska näringslivet i den intrnationella konkurrensen. En samordning av befogade åtgärder inom Norden synes i och för sig mycket lämplig, men på lång sikt torde man framför allt böra inrikta sig på allmänna internationella överenskommelser i syfte att lösa problemet med luftföroreningarna.

Göteborg den 13 september 1971

För handelskammaren i Göteborg

B. Thorburn

R. Uddenberg

Sveriges industriförbund:

Trots ansträngningar som görs på många håll tenderar luftföroreningarna ostridigt att öka. Denna luftens nedsmutsning och dess negativa följdverkningar har på senare år — inte minst i Sverige — ägnats stor uppmärksamhet. Inte minst har uppmärksamhets lufthavets försurning genom det växande utsläppet av svaveldioxid.

En lång rad konkreta åtgärder har också faktiskt vidtagits mot luftföroreningarna. Det må vara till fyllest att här peka på den pågående reduktionen av SO₂-emissionerna — genom nedtrappningsprogrammet för svavel i eldningsolja — samt de ambitiösa mål naturvårdsverket uppsatt i sina riktlinjer för luftutsläpp från vissa industri typer.

Också förslagsställarna i Nordiska rådet pekar främst på den ökande försurningen av nederbörden i Skandinavien orsakad av svaveldioxidemissionerna. Oroande resultat har i detta avseende redovisats av institutioner som Nordforsk och Norges lantbrughøjskole samt — inte

minst — i Sveriges "case study" inför FN-konferensen 1972. De konstaterade sjunkande PH-värdena i mark och vatten orsakade av den sura nederbörden anses bl. a. medföra risk för förluster för skogs- och jordbruket och den torde faktiskt ha påverkat fiskbeståndet i vissa utsatta vatten. Svaveldioxiden åstadkommer vidare korrosionsskador på t. ex. husfasader, statyer, bilar etc. och kan även angripa människors luftrör och ge upphov till vissa luftvägsbesvär.

Av flera skäl tycks delar av Skandinavien vara speciellt utsatta och känsliga för höga svaveldioxidhalter. Enligt förbundets uppfattning finns därför goda skäl att vidta preventiva åtgärder mot ökade svaveldioxidutsläpp. Myndigheterna i både Sverige och Norge synes också ha skapat sig en god bild över läget och över de reella möjligheterna att ytterligare skära ned emissionerna. Den 1 oktober 1971 genomförs i Sverige ännu ett steg av naturvårdsverkets nedtrappningsprogram vilket medför att stockholms- och göteborgsregionerna endast får bruka eldningsolja med maximalt 1 procent svavelhalt. Malmöregionen kommer att innefattas den 1 oktober 1973. Ett program för en fortsatt långtgående reduktion av svavelhalterna i eldningsolja är under utarbetande. I Norge har också introducerats författningar avsedda att begränsa användningen av högsvavliga eldningsoljor. Dessa åtgärder synes förbundet vara grundade på ingående analyser av nu befintlig avsvavlingsteknik samt på en bedömning av tillgången på lågsvavliga eldningsoljor. Förbundet ifrågasätter därför bestämt att det skulle finnas faktiska förutsättningar för andra och längre gående åtgärder för att begränsa SO₂-emissionerna. Nedsurningen av den skandinaviska luften synes vidare till stor del vara beroende av utländska svaveldioxidemissioner — vilket bl. a. framgår av den nyss berörda "case study". För att radikalt förbättra situationen för skandinaviskt vidkommande krävs alltså internationella åtgärder. Effekten av isolerade skandinaviska aktioner måste också relateras till den stora del av programmet som är importerad. Förslaget om en gemensam nordisk ståndpunkt i dessa frågor till FN-konferensen 1972 förefaller därför mycket välmotiverat. Förbundet vill varmt tillstyrka denna del av förslaget.

Vad gäller motionärernas första förslag har förbundet nyss pekat på åtskilliga väl underbyggda åtgärder som redan vidtagits i Sverige för att begränsa svaveldioxidutsläppen — och hur programmet för en fortsatt reduktion av dessa är under utarbetande. Det är tveksamt om man i dagens läge kan gå längre än vad dessa förslag innebär. Motsvarande förhållanden synes råda i Norge. Behovet av en nordisk konvention på detta område kan därför synas mindre överhängande. Otvivelaktigt skulle emellertid en gemensam nordisk linje vid FN-konferensen ha större förutsättningar att vinna gehör om samlade konkreta åtgärder också vidtagits i hela Norden mot svaveldioxidutsläppen. Det kan ur dessa synpunkter vara motiverat att Nordiska rådet också utfärdar en

rekommendation med ett innehåll som ligger i linje med vad som föreslås under punkten 1 i förslaget.

Stockholm den 20 september 1971

Sveriges industriförbund

Bo Helmerson

Martin Carlstein

Svenska petroleum institutet:

Institutet delar förslagsställarnas uppfattning, att Nordiska rådet är lämpligt forum för diskussioner rörande möjligheterna att vidtaga samordnade åtgärder för att minska utsläppen av svaveldioxid i luften i Norden och för att dämpa skadeverkningarna av dessa.

Institutet tillstyrker även att såsom ett första steg en gemensam nordisk ståndpunkt i denna fråga utformas till FN:s konferens om den mänskliga miljön i Stockholm 1972.

Med hänsyn till luftföroreningarnas liksom oljeförsörjningens internationella karaktär erfordras ett samarbete över gränserna för att minska utsläppen av svaveldioxid, som sträcker sina verkningar runt hela jordklotet. Det nordiska samarbetet kan därvid måhända utgöra en god grund för att vidareutveckla samarbetet inom FN, OECD, Europarådet och andra härför lämpliga internationella organisationer.

Stockholm den 14 september 1971

Svenska petroleum institutet

Rolf af Klintberg

L. Pehrzon

Skogsindustriernas samarbetsutskott:

Den i medlemsförslaget påtalade försurningen av nederbörden och de därmed förenade konsekvenserna för växtligheten har alltmer kommit att framstå som ett allvarligt och komplicerat internationellt problem. Inte minst för skogsindustrin är de i olika sammanhang framlagda rapporterna om SO₂-nedfallets starka negativa effekt på skogsproduktionen alarmerande. Det är högst angeläget att genom internationell forskning nå ökade kunskaper om såväl luftföroreningarnas biologiska verkningar på kort och lång sikt som dessa föroreningars transportvägar. I det senare avseendet knytes stora förväntningar till OECD-projektet.

Beträffande medlemsförslaget till den del det avser åtgärder i Norden i syfte att minska utsläppen av svaveldioxid i luften får utskottet hänvisa till Industriförbundets skrivelse i ärendet av den 20 september 1971 (*se ovan*). I sammanhanget vill vi särskilt erinra om att skogsindustrin sedan flera år inom ramen för vad som är ekonomiskt rimligt och tekniskt möjligt mycket aktivt arbetar för minskade luftföroreningar. Ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete inom ifrågavarande processteknik sker med utgångspunkt från de riktlinjer som fastställts av naturvårdsverket. Även den pågående strukturomvandlingen inom industrin påverkar utvecklingen i gynnsam riktning.

Utskottet vill mot bakgrunden av det ovanstående ifrågasätta om det för närvarande för den svenska skogsindustrins vidkommande finns anledning att inom Nordiska rådet diskutera andra och längre gående åtgärder för begränsning av SO₂-utsläppen. Vi understryker däremot vikten av ett fortlöpande utbyte av erfarenheter inom hela det berörda ämnesområdet mellan de nordiska länderna, för att, såvitt möjligt, samordna riktlinjer för utsläppsbegränsning m. m.

En uppslutning kring ett sådant nordiskt samarbete skulle även utgöra en god grund för en eventuell gemensam ståndpunkt i frågan vid 1972 års miljövärdskonferens.

Stockholm den 3 november 1971

Skogsindustriernas samarbetsutskott

Hugo v. Sydow

Svenska naturskyddsföreningen:

Luftföroreningsfrågorna har under senare år till följd av den tilltagande urbaniseringen och den mycket snabbt stegrade energiförbrukningen blivit högaktuella naturvårdsproblem. Som framgår av medlemsförslaget har uppmärksamheten riktats särskilt mot svaveldioxiden. De kraftigt ökade utsläppen av svaveldioxid har resulterat i en ökad svavelhalt i luften över stora delar av Europa och åtföljande försurning av nederbörden inom stora regioner. Detta har även medfört en försurning av jordar, sjöar och vattendrag inom känsliga områden, bl. a. i södra Skandinavien.

Redan i Miljövärdskonferens I (SOU 1967: 43) betonades luftvårdsfrågornas internationella karaktär och underströks behovet av samordning av använda bestämningsmetoder för att skapa möjligheter till meningsfulla internationella jämförelser. Mot denna bakgrund är det glädjande att Nordiska rådet uppmärksammat problemet. Förslaget utgör en god sammanfattning av det rådande läget — måhända dock snarast

med en viss underskattning av allvaret i situationen och problemens svårighetsgrad. De föreslagna rekommendationerna utgör ett minimum av vad föreningen anser att man i dag kan begära.

Beträffande rekommendation nr 1 har som bekant under senare år i Sverige vidtagits välkomna åtgärder och från och med innevarande eldningsssäsong 1971/72 har för eldningsolja i de större tätortsområdena bestämts en högsta svavelhalt av 1 viktprocent. Tyvärr finns möjlighet att begära dispens, men en betydande nedtrappning kommer ändå att bli följden. Det är naturligtvis i högsta grad önskvärt, att en motsvarande minskning sker också i de övriga nordiska länderna. Gränsen 1 procent anses vara vald med hänsyn till vad nuvarande teknik gör praktiskt möjligt att åstadkomma med rimlig ekonomisk insats och man torde vidare framför allt ha tagit hänsyn till den lokala luftförorenings-situationen i de aktuella tätortsområdena. Åtgärden torde med tanke på försurningssituationen vara otillräcklig. För att komma till rätta med detta problem fordras en avsevärd reduktion av de totala svaveldioxid-utsläppen såväl inom Sverige som inom angränsande industriländer i norra Europa. Som föreningen i annat sammanhang påpekat bör för ändamålet bl. a. ske en bedömning av det totala utsläppet och dess verkningar liksom av tolerabla gränsvärden till vilka föroreningen i första hand måste nedbringas.

Med tanke på behovet av internationell samordning är det i dag viktigt att försöka konsolidera pågående aktivitet.

För närvarande ägnar sig bl. a. Nordforsk, OECD och statens naturvårdsverk åt hithörande problem. Bl. a. har de frågor som berörs i medlemsförslagets sista stycke delvis besvarats i den rapport angående svavelföroreningar som har utarbetats av en särskild utredningsgrupp inför FN-konferensen 1972 och nyligen offentliggjorts. Där berörs nedtrappningsönskemålen. En plan för realiserandet av dessa på åtminstone nordisk basis torde vara det för närvarande mest angelägna på området och bör ingå i den under punkt 2 föreslagna gemensamma nordiska ståndpunkten inför FN-konferensen 1972.

I handläggningen av detta ärende har deltagit den adjungerade styrelsens specialutskott för Luftvård.

Stockholm den 17 september 1971

Svenska naturskyddsföreningen

Gösta Walin

Ordförande

Anders Bjärvall

Intendent

Medlemsförslag

om finansiering av Nordiskt kollegium för biologisk bekämpning av skadedjur

(Väckt av Johannes Antonsson och John Austrheim)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordforsk, miljövårdssektariatet:

I avsikt att skapa bättre kontakter mellan de nordiska ländernas forskare på bekämpningsmedelsområdet och därigenom initiera nordiskt samarbete på detta område upprättade Nordforsk år 1965 ett särskilt biocidsektariat och en därtill anknuten biocidkommitté, vardera med en mandattid om tre år. Nordforsks förhoppning var, att de nordiska samarbetsformer som under denna period kommit till stånd inom ramen för Nordforsks verksamhet skulle kunna fortbestå även efter det biocidsektariatet nedlagts sommaren 1968.

Av de samarbetsinitiativ som togs av Nordforsks biocidkommitté måste tillkomsten av Nordiskt kollegium för biologisk bekämpning av skadedjur betraktas som ett av de potentiellt mest betydelsefulla. Den oroväckande globala spridningen av DDT och andra persistenta kemiska bekämpningsmedel har gjort det alltmer angeläget att snabbt utveckla alternativa bekämpningsmetoder, huvudsakligen biologiska.

I motsats till de kemiska bekämpningsmetoderna är de biologiska i allmänhet starkt beroende av de lokala ekologiska förhållandena och måste därför anpassas till den region där de skall användas, med beaktande av för regionen karakteristiska skadeorganismer, klimatförhållanden etc. Härigenom kan utländska forskningsresultat bara i begränsad utsträckning tillämpas i de nordiska länderna.

Å andra sidan är det, på grund av de sinsemellan likartade ekologiska förhållandena i de nordiska länderna, fullt möjligt att i dessa länder använda samma biologiska bekämpningsmetoder, vilket starkt talar för en gemensam nordisk insats inom forskningen på området. Det förefaller uppenbart att även en relativt blygsam ekonomisk satsning på ett nordiskt samarbetsorgan för detta ändamål skulle möjliggöra ett långt effektivare utnyttjande av föreliggande forskningsresurser.

Då det sommaren 1968 föreföll oklart i vilken form det nygrundade kollegiet skulle kunna fortsätta sin verksamhet efter biocidsektariatets nedläggande, framhöll Nordforsk i den miljövårdsutredning (*NU 1969: 3*), som sammanställdes på uppdrag av Nordiska rådets social-

politiska utskott, att förutsättningarna för ett aktivt stöd åt kollegiet borde undersökas (s. 91—92).

Då ett dylikt stöd uppenbarligen hittills icke har kunnat fås till stånd, ansluter sig Nordforsk till den i medlemsförslaget framförda uppfattningen, enligt vilken offentliga medel borde satsas för att möjliggöra kollegiets fortsatta verksamhet. Om möjligt borde kollegiet snarast möjligt tillförsäkras en permanent status jämförbar med den de nordiska kollegierna för marinbiologi respektive terrester ekologi åtnjuter.

Under åberopande av ovan anförda synpunkter tillstyrker Nordforsk det gjorda medlemsförslaget.

Åbo den 2 september 1971

För Nordforsk

R. Woxén

Styrelsens ordförande

Nils Mustelin
Miljövärd-
sekretariatets
föreståndare

D a n m a r k

Landbruksministeriet:

Alternative bekæmpelsesmetoder til den kemiske bekæmpelse fortjener den største opmærksomhed af hensyn til risikoen for naturforurening og opståen af kemikalieresistens hos skadedyr. Som en af disse metoder har biologisk bekæmpelse på flere områder vist gunstige resultater; men mulighederne er langt fra tilstrækkelig undersøgt, specielt for de nordiske landes vedkommende.

Sådanne undersøgelser stiller imidlertid betydelige krav til faglig og økonomisk indsats, som det vil være vanskeligt for de enkelte lande at honorere, med mindre indsatsen koordineres og samarbejdes så effektivt som muligt. Den foreslåede økonomiske støtte til et nordisk kollegium for biologisk bekæmpelse vil sætte dette i stand til at skabe det nødvendige snævre samarbejde mellem nordiske forskningsinstitutioner samt iværksætte fælles undersøgelser med henblik på den praktiske udnyttelse af insektpatogener og -parasitter.

Ansøgningen skal derfor anbefales på det varmeste. Det skal bemærkes, at der i ansøgningen ikke er taget stilling til åremålet for det ansøgte beløb, samt om den foreslåede fordeling af beløbene skal være konstant. Beløbet til forskningsvirksomhed forekommer noget begrænset i forhold til de beløb, der er tiltænkt de øvrige formål.

København, den 6. september 1971

P. m. v.

E. b.

I. Jarnes

Ekspeditionssekretær

Statens naturvidenskabelige forskningsråd:

Rådet kan varmt anbefale, at der etableres et nordisk kollegium for biologisk bekæmpelse af skadedyr. Forskningsområdet er af vigtighed i forbindelse med forureningsbekæmpelsen, og da en stor del af problemerne er fælles for de nordiske lande, anses det velegnet for nordisk samarbejde, ligesom etableringen af et nordisk kollegium utvivlsomt vil stimulere forskningsindsatsen.

SNF kunne som alternativ til en række special-kollegier forestille sig ét enkelt bredere terrestrisk og limnisk økologisk kollegium, der dækkede såvel den teoretiske som den anvendte zoologiske og botaniske økologi med dens mere specielle discipliner.

Som selvstændige kollegier herudover måtte dog eventuelt bevares, henholdsvis etableres, sådanne, som har en afvigende målsætning (dette kunne eventuelt være tilfældet for den biologiske skadedyrbekæmpelse), en stærkt afvigende teknisk og apparaturmæssig baggrund (f. eks. kollegiet for marinbiologi), eller som frembød andre udtalte særproblemer.

I betragtning af de nordiske forskningsråds engagement i disse discipliner og deres rolle i miljø- og forureningsproblematikken finder SNF det naturligt, at Samarbejdsnævnet for de nordiske naturvidenskabelige forskningsråd udtrykker interesse for fortsat kontakt med Nordisk Råd i denne sag.

København, den 21 september 1971

P. f. v

E. b.

Jytte Kvorning

Statens jordbrugs- og veterinærvidenskabelige forskningsråd:

Rådet finder det betydningsfuldt, at der ydes en indsats for gennemførelse af biologisk bekæmpelse af skadedyr, men er af den opfattelse, at arbejdet bør udføres på grundlag af konkrete forskningsopgaver, hvilket man også har givet udtryk for tidligere, i forbindelse med en ansøgning til rådet.

Man kan i øvrigt henholde sig til den udtalelse, som Landbrugets Samråd for Forskning og Forsøg (*se nedan*) har fremsendt til Nordisk Råd den 7. oktober 1971.

P. f. v.

S. Dalgaard-Mikkelsen

Jytte Kvorning

Landbrugets Samråd for Forskning og Forsøg:

Som medlem af Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning har samrådet været med til at behandle ansøgninger fra Nordisk Kollegium for Biologisk Bekæmpelse af Skadedyr, ligesom der med samrådets anbefaling er ydet støtte til dansk deltagelse i arbejdsgruppemøder, som kollegiet har taget initiativ til.

Da Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning imidlertid kun yder støtte til planlægning og gennemførelse af konkrete forskningsprojekter, og da Nordisk Kollegium for Biologisk Bekæmpelse af Skadedyr ved udformningen af sine hidtidige ansøgninger til NKJ specielt har lagt vægt på støtte til gennemførelse af møder og seminarer samt uddannelsesstipendier for unge forskere, har det ikke været muligt for NKJ at yde økonomisk støtte til den aktivitet, som Kollegiet hidtil har planlagt gennemført, også fordi Kollegiet i sine ansøgninger har forbeholdt sig retten til at bestemme, hvem der i givet fald skulle modtage evt. forskerstipendier.

Samrådet kan tilslutte sig ønsket om at styrke aktiviteten på området biologisk bekæmpelse af skadedyr. Dette sker dog efter Samrådets opfattelse bedst gennem de allerede etablerede fællesnordiske forsknings-samarbejdsorganer som Nordisk Kontaktorgan for Jordbrugsforskning, når det gælder støtte til konkrete projekter og Nordiske Jordbrugsforskere Forening, når det gælder forskerkontakt.

København, den 7. oktober 1971

På Samrådets vegne

E. b.

Ib Skovgaard

Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole:

Biologisk bekæmpelse af skadedyr er ofte særlig egnet i skovbruget, hvis langsigtede produktion i visse henseender øger muligheden for udnyttelse af biologisk bekæmpelse. Ønsker om anvendelse af skoven også til rekreative formål vil medføre et stærkt pres for at afløse anvendelsen af insecticider i skoven med biologiske metoder.

Skovbruget og den forst-entomologiske forskning må stærkt støtte, at der skabes muligheder for en virksomhed som omtalt i denne sag, idet den nuværende viden og aktivitet på området biologisk bekæmpelse er så beskeden, at enhver tale om afløsning af insecticider (med tilhørende forureningsproblemer) for øjeblikket må betegnes som utopi.

København, den 12. oktober 1971

Broder Bejer-Petersen

Lektor i forstzoologi

Dansk Skovforening:

— — — under henvisning til vedlagte bilag fra Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Zoologiske Institut (*se ovan*) skal Dansk Skovforening herved meddele, at man stærkt støtter det af rådet fremsatte forslag til rekommandation til de nordiske regeringer.

København, den 18. oktober 1971

Dansk Skovforening

E. b.

Aa. Marcus Pedersen

F i n l a n d**Undervisningsministeriet:**

— — — önskar undervisningsministeriet framföra, att ifrågavarande ärende enligt ministeriets åsikt borde behandlas och prioriteras av de nya nordiska samarbetsorgan, som med stöd av kulturavtalet mellan de nordiska länderna inom kort kommer att inleda sin verksamhet.

Därför anser ministeriet sig inte i detta läge kunna ta närmare ståndpunkt i nämnda fråga.

Helsingfors den 14 oktober 1971

Heikki Hosia

Kanslichef

Matti Gustafson

Kultursekreterare

Lant- och skogsbruksministeriet¹:

Överallt i världen strävar man till att minska användningen av giftiga kemiska skyddsmedel, och jämsides med kemisk bekämpning strävar man också till att skydda plantor mot skadedjur med många andra medel, av vilka de flesta torde kunna kallas biologisk bekämpning. I talrika undersökningar och vid kongresser rörande miljövården har krävts begränsning av de såsom miljögifter allra skadligaste bekämpningsmedlens användning, och sådan begränsning har redan påbörjats även i Finland.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Ehuru giftfria bekämpningsmetoder bl. a. i Förenta staterna utvecklats mycket långt och man arbetar effektivt för deras utvecklande, kan man i Finland och i de övriga nordiska länderna inte uteslutande avvakta resultaten av internationella undersökningar. I våra klimat- och växtlighetsförhållanden avviker skadedjurens ekologi, deras levnadsvanor, deras parasiter, sjukdomar och fiender i hög grad från förhållandena annorstädes, varför en egen nordisk grundforskning och ett eget utvecklande av metoder är nödvändigt. I Finland har man också väl kommit i gång med undersökningarna angående biologisk bekämpning.

Lant- och skogsbruksministeriet betonar i detta sammanhang att begreppet biologisk bekämpning icke bör uppfattas alltför begränsat. I synnerhet är bekämpningen med hjälp av bakteriesjukdomar och virus sannolikt en sekundär metod, vilken alltid medför den möjligheten att den kan skada den övriga naturen och människan själv. Man vet redan, att till exempel den lovande för besmittande av skadedjursbakterien, *Bacillus thuringiensis*, åtminstone kan förorsaka allergi hos människan. Helt säkra skulle många fördrivnings- och lockmetoder vara, av vilka man har påträffat överraskande enkla, ökning av rovinsekter och parasiter i naturen och i laboratorium, användning av steriliserade hannar m. fl., och framför allt val av lämplig odlingsplats och skiftesbruk. Det allra viktigaste förfarandet skulle kanske vara att öka växternas egen resistens och immunitet.

Organiserat nordiskt samarbete har i synnerhet inom skogs- och entomologins område förekommit alltsedan år 1955, då den första mera omfattande undersökningen rörande en skadeinsekts biologi påbörjades. Samarbetet har härefter pågått i form av årligen återkommande överläggningar, vid vilka forskarna vid olika högskolor och forskningsanstalter har kunnat utbyta kunskaper och erfarenheter bl. a. angående skadedjurens förekomst och eventuellt vidtagna bekämpningsåtgärder (även angående biologisk bekämpning) samt i form av nya gemensamt företagna undersökningar, till vilka samtidigt har insamlats material i samtliga nordiska länder. Till detta samarbete, som givit mycket positiva erfarenheter, har framför allt lett i synnerhet de likartade naturförhållandena i de skandinaviska länderna och i Finland samt de gemensamma entomologiska problemen.

Inom forskningen rörande biologisk bekämpning — vilken utgör en sektor av bl. a. flera forskningsanstalters verksamhetsfält — är nordiskt samarbete nödvändigt av ovannämnda skäl, uttryckligen för att ett framgångsrikt bedrivande av sådan forskning fordrar både mycket specialiserade experter — av vilka det inte finns många — och kontinuerligt samarbete mellan specialisterna inom de olika områdena. Sålunda är det högst önskvärt att medel måtte beviljas till finansiering av sådan forskningsverksamhet.

I ovannämnda medlemsförslag i Nordiska rådet konstateras, att biologisk bekämpning av skadedjur är ett forskningsområde som är särskilt väl ägnat för nordiskt samarbete. Det nordiska kollegiet för utvecklandet av samarbetet på området anser likaledes biologisk bekämpning vara ett typiskt fall för nordiskt samarbete mellan forskare inom skogsbruks-, lantbruks- och trädgårdsbranscherna. Detta forskningsarbete har särskild betydelse när man strävar efter att minska användningen av kemiska bekämpningsmedel och därigenom samtidigt att minska faran för miljöförorening. Kollegiet konstaterar, att enskilda forskningsanstalters medel och möjligheter är alldeles för ringa för att kunna leda till forskningsresultat som kan tillämpas i praktiken. Biologisk bekämpning förutsätter nämligen ett rätt grundligt kontinuerligt forskningsarbete. Dessutom finns det inte i de nordiska länderna forskare som vid utländska institutioner fått tillräckligt mångsidig utbildning inom detta område. Kollegiet har slutligen gjort en framställning om, att offentliga medel borde beviljas för utförande av dessa undersökningar i de ekologiska förhållandena i Norden, och har beräknat det årliga behovet av medel till 150 000 svenska kronor.

Enligt lant- och skogsbruksministeriets uppfattning kan man åtminstone i huvudsak förena sig om medlemsförslaget i Nordiska rådet. Undersökandet av de olika metoderna och användningsmöjligheterna för biologisk bekämpning är enligt ministeriets åsikt ytterst viktigt. Det kan betraktas som ett aktuellt område som är i behov av skyndsam effektivisering och vars betydelse i framtiden uppenbarligen blir betydligt större än den är för närvarande.

Enligt kollegiets uppfattning skulle största delen av de föreslagna medlen (90 000 svenska kronor) användas till kollegiets och arbetsgruppers möten samt till forskarsutbildning och -utbyte men endast 60 000 svenska kronor till internationella forskningsprojekt. Den på detta sätt planerade användningen av medlen kan i stort sett vara lämplig för att samarbetet inom branschen skall kunna igångsättas. För själva forskningsarbetet borde uppenbarligen emellertid anvisas en större andel av medlen. Kollegiet och dess möten borde inte förutsätta oproportionellt stor andel av medlen och bli ett självändamål. Det skulle vara viktigare och ändamålsenligare att man effektiviserar forskningsverksamheten rörande biologisk bekämpning i varje nordiskt land vid de existerande anstalterna, vilkas uppgift det redan är att utföra forskningsarbete för att utreda bekämpningen av skadedjur.

Då man för närvarande omorganiserar det nordiska samarbetet inom skogsforskningen på en ny bas bl. a. så att det bildas ett permanent organ, Samarbetsnämnden för Nordisk Skogsforskning, som skall representera de olika länderna och forskningsinstitutionerna, torde även fi-

nansieringen av nu ifrågavarande forskningsarbete för skogsbranschens vidkommande väl kunna ske genom denna samarbetsnämnd.

Helsingfors den 13 september 1971

Nestori Kaasalainen
Lant- och skogsbruksminister

Juhani Karjalainen
Föredragande

Lantbruksstyrelsen:

Lantbruksstyrelsens anser medlemsförslaget i Nordiska rådet aktuellt och värt att understödjas. Överallt i världen strävar man till att minska användningen av giftiga kemiska bekämpningsmedel och att i stället skydda växter från skadedjur med användande av mångahanda medel, av vilka de flesta kan betecknas som biologiska bekämpningsmedel. I flera undersökningar och på många kongresser som behandlat miljöskydd har framställts krav på att begränsa bruket av sådana bekämpningsmedel, som har en ackumulerande giftverkan på miljön. Dylika begränsande åtgärder har redan införts i Finland.

Giftfria bekämpningsmetoder har utvecklats synnerligen långt t. ex. i Förenta staterna och det arbetas energiskt på att vidare utveckla dessa metoder (enligt uppgift används 80 procent av de federativa anslagen för forskning av skadedjursbekämpning till forskning av biologiska och giftfria bekämpningsmetoder). Trots dessa ansträngningar kan man i Finland och i de andra nordiska länderna icke nöja sig med att enbart invänta internationella forskningsresultat. I våra klimat- och vegetationsförhållanden är skadedjurens ekologi, deras levnadssätt, deras parasiter, sjukdomar och fiender andra än på annat håll, därför är det nödvändigt att bedriva egen nordisk grundforskning och att utveckla egna metoder.

Lantbruksstyrelsen framhåller i detta sammanhang, att termen "biologisk bekämpning" ej bör fattas alltför snävt. I synnerhet bekämpning medels bakteriesjukdomar och virus är sannolikt av sekundär art, varvid det alltid finns en möjlighet att åsamka skador på naturen och människan. Det är redan bekant, att t. ex. bakterien *Bacillus thuringiensis*, varmed skadedjur kan infekteras, kan förorsaka allergi hos människan.

Fullt säkra är många överraskande enkla fördrivnings- och lockmetoder, likaledes förökande av rovdjurs- och parasitbeståndet i naturen och i laboratoriet, bruket av steriliserade hannar, och framför allt användande av lämplig odlingslokal och av växelbruk.

Den allra viktigaste metoden är måhända att öka växtlighetens egen

resistens och immunitet, något som varit föremål för betydande forskningsverksamhet bl. a. i Sovjetunionen. Den västerländska forskningen på detta område har huvudsakligen gällt växtförädlarnas arbete, där likväl framsteg kan påräknas först sedan en virulent stam av t. ex. sjukdomen i fråga utvecklats. Viktigare är att finna sådana odlingsmetoder som optimerar växternas naturliga resistens. Man vet, att växter som odlas i olämpliga förhållanden och som gödslas orätt är sjuka (professor Arland: Fiebernde Pflanzen), vilket yppar sig sålunda, att växterna i fråga avdunstar vatten mer än normalt. Detta tillstånd synes också tydligt i de s. k. felfärgfotografierna, vilka kan användas till att kartlägga sjuka vegetationsområden från luften. Sjuka växter är mer än vanligt utsatta för olika sjukdomar och skadedjur.

Med avseende på biologisk bekämpningsforskning utgör den resistensbiologiska forskningen en synnerligen viktig sektor. I flera länder, såsom Sovjetunionen, Tyskland, Schweiz och även Sverige har samlats erfarenhet och forskningsresultat som påvisar, att växter som odlas så att livskraften hålles optimal, tillika är mycket resistent.

Lantbruksstyrelsen anser önskvärt, att det enligt medlemsförslaget i Nordiska rådet reserveras tillräckliga anslag bl. a. för att möjliggöra att åtminstone ett par växtodlingsforskare eller växtbiologer från Finland, förutom egentliga växtförädlingsforskare, får grundligt fördjupa sig i fråga om växternas resistensbiologi och biologisk bekämpning, att ett resistenslaboratorium grundas i samband med finska växtskyddsanstalten, enligt svenskt mönster, och att man effektivt deltar i det nordiska samarbetet på ifrågavarande område.

Helsingfors den 18 augusti 1971

Samuli Suomela
Generaldirektör

O. Larsson
Inspektör

Statens agronomie-forstvetenskapliga kommission:

Statens agronomie-forstvetenskapliga kommission anser kollegiets arbetsfält viktigt och aktuellt, ty de nordiska länderna hotar hamna på sidan om den biologiska insektsbekämpningens snabba utveckling i andra länder. Utveckling och användning av dessa bekämpningsmetoder förutsätter bl. a. omfattande biologisk grundforskning samt utredning om annorstädes utvecklade metoders tillämplighet i nordiska förhållanden. Genom nordiskt samarbete inom koordinering av forskning och forskarutbildning skulle man vinna ekonomiska fördelar samt snabbare uppnå resultat.

Emedan nu gällande lagar beträffande växtskyddet i Norden inte

innehåller tillräckligt detaljerade bestämmelser angående biologiska bekämpningsmetoder, kommer en mer omfattande användning, lagring och handel med levande organismer, import- och exportbestämmelser samt andra detaljer att ge upphov till svårigheter. Dessa borde med det snaraste lösas enligt gemensamma principer.

Kommissionen anser det önskvärt, att medel beviljas för kollegiets arbete, förutsatt, att dess sammansättning, organisation och principer revideras så, att kollegiet bildar ett tillräckligt funktionsdugligt och effektivt organ.

Helsingfors den 13 oktober 1971

Anita Pietilä
Sekreterare

Finlands naturskyddsförbund:

Finlands naturskyddsförbund betonar vikten av allt sådant forskningsarbete som strävar att ersätta användningen av gifter med andra metoder vid bekämpning av skadeorganismer. Förbundet stöder Johannes Antonssons och John Austrheims förslag till Nordiska rådet om beviljandet av medel för forskning av biologisk bekämpning av skadeinsekter och skolning av forskare för denna uppgift.

Finlands naturskyddsförbund anser, att utvecklandet av biologisk bekämpning av skadeorganismer är aktuell och brådskande. Den borde befrämjas med minst lika stora anslag, som nu beviljas för forskning, försöksverksamhet och officiell kontroll av bekämpningsmedlen. De medel, som föreslagits i medlemsförslaget nr A 329/k till Nordiska rådet, är således alltför små i jämförelse med problemets storleksgrad och betydelse.

Finlands naturskyddsförbund framhåller, att endast användningen av fiender till skadedjuren, parasiter och sjukdomsalstrande mikrober uppmärksammats i förslaget som biologiska bekämpningsmetoder. Den viktigaste biologiska bekämpningsmetoden, utvecklandet av mot skadeorganismer motståndskraftiga sorter av kulturväxter, har helt blivit utan omnämmande. Resistent sorter av kulturväxter skulle behövas som ett nödvändigt alternativ till bekämpningen av skadeorganismer med gifter, vilken visar sig innebära faror för miljön och den övriga naturen. Finlands naturskyddsförbund anser, att förädlingsverksamheten i syfte att utveckla resistent sorter av kulturväxter borde omedelbart påbörjas som ett omfattande nordiskt samarbetsprojekt.

Finlands naturskyddsförbund rekommenderar även åtgärder för ett effektivt nordiskt forskningsarbete för utredning av möjligheterna för

användningen av artificiellt steriliserande hanar för bekämpning av skadeorganismer.

Helsingfors den 6 oktober 1971

Finlands naturskyddsförbund

Olli Ojala

Ordförande

Pirkko Linnilä

Sekreterare

Keskusmetsälautakunta Tapio (Centralskogsnämnden Tapio)¹:

I privatskogar företas årligen cirka 90 000 hektar av skogsplantering. Dessutom uppstår årligen cirka 50 000—60 000 hektar plantskogar genom naturlig förnyelse. Utvecklingen av uppstående plantskogar försvåras förutom av svampsjukdomar även av vissa insekter, av vilka den mest betydande förstöringen förorsakas av den stora snytbaggen (*Hylobius abietis*). Det begränsade användandet av DDT har betydligt ökat skadorna föranledda av snytbaggen, vilka förra våren på flera tallplanteringsområden omfattade 60—80 procent av plantorna. Då den stora snytbaggen också skadar granplantor, kan av den förorsakade skador under s. k. toppår förekomma t. o. m. på ett område om 10 000 hektar.

I mera utvecklade tallskogar kan tallsteklar (i synnerhet *Diprion sertifer*) och tallmätaren (*Bupalus piniarius*) vid massförekomst förorsaka betydande förstöring, vilket skedde i södra Finland för ett tiotal år sedan. Betydelsen av övriga insektsskador i skogar har förblivit ringa. Av större skadedjur har mullvadar vissa år åstadkommit nästan fullvärdig förstöring på planteringsområden för lövträd.

I plantskolor för skogsträd kan mullvadar, kvalster och bladlöss lokalt vålla rätt betydande skada. I praktisk skogshushållning torde man kunna använda biologisk bekämpning av skadedjur mot förstöringar föranledda av den stora snytbagen förutsatt att bekämpningen kan företagas preventivt liksom hittills med DDT. Även i fråga om skadorna i plantskolor är möjligheterna för biologisk bekämpning goda, eftersom den därvid koncentreras på ett litet område och på fåtaliga föremål. Vid bekämpningen av mullvaden, tallstekeln och tallmätaren borde de nödiga åtgärderna uppenbarligen vidtagas när skadedjursbeståndet håller på att öka mot toppen. Även i dessa fall torde biologisk bekämpning vara möjlig, men den torde kräva sin egen specialpersonal.

Beträffande plantskoleskadorna och den stora snytbaggen torde den

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

biologiska bekämpningen kunna handhas inom ramen för privat-skogshushållningens nuvarande organisation i samband med det normala arbetet. Även vid bekämpningen av andra skador kan den nuvarande organisationens funktionärer anlitas, i synnerhet om specialutbildning anordnas för en del av dem. Bekämpningens ledning borde emellertid handhas av dem som huvudsakligen undersöker denna sak.

Biologisk bekämpning av skadedjur torde ha goda möjligheter att avvärja åtminstone skador förorsakade av vissa skadedjur. Härpå pekar naturens eget omlopp, i vilket vart skadedjurs bestånd med vissa mellanrum inskränker sig till mycket litet. Inom jordbruket har det konstaterats, att även skadedjursrisken ökar med den effektiverade produktionen och med allt längre förädlade underarter. Med effektiverat skogsbruk bör man förvänta en utveckling i samma riktning, och bl. a. därför vore det enligt Keskumetsälautakunta Tapio motiverat att effektivera forskningsverksamheten som avser biologisk bekämpning av skadedjur.

Det ovan förda är avsett att ge en allmän uppfattning om i vilken utsträckning det i vårt lands privatskogar förekommer olika störningar, vilka eventuellt borde iakttagas i forskningsverksamheten angående biologisk bekämpning. Däremot har centralskogsnämnden inga förutsättningar att uppskatta, huruvida det nordiska kollegiets verksamhets- och finansieringsplaner är ändamålsenliga och i rätt proportion till de resultat som eventuellt kan åstadkommas genom dem.

Helsingfors den 19 oktober 1971

Keskumetsälautakunta Tapio

V. Palosuo

T. Mietola

Svenska lantbrukssällskapens förbund:

De i medlemsförslaget om finansiering av nordiskt kollegium för biologisk bekämpning av skadedjur framförda synpunkterna om betydelsen av biologisk bekämpning av skadedjur och nödvändigheten av att ytterligare intensifiera forskningen på detta område omfattas av förbundet.

Kollegiet föreslår att till dess förfogande ställs ett anslag på 150 000 svenska kronor. Största delen av dessa medel (90 000 svenska kronor) skulle enligt kollegiets förslag användas för finansiering av kollegiets och arbetsgruppernas möten samt forskarutbildning, forskarutbyte, seminarier och internationella kontaktverksamhet och endast 60 000 svenska kronor för internordiska forskningsprojekt.

Planläggningen av medlens användning är kanske ändamålsenlig med tanke på möjligheterna att skapa kontakter och initiativ för nordiskt samarbete. Dock förefaller det som om den egentliga forskningen borde tillmätas större betydelse vid anslagsfördelningen. Kollegiets och dess arbetsgruppers mötesverksamhet borde ej få bli ett självändamål som slukar oproportionerligt stor andel av tillgängliga forskningsmedel.

Av medlemsförslagets ordalydelse får man lätt uppfattningen att initiativet till forskning beträffande bekämpningsmetoder tages först nu. Dock har denna sektor i årtionden tillmätts mycket stor betydelse vid lantbruksforskningsanstalten i vårt land. Chefen för forskningsanstalten för skadedjur hade biologisk skadedjursbekämpning som ämne för sin doktorsavhandling. Vid denna anstalt pågår som bäst forskningsprojekt för klarläggande av möjligheterna till biologisk bekämpning av växthuspinnkvalster och olika bladlusarter samt odlingsväxternas resistens mot skadedjur. Växthuspinnkvalstret bekämpas redan nu i praktiken med tillhjälp av rovkvalster i gurkodlingar.

Jämsides med ovannämnda forskningsprojekt borde de ekologiska möjligheterna att minska skadedjursangreppen ägnas större uppmärksamhet. Inom bekämpningen av växtsjukdomar har man vid vår forskningsanstalt för växtsjukdomar framgångsrikt kunnat minska skadegörarangreppen bl. a. genom att ändra på vissa faktorer i odlingsväxternas miljö.

Biologisk-, ekologisk- och kemisk skadegörarbekämpningsforskning bedrivs kontinuerligt vid lantbrukets forskningsanstalter och lantbruks-högskolorna. Olika bekämpningsmetoder kompletterar ofta varandra varför det vore föga ändamålsenligt att avskilja någon av dem, t. ex. biologisk bekämpning, från helheten.

Förbundet anser att biologiska och ekologiska bekämpningsmetoder bör ges ytterligare utökat utrymme vid planeringen av forskningsobjekt vid de forskningsanstalter, vilka redan är sysselsatta med utredning av dessa frågor och att erforderliga anslag beviljas dessa forskningsanstalter både för forskning, utbildning av forskare och för att möjliggöra förbättrade utländska kontakter och samarbete med andra länder.

Lika viktig är kontakten mellan forskningsanstalterna och rådgivningsorganisationerna vid utprovning av nya metoder i praktisk skala och vid förmedling och tillämpning av forskningsresultaten i det praktiska lantbruket.

Helsingfors i oktober 1971

Enligt uppdrag

G. Wickström

Puutarhaliitto — Trädgårdsförbundet r.y.:

Trädgårdsförbundets styrelse anser, att det framförda förslaget är av stor vikt, enär en skadedjursbekämpning, som grundar sig enbart på användning av kemiska preparat inte tillfredsställer de krav och behov som det moderna samhället och konsumenten ställer på naturskydd, miljövård och ätliga växter. Otvivelaktigt behövs båda bekämpningsmetoderna och de kan komplettera varandra. Under tidigare år har uppmärksamheten huvudsakligen fäst på utvecklingen av de kemiska bekämpningsmetoderna, men under de senaste åren har forskningen i hög grad inriktats på de biologiska bekämpningsmetodernas utveckling och tillämpning jämsides med de kemiska bekämpningsmetoderna. Redan nu finns det några exempel på forskningsresultat, som odlarkåren i praktiken kunnat tillämpa.

Puutarhaliitto-Trädgårdsförbundet, som i Finland, inom trädgårdsbranschen är specialförbundenas och de lokala föreningarnas centralorganisation, anser det vara av största vikt, att forskningen för biologisk skadedjursbekämpning fortsättningsvis kunde utökas samt att forskningen inom den biologiska bekämpningen kunde utsträckas till att omfatta även växtsjukdomar. Detta är motiverat också med tanke på att trädgårdsprodukternas användning ständigt ökar.

Det är säkert ändamålsenligast och förmånligast att de olika länderna koncentrerar denna forskning till de redan verksamma forskningsanstalten för skadedjur och växtsjukdomar. Givetvis bör de nordiska ländernas forskningsanstalter uppehålla ett nära samarbete vid planeringen av forskningsprojekten samt vid utbyte av erfarenheter och forskningsresultat.

Hänvisande till vad ovan anförts meddelar Puutarhaliitto-Trädgårdsförbundet r. y., att förbundet understöder det till Nordiska rådet framförda förslaget om, att regeringarna måtte bevilja medel till nordiskt samarbete för utveckling av den biologiska bekämpningen av skadedjur samt föreslår högakttningsfullt, att därtill bör undersökningar påbörjas om användningen av biologiska bekämpningsmetoder för bekämpning av växtsjukdomar.

Helsingfors den 10 november 1971

Puutarhaliitto-Trädgårdsförbundet r. y.

T. P. Ketonen
Styrelsens ordförande

Martti Halme
Generalsekreterare

N o r g e**Landbruksdepartementet:**

— — — Forslaget er forelagt en rekke departementer og institusjoner til uttalelse. Det foreligger uttalelser fra Kommunal- og arbeidsdepartementet, Finansdepartementet, Norges bondelag og Norges landbruksvitenskapelige forskningsråd.

Kommunaldepartementet har i sin uttalelse bl. a. anført følgende:

Biologiske bekjempningsmåter synes å volde vesentlig mindre forstyrrelser i naturen enn kjemiske. Under forutsetning av at vel kvalifiserte fagfolk kan disponeres for oppdraget, vil en anbefale at en koordinert nordisk forskningsinnsats på dette felt bør støttes økonomisk.

Finansdepartementet har i sin uttalelse pekt på at prosjektet må prioriteres innen rammen av de finansieringsmuligheter som foreligger.

I uttalelsen fra *Norges bondelag* heter det bl. a.:

Norges bondelag vil støtte forslaget om at staten bevilger midler til finansiering av den virksomheten dette samarbeidsorganet er tiltenkt.

Innen landbruksforskningen er det innarbeidet et utmerket nordisk samarbeid gjennom Nordiske jordbruksforskernes forening. Vi finner det rimelig at virksomheten med et nordisk kollegium for biologisk bekjempelse av skadedyr blir tillagt dette organ.

Forskningsrådet har i sin uttalelse pekt på at det innen landbruksforskningen i Norden eksisterer et utstrakt samarbeid. Forskningsrådene i de nordiske land har opprettet Nordisk kontaktorgan for jordbruksforskning (NKJ). Dette kontaktorgan har til formål å formidle og støtte fellesnordisk forskning innen landbruket. Det skal holde seg orientert om aktuelle fellesnordiske forskningsoppgaver og avgi innstilling til de enkelte lands forskningsråd med henblikk på å etablere et samvirke om aktuelle fellesoppgaver. Det skal videre medvirke til å sikre den økonomiske bakgrunn for gjennomføringen av slike oppgaver.

Forskningsrådet peker også på samarbeidet innen Nordiske jordbruksforskernes forening (NJF) som har 10 forskningsseksjoner i virksomhet. Seksjonene har nedsatt en rekke arbeidsgrupper som er sammensatt av spesialister.

Forskningsrådet anser det for sterkt ønskelig at det nordiske samarbeid på det område som Nordisk kollegium for biologisk bekjempelse av skadedyr skal dekke, blir styrket. Imidlertid er forskningsrådet i tvil om det er riktig å avsette spesielle midler til fellesnordiske forskningsprosjekter på dette område. Forskningsrådet mener at det bør overveies om eventuelle spesielle midler til nevnte formål bør allokteres gjennom eksisterende organer, f. eks. Nordisk kontaktorgan for jordbruksforskning.

Landbruksdepartementet er enig i at det nordiske forskningssamarbeid for biologisk bekjempelse av skadedyr blir styrket og at dette arbeid gis høy prioritet. Landbruksdepartementet mener imidlertid at det ikke bør bevilges spesielle midler til dette formål over statsbudsjettet, men at eventuelle midler allokeres gjennom NKJ som nettopp har til formål å koordinere og støtte fellesnordisk forskning innen landbruket. Det bør også bli opp til NKJ å prioritere dette forskningsarbeid.

Oslo, 27. september 1971

Etter fullmakt

Ivar Haugen

Erling Mykland

Norges almenvitenskapelige forskningsråd:

— — — — —
Vi vil spesielt peke på viktigheten av at et nordisk kollegium for biologisk bekjempelse av skadedyr knyttes til det av nemnden foreslåtte kollegium for terrestrisk og limnologisk økologi, d. v. s. at også ferskvannsbiologien inkluderes.

Når det gjelder finansieringen angående biologisk bekjempelse av skadedyr, har NAVF følgende bemerkninger:

Det er helt klart at det innenfor området er nødvendig med en betydelig forskningsinnsats. Men, når det gjelder f. eks. kartleggingen av insektpatogener o. s. v. som kjøres fram som en hovedsak, er kanskje ikke dette rette måten å løse problemene på. Det hjelper lite å vite hva vi har av nytteorganismer. Det vi må er å gå inn i de enkelte problemene og løse de konkrete oppgaver. Når det i budsjettforslaget er ført opp S. kr. 40 000 til forskerutdannelse og S. kr. 30 000 til møter, har vi ikke for store forhåpninger om resultater.

Det vi trenger idag er å få utdannet dyktige folk, med god biologisk bakgrunn, som tror på de alternative metodene, og som kan gå inn i dette arbeidet. God kontakt mellom forskerne i de forskjellige nordiske land innenfor dette felt er ikke bare ønskelig, men også nødvendig.

Når utprøvingen av organismene og metodene fra masseproduksjonen er ferdig fra forskernes hånd, kommer spørsmålet om hvem som skal ta seg av masseproduksjonen. Her er kanskje det området et nordisk samarbeid er mest aktuelt. Det mest hensiktsmessige ville antagelig være at de enkelte insektarier dekker hele Norden innenfor sine spesielle områder.

Oslo, 15. september 1971

Arvid Siljan

Axel Andersen

Sverige

Giftnämnden:

Förslagsställarna berör vissa frågor kring den biologiska bekämpningen som ett alternativ till den kemiska. Nackdelar och sidoeffekter i samband med vissa slag av kemisk bekämpning har under de senaste åren blivit alltmera uppenbara och även föranlett restriktioner av olika slag såväl här hemma som utomlands. Det är därför väsentligt att frågan om biologisk bekämpning ägnas tillbörlig uppmärksamhet. Därvid måste emellertid även göras klart att biologiska metoder som regel fordrar ett långvarigt utvecklingsarbete samt är mycket specifikt inriktade på ett visst skadedjur och därigenom av begränsad räckvidd. Ej heller innebär användandet av en s. k. biologisk metod att riskaspekterna därmed automatiskt skulle ha försvunnit. En rad svårberäknliga faktorer kan komma in i bilden. Studier och utvecklingsarbete för effektiva biologiska bekämpningsmetoder måste sålunda kombineras med prövning och uppföljning av effekterna av sådana metoder på ekosystemet i dess heltet, kontroll i förekommande fall av att en angripbar organism inte förändras i farlig riktning m. m.

Biologisk bekämpning har endast i ringa utsträckning prövats i vårt land. Detta har säkerligen till en del sammanhängt med bristande resurser. Till skillnad från forskning inom många andra områden kan man här endast i begränsad utsträckning dra nytta av internationellt frambringade resultat. De biologiska variationerna beträffande insektspopulationerna och deras beteendemönster är stora. Även om skillnader kan finnas till och med inom ett land, t. ex. mellan norra och södra Sverige, kan dock allmänt sägas att frågor beträffande biologiska bekämpningsmetoder bör ligga väl till för ett nordiskt samarbete. Det synes därför värdefullt att ett sådant har startat i mera organiserade former t. ex. genom forskarkontakter av typ Nordforsks konferens 1968, vilken i sin tur lett till bildandet av ett s. k. nordiskt kollegium för biologisk bekämpning.

Då det gäller förslaget om speciell medelstilldelning till ett sådant kollegium, i synnerhet i vad avser forskning inom ramen för kollegiets verksamhet, ställer sig giftnämnden emellertid tveksam. De olika länderna har redan nu sina forskningsråd eller liknande anslagsutdelande organ. Man riskerar sålunda enligt giftnämndens mening att ytterligare ett organ — dessutom enligt förslaget med så utomordentligt blygsamma resurser — i stället skulle verka försvagande för hela forskningssituationen beträffande biologisk bekämpning. Härtill kommer som antytts att den biologiska bekämpningen som forskningsobjekt inte bör ses isolerad från forskning inom en rad andra områden, t. ex. allmän ekologi, entomologi, mikrobiologi, toxikologi etc.

Enligt giftnämndens mening skulle det vara värdefullt om man med stöd av forskningsmedel från de skilda nordiska länderna kunde få till stånd en utredning med hjälp av vetenskaplig expertis från olika discipliner rörande de områden och objekt som kan bedömas tänkbara och lämpliga för biologiska bekämpningsmetoder.

Stockholm den 18 augusti 1971

För giftnämnden

Rune Lönngren

Ulla Swarén

Universitetskanslersämbetet:

Yttranden över förslaget har avgivits av rektorsämbetena vid universiteten i Uppsala, Stockholm och Umeå, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten och medicinska fakulteten i Lund samt biologisk-geografiska sektionen i Göteborg (*se nedan*).

Med överlämnande av yttrandena får UKÄ för egen del anföra följande.

Bekämpningen av skadedjur har hittills huvudsakligen skett med hjälp av kemiska medel. Denna bekämpning är förenad med betydande risker och har som framhållits av medicinska fakulteten i Lund haft högst otillfredsställande omgivningshygieniska och ekologiska konsekvenser. Inte minst från miljövårdssynpunkt är det därför som flera av universitetsorganen strukit under angeläget att ersätta de kemiska bekämpningsmetoderna med biologiska. UKÄ anser mot denna bakgrund forskning rörande biologiska bekämpningsmetoder vara en synnerligen viktig uppgift. UKÄ vill i sammanhanget erinra om vad UKÄ anfört i de senaste årens anslagsframställningar om ökade forskningsresurser på det ekologiska området.

UKÄ vill peka på att liknande frågor tagits upp i skrivelse till Kungl. Maj:t från professorn i mikrobiologi vid universitetet i Umeå Hans G. Boman angående vilka åtgärder som i Sverige bör vidtas för att förbättra forskning och utbildning rörande biologisk kontroll av insekter. Denna skrivelse är för närvarande under remissbehandling. Med hänsyn till kravet på effektivt utnyttjande av forskningsresurserna och det därav föranledda behovet av samordning av resurserna anser UKÄ det lämpligt att remissbehandlingen av professor Bomans skrivelse avvaktas, innan definitiv ställning tas till organisationsfrågor på det nu aktuella forskningsområdet.

Finansieringen av en samnordisk verksamhet på området bör enligt UKÄ:s mening tills vidare kunna ske inom ramen för de medel som

ställs till det nordiska ministerrådets förfogande fr. o. m. 1 januari 1972 i enlighet med avtalet mellan de nordiska länderna om kulturellt samarbete.

Stockholm den 11 oktober 1971

Hans Löwbeer

Lars-Olof Lindell

Statens naturvårdsverk:

Verket vill inte motsätta sig att medel ställs till förfogande för viss verksamhet inom Nordiskt kollegium för biologisk bekämpning av skadedjur. För närvarande torde administrativa organ inom miljövårdsområdet främst vara betjänta av att ett sådant kollegium sammanställer redan befintliga utländska forskningsresultat samt närmare preciserar forskningsproblem, som kan bli nödvändiga att lösa för att överföra utländska erfarenheter till skandinaviska förhållanden.

För naturvårdsverkets syn på forskningsbehoven inom området biologisk bekämpning hänvisas till vad verket tidigare sagt i yttrande över riksdagsmotioner (1973: 23 och 1971: 1037) rörande dessa frågeställningar (*se Bihang*).

Solna den 1 september 1971

Valfrid Paulsson

Lennart Danielsson

BIHANG

Yttrande av statens naturvårdsverk över riksdagsmotionerna 1971: 23 om biologisk kontroll och 1971: 1037 om organ för samordning av forskning angående giftfri odling

Statens naturvårdsverk har tidigare i liknande sammanhang hävdat åsikten att de svenska insatserna på miljöforskningens område av bl. a. effektivitetsskäl måste göras med prioritering av ett fåtal forskningsområden. En princip vid denna prioritering måste vara att i första hand välja sådana områden där utländska erfarenheter bedöms otillräckliga.

Naturvårdsverket betraktar den s. k. biologiska kontrollen och giftfria odlingen som väsentliga problem. Den omfattande forskningsverksamhet som — vilket även påpekas i motionen — bedrivs på flera håll i utlandet på dessa områden, har emellertid inneburit att naturvårdsverket i enlighet med ovan anförda principer inte prioriterat dem i sin planering av forskningsinsatserna.

Verket ger i det följande några exempel på den utländska forskningen på området och visar på några av de vägar utländska forskningsresultat tillgodogörs i Sverige.

En särskilt kraftig satsning har gjorts och görs över hela världen på forskning kring tillämpad insektsbekämpning med mikroorganismer av olika slag t. ex. i Frankrike, England, Tyskland, Tjeckoslovakien, Schweiz, Jugoslavien, Sovjetunionen och utanför Europa i USA, Kanada, Australien, Nya Zeeland, Egypten och Indonesien.

Kommersiella bakteriepreparat finns bl. a. i USA, Frankrike, Tyskland och Sovjetunionen. Virusbekämpning tillämpas i t. ex. USA, Kanada och Frankrike, men har även förekommit i Sverige. Svamppreparat används också i denna typ av biologisk kontroll.

Av speciellt intresse ur svensk synpunkt är naturligtvis den sovjetiska och kanadensiska forskningen, där klimat- och andra produktionsbetingelser till stor del överensstämmer med nordiska förhållanden.

Grundforskning bedrivs i Sverige bl. a. på ekologiska stationen i Ölands Skogsby, där metoder utprövas att med hjälp av doftämnen reducera insektspopulationer. Svenska forskare i Lund har goda kontakter med insekspatologiska institutet och med cytopatologiska forskningsinstitutet i Saint-Christolles-Alès, där betydande insatser görs inom området biologisk kontroll.

Vad gäller frågan om ett samrådsorgan av det slag som föreslås i motion 1037 torde den kontakt och det samarbete som i olika former redan äger rum mellan flertalet av de berörda myndigheterna, organisationerna och företagen, för närvarande vara av tillräcklig omfattning. Naturvårdsverket vill också erinra om den insyn i verksamheten och det tillskott av erfarenheter från andra berörda verksamhetsfält som urvalet av ledamöter i dessa myndigheters styrelser innebär.

En längre gående institutionalisering och koncentration av forskningssamarbetet rörande biologiska bekämpningsmedel föreslås i motion 23. Med hänsyn till tidigare refererade prioritetsgrunder anser verket att en institution som den föreslagna för närvarande inte hör till de åtgärder som bör sättas i allra främsta rummet.

Solna den 24 mars 1971

Valfrid Paulsson

Inger Olsson

Uppsala universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet vill framhålla att förslaget aktualiserar en ytterst angelägen uppgift för biologisk forskning. Samma problematik har samtidigt tagits upp från andra håll och för närvarande remissbehandlas t. ex. en skrivelse från professor Hans G. Boman i Umeå, som utmynnar i ett förslag, att frågan om hur forskning och utbildning inom berörda ämnesområde skall kunna stimuleras, med det snaraste bör utredas. Förslaget har mötts med stort intresse bland forskare vid universitet och synpunkter på vilka direktiv en sådan utredning bör ha håller på att arbetas fram.

Rektorsämbetet vill därför livligt tillstyrka det framförda medlemsförslaget men vill återkomma med mera detaljerade synpunkter på problematiken i samband med sitt remissvar till ovan diskuterade skrivelse från professor Boman.

Uppsala den 22 september 1971

På rektorsämbetets vägnar

Gunnar Wijkman

Henry Rufelt

Lunds universitet, medicinska fakulteten, fakultetsnämnden:

Bekämpningen av skadedjur i Norden har hittills skett huvudsakligen med hjälp av kemiska bekämpningsmedel. Dessa har vållat omgivningshygieniska och ekologiska problem och kan på lång sikt tänkas få ogynnsamma konsekvenser för befolkningens hälsa. Biologisk bekämpning av skadedjur utgör ett utomordentligt gynnsamt alternativ till kemisk bekämpning. Biologisk bekämpning har också den fördelen att vara mera selektiv samtidigt som den kan förväntas vara minst lika effektiv som kemisk bekämpning. Medicinska fakulteten vill därför understryka betydelsen av forskning beträffande biologiska bekämpningsmetoder. Det råder heller ingen tvekan om att, med hänsyn till likartade klimatologiska förhållanden i Norden, detta problem lämpar sig för gemensamma nordiska ansträngningar.

Fakulteten vill emellertid understryka angelägenheten av att de knappa forskningsresurser, som ryms inom landets budget, utnyttjas på ett effektivt sätt vilket kräver en riktig prioritering. Med hänsyn till effektiviteten synes det olämpligt att splittra prioritering och fördelning av resurser på för många organ. Fakulteten finner det därför lämpligast att, åtminstone för Sveriges vidkommande, resurserna för biologisk bekämpning av skadedjur förmedlas via forskningsråden och naturvårdsverkets forskningsnämnd. Dessa institutioner bör rekommenderas att beakta möjligheterna till en mer effektiv satsning genom samnordiskt arbete. Fakulteten finner ej att sådana skäl anförts att de motiverar inrättandet av ett särskilt organ för planering och bedömning av forskningsprojekt och för prioritering av forskningsmedel avseende biologiska bekämpningsmedel.

Lund den 3 september 1971

På medicinska fakultetens vägnar

Bengt Borgström

Jill Falk

Lunds universitet, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten:

Den konventionella kemiska bekämpningen av skadeinsekter är för-
enad med åtskilliga risker, inte minst ur miljövårdssynpunkt. De tidens
krav, att nya bekämpningsmetoder kommer till stånd, som kan minska
dessa olägenheter, är i hög grad berättigade.

En viktig sådan metod är mikrobiologisk bekämpning, d. v. s. utnytt-
jandet av mikroorganismer och virus som i naturen orsakar sjukdomar
hos skadegörarna: insektpatogena virus, bakterier, svampar och proto-
zoer. Av de två förstnämnda grupperna används nu årligen hundratals
ton för insektsbekämpning i alla världsdelar. En sammanfattning av
den mikrobiologiska bekämpningens nuvarande ståndpunkt erhålles bäst
i den av H. D. Burges och N. W. Hussey redigerade "Microbial control
of insects and mites" (Academic Press, 1971).

Den för mikrobiologisk bekämpning nödvändiga förutsättningen, in-
sektspatologisk grundforskning, har i de flesta länder haft en nästan
explosionsartad utveckling. Det finns i dag cirka 800 forskare på områ-
det, och i t. ex. Frankrike är ett femtiotal insektspatologer verksamma.

För mikrobiologisk bekämpning i vårt speciella klimat och i vår spe-
ciella faunasammansättning, måste vi i de flesta fall sannolikt själva
utveckla medel och metoder. Kostnaderna härför blir givetvis högre än
om vi använder färdiga kemiska preparat, men samtidigt kan vi då
undvika många av de mycket påtagliga utgifter, som de kemiska bio-
ciderna orsakar i form av miljöförstöring. Eftersom många biologiska
bekämpningsmedel endast verkar mot en enda insektsart, är ett nordiskt
samarbete av utomordentlig betydelse för att öka marknaden och lön-
samheten.

Forskningen inom biologisk bekämpning är starkt eftersatt i Norden i
jämförelse med förhållandena i andra länder. Ur miljövårdssynpunkt är
det hög tid, att den nordiska biologiska bekämpningsforskningen och
insektspatologin organiseras och intensifieras, och att institutionella,
personella och ekonomiska resurser skapas härför.

Etablerandet av en nordisk arbetsgrupp för biologisk bekämpning
hälsas med största tillfredsställelse. Den bör nu ges en sådan organisa-
tion och ekonomi att den kan arbeta effektivt och rationellt. Därvid får
övervägas om arbetsgruppen kan anslutas till det redan existerande
Nordiska kollegiet för terrester ekologi. Den biologiska bekämpningen
är en viktig del av det ekologiska samspelet mellan människan och den
naturmiljö hon utnyttjar. Sambandet med ekologin är starkt och bety-
dande vinster kan göras vid ett organisatoriskt samgående.

Lund den 2 september 1971

På matematisk-naturvetenskapliga fakultetens vägnar

Carl-Erik Fröberg

Dekanus

Pia Sellers

Göteborgs universitet, biologisk-geografiska sektionen:

Biologisk bekämpning av skadedjur utgör ett av få alternativ till bekämpning med hjälp av biocider av olika slag, vilken sistnämnda metod under senare decennier visat sig kunna få mycket ödesdiga effekter utöver vad som avsetts. De biologiska bekämpningsmetoderna kännetecknas av att faran för icke önskvärda verkningar är reducerade till ett minimum eller helt obefintlig. Ur miljövårdssynpunkt framstår därför de biologiska bekämpningsmetoderna som överlägsna och synnerligen önskvärda i de fall då en bekämpning måste tillgripas. Tyvärr är de biologiska metoderna ofta inte särskilt lätthanterliga, och dessutom saknas sådana metoder utvecklade i användbar form att insättas i majoriteten av nödvändiga bekämpningsprojekt. Sektionen finner det vara synnerligen angeläget att allt görs för att det biologiska alternativet i bekämpningsverksamheten skall kunna effektivt utforskas, utredas och utvecklas. Sektionen vill därför tillstyrka att begärda medel ställs till förfogande, i synnerhet som en samnordisk organisation för ämnets utforskande redan finns upprättad, vilket förutsätts borge för att de tilldelade resurserna kommer till användning på bästa sätt.

Göteborg den 13 september 1971

Gunnar Harling

Inger Enlund

Stockholms universitet, rektorsämbetet:

Som framhålles i remissen är frågor om bekämpning av skadedjur väl ägnade för nordiskt samarbete. Produkterna inom såväl lantbruk som skogsbruk liksom produktionsförutsättningarna är i mångt gemensamma inom det nordiska området. Det initiativ som tagits i och med bildandet av ett nordiskt kollegium är således i och för sig värdefullt. Med hänsyn till det utredningsförslag som samtidigt framlägges i remissvar avseende biologisk kontroll av insekter (10 september 1971, dnr 3564/71) (*se Bihang*) finner rektorsämbetet att frågan om inriktning av verksamheten och finansiering av berörda nordiska kollegium skulle erhålla allsidigast behandling i nämnda utredning.

Stockholm den 10 september 1971

Dag Norberg

Sten Schager

BIHANG

Yttrande från Stockholms universitet till universitetskanslersämbetet rörande skrivelse från professor Hans G. Boman angående biologisk kontroll av insekter

Såsom anges i forskarassistenten Coulianos yttrande (*här ej tryckt*) ges inom universitetet viss utbildning som berör insektspatologi. Denna utbildning ges i samband med grundutbildningen inom de biologiska ämnesområdena. De berörda institutionerna har, liksom den omgivningstoxikologiska forskningsgruppen vid Stockholms universitets Wallenberglaboratorium och det vad avser forskarutbildningen till universitetet associerade Naturhistoriska riksmuseet, förutsättningar att idka forskning och högre undervisning inom insektspatologi.

Någon sammanhållen utbildning med särskild inriktning på detta ämne ges emellertid icke. Det är klart angeläget att landets kunskapsberedskap förstärkes icke blott inom insektspatologi utan inom hela det evertebratpatologiska fältet.

Rektorsämbetet finner därför det framlagda förslaget om en utredning rörande forskning och utbildning avseende biologisk kontroll av insekter vara väl motiverat. Enligt Rektorsämbetets uppfattning bör emellertid utredningens direktiv vidgas utöver remissens förslag. Således bör en allmän översyn över såväl den växt- som djurparasitologiska forskningens och utbildningens situation äga rum. Utredningen bör ha att lägga förslag över detta områdes framtida utveckling. Det kunde vara värdefullt att härvidlag även anlägga synpunkter på svensk biståndsverksamhet. Utredningsgruppen bör således ges en bredare sammansättning än vad remissens synpunkter kunde motivera.

Stockholm den 10 september 1971

Dag Norberg

Sten Schager

Umeå universitet, rektorsämbetet:

Det är ytterligt angeläget att biologiska bekämpningsmetoder i största möjliga utsträckning får ersätta de kemiska. Det är mycket naturligt att Nordens forskare beslutat inrätta ett Nordiskt kollegium för biologisk bekämpning av skadedjur såsom ett av medlen att genom samarbete mellan de nordiska länderna snabbare komma till praktiskt användbara metoder. Jämte vikten av att forskning på området kommer till stånd och stödes inom de olika länderna kan därför mycket starkt tryckas på angelägenheten att medel ställs till förfogande för det nybildade kollegiets verksamhet.

Argumentering för betydelsen av forskning och forskningssamarbete på ifrågavarande område torde vara onödig för den som följer miljö-
vårdsdebatten. Det arbete som sker i andra nordiska kollegier har också
visat att denna arbetsform har en mycket stimulerande inverkan på
forskningen.

Med hänvisning till vad ovan anförts stöder rektorsämbetet det
framlagda förslaget.

Umeå den 8 september 1971

På rektorsämbetets vägnar

Lars Mårdell

Statens naturvetenskapliga forskningsråd:

Existerande nordiska kollegier har gjort värdefulla insatser inom sina
respektive forskningsområden, och enligt rådets uppfattning bör arbets-
formen bestå och i lämplig form vidareutvecklas. Den nu existerande
tendensen att inrätta allt flera nya nordiska kollegier synes emellertid
ställa krav på en bättre planering och koordination av verksamheten.
Uteblir en sådan, synes allvarlig risk föreligga för att resultatet kan bli
en splittring av krafter och penningmedel till förfång för den grund-
läggande tanken bakom verksamheten. Mot bakgrunden av läget inom
rådets egen intressesfär skall dessa synpunkter här nedan något närma-
re utvecklas.

På det naturvetenskapliga området finns nu fyra nordiska kollegier,
varav ett inom det fysikaliska och tre inom det biologiska området. De
är specificerade i nedanstående översikt.

Ämnesområde	Utbetalande myndighet	Svenskt bidrag 70/71
Fysisk oceanografi	UKÄ	88 000
Marin biologi	statskontoret (till KVA)	58 500
Terrester ekologi	UKÄ	61 850
Viltbiologi	jordbruksdepartementet	nyinrättat

Som synes har de tre biologiskt inriktade kollegierna, trots att de alla
har en allmänt ekologisk inriktning, olika huvudmän och finansierings-
vägar. Dessutom synes det under året inrättade kollegiet för viltbiologi
utgöra en partiell dubblering av kollegiet för terrester ekologi och så-
lunda innebära en kraftsplittring. Även de två nu föreslagna nya kolle-
gierna måste få tyngdpunkten av sin verksamhet inom den teoretiska
respektive tillämpade ekologin. Med ungefär likartad medelstilldelning
till alla fem existerande och föreslagna kollegier skulle man här från
svensk sida få en icke koordinerad satsning på det ekologiska fältet av

storleksordningen 300 000—400 000 kronor per år, för de skandinaviska länderna sammantagna betydligt över 1 000 000 kronor per år. Med hänsyn till forskningens trängda ekonomiska läge är det väsentligt att tillgängliga medel användes på rationellaste sätt och en summa av här nämnd storleksordning utgör en ej oväsentlig del av ekologins totala medelstilldelning.

Sakliga motiveringar för inrättandet av nordiska kollegier torde i och för sig kunna framföras för många tiotals ämnesområden av liknande bredd som de härovan nämnda. Rådet finner konsekvenserna av en sådan tankegång högst betänkliga och vill för sin del förorda att hela frågekomplexet grundligt utreds innan ytterligare kollegier skapas.

Ett tänkbart resultat av en sådan utredning vore inrättandet av nordiska samarbetsorgan för större ämnesområden t. ex. ekologi, taxonomi, oceanografi m. fl. med en budget för hela det aktuella fältet och en internordisk ledningsgrupp med uppgift att göra prioriteringar och ta initiativ inom alla berörda delområden för vilka vid behov organet underställda arbetsgrupper kunde inrättas. Detta kan förmodas leda till en ur kvalitativ och ekonomisk synpunkt mera optimerad verksamhetsform än den nuvarande. Även andra konstruktioner torde vara tänkbara.

Sammanfattning. Ehuru rådet finner de föreslagna nya ämnesområdena intressanta vill rådet förorda

att det framtida nordiska samarbetet inom denna typ av verksamhet skyndsamt utredes, samt

att i avvaktan på resultatet av denna utredning inga nya nordiska kollegier inrättas.

Stockholm den 15 september 1971

Martin Fehrm

Gösta W. Funke

Statens råd för skogs- och jordbruksforskning:

Rådet står i huvuddragen positivt till det framlagda projektet, vilket enligt rådets mening utan tvivel lämpar sig synnerligen väl till genomförande på gemensam nordisk bas.

Emellertid finner sig rådet böra anmäla viss tveksamhet huruvida Nordiskt kollegium för biologisk bekämpning av skadedjur i sin hittillsvarande utformning och sammansättning kan betraktas såsom lämpligaste forum för att handha och leda nämnda forskningsprojekt. Verksamheten på detta fält måste vidare med nödvändighet bedrivas relativt långsiktigt innan påtagligare praktiska resultat kan beräknas framkomma.

En tänkbar åtgärd finner rådet vara, att det uppdrogs åt forskningsrådets nordiska samarbetsorgan NKJ (Nordiska kontaktorganet för jordbruksforskning) att närmare utreda frågan och på grundval härav inkomma med ett bättre underbyggt förslag till åtgärder samt en noggrannare och långsiktigare kostnadsplanering.

Rådet vill emellertid i detta sammanhang också erinra om att i de nordiska länderna på ministernivå för närvarande pågår livliga diskussioner om ekonomiskt stöd till utpräglat samnordiska högaktuella forskningsfrågor av just den typ, det väckta medlemsförslaget gäller. Det vore därför sannolikt lämpligast och för frågans fortgång väl även gynnsammast om medlemsförslaget i fråga bordlades under hänvisning till dessa — och andra likartade — överläggningar på ministernivå i samnordiska jordbruksfrågor.

Stockholm den 20 september 1971

För statens råd för skogs- och jordbruksforskning

Kåre Frøier

Professor, rådets huvudsekreterare och kanslichef

Lantbrukarnas riksförbund (RLF):

Riksförbundet delar uppfattningen att användningen av kemiska medel för bekämpning av bl. a. skadedjur inom jord-, trädgårds- och skogsbruk så långt möjligt bör begränsas med hänsyn till de miljörisker som är förenade med dylik användning. Lika angeläget är emellertid att insatser görs för att finna andra metoder som på ett lika effektivt eller bättre sätt skyddar djur och gröda mot angrepp.

Biologisk bekämpning av skadedjur är en teknik med gamla anor som kommit att tilldra sig ökat intresse under senare år som ett alternativ till rent kemisk bekämpning. På olika håll i världen har man också under årens lopp i enstaka fall kunnat registrera betydande framgångar på detta område. En förutsättning har varit att skadedjurens massförökning berott på en mera permanent obalans inom biotopen.

Det bör dock framhållas att insekter och andra skadedjur inte är det stora problemet i vårt land eller i Norden, där ogräset starkt dominerar bekämpningsarbetet — i Sverige 75 procent och i Norge 95 procent. Skadedjuren är likaväl ett lämpligt objekt för en mer målmedveten strävan att åstadkomma en ny bekämpningsteknik, bl. a. därför att ett betydande förarbete gjorts.

I sammanhanget förtjänar påpekas att situationen för närvarande är sådan i vårt land att firmor inte kan få preparat för biologisk bekämpning officiellt provade i vanlig ordning på grund av att resurserna inte är tillräckliga. Detta är otillfredsställande.

För att nå resultat på här ifrågavarande område krävs ett tvärvetenskapligt samarbete, men också ett nära samband med det praktiska jordbruket.

Som framhålls i medlemsförslaget till Nordiska rådet bör det vara möjligt att genom nordiskt samarbete uppnå en sådan förstärkning av de samlade forskningsresurserna att uppnådda resultat kan leda till praktiskt användbara metoder. Det år 1968 inrättade nordiska kollegiet för biologisk bekämpning av skadedjur bör kunna fungera som organ för detta samarbete.

Enligt förslaget har de årliga kostnaderna för kollegiets verksamhet beräknats till 150 000 kronor. Riksförbundet tillstyrker att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna att ställa angivna belopp till kollegiets förfogande att användas i huvudsak på det sätt som angivits i förslaget.

Stockholm den 5 oktober 1971

Lantbrukarnas riksförbund

Harald Håkansson

Olof Nilsson

BILAGA 3

I efterhand inkommet yttrande

Nordiske Jordbruksforskernes Forening:

Innen landbruksforskningen i Norden er det et utstrakt samarbeid fra personlige og uformelle kontakter til et organisert samarbeid i faste former. Av internordiske organer er det naturlig først å nevne Nordisk Kontaktorgan for Jordbruksforskning som er et samarbeidsorgan mellom de nasjonale topporganer på landbruksforskningens områder. Dette organ dekker landbruksforskningen i videste betydning og noen av dets hovedoppgaver er å holde seg orientert om aktuelle fellesnordiske forskningsoppgaver og avgi innstilling til de enkelte lands forskningsråd med henblikk på å etablere et samvirke om slike oppgaver. Videre medvirker Kontaktorganet til å sikre den økonomiske bakgrunn for gjennomføringen av fellesnordiske forskningsprosjekter.

I tillegg til Nordisk Kontaktorgan for Jordbruksforskning er det innen mer avgrensede felt også samarbeidsorganer. I disse organer ivaretas det rent faglige samarbeid. En av de største organisasjoner er Nordiske Jordbruksforskernes Forening som har 2 700 medlemmer. Disse er hovedsakelig forskere og andre med spesielle interesser i jordbruksforskningen. Foreningen har 10 seksjoner hvor særlig den faglige virksomhet foregår.

Seksjonene har dessuten nedsatt en rekke arbeidsgrupper. I 1971 var det ca. 50 slike grupper og disse gjennomgår arbeidet innen sine spesielle felt, diskuterer metoder, resultater og legger planer for det videre forskningsarbeid. Seksjonene arrangerer årlig seminarer og symposier hvor arbeidet på ett område blir behandlet gjennom foredrag, diskusjon og gruppearbeid.

Foruten Nordiske Jordbruksforskeres Forening er det tilsvarende samarbeidsorganer på andre områder innen landbruksforskningen, således f. eks. innen skogbruk og veterinærmedisin.

Det er således i Norden samarbeidsorganer innen landbruksforskningen på forskjellige plan og det er på det rene at disse har vist seg å fungere som effektive kontakt- og formidlingsorganer for det nordiske samarbeid. NJF er derfor av den oppfatning at man bør være meget varsam med å opprette nye organisasjoner når det kan være muligheter å videreføre og utvide det nordiske samarbeid ved hjelp av de organer man allerede har.

Det er i den siste tid fra mange hold, kommet sterke krav om en reduksjon av forbruket av kjemiske midler i landbruket. Disse krav har kommet klart til uttrykk både i nasjonal og internasjonal sammenheng ikke minst fra fora som behandler landbrukspolitiske spørsmål. Nordisk kollegium for biologisk bekjempelse av skadedyr har derfor tatt opp et stort og aktuelt forskningsfelt hvor det bør skapes muligheter for en større fellesnordisk forskningsinnsats.

Under henvisning til det som er sagt foran og i forståelse med ledelsen for Nordisk kollegium for biologisk bekjempelse av skadedyr finner Nordiske Jordbruksforskeres Forening det hensiktsmessig å videreføre og utvikle det nordiske forsknings samarbeid på dette felt innenfor de organer man alt har. Dette kan gjøres f. eks. ved at kollegiet stilles direkte under NJF's sentralstyre eller ved at det koordineres med foreningens seksjon for plantesykdommer og landbrukszoologi.

NJF vil sterkt støtte medlemsforslaget om finansiering av et fellesnordisk forskningsprosjekt for biologisk bekjempelse av skadedyr, og foreningen mener at en bevilgning til dette formål bør kanaliseres gjennom NJF's sentralstyre i samarbeid og forståelse med Nordisk kollegium for biologisk bekjempelse av skadedyr. NJF kan bekrefte Nordisk kollegiums uttalelse om at det ikke vil være mulig å gjennomføre en formålstjenlig fellesnordisk forskning på dette området uten finansielt tilskudd fra Nordisk Råd.

Oslo, 17. januar 1972

For Nordiske Jordbruksforskeres Forening

Anton Skulberg

Nestformann

Ottar Jamt
Generalsekretær

Medlemsförslag

om nordiskt samarbete beträffande utformningen av reglerna om de mänskliga rättigheterna

(Väckt av Allan Hernelius, Magnús Kjartansson, K. Axel Nielsen och Helge Seip)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Justitsministeriet:

I den anledning skal justitsministeriet, der efter handelsministeriets anmodning har modtaget statsministeriets og udenrigsministeriets bemærkninger til medlemsforslaget, udtale:

En fælles katalog af menneskerettigheder findes for så vidt allerede mellem Danmark, Island, Norge og Sverige, som disse lande alle har ratificeret den europæiske menneskerettighedskonvention og den europæiske socialpagt.

Som nævnt i medlemsforslaget har endvidere alle fem nordiske lande undertegnet FN's to menneskerettighedskonventioner af 16. december 1966 om borgerlige og politiske rettigheder, henholdsvis om økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder. Disse to konventioner indeholder en mere detaljeret opregning af menneskerettigheder end de to europæiske konventioner.

Såfremt alle fem nordiske lande ratificerer de to FN-konventioner — hvad der er udsigt til inden for en overskuelig fremtid — vil dette medføre, at der skabes et vist ensartet grundlag for beskyttelsen af menneskerettighederne i de nordiske lande. Som følge af disse landes fælles demokratiske traditioner og retsfællesskab er der endvidere grund til at tro, at udviklingen vil lede i retning af ensartet materiel beskyttelse af menneskerettighederne.

Efter justitsministeriets opfattelse er det imidlertid tvivlsomt, om det vil være rimeligt at søge gennemført en vidtgående formel harmonisering på dette område.

Afgrænsningen af, hvilke bestemmelser til beskyttelse af frihedsrettighederne m. v. der bør placeres i grundloven, lader sig næppe vurdere alene ud fra retlige synspunkter. Udformningen af grundlovens bestemmelser herom må forventes at være præget af skiftende tiders politiske

vurderinger og af en vis respekt for den nedarvede forfatningstradition.

Hertil kommer, at det på baggrund af de meget strenge krav, der efter den danske grundlovs § 88 gælder for gennemførelse af grundlovsændring, næppe ville blive aktuelt at søge en grundlovsændring gennemført alene med henblik på tilvejebringelse af formel retsenhed på dette område i de nordiske lande. Som følge heraf ville en eventuel harmonisering på grundlag af et udvalgsarbejde som det foreslåede formentlig ikke kunne forventes gennemført på nogenlunde samme tidspunkt i alle de nordiske lande. Man måtte derfor forudse den situation, at udviklingen — når spørgsmålet om grundlovsændring af andre grunde opnåede aktualitet i et enkelt af landene — i mellemtiden var løbet fra resultatet af et eventuelt udvalgsarbejde.

Det foreslåede udvalgsarbejde vil — som også fremhævet af forslagsstillerne — være endog særdeles omfattende og krævende. Af de grunde, der er anført i det foregående, kan det næppe antages, at den betydning, der i praksis vil blive tillagt resultatet af et eventuelt udvalgsarbejde, vil stå i rimeligt forhold til arbejdsindsatsen. Justitsministeriet må derfor fraråde, at man iværksætter et udvalgsarbejde som det foreslåede.

København, den 13. oktober 1971

K. Axel Nielsen

Gersing

F i n l a n d

Ministeriet för utrikesärendena:

Såsom förslagsställarna konstaterar uppräknas i regeringsformen i Finland vissa grundläggande fri- och rättigheter. Dessa är till största delen s. k. klassiska rättigheter, vilka till sin karaktär är allmänna medborgerliga och politiska rättigheter.

Största delen av de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, vilka räknas till de mänskliga rättigheterna, ingår i den vanliga lagstiftningen och saknar sålunda grundlagsskydd. I den mån Finland anslutit sig eller kommer att ansluta sig till internationella konventioner om mänskliga rättigheter innebär detta att Finland internationellt förpliktar sig att vidmakthålla sagda rättigheter.

Finland har ratificerat ett stort antal konventioner rörande mänskliga rättigheter, senast konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. En ansevärd del av dessa konventioner gäller närmast ekonomiska och sociala rättigheter och har utarbetats av den internationella arbetsorganisationen.

De tvenne FN-konventionerna rörande dels allmänna medborgerliga och politiska rättigheter och dels ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har undertecknats av bl. a. Finland. Ratificering av dessa konventioner förutsätter vissa ändringar i den interna lagstiftningen. Dessa är för närvarande under beredning i justitieministeriet och kommer sannolikt att föreläggas riksdagen under år 1972. I detta sammanhang kan nämnas att frågan om att harmonisera den interna lagstiftningen med dessa konventioner även varit föremål för nordiskt samarbete.

De grundrättigheter vilka sålunda nu kommer att bli lagfästa i samtliga nordiska länder, kommer härigenom sannolikt att bli likartade till sitt innehåll.

Beträffande förslaget att inleda ett nordiskt samarbete angående utformningen av reglerna om de mänskliga rättigheterna i allmänhet hänvisar utrikesministeriet till justitieministeriets utlåtande i detta ärende.

Helsingfors den 29 september 1971

Henrik Blomstedt

Avdelningschef

Holger Rotkirch

Sektionschef

Justitieministeriet:

Såsom i förslaget konstateras innehåller Finlands grundlag, i motsats till ett flertal andra länders motsvarande lagar, en katalog över skyddade grundrättigheter. Enligt regeringsformens II kapitel garanteras finsk medborgare rätt till liv, ära, personlig frihet och personlig integritet samt gods, rätt att vistas i landet och fritt välja boningsplats, religionsfrihet, yttrandefrihet och hemfrid. Grundrättigheterna i regeringsformens II kapitel är klassiska frihetsrättigheter, vilkas syftemål är att skydda medborgarna mot statsmakten genom att begränsa den offentliga maktens befogenheter att ingripa i individens rättssfär. Regeringsformens I, IV, VII och X kapitel innehåller dessutom stadganden, vilka tillförsäkrar medborgarna vissa allmänna politiska och kulturella rättigheter.

Den finska grundlagstiftningen är för närvarande föremål för ett genomgripande reformarbete. Statsrådet har i oktober 1970 tillsatt en omfattande parlamentarisk statsförfattningskommitté, som bl. a. har till uppdrag att revidera och komplettera stadgandena om de mänskliga grundrättigheterna. Enligt sina direktiv bör kommittén härvid fästa särskild uppmärksamhet vid samhälls- och samfundsplaneringens ökade betydelse samt vid strävandena att bibehålla människans livsmiljö livsduglig.

Enligt medlemsförslaget skulle till utgångspunkt för samarbetet tas Förenta nationernas konventioner om de mänskliga rättigheterna. Av dessa kommer troligen konventionerna om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna samt om de allmänna medborgarrättigheterna och politiska rättigheterna att erhålla den största betydelsen. Finland har undertecknat dessa konventioner och kommer sannolikt att ratificera dem före utgången av år 1972.

De allmänna konventionerna om de mänskliga rättigheterna kommer troligen att leda därtill, att vissa grundrättigheter lagfästs i samtliga nordiska länder. Som en följd av de nordiska ländernas gemensamma demokratiska traditioner och rättsgemenskap torde utvecklingen även inom detta rättsområde leda till saklig likriktning. Justitieministeriet hyser likväl betänkligheter mot tanken att inleda ett egentligt lagstiftningssamarbete på detta område. Lagstiftningssamarbetet har hittills i främsta rummet avsett civil-, straff- och i viss mån även processrättsliga frågor, medan däremot den offentliga rätten nästan i sin helhet och särskilt sådana lagstiftningsfrågor, där tyngdpunkten består av politiska överväganden, har lämnats att avgöras på basis av nationell beredning. Dessutom bör beaktas de svårigheter av praktisk och teknisk natur, till vilka man i medlemsförslaget även hänvisar, som avfattandet av en gemensam katalog över grundrättigheterna kunde medföra då statsförfattningen för närvarande är föremål för reformarbete såväl i Sverige som i Finland.

Helsingfors den 14 september 1971

Kai Korte
Avdelningschef

Jan Törnqvist
Lagstiftningssekreterare

Finlands FN-förbund r.y.:

Finlands FN-förbunds styrelse anser det självklart, att reglerna om de mänskliga rättigheterna borde samordnas i alla de nordiska länderna. Vi hoppas därför att ifrågavarande förslag skulle få ett positivt mottagande.

Då ärendets natur är rent juridiskt, anser vi oss inte kunna ge ett sådant utlåtande som ingriper i innehållet.

Helsingfors den 4 oktober 1971

Finlands FN-förbund

Inkeri Airola
Ordförande

Hilkka Pietilä
Generalsekreterare

Norge

Justis- og politidepartementet:

Justisdepartementet har forelagt medlemsforslaget for Stortingets ombudsmann for forvaltningen, Den norske dommerforening, Den norske advokatforening, Landsorganisasjonen i Norge og Norsk arbeidsgiverforening. Man har mottatt svar fra Dommerforeningen, Advokatforeningen, Landsorganisasjonen og Arbeidsgiverforeningen (*se nedan*).

Til forslaget — hvis mål synes å være en harmonisering av menneskerettighetsreglene i de enkelte lands grunnlover i nordisk samarbeid — skal Justisdepartementet for sitt vedkommende uttale:

Som nevnt i forslaget inneholder ikke Norges grunnlov i egentlig forstand noen samlet katalog over de menneskelige grunnrettigheter. Hovedtyngden av menneskerettighetsreglene fins i grunnlovens del E (§§ 92—112), men det fins også regler spredt i andre deler av grunnloven. Utover de norske bestemmelser som er uttrykkelig nevnt i medlemsforslaget, kan det være naturlig også å nevne grunnlovens § 105 til vern om eiendomsretten og § 110 om "retten" til arbeid, jfr. også §§ 49 flg. om borgerrett i betydningen retten til å delta i det politiske liv — særlig stemmeretten.

Sammenliknet med reglene i visse andre lands forfatninger samt FN's og Europarådets menneskerettighetskonvensjoner må det innrømmes at den norske grunnlovs regler om menneskerettighetene ikke kan sies å være særlig fullstendige eller tidsmessige — uten at det kan ses å ha medført ulemper av betydning i praksis. Selv om grunner kan anføres for en modernisering av grunnlovens regler om menneskerettighetene, vil en så omfattende grunnlovsrevisjon være en stor og problematisk lovgivningsoppgave, som vanskelig kan ses isolert fra spørsmålet om en alminnelig revisjon av den norske grunnlov i det hele, et spørsmål som det er vanskelig å gå nærmere inn på i denne sammenheng.

Særlige betenkeligheter har Justisdepartementet ved at et slikt eventuelt arbeid med grunnlovens menneskerettighetsregler skulle forberedes og drives i vanlig nordisk lovsamarbeid. Det nordiske lovsamarbeidet har til nå i første rekke omfattet privatretten og etter hvert i en viss utstrekning strafferettslige og prosessrettslige spørsmål. Forvaltnings- og forfatningsretten — hvor særlige politiske og nasjonale hensyn kommer inn i sterkere grad — har vært ansett som mindre egnet til direkte lovsamarbeid, og spesielt har det ikke vært praksis å ta opp omfattende grunnlovsspørsmål i nordisk samarbeid.

Etter Justisdepartementets oppfatning vil det fortsatt være best å drive det nordiske samarbeid på området i tilknytning til arbeidet innen FN og Europarådet og i aktuelle enkeltsaker. I den utstrekning man i

det enkelte land finner grunn til å ta opp spørsmålet om utformingen av reglene om menneskerettighetene — jfr. det pågående reformarbeid i Finland og Sverige — er det en selvfølge at muligheten til gjensidig informasjon og kontakt står åpen. Man finner imidlertid ikke i dag å kunne anbefale etablering av et formalisert samarbeid på dette område.

Oslo, 1. oktober 1971

Stein Rognlien

Finn Backer

Den norske dommerforening har i skrivelse den 23 september 1971 forklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Den norske advokatforening har i skrivelse den 16 september 1971 forklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Landsorganisasjonen i Norge:

 Vi forutsetter da at Landsorganisasjonen vil bli representert i et eventuelt norsk utvalg som vil få til vurdering mulige endringer eller tilføyelser til de allerede gjeldende norske regler på dette område.

Oslo, 23. september 1971

Landsorganisasjonen i Norge

Leif Haraldseth

Olaf Sunde

Norsk arbeidsgiverforening:

— — — skal bemerkes at Norsk arbeidsgiverforening for sitt vedkommende ikke har noe å innvende mot en harmonisering av reglene om menneskerettighetene i de enkelte nordiske lands grunnlover, forutsatt at dette er praktisk gjennomførbart. Hvorvidt så er tilfellet bør etter vår oppfatning undersøkes gjennom utredningsarbeid før man eventuelt beslutter å legge en plan til samordning og harmonisering, slik de tre medlemmer gjør forslag om.

Da denne sak i noen utstrekning direkte vil berøre arbeidslivet, vi tenker bl. a. på spørsmålene vedrørende "frågan om samhället skall trygga en minimistandard för envar i socialt avseende.", "demonstra-

tionsrätten” — her står det forøvrig noe uklart for oss hva forslagsstillerne sikter til — og ”rätten till arbete”, vil N. A. F. gjerne få delta med en representant i den komité som måtte bli nedsatt.

Oslo, 28. september 1971

Norsk arbeidsgiverforening

Vilhelm Dahl

S v e r i g e

Justitiekanslern:

Reglerna om de mänskliga rättigheterna och medborgerliga friheterna har i Sverige erkänts och tillämpats sedan lång tid och utgör ett väsentligt drag i det demokratiska samhällsskicket i vårt land. Detsamma torde gälla de övriga nordiska länderna. Mot bakgrunden av det stora värde som vi sålunda tillägger dessa regler vore naturligen att hälsa med tillfredsställelse om en genomgång av dessa regler komme till stånd och en plan till samordning och harmonisering av dessa bestämmelser uppgjordes. För det nordiska samarbetet torde det vara av värde att något så när likartade regler gäller i de olika länderna på detta område.

En genomgång av ifrågakavrande regler berör emellertid så många olika områden med sinsemellan skilda, ofta komplicerade problem, att det torde komma att vålla stora svårigheter att överse hela lagstiftningen i ett sammanhang. Det synes mig därför nödvändigt, att den i och för sig önskade harmoniseringen får ske etappvis. I Sverige pågår för närvarande arbete med — som antyds i förslaget — utarbetande av en modern rättighetsförklaring. Jag utgår från att man från svensk sida under utredningsarbetet söker i görligaste mån tillvarata möjligheterna att uppnå likformighet i förevarande lagstiftning mellan de nordiska länderna. Huruvida Nordiska rådet bör avge någon rekommendation i frågan undandraget sig mitt bedömande.

Stockholm den 9 september 1971

Bengt Lännergren

Christer Borlind

Riksdagens ombudsman:

Förslagsställarna framhåller bl. a. att det för närvarande pågår arbete i Sverige med utarbetande av en modern rättighetsförklaring och att det

ur denna synpunkt nu skulle vara en lämplig tidpunkt att skapa en allmän överblick över vad som på rättighetsområdet gäller inom Norden. Som bekant innehöll den svenska författningsutredningens förslag till regeringsform (SOU 1963: 16 s. 61 och s. 98) ett särskilt kapitel — 2 kap. — om grundläggande fri- och rättigheter. I remissyttrande över författningsutredningens förslag (JO:s ämbetsberättelse 1965 s. 214) anförde jag att det otvivelaktigt är av vikt att klara principstadganden i dessa hänseenden blir inskrivna i grundlag. Den uppfattningen hyser jag fortfarande. Mot författningsutredningens förslag kunde emellertid riktas viss kritik, och det har i detta hänseende inte lett till någon grundlagsändring. I stället har en ny utredning, grundlagberedningen, fått i uppgift att närmare pröva om man kan åstadkomma en tillfredsställande grundlagsreglering på förevarande område (riksdagsberättelsen 1967 Ju: 61).

Under det arbete, som sålunda hittills bedrivits i Sverige för att få fram grundlagsregler om vissa fundamentala mänskliga rättigheter, synes frågan om samordning med de övriga nordiska ländernas bestämmelser på området ej ha närmare berörts. Att nämna är emellertid att författningsutredningen lät göra en sammanställning över medborgerliga fri- och rättigheter i vissa främmande länders författningar — bl. a. Danmarks, Finlands och Norges (SOU 1963: 19, bilaga 13). Jag kan emellertid — med hänsyn till de nära förbindelser och likheter i rättsuppfattning som råder mellan de nordiska länderna — biträda den i det nu väckta förslaget uttryckta meningen, att det vore naturligt om de nordiska länderna försökte komma fram till gemensamma ståndpunkter beträffande de mänskliga rättigheter och medborgerliga friheter som skall gälla i Norden och rörande omfattningen av dessa. Men jag nödgas också instämma i vad förslagsställarna anför om att en omedelbar harmonisering är ett både mycket omfattande och tekniskt svårgenomförbart företag.

Stockholm den 14 september 1971

Alfred Bexelius
Justitieombudsman

Lars Persson

Grundlagberedningen:

I likhet med förslagsställarna menar grundlagberedningen att den gemensamma samhällssynen i de nordiska länderna utgör ett naturligt underlag för samverkan i fråga om utformningen av de medborgerliga fri- och rättigheterna. Inom ramen för det ordinarie lagsamarbetet har

många reformer genomförts som har betydelse för medborgarnas rörelsefrihet och rättsställning. Samarbetet inom sociallagstiftningen och i fråga om arbetsmarknaden är kanske det som först faller i ögonen. Rätten att röra sig fritt mellan de nordiska länderna bör också nämnas. Ett visst samarbete har också ägt rum i fråga om de viktiga reglerna om rätt till anonymitet för dem som lämnar meddelanden för publicering.

Även i övrigt torde de nordiska länderna förete en sällsynt enhetlig bild vad beträffar medborgarnas fri- och rättigheter. Medborgarnas fysiska frihet, deras politiska rättigheter, deras religions- och yttrandefrihet, förenings-, församlings- och demonstrationsrätten, näringsfriheten och medborgarnas ställning i ekonomiskt hänseende i övrigt har under inflytande av samma idéer och strömningar utvecklats på likartat sätt. Och standarden har varit sådan att alla länderna har kunnat ansluta sig till FN-konventioner i ämnet. Flertalet av länderna har dessutom tillträtt Europarådets konvention om fri- och rättigheter; att Finland står utanför denna torde, som förslagsställarna antyder, inte bero på att Finlands lagar inte motsvarar konventionens krav.

Förslagets syfte synes vara att på längre sikt få till stånd en större enhetlighet även då det gäller det sätt på vilket fri- och rättigheterna garanteras i grundlag. En strävan i denna riktning kan synas naturlig. Svårigheterna är emellertid uppenbara. Grundlagsändringar på detta område är svåra att genomföra och detta av olika skäl. För det första rent tekniskt; Danmark är härvid det mest belysande exemplet, men även i Norge omges grundlagsändring med formkrav som kan vara svåra att uppfylla. För det andra finns det, trots den enhetlighet som råder, i de olika länderna skilda traditioner som an knyter till de rättighetsbestämmer som finns i grundlagarna. Man kan erinra om att man i Sverige har haft en revisoin av regeringsformens grundsatser i dessa hänseenden på lagstiftningsprogrammet i över 30 år. Det emotionella värdet hos 16 § i regeringsformen är en faktor av betydelse i det svenska författningsarbetet (*se Bihang*).

Med anledning av uppgiften i medlemsförslaget att arbete för närvarande pågår i Sverige med att utarbeta en modern rättighetsförklaring vill grundlagberedningen nämna att beredningen för sin del anser att det viktigaste skyddet för medborgarnas fri- och rättigheter ligger i den demokratiska proceduren med allmän och lika rösträtt, med garantier för att viktiga avgöranden träffas av folkrepresentationen inför offentligheten och med en allsidig upplysning till medborgarna och ett fritt meningsutbyte i massmedier och eljest. De svenska grundlagarna, däribland tryckfrihetsförordningen, ger i dessa hänseenden tillfredsställande garantier. Beredningen vill nämna att dess ansträngningar att stärka skyddet i grundlag för medborgarnas fri- och rättigheter i första hand inriktas på övriga rättigheter av politisk art, sådana som yttrande-, mötes-, demonstrations- och föreningsrätten. Även den fysiska friheten,

nämligen rörelsefriheten och skyddet mot kroppsliga ingrepp o. d., kan förtjäna att övervägas i detta sammanhang. Beträffande andra rättigheter vill beredningen hålla före att det knappast vore ändamålsenligt att i större utsträckning binda riksdagen i fråga om framtida lagändringar.

Av det sagda torde framgå att beredningen anser att det skulle vara svårt att inom överskådlig tid få till stånd en enhetlig grundlagsreglering i de nordiska länderna av medborgarnas fri- och rättigheter. För Sveriges del utgör emellertid den internationella regleringen på området och kanske särskilt Europarådets institutioner ett värdefullt underlag för intern debatt och lagstiftning. Den enskilda klagorätten och den europeiska domstolens behörighet att granska svenska lagar och författningar ger en mätare av rättssäkerheten i Sverige som både direkt och indirekt är av betydelse för medborgarna.

Man torde kunna hävda att alla de nordiska länderna har en standard på detta område som i det väsentliga svarar mot FN:s och Europarådets konventioner. Beredningen avser att inom snar framtid lägga fram förslag till en svensk reglering i grundlag av de medborgerliga fri- och rättigheterna. En kartläggning av det slag som förslagsställarna åsyftar vill beredningen inte motsätta sig. Emellertid vill beredningen betona att en sådan kartläggning inte får fördröja det lagstiftningsarbete på området som pågår i Sverige.

Stockholm den 26 oktober 1971

På grundlagberedningens vägnar:

Valter Aman

Erik Holmberg

BIHANG

Utdrag ur 1809 års regeringsform:

16 §

Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra, vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen fördärva eller fördärva låta, till liv, ära, personlig frihet och välfärd, utan han lagligen förvunnen och dömd är, och ingen använda eller avhända låta något gods, löst eller fast, utan rannsaking och dom, i den ordning, Sveriges lag och laga stadgar föreskriva; ingens fred i dess hus störa eller störa låta; ingen från ort till annan förvisa; ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda var och en vid en fri utövning av sin religion, så vitt han därigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer. Konungen låte en var bliva dömd av den domstol, varunder han rätteligen hörer och lyder.

Svenska arbetsgivareföreningen:

De problem, som är förknippade med skyddet för de mänskliga rättigheterna, torde i många hänseenden vara likartade i de nordiska länderna, som ju står varandra nära bl. a. i fråga om traditionerna på rättslivets område.

Föreningen ansluter sig därför till förslaget, att de nordiska regeringarna bör låta företaga en systematisk genomgång av de olika ländernas rättsregler avseende de mänskliga rättigheterna; först sedan nämnda genomgång företagits synes det emellertid möjligt att uttala sig om det nödvändiga i att söka samordna och harmonisera ifrågavarande rättsregler.

Stockholm den 24 augusti 1971

Svenska arbetsgivareföreningen

Lars-Gunnar Albåge

Landsorganisationen i Sverige har i skrivelse den 23 september 1971 meddelat att organisationen avstår från att inkomma med yttrande i anledning av medlemsförslaget.

Allmänhetens pressombudsman:

— — — — —

Det framlagda förslaget syftar till en harmonisering av grundlagsstadgandena i de olika länderna rörande skydd för de mänskliga rättigheterna. I detta avseende föreligger otvivelaktigt stora skillnader i regleringen och en lagteknisk harmonisering torde, såsom också antydes i förslaget, i många fall te sig svår att genomföra. Detta kan ibland också bero på att rättigheterna har olika reellt innehåll i olika nordiska länder.

Såvitt gäller förhållandena på det pressetiska området, som främst är av intresse från mina utgångspunkter, vill jag nämna att jag saknar möjlighet att i detalj bedöma hur de gestaltar sig i de olika länderna. Det torde dock kunna antagas att utvecklingen på området är mest avancerad i Sverige. Sålunda har Pressens opinionsnämnd varit i verksamhet sedan mycket länge och nu har också tillkommit Allmänhetens pressombudsman, vissa bötesavgifter för felande tidningar har införts o. s. v. Men även i de andra länderna bedrivs en utomrättslig självsaneringsverksamhet av liknande karaktär. Såvitt gäller det materiella innehållet i pressetiken kan man anta att det i stor utsträckning är fråga om att hävda likartade principer till skydd främst för invididen mot kränkande och skadlig publicitet.

Under mitt hittillsvarande arbete som Allmänhetens pressombudsman har jag saknat anledning ta ställning till eventuella skillnader i den pressetiska bedömningen i olika nordiska länder. Härav följer att jag hittills inte funnit något behov föreligga av harmonisering av gällande regler och principer på detta område.

Stockholm den 13 september 1971

Lennart Groll

Allmänhetens pressombudsman

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) har i skrivelse den 14 september 1971 förklarat sig icke ha något att erinra i anledning av medlemsförslaget.

Medlemsförslag om nordiskt teater- och konserthus i Tórshavn

(Väckt av Erlendur Patursson)

Ändringsförslag om nordiskt kulturcentrum i Tórshavn

(Väckt av Tønnes Andenæs, Jo Benkow, Elsi Hetemäki, Eysteinn Jónsson, Niels Matthiasen, Erlendur Patursson, Per Olof Sundman och J. Fr. Øregaard)

BILAGA 1

Yttranden över medlems- och ändringsförslagen

D a n m a r k

Statsministeriet:

— — — skal man meddele, at forslagene af rigsombudsmanden på Færøerne har været forelagt Færøernes landsstyre, der den 21. oktober 1971 har afgivet vedlagte udtalelse, i hvilken landsstyret anbefaler vedtagelse af ændringsforslaget. Landsstyrets anbefaling støttes, som det fremgår af den ligeledes vedlagte skrivelse af 25. oktober 1971, af rigsombudsmanden på Færøerne (*se nedan*).

På denne baggrund vil statsministeriet finde det hensigtsmæssigt, at spørgsmålet om udvidelse af de kulturelle forbindelser mellem Færøerne og det øvrige Norden tages op til nærmere overvejelse, og at man i disse overvejelser som et væsentligt led inddrager forslaget om opførelse af en nordisk kulturinstitution i Tórshavn med henblik på at søge dækket ikke alene behovet for kulturudveksling mellem Færøerne og Norden iøvrigt, men tillige behovet for udfoldelse af lokale færøske kulturaktiviteter.

Det tilføjes, at statsministeriet vil være rede til at deltage i det pågældende arbejde, såfremt dette måtte findes hensigtsmæssigt.

København, den 16. december 1971

P. m. v.

Eigil Jørgensen

Inger Skydsgaard
Sekretær

Rigsombudsmanden på Færøerne:

— — — skal man hoslagt fremsende en fra Færøernes landsstyre indhentet udtalelse over sagen af 21. oktober 1971, hvori landsstyret stærkt anbefaler gennemførelse af det udvidede projekt (*se nedan*).

Af grundmaterialet til kapitlet om kulturelle forhold i nærværende embedes årsberetninger fremgår, at der i de sidste 4 år alene i Tórshavn har været givet gennemsnitlig ca. 60 teaterforestillinger og ca. 25 kor- eller kammerkoncerter årligt (heri ikke medregnet hornorkestrenes koncerter). Heraf er gennemsnitligt kun 4 teaterforestillinger og 4 koncerter årligt — eller ca. 10 % af samtlige — givet af danske eller udenlandske ensembler. De resterende 90 % er fremført af færøske kræfter, der bl. a. i Tórshavn tæller et amatørteater, et kammerorkester og adskillige sangkor.

De anførte tal viser, at der i Tórshavn udfolder sig en i forhold til byens størrelse meget betydelig teater- og koncertvirksomhed, men at kræfter uden for Færøerne kun i ringe grad har medvirket hertil. Endvidere har de færøske ensembles tournévirkosmhed i de øvrige nordiske lande været begrænset til, at amatørteatret 1 gang har været på tourné i Island, og at ét af sangkorene har givet koncerter i Danmark og Island.

Af foranstående fremgår dels, at der på Færøerne er en meget betydelig interesse for teater- og musikvirksomhed, dels at der er et stort behov for på dette område at skabe en kulturudveksling mellem Færøerne og omverdenen, som kun i meget begrænset omfang eksisterer i dag. Da en af hovedårsagerne til den manglende udveksling netop har været de overordentlig ringe lokalfaciliteter, skal man ligeledes herfra meget anbefale, at det rejste forslag gennemføres, primært i den ændrede form som et nordisk kulturcentrum i Tórshavn, der formentlig bedst vil kunne dække det isolerede Færøernes behov for kulturelle forbindelser med de øvrige nordiske lande.

Tórshavn, den 25. oktober 1971

M. Wahl

Føroya landsstýri:

De senere år har vist en stadig stigende interesse for færøsk kulturliv både på Færøerne og også i de andre nordiske lande, et kulturliv, der ikke alene har kunnet udvikle sig i et isoleret øsamfund, men som har haft kraft til at bevare og udvikle et særpræg også i et mere moderne samfund åbnet for påvirkninger udefra. Lokalt har man dog på grund af den prioritering som den erhvervsmæssige og den sociale sektor har fået i den offentlige økonomi kun været i stand at afse beskedne midler til støtte for det kulturelle liv, bl. a. til egnede lokaler; det kan i denne

forbindelse oplyses, at teatersalen i Tórshavn "Sjónleikarhúsið" slet ikke opfylder de krav, man med nogen rimelighed kan stille.

Landsstyret kan fuldt ud tilslutte sig det af forslagsstilleren fremførte om betydningen af og behovet for, at der skabes øgede muligheder for udveksling og kontakt på det kulturelle område mellem Færøerne og det øvrige Norden. Da ændringsforslaget går videre end det oprindelige forslag og derfor i endnu højere grad vil kunne fremme den kulturelle forbindelse anbefales dette.

Tórshavn, den 21. oktober 1971

S. Petersen
Landsstyresmand

J. Djurhuus

Føroya Leikarasamband (Färöarnas skådespelarförbund):

De nordiske teatre har i det hele tatt hatt et godt samarbeide, og skuespillere, professionelle og amatører, har for lengst søkt sammen og opprettet sammenslutninger, som hele tiden arbeider for bedre samarbeide og fremskridt.

Vår forening er ennå så ung, at den ikke har vært med i dette samarbeide, og vår viden om dette er ennå ikke tilstrekkelig for å kunne danne grunnlag for en virkelig analyse av hvorledes forslaget om bygning og drift av et nordisk teater- og koncerthus kan inpasses i disse forhold i de øvrige nordiske land.

Her på Færøyene synes det vanskelig å vinne gehør for an nasjonal-scene, men i våre nabolande har denne tanke for lengst vunnet tilslutning, og i disse land blir der neppe vanskelig å komme til samme resultat, når spørsmålet ses fra en nordisk synsvinkel. Det skulle være merkelig, hvis ikke de fleste teaterfolk fikk øye på de muligheter en slik central medfører og støttede dette forslag. Om de tillike støtter forslaget om å bygge teatret just i Tórshavn er et annet spørsmål.

Selvom det går langsomt med å vinne interesse for en færøysk nasjonal-scene, kan der vanskelig tenkes saglige argumenter mot at der blir bygget et nordisk teater- og koncerthus i Tórshavn. Det må betraktes som sikkert, at et slikt eller liknende hus blir bygget en gang, og hos os vilde det være et sant fund å få et slikt.

Det færøyske skuespillerforbund støtter under alle omstendigheter helt forslaget. På samme måten som en færøysk nasjonal-scene bør være grunnlaget for færøysk skuespilkunst bør dette være grunnlaget for nordisk skuespilkunst. Vi betrakter det som et fornuftig forslag at den nordiske scene blir opprettet i Tórshavn, hovedstaden i det minste nordiske land, der er den eneste, der ikke har noen nasjonal-scene, og må dette vel sies å være i samsvar med tanken bak det nordiske kultursamarbeid.

Såfremt forslaget blir vedtatt, vil der bli åpnet for et samarbeid, hvis muligheter er utallige. Fra å være en periferi i den nordiske teaterverden, blir vi midtpunktet. Det blir da oppgaven å gjøre denne institusjon til en del av det færøyske kulturliv.

Et muligt nordisk teater i Tórshavn bør ikke slippe våre politikere fra å drive et færøysk landsteater, men et sådant vil gjøre det ennå mere påtrengende hos dem å føre en kulturpolitikk, og vi vil ikke godta at et nordisk teater kommer i stedet for den færøyske nasjonalscene. Det skal tillike komme! I Tórshavn bør der være minst tre teatre: byteater, landsteater og nordisk teater. Det har da mindre betydning om to eller alle tre holder til i samme hus. Bare alle tre er levende.

Velbastaður, 12. august 1971

Føroya Leikarasamband

Árni Joensen

F i n l a n d

Undervisningsministeriet:

— — — konstaterar undervisningsministeriet med glädje de i nämnda förslagen väckta planerna om att aktivera kulturutbytet mellan Färöarna och det övriga Norden särskilt med tanke på Föröarnas geografiska läge och därav förorsakade relativt stora reseutgifter.

Ministeriet anser dock, att byggnadsfrågan i samband med upprättande av ett nordiskt kulturcentrum i Tórshavn är ett ärende som i främsta rummet gäller Danmarks rike. Enligt ministeriets uppfattning borde problematiken beträffande kulturutbytet mellan Färöarna och det övriga Norden lösas först efter att ärendet genomgått en allsidig utredning och prioritering. Detta kunde lämpligen ske såsom ett led av den snart i Köpenhamn påbörjade verksamhet som sekretariatet för nordiskt kulturellt samarbete kommer att bedriva.

Undervisningsministeriet önskar ytterligare framhäva vikten av att samtliga nordiska länders konst och annan kulturell verksamhet presenteras också på Färöarna, som på grund av en geografiskt svår belägenhet lätt blir åsidosatt. Därför kunde man främja t. ex. personutbyte med de övriga nordiska länderna och sträva till att vid ovan föreslagna utredning säkerställa nordiska medel för detta ändamål.

Helsingfors den 4 oktober 1971

Heikki Hosia

Kanslichef

Matti Gustafson

Kultursekreterare

Pohjola-Norden r.y.:

Föreningarna Norden tog i tiden initiativet till uppförandet av Nordens hus i Reykjavík. Sedan Nordiska kulturkommissionen och Nordiska rådet rekommenderat att förslaget skulle förverkligas, fick man till stånd Nordens hus i Reykjavík, som redan under sin korta verksamhetsperiod har visat att dess tillkomst var nödvändig.

I fråga om det kulturcentrum som planeras i Tórshavn är motive- ringarna för att få detta till stånd i stort sett de samma som gällde för Nordens hus i Reykjavík. Därför är vi av den åsikten att det ändrings- förslag som gjorts i det ursprungliga förslaget för fram de viktigaste behov som huset skulle fylla. Vi anser att en institution som påminner om Nordens hus i Reykjavík och som inte endast strävar till att bekant- göra nordisk kultur på Färöarna, utan också förmedlar kunskap om Fär- öarnas kulturliv till det övriga Norden, är något eftersträvansvärt och därför stöder vi gärna tanken på inrättandet av en dylik institution i Tórshavn.

Helsingfors den 27 september 1971

Pohjola-Norden r.y.

Weio Henriksson

Ordförande

Veikko Karsma

Verkst. dir.

I s l a n d**Undervisningsministeriet:**

Ministeriet er for sit vedkommende helt stemt for, at man undersøger mulighederne for at oprette en nordisk institution i Tórshavn med det formål at underlette kulturelle forbindelser mellem Færøerne og de andre nordiske lande.

I de sidste år er sådanne kontakter mellem Island og Færøerne blevet større, bl. a. hvad angår billedkunst, teater og musik. Denne aktivitet har foregået så godt, at der fra islansk side er stor interesse for at øge den. Den erfaring der allerede foreligger af Nordens Hus i Reykjavíks aktivitet er endvidere så god, at man har fuld grund til at mene, at et nordisk kulturcenter i Tórshavn kunne have stor indflydelse til at fremme de nordiske kulturelle forbindelser og ville samtidigt være berigende for det færøske åndsliv.

Reykjavík, den 14. oktober 1971

Magnús T. Ólafsson

Birgir Thorlacius

Foreningen Norden har i skrivelse den 10 september 1971 förklarat sig tillstyrka medlemsförslaget.

N o r g e

Kirke- og undervisningsdepartementet:

Ovennevnte forslag, framsatt i Nordisk Råd 15. mai i år av Erlendur Patursson, og endringsforslag av 18. august i år ved Tønnes Andenæs, Jo Benkow, Eysteinn Jónsson, Niels Matthiasen og Per Olof Sundman, har vært forelagt følgende norske instanser: De norske teatres forening, Statens musikkråd, Foreningen Norden og Norsk kulturråd.

Disse instanser har avgitt følgende uttalelser:

De norske teatres forening (brev av 6. september 1971, bare på basis av Erlender Paturssons forslag):

De norske teatres forening er enig i at det bør være en felles nordisk oppgave å støtte den utveksling av teaterkunst og musikk som har utviklet sig på Færøyene som ledd i det felles nordiske kulturliv. I svar med dette vil De norske teatres forening gi sin tilslutning til Erlendur Paturssons forslag om at Nordisk Råd tar initiativ til bygging av en nordisk teater- og konsertsal i Tórshavn, som drives av et av rådet opprettet organ i samarbeid med kulturelle instanser på Færøyene.

Statens musikkråd (brev av 22 september 1971):

Statens musikkråd gir sin fulle støtte til de to foreliggende medlemsforslag, i første rekke endringsforslaget om at de berørte regjeringer bør undersøke mulighetene for oppførelse og drift av et nordisk kultursentrum i Tórshavn.

Denne vurdering bygger på de positive erfaringer som er innvunnet gjennom virksomheten ved Nordens hus i Reykjavik og den åpenbare styrking av det nordiske fellesskap som ligger i å knytte varige kulturelle forbindelser til "utkant-Norden" gjennom etablering av institusjoner av den her foreslåtte art.

Statens musikkråd formoder at de organer som er under opprettelse med den inngåtte nordiske kulturavtale vil kunne forestå den videre behandling av denne sak.

Foreningen Norden (brev av 23. september 1971):

Den nordiske Foreningen Norden støtter i prinsippet alle tiltak som tar sikte på å trekke Færøyene mer aktivt med i det nordiske kultursamarbeidet, så sant slike tiltak er praktisk og økonomisk gjennomførbare. Foreningen forstår Erlendur Paturssons forslag dit hen at det sikter mot en institusjon av typen Nordens Hus i Reykjavik. Endringsforslaget går direkte på muligheten av å etablere et nordisk kultursentrum på Færøyene. En slik institusjon krever imidlertid at befolkningen i trakten der den virker, har en viss størrelse. Det har den i Reykjavik, men vel neppe i Tórshavn.

Foreningen Norden finner Erlendur Paturssons forslag og tilleggsforslaget interessante og vil foreslå at et nordisk utvalg i nært samarbeid med færøyske instanser får i oppdrag å utrede nærmere om og i tilfelle hvordan de kan realiseres.

Norsk kulturråd (brev av 27. september 1971):

Arbeidsutvalget ser med sympati på bestrebelsene for å styrke kulturutvekslingen mellom Færøyene og de øvrige nordiske land, og forstår at det ved vurdering av felles nordiske tilskott til slike bestrebelser bør tas hensyn til Færøyenes beliggenhet og de store reisekostnader.

Arbeidsutvalget er i noen tvil om det er realistisk å reise en egen bygning i Tórshavn for de formål som er nevnt i forslagene. Arbeidsutvalget ville finne det naturlig om hele spørsmålet om økt kulturutveksling med Færøyene ble utredet av et nordisk utvalg.

Kirke- og undervisningsdepartementet viser til disse uttalelser og har særlig festet seg ved de synspunkter arbeidsutvalget i Norsk kulturråd har framholdt.

Også departementet er av den oppfatning at kulturkontakten mellom Færøyene og det øvrige Norden bør utredes nærmere og vurderes på grunnlag av prioriterte behov. I en slik vurdering bør også spørsmålet om en egen kulturbygning i Tórshavn trekkes inn.

Oslo, 1. oktober 1971

Etter fullmakt

Olav Hove

E. Skadsem

S v e r i g e

Teater- och musikrådet (TMR):

TMR anser att en nordisk kulturell manifestation i Tórshavn måste få ett stort värde för Färöarnas känsla av att tillhöra den nordiska kulturgemenskapen. Nordens hus i Reykjavík har visat vilken betydelse en sådan manifestation kan ha.

Enligt TMR:s mening måste dock en liknande byggnad på Färöarna, som för närvarande har mycket begränsade möjligheter att ta emot gästspel, konferenser etc., få en mer flexibel utformning. TMR vill sålunda tillstyrka att Nordiska rådet tar initiativ till tillkomsten av en nordisk samlingslokal i Tórshavn med möjligheter att ta emot teater- och musikgrupper.

Stockholm den 20 september 1971

Teater- och musikrådet

Ragnar Edenman

Torbjörn Forsell

Föreningen Norden:

Föreningarna Norden har alltid ansett det nödvändigt att särskilda åtgärder vidtas för att knyta Nordens s. k. ytterområden närmare till det övriga Norden. Det var sålunda föreningarna, som i hänvändelser till Nordiska rådet och Nordiska kulturkommissionen föreslog upprättandet av det Nordens hus i Reykjavík, som nu blivit verklighet. Sedermera har Föreningarna Norden gemensamt tillsatt en kommittén avseende problem sammanhängande med ytterområdena och bestående av generalsekreterarna i Nordiska rådet och föreningarnas verkställande direktörer. Denna har framlagt olika förslag, hittills i första hand om åtgärder inom Föreningarna Nordens egen ram.

Sedan numera en särskild Förening Norden bildats på Färöarna och den självstyrande ögruppen också beretts representation i Nordiska rådet ter det sig särskilt naturligt, att man från officiellt nordiskt håll vidtar åtgärder, som kan underlätta kontakten och utbytet mellan Färöarna och det övriga Norden. Enligt medlemsförslaget försvåras denna kontakt bl. a. därav att man på Färöarna saknar lokaler för att på ett effektivt sätt förmedla kulturyttringar från det övriga Norden, främst på konstens område, till Färöarnas befolkning. Uppenbarligen sammanhänger detta med avsaknaden av ett ändamålsenligt kulturhus över huvud taget.

I och för sig är det givetvis i första hand en färöisk angelägenhet att i Tórshavn få till stånd en i allmänhet behövlig teater- och konserthall. För en motsvarighet till Nordens hus i Reykjavík, som i och för sig endast i liten skala kan tillfredsställa behov av det slag förslagsställaren nu aktualiserat, saknas troligen underlag på Färöarna. Däremot är det uppenbart, att en byggnad av den art medlemsförslaget tar sikte på skulle vid sidan av mera nationella kulturuppgifter också i betydande grad kunna tillgodose nordiska sådana. Enligt föreningens uppfattning skulle det därför vara tilltalande om här jämte en grundläggande färöisk insats också en nordisk kunde komma till stånd för åstadkommande av den önskvärda teater- och konserthallen. Det syntes därför böra utredas i vilken utsträckning färöiska resurser kan åstadkommas till täckande av en väl övervägande del av de utgifter uppförandet av byggnaden skulle betinga och om därtill prestationer från Norden i övrigt kunde göras.

Beträffande driften av institutionen är centralstyrelsen med hänsyn till vad ovan anförts tveksam, om denna i sin helhet skulle anförtros ett av Nordiska rådet upprättat organ i samverkan med kulturella insatser på Färöarna. Naturligare vore om huvudansvaret för driften låg hos ett färöiskt organ men att i detta för tillgodoseende av de nordiska inslagen i verksamheten inginge personer utpekade av Nordiska rådet.

Centralstyrelsen vågar utgå från att också den färöiska Föreningen Norden, Norröna Felagid i Foröyom, beretts tillfälle yttra sig över medlemsförslaget.

Centralstyrelsen vill därför förorda, att förslaget närmare utreds och att man därvid beaktar, att en insats från det övriga Norden görs så stor, att den tillsammans med en färöisk grundprestation kan skapa förutsättningar för att en teater- och konserthall i Tórshavn, vilken bl. a. kan tjäna det nordiska kulturutbytet, blir verklighet.

Stockholm den 13 september 1971

För Föreningen Nordens centralstyrelse

Bertil Olsson
Ordförande

Arne F. Andersson
Verkst. direktör

Medlemsförslag om nordisk miljöskyddskonvention

(Väckt av Erling Dinesen, Sven Hammarberg, Grethe Lundblad och Niels Mørk)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordforsk, miljövårdssekreteriatet:

En grundläggande tanke inom det nordiska miljövårdssamarbetet på det legislativa och administrativa planet är att de nordiska länderna i tillämpliga avseenden bör betraktas såsom en helhet.

Detta betraktelsesätt medför två viktiga konsekvenser. För det första bör de nordiska länderna, såsom framhållits i Nordforsks miljövårdsutredning (*NU 1969: 3, s. 83*), sträva till att inom ramen för sina respektive legislativa och administrativa strukturer åstadkomma likartade normer, riktlinjer och därmed jämförbara tillämpningsregler avseende utsläpp av föroreningar. Och för det andra bör föroreningsutsläpp som drabbar ett grannland såvitt möjligt jämföras med sådana utsläpp som drabbar det egna landet.

Det sistnämnda kravet vore relativt lätt att uppfylla om likartade tillämpningsregler skulle gälla i de berörda länderna. Då så ännu inte är fallet, är situationen betydligt mera komplicerad, och det förefaller rimligt att koncessionsbehandlingen och fastställandet av emissionsgränser för en anläggning som sprider föroreningar över gränsen till ett grannland sker i samråd mellan de berörda länderna med beaktande av i vardera landet gällande riktlinjer. Denna problematik är föremål för uppmärksamhet inom Nordiska kontaktorganet för miljövårdsfrågor, till vars uppgifter bl. a. hör att ”studera pågående samarbete rörande föroreningsituationen i gränsregionen mellan länderna samt i gemensamma farvatten och vattendrag med sikte på intensifiering och effektivisering av samarbetet”.

Enligt Nordforsks uppfattning är det angeläget att de berörda nordiska ländernas regeringar snarast skapar en grund för bindande överenskommelser i hithörande frågor genom att ingå en miljöskyddskonvention. Det förefaller Nordforsk naturligt att förberedelsen av en dylik konvention handlägges av Nordiska kontaktorganet för miljövårdsfrågor. I väntan på att konventionen skall komma till stånd är det vidare ange-

läget att berörda parter i brådskande ordning träffar provisoriska avtal om redan aktualiserade internordiska föroreningsproblem.

Åbo den 2 september 1971

För Nordforsk

R. Woxén

Styrelsens ordförande

Nils Mustelin

Miljövärdsssekretariatets
föreståndare

Øresundsrådet:

Øresundsrådet er positivt indstillet overfor, at der søges gennemført en sådan miljøbeskyttelseskonvention, men rådet finder, at de af forslagsstillerne nævnte eksempler vedrørende Øresundsregionen (kloakudløb i Øresund og storlufthavnen på Saltholm) ikke kan anvendes som argumentation for indgåelsen af en sådan fællesnordisk konvention.

Øresundsrådet finder det imidlertid meget påkrævet, at en nordisk konvention indgås med henblik på at sikre ensartede miljøbeskyttelsesregler for hele Norden — altså tilstræbelse af en harmonisering af de forskelligartede nationale regler.

Til belysning af Øresundsrådets opfattelse skal man anføre, at man i Øresundsregionen i det praktiske arbejde gang på gang må konstatere store uligheder i den nationale lovgivning, ikke mindst hvad angår den økonomiske baggrund for gennemførelsen af miljøbeskyttelsesforanstaltninger, f. eks. ved etableringen af kloakrensingsanlæg.

Man skal derfor henstille, at en kommende nordisk miljøbeskyttelseskonvention bl. a. kommer til at indeholde regler gående ud på, at der bør tilstræbes en ensartet national lovgivning vedrørende finansieringen af foranstaltninger til miljøbeskyttelsesmæssige formål, samt at den offentlige del af sådanne udgifter ikke bør betales af kommunerne alene.

København, den 27. oktober 1971

J. Elkær-Hansen

K. Meyer

D a n m a r k

Udenrigsministeriet:

I sagens anledning skal udenrigsministeriet henlede opmærksomheden på, at der på den til juni 1972 i Stockholm berammede FN-konference om menneskets omgivelser ventes vedtaget en deklARATION om dette

emne. Udenrigsministeriet ville derfor finde det hensigtsmæssigt, om et lignende nordisk initiativ afventer drøftelserne på FN-konferencen, således at de resultater, der måtte være opnået indenfor FN-samarbejdet, kan udnyttes i det nordiske samarbejde.

København, den 23. juli 1971

P. m. v.

E. b.

Paul Kaaris

Justitsministeriet:

— — — skal man meddele, at justitsministeriet ikke har bemærkninger til medlemsforslaget.

København, den 5. august 1971

P. m. v.

E. b.

Svend Danielsen

Ministeriet for kulturelle anliggender:

I denne anledning skal man bemærke, at man principielt er enig i de mere grundliggende synspunkter, der har motiveret forslaget.

Man skal i denne forbindelse særligt fremhæve, at det i det internationale samarbejde om bekæmpelse af forureningen formentlig vil være det mest realistiske i første række at stille efter regionale overenskomster.

Til forslaget om den pågældende konvention har man dog nogle forbehold og — i hvert fald umiddelbart — også nogle betænkeligheder.

For det første vil det af flere grunde næppe være muligt og næppe heller i øvrigt anbefalelsesværdigt at påbegynde det nødvendige forbedrende arbejde, før FN-konferencen i Stockholm om menneskets omgivelser er afholdt.

Hertil kommer, at det formentlig er nødvendigt, at der, forinden et sådant arbejde, også bliver tilvejebragt klarhed over den fremtidige administration af — og lovgivning på — forureningsområdet her i landet.

Endvidere skal man nævne, at en forudsætning for konventionen synes at måtte være, at der overhovedet er mulighed for at varetage en miljøbeskyttelseinteresse i et land samtidig med, at nabolandenes interesser varetages. Denne mulighed vil naturligvis være til stede i en række tilfælde, men på baggrund af forureningsproblemernes komplekse karakter vil det næppe med den i dag foreliggende viden være muligt

på forhånd at foretage en nøjagtig afgrænsning af, på hvilke områder — og i hvilket omfang i øvrigt — den nævnte forudsætning er opfyldt.

Konventionens formål synes også at forudsætte en vis ensartethed hos landene, både for så vidt angår målsætning og standarder for miljøets kvalitet og midlerne til kravenes opfyldelse, forudsætninger, som næppe er opfyldt, og som det i hvert fald vil kræve et større arbejde at undersøge nærmere.

På denne baggrund må det i øvrigt formentlig nærmere overvejes, om det er realistisk primært at stile mod en konvention med et så bredt sigte som den foreslåede, og om man ikke i stedet — eventuelt indenfor rammerne af det nordiske kontaktorgans arbejde — bør undersøge mulighederne for konventioner om mere konkretiserede forholdsregler.

En konvention som den foreslåede vil under alle omstændigheder kræve et meget stort — og til en vis grad også meget selvstændigt — undersøgelsesarbejde, og først efter et sådant arbejde vil det i virkeligheden være muligt at vurdere konventionsforslaget nærmere.

København, i oktober 1971

P. m. v.

E. b.

Veit Koester

Boligministeriet:

Man må stille sig tvivlende overfor, om tiden er moden til at indgå en konvention. De af forslagstillerne nævnte eksempler synes i vidt omfang at være underkastet forhandlinger de berørte lande imellem.

Boligministeriet vil foreslå, at UN-environmentkonferencen 1972 i Stockholm afventes, og at man først derefter overvejer, hvordan miljøbeskyttelsessamarbejdet bør udvides eller uddybes for områder, hvor det ikke findes tilfredsstillende. Udgangspunktet synes med fordel at kunne tages indenfor bestemte sagsområder eller konkrete forhold. Derimod vil et abstrakt udgangspunkt antagelig fortone realiseringen af de konkrete foranstaltninger.

Indenfor det lovgivningsområde, der hører under boligministeriet, gøres der med hensyn til miljøbeskyttelse ikke forskel på danske og andre landes interesser.

København, den 8. oktober 1971

P. m. v.

Vagn Rud Nielsen
Afdelingschef

E. Moltke

Ministeriet for foreningsbekæmpelse:

Som det fremgår af udenrigsministeriets udtalelse af 23. juli 1971 (Ø.2.j.nr. 28.D.55.a.) forventes der på den til juni 1972 i Stockholm berammede FN-konference om menneskets omgivelser vedtaget en deklaration om det her omhandlede emne. Udenrigsministeriet finder det derfor hensigtsmæssigt, om et lignende nordisk initiativ afventer drøftelserne af FN-konferencen, således at de resultater, der måtte være opnået inden for FN-samarbejdet, kan udnyttes i det nordiske samarbejde. Foreningsrådet og sundhedsstyrelsen, der herfra er hørt over sagen, har tilsluttet sig de af udenrigsministeriet anførte synspunkter.

I denne anledning skal ministeriet for foreningsbekæmpelse — hvortil de hidtil under indenrigsministeriet, landbrugsministeriet og fiskeriministeriet hørende sagsområder vedrørende foreningsbekæmpelse er henlagt — meddele, at man under hensyn til de af udenrigsministeriet foran anførte bemærkninger må finde, at det i medlemsforslag A 332/s omhandlede initiativ til indgåelse af en nordisk miljøbeskyttelseskonvention bør afvente resultatet af FN-konferencen i Stockholm i juni 1972 om menneskets omgivelser.

Man vil dog finde det hensigtsmæssigt, om det nordiske kontaktorgan for foreningsbekæmpelse allerede nu kunne forberede arbejdet vedrørende det i medlemsforslaget omhandlede emne, og ministeriet har derfor til hensigt at anmode formanden for den danske delegation i kontaktorganet om at tage dette spørgsmål op med henblik på drøftelse på organets næste møde.

København, den 3. november 1971

Kampmann

Niels Borre

Forskningssekretariatet:

Man skal i denne anledning udtale, at man i almindelighed må anse det snævre mulige nordiske forskningssamarbejde inden for området for ønskeligt. Da de foreslåede rekommandationer imidlertid ikke direkte berører problemer i forbindelse med gennemførelse af forskningsprojekter til støtte af indsatsen mod forurening, men beslutninger af politisk, retningsgivende karakter, har man i øvrigt ikke ment at burde fremsætte bemærkninger til de pågældende medlemsforslag.

København, den 7. oktober 1971

P. s. v.

P. A. Koch

Amtsrådsforeningen i Danmark:

I denne anledning skal Amtsrådsforeningen udtale, at man anser bestræbelserne på samarbejde og ensartethed inden for forureningsbekæmpelsen i de nordiske lande for anbefalelsesværdig.

København, den 31. juli 1971

V. Hauch

Chr. Mogensen

F i n l a n d**Statsrådets kansli:**

— — — meddela, att kansliet anser det vara ett eftersträvansvärt mål, att i mån av möjlighet samordna den nationella lagstiftningen om miljövård med motsvarande lagstiftning i de övriga nordiska länderna. Det skulle därför vara av behovet påkallat att skrida till åtgärder för åstadkommande av nödiga överenskommelser, i syfte att förverkliga ett sådant sakförhållande.

Närslutes yttrande, som statsrådets kansli inbegärt i saken av delegationen för miljövård (*se nedan*).

Helsingfors den 15 oktober 1971

Reino Lindroos

Kanslichef

Uolevi Hakavuori

Regeringsråd

Handels- och industriministeriet:

Industrins snabba expansion och utveckling i Norden har gjort att det uppstått ett förorenings- och avfallsproblem i de gemensamma gränstrakterna. Orsaken till detta problem är inte endast industrin utan även de stora bosättningscentra och städerna samt den bulleralstrande trafiken är medskyldiga härtill. Det är utan tvivel skäl att samtidigt som miljöskyddsfrågorna i de olika nordiska länderna livligt dryftas i varje land, även börja fästa särskild uppmärksamhet på gränstrakternas miljöskydd så att en kränkning av grannlandets rättigheter inte oavsiktligt äger rum.

I Finland kommer snart att bildas en organisation för miljöskyddsfrågor. Regeringen har i statsförslaget för nästa år föreslagit, att det allmänna ansvaret för och handhavandet av de centrala miljöskydds-

frågorna skall överföras till ministeriets för inrikesärendena förvaltningsområde. Beredning av olika stadganden i anslutning till miljöskyddet är även som bäst på gång. Handels- och industriministeriet anser, att sedan såväl organisatoriska som övriga utredningar i miljöskyddsfrågorna avancerat i Finland är det säkert nu lättare för oss än tidigare att deltaga i beredningen och prövningen av den föreslagna nordiska miljöskyddskonventionen. Innan man kan komma överens om ett beaktande av grannländernas till miljöskyddet anslutna fördelar i den interna lagstiftningen är undersökningsåtgärder motiverade. Då man fått miljöskyddsfrågorna ordnade i det egna landet och egentligen redan parallellt med utredningarna angående dem, är det skäl att även granska dessa frågor i en vidare omfattning, varför i förslaget avsedda undersökningar i detta syfte enligt ministeriets åsikt är motiverade.

Helsingfors den 29 september 1971

Arne Berner

Handels- och industriminister

Tauno Heikonen

Biträdande avdelningsche

Ministeriet för inrikesärendena, allmänna och kommunala avdelningen:

— — — att man i Finland under den senaste tiden fäst speciell uppmärksamhet vid miljöskyddsfrågor. Bland annat har man i statsförslaget för år 1972 intagit ett förslag om att vid ministeriet för inrikesärendena skulle grundas en miljöskyddsavdelning. I nu gällande lagar ingår inga stadganden, som skulle reglera till grannländernas territorier utsträckt miljöskydd. Med anledning härav vore det nödvändigt att vidtaga åtgärder i syfte att de nordiska länderna emellan få till stånd ett avtal om förenhetligandet av lagstiftningen inom det aktuella området.

Helsingfors den 3 november 1971

Arno Hannus

Kanslichef, regeringsråd

Veikko Kangas

Regeringsråd

Delegationen för miljövärd:

I Finlands nationella miljövärdslagstiftning regleras den verksamhet inom landets territorium som i miljövärdssavseende har verkan endast i Finland. Samarbeta på lagstiftningsnivå med övriga länder i ovan näm-

da frågor äger i allmänhet rum genom bilaterala eller multilaterala överenskommelser, vilka sedan bringas i kraft genom nationella stadganden. Enligt delegationens uppfattning skulle det åtminstone ännu i detta skede vara ändamålsenligast att ordna samarbetet i miljövärdsfrågor genom avtal mellan ifrågavarande länder, varvid bland annat specialfrågor för varje område skulle kunna ordnas smidigare än genom allmän lagstiftning.

Vad åter angår förenhetligande av vissa delar av den nationella lagstiftningen rörande miljövärd, anser delegationen, att en tillräckligt effektiv miljövärd förutsätter just dylika åtgärder. I detta syfte skulle det också vara önskvärt att man skulle försöka skapa en gemensam bas i nämnda länders nationella lagstiftning. Denna lagstiftning skulle sedan vid behov kompletteras genom överenskommelser.

Delegationen understöder det framställda förslaget och anser, att en gemensam överenskommelse borde åstadkommas mellan nämnda länder om förenhetligande av vederbörande lands nationella lagstiftning i denna sak.

Helsingfors den 26 oktober 1971

Delegationen för miljövärd

V. O. Mäkinen

Viceordförande

Olli Ojala
Planerare

Finlands industriförbund¹:

— — — — —

Detta innebär enligt förslagets motivering, att myndighet i ett nordiskt land vid prövningen av huruvida viss miljöfarlig verksamhet bör tillåtas eller villkor för dess utövande föreskrivas skall vara fördragsmässigt förpliktad att jämställa i ett annat nordiskt land uppkommande verkningar av den planerade verksamheten med sådana verkningar som uppkommer inom det egna landet.

En konvention av förslaget innehåll torde komma att ha praktisk betydelse endast i de fall då miljöskadliga verkningar av sådan betydelse att de influerar på myndighetens beslut uppkommer i ett eller flere grannland men icke i det egna landet. Sådana fall måste emellertid anses vara ytterst sällan förekommande. I de exempel som nämnes i medlemsförslagets motivering torde det vara klart att de skadliga verkningarna i lika hög grad drabbar det land där verksamheten bedrivs som grannlandet och verksamhetslandets materiella bestämmelser till

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

skydd för miljön blir alltså tillämpliga även till förmån för grannlandets miljöskyddsintressen.

En speciell nordisk konvention av sådant innehåll som i förslaget avses, skulle enligt förbundets åsikt icke i praktiken medföra ett ökat skydd för de nordiska ländernas miljöskyddsintressen med hänsyn till skada uppkommande genom verksamhet som bedrivs i ett annat nordiskt land.

Om mot förmodan fall skulle förekomma då miljöskada uppkommer endast i annat nordiskt land än det vars myndighet har att fatta beslut om verksamhetens tillåtlighet, bör problemet kunna lösas genom förhandlingar in casu.

Industriförbundet anser sig med hänsyn till ovan anförda synpunkter icke kunna tillstyrka förverkligandet av föreliggande förslag.

Förbundet vill i detta sammanhang emellertid särskilt understryka miljöskyddsproblemens ofta starkt framträdande internationella karaktär och sin beredvillighet att medverka till att dessa problem löses genom internationella konventioner. Detta gäller särskilt åtgärder för hindrande av en fortsatt förorening av luftrummet och haven.

I motiveringen till förslaget framlägges tanken att den föreslagna konventionen skulle kompletteras med såvitt möjligt gemensamma materiella bestämmelser om miljöskydd, varvid hänvisning göres till Nordforsks miljövärdsutredning.

Gemensamma materiella bestämmelser, varigenom näringslivets kostnader för miljöbevarande åtgärder skulle bringas på samma nivå i de nordiska länderna, är principiellt, för skapande av likartade konkurrensvillkor, en fördel. Å andra sidan är det vid fastställandet av de krav som i miljöskyddsavseende kan ställas på näringslivet oundgängligen nödvändigt att beakta de resurser som i respektive land kan ställas i miljöskyddets tjänst. En strängt genomförd enhetlighet med hänsyn till de lagstadgade miljöskyddskraven leder lätt till att bestämmelserna i det land, som har möjlighet att allokera de största resurserna för detta ändamål, blir avgörande för de gemensamma bestämmelsernas innehåll. Det synes förbundet nödvändigt att bevara en tillräckligt stor nationell rörelsefrihet i detta avseende.

Internationellt fastställda normer för tillåtliga emissioner leder enligt förbundets uppfattning lätt till en stel lagtillämpning, som icke tillåter att lokala ekologiska förhållanden beaktas. Normerna tenderar lätt att bli minimigränser för vad industrin i varje fall kan anses skyldig att göra medan å andra sidan ett strängt fasthållande vid normvärdena i andra fall kan leda till onödigt kostnadskrävande åtgärder.

Internationella överenskommelser på miljöskyddets område bör därför icke avse fastställande av absoluta normer för industrins emissioner. Däremot kan gemensamt överenskomna rekommendationer erbjuda en framkomlig väg, varigenom en i princip önskvärd enhetlighet med tiden

kan uppnås utan att därvid den nödvändiga flexibiliteten vid bestämmelsernas tillämpning äventyras.

Helsingfors den 20 september 1971

Finlands industriförbund

Olli Ikkala

N o r g e

Utenriksdepartementet:

— — — kan det meddeles at Utenriksdepartementet for sitt vedkommende anbefaler at ovennevnte medlemsforslag støttes fra norsk side.

Oslo, 13. september 1971

Etter fullmakt:

Erik Lykke

Henrik F. Holo

Kommunal- og arbeidsdepartementet har i skrivelse den 7 september 1971 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsforslaget.

Sosialdepartementet, Helsedirektoratet:

Helsedirektoratet finner det naturlig at land- og havområdene i Norden og luften over disse, betraktes som en enhet i miljøvernmessig henseende, og vil derfor tilrå at dette syn søkes gitt formelt uttrykk i form av en dertil egnet avtale de nordiske stater imellom.

Oslo, 2. september 1971

Helsedirektoratet

Jon Bjørnsson

Fr. Mellbye

Departementet for industri og håndverk:

Industridepartementet er av Statsministerens kontor blitt anmodet om å gi uttalelse om ovennevnte medlemsforslag om en nordisk miljøvernkonvensjon.

En har innhentet uttalelser fra følgende departementer og institusjoner:

Utenriksdepartementet, Kommunaldepartementet, Sosialdepartementet (Helsedirektoratet) (*se ovan*), Fiskeridepartementet, Landbruksdepartementet, Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen, Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd, Norsk institutt for vannforskning, Norsk institutt for luftforskning, Røykskaderådet, Norges industriforbund og Norges naturvernforbund (*se nedan*).

Landbruksdepartementet og Kommunaldepartementet har ingen merknader til medlemsforslaget. De øvrige departementer og institusjoner synes i prinsippet å være positivt innstilt til en nordisk miljøvernkonvensjon.

Industridepartementet stiller seg positivt til et nærmere nordisk samarbeid i miljøvernspørsmålet og antar at en nordisk miljøvernkonvensjon også vil kunne bidra til at mer omfattende internasjonale avtaler blir inngått.

Oslo, 23. september 1971

Etter fullmakt

Rolf Thodesen

Rolf Gunnar Strand

Fiskeridepartementet:

Ovennevnte sak har vært forelagt Fiskeridirektøren og Havnedirektøren.

Fiskeridirektøren har i fjernskriv av 8. september 1971 uttalt at når det gjelder spørsmål om forurensninger av havet, skulle den internasjonale side av saken være under tilfredstillende behandling. Fiskeridirektøren viser i denne forbindelse til de drøftelser som allerede har funnet sted mellom de nordiske land og til den konferanse som skal holdes i Oslo.

Hvorvidt det er behov for en internordisk miljøvernkonvensjon, finner Fiskeridirektøren det for tiden vanskelig å kunne ta stilling til.

Havnedirektøren (*se nedan*) har i brev av 8. september 1971 uttalt at før det blir tale om å utarbeide utkast til en nordisk miljøvernkonvensjon, bør det finne sted nordisk samarbeid på dette område med sikte på å undersøke og vinne erfaringer om hva det er teknisk, økonomisk og politisk mulig å oppnå innen de enkelte land og innen Norden som enhet ved felles arbeid. I samband hermed bør det i fellesskap utarbeides utkast til lovregler som skal gjelde innen de enkelte land og om mulig angå alle områder av forurensningsproblematikken.

Først etter at lovforslagene har vært behandlet i de respektive lands nasjonalforsamlinger, vil det etter Havnedirektørens mening være mulig å avgjøre om det foreligger grunnlag for et utvidet samarbeid innen rammen av en eventuell konvensjon gjeldende innen Norden og uten hensyn til landegrenser.

I medlemsforslaget er pekt på at det sikkert vil ta lang tid å nå frem til overenskomster på dette felt for en større krets av stater. *Fiskeridepartementet* er enig i dette.

Innen Norden skulle det imidlertid være lett å komme frem til overenskomst på dette felt. Fiskeridepartementet antar at dersom en innen Norden kunne komme frem til praktiske resultater, vil det høyst sannsynlig kunne påvirke utviklingen i en større krets av stater.

Oslo, 16. september 1971

Etter fullmakt

J. H. Bertnes

Ulf Øines

Landbruksdepartementet har i skrivelse den 14 september 1971 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Havnedirektoratet:

Før det blir tale om å utarbeide utkast til en nordisk miljøvernkonvensjon, mener man at det bør finne sted nordisk samarbeid på dette område med sikte på å undersøke og vinne erfaringer om hva det er teknisk, økonomisk og politisk mulig å oppnå innen de enkelte land og innen Norden som enhet ved felles arbeid.

I samband hermed bør det i fellesskap utarbeides utkast til lovregler som skal gjelde innen de enkelte land og om mulig angå alle områder av forurensningsproblematikken.

Først etterat lovforslagene har vært behandlet i de respektive lands nasjonalforsamlinger vil det etter havnedirektørens mening være mulig å avgjøre om det foreligger grunnlag for et utvidet samarbeid innen rammen av en eventuell konvensjon gjeldende innen Norden og uten hensyn til landegrenser. Konvensjonen bør også kunne forplikte landene til felles opptreden overfor andre stater.

Det er neppe nødvendig å vedta noen konvensjon bindende for landene for å kunne starte opp og gjennomføre et samarbeid som antydnet

foran, idet dette vel kan skje ved passende beslutninger innen de enkelte deltakende land.

Velger man å utarbeide et konvensjonsutkast først og deretter følge opp utkastet ved lovgivning på nasjonalt hold, bør det angå alle arter av forurensninger og behandles slik at reglene trer i kraft til samme tid, m. a. o. at man f. eks. ikke opplever at et forbud mot å forurense kystfarvann blir etablert, mens regler som forbyr et lands industri å foreta luftforurensninger over landegrensene, står hen på ubestemt tid.

For øvrig har man ingen bemerkninger.

Oslo, 8. september 1971

Kr. Sund

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen:

Vassdragsloven av 15. mars 1940 inneholder i § 157 bestemmelsen om at "rådigheten over vassdrag som danner riksgrense eller som går til eller kommer fra naboriket skal være undergitt de innskrenkninger som følger av folkerettens regler eller av overenskomst med naboriket."

Norge har idag så vidt vites kun overenskomst med Sverige (av de øvrige nordiske land) om vassdragsspørsmål, jfr. konvensjonen av 11. mai 1929 og lov av 12. juni 1931. Konvensjonen omfatter anlegg, arbeid eller annen foranstaltning i grensevassdragene og har ingen bestemmelser om vannforurensning.

Ved forurensingssaker (søknad om utslippstillatelse) i grensevassdrag innhenter vanligvis vassdragsmyndighetene via Utenriksdepartementet uttalelser fra offentlige etater i det respektive naboland og tar disse uttalelser med i sin vurdering ved avgjørelsen i saken. En savner imidlertid nærmere retningslinjer og bestemmelser om saksbehandlingen av slike saker.

Slik forurensingsforholdene har utviklet seg såvel i grensevassdragene som i de felles indre og ytre sjøområder og da situasjonen stadig blir vanskeligere å håndtere av det enkelte land alene synes nærmere nordisk samarbeid på dette område å være nødvendig og hensiktsmessig. På de andre miljøvernområder synes lignende forhold å være tilstede.

NVE finner således å ville anbefale medlemsforslaget.

Oslo, 10. september 1971

Etter fullmakt

H. Sperstad

Åge Hjelm-Hansen

Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd:

NTNF finner at en slik avtale er meget ønskelig og gir forslaget sin tilslutning.

Rådet finner videre at, selv om det er ønskelig med mer omfattende europeiske eller internasjonale konvensjoner på dette område, må dette ikke stå i vegen for en nordisk avtale. En slik avtale vil tvert imot bidra til mer omfattende konvensjoner.

NTNF vil videre understreke at spørsmålet om miljøskader over landegrensene ofte kan være vanskelig å vurdere og at forskning kan bli nødvendig som bidrag til en avklaring. Selv om vi allerede har nordisk forskning på flere områder i miljøvernsektoren, er det ønskelig at dette forsknings samarbeid intensiveres og bringes i fastere former, med henblikk på vurdering av og tiltak mot gjensidige miljøpåvirkninger, og andre felles miljøvernproblemer.

Oslo, 10. september 1971

For Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd

Robert Major

Adm. direktør

H. C. Christensen

Norsk institutt for vannforskning:

Det fremlagte forslag må sees i sammenheng med de andre internasjonale former for samarbeid som kan komme på tale. I forbindelse med forberedelsene til FN's miljøkonferanse i Stockholm 1972, har det vært hevdet at generelle internasjonale miljøvern avtaler lettest kan oppnås hvis det først foreligger regionale avtaler. Det fremlagte forslag kan være begynnelsen til en regional avtale. Dette institutt finner ikke å kunne uttale seg om hvorledes Norge bør delta i internasjonal miljøvernbeskyttelse, men vil gjerne understreke at en rekke praktiske og faglige forhold taler for at det fra norsk side bør arbeides for rask fremgang på dette felt.

Oslo, 6. september 1971

Norsk institutt for vannforskning

Kjell Baalsrud

Instituttssjef

Norsk institutt for luftforskning *tillstyrker i skrivelse den 31 augusti 1971 medlemsforslaget.*

Røykskaderådet:

Røykskaderådet vil i prinsippet sterkt støtte det forslag som er framsett om en nordisk miljøvernkonvensjon, med sikte på at landene gjensidig tar hensyn til hverandres interesser når miljøvern saker avgjøres.

I sakens anledning finner en det naturlig å minne om den rekommendasjon som Europarådets ministerkomité har gitt i Resolusjon (71) 5, (*här ej tryckt*) vedrørende luftforurensninger i grenseområder. Det tilrås i denne resolusjon at styresmaktene i medlemslandene tar det samme hensyn til innbyggerne i nabolandene som til landets egne innbyggere når det gjelder luftforurensning i grenseområder. For å oppnå dette, anbefales at de respektive myndigheter i landene gjensidig informerer hverandre om luftforurensende prosjekter og gis anledning til å framkomme med kommentarer.

En finner det naturlig at de nordiske land gjennom en konvensjon iallfall etablerer en slik gjensidig likestilling i miljøvern saker som den Europarådets ministerkomité har anbefalt for luftforurensningenes vedkommende. Sterke grunner synes også å tale for at man bør gå lenger enn dette i de nordiske land, for det første slik at samarbeidet ikke bare begrenses til prosjekter av betydning for grenseområdene mellom landene, og for det andre slik at det også søkes etablert et samarbeid med sikte på å komme fram til felles nordiske minimumskrav forsåvidt gjelder landenes materielle miljøvernbestemmelser. Et viktig punkt er ellers at en samarbeidsordning må søkes utformet slik at man ikke i uforholdsmessig grad kompliserer og sinker arbeidet med å få truffet avgjørelser i miljøvern sakene.

Røykskaderådet er enig i at en særskilt komité bør nedsettes for det utredningsarbeid som må gå forut for en slik konvensjon.

Oslo, 14. september 1971

Knut Blom
Rådets formann

Tor Holmøy
Direktør

Norges industriforbund:

I teksten henvises til slike problemer som oppstår når virksomhet i ett land fører til forurensninger i et annet. For Norges vedkommende er der vel bare to slike internordiske problemområder: Iddefjorden ved vår sydgrense mot Sverige, og luftbårne forurensninger over grensen for eksempel fra det planlagte svenske varmekraftverk ved Strömstad. For

Sveriges vedkommende er nevnt flere slike mellomstatlige problemområder, bl. a. støy fra den planlagte storflyplass på Saltholmen.

Selv om de eksempler som er nevnt kan være betydningsfulle for de som blir direkte berørt, representerer de dog isolerte og spesielle tilfeller. Vi tror disse problemer derfor også bör behandles spesielt og søkes løst ved gjensidig samarbeid over landegrensene. Lösningen av flere av de nevnte problemer er av rent teknisk/økonomisk art, og vil neppe overhodet bli influert av en lovendring eller konvensjon.

Den sterkeste motivering for en nordisk miljøvernkonvensjon ligger derfor etter vår mening i det eksempel en slik konvensjon kan danne for en mer omfattende europeisk overenskomst om nabohensyn i forurensningspørsmål. Siktepunktet må være å bidra til en europeisk enighet om beskyttelse av det europeiske lufthav, likesom vi søker å bli enige om beskyttelsen av Nordsjøen, Östersjøen og andre viktige havområder.

Det er ganske klart at utslippene av forurensninger til luft eller havområder er alvorlige problemer som må løses ved internasjonale avtaler. Vi har i vår uttalelse av 1. september 1971 til departementet vedrørende medlemsforslag A 328/s for Nordisk Råd¹, pekt på at en vesentlig del av den sure nedbør over Norge skyldes utslipp av forurensninger fra kilder utenfor Norge, på kontinentet og i England. I perioder er denne import av forurensninger formodentlig vesentlig større enn våre egne utslipp.

Det gjelder i det hele tatt generelt at våre bidrag til det internasjonale forurensningsproblem er helt bagatellmessige. Norske utslipp av svoveldioksyd til atmosfæren er ca. 165 tusen tonn pr. år, sammenlignet med 4,5 millioner tonn pr. år i Vest-Tyskland, 6 millioner tonn pr. år i England og over 24 millioner tonn i Sovjet. Problemet for de nordiske land synes derfor å være å ta stilling til hvor langt vi må strekke oss i å påta oss byrder som ut fra rent nasjonale hensyn ikke egentlig er påkrevet, men som skal virke ved eksemplets makt. Med andre ord: Hvor rent må vi feie for egen dør for å få andre til å feie for sine?

Vi bör imidlertid være klar over at de fleste land i Europa har innført tildels meget strenge bestemmelser for forurensende utslipp fra industri til luft eller vann. De tyske retningslinjer for maksimalt tillatt utslipp fra industri, blir i stor utstrekning lagt til grunn for vurderinger av industriutslipp i Norge og Sverige. Problemstillingen ovenfor gjelder derfor de relativt ukontrollerte utslipp av svoveldioksyd fra forbrenning av fyringsoljer, og dumping i internasjonalt farvann av industriavfall.

På begge disse områder har vi eller er vi i ferd med å innføre bestemmelser som oppfyller intensjonene med forslaget for Nordisk Råd. For utslipp av svoveldioksyd kan vi henvise til de bestemmelser som er innført i Norge og Sverige vedrørende bruk av fyringsoljer. For utslipp

¹ Se s. 410.

til internasjonale havområder gjelder den norske lov om forbud mot dumping som trådte i kraft ved Kgl. resolusjon av 11. juni 1971. Forøvrig vil der på Oslo-konferansen vedrørende havforurensninger i oktober, bli lagt frem forslag om en internasjonal konvensjon med forbud mot dumping eller utslipp i internasjonale farvann av visse særlig skadelige stoffer.

Spørsmålet om innføringen av felles grenseverdier for utslipp av forurensende stoffer er nevnt i forslaget og i en del aviskommentarer. Vi vil understreke at såvel den svenske som den norske lovgivning på miljøvernområdet er basert på en individuell behandling av de enkelte utslipp slik at de lokale forhold, resipientens kapasitet og tilstand, meteorologiske og geografiske forhold osv. kan bli tatt nødvendig hensyn til i hvert enkelt tilfelle. Dette er fra et økologisk og nasjonaløkonomisk synspunkt et viktig prinsipp som ikke bør fravikes. Det ville være meget uhensiktsmessig om man i Norge eller i de andre nordiske land med en spredt industri med utslipp til vidt forskjellige resipienter, ikke skulle kunne ta hensyn til disse høyst forskjellige naturlige forutsetninger ved fastsettelsen av maksimalt tillatte grenseverdier for utslipp. De svenske "riktlinjer för emissionsbegränsande åtgärder" gir på luftsiden entydige emisjonsgrenser, men som det fremgår, er dette bare retningslinjer for vurderingene i de enkelte tilfeller. De svenske grenseverdier blir som tidligere nevnt også brukt i Norge som vurderingsnormer. De lokale forhold blir imidlertid innført i vurderingene og vil trekke de endelig fastsatte verdier opp eller ned. I de andre nordiske land anvendes den samme individuelle behandling av utslippssøknadene.

Forholdene i kontinental-Europa er vesentlig forskjellige fra forholdene i Skandinavia, idet man på kontinentet har meget store industri-konsentrasjoner med utslipp til samme resipient, og fordi elvene oftest er langsamstrømmende og på flere måter dårlig egnet til å ta imot slike store fourensende utslipp. Dessuten er det mellomstatlige problem særlig påtrengende fordi resipienten ofte er felles for flere land. Like utslippsgrenser er derfor en naturligere og riktigere lösning på kontinentet enn i Skandinavia. Vi tror ikke det vil være riktig for de skandinaviske land å se bort fra de naturgitte fordeler vi har i form av gode resipienter og som er blitt et viktig og sterkt argument i for eksempel distriktspolitikken både i Sverige og Norge.

Når det gjelder utslipp av særlig miljøskadelige stoffer, med vidtrekkende økologiske konsekvenser, bør vi imidlertid kunne bli enige om ensartede bestemmelser for utslipp eller forbud mot utslipp både innenfor og utenfor våre territorialgrenser. For slike særlig miljøskadelige stoffer som for eksempel persistente, halogenerte hydrokarboner og enkelte giftige tungmetaller og forbindelser av tungmetaller og metaller, har vi stort sett allerede analoge bestemmelser i Norge og Sverige, og det bør kunne formuleres en konvensjon på nordisk basis som

sammenfatter våre bestemmelser og gir dem en form som kan tjene som grunnlag for en felles europeisk avtale.

Vi vil til slutt gjerne nevne et område hvor en harmonisering av regler og lover i såvel de nordiske land som i en videre internasjonal krets er av stor betydning. Det gjelder bestemmelser vedrørende økonomiske virkemidler for miljøverntiltak i industrien. Vi har ved flere anledninger pekt på at innføringen av offentlige økonomiske støttetiltak i et land, men ikke i et annet, fører til en forvridning av konkurranseforholdene landene imellom. En rekke land i Europa har allerede innført forskjellige former for finansieringshjelp til industrien, for å få iverksatt nødvendige miljøverntiltak. I Norge har vi ingen slike støttetiltak, men derimot flere negative faktorer som virker til å redusere vår industris konkurransevne i forhold til industri i andre land. De store økte omkostninger som industrien blir pålagt i form av tiltak mot forurensninger, vil i stigende grad kunne øke dette misforhold. Vi vil sterkt understreke at når det gjelder for Norden å fremstå som et eksempel for den øvrige verden ved Miljøvernkonferansen i Stockholm i 1972, så bør en eventuell nordisk enighet om miljøvernarbeidet ikke minst gjelde enighet om hvilke finansielle virkemidler som skal brukes for å fremme miljøvernarbeidet i industrien og samtidig opprettholde et mest mulig felles grunnlag for fri konkurranse og innbyrdes handel.

Oslo, 9. september 1971

Norges industriforbund

Jan Didriksen
Adm. direktør

Norges naturvernforbund:

Dette forslag inneholder en rekommandasjon til regjeringene i Danmark, Finland, Sverige og Norge om inngåelse av en felles nordisk miljøvernkonvensjon. Formålet med denne skal ifølge forslaget være at man i det nasjonale lovverk likestiller nabolandenes miljøverninteresser med landets egne.

Som et vesentlig ledd i de langsiktige retningslinjene for Norges naturvernforbunds virksomhet, inngår bl. a. følgende arbeidsområder:

1. Forbundet skal medvirke til at lovgivningen innen natur-/miljøvern og ressursforvaltning til enhver tid har en tidsmessig form.
2. Forbundet skal arbeide for at den pågående økning av forurensningen stoppes og for reduksjon av den eksisterende.
3. Vårt forbund skal videre bidra til gjennomføringen av de bestemmelser og kontrollordninger som er nødvendige for å hindre spredningen av gifter i naturen.

Norges naturvernforbund engasjerer seg i et bredt spekter av saker, men det felles mål i dette arbeidet er bevaring av kvaliteten i vårt felles livsmiljø. For å nå dette mål, må vi bl. a. søke å forhindre varige forstyrrelser i de naturlige økosystemer grunnet skadelige utslipp i jord, luft og vann.

Forbundet mener dessuten det er vårt lands åpenbare plikt å arbeide for at det blir inngått internasjonale konvensjoner som har til hensikt å bekjempe forurensningen av biosfæren.

Med bakgrunn i de ovennevnte retningslinjer og siktemål for forbundets virksomhet, samt vårt arbeidsprogram (*här ej tryckt*), vil Norges naturvernforbund med dette gi sin fulle støtte til det forslag som nå foreligger til behandling i Nordisk Råd.

Vi vil dessuten uttrykke håp om at dette initiativ vil gi ringvirkninger også utenfor Norden. De omhandlede problemer må nemlig sees i globalt perspektiv og målet må derfor være at man med tiden får opprettet vidtrekkende og forpliktende avtaler mellom alle land. Vi mener det imidlertid er av vital betydning at det i første rekke og så raskt som mulig blir inngått avtaler mellom de største industrinasjoner i verden om felles tiltak mot forurensningene.

Oslo, 16. september 1971

Norges naturvernforbund

Odd Lohne
Formann

Magne Midttun
Generalsekretær

S v e r i g e

Luftfartsverket:

Luftfartsverket bedömer det som i och för sig värdefullt, att miljöskyddsfrågorna behandlas likartat inom Norden i avvaktan på en vidare utveckling till ett globalt samarbete i dessa frågor i Förenta Nationernas regi. Verket finner det dock mera tveksamt huruvida den i medlemsförslaget tilltänkta formen härför kan komma att tillföra det utan tvivel nödvändiga samarbetet på miljöskyddets område det instrument som erfordras för ett effektivt arbete på detta område.

De exempel på aktuella internordiska föroreningsfrågor, som nämns i medlemsförslaget, torde snarare kräva lösningar in casu, därest problemen inte skall tillåtas växa länderna över huvudet i avvaktan på en tidskrävande samordning av de nationella nordiska lagstiftningarna. Särskilt torde detta gälla det anförda exemplet om buller från den plane-

rade Saltholmsflygplatsen. Här har man redan på nuvarande stadium i samråd mellan berörda danska och svenska myndigheter kunnat kartlägga uppkommande bullerproblem och anvisa olika lösningar i dessa hänseenden.

För luftfartens del må framhållas att den svenska miljöskyddslagen ej är tillämplig å flygplatser, enär tillkomsten av sådana anläggningar kontrolleras i annan ordning.

Det nu sagda bör emellertid enligt luftfartsverkets uppfattning inte utgöra hinder för ett genomförande av föreliggande medlemsförslag, vilket på längre sikt kan underlätta behandlingen av de internordiska miljöfrågorna. Verket har för sin del inte något att erinra mot förslaget om nordisk miljöskyddskonvention.

Bromma den 3 september 1971

Luftfartsverket

Henrik Winberg

Sven Sörenson

Statens naturvårdsverk:

Även om 1969 års miljöskyddslag saknar bestämmelser om hänsyn till verkan av miljöfarlig verksamhet utanför Sveriges gränser lägger lagen inte hinder i vägen för sådan hänsyn. Det framstår som naturligt att samråd äger rum där så erfordras. Något samråd i hittills avgjorda ärenden enligt miljöskyddslagen har emellertid inte ägt rum. Däremot planeras för närvarande inhämtande av synpunkter och upplysningar — genom förmedling av utrikesdepartementet — från annat nordiskt land i ett aktuellt ärende.

För att öka antalet fall för sådan samverkan och framför allt för att åstadkomma ömsesidighet i samrådsförfarandet kan statens naturvårdsverk tillstyrka den i medlemsförslaget framförda rekommendationen.

Naturvårdsverket är medvetet om att åtskilliga legala och tekniska svårigheter kan visa sig föreligga för att förverkliga rekommendationsförslaget. Detta bör emellertid inte hindra att ett förberedande utredningsarbete anförtros det nyligen upprättade Nordiska kontaktorganet för miljöskyddsfrågor.

Verket kan i sammanhanget erinra om Europarådets resolution (71) 5, antagen av ministerkommittén den 26 mars 1971, angående luftföroreningar i gränstrakter. Europarådets medlemsländer uppmanas i resolutionen att vidta åtgärder just av det slag som berörs i det nu aktuella medlemsförslaget.

Verket vill slutligen erinra om det svar som lämnats av Sveriges riks-

dag den 28 maj 1971 i anledning av en fråga (nr 246) rörande samma spörsmål som behandlas i medlemsförslaget. Enligt frågesvaret förklarade den svenska regeringen sig beredd att om det visar sig nödvändigt komplettera miljöskyddslagen med erforderliga bestämmelser rörande skyldighet att samråda över nationsgränserna vid tillämpningen av lagen. Vidare påpekades att det kanske också skulle bli nödvändigt att sluta överenskommelser om samverkan mellan svenska och utländska myndigheter.

Solna den 10 september 1971

Valfrid Paulsson

Ulf Hänninger

Koncessionsnämnden för miljöskydd:

Koncessionsnämnden instämmer i förslagsställarnas uppfattning om behovet av en snar internordisk reglering av miljöskyddsfrågorna. Huruvida de resultat förslaget syftar till snabbast uppnås genom en konvention eller genom ett mera formlöst lagstiftningssamarbete är måhända ett spörsmål av mera sekundärt intresse. Den sistnämnda samarbetsmetoden har emellertid fungerat väl inom ett flertal rättsområden, varför denna möjlighet bör övervägas.

Den svenska miljöskyddslagen (SFS 1969: 387) gäller användning av mark, byggnad eller anläggning för miljöfarlig verksamhet, d. v. s. verksamhet som kan orsaka förorening av vatten eller luft eller medföra omgivningsstörning i form av buller, skakning, ljus eller annat sådant. Självfallet är tillämpningsområdet begränsat till mark, byggnad eller anläggning inom territorialgränsen. Däremot föreligger såvitt framgår av författningstexten och förarbetena till denna inte något hinder mot att ett företags tillåtlighet prövas även med beaktande av de olägenheter som kan uppkomma utanför landets gränser. Inte heller torde föreligga något formellt hinder emot att utländska rättssubjekt, som utanför landets territorium lider skada av miljöfarlig verksamhet i Sverige, tillerkänns ersättning härför av svensk fastighetsdomstol. Något fall av ovan nämnda slag har ännu inte avgjorts av svensk myndighet eller domstol, men stor sannolikhet föreligger för att utländska intressen kommer att rättsligt likställas med svenska intressen vid miljöskyddslagens tillämpning i angivna hänseenden. Om denna uppfattning är riktig, är sålunda — såvitt gäller svensk lagstiftning — grannländernas miljöskyddsintressen redan nu likställda med de svenska. Det ter sig uppenbarligen som ett angeläget svenskt intresse att motsvarande ordning införs i våra nordiska grannländer. Det måste emellertid starkt ifrågasättas om detta är

tillräckligt för uppnående av en rimlig grad av reciprocitet. Det torde vara lika angeläget att den nationella lagstiftningen i de olika nordiska länderna ges en utformning som medger ett i materiellt avseende huvudsakligen likvärdigt rättsskydd inom samtliga länder.

Stockholm den 10 september 1971

På koncessionsnämndens vägnar

Inge Lekman

Per Olding

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning (IVL):

Förslagsställarna önskar i princip en harmonisering av de nordiska ländernas miljövårdslagstiftning och en sådan utvidgning av skadebegreppet att hänsyn även kan tagas till skada inom annat lands territorialvatten.

När det gäller harmoniseringen synes en sådan vara angelägen.

Sakligt kan ett utsträckande av skadebegreppet till annat land vara motiverat, men IVL har icke sådan expertis att vi kan bedöma möjligheten med hänsyn till praxis inom internationell rätt.

Stockholm den 16 september 1971

Institutet för vatten- och luftvårdsforskning

T. Henrikson

S. Freyschuss

Länsstyrelsen i Malmöhus län:

Genom att Malmöhus län tillhör den starkt expansiva Öresundsregionen, där i synnerhet Malmö-Köpenhamnsområdet gemensamt drabbas av urbaniseringens miljöproblem har samarbete och samordning i dessa frågor sedan länge förekommit. Länsstyrelsen avser att söka utbygga detta samarbete ytterligare.

Frivilligt samarbete i fråga om vattenvården i Öresund etablerades redan i slutet av 1950-talet genom att Öresundsvattenkommittén då bildades. Samarbete inom bl. a. miljövården på kommunal nivå tillkom 1964, då Öresundsrådet bildades. Härutöver förekommer informella kontakter på olika nivåer över gränsen i bl. a. naturvårdsfrågor. Detta samarbete har givit till resultat en inte obetydlig gemensam aktivitet inom miljöskyddsområdet i Öresundsregionen. Ofta framstår det dock

som en påtaglig brist att inte lagstiftning och administration bättre överensstämmer än för närvarande i de båda länderna.

Beträffande vattenvårdsåtgärder kan konstateras att man på den svenska sidan har hunnit längre än på den danska, till stor del beroende på att vattenlagen och miljöskyddslagen i Sverige har varit och är effektivare medel än motsvarande dansk lagstiftning. För att utan onödigt dröjsmål klara upp föroreningssituationen i Öresund i alla dess olika aspekter är en ensartad lagstiftning på vattenvårdsområdet i Sverige och Danmark av stor betydelse.

Skillnader i lagstiftning och normer i de båda länderna när det gäller bullerstörningar har varit anledning till svårighet bl. a. vid bedömning av projektet rörande flygplats på Saltholm.

De små avstånden mellan tätorter och industrier på ömse sidor om Öresund gör det också angeläget att ha likformighet i hela Öresundsregionen när det gäller bedömning av luftvårdsfrågor.

Enligt länsstyrelsens erfarenhet är det sålunda mycket angeläget och aktuellt att skapa en nordisk miljöskyddskonvention i enlighet med förslaget. Länsstyrelsen förutsätter därvid att så likartade materiella bestämmelser som möjligt samtidigt eftersträvas inom de nordiska ländernas nationella lagstiftning.

Malmö den 23 augusti 1971

Gösta Netzén

Tryggve Dackman

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län:

Vad som anförs i medlemsförslaget torde inte behöva möta någon gensaga. Det får anses uppenbart att föroreningsfrågorna numera inte kan ses ur enbart nationell synvinkel. Lika uppenbart är emellertid att en internationell lagstiftning på området inte går att åstadkomma i någon större skala under den närmaste framtiden. Däremot bör det vara möjligt att på relativt kort tid få till stånd en internordisk lagstiftning.

Då det gäller inriktningen av arbetet på en internordisk (och internationell) lagstiftning synes det länsstyrelsen angeläget att frågorna om enhetliga normer för reningsåtgärder ges förtur. Även frågorna om bestämmelser rörande statsbidrag till reningsanläggningar torde bära sätas i förgrunden.

Som bekant pågår redan nu ett samarbete över riksgränsen i miljövårdsfrågor. För detta läns vidkommande kan nämnas att ett "Gränsregionutskott för Östfold fylke och Göteborgs och Bohus län" har bil-

dats under år 1971 för ömsesidig information och samråd om ärenden av gemensamt intresse för gränsområdena, däribland miljövärdsfrågor. Utskottet består av fem representanter från vardera fylket och länet. Från svensk sida utses två representanter av landstingets förvaltningsutskott och en av vardera länsstyrelsen, Strömstads kommunstyrelse och Tanums kommunstyrelse. Utskottet är i första hand inriktat på att bidra till lösningen av konkreta samarbetsfrågor och på utbyte av information om större planeringsfrågor på ömse sidor om gränsen. I sin verksamhet har utskottet diskuterat bland annat avfallshanteringen i gränsområdet, de planerade värmekraftverken i Hogdal respektive Slogelse-Tönsberg samt arbetet med att upprätta ett "vassdragförbund" i Haldenvassdraget.

En internordisk lagstiftning på miljövärdsområdet innebär självfallet inte att ett nordiskt samarbete på området blir onödigt. Måhända skulle en sådan lagstiftning öka behovet av samarbete. I vart fall skulle den underlätta samarbetet. Härtill kommer att vissa samarbetsfrågor — t. ex. Idefjordsproblemen — näppeligen kan få en tillfredsställande lösning utan en gemensam lagstiftning.

Länsstyrelsen har inte någon erinran mot att förberedelsearbetet rörande en nordisk miljövärdskonvention anförtros det av regeringarna tillsatta Nordiska kontaktorganet för miljöskyddsfrågor. Om det egentliga utredningsarbetet skall bedrivas av en särskilt tillsatt kommitté, som medlemsförslaget antyder, eller läggas på något redan existerande nordiskt organ torde få avgöras först när förberedelsearbetet är avklarat.

Länsstyrelsen tillstyrker sålunda medlemsförslaget.

Göteborg den 11 oktober 1971

Erik Huss

John Hägglund

Länsstyrelsen i Norrbottens län:

Bakgrunden till föreliggande förslag är det växande behovet av skydd mot skadliga miljöförändringar, som i sin tur medför behov av gemensamma materiella bestämmelser och gränsvärden för föroreningsutsläpp. Detta behov gäller hela jorden och har föreslagits att tas upp vid FN:s miljökonferens i Stockholm 1972. De nordiska länderna bör enligt förslaget till nordisk miljöskyddskonvention kunna gå längre i fråga om det skydd man är beredd lämna för miljön inom det nordiska området.

I förslaget ges några exempel på aktuella nordiska föroreningsfrågor. Därav beröres Norrbotten beträffande avloppsutsläpp i Torneälven och över huvud taget i Bottenviken och Bottenhavet, Östersjöns problem

samt föroreningar som genom luften faller ned i annat land. I sistnämnda avseende vill länsstyrelsen redovisa att klagomål över nedfall av stoft från en cementfabrik i Finland inkommit från boende i byn Huuki i Pajala kommun. Detta torde inträffa då större utsläpp sker från fabriken vid nordliga vindar. Vissa åtgärder för att begränsa utsläppen har vidtagits. Undersökningar pågår för att få en bild av nedfallets omfattning.

Ett exempel på gemensam lösning av ett föroreningsproblem kan redovisas från Torneälvområdet, där Haparanda och Torneå städer beslutat om utförande av ett gemensamt avloppsreningsverk, som nu är under byggnad i Haparanda. Frågan om denna utbyggnad har prövats av statens naturvårdsverk som dispensärende enligt miljöskyddskungörelsen. I beslutet har bl. a. anförts:

En gemensam avloppsreningsanläggning för Haparanda och Torneå städer medför fördelar ur vattenvårdssynpunkt. En sådan lösning av städernas avloppsvattenfrågor är också fördelaktig i ekonomiskt hänseende.

Naturvårdsverkets prövning kan dock endast avse avloppsvattenutsläppet från Haparanda stad. Vid bedömning av den planerade avloppsreningsanläggningens dimensionering och reningseffekt har emellertid hänsyn också tagits till de uppgifter om folkmängd, industrier m. m. i Torneå som intagits i ansökningshandlingarna och som i övrigt framkommit vid ärendets behandling.

Frågan om en särskild vattenrättslig konvention mellan Finland och Sverige om nyttjande av gränsvattendragen har varit föremål för särskild utredning och förslag till sådan gränssälvöverenskommelse har framlagts i betänkande 15 juni 1968 (*NU 1968: 16*). Förslaget har remissbehandlats och torde komma att leda till beslut om sådan överenskommelse under den närmaste tiden.

Med hänsyn till utvecklingen på miljöskyddsområdet bedömer länsstyrelsen gemensamma eller likartade bestämmelser för behandling av föroreningsfrågorna vara mycket angelägna. Det borde därvid vara möjligt för de nordiska länderna att vara föregångare på detta område genom att ingå en miljöskyddskonvention enligt förslaget. Länsstyrelsen tillstyrker att Nordiska rådet ger en rekommendation av denna innebörd.

Luleå den 14 september 1971

R. Lassinantti

Karl-Evert Pousette

Sveriges industriförbund:

Förbundet vill i detta sammanhang inledningsvis erinra om ett tidigare yttrande till rådet¹ där förbundet bl. a. underströk, att ett vidgat och intensifierat nordiskt samarbete rörande föreningsproblematiken och miljöskyddet av flera skäl är utomordentligt angeläget. Vidare betonade förbundet att internationella lösningar av miljöproblemen städse måste eftersträvas.

Beträffande nu framlagda förslag kan förbundet alltså i princip helt ansluta sig till dess grundtankar. Förbundet betraktar det i själva verket som mycket angeläget att en nordisk miljöskyddskonvention med föreslagen inriktning förbereds. Förbundet vill vidare understryka nödvändigheten av att man i utredningsarbetet till denna konvention icke blott söker formellt fastlägga det av förslagsställarna eftersträfvade nordiska hänsynstagandet vid den nationella prövningen. Man måste också eftersträva så enhetliga materiella nordiska bestämmelser som möjligt på miljövårdsområdet bl. a. för att därigenom undvika en snedvridning i konkurrensvillkoren mellan företagen i de olika länderna. Sympatier för en sådan materiell harmonisering kommer också fram i förslaget.

Beträffande innehållet i en eventuell nordisk konvention ger det remitterade förslaget utrymme för olika tolkningar. Att döma av reciten synes det i första hand vara ett ömsesidigt internordiskt hänsynstagande till icke nationella miljövårdsintressen som eftersträvas. Häremot har industriförbundet ingen erinran. Tvärtom förefaller det i hög grad rimligt att de ansvariga myndigheterna i respektive land vid sin bevakning av miljöskyddsintressena ägnar lika stor uppmärksamhet åt eventuella risker i grannländerna som de nationella. I vart fall den svenska miljöskyddslagen synes heller icke resa några hinder häremot.

Om det konkreta förslaget emellertid skall tolkas så att talerätt i miljöskyddsärenden icke skall vara nationellt begränsad utan att nordiska medborgare skall vara i lika mån berättigade att inför respektive myndigheter och domstolar föra talan i miljöskyddsfrågor vilka berör dem, som de nationella medborgarna, är problemet mera komplicerat. Industriförbundet är dock icke a priori negativt ens till en sådan utvidgning av det internordiska miljöskyddet. Förbundet förutsätter likväl, att detta måste göras till föremål för ingående överväganden i den föreslagna utredningen. Inte minst viktigt är härvid att noggrant studera vilka praktiska komplikationer en sådan vidgning av talerätten kan innebära för den nuvarande prövningen av miljöskyddsärendena. Enligt förbundets mening kan risk uppkomma för en mera tidskrävande och byråkratisk ärendehantering. Ett oavvisligt krav måste vara att en pröv-

¹ Se *Nordiske rådet, 18:e sess., s. 1296.*

ning enligt en eventuell nordisk konvention ej får ta mer tid i anspråk än vad som är normalt enligt nuvarande svenska praxis.

Industriförbundet ansluter sig till förslagsställarnas uppfattning att en särskild kommitté måste tillsättas för att förbereda den föreslagna konventionen. Med hänsyn till de konsekvenser den uppenbarligen får för industrin i Norden vill förbundet föreslå att ett par industrirepresentanter, nominerade av de nordiska industriförbundens gemensamma miljövårdskommitté, får ingå i utredningen.

Stockholm den 14 september 1971

Sveriges industriförbund

Bo Helmerson

Martin Carlstein

Medlemsförslag

om nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap

(Väckt av Allan Hernelius och Helge Seip)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordisk institutt for sjørett:

Såvel bestyreren som hans medarbeidere ved instituttet stiller seg meget positive til tanken om å etablere flere nordiske juridiske institutter. Dette skyldes ikke at vi føler oss programforpliktet til å tenke nordisk. Vi bygger på erfaringer gjennom vel 8 år, som viser at vårt institutt har hatt en betydelig kontaktskapende og koordinerende funksjon på det nordiske plan, og har bidradd vesentlig til å styrke den sjørettslige forskning og undervisning, ikke bare ved instituttet, men også ved andre nordiske læreseter.

Vi er også overbevist om den komparative rettsforsknings store betydning, såvel for rettsvitenskapen som for det praktiske rettsliv. I sjøfartsforhold er kunnskap om fremmed sjørett og rettssammenligning en praktisk nødvendighet, og i nyere sjørettslig litteratur er det komparative innslag ofte helt dominerende. I det stadig pågående arbeid for internasjonal unifisering av sjøretten er det også nødvendig at man på nordisk side er godt orientert om fremmed rett. At tilsvarende forhold gjør seg gjeldende i en rekke andre juridiske fag, er klart.

Til tross for det som nu er sagt, stiller vi oss noe tvilende til hensiktsmessigheten av det planlagte nordiske institutt for komparativ rettsvitenskap.

Instituttets arbeidsfelt skal ikke innskrenke seg til metodespørsmål og lignende generelle problemer innen den komparative rettsforskning. Det skal også legges forholdene til rette for et primærstudium av en rekke rettsystemer, med tyngdepunktet på systemene i de nordiske anglo-amerikanske, franske og tyske språkområder. Faglig skal man — med visse begrensninger — dekke såvel den privatrettslige som den offentligrettslige sektor, dessuten skal "europaretten" og u-landenes rett falle innenfor instituttets interesseområde.

Dette opplegg stiller meget store krav til instituttets bibliotek. Kjerne-
nen må være en noe nær komplett samling av generelle forfatnings- og
domssamlinger fra de rettssystemer som er nevnt ovenfor; videre må
man fra de samme systemer ha et fyldig utvalg av de mange generelle
juridiske tidsskrifter og av juridiske håndbøker og monografier fra de
sentrale juridiske fag.

I tillegg til denne kjerne, som nærmest har preg av det man kan kalle
et juridisk sentralbibliotek, kommer så de spesielle forfatnings- og doms-
samlinger, tidsskrifter, håndbøker og monografier fra de mange spesial-
felter som skal dekkes av instituttet, f. eks. europarett, immaterialrett,
selskapsrett, arbeidsrett osv. På mange av disse feltene er det behov for
en inngående dokumentasjon om fremmed rett. Planene for det nye
institutt forutsetter at instituttets bibliotek også på disse områdene skal
være meget omfattende, bl. a. innstillingens punkt 6.4.2 hvor det anbe-
fales at instituttet etablerer en samling av utrykt materiale fra de mange
internasjonale organisasjoner som arbeider med rettslige spørsmål.

Hvis disse planer realiseres, vil instituttets bibliotek måtte bli uhyre
omfattende. Det er på ingen måte tale om et spesialbibliotek for kompa-
rativ rett, men om et helt generelt juridisk bibliotek av et omfang og en
kvalitet som vil overgå samtlige eksisterende juridiske bibliotek i Norden
idag.

Det er klart at et slikt bibliotek vil kunne bli et utmerket hjelpemiddel
for mange. Men vi er likefullt i tvil om det fra en forskningspolitisk
synsvinkel vil være hensiktsmessig. Når det gjelder den del av boksam-
lingen som vi ovenfor har karakterisert som et juridisk sentralbibliotek,
kan instituttbiblioteket ikke erstatte tilsvarende samlinger ved de nor-
diske juridiske fakulteter. Målet bør vel være å etablere slike sentral-
bibliotek ved alle juridiske fakulteter — fakultetet i Oslo er f. eks.
kommet ganske langt her. Det ville være uheldig om kanaliseringen av
relativt store pengemidler til et generelt juridisk bibliotek ved et nordisk
institutt skulle vanskeliggjøre oppbyggingen av tilsvarende lokale biblio-
teker.

Når det gjelder de mange spesielle disipliner, er det på den annen
side et åpenbart behov for å koordinere innsatsen på det nordiske plan;
de enkelte fakulteter vil hverken faglig eller økonomisk kunne make å
gi en tilfredsstillende biblioteksmessig dekning på alle disse områder.
Spørsmålet er imidlertid om det planlagte nordiske institutt vil kunne
løse oppgaven. Den økonomiske siden av saken ser vi her bort fra. Det
er de faglige problemer som er de vanskeligste. Vi har ved Nordisk
Institutt for Sjørett en viss erfaring m. h. t. de vanskeligheter som er
forbundet med å bygge opp et godt juridisk spesialbibliotek. Tilstrekke-
lige pengemidler er bare en av forutsetningene. Det kreves også et godt
kjennskap til faget og dets kilder og litteratur, samt den utholdenhet

som bare en levende interesse for faget kan skape. Spørsmålet om en tilfredsstillende biblioteksdekning av de mange enkelte fag vil derfor et langt stykke henge sammen med spørsmålet om instituttets bemanning.

Det som teller mest i denne sammenheng, er staben av fast ansatte forskere. De mange yngre forskere som forutsettes knyttet til instituttet for perioder på 2 til 5 år, vil nok presse på for å få kjøpt inn bøker av betydning for de spesialemer de arbeider med, men vil ikke kunne ta ansvaret for og arbeidet med den mer langsiktige biblioteksutbygging. Her blir det bestyreren og hans nestkommanderende som må bære byrdene. Og hver av dem kan umulig ha dypere innsikt i mer enn ett eller et par av de mange emner instituttet skal dekke.

Det er forøvrig ikke bare ved biblioteksutbyggingen at den knappe bemanning vil skape problemer. De mange yngre forskere som forutsettes å skulle studere ved instituttet, vil ha behov for faglig veiledning, for meningsutveksling og for kritikk, ikke bare på et helt generelt rettsvitenskapelig plan, men også når det gjelder det spesielle fag som vedkommende forsker har gått inn for. Heller ikke her vil bestyreren og hans nestkommanderende kunne dekke mer enn noen ganske få felt. Det kan selvsagt tenkes at flere yngre forskere ved instituttet har valgt samme eller beslektede fag, og at de av denne grunn kan få istand en fruktbar meningsutveksling. Men med det store antall fag som skal sortere under instituttet, er det mest sannsynlig at de oppgaver de enkelte forskere har valgt, ligger spredt over hele det faglige register.

For oss er det naturlig å trekke en parallell til forholdene ved vårt eget institutt. Vi er i den heldige situasjon at det foruten bestyreren er tre andre professorer ved Oslo-fakultetet som (ved siden av andre fag) arbeider med sjørett eller annen transportrett, og som derfor har sin faste arbeidsplass i instituttet. De fire professorer samt en faglig godt kvalifisert amanuensis i fast stilling gir tilsammen en såvidt god dekning av hele transportretten at de virkelig kan yte hjelp til yngre forskere og andre som besøker instituttet. At det dessuten er tre langtidsstipendiater samt et vekslende antall korttidsstipendiater ved instituttet som studerer sjørett, forsterker selvsagt det faglige miljø og mulighetene for gjensidig informasjon og inspirasjon. Faren for overspesialisering og faglig isolering motvirkes forhåpentligvis effektivt ved instituttets nære kontakt med et fullstendig juridisk fakultet.

Vi er klar over at endel av de innvendinger som her er gjort gjeldende mot det foreslåtte institutt for komparativ rettsvitenskap, ville falle bort hvis den faste stab av forskere ble øket vesentlig. Med en rimelig arbeidsfordeling mellom forskerne kunne man sikre førsteklasses ekspertise på iallfall endel områder. En utbygging av instituttet på denne måte ville imidlertid vekke betenkeligheter av en annen karakter: Hvis in-

stituttet fikk en så omfattende stab av fast ansatte forskere som opplegget m. h. t. arbeidsfelt og bibliotek tilsier, ville instituttet anta karakteren av et noe nær komplett nordisk juridisk fakultet. Det ville bli en sterk belastning for de eksisterende juridiske fakulteter. De fleste av disse fakulteter synes idag å ha vanskelig for å sikre rekrutteringen til de eksisterende og planlagte vitenskapelige stillinger; dette er iallfall tilfellet i Norge. Opprettelsen av et større antall vitenskapelige stillinger ved et nordisk juridisk institutt i Sverige ville forverre situasjonen ytterligere, idet de presumtivt gode arbeidsforhold ved det nye institutt, den beskjedne undervisnings- og eksamensplikt samt det betydelig høyere svenske lønnsnivå ville gi instituttet et forsprang i konkurransen om de dyktige unge forskere.

Vår oppfatning er at man istedenfor det planlagte nordiske sentralinstitutt bør opprette flere nordiske spesialinstitutter av samme type som vårt eget institutt, en institutttype som etter vår mening har vist seg å være hensiktsmessig. Disse spesialinstituttene bør knyttes til forskjellige eksisterende juridiske fakulteter, og biblioteksmessig bygges ut i tilknytning til det generelle bibliotek som vedkommende fakultet disponerer. Derved sikrer man en geografisk spredning av menneskelige og materielle ressurser, samtidig som man på en rekke enkeltfelter oppnår en faglig ekspertise og en biblioteksmessig fullstendighet som det enkelte fakultet ikke kan make å skaffe seg.

Det har til dette for det første vært innvendt at etableringen av et nordisk institutt for komparativ rettsvitenskap ikke vil være til hinder for at det senere blir opprettet mer spesielle nordiske juridiske institutter. Formelt er dette riktig. Men reelt sett tror vi det planlagte storinstituttet vil representere et slikt kjempeløft såvel m. h. t. penger som personell at det i lang tid fremover vil stenge for nye spesielle juridiske institutter.

Man har for det annet pekt på at det hittil ikke har lyktes å få etablert flere nordiske spesialinstitutter enn vårt, og at det heller ikke for tiden foreligger konkrete planer i denne retning. I noen grad skyldes vel dette at man i de siste 6—7 år har vært så opptatt av å planlegge det nordiske institutt for komparativ rettsvitenskap at man ikke har hatt krefter til å gå løs på andre oppgaver. Men vi er også klar over at det ofte er lettere å vinne gehør for meget generelle opplegg som angår alle og ingen, enn for planer på spesielle områder som klart berører visse bestemte forskeres interesseområder. Hvis all den energi og innsatsvilje som ligger bak planene om det generelle nordiske institutt, ble satt inn for å skape ett eller et par nye spesielle institutter, tror vi likefullt at oppgaven kunne løses. Man må i tilfelle gå meget konkret tilverks. Forutsetningen må være at det gjelder fag som er godt dekket i ett av de nordiske land, eventuelt ved ett bestemt fakultet, og at det der finnes forskere som naturlig utpeker seg som mulige ledere av eventuelle nor-

diske institutter, og er villige til å gjøre den nødvendige innsats for å få det hele igang. Som eksempel nevner vi immaterialretten, et fag hvor svensk forskning har gjort store innsatser, og hvor det idag finnes en rekke fremtredende svenske spesialister. Burde man ikke forsøke å utbygge det eksisterende Stockholms-institutt til et nordisk institutt for immaterialrett? At det når det gjelder litteratur og dokumentasjon forøvrig er behov for et vel utstyrt spesial-institutt på dette område, synes å være klart. Av andre områder som burde ligge godt an i denne sammenheng, nevner vi arbeidsretten, forsikringsretten, selskapsretten og den europeiske markedsrett.

Oslo, 8. mai 1971

Sjur Brækhus

D a n m a r k

Justitsministeriet:

— — — — —

I den anledning skal man meddele, at justitsministeriet i februar 1971 anmodede samtlige ministerier, Danmarks Juristforbund og advokatrådet om en uttalelse om betænkningen om oprettelse af et nordisk institut for sammenlignende retsvidenskab (NU 1970: 17).

Arbejdsministeriet, forsvarsministeriet, indenrigsministeriet, kirke- ministeriet, landbrugsministeriet, ministeriet for Grønland, ministeriet for statens lønnings- og pensionsvæsen, revisionsdepartementerne, socialministeriet og statsministeriet har ikke haft bemærkninger til betænkningen.

Boligministeriet har udtalt, at den lovgivning, ministeriet administrerer, og de emner, der står i forbindelse hermed, er af en sådan karakter, at området næppe vil være egnet til behandling ved et sådant forskningsinstitut. Uanset en eventuel oprettelse af et sådant institut må det endvidere antages, at boligministeriet i givet fald fortsat vil opretholde kontakten med administrative organer i de øvrige nordiske lande med henblik på udveksling af oplysninger af juridisk og teknisk karakter.

Finansministeriet har meddelt, at man ikke på det foreliggende grundlag mener at have behov for instituttet og tilføjer, at der herved ikke er taget stilling til de bevillingsmæssige spørgsmål vedrørende eventuel oprettelse af et sådant institut.

Finansministeriet, skattedepartementet kan ikke for nærværende udtale sig om, hvorvidt og hvornår det i betænkningen omhandlede nordiske skattevidenskabelige samarbejde kommer i stand i form af det foreslåede nordiske skattevidenskabelige forskningsråd. Man vil fra skattedepartementets side finde det naturligt, om der, som også om-

talt i betænkningen, kunne komme et samarbejde i stand mellem et nordisk institut for sammenlignende retsvidenskab og et nordisk skattevidenskabeligt forskningsråd, men om formerne for et sådant samarbejde kan man ikke udtale sig nærmere, før spørgsmålet har været drøftet med de andre nordiske lande.

Rigsbibliotekarembetet har bl. a. anført, at den foreslåede størrelse af såvel bogsamling som bibliotekspersonale synes at være velbegrundet og gør opmærksom på, at det må være en forudsætning, at institutbiblioteket indordnes i det allerede eksisterende system af faglige og videnskabelige biblioteker.

Advokatrådet vil ikke udtale sig imod oprettelsen af et institut, men henleder opmærksomheden på, at den praktiske fordel for danske turister vil være beskeden på grund af forudsætningen om, at instituttet skal være beliggende i Sverige. Værdien af et generelt forskende institut må i første række være et spørgsmål af interesse for universiteterne. For advokaterne vil det væsentligste være, at der af hensyn til det stigende internationale samkvem og det dermed stigende behov for kendskab eller mulighed for at skaffe sig kendskab til fremmede retsregler, inden for landets rammer gives bedre muligheder herfor, samt at undervisningen, i det omfang det er muligt, tilrettelægges med hensyntagen hertil.

Fiskeriministeriet, handelsministeriet, ministeriet for kulturelle anliggender, ministeriet for offentlige arbejder, udenrigsministeriet, økonomiministeriet og Danmarks Juristforbund har endnu ikke besvaret henvendelsen.

Undervisningsministeriet har efter det oplyste afgivet en udtalelse om medlemsforslaget direkte til handelsministeriet.

Som det fremgår af det anførte, har justitsministeriet endnu ikke modtaget svar fra alle de ministerier og organisationer, der er anmodet om en udtalelse. Endvidere har undervisningsministeriet peget på det ønskelige i, at andre former for et sådant samarbejde end oprettelsen af et egentligt institut søges gennemprøvet, inden der tages endelig stilling til forslaget om oprettelse af fælles nordisk institut, og har peget på, at forslaget formentlig bør inddrages i de generelle overvejelser i forbindelse med kulturaftalens ikrafttræden. Hertil kommer, at justitsministeriet forventer, at sagen vil blive taget op til drøftelse mellem kontaktmændene for nordisk lovsamarbejde, når den iværksatte høring er afsluttet i alle de nordiske lande. Under hensyn hertil henstiller justitsministeriet, at behandlingen af medlemsforslaget udsættes, indtil denne drøftelse har fundet sted.

København, den 28. oktober 1971

K. Axel Nielsen

Gersing

— — — skal man meddele, at justitsministeriet nu har modtaget udtalelser fra fiskeriministeriet, handelsministeriet, ministeriet for kulturelle anliggender, ministeriet for offentlige arbejder, udenrigsministeriet og Danmarks Juristforbund om betænkningen om oprettelse af et nordisk institut for sammenlignende retsvidenskab (*NU 1970: 17*). Ministeriet for offentlige arbejder og udenrigsministeriet har ikke bemærkninger til betænkningen.

Fiskeriministeriet har meddelt, at der ikke inden for dets ressort er emner eller bestemmelser, der giver anledning til at fremkomme med bemærkninger om det ønskelige i oprettelse af den omhandlede institution.

Handelsministeriet har oplyst, at man bl. a. på baggrund af det allerede organiserede samarbejde med de lovforberedende myndigheder i de nordiske lande vil mene, at der næppe er behov for oprettelse af et større institut med så omfattende et formål som anført i betænkningen.

Ministeriet for kulturelle anliggender har udtalt, at de kan henholde sig til udtalelsen fra Rigsbibliotekarembetet, der er omtalt i justitsministeriets skrivelse af 28. oktober 1971.

Danmarks Juristforbund, der er bekendt med, at forslaget tillige er sendt til de juridiske fakulteter til udtalelse, er ikke særskilt interesseret i at udtale sig i denne sag.

København, den 1. februar 1972

P. m. v.

Gersing

Advokatrådet:

I anledning heraf fremsendes kopi af Advokatrådets skrivelse af 1. juni 1971 (*se Bihang*) til justitsministeriets lovfdeling indeholdende en udtalelse om betænkning om oprettelse af et nordisk institut for sammenlignende retsvidenskab.

København, den 13. august 1971

P. r. v.

Poul Østergaard

BIHANG

Skrivelse från Advokatrådet till justitsministeriet i Danmark rörande ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap

Efter at sagen har været behandlet i det af Advokatrådet nedsatte lovudvalg, skal rådet ikke udtale sig imod, at det nævnte nordiske

institut søges oprettet, men man skal henlede opmærksomheden på, at den praktiske fordel for danske jurister i almindelighed af et sådant institut, der forudsættes at skulle være beliggende i Sverige, vil være beskedent. Værdien af et generelt forskende institut må i første række være et spørgsmål af interesse for universiteterne. For advokaterne vil det væsentligste være, at der, af hensyn til det stigende internationale samkvem, og det dermed stigende behov for kendskab eller mulighed for at skaffe sig kendskab til fremmede retsregler, inden for landets rammer gives bedre muligheder herfor, samt at undervisningen, i det omfang det er muligt, tilrettelægges med hensyntagen hertil.

København, den 1. juni 1971

Danmarks Juristforbund:

— — — skal man meddele, at Juristforbundet, der er bekendt med, at forslaget tillige er sendt til de juridiske fakulteter til udtalelse, ikke særskilt er interesseret i at udtale sig i denne sag.

København, den 8. november 1971

E. Harboe-Jepsen

Dansk Skovforening:

Et videre arbejde med denne sag kan få meget vidtrækkende konsekvenser for dansk skovbrug. Af denne grund ønsker Skovforeningen meget gerne at blive holdt løbende orienteret om sagens videre forløb.

København, den 4. februar 1972

Dansk Skovforening

M. Schaffalitzky de Muckadell

F i n l a n d

Justitieministeriet:

Såsom begärt utlåtande får justitieministeriet, som i enlighet med en överenskommelse mellan de nordiska justitieministerierna för sin del har inhämtat utlåtande i saken från undervisningsministeriet, juridiska fakulteten vid Helsingfors universitet, ekonomisk-administrativa fakulteten vid Tampeeren yliopisto (Tammerfors universitet), juridiska fakulteten vid Turun yliopisto (Åbo universitet), kriminologiska forskningsinstitu-

tet och Nordiska kriminologiska samarbetsrådet, högakttningsfullt anföra följande.

I början av ifrågavarande betänkande konstateras, att det ursprungliga förslag som lett till kommitténs tillsättande hade sin grund i att den snabbt växande internationella samverkan och den allt kraftigare internationaliseringen av samhällslivet skapat ett behov av jurister som är väl insatta i jämförande rättsvetenskap och ett behov av forskning på området, och att det å andra sidan för tillgodoseende av detta behov fanns endast en professur i de nordiska länderna, nämligen i Danmark, och att ytterligare en professur föreslagits bli inrättad i Stockholm. Vidare konstateras, att de nordiska länderna helt och hållet saknar en inrättning som kan jämföras med de betydande institut för komparativ rätt som finns i utlandet. För egen del anser kommittén även, att det av såväl vetenskapliga som praktiska skäl är nödvändigt att kraftigt förstärka det jämförande rättsstudiet. Det praktiska behovet kommer enligt kommitténs mening till synes i lagstiftningsarbetet, vid domstolar, i näringslivet och i det internationella samarbetet.

Ett effektivt nordiskt samarbete inom den jämförande rättsvetenskapen vore enligt kommitténs mening av många skäl till nytta för alla de nordiska länderna. Genom en sådan koncentration av resurserna skulle bl. a. större möjligheter erhållas att anskaffa det dokumentärmaterial, som är nödvändigt för att forskningen på detta fält även i Norden skall uppnå en nivå, som är internationellt jämförbar.

Såsom samarbetsform har kommittén föreslagit upprättande av ett särskilt nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap med uppgift att stödja och stimulera de nationella forskningsorganen. Detta har de sakkunniga stannat för efter att ha vägt följande fyra alternativ mot varandra: 1) ett nordiskt vetenskapligt råd med huvudsakligen koordinerande uppgift, 2) flera specialinstitut med placering i olika länder, 3) ett gemensamt nordiskt bibliotek och dokumentationscentrum och 4) ett gemensamt nordiskt institut med en fast forskarstab, forskningsstipendier, bibliotek och dokumentationscentrum. Den föreslagna institutsformen torde vara det av de föreslagna alternativen som är mest ändamålsenligt för att effektivt forskningsarbete skall fås till stånd.

Ett gott exempel på det impulsgevande inflytande, som samarbete inom institutsformens ram har utövat på forskningen inom ett område, utgör det nordiska institutet för sjörätt i Oslo, vilket i betänkandet behandlas rätt vidlyftigt.

Kostnaderna för det föreslagna institutet uppgår enligt den kostnads-kalkyl de sakkunniga har framlagt första året till 1 172 601 svenska kronor (973 259 mark), andra och tredje året till 1 144 412 svenska kronor (1 198 862 mark) vardera året och fjärde och femte året till 1 750 023 svenska kronor (1 452 519 mark) vardera året. Det är meningen att

kostnaderna skulle fördelas mellan de deltagande länderna enligt samma grunder som utgifterna för Förenta Nationernas verksamhet. Jämlikt förslaget skulle Finlands andel åren 1968—1970 ha varit 15 procent. Enligt denna fördelningsgrund skulle Finland under institutets första verksamhetsår komma att delta i verksamheten med 175 890,15 kronor (145 988 mark), andra och tredje året med 216 661,80 kronor (179 829 mark) samt fjärde och femte året med 262 503,45 kronor (217 878 mark). Justitieministeriet anser, att varken kostnadernas storlek eller grunderna för fördelningen av dem borde utgöra hinder för institutets inrättande. Grundandet av institutet torde falla under det nordiska kulturavtalet och torde fördenskull böra finansieras med anslag för undervisningsministeriets verksamhetsområde.

Vad beträffar institutets tilltänkta uppgifter, som är uppdelade i å ena sidan ökande av kännedomen i Norden om främmande rättssystem och å andra sidan för spridande utom Norden av kunskap om den nordiska rättsutvecklingen, har justitieministeriet allmänt taget ingenting att anmärka. Dock förutsätter ministeriet, att institutet åtminstone i ett senare skede och i någon mån skall kunna anlitas även för sådan jämförande forskning som behövs såsom bas för det nordiska lagsamarbetet. Med alldeles särskild tillfredsställelse bör hälsas förslaget om institutets uppgift som ett aktivt dokumentationscentrum, vars tjänster otvivelaktigt kan utnyttjas också av de nationella domstolarna och administrativa myndigheterna. Kommitténs förslag att visst material av organisatoriska, ekonomiska och upplagringstekniska skäl skulle stanna utanför institutet borde eventuellt ytterligare prövas. Detta gäller i synnerhet kriminologiskt, rättssociologiskt och straffrättsligt, men även skatte-, stats- och folkrättsligt material. Det nordiska forskningsarbetet är kånhända ännu inte på alla dessa områden så effektivt organiserat som kommittén förutsätter. Utnyttjandet av den automatiska databehandlingen i dokumentationen kan dessutom ställa denna fråga i ny belysning i en rätt nära framtid.

Utkast till överenskommelser och stadgor angående institutets organisation bör — såsom redan i medlemsförslaget har anförts — anpassas till överenskommelser och stadgor som gäller Nordiska ministerrådet och den nordiska tjänstemannarätt, som måhända kommer att tillskapas.

Vid besättandet av tjänsterna vid institutet bör uppmärksamhet självfallet fästas vid institutets samnordiska karaktär, vilket även de sakkunniga har gjort, då de har föreslagit att tjänsterna skall ledigförklaras i alla de stater som deltar i institutets verksamhet.

Vad institutets planering beträffar förenar sig justitieministeriet med de sakkunniga om att institutet borde ha anknytning till juridiska fakulteten vid ett universitet i något av de nordiska länderna. De föreslagna fakulteterna i Sverige är mycket lämpliga för ändamålet på grund av

sitt centrala läge, och ministeriet önskar inte taga ställning till frågan i vilken av de nämnda städerna, Stockholm eller Uppsala, institutet borde placeras.

Under ovan nämnda förutsättningar omfattar justitieministeriet förslaget om upprättande av institutet.

Helsingfors den 29 oktober 1971

Kai Korte
Avdelningschef

Heikki Immonen
Lagstiftningsråd

Undervisningsministeriet:

— — — hänvisar undervisningsministeriet till sitt brev den 13 juli 1971 till justitieministeriet om betänkandet rörande nämnda institut (*se Bihang*).

Helsingfors den 14 oktober 1971

Meeri Kalavainen
Minister

Matti Gustafson
Kultursekreterare

BIHANG

Skrivelse från undervisningsministeriet till justitieministeriet i Finland med yttrande över betänkandet Nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap (NU 1970: 17)¹

Undervisningsministeriet konstaterar att det kontinuerligt ökande internationella samarbetet också beträffande den juridiska undervisningen och forskningen förutsätter en ännu effektivare insikt än tidigare i de speciella problem som internationell verksamhet medför. Nordiskt samarbete inom undervisningen och forskningen på detta område förefaller vara ett lämpligt sätt att effektivera forskningsverksamheten och att få till stånd en lång specialiserad fortbildning.

Enligt vad undervisningsministeriet hittills erfarit har, med tanke på samarbetet, inrättande av ett nordiskt institut dock inte alltid visat sig vara den effektivaste lösningen. Enligt ministeriets uppfattning borde man i första hand överväga möjligheterna för grundandet av en nordisk samarbetskommitté för jämförande rättsvetenskap. Med hjälp av en samarbetskommitté av detta slag och ett eventuellt härtill anslutet per-

¹ Yttrandet översatt från finska.

manent sekretariat kunde man effektivt koordinera forskningsverksamheten i samnordisk fortbildning på området.

Beträffande frågan om att i praktiken förverkliga de förslag som betänkandet innehåller konstaterar undervisningsministeriet att det enligt ministeriets uppfattning är fråga om ett projekt som faller inom ramen för kulturavtalet mellan de nordiska länderna och sålunda finansieras med anslag som anvisas för nordiskt samarbete inom undervisningsministeriets förvaltningssektor. Undervisningsministeriet anser att betänkandet inklusive därom givna utlåtanden bör sändas till behandling av det samnordiska kultursekretariat som i början av år 1972 kommer att inleda sin verksamhet i Köpenhamn. Sekretariatet för i sinom tid ärendet vidare till Nordiska tjänstemannakommittén för inhämtande av beslut av Nordiska ministerrådet.

Helsingfors den 13 juli 1971

Meeri Kalavainen

Minister

Markku Linna

Byråchef,
högskoleråd

Helsingfors universitet, kanslern, har i skrivelse den 10 november 1971 förklarat sig instämma i juridiska fakultetens yttrande av den 11 oktober 1971 (se nedan).

Helsingfors universitet, juridiska fakulteten¹:

De av de nordiska regeringarna utnämnda sakkunniga har i sitt betänkande tillstyrkt förslaget om inrättandet av ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap. Institutets uppgift skulle vara att i nära växelverkan med övriga nordiska institut tjänstgöra som ett nordiskt samarbetsorgan, främja rättsvetenskaplig forskning och forskarutbildning, anordna fortbildning och genom publikationsverksamhet och övriga medel främja rättskomparation och sprida kännedom om nordisk rätt. Som institutets etableringsort föreslås Sverige, vilket land även skulle bära huvudansvaret för skötseln av institutets verksamhet och ekonomiska upprätthållande.

Konsistorium för Helsingfors universitet har i sitt utlåtande av den 16 december 1964² förenat sig om det av juridiska fakulteten utbedda utlåtandet och tillstyrkt Nordiska rådets medlemsförslag om grundandet av det föreslagna institutet. Ur till hands varande betänkande framgår, att de sakkunniga omsorgsfullt undersökt förutsättningarna för grundandet av institutet och utgående därifrån gjort sitt förslag, som

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

² *Se Nordisk Råd, 14. sess., s 370.*

bör anses både realistiskt och även i övrigt användbart som utgångspunkt för institutets grundande. I förslaget har man även beaktat de synpunkter som framlagts i konsistoriets utlåtande, bl. a. som central tanke den omständighet, att inrättandet av ett nordiskt institut inte får leda till att de på detta område verkande nationella institutionernas behov försummas.

Vad de vid institutet verksamma forskarna beträffar fäster fakulteten uppmärksamhet på, att man vid planeringen av det numerära förhållandet mellan olika typerns forskarbefattningar kanhända mer än vad som framgår av betänkandet borde betona gästande forskares andel. På så sätt kunde ett smidigt system fås till stånd, som enligt fakultetens uppfattning väl skulle tillfredsställa både universitetens och enskilda forskares behov.

På grund av det ovan sagda föreligger fullt skäl att kraftigt tillstyrka det förslag betänkandet framlägger om inrättandet av ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap.

Helsingfors den 11 oktober 1971

Heikki Jokela

Toivo Sainio

Helsingfors universitet, konsistoriet¹:

Konsistoriet har i sitt utlåtande av den 16 december 1964² tillstyrkt det i ett medlemsförslag vid Nordiska rådet föreslagna inrättandet av ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap. Av föreliggande betänkande kan man märka, att sakkunniga omsorgsfullt granskat förutsättningarna för institutets inrättande och på denna grundval framlagt ett förslag som kan anses som en realistisk och även för övrigt användbar utgångspunkt för institutets inrättande. I förslaget har de av konsistoriet i sitt tidigare utlåtande framförda synpunkterna tagits i betraktande, av vilka den centrala var tanken om att inrättandet av ett nordiskt institut inte fick leda till försummande av de inom branschen verksamma nationella anstaltens behov.

Beträffande forskningspersonalen vid institutet vill konsistoriet fästa uppmärksamhet på att vid övervägningen av de olika typerna av forskarbefattningar de gästande forskarnas andel kanske borde betonas i högre grad än vad som gjorts i betänkandet. På detta sätt skulle man kunna åstadkomma ett smidigt system, som enligt konsistoriets uppfattning väl skulle tillfredsställa både universitetens och privata forskares behov.

På grundval av det ovan anförda anser konsistoriet att det föreligger

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

² *Se Nordisk Råd, 14. sess., s. 370.*

fullt skäl att kraftigt tillstyrka det föreslagna inrättandet av ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap.

Helsingfors den 20 oktober 1971

Mikko Juva

Rektor

Ritva Ukkonen

Biträdande sekreterare

Turun yliopisto (Åbo universitet)¹:

Att den nordiska forskningen i jämförande rättsvetenskap är i behov av ett centrum, där en i möjligaste mån komplett samling av det omfångsrika internationella materialet kunde inhysas, står enligt fakultetens uppfattning utom allt tvivel. Av denna orsak är ifrågavarande institut synnerligen påkallat i sin egenskap av centrum för både forskning och vetenskaplig service.

Fakulteten anser det önskvärt, att det i omedelbar närhet finns så att säga en central knutpunkt med informationer och allsidigt material rörande forskningen inom rättsvetenskapens olika grenar, och varifrån en forskare — utan att vara tvungen att satsa pengar och tid på dyrbara utrikesresor — alltefter behov kunde rekvirera önskat material.

Utredningen är i detalj väl genomtänkt. Några av de däri omnämnda svårigheterna, vars lösningar ännu står öppna, bör i detta sammanhang särskilt accentueras:

1. För den händelse att institutet inte lyckas till sitt förfogande få en redan komplett, omfångsrik materialsamling, kommer anskaffningen av en dylik att vara en långdragen process. Den ändamålsenligaste lösningen vore, att högskolorna deponerade sitt material vid institutet. Som bekant blir forskningen lidande på att materialet skingras över ett stort antal olika bibliotek. Det vore mindre lyckat, om det nyinrättade institutet under ett flertal år vore nödtvunget att ständigt vara på jakt efter slutsålt eller av annan orsak svåråtkomligt material. Som alla vet, är detta en av alla nyinrättade fakulteters eller institutioners "barnsjukdomar".

2. Med tanke på trafikförbindelserna kan Stockholm betraktas som lämpligaste förläggningsplats för det framtida institutet. Denna lösning kunde dessutom förordas på grund av den jämförande rättsvetenskapens nära samhörighet med det internationella utbytet.

3. Eventuellt skulle det löna sig att överväga, huruvida det vore möjligt att sammankoppla den jämförande rättsvetenskapens nordiska forsk-

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

ning med det nordiska institutet för sjörätt i Oslo. Ramen för detta instituts verksamhet verkar snarast blygsam i jämförelse med planerna som förelagts i utredningen, men det borde trots allt inte förbises, att transporträtten utgör en viktig sektor inom den jämförande rättsvetenskapens praktiska arbetsfält. Oavsett de fördelar, som en sammanslagning av dessa institut kunde tänkas medföra, är Oslo som förläggningssort för det planerade institutet åtminstone ur finsk synvinkel alltför avlägset beläget.

4. Databehandlingen av utländskt rättsfalls-, skiljemannarättsavtals- och övrigt material är, med tanke på dess omfång, från allra första början av största vikt. Flera länder äger ju programmerade prejudikat, som vid behov kunde utnyttjas.

5. Särskild vikt bör fästas vid institutets möjligheter att ställa arbetsrum till forskarnas förfogande.

Åbo den 1 oktober 1971

På juridiska fakultetens vägnar:

Allan Huttunen
Dekanus

Nämnden för de vetenskapliga biblioteken:

Nämnden anser sig ej äga kompetens att uttala sig om behovet av och de allmänna förutsättningarna för ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap. I utlåtandet berörs därför endast frågor som har att göra med det föreslagna institutets biblioteksuppbyggnad.

I medlemsförslaget konstateras att institutet kräver ett tillfredsställande bibliotek för att kunna fullgöra sina funktioner och att ett sådant därför bör inrättas. Dess grundbestånd bör omfatta cirka 40—50 000 volymer, vilken samling man har tänkt sig få uppbyggd på sex—sju år. Dessa kalkyler baserar sig på den detaljerade plan till institutets biblioteksorganisation som framlagts i det samnordiska betänkandet om ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap (*NU 1970: 17*). Ur betänkandet framgår att man tänkt sig att biblioteket om 20 år efter sin start skulle omfatta ungefär 120—130 000 volymer. Anskaffningspolitiken skulle bedrivas i samarbete med juridiska bibliotek på institutets förläggningssort och i viss mån också med övriga juridiska bibliotek i Norden. Biblioteket borde i främsta rummet vara ett presensbibliotek, men en begränsad utlåningsverksamhet skulle vara möjlig speciellt till universitet och centrala förvaltningsmyndigheter. I betänkandet betonas vidare att biblioteket skulle vara ett aktivt dokumentationscentrum. Vid planläggningen av biblioteket borde beaktas möjligheten att utnyttja automatisk databehandling i fråga om vissa biblioteksfunktioner.

I betänkandet framhålls vidare att personalen bör omfatta en bibliotekschef (helst jurist med biblioteksutbildning, som bör ha möjlighet att bedriva forskning på det juridiska eller biblioteksmässiga området), en bibliotekarie samt fyra biblioteksassistenter och biblioteksbiträden.

Planläggningen av institutets biblioteksorganisation förefaller att vara omsorgsfullt uppgjord. Man kan dock diskutera vissa punkter i uppbyggnaden. Sålunda kan man fråga sig om det är skäl att låta biblioteket utveckla sig volymmässigt obegränsat, varom antyder uppskattningen av bibliotekets storlek 20 år efter dess start. Om institutet förlägges, som planerat är, på ort där redan tidigare existerar ett universitetsbibliotek med juridiska samlingar, kunde man tänka sig att en avlastning av mindre aktuell litteratur kunde äga rum till ifrågavarande bibliotek. Institutets bibliotek skulle därvid gå in för att fungera närmast som ett presensbibliotek av begränsad omfattning.

Det är naturligt att ett samarbete i fråga om litteraturanskaffningar bör äga rum särskilt med andra juridiska bibliotek på samma ort och inom samma land till vilket institutet förlägges. Men i praktiken torde väl detta samarbete närmast inskränka sig till litteratur av mera perifer karaktär i all synnerhet som institutets bibliotek närmast skulle vara ett presensbibliotek. I fråga om övrig litteratur torde dubbelanskaffningar knappast kunna undvikas.

Då meningen är att institutets bibliotek skall fungera också som ett aktivt dokumentationscentrum torde det vara av vikt att i bibliotekets tjänst också enrolleras informatiker d. v. s. personer med speciell dokumentalistutbildning på det område som institutet verkar.

Enligt kommittéförslaget förutsättes att chefen för biblioteket skall ha möjlighet att bedriva forskning på det juridiska eller biblioteksmässiga området. I ett modernt forskningsbibliotek som effektivt vill betjäna sin kundkrets och aktivt följa med utvecklingen på t. ex. ADB-teknikens område är det omöjligt för chefen att vid sidan av organisationsproblem på tjänstetid också bedriva forskning. Däremot vill nämnden understryka, att chefen för biblioteket borde beredas tillfälle att för forskningsändamål åtnjuta periodiskt återkommande tjänstledighet från biblioteket med full lön. Nämnden vill ytterligare betona, att chefen för institutets bibliotek bör besitta full kompetens inom biblioteksfacket.

Nämnden vill sist och slutligen påpeka att i kommittébetänkandet över ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap inte ges en sammanställning av situationen i fråga om juridiska bibliotek i de nordiska länderna. Sålunda omnämnes ej riksdagsbiblioteket i Helsingfors, vars samlingar av juridisk litteratur omfattar i detta skede närmare 200 000 volymer. Det kan nämnas att en avsevärd del av det material som ingår i den som bilaga publicerade förteckningen över utländska juridiska tidskrifter och serier i svenska bibliotek står att få i riksdagsbiblioteket i Helsingfors. En inventering av de förefintliga juridiska biblioteksresur-

serna i Norden kunde äga betydelse ej minst för den slutliga bedömningen av institutets förläggningsort.

Helsingfors den 27 oktober 1971

J. Vallinkoski
Ordförande

Marjatta Heikkilä
Sekreterare

Delegationen för vetenskaplig information (TINFO):

Delegationens för vetenskaplig information kompetens begränsar sig till de delar av förslaget som behandlar det föreslagna institutets informationsuppgifter.

Vad dess bibliotek angår ansluter sig delegationen till utlåntagandet som nämnden för de vetenskapliga biblioteken i Finland lämnat.

Vad vetenskaplig information angår, önskar delegationen härutöver understryka nödvändigheten av tilläggsutredningar med syfte att klarlägga informationsverksamhetens samordning det planlagda LIBRIS (Library Information System) och med nationell informationsverksamhet på området med internationella informationssystem.

Otnäs den 1 september 1971

Elin Törnudd
Ordförande

Annikki Haapala
Sekreterare

Finlands advokatförbund:

Styrelsen för Finlands advokatförbund, som den 25 november 1964 avgett sitt yttrande angående det inom Nordiska rådet tidigare framlagda medlemsförslaget om upprättande av internordiskt institut för jämförande rättsvetenskap har icke några anmärkningar att anföra om förslaget. Under de gångna åren har den jämförande rättsvetenskapens betydelse tilltagit. Denna orsak framhäver behovet av det planerade institutet. I övrigt hänvisar styrelsen för Finlands advokatförbund till det tidigare avgivna yttrandet¹.

Helsingfors den 26 oktober 1971

På vägnar av styrelsen för Finlands advokatförbund
Ake Roschier-Holmberg

Matti Ylöstalo

¹ Se *Nordisk Råd 14. sess., s. 372.*

Finlands juristförbund¹:

— — — önskar Finlands juristförbund, som har mottagit utlåtanden av Suomalainen lakimiesyhdistys r. y. och Juridiska föreningen i Finland r. f., högaktningfullt framföra följande:

Samarbetet på det rättsliga området har sedan gammalt traditioner. Från vårt lands synpunkt är det av behovet påkallat att ytterligare göra detta samarbete, som visat sig vara mycket värdefullt, effektivare och mångsidigare. Ur denna synvinkel och beaktande de allt större kraven som den senaste tidens utveckling har ställt på det internationella samarbetet, måste man anse att inrättandet av ett institut vore både nödvändigt och aktuellt. Detta vore i harmoni med den utvecklingstendens som siktar på att öka och effektivisera den jämförande rättsvetenskapliga forskningens betydelse. Såväl vetenskapliga som praktiska skäl talar för inrättandet av ett dylikt institut.

Enligt betänkandet bleve institutets uppgift att å ena sidan införskaffa information om utländsk rätt och å andra sidan sprida kunskap om den nordiska rättsvetenskapen och dess utvecklingslinje i praktiken utåt. Dessa verksamhetsformer förutsätter ett tillräckligt vidlyftigt bibliotek, som vore ämnat att tjänstgöra som en för alla rättsvetenskapliga inrättningar tillgänglig insamlingscentral av dokument. En dylik inrättning med bibliotek kommer att kräva relativt stora investeringar, men beaktande verksamhetens vidd och betydelse, bör man inte anse planerna vara övermåliga.

I vissa fall, såsom för jämförande forskares befattningsars del, vore en ökning motiverad. Vad inrättningens planerade specialuppgifter anbelangar, bör man särskilt betona nödvändigheten av sådana arrangemang, som beaktande domstolarnas och andra myndigheters behov, skulle erbjuda möjligheter att erhålla praktisk information om å ena sidan andra nordiska länders rättsväsende och å andra sidan om utomnordiskt rättsväsende.

Finlands juristförbund anser att inrättandet av ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap är aktuellt, erforderligt och särskilt ur vår rättsvetenskaps utvecklings synvinkel även önskvärt. Utan att gå in på detaljer beträffande den planerade inrättningens organisation och praktiska arrangemang, anser förbundet att de riktlinjer, på vilka planeringen av inrättningen och dess verksamhet baserar sig, i princip är riktiga.

Helsingfors den 22 oktober 1971

Suomen lakimiesliitto — Finlands juristförbund

Matti L. Aho

Styrelsens ordförande

Pentti Ajo

Verksamhetsledare

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

N o r g e

Justis- og politidepartementet:

Medlemsforslaget tar utgangspunkt i en innstilling avgitt 30. juni 1970 fra nordiske sakkyndige: "Nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap" (i det følgende betegnet som NU 1970: 17). Justisdepartementet forela ved brev 2 og 22 februar 1971 denne innstillingen for følgende instanser: Kirkedepartementet, Utenriksdepartementet, Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Norges Handelshøyskole, Den Norske Advokatforening, Norges Juristforbund, Norsk Forening for Internasjonal Rett og Nordisk institutt for sjørett. Med bakgrunn i medlemsforslaget A 333/j ble de samme instanser ved brev 15 september 1971 bedt om å gi eventuell tilleggsuttalelse.

Det er kommet uttalelser fra Utenriksdepartementet (*se ovan*), Universitetet i Oslo, Universitetet i Bergen, Norges handelshøyskole, Den norske advokatforening (*se nedan*) og Nordisk institutt for sjørett (*se ovan*).

Utenriksdepartementet har ikke noe å bemerke til innstillingen. *Den norske advokatforening* (Utvalget for folkerett og internasjonal privatrett) tar ikke noe klart standpunkt til forslagene i NU 1970: 17, men uttaler at et nordisk institutt som foreslått ikke kan sees å ha noen betydning for advokatstanden direkte. I uttalelsene ellers gis det uttrykk for støtte til de mer prinsipielle tanker om felles nordiske juridiske institutter, og om betydningen av studier av komparativ rett. I uttalelsen fra Norges Handelshøyskole støttes forslaget i NU 1970: 17 også mer generelt, særlig med sikte på å skape et nordisk senter for dokumentasjon, informasjon og kontakt.

I utførlige uttalelser fra *Universitetet i Oslo* og fra *Nordisk institutt for sjørett* reises det imidlertid tvil om hensiktsmessigheten av det opplegg som er foreslått i NU 1970: 17. Det er i det vesentlige det samme syn som kommer til uttrykk i disse to uttalelsene: Nordisk samarbeid om komparativ rett kan i prinsippet være gunstig. Det bør imidlertid fortrinnsvis skje ved mindre institutter med et avgrenset fagområde, f. eks. etter mønster av Nordisk institutt for sjørett. Det foreslåtte instituttet for komparativ rett er for bredt lagt opp; det er ikke begrenset til metodespørsmål og liknende generelle problemer innen komparativ rett. Biblioteket vil bli uforholdsmessig kostbart, og det vil være faglige vansker ved å få bygd det opp, særlig fordi det vil bli få fast ansatte forskere i forhold til emneområdene. At det er få fast ansatte forskere, vil også skape problemer når det gjelder å dekke det behov de yngre forskere ved instituttet vil ha for faglig vegledning og fruktbar meningsutveksling. På den annen side vil det av hensyn til bemanningen ved de eksisterende juridiske fakulteter ikke være ønskelig med en vesentlig større stab av forskere ved det foreslåtte instituttet.

Justisdepartementet finner de innvendinger som er kommet fram i uttalelsene fra Universitetet i Oslo og Nordisk institutt for sjørett tungtveiende, og finner det vanskelig å støtte forslaget om et generelt nordisk institutt for komparativ rett etter de linjer som er trukket opp i NU 1970: 17. Derimot anser departementet det ønskelig at man tar opp arbeid med sikte på å opprette felles nordiske juridiske institutter på mer begrensede felter.

Oslo, 29. oktober 1971

Stein Rognlien

Finn Backer

— — — sendes en uttalelse som senere er mottatt fra Kirke- og undervisningsdepartementet (*se nedan*).

Oslo, 21. desember 1971

Etter fullmakt

Kirsti Coward

Venche Kjeldahl

Kirke- og undervisningsdepartementet vil vise til de uttalelser som er sendt Justisdepartementet fra Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen henholdsvis 10. mai 1971 og 1. april 1971 (*se nedan*).

Kirke- og undervisningsdepartementet finner ikke å kunne anbefale at det opprettes et nordisk institutt for sammenliknende rettsforskning etter de retningslinjer som er trukket opp i innstillingen. Det omfattende arbeidsområde som er tillagt instituttet vil kreve ressurser av en størrelsesorden som ikke står i rimelig forhold til det som i dag stilles til disposisjon til virksomheten innen området rettsvitenskap på det nasjonale plan.

Dette departement gir sin tilslutning til uttalelsen fra Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo som går ut på at samarbeidet bør fortsette og utvides, men at det bør skje gjennom oppretting av nordiske institutter for enkelte rettsdisipliner og av en størrelsesorden som står i rimelig forhold til de muligheter som foreligger både når det gjelder økonomi og rekruttering.

Oslo, 15. desember 1971

Etter fullmakt

E. Skadsem

O. O. Dahl

Universitetet i Oslo, det juridiske fakultet:

Saken har vært utredet av et av fakultetet oppnevnt ad hoc-utvalg, og har deretter med utgangspunkt i utvalgets innstilling vært drøftet i fakultetsrådets møter den 23. mars og 27. april 1971. I sistnevnte møte vedtok rådet med 16 mot 3 stemmer følgende uttalelse:

Fakultetet ga i en uttalelse av 15. desember 1964 sin prinsipielle tilslutning til tanken om å opprette et nordisk institutt til fremme av komparativ rettsforskning. Man ga samtidig uttrykk for at forslaget reiste en rekke spørsmål som måtte utredes nærmere før man kunne ta endelig standpunkt i saken. En slik utredning foreligger nu i Innstilling NU 1970/17.

Fakultetet vil gi sin tilslutning til de hovedmålsetninger Innstillingen bygger på. Behovet for utvidet orientering i fremmed rett er åpenbart og stadig økende, og det fortoner seg som mer og mer ønskelig å få bragt de nordiske rettstanker og resultatene av moderne nordisk lovgivningsarbeid frem til et internasjonalt publikum. Det fremstår også som hensiktsmessig for å fremme disse målsetninger at det etableres felles-nordisk samarbeid og at dette kanaliseres gjennom nordiske eller nasjonale institutter som er eller blir opprettet. Fakultetet er imidlertid i tvil om de retningslinjer som Innstillingen trekker opp for det foreslåtte nye nordiske institutt for komparativ rett, vil utgjøre den best egnede ramme for et nordisk samarbeid til fremme av de nevnte målsetninger.

Ifølge Innstillingen er det institutt som foreslås opprettet tiltenkt et særdeles omfattende arbeidsfelt. Den faste stab av forskere med full vitenskapelig kompetanse er på den annen side forutsatt begrenset til 2. Dette medfører etter fakultetets mening at man med rimelighet neppe kan vente at det innenfor det planlagte institutt kan etableres en tilstrekkelig grad av ekspertise på alle de forskningsområder som skal høre inn under instituttet. Det vises i denne forbindelse til at Max-Planck-instituttet for utenlandsk og internasjonal privatrett i Hamburg, som har et noenlunde tilsvarende arbeidsområde, har en stab på 4 ansatte professorer og omkring 30 andre fast tilknyttede forskere. Skulle et institutt som det planlagte, kunne ventes å fylle de oppgaver det er tiltenkt, synes det derfor å måtte knytte til seg et betydelig antall forskere. Etter fakultetets oppfatning vil det da måtte bli tale om en fast personalstab ved instituttet som går vesentlig ut over det man antar at de nordiske land i fellesskap kan make uten uheldige virkninger for allerede etablerte forskningsenheter ved de nordiske juridiske fakulteter. Fakultetet antar at det ventelig oppnås en mer hensiktsmessig utnyttelse av de tilgjengelige ressurser hvis man i nordisk samarbeid tar sikte på å legge forholdene bedre til rette for økt komparativ rettsforskning i tilknytning til den allerede pågående forskning innenfor de enkelte rettsområder. Dette kan med fordel oppnås ved opprettelse av nye nordiske institutter, men da i form av mindre enheter med et avgrenset fagområde og arbeidsfelt, f. eks. etter mønster av Nordisk Institutt for Sjørett. Slike mindre spesialinstitutter synes å være bedre egnet til å fremme de mål Innstillingen stiller opp, enn et institutt av de dimensjoner som er foreslått.

Fakultetet har ellers festet seg ved at Innstillingen arbeider med ganske store tall når det gjelder de økonomiske utlegg som må til for å gjøre det planlagte institutt funksjonsdyktig. Hensett til at også de tilgjengelige økonomiske ressurser tross alt må antas å være relativt begrensede, medfører også dette en fare for at de allerede eksisterende forskningsinstitusjoner på rettsvitenskapens områder vil kunne få vanskeliggjort sin stilling. Man nevner at det med den foreslåtte fordelingsnøkkel mellom landene, i de første 6—7 år vil bli tale om et norsk bidrag bare til bokkjøp som antas å tilsvare det beløp som samtlige norske juridiske forskningsinstitutter kan regne med å disponere til bokkjøp i samme periode. Det antydes flere steder i Innstillingen at bokutgiftene kan bringes noe ned ved deponering av bøker fra allerede eksisterende nordiske samlinger. Dette synes ikke å kunne medføre merkbare besparelser uten at det samtidig oppstår skadevirkninger for de eksisterende samlinger.

Fakultetet antar på denne bakgrunn at Innstillingens verdifulle hovedmålsetning bør søkes realisert på andre måter enn foreslått. I tillegg til den ovenfor nevnte mulighet for å opprette nordiske spesialinstitutter for enkelte rettsdisipliner, vil Fakultetet særlig feste oppmerksomheten på muligheten av å etablere et nordisk spesialinstitutt for komparativ rettsforskning med sikte på å fremme forskning omkring de metode-spørsmål som bruk av komparativt materiale reiser, dog uten samtidig å søke å dekke et stort antall lands interne rett. Med en slik ramme ville instituttet kunne etableres med relativt overkommelige ressurser når det gjelder så vel økonomi som personale. Man vil også peke på muligheten av et nordisk samarbeid når det gjelder utarbeidelse av planer for utbygningen av de allerede eksisterende juridiske sentralbibliotek med henblikk på å oppnå en mer fullstendig biblioteksmessig dekning av juridisk litteratur fra de viktigste fremmede stater og rettskulturer.

Oslo, 10. mai 1971

Knut S. Selmer
Dekanus

Nils Bugge
Fakultetssekretær

Universitetet i Bergen, det akademiske kollegium, hänvisar i skrivelse den 1 april 1971 till uttalande från Det samfunnsvitenskapelige fakultet vid universitetet av den 16 mars 1971 (se nedan).

Universitetet i Bergen, det samfunnsvitenskapelige fakultet:

Fakultetet vil i prinsippet gjerne slutte seg til uttalelsene om ønskeligheten av nordiske institutter i rettsvitenskap.

Når det gjelder emneområde og det nærmere opplegg, viser en til

vedlagte uttalelser av 24. februar 1971 fra Institutt for offentlig rett ved professor Frihagen og fra Institutt for privatrett ved professor Hærem.

Bergen, 16. mars 1971

Örjar Öyen

Dekanus

Norman Vetti
Fakultetssekretær

Universitetet i Bergen, institutt for offentlig rett:

Vi vil gjerne støtte tanken med opprettelse av flere nordiske juridiske institutter, men mener at instituttene bør ha som ramme et avgrenset fagområde innen rettsvitenskapen. Sammenlignende rettsvitenskap i alminnelighet vil formodentlig være sentralt for alle juridiske institusjoner i Norden. Det vil derfor formodentlig være ønskelig å gi det foreslåtte institutt en noe snevrere ramme enn foreslått, og vi tillater oss å antyde at emneområdet f. eks. kunne knyttes til visse privatrettslige fag — f. eks. tingsrett, avtalsrett, handelsrett og lignende.

Bergen, 24. februar 1971

Arvid Frihagen

Universitetet i Bergen, institutt for privatrett:

Det samfunnsvitenskapelige fakultet har fått oversendt til uttalelse en innstilling angående opprettelse av et "Nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap". Innstillingen er utarbeidet av ni sakkyndige fra de fem nordiske land etter henstilling fra Det nordiske råd.

Undertegnede er blitt bedt om å komme med et forslag til uttalelse og vil foreslå at fakultetsrådet gjør følgende vedtak:

Rådet for Det samfunnsvitenskapelige fakultet stiller seg positivt til forslaget om å opprette et "Nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap" ved universitetet i Stockholm eller universitetet i Uppsala, og har ingen vesentlige bemerkninger å gjøre til innstillingen om opprettelse av et slikt institutt. Dog mener fakultetsrådet at instituttet, hvis det skal fylle sin oppgave som sentral-nordisk instans for rettssammenlignende forskning, i høyere grad enn etter forslaget bør disponere midler til reise- og kortvarige oppholdsstipendier for forskere fra andre nordiske læresteder. Fakultetsrådet forutsetter at opprettelsen av instituttet ikke på noen måte vil vanskeliggjøre eller innskrenke den rettssammenlignende forskning innenfor de andre nordiske læresteder, f. eks. gjennom reduksjon av bevilgninger til innkjøp av utenlandsk litteratur, tidsskrifter og domssamlinger.

Bergen, 24. februar 1971

Axel Hærem

Norges handelshøyskole hänvisar i skrivelse den 23 februari 1971 till yttrande av den 9 februari 1971 från handelshögskolans Rettsvitenskapelige seksjon (se nedan).

Norges handelshøyskole, rettsvitenskapelige seksjon:

Norges handelshøyskole slutter seg til forslaget om opprettelse av et nordisk komparativrettslig institutt, særlig under hensyn til innstillingens forslag om at et slikt institutt primært opprettes med sikte på å skape et senter for dokumentasjon, informasjon og kontakt. Et slikt institutt vil kunne få særlig betydning nettopp for det rettsvitenskapelige personale ved institusjoner som Norges handelshøyskole, hvor personalet er fåtallig og det faglige miljø derfor lett kan bli fattig, og hvor institusjonen selv ikke rår over tilstrekkelige ressurser til å bygge opp særlig omfattende samlinger av litteratur m. v. Høyskolen vil derfor særskilt understreke betydningen av at instituttdriften organiseres med henblikk på å tjene rettsvitenskapelig personale som arbeider ved sine respektive institusjoner. Det må således legges særskilt vekt på den aktive dokumentasjons- og informasjonstjeneste, og på å lette mulighetene for korttidsbesøk for studier og benyttelse av instituttsamlingene. En slutter seg også til det som i innstillingen er påpekt om betydningen av at det arrangeres kollokvier og lignende for å fremme kontakten mellom de nordiske forskerne; også denne kontaktskapende funksjon er av spesielt stor betydning for rettsvitenskapsmenn ved institusjoner med et fåtallig juridisk lærerpersonale.

Bergen, 9. februar 1971

Tore Sandvik
Professor

Den norske advokatforening (Utvalget for folkerett og internasjonal privatrett):

Utvalget har tidligere uttalt seg om denne sak, nemlig den 18. november 1964. Denne uttalelse er trykket i innstillingen side 66, første spalte.

Innstillingen tilrår at der opprettes et nordisk institutt for sammenlignende rettsvitenskap, og at dette institutt legges i Stockholm med tilknytning til Stockholms universitet.

Instituttets ene oppgave skal være å øke kjennskapet i Norden til fremmede rettssystemer, først og fremst til fransk, tysk og anglo-amerikansk rett, men også til italiensk, portugisisk, spansk og muligens også

øst-europeiske lands rett. Den annen oppgave for instituttet skal være å spre kunnskap om nordisk rettsutvikling i utlandet.

Instituttet skal i første rekke drive forskning.

Noen betydning for advokatstanden direkte kan det ikke sees at dette institutt vil ha. Det skal ikke være adgang for instituttets forskere å avgi betenkningsom fremmed rett, og det skal ikke være anledning til utlån for advokatene fra instituttets bibliotek.

Spesielt hva angår utlåningsvirksomheten vil utvalget gjøre oppmerksom på følgende uttalelse:

Utlåningen bör emellertid hållas inom snäva gränser och bör i princip förbehållas rekvisitioner från universitet, domstolar och centrala förvaltningsmyndigheter. I görligaste mån bör fotokopiering härvid komma till användning.

Uttalelsen er enstemmig.

Oslo, 30. mars 1971

Ole Torleif Røed

BILAGA 2

Av svenska justitiedepartementet infordrade yttranden över betänkandet Nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap (NU 1970: 17)

Svea hovrätt:

Hovrätten tillstyrker att det föreslagna instituttet inrättas och kan i allt väsentligt instämma i vad som anföres i betänkandet.

Det vore i och för sig önskvärt att instituttet fick sådana resurser att det direkt kunde bedriva responsverksamhet. Hovrätten inser emellertid att i avbidan på att instituttet i fråga om personal och bibliotek m. m. blir fullt utbyggt denna fråga bör stå öppen. Frågan bör emellertid, såsom antydes i betänkandet, framdeles prövas ånyo. Genom Sveriges anslutning till den europeiska konventionen 7 juni 1968 angående upplysningar om innehållet i utländsk rätt har domstolarna fått möjlighet att bl. a. på civil- och handelsrättens områden få uppgifter om lagstiftning, rättspraxis och doktrin från länder som tillträtt konventionen. Den responsverksamhet som enligt konventionen åligger Sverige torde underlättas betydligt om ett institut enligt förslaget förlägges till Sverige.

I betänkandet har framhållits att vissa begränsningar i institutets dokumentation bör göras så att litteratur på vissa i Norden mindre kända språk (i första hand orientalisk och asiatisk litteratur på originalspråk) uteslutes. Vidare har föreslagits att en saklig begränsning sker så, att områden som redan äro representerade i nordiska specialbibliotek eller är föremål för nordiskt samarbete uteslutes. Som exempel nämnes sjö- rätt, kriminologi, straffrätt och skatterätt.

I de utkast till överenskommelse (Bilaga 2) och stadga (Bilaga 3), som intagits i betänkandet finns blott angivet att biblioteket skall vara av "nödig" omfattning. Hovrätten ifrågasätter huruvida icke begränsningarna utryckligen bör angivas, åtminstone så att upplysning lämnas om att litteratur och dokument rörande de undantagna ämnesområdena ej finns tillgängliga på institutet.

Stockholm den 6 juli 1971

På hovrättens vägnar:

Sten Rudholm

Arvid Ribbing

Statskontoret:

Enligt förslaget skall de deltagande länderna gemensamt låta upprätta ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap förlagt till Sverige, antingen Stockholm eller Uppsala. Institutet avses fungera som en självständig organisatorisk enhet.

I fråga om formerna för den samnordiska insatsen anförs bl. a. följande.

Även om olika synpunkter har framförts bland de sakkunniga, har dessa dock till slut enats om uppfattningen att vad som för närvarande krävs är en gemensam nordisk insats för upprättande av ett allmänt komparativt bibliotek med tillhörande dokumentationscentrum. Man bör emellertid inte stanna härvid, då en renodlad sådan lösning endast ger det instrument som behövs för forskning och information. Man bör härtill foga sådana anordningar att man skapar en fullgod forskningsmiljö (s. 10).

Institutets uppgift skall vara att verka för samordning av den rättsjämförande forskningen, bedriva viss specialutbildning samt svara för kontakterna med utländska institutioner, publikationsverksamhet och information.

Statskontoret har tidigare i ett remissyttrande 24 april 1967 över för-

slag om ett nordiskt institut för samhällsplanering kritiserat konstruktionen med helt fristående institut, i det fallet för vidareutbildning av stads- och regionplanerare. Verket förordade den gången i stället en anknytning av utbildningen till den reformerade samhällsplanerarutbildningen vid tekniska högskolan i Stockholm. Som exempel på en annan, alternativ organisatorisk lösning av högre utbildnings- och forskningsverksamhet i nordisk regi hänvisade statskontoret till den nordiska hushållshögskolan.

Denna "immateriella" högskola leds av en gemensam nordisk styrelse. Dess reella verksamhet har dock helt förlagts till och samordnats med undervisning och forskning vid olika befintliga universitet och högskolor i skilda nordiska länder.

Samma konstruktion synes väl värd att närmare överväga också för den gemensamma utbildnings- och forskningsorganisation för jämförande rättsvetenskap som nu är aktuell. I övrigt avstår statskontoret från att ta närmare ställning till omfattning, behov och inriktning av ett eventuellt nordiskt samarbete på detta område.

I lokaliseringsfrågan finner statskontoret de föreslagna orterna i här aktuella hänseenden ungefär likvärdiga. För en förläggning till Uppsala talar dock att lokalplaneringen för den juridiska fakulteten där inte hunnit lika långt som i Stockholm. De vidare utredningar som krävs för programmering av lokaler till ett eventuellt nordiskt institut (inklusive dess bibliotek) kan lämpligen uppdras åt LUP-kommittén för den universitetsort, där institutet förläggs.

En central uppgift för institutet skall enligt de sakkunniga vara att bygga upp och svara för kvalificerad biblioteks- och dokumentationsservice inom sitt specialområde, vilket ställer höga krav på de rent tekniska biblioteksfunktionerna och därmed också på samordning med andra typer av bibliotek. Specialbibliotekens uppgifter inriktas alltmer på förmedling av vetenskaplig information och dokumentation med utnyttjande av bl. a. tekniska hjälpmedel som ADB-teknik och mikrofilm. Mot bakgrund av den snabba utvecklingen på detta område förordar statskontoret att principerna för biblioteksorganisationen — efter ett principbeslut i själva sakfrågan — blir föremål för ytterligare överväganden. Härvid bör möjligheterna att samordna lokaler och bibliotekstekniska rutiner med annan biblioteksservice på samma universitetsort uppmärksammas och studeras liksom förutsättningarna för en etappvis uppbyggnad av verksamheten.

Stockholm den 16 augusti 1971

Ivar Löfqvist

Börje Holmborn

Universitetskanslersämbetet:

Universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm har avgivit yttranden. Betänkandet har vidare behandlats av fakultetsberedningen för rätts- och samhällsvetenskaperna. Med överlämnande av läroanstalternas yttranden får UKÄ anföra följande (*se nedan*).

1 Behovet av komparativa studier

I betänkandet har återgivits av UKÄ och fakultetsberedningen tidigare avgivna yttranden över det inom Nordiska rådet år 1964 framlagda medlemsförslaget om inrättande av ett nordiskt institut för komparativ rätt (s. 67). Som framhållits i dessa yttranden har komparativa studier kommit att framstå som allt nödvändigare inom den rättsvetenskapliga forskningen. Genom det allt intensivare internationella samarbetet har vidare behovet av kunskaper om andra länders lagstiftning ökat inom såväl den offentliga verksamheten som näringslivet. Behovet av komparativa studier är med andra ord framträdande från såväl vetenskaplig som praktisk synpunkt. Med hänsyn härtill är en utbyggnad av resurserna för forskning och utbildning i komparativ rätt enligt UKÄ:s mening väl motiverad.

UKÄ har på rekommendation av fakultetsberedningen tidigare fört fram förslag om inrättande av en professur i jämförande rättsvetenskap. Förslag härom har lagts fram av UKÄ senast i anslagsframställningen för budgetåret 1969/70. Det av UKÄ framförda förslaget avsåg inrättande av en professur vid universitetet i Uppsala budgetåret 1970/71. UKÄ:s motivering för inrättande av tjänsten framgår av det av fakultetsberedningen nu avgivna yttrandet. Med hänsyn till planerna på inrättande av ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap har UKÄ inte upprepat detta förslag i de senaste årens anslagsframställningar.

2 Nordiskt institut

I likhet med de sakkunniga anser UKÄ det naturligt att eftersträva ett nordiskt samarbete på den jämförande rättsvetenskapens område. Nordiskt samarbete är naturligt med hänsyn till likheterna i de nordiska ländernas rättsordningar och mot bakgrund av strävandena att intensifiera samarbetet på det kulturella området. Denna strävan har nyligen manifesterats i det av Kungl. Maj:t 5 mars 1971 godkända avtalet om nordiskt kulturellt samarbete.

De sakkunnigas överväganden har resulterat i förslag att det nordiska samarbetet på nu ifrågavarande område organisatoriskt ges formen av ett nordiskt institut. Vissa andra tänkbara organisationsformer för ett nordiskt samarbete har angivits i betänkandet men av de sakkunniga ansetts mindre ändamålsenliga. De av UKÄ hörda universiteten samt fakultetsberedningen har tillstyrkt att ett nordiskt institut bildas. UKÄ hade gärna sett en utförligare diskussion av alternativa former för det

nordiska samarbetet men kan även för sin del tillstyrka att ett för de nordiska länderna gemensamt institut inrättas. I enlighet med de sakkunnigas förslag bör ett nära samarbete etableras mellan institutet och utbildnings- och forskningsenheter på den ort, till vilken institutet förläggs.

3 Institutets uppgifter

Även enligt UKÄ:s mening bör huvuduppgiften för ett nordiskt institut vara att verka som ett dokumentationscentrum inom området jämförande rättsvetenskap. Institutet bör vidare i enlighet med de sakkunnigas förslag bedriva viss forsknings- och utbildningsverksamhet. När det gäller den i geografisktpråkligt och tematiskt hänseende erforderliga avgränsningen av verksamheten har UKÄ inte något att erinra mot de sakkunnigas förslag. UKÄ vill stryka under de sakkunnigas uttalande om att ett vetenskapligt mål för verksamheten bör vara att göra jämförande rättssociologiska analyser och därmed vinna ökade insikter beträffande rättsreglers effekter m. m. (s. 9). Vidare är det som de sakkunniga framhållit önskvärt att institutet ägnar särskild uppmärksamhet åt problem rörande utvecklingsländerna samt åt den nordiska rättens och de nordiska enhetssträvandenas problem (s. 11).

4 Institutets lokalisering

Betänkandet utmynnar i förslag att institutet förläggs till Uppsala eller Stockholm. Det framgår av läroanstalternas remissyttranden att berörda universitet har ett starkt intresse av att institutet förläggs i anslutning till det egna universitetet.

Övervägande skäl talar enligt UKÄ:s mening för en förläggning av institutet till Uppsala. Vid universitetsbiblioteket i Uppsala finns ett betydande bestånd av utländsk juridisk litteratur. Vidare finns i Uppsala forsknings- och dokumentationscentra med vilka en givande samverkan torde kunna etableras, t. ex. Nordiska afrikainstitutet, Dag Hammarskjöld Foundation och Dag Hammarskjöldbiblioteket.

5 Institutets dimensionering

De sakkunniga har förordat att betydande resurser ställs till institutets förfogande redan under det första verksamhetsåret. De resurser, som föreslagits anvisade för det första året, utgör med erforderligt tillägg av medel för lokalhyror m. m. närmare en och en halv miljon kronor. I likhet med juridiska fakulteten och dess utbildningsnämnd vid universitetet i Stockholm anser UKÄ att skäl kan anföras för en långsammare utbyggnad. De nedskärningar i förhållande till de sakkunnigas förslag, som blir erforderliga vid en förlängning av utbyggnadsperioden, bör enligt UKÄ:s mening avvägas så att institutets verksamhet på dokumentationsområdet ges prioritet.

6 Sammanfattande ställningstagande

Under hänvisning till det ovan anförda tillstyrker UKÄ att ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap inrättas.

Stockholm den 24 augusti 1971

Hans Löwbeer

Owe Skoglund

Universitetskanslersämbetet, fakultetsberedningen för rätts- och samhällsvetenskaperna:

Som framgår av betänkandet (s. 67) har fakultetsberedningen i ett yttrande i november 1964 ställt sig positiv till det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om inrättande av ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap. Beredningen ser med tillfredsställelse att ett konkret förslag rörande ett sådant institut nu framlagts.

Enligt beredningens mening föreligger ett väl dokumenterat och framträdande behov av forskning och utbildning i jämförande rättsvetenskap. Mot denna bakgrund har UKÄ på förslag av beredningen tidigare fört fram förslag om inrättande av en professur i ämnet vid universitetet i Uppsala. I sin anslagsframställning för budgetåret 1969/70 (s. 42) har UKÄ efter förslag av beredningen bl. a. anfört följande:

UKÄ framför som nämnts för budgetåret 1969/70 inte förslag om någon ny högre tjänst (vid de juridiska fakulteterna). För budgetåret 1970/71 föreslår UKÄ att en professur i jämförande rättsvetenskap inrättas vid universitetet i Uppsala. Såväl inom den praktiska juridiken som inom rättsvetenskapen har studier av utländsk rätt betydelse. Under förarbeten till nya lagar studeras vanligen motsvarande lagstiftning i andra länder, och många rättsvetenskapliga avhandlingar innehåller ett komparativt avsnitt, vari redogörelse lämnas för hur det aktuella problemet har lösts i utländsk rätt. Även vid behandlingen av skilda rättstillämpningsfrågor studeras utländsk praxis och speciallitteratur i syfte att få vidare perspektiv på och incitament till hur motsvarande problem bör lösas enligt svensk rätt. I det praktiska rättslivet har kännedom om utländsk rätt fått en allt större betydelse genom de ökade kontakterna med utlandet. Mer än förr har praktiskt verksamma jurister behov av att känna till åtminstone huvuddragen av utländsk rätt inom ett eller flera rättsområden. Särskilt är detta fallet beträffande dem som är anställda i eller anlitas av företag med utlandsförbindelser. En annan grupp är de som får anställning i internationella organisationer, något som i framtiden kan väntas bli fallet i ökad utsträckning. Den jämförande rättsforskningens ökade betydelse har understrukits av den arbetsgrupp, som den 8 december 1967 avgav en rapport till forskningsberedningen angående rättsvetenskapernas nuvarande ställning och uppgifter.

Med hänsyn till utredningsarbetet rörande inrättande av ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap har beredningen under de senaste åren avstått från att på nytt föra fram detta förslag.

Beredningen vill för sin del starkt tillstyrka att ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap inrättas och förläggs till antingen Uppsala eller Stockholm. Av samma skäl, som angivits av de sakkunniga, d. v. s. oklarheten i lokalfrågan, kan inte heller beredningen nu förorda någondera orten före den andra.

Utredningen har framhållit att den av det föreslagna institutet meddelade undervisningen i utländsk rätt och komparativ metod bör vara avsedd för forskare och för praktiker, som söker fortbildning. Enligt beredningens mening bör denna undervisning stå öppen för även juris studerande, som bedriver s. k. tillämpade studier.

Stockholm den 3 juni 1971

Ove Skoglund

Avdelningsdirektör

Uppsala universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet får härmed översända juridiska fakultetens yttrande över förslaget (*se nedan*), i vilket rektorsämbetet för egen del vill instämma. Rektorsämbetet får härvid särskilt framhålla, att universitetet är berett att på sätt som framgår av juridiska fakultetens yttrande medverka till lokalfrågans lösning, samt peka på att förläggningen av ett institut med komparativrättslig inriktning till Uppsala synes väl harmoniera med de åtgärder av statsmakterna och andra organ genom vilka en rad inrättningar som bedriver forskning och upplysningsverksamhet beträffande främst utvecklingsländernas problem (jfr betänkandet, s. 11) kommit att koncentreras till staden.

Uppsala den 6 maj 1971

Torgny Segerstedt

Stig Strömholm

Uppsala universitet, juridiska fakulteten samt dess utbildningsnämnd:

Fakulteten vill på grundval av egen erfarenhet kraftigt instämma i vad de sakkunniga (betänkandet s. 32—37) anför om behovet av en förstärkning av den jämförande rättsforskningen samt om ett nordiskt institut som den bästa metoden att säkra en sådan förstärkning. Den ständigt växande dokumentationen, de ökande praktiska behoven av kunskap om främmande rättssystem och det växande teoretiska intresset, såväl bland forskare som bland studenter på mer avancerat stadium

kräver en upprustning som lämpligen bör ske icke blott lokalt utan också centralt genom nordiskt samarbete i de former utredningsmännen föreslagit.

Även när det gäller det tilltänkta institutets utformning i enskildheter finner sig fakulteten sakna anledning att anlägga andra bedömningar än som kommer till uttryck i betänkandet, även om vissa detaljer självfallet kan komma att diskuteras och revideras om och när förslaget skall omsättas i praktiken.

Fakulteten vill här särskilt uppehålla sig vid frågan om institutets förläggande. Det synes (betänkandet s. 57) råda enighet om att Stockholm eller Uppsala skulle vara lämpligaste förläggningsorter. Fakulteten, som delar denna mening, vill uttala, att den för egen del skulle med största tillfredsställelse hälsa institutets förläggning till Uppsala och är beredd att för sin del i mån av möjlighet ge allt det bistånd som den i sådant fall skulle kunna lämna under såväl institutets uppbyggnadsperiod som dess fortsatta verksamhet.

Helt allmänt torde en förläggning till Uppsala, som synes stå i samklang med strävan att lokalisera offentliga inrättningar till landsorten, ha betydande fördelar när det gäller ett med gemensamma nordiska resurser inrättat dokumentations- och forskningsinstitut. Förläggningen till en ren universitetsstad torde vara ägnad att skingra eventuella farhågor inom de övriga nordiska länderna för att institutet i alltför hög grad skulle utvecklas till ett serviceorgan åt svenska centrala myndigheter och svenskt näringsliv. På motsvarande sätt torde en förläggning till lokaler, som (enligt vad som närmare anges under p. 3 och 4 nedan) i Uppsala kan tillhandahållas nära men dock avskilt från den juridiska institutionen, säkra det blivande institutets oberoende gentemot den lokala fakulteten och motverka att dess resurser i alltför hög grad tages i anspråk för lokala syften. Samtidigt är emellertid Uppsalas läge från kommunikationssynpunkt centralt och gynnsamt. I restid räknat torde avståndet från Uppsala till t. ex. statsdepartementen ganska obetydligt överstiga motsvarande tid vid resa från Stockholms ytterområden. Från nordisk synpunkt torde vara av vikt att Arlanda flygplats ligger halvvägs mellan de båda städerna.

Utöver dessa allmänna synpunkter vill fakulteten peka på vissa konkreta punkter i fråga om vilka Uppsalas fördelar såsom förläggningsort för ett blivande institut av den typ som här avses synes särskilt uppenbara.

1. Både ur praktisk-administrativ och ekonomisk synpunkt torde befintheten av ett grundbestånd av litteratur, som omedelbart kan ställas till institutets förfogande och hysas i dess lokaler, vara en mycket väsentlig fördel (jfr betänkandet s. 79). Finnes icke ett sådant bestånd, måste en tidsödande och dyrbar ackvisition påbörjas; tillgång till litteratur på samma ort men utanför de egna lokalerna kan aldrig uppväga

ett eget bibliotek, allra minst om det är stora avstånd mellan de olika samlingarna. Universitetsbiblioteket i Uppsala har bl. a. genom världsomfattande bytesförbindelser samlingar av utländsk juridisk litteratur, som omfattar bl. a. omkring 160—170 löpande tidskrifter, delvis av svåråtkomlig beskaffenhet. Universitetsbiblioteket har därmed Sveriges i särklass största bestånd av utländsk juridisk litteratur, framför allt i vad avser de kostsamma och i många fall omfattande specialtidsskriftsserierna. Stora delar av detta bestånd förvaras nu i källarutrymmen o. d. Redan av utrymmesskäl, är biblioteket enligt vad fakulteten helt nyligen erfarit från dess ledning berett att deponera en betydande del av sina samlingar av utländsk rätt hos lämplig institution. Bortåt ett 70-tal tidskrifter torde sålunda kunna deponeras i ett kommande nordiskt institut. Någon deposition av ens jämförlig omfattning kan icke erhållas från något annat bibliotek. Härtill kommer annan litteratur i en omfattning som för närvarande icke kan angivas. De villkor i fråga om tillgänglighållande o. d. som från universitetsbibliotekets sida skulle förknippas med en dylik omfattande deposition skulle inte i något hänseende bli störande eller betungande för det blivande institutet, då den personkrets som över huvud taget utnyttjar universitetsbibliotekets bestånd av utländsk juridik torde helt sammanfalla med de forskare som även eljest skulle anlita institutet.

Här yppar sig såväl möjlighet till väsentliga besparingar framför allt under institutets uppbyggnadsskede som förutsättningar för ett snabbt igångsättande av arbetet.

2. Genom åtgärder från statsmakternas men även från Uppsala stads sida liksom enskilda initiativ har flera forsknings- och dokumentationscentra med internationellrättslig och rättsjämförande inriktning samt goda möjligheter att stödja och samverka med ett nordiskt komparativrättsligt institut vuxit fram i Uppsala. I betänkandet (s. 11) framhåller de sakkunniga, att institutet bör ägna särskild uppmärksamhet åt problem rörande bl. a. utvecklingsländerna. Flera i Uppsala verksamma institutioner har i hög grad denna inriktning. I första hand bör nämnas Nordiska afrikainstitutet med dess betydande samlingar afrikanskt, även juridiskt material och dess möjligheter att tillhandahålla sådan tvärvetenskaplig sakkunskap som får anses oundgänglig för närmare bearbetning av de framväxande afrikanska rättssystemen; enbart juridisk expertis torde här ej förslå. Samarbetet torde kunna bli praktiskt betydelsefullt i samband med förberedelser för nordiska biståndsprojekt o. d. Viss samverkan mellan afrikainstitutet och juridiska institutionen i frågor av gemensamt intresse förekommer redan. Närmast bör erinras om den internationella Dag Hammarskjöld Foundation, vars säte är i Uppsala och som bedriver kursverksamhet i internationella relationer samt det av Uppsala stad inrättade Dag Hammarskjöldbiblioteket, som är depositionsbibliotek för Förenta Nationerna och har ett betydande be-

stånd av litteratur på de internationella relationernas område. Det skall nämnas att både Afrikainstitutet och Hammarskjöldbiblioteket ligger på några minuters gångväg från lokaler som (enligt vad nedan skall utvecklas, p. 3 och 4) diskuterats såsom möjliga förläggningar för det blivande komparativa institutet. Likaledes i stadens centrum befinner sig lokalerna för SIDA:s verksamhet bland utländska stipendiater från u-länderna. Det förtjänar ytterligare nämnas, att ett livaktigt centrum för studiet av de östeuropeiska staternas rättssystem (jämför andra samhällsvetenskapliga öststatsproblem) under de senaste åren vuxit upp inom den slaviska institutionen i Uppsala och att denna östforskningsgrupp med bred tvärvetenskaplig inriktning fått viss administrativ självständighet och egna resurser samt provisoriskt förlagts till lokaler i stadens centrum. Även mellan denna verksamhet och den juridiska fakulteten förekommer visst samarbete.

Inom fakultetens egen ram finnes sedan ett tjugotal år ett institut för jämförande rättsvetenskap — låt vara med blygsamma resurser — som nyligen erhållit egna lokaler i samma hus som östforskningsgruppen. Vid institutet meddelas regelbunden undervisning bl. a. för samtliga juris studerande som bedriver s. k. tillämpade studier. Institutet utger också en skriftserie, i vilken för närvarande utkommit ett drygt tiotal volymer. Vidare är till fakulteten knutet svenska institutet för internationell rätt (Harry Ax:son Johnson-institutet) med icke obetydliga samlingar av litteratur på folkrättens och den internationella privaträttens område. Förslag har väckts att vid fakulteten inrätta en "Master's Degree" för utländska studerande som bedriver studier i juridik och framlägger ett mindre specimen. Avsikten skulle vara, att en dylik särskild studiegång skulle ha framför allt komparativ inriktning.

Fakulteten vill slutligen erinra om att universitetskanslersämbetet flera gånger, senast i en femårsplan framlagd i samband med petita för 1969/71 föreslagit inrättande av en s. k. riksprofessur i komparativ rätt knuten till Uppsala (betänkandet, s. 26).

3. Väsentlig för det eventuella rättsjämförande institutet torde vara lokalfrågans lösning. De sakkunniga (betänkandet, s. 79) har förutsatt, att lokaler kostnadsfritt kommer att ställas till förfogande av det universitet till vilket institutet blir knutet.

Fakulteten får erinra om, att rektorsämbetet vid uppvaktning nyligen förklarat, att universitetet är berett att medverka till lokalfrågans lösning såväl genom att — om besked angående förläggningsorten lämnas i rimlig tid före upprättandet — ordna tillfälliga lokaler för den första tiden som genom att finna en slutgiltig inkvartering för institutet. Enligt vad fakulteten inhämtat skulle detta i fullt utbyggt skick kräva cirka 2 600 m²; till en början och under en tioårsperiod kunde en väsentligt mindre yta (1 500 m²) räcka.

Fakulteten får här erinra om rektorsämbetets uttalande, att lokaler

inom universitetets centralt belägen bestånd av äldre fastigheter kunde upplåtas i samband med vissa medicinska ämnesgruppers utflyttning till nya lokaler under åren 1974—1975. De lokaler som här skulle kunna ifrågakomma skulle vara antingen det s. k. Regnellianum, beläget vid Slottsgränd i det centrala Uppsala eller det komplex av byggnader i kvarteret Munken (mellan Trädgårdsgatan och Västra Ågatan) som för närvarande disponeras främst av anatomiska institutionen. Den förra lokalen torde omfatta omkring 1 000 m², de senare har väsentligt större ytor än som skulle erfordras för institutets behov. I båda fallen rör det sig om traditionsrika, centralt och vackert belägna byggnader som skulle ha stora förutsättningar att utgöra bas för en av nordiska vetenskapsmän uppskattad och eftersökt forskningsmiljö.

Skulle lokalbehov aktualiseras tidigare än som nu angivits, skulle i rymliga i ett modernt hus nära centrum belägna lokaler som för närvarande disponeras av universitetets datacentral utrymme kunna beredas på kort varsel.

4. Ledande företrädare för Uppsala stad har uttryckt stadens intresse för en förläggning av institutet till Uppsala. Skulle det för närvarande för universitetsmyndigheterna direkt tillgängliga lokalbeståndet av någon anledning icke ifrågakomma, har staden förklarat sig villig att medverka till lokalfrågans lösning genom att till universitetets förfogande för förläggning av institutet ställa vissa inom tre à fyra år disponibla lokaler. Särskilt har från stadens sida nämnts stadsbibliotekets nuvarande lokaler. Dessa, som från många synpunkter torde komma nära idealet för institutlokaler, är belägna i stadens centrum.

5. Som en icke oväsentlig fråga vill fakulteten beteckna möjligheten att finna bostäder åt utländska, i första hand nordiska gästforskare och till institutet knutna yngre forskare. Enligt utredningsmännen (betänkandet, s. 78) skulle institutet i utbyggt skick bereda plats åt 2 av den förra och 7 av den senare kategorien. Förutom det "International House" för utländska forskare som redan finnes inrättat av universitetet torde det i Uppsala föreligga goda förutsättningar att med universitetets medverkan lösa bostadsfrågorna på ett lämpligt sätt.

Under hänvisning till vad sålunda anförts för fakulteten dels livligt tillstyrka att ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap upprättas i enlighet med de sakkunnigas förslag, dels föreslå att institutet förläggas till Uppsala.

Uppsala den 28 april 1971

För Juridiska fakulteten samt dess utbildningsnämnd

Svante Bergström

Marrienne Hasselrot-Herbai

Lunds universitet, rektorsämbetet, har i skrivelse den 10 maj 1971 samt Lunds universitet, juridiska fakulteten, i skrivelse den 28 april 1971 förklarat sig instämma i yttranden av den 21 april 1971 samt 3 maj 1971 från universitetets utbildningsnämnd respektive universitetsbiblioteket (se nedan).

Lunds universitet, juridiska fakultetens utbildningsnämnd:

Allmänna synpunkter

Utbildningsnämnden ansluter sig till vad de sakkunniga anfört om behovet av en förstärkning av den jämförande rättsforskningen i Norden. Bedrivandet av sådan forskning möter för närvarande stora svårigheter, särskilt på grund av bristande resurser och organisation inom biblioteks- och dokumentationsväsendets områden. Det saknas också en stimulerande miljö för sådan forskning. Ett institut för jämförande rättsforskning borde här kunna spela en betydelsefull roll, under förutsättning att det erhåller tillräckliga resurser och organiseras på lämpligt sätt. Ett sådant institut bör, som de sakkunniga föreslår, upprättas på nordisk basis bl. a. emedan det torde vara det bästa sättet att tillföra institutet de personella och ekonomiska resurser som behövs. De positiva erfarenheterna särskilt av Nordisk Institut for Sjørett talar likaledes för att man nu bör gå vidare på denna väg.

Institutets uppgifter

Utbildningsnämnden kan i huvudsak ansluta sig till vad som anföres av de sakkunniga i denna del av betänkandet. Institutets primära uppgift bör sålunda vara att tjäna den rättsjämförande forskningen, dels genom att sådan forskning bedrivs inom själva institutet, dels genom att forskningen vid andra nordiska institutioner stimuleras och underlättas. Det är också angeläget att viss undervisning bedrivs i institutets regi, huvudsakligen i överensstämmelse med de riktlinjer som uppdragits av de sakkunniga. Någon bestämd undervisningsskyldighet bör dock ej åläggas institutets forskare.

Vad angår frågan om institutet härutöver bör bedriva responsumverksamhet, har det bland de sakkunniga riktats principiella invändningar mot sådana responsa, där uttalanden görs om utländsk rätts innebörd i konkreta fall. Det framgår ej varå dessa betänkligheter grundas. Det vore principiellt av stort värde om institutet åtminstone i viss utsträckning kunde dels biträda med rättskomparativa utredningar i anknytning till lagstiftnings- och konventionsarbetet, dels avge utlåtanden om innehållet i främmande rätt åt domstolar, andra myndigheter och enskilda beställare. Härigenom skulle dessa utredningar, som nu ej sällan tycks göras på ett ganska ytligt sätt, kunna vinna i fråga om vetenskaplig

kvalitet, samtidigt som institutets medarbetare skulle få en även ur forskningssynpunkt värdefull kontakt och förtrogenhet med det praktiska rättslivets problem. Det hade varit önskvärt att de sakkunniga något mera ingående redovisat och utvärderat de omfattande erfarenheter av responsumverksamhet som finns vid Max-Planck-instituten och andra rättsvetenskapliga institutioner i Västtyskland.

Praktiskt sett kan en responsumverksamhet av nämnvärd omfattning dock knappast komma till stånd med den dimensionering av institutets vetenskapliga personal som föreslagits av de sakkunniga och som vid en jämförelse med t. ex. de tyska Max-Planck-instituten ter sig tämligen blygsam. Någon skyldighet kan därför ej åläggas institutet att tillhandagå utomstående med utredningar. Det synes likväl naturligt och önskvärt att institutet på frivillig basis deltar i sådan verksamhet, i den mån dess resurser så medger, samt att möjligheten av en framtida utbyggnad härav beaktas.

En helt avgörande förutsättning för att institutet skall kunna fullgöra sina vetenskapliga och andra uppgifter är att institutet förfogar över en förstklassig biblioteksmässig utrustning. Det är främst på detta område som resurserna för närvarande är underutvecklade och som institutet skulle kunna bli till verklig nytta för den nordiska rättsjämförande forskningen. Utbildningsnämnden vill därför starkt understryka vikten av att bibliotek och dokumentation utbygges i enlighet med vad de sakkunniga föreslagit. Då institutet skall betjäna forskningen även vid andra institutioner i Norden, är det väsentligt att utlåning av litteratur och dokument kan äga rum till dessa institutioner. Såsom de sakkunniga framhåller, bör detta i största möjliga utsträckning ske genom användning av fotokopior o. d.

I detta sammanhang diskuterar de sakkunniga vissa frågor om institutets ämnesmässiga inriktning och sakliga begränsning. De sakkunniga synes härvid utgå från den åtminstone tidigare vanliga uppfattningen att allmän jämförande rättsvetenskap främst är den angelägenhet för civilister. Offentligrättsliga ämnen, inklusive straff- och finansrätt, lämnas i huvudsak utanför institutets verksamhetsområde. Principiellt synes en dylik avgränsning diskutabel; utomlands äger t. ex. en livlig komparativ forskning rum på straffrättens område. Praktiskt sett synes dessa avgränsningsfrågor främst böra bedömas med hänsyn till redan existerande eller planerade specialinstitut för särskilda ämnen i Norden (av typ sjörettsinstitutet i Oslo). Otvivelaktigt kan dessa frågor ge upphov till besvärliga problem. Avgränsningsfrågorna bör bli föremål för ytterligare överväganden.

Institutets organisation

Utbildningsnämnden kan även i denna del huvudsakligen ansluta sig till de sakkunnigas förslag. Det är av betydelse att institutet blir fullt
18—710120. Nordiska rådet. Supplementband

självständigt i förhållande till den lokala juridiska fakulteten på förlägningsorten och att samtliga juridiska fakulteter i Norden aktivt får delta i institutets uppbyggnad och skötsel. Detta kan bäst ske genom att samtliga dessa fakulteter stadgemässigt tillförsäkras representation i institutets styrelse. 5 § i stadgeutkastet (bil. 3 till betänkandet) bör därför ändras i enlighet härmed.

Lokalisering av institutet

De sakkunniga har föreslagit att institutet förläggs antingen till Stockholm eller till Uppsala men ej tagit ställning till valet mellan dessa båda orter. Då institutet är avsett att betjäna hela Norden, är denna fråga av väsentlig betydelse för institutets förmåga att fylla sina uppgifter. På grund av Nordens geografi är det knappast möjligt att finna någon förlägningsort som är helt lämplig ur alla intressenters synpunkt. För Lunds del skulle uppenbarligen en lokalisering till Sydsverige eller till Köpenhamn vara att föredra framför både Stockholm och Uppsala. Geografiskt och tidsmässigt ligger bl. a. de stora och välutrustade instituten i Hamburg närmare än Uppsala. Av de av de sakkunniga föreslagna alternativen ter sig dock Stockholm som det minst olägliga. I valet mellan Stockholm och Uppsala får utbildningsnämnden därför förorda att institutet förläggs till Stockholm.

Lund den 21 april 1971

Fritjof Lejman

Tora Wigstrand

Lunds universitetsbibliotek:

6.4. I utredningen framhålles som en viktig uppgift för institutet att främja rättskomparativ forskning vid de enskilda juridiska fakulteterna. Det konstateras, att detta bör åstadkommas genom att institutet får en för kvalificerad forskning på området erforderlig biblioteksmässig utrustning, som det av ekonomiska skäl inte är möjligt att anskaffa till varje lokalt bibliotek, men att institutets bibliotek inte kan ersätta de lokala biblioteken, vilka i princip bör tillfredsställa såväl ett primärt vetenskapligt behov som den grundläggande undervisningen. Det är angeläget att understryka, att institutets bibliotek kommer att fylla en viktig funktion som centralbibliotek för rättskomparativ forskning men att dess litteraturreсурser självfallet måste stå till förfoganden för det inom institutet bedrivna forskningsarbetet. Den stimulerande effekt institutets verksamhet kan förväntas få inom samtliga juridiska fakulteter gör, att det inte blott är nödvändigt att såväl huvudbiblioteken som institu-

tionsbiblioteken på övriga orter får bibehålla resurser att anskaffa litteratur på området utan ökade sådana, så att åtminstone den centrala litteraturen kan finnas direkt tillgänglig. Ett allt för starkt beroende av möjligheten till interurbanlån från institutet skulle få en hämmande inverkan på forskningsarbetet på ömse håll och dessutom inte vara gynnsamt ur ekonomisk synpunkt med hänsyn till de avsevärda kostnader, som är förenade med utlåning av mera frekvent litteratur.

Utredningens synpunkter på omfattningen och sammansättningen av institutets bibliotek förefaller med hänsyn till den avsedda funktionen vara väl underbyggda.

6.4.1—2. De begränsningar i geografiskt-språkligt och sakligt hänseende som utredningen räknar med synes väl motiverade, beräkningarna av bibliotekets blivande omfång och den successiva tillväxten rimliga. I fråga om FN-materialet kan ifrågasättas, om man bör räkna med att ytterligare ett depositionsbibliotek för FN skall inrättas i landet utöver de redan existerande.

6.4.3. Utredningen förutsätter att institutsbibliotekets uppbyggnad skall ske under hänsynstagande till beståndet hos universitetsbiblioteket på orten och att en samordning skall etableras i fråga om katalogsystem m. m. Vidare räknar utredningen med att institutets bokbestånd till vissa delar kan byggas upp med hjälp av depositioner från universitetsbiblioteket. Om en verklig samordning enligt dessa intentioner skall åvägbringas är en direkt organisatorisk anknötning av institutsbiblioteket till universitetsbiblioteket, i likhet med den som etablerats mellan Nordiska afrikainstitutets bibliotek och universitetsbiblioteket i Uppsala, otvivelaktigt ägnad att skapa de bästa förutsättningarna. De under 6.4.4. här anförda synpunkterna på utnyttjandet av ADB i institutsbibliotek talar också för en sådan anordning.

6.4.4. Vid organiseringen av institutets bibliotek med tanke på utnyttjande av automatisk databehandling bör förutsättningarna för en samordning med det ADB-program "Libris", som föreligger utarbetat i princip och inom vilket försöksverksamhet beräknas igångsättas innevarande år. Den dokumentationsverksamhet i form av registrering av utländska juridiska tidskrifter, som f. n. bedrivs vid Stockholms universitet med bidrag från Sinfdok och som föreslås bli övertagen av institutet, kan också infogas i detta ADB-program.

7.2.4.1. Beträffande chefstjänsten vid biblioteket må framhållas, att innehavaren av den i enlighet med utredningens uppfattning helst bör vara jurist men att en fullständig biblioteksutbildning måste sättas som ett absolut krav, medan praktisk erfarenhet av biblioteksarbete icke kan sägas garantera erforderlig kompetens att inneha ledningen för ett bibliotek av den avsedda omfattningen. Den för bibliotekarien föreslagna lönegraden A 24 synes var för låg med hänsyn till att vederbörande i chefens frånvaro måste vara den som har ansvaret för verksamheten

och till att med denna lönesättning befattningen uppenbarligen riskerar att bli en tillfällig genomgångstjänst.

Bil. 3, 18 §. Tillsättningen av bibliotekschefstjänsten bör ske efter utlåtande av tillkallade sakkunniga eller yttrande av chefen för universitetsbiblioteket på orten.

Lund den 3 maj 1971

Krister Gierow
Överbibliotekarie

Stockholms universitet, rektorsämbetet:

Rektorsämbetet vid Stockholms universitet får härmed ingiva yttrande i ovanstående ärende av juridiska fakulteten och dess utbildningsnämnd (*se nedan*), till vilket yttrande rektorsämbetet ansluter sig.

Beträffande för institutet erforderliga utrymmen vill rektorsämbetet påpeka att frågan behandlats i en promemoria 1 februari 1971 av planeringsgruppen för Frescatiområdet, vilken Lup-kommittén för Stockholm 4 mars 1971 beslutat med tillstyrkan överlämna till byggnadsstyrelsen för vidare åtgärd. I promemorian sägs (s. 5 f):

Planeringsgruppen finner det från utbyggnadssynpunkt lämpligt att institutet knyts till Stockholms universitet. De sakkunniga synes själva utgå ifrån att institutet utbygges successivt. Under denna förutsättning finner gruppen det möjligt att förlägga en del av institutets lokaler till nybyggnaderna å södra institutionsområdet (bl. a. vissa skrivrum för personal m. m.), medan institutets biblioteksdel bör placeras inom biblioteksbyggnaden. Gruppen har emellertid i avvaktan på beslut om institutets lokalisering ej beräknat någon yta för institutet inom biblioteksbyggnaden. Så snart statsmakternas beslut föreligger bör lokalprogram upprättas och — om institutet förläggs till Stockholm — den för institutet erforderliga lokalytan tilläggas biblioteksprogrammet.

Stockholm den 30 april 1971

Dag Norberg

A. Ch. Francke

Stockholms universitet, juridiska fakulteten och dess utbildningsnämnd:

Behovet av institutet

Det nu framlagda förslaget om inrättandet av ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap är ägnat att tillgodose ett sedan länge känt behov som under de senaste åren blivit alltmer påtagligt. Fakulteten

har som ett led i sin satsning på forskning och undervisning i komparativ rätt aktivt verkat för institutets upprättande och hälsar med stor tillfredsställelse att ett genomarbetat förslag härom nu kunnat läggas fram efter ett omfattande utredningsarbete på internordisk basis.

Studiet av komparativ rätt har under de senaste decennierna kommit att få allt större omfattning och praktisk betydelse, något som ytterst hänger samman med de omfattande ekonomiska, sociala och kulturella förbindelserna mellan staterna i vår tid och det alltmer utbyggda internationella samarbetet med det därtill knutna nätverket av internationella konventioner. Som framgår av utredningen har stora institut för komparativ rätt inrättats på olika håll utom Norden. I denna utveckling har de nordiska länderna hittills sackat efter, och deras tillgång på dokumentation om utländsk och internationell rätt framstår, bortsett från vissa specialområden, som klart otillfredsställande. De nu tillgängliga resurserna är dessutom starkt splittrade.

Fakulteten vill i detta sammanhang stryka under att behovet av dokumentation om utländsk och internationell rätt inte bara gör sig gällande i forskningsverksamhet utan i minst lika hög grad knyter sig till praktiskt juridiskt arbete. Som exempel kan nämnas den offentliga utredningsverksamheten, myndigheter med omfattande utländska förbindelser, de större export- och importföretagen, näringslivets huvudorganisationer samt advokater.

Kostnaderna för uppbyggnaden av en tillfredsställande dokumentation är emellertid så stora att det knappast synes rimligt — och inte heller behövligt — att de olika nordiska länderna söker bära dessa var för sig. Man står här inför ett område där en intim nordisk samverkan ter sig fördelaktig redan av rent praktiska skäl. Det omfattande nordiska lagstiftningssamarbetet och de också i övrigt nära kontakterna mellan nordiska jurister bidrar givetvis till att underlätta en internordisk lösning.

Institutets utformning och arbetsuppgifter

Fakulteten kan i huvudsak ansluta sig till vad utredningen anfört om institutets utformning och arbetsuppgifter. Institutets huvuduppgift bör, som de sakkunniga framhållit, vara att tjäna som ett gemensamt nordiskt dokumentationscentrum på den komparativa rättens område. Som de sakkunniga framhållit är det emellertid viktigt att institutet inte bara blir en dokumentationscentral utan också ges resurser att fungera som en forskningsinstitution. Fakulteten kan inte i allo biträda de sakkunnigas förslag till tematisk avgränsning av institutets bibliotek. Utredningen anför (s. 43), att en naturlig negativ avgränsning är att utesluta områden, som redan är representerade i nordiska specialbibliotek eller som i övrigt är föremål för nordiskt samarbete, och ger exempel

på sådana områden. Flertalet av dessa begränsningar finner fakulteten välmotiverade. Utredningen vill emellertid med denna motivering utsluta även verk avseende straffrätt och straffprocessrätt. Det nordiska samarbete, som utredningen i detta sammanhang avser, äger rum inom och under ledning av det nordiska kriminologiska samarbetsområdet. Det avser emellertid endast i mycket ringa utsträckning straffrättsliga och straffprocessuella problem och rådet bedriver ingen som helst biblioteks- eller dokumentationsverksamhet. Med den föreslagna avgränsningen av bibliotekets verksamhet skulle alltså straffrätt och straffprocessrätt helt ställas utanför det nordiska samarbete i fråga om dokumentation, som föreslås för andra ämnen. Detta framstår såsom desto mera beklagligt som det av utredningen påpekade behovet att uppmärksamma internationella integrationssträvanden och regionala samarbetsaktiviteter är mycket stort i fråga om straffrätt och straffprocess. På dessa rättsområden pågår nämligen en omfattande verksamhet i dessa hänseenden, bl. a. i Europarådets och FN:s regi. Härtill kommer, att källskrifter och tidskrifter till stor del är gemensamma för straffrätt och straffprocessrätt och de juridiska discipliner, som avses med utredningens förslag, och att arbeten som rör civilprocessrätt ofta även berör straffprocessuella frågor (t. ex. domstolsorganisationer och allmänna principer för förfarandet). En utvidgning av bibliotekets program till att avse straffrätt och straffprocessrätt skulle därför inte bli alltför omfattande, men den skulle betyda mycket för forskningen i dessa ämnen och för möjligheterna att ge bibliotekets avnämare allsidig information. Fakulteten förordar därför att biblioteket bör omfatta även verk avseende straffrätt och straffprocessrätt med — liksom i fråga om offentlig rätt — begränsning till rent juridiska framställningar (och således utslutning av arbeten av kriminologisk karaktär).

I likhet med de sakkunniga finner fakulteten det mindre lämpligt att ålägga institutet att tillhandagå beställare med utredningar om utländsk rätts innebörd i konkreta fall.

Fakulteten vill dock understryka vikten av att institutets bibliotek och dokumentationsverksamhet i övrigt hålls väl tillgänglig också för beställare från andra orter. Uppgiften att tillhandahålla konkret och aktuell dokumentation till ledning för det praktiska rättslivet får inte efter sättas.

De sakkunnigas förslag till kostnadsberäkning och personalstat är måhända större dimensionerat än som motsvarar det omedelbara behovet. Enligt fakultetens mening har en långsammare uppbyggnad av institutet och en mer flexibel personalorganisation än de sakkunniga föreslagit skäl för sig. Skulle av finansiella orsaker en prutning av kostnaderna för institutet anses nödvändig bör själva dokumentationsverksamheten i första hand prioriteras och den fasta personalens storlek ned-

bringas. En nära till hands liggande möjlighet är härvid att låta institutet arbeta med en liten kader av fast personal, väsentligen knuten till biblioteks- och dokumentationsverksamheten, och i övrigt låta till institutet knyta forskare och assistenter som är sysselsatta med särskilda projekt inom den komparativa rättens område. Dessa personers verksamhet torde till väsentlig del kunna finansieras med medel ur andra källor, i Sverige t. ex. riksbanksfonden och statens råd för samhällsforskning.

Som de sakkunniga funnit måste det krävas att institutets föreståndare är professorskompetent. Det synes lämpligt att låta föreståndaren samtidigt vara professor i jämförande rättsvetenskap med begränsad undervisningsskyldighet. Fakulteten har alltsedan början av 1960-talet föreslagit inrättandet av en sådan professur och har i sina senaste petitioner givit denna tjänst högsta prioritet. Befattningen som föreståndare för institutet och därmed som professor vid fakulteten bör givetvis på lika villkor stå öppen för rättsvetenskapsmän från alla de nordiska länderna.

Institutets lokalisering

Vad gäller institutets lokalisering har de sakkunniga med rätta understrukit vikten av att förläggningen sker i nära anslutning till en i gång varande större juridisk fakultet. Fakulteten hälsar med tillfredsställelse att det synes råda nordisk enighet om att institutet bör lokaliseras till Mellansverige. I valet mellan de två juridiska fakulteterna i Stockholm och Uppsala har dock de sakkunniga inte ansett sig kunna förorda någondera av dessa framför den andra "främst med hänsyn till den oklarhet som för närvarande vidlåder lokalfrågan" (betänkandet s. 57).

Fakulteten anser — nu som tidigare — att helt övervägande skäl talar för att institutet förläggs till Stockholm. Fakulteten vill härvid särskilt understryka att lokalfrågan genom beslut fattade under senaste tid kommit i ett annat och långt bättre läge för Stockholms del. Redan under sommaren 1971 flyttar fakulteten till väsentligt större och mer tidsenliga lokaler i Frescati, dit kommunikationerna kommer att bli utmärkta, sedan tunnelbanestationen på området öppnats för trafik. I omedelbart närhet av det hus i vilket fakultetens lokaler är belägna kommer Stockholms universitets nya huvudbibliotek att uppföras. Detta skall också inrymma universitetets välförsedda juridiska bibliotek och huvuddelen av den juridiska litteratur som hittills lånats ut genom Kungl. biblioteket.

De sakkunniga har beräknat att för institutet skulle erfordras cirka 340 m² tjänsterumsyta och cirka 2 300 m² yta för bibliotek, konferensrum, föreläsningssal och andra gemensamma utrymmen. Fakulteten har inhämtat att det inte torde bereda svårigheter att vid en successiv utbyggnad placera institutets tjänsterum i samma hus som fakultetens egna

lokaler. Institutet kan här beredas ljusa och tidsenliga lokaler med omedelbar tillgång till fakultetens presensbibliotek. Institutets bibliotek torde kunna inrymmas i universitetets intilliggande huvudbibliotek och där beredas en särskild facksal jämte erforderliga utrymmen för tidskriftsrum, katalogrum och särskilda forskarceller. Möjligheten att ta hänsyn till institutets särskilda önskemål om utrymmen och planering underlättas av att huvudbiblioteket för närvarande befinner sig på planeringsstadiet. Fakulteten vill särskilt framhålla att den angivna lösningen på institutets lokalfråga innefattar stora kostnadsbesparingar genom att institutet inte — såsom de sakkunniga räknat med — skulle behöva särskilda utrymmen för konferensrum, föreläsningrum, rekreationsrum, cirkulationsutrymme m. m. Den för bibliotek m. m. beräknade ytan av 2 300 m² skulle härigenom i varje fall kunna bringas ned till cirka 1 350 m². Ytterligare samordningsvinster torde stå att vinna, särskilt genom anknypningen till universitetets eget juridiska bibliotek.

De skäl som i övrigt talar för att institutet förläggs till Stockholm har utvecklat i fakultetens tidigare, i betänkandet på s. 65 f och 80 ff återgivna skrivelser. Som där anförts har fakulteten sedan länge inriktat en betydande del av sin verksamhet på komparativt studium. Vid fakulteten utges sålunda sedan 1957 den rättsvetenskapliga årsskriften *Scandinavian Studies in Law*, som på nordisk basis söker sprida internationell kännedom om nordisk rättsvetenskap och nordiskt rättsliv. Vid fakulteten bedrivs vidare en särskild ettårig undervisning i främst internationell och komparativ rätt för studenter med utländsk juridisk examen. Dessa kan enligt särskilt utfärdade bestämmelser erhålla *Diploma in Graduate Legal Studies*. En av fakultetens professorer tjänstgör som *Dean of Foreign Students*. Ett betydande antal av fakultetens professorer, docenter och övriga forskare har givit sin forskning en komparativ inriktning. Sedan flera år arbetar ett särskilt *English Speaking Seminar* vid fakulteten som samlingspunkt för de utländska studenterna och för svenska studenter och forskare med internationell inriktning. Fakulteten har på senare år regelbundet anordnat undervisning för svenska juris studerande i angloamerikansk rätt och juridisk terminologi och vid vissa tillfällen även i juridisk franska.

Vid en förläggning till Stockholm kan institutet samordnas inte endast med universitetets juridiska bibliotek utan också med de institut med specialbibliotek som redan finns knutna till fakulteten. Dessa är i första hand institutet för immaterialrätt och Axel Ax:son Johnsons stiftelse för sjö rätt och annan transporträtt. I detta sammanhang bör också nämnas att det i Stockholm finns även andra juridiska specialbibliotek, bland dem det till Exportföreningen knutna institutet för utländsk rätt, som är specialiserat på utländsk skatterätt och bolagsrätt m. m. Med den tematiska avgränsning som angivits för det föreslagna

institutet kommer de nu nämnda specialbiblioteken att spela rollen av viktiga komplement.

Det är sålunda främst fyra skäl som enligt fakultetens mening talar för att det föreslagna institutet förläggs till Stockholm, nämligen

1) att institutet där kan beredas tillräckliga och tidsenliga lokaler, som samtidigt innefattar betydande kostnadsbesparingar jämfört med de sakkunnigas förslag,

2) att institutet blir anknutet till en juridisk fakultet som, inom ramen för tillgängliga resurser, redan ägnar särskild uppmärksamhet åt forskning och undervisning i komparativ rätt,

3) att institutets verksamhet och ackvisition kan samordnas med universitetets juridiska bibliotek och med befintliga specialbibliotek, något som verkar kostnadsbesparande och medför ett bättre resursutnyttjande,

4) att en förläggning till Stockholm är ägnad att göra den vid institutet samlade dokumentationen lätt tillgänglig för myndigheter, organisationer och företag.

Sammanfattningsvis tillstyrker fakulteten att det föreslagna institutet inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag. Fakulteten hemställer att institutet placeras i Stockholm i anslutning till fakulteten och dess lokaler i Frescati. Institutets föreståndare bör samtidigt vara professor i jämförande rättsvetenskap vid fakulteten.

Ärendet har behandlats av utbildningsnämnden vid sammanträde 5 april 1971, varvid juris kandidaten Suzanne Wennberg utsågs att ingå i den av fakulteten 15 mars 1971 tillsatta kommittén för beredning av ärendet.

Stockholm den 19 april 1971

Ole Westerberg

Kjell Swanström

Statens råd för samhällsforskning:

Förslaget om inrättande av ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap är ägnat att tillgodose ett länge känt behov, som under de senaste åren blivit alltmera påtagligt.

Studiet av komparativ rätt har under de senaste decennierna kommit att få en allt större omfattning och praktisk betydelse. Ytterst sammanhänger detta med de omfattande och ingående ekonomiska, sociala och kulturella förbindelserna mellan staterna i vår tid och med det alltmera utbyggda internationella samarbetet på olika områden och det därtill

knutna nätverket av internationella konventioner. Såsom framgår av utredningen har stora institut för komparativ rätt inrättats på olika håll utom Norden. De nordiska länderna har sackat efter i denna utveckling och deras tillgång till dokumentation rörande utländsk och internationell rätt framstår — bortsett från vissa specialområden — som klart otillfredsställande. Dessutom är tillgängliga resurser starkt splittrade.

Behovet av dokumentation om utländsk och internationell rätt gör sig gällande såväl i forskningsverksamhet som i praktiskt juridiskt arbete, t. ex. i den offentliga utredningsverksamheten samt det arbete, som bedrivs av myndigheter med utländska förbindelser, advokater, näringslivets huvudorganisationer samt export- och importföretag.

Kostnaderna för uppbyggnaden av en tillfredsställande dokumentationscentral är emellertid så stora, att det knappast är rimligt att de olika nordiska länderna söker bära dessa var för sig. Detta synes heller inte vara behövt. Man står här inför ett område, där en nordisk samverkan i enlighet med förslaget med fördel kan organiseras. Det nära samarbetet mellan nordiska lagstiftningsorgan och andra myndigheter och de även i övrigt livliga kontakterna mellan nordiska jurister bidrar givetvis till att underlätta en gemensam nordisk lösning av de komparativrättsliga dokumentationsproblemen.

Forskningsrådet kan i huvudsak ansluta sig till vad utredningen anfört om det föreslagna institutets utformning och arbetsuppgifter. Institutets huvuduppgift bör, som de sakkunniga framhållit, vara att tjäna som ett gemensamt nordiskt dokumentationscentrum på den komparativa rättens område. Det är emellertid viktigt att — såsom det understrykes i betänkandet — institutet blir mer än en dokumentationscentral, att det också ges resurser att fungera som en forskningsinstitution.

Forskningsrådet kan inte i allo biträda de sakkunnigas förslag till tematisk avgränsning av institutets bibliotek. Utredningen anför (s. 43) att en naturlig negativ avgränsning är att utesluta områden, som redan är representerade i nordiska specialbibliotek eller som i övrigt är föremål för nordiskt samarbete, och ger exempel på sådana områden. Flerparten av dessa begränsningar finner forskningsrådet välmotiverade. Utredningen vill emellertid med denna motivering utesluta även verk avseende straffrätt och straffprocessrätt. Det nordiska samarbete, som utredningen i detta sammanhang avser, äger rum inom och under ledning av det nordiska samarbetsrådet för kriminologi. Det avser emellertid endast i mycket ringa utsträckning straffrättsliga och straffprocessuella problem och sagda råd bedriver ingen som helst biblioteks- eller dokumentationsverksamhet. Med den föreslagna avgränsningen av bibliotekets verksamhet skulle alltså straffrätten och straffprocessrätt helt ställas utanför det nordiskasamarbete i fråga om dokumentation, som föreslås för andra ämnen. Detta framstår såsom desto mera beklagligt som

det av utredningen påpekade behovet att uppmärksamma internationella integrationssträvanden och regionala samarbetsaktiviteter är mycket stort i fråga om straffrätt och straffprocess. På dessa rättsområden pågår nämligen en omfattande verksamhet i dessa hänseenden bl. a. i Europarådets och FN:s regi. Härtill kommer, att källskrifter och tidskrifter till stor del är gemensamma för straffrätt och straffprocessrätt och de juridiska discipliner, som avses med utredningens förslag, och att arbeten som rör civilprocessrätt ofta även berör straffprocessuella frågor (t. ex. domstolsorganisationer och allmänna principer för förfarandet). En utvidgning av bibliotekets program till att avse straffrätt och straffprocessrätt skulle därför inte bli alltför omfattande, men den skulle betyda mycket för forskningen i dessa ämnen och för möjligheterna att ge bibliotekets avnämare allsidig information. Forskningsrådet förordar därför att biblioteket bör omfatta även verk avseende straffrätt och straffprocessrätt med — liksom i fråga om offentlig rätt — begränsning till rent juridiska framställningar (och således uteslutning av arbeten av kriminologisk karaktär).

I likhet med de sakkunniga finner forskningsrådet det mindre lämpligt att ålägga institutet att tillhandagå beställare med utredningar om utländsk rätts innebörd i konkreta fall.

De sakkunnigas förslag till kostnadsberäkning och personalstab har måhända större dimension än som motsvarar det omedelbara behovet. Enligt forskningsrådets mening kan goda skäl anföras för en långsammare uppbyggnad av institutet och en mera flexibel personalorganisation än vad de sakkunniga föreslagit. Om av finansiella skäl en reducering av kostnaderna för institutet i förhållande till de sakkunnigas förslag finnes nödvändig, bör själva dokumentationsverksamheten prioriteras och den fasta personalens storlek nedbringas. En nära till hands liggande möjlighet är härvid att låta institutet arbeta med en liten stab av fast personal, väsentligen knuten till biblioteks- och dokumentationsverksamheten, och i övrigt låta till institutet knyta forskare och assistenter som är sysselsatta med särskilda projekt inom den komparativa rättens område. Dessa personers verksamhet torde till väsentlig del kunna finansieras med medel ur andra källor — i Sverige t. ex. forskningsrådet och riksbankens jubileumsfond.

Som de sakkunniga funnit, måste det krävas att institutets föreståndare är professorskompetent. Det synes lämpligt att låta föreståndaren samtidigt vara professor i jämförande rättsvetenskap med begränsad undervisningsskyldighet. Denna befattning bör givetvis på lika villkor stå öppen för rättsvetenskapsmän från samtliga nordiska länder.

Vad gäller institutets lokalisering, instämmer forskningsrådet i de sakkunnigas uppfattning, att det bör förläggas till Stockholm eller Uppsala. På båda orterna finnes möjlighet att inrätta institutet i anknytning till

juridiska fakulteter med utsträckta internationella förbindelser. Forskningsrådet avstår från att ta ställning i valet mellan dessa båda orter.

Stockholm den 27 augusti 1971

För statens råd för samhällsforskning

Torgny Segerstedt

Åke Bruhn-Möller

Sveriges advokatsamfund:

Styrelsen vill hänvisa till sitt tidigare den 13 november 1964 avgivna yttrande (s. 70 i betänkandet) och tillstyrker att ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap upprättas.

Dock anser sig styrelsen böra framställa vissa erinringar mot den utformning av institutet som föreslagits i betänkandet.

Det framgår av betänkandet att institutet inte skall avge utlåtanden om innehållet i främmande rätt. Styrelsen anser dock att vid en framtida utbyggnad av institutet det skulle bli möjligt för institutet att avge sådana utlåtanden.

Beträffande institutets bibliotek skall enligt betänkandet advokater eller andra jurister som inte är i offentlig tjänst inte ha rätt att låna böcker från institutets bibliotek. Beträffande utlåning av böcker heter det i betänkandet:

Utlåning bör emellertid hållas inom snäva gränser och bör i princip förbehållas rekvisitioner från universitet, domstolar och centrala förvaltningsmyndigheter. I görligaste mån bör fotokopiering härvid komma till användning.

Styrelsen förutsätter dock att advokater och jurister i enskild tjänst skall få rätt att besöka institutets bibliotek och att hemlån skall kunna medges, när särskilda skäl föreligger.

Det anges i betänkandet att en viktig pedagogisk uppgift för institutet blir att meddela efterutbildning åt domare, advokater och tjänstemän i den centrala statsförvaltningen och näringslivet. Härigenom skall enligt betänkandet främjas den för forskningen önskvärda kontakten med det praktiska livets problem och behov. En sådan efterutbildningsverksamhet är emellertid enligt styrelsens mening inte tillräcklig för att skapa erforderlig kontakt mellan rättsvetenskapsmän och det praktiska livets jurister.

Styrelsen anser att institutet i alltför hög grad utformas som en sluten organisation avseende forskning och undervisning. Daglig ömsesidigt fruktbar kontakt bör äga rum mellan forskare, domare, advokater och andra jurister i praktisk verksamhet. Såsom ett belysande exempel

på ett sådant institut vill styrelsen hänvisa till Nordisk Institutt for Sjørett i Oslo. Vid detta institut pågår en kontinuerlig seminarieverksamhet med deltagande av institutets forskare samt domare, advokater och jurister i enskild tjänst. Institutets bibliotek står öppet för besök av advokater och andra jurister.

Styrelsen anser därför att det tilltänkta nordiska institutet för jämförande rättsvetenskap bör organiseras så att det i praktiken får samma öppna karaktär som Nordisk Institutt for Sjørett nu har.

Stockholm den 27 augusti 1971

För Sveriges advokatsamfundets styrelse

Bure Malmström

L. Reuterwall

Sveriges allmänna exportförening:

Den snabbt växande internationella samverkan och den allt kraftigare internationaliseringen av samhällslivet har för det svenska näringslivet skapat behov av personer med kunskaper i främmande rättssystem. Ur det praktiska rättslivets synpunkt föreligger även behov av en utförlig dokumentation rörande utländsk rätt. Näringslivet hälsar därför med tillfredsställelse varje ansträngning, som leder till ökad utbildning och dokumentation på de utländska rättsområdena.

I betänkandet förordas att det föreslagna institutets viktigaste verksamhetsformer skulle vara att stimulera och samordna den rättsjämförande verksamheten i Norden, att främja vetenskaplig forskning och meddela undervisning samt att utöva viss publikationsverksamhet. För att institutet skall kunna fylla dessa funktioner framhålls nödvändigheten av att institutet förfogar över ett väl utbyggt bibliotek och dokumentationscentrum. Från biblioteket bör enligt betänkandet emellertid uteslutas områden, som redan är representerade i specialbibliotek och områden som kan förväntas bli bäst betjänade av specialbibliotek såsom skatterätt.

Exportföreningen har genom sitt dotterbolag Institutet för utländsk rätt AB byggt upp och underhåller ett dylikt bibliotek omfattande framför allt skatte-, bolags- och etableringsrätt. Biblioteket innehåller drygt 15 000 verk, utgörande författningstexter, rättsfallssamlingar, kommentarer, handböcker etc. och hålls à jour med rättsutvecklingen dels genom omfattande förvärv av ny litteratur och dels genom prenumeration på cirka 250 lösbladsverk och omkring 200 facktidskrifter. Den vid Institutet för utländsk rätt tjänstgörande personalen bedriver konsulterande verksamhet för den svenska exportnäringen och lämnar

i periodiska cirkulärskrivelser av skilda slag allmän information om nyheter och aktuella spörsmål på institutets verksamhetsfält jämte förteckningar över nyförvärv till biblioteket. Någon egentlig forskningsverksamhet bedrivs som regel inte av detta institut men i utredningar av skilda slag lämnas uppgift om utländsk rätts innebörd i konkreta fall.

Det kan i detta sammanhang nämnas att inom Finlands utrikeshandelsförbund inrättades för ett par år sedan med det svenska institutet för utländsk rätt som förebild en organisation med — om än till en början i mindre skala — motsvarande arbetsuppgifter, nämligen byrån för utländsk rätt. Även inom Norges eksportråd har man nyligen börjat att bygga upp ett liknande organ.

Dessa mera praktiskt inriktade specialbibliotek skulle säkerligen väl kunna komplettera ett nordiskt vetenskapligt institut och ha ett fruktbart samarbete med detta.

Stockholm den 26 augusti 1971

Sveriges allmänna exportförening

Göran Engblom

Börje Villard

Sveriges industriförbund har i skrivelse den 27 augusti 1971 förklarat sig instämma i Sveriges allmänna exportförenings yttrande av den 26 augusti 1971 (se ovan).

Jurist- och samhällsvetareförbundet:

Den komparativa rätten har på senare år fått allt större betydelse, såväl inom rättsvetenskapen som i det praktiska rättslivet. Det är emellertid i Norden, på det hela taget, dåligt sörjt för den jämförande rättsvetenskapen och dokumentationen av utländsk och internationell rätt måste betecknas som otillfredsställande.

Det väl genomarbetade förslag till inrättande av ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap, som nu framlagts innebär därför, att en länge känd och med åren alltmer påtaglig brist kan repareras. Då kostnaderna för uppbyggnad och vidmakthållande av en dokumentation på en internationellt sett hög nivå uppenbarligen är betydande förefaller det rimligt och lämpligt att de nordiska länderna samverkar för att i Norden få åtminstone ett institut för jämförande rättsvetenskap av hög klass.

Institutet skall enligt utredningsförslaget ha en dubbel funktion, dels att i Norden öka kännedomen om främmande rättssystem och dels att

utom Norden sprida kunskap om den nordiska rättsutvecklingen. Det bör härvidlag understrykas att den första funktionen måste uppfattas som den viktigaste, på vilken verksamhetens tyngdpunkt bör läggas.

De sakkunniga urskiljer ett flertal uppgifter av varierande omfattning.

Grundläggande är här givetvis uppbyggnaden av en omfattande och adekvat dokumentation. Vissa sakliga begränsningar av bibliotekets omfattning har härvidlag föreslagits beträffande rättsområden som på annat sätt är föremål för nordiskt samarbete. Detta förefaller i princip riktigt, men vad gäller straffrätten måste ändå ifrågasättas om den icke borde ingå i institutets bibliotek, då det annars förefaller finnas risk för att detta rättsområde kan få en sämre dokumentation än andra likvärdiga områden. Även skatterätten föreslås utesluten från institutets bibliotek. Detta borde emellertid inte genomföras annat än om det står helt klart, att ett nordiskt skattevetenskapligt forskningsråd med erforderliga dokumentationsmöjligheter kommer att inrättas.

I detta sammanhang bör även framhållas, att det är viktigt att bibliotekets kontaktmöjligheter blir väl utbyggda så att en effektiv serviceverksamhet till andra orter säkerställs. Detta torde vara av vikt inte endast för forskningen utan även för det praktiska rättslivet.

Institutet skall enligt de sakkunniga utformas på ett sådant sätt att forskning skall kunna bedrivas inom själva institutet. Minst lika viktigt som att bereda plats för fast anställda forskare torde härvidlag vara, att institutet disponerar ett antal stipendier av varierande längd för att därigenom ge unga forskare möjlighet till givande jämförande rättsvetenskapliga studier. Det förslag till arvodesystem som återfinns i utredningens punkt 7.2.3. förefaller väl motiverat och borde öka möjligheterna till nyrekrytering av goda forskare och bör därför genomföras så tidigt som möjligt.

Med denna uppläggnings av institutet förefaller det också naturligt att den undervisning som kommer att meddelas huvudsakligen kommer att avse handledning av jurister på doktorandnivå.

Beträffande omfattningen av institutets övriga uppgifter, publikationsverksamhet, resposumverksamhet och koordination av den rättsjämförande forskningen i de olika deltagande länderna förefaller de sakkunnigas synpunkter väl genomtänkta och motiverade.

Förbundet tillstyrker sålunda att ett nordiskt institut för jämförande rättsvetenskap inrättas i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag.

Stockholm den 30 augusti 1971

Jurist- och samhällsvetareförbundet

Styrbjörn von Feilitzen

Sveriges förenade studentkårer (SFS):*Allmänna synpunkter*

SFS ansluter sig till vad de sakkunniga anfört om behovet av en förstärkning av den jämförande rättsforskningen i Norden. Bedrivandet av sådan forskning möter för närvarande stora svårigheter, särskilt på grund av bristande resurser och organisation inom biblioteks- och dokumentationsväsendets områden. Det saknas också en stimulerande miljö för sådan forskning. Ett institut för jämförande rättsforskning borde här kunna spela en betydelsefull roll, under förutsättning att det får tillräckliga resurser och organiseras på lämpligt sätt. I likhet med de sakkunniga anser SFS vidare att ett sådant institut bör upprättas på nordisk basis, bl. a. emedan detta torde vara det bästa sättet att tillföra institutet de personella och ekonomiska resurser som behövs. De positiva erfarenheterna särskilt av Nordisk Institut for Sjørett talar likaledes för att man nu bör gå vidare på denna väg.

Institutets uppgifter

SFS kan i huvudsak ansluta sig till vad som anföres av de sakkunniga i denna del av betänkandet. Institutets primära uppgift bör sålunda vara att tjäna den rättsjämförande forskningen, dels genom att forskning bedrivs inom själva institutet, dels genom att jämförande rättsforskning vid andra institutioner inom Norden stimuleras och underlättas. SFS finner det vidare angeläget att viss undervisning bedrivs i institutets regi, huvudsakligen i överensstämmelse med de riktlinjer som uppdragits av de sakkunniga. Någon bestämd undervisningsskyldighet bör dock ej åläggas institutets forskare.

Vad angår frågan om institutet härutöver bör bedriva responsumverksamhet, har det bland de sakkunniga riktats principiella invändningar mot sådana responsa, där uttalanden görs om utländsk rätts innebörd i konkreta fall. Det framgår ej varå dessa betänkligheter grundas. Enligt SFS:s mening vore det av värde om institutet i viss utsträckning kunde dels biträda med rättskomparativa utredningar i anknytning till lagstiftnings- och konventionsarbetet, dels avge uttalanden om innehållet i främmande rätt åt domstolar, andra myndigheter och enskilda beställare. Härigenom skulle dessa utredningar, som nu ej sällan synes göras på ett ganska ytligt sätt, kunna vinna i fråga om vetenskaplig kvalitet, samtidigt som institutets medarbetare skulle få en även ur forskningssynpunkt värdefull kontakt och förtrogenhet med det praktiska rättslivets problem. Det hade varit önskvärt att de sakkunniga något mera ingående redovisat och utvärderat de omfattande erfarenheter av responsumverksamhet som finns vid Max-Planck-institutet och andra rättsvetenskapliga institutioner i Västtyskland.

Praktiskt sett kan en resposumverksamhet av nämnvärd omfattning dock knappast komma till stånd med den dimensionering av institutets vetenskapliga personal som föreslagits av de sakkunniga och som vid en jämförelse med t. ex. de tyska Max-Planck-instituten ter sig tämligen blygsam. SFS delar därför de sakkunnigas uppfattning att någon skyldighet ej kan åläggas institutet att tillhandagå utomstående med utredningar.

En helt avgörande förutsättning för att institutet skall kunna fullgöra sina vetenskapliga och andra uppgifter är att institutet förfogar över en förstklassig biblioteksmässig utrustning. Det är främst på detta område som resurserna f. n. är underutvecklade och som institutet skulle kunna bli till verklig nytta för den nordiska rättsjämförande forskningen. SFS vill därför starkt understryka vikten av att bibliotek och dokumentation utbygges i enlighet med vad de sakkunniga föreslagit. Då institutet skall betjäna forskningen även vid andra institutioner i Norden, är det väsentligt att utlåning av litteratur och dokument kan äga rum till dessa institutioner. Såsom de sakkunniga framhåller, bör detta i största möjliga utsträckning ske genom användning av fotokopior o. d.

I detta sammanhang diskuterar de sakkunniga vissa frågor om institutets ämnesmässiga inriktning och sakliga begränsning. De sakkunniga synes härvid utgå från den åtminstone tidigare vanliga uppfattningen att allmän jämförande rättsvetenskap främst är en angelägenhet för civilister.

Offentlighetsrättsliga ämnen, inklusive straff- och finansrätt, lämnas i huvudsak utanför institutets verksamhetsområde. Principiellt synes en dylik inskränkning diskutabel; utomlands äger t. ex. en livlig komparativ forskning rum på straffrättens område. Praktiskt sett synes dessa avgränsningsfrågor främst böra bedömas med hänsyn till redan existerande eller planerade specialinstitut för särskilda ämnen i Norden (av typ sjörettsinstitutet i Oslo). Otvivelaktigt kan dessa frågor ge upphov till besvärliga problem. SFS vill i detta sammanhang endast framhålla att avgränsningsfrågorna bör bli föremål för ytterligare överväganden, speciellt vad gäller straffrätt och straffprocessrätt.

Institutets organisation

SFS kan även i denna del huvudsakligen ansluta sig till de sakkunnigas förslag. Skulle av finansiella skäl en långsammare uppbyggnad av institutet än vad de sakkunniga föreslagit bli nödvändig, vill SFS prioritera biblioteks- och dokumentationsverksamheten före uppbyggnad av en fast personalstab.

Lokaliseringen av institutet

De sakkunniga har föreslagit att institutet förläggs antingen till Stockholm eller till Uppsala men ej tagit ställning till valet mellan dessa

båda orter. Då institutet är avsett att betjäna hela Norden, är denna fråga av väsentlig betydelse för institutets förmåga att fylla sina uppgifter. Det torde inte vara möjligt att finna en förläggningsort som skulle vara helt lämplig ur samtliga intressenters synpunkt. Av de av de sakkunniga föreslagna alternativen ter sig dock för SFS Stockholm som det klart mest lämpliga. I valet mellan Stockholm och Uppsala får SFS därför förorda att institutet förläggs till Stockholm.

Stockholm den 24 augusti 1971

Sveriges förenade studentkårer

Dag Klackenberg

Ordförande

Peter Honeth

Utbildningssekreterare

Medlemsförslag

om enhetliga regler i Norden om lagring och användning av dataregistrerade uppgifter

(Väckt av Ingemar Mundebo, Helge Seip och Pekka Tarjanne)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Justitsministeriet:

Handelsministeriet har samtidig sendt en lignende henvendelse til finansministeriet, indenrigsministeriet og Danmarks Statistik med anmodning om, at disse myndigheder fremsætter deres eventuelle bemærkninger over for justitsministeriet, således at samtlige ressortministeriers synspunkter kan indgå i en fælles udtalelse til Nordisk Råd.

1. Vedrørende privates adgang til oplysninger, som opbevares i offentlige registre, har *indenrigsministeriet* oplyst, at kun offentlige myndigheder har almindelig adgang til personoplysninger i det centrale personregister, jfr. herved indenrigsministeriets cirkulære af 12. oktober 1970 om offentlige myndigheders adgang til oplysninger i det centrale personregister (CPR) (*hår ej tryckt*). *Indenrigsministeriet* har endvidere oplyst, at der i henhold til § 3 i lov nr. 239 af 10. juni 1968 om folkeregistrering er nedsat et personregistreringsråd, hvori folketinget og kommunerne er repræsenteret, til at være rådgivende i personregistreringsspørgsmål, herunder i spørgsmål vedrørende udnyttelsen af folkeregistrene og det centrale personregister.

Finansministeriet har meddelt, at private virksomheder og enkeltpersoner i medfør af statsskattelovens § 44 og kildeskattelovens § 87 ikke har adgang til de hos skattemyndighederne foreliggende dataregistrerede oplysninger ud over, hvad der følger af reglerne for opbevaring og anvendelse af skattekort.

Toldvæsenets registre og regnskaber vedrørende administration af merværdiafgiften, og toldkreditordningen samt den interne statistik over ekspeditions-mængder og -arter stilles til rådighed for Danmarks Statistik, dettes erhvervsregister samt handelsministeriets licenskontor, men er ikke tilgængelige for oplysningsbureauer eller andre private virksomheder.

2. Vedrørende oplysninger fra I/S Datacentralen af 1959, som er et

interessentskab mellem stat og kommuner, der har til formål at varetage databehandlingsopgaver for interessenterne, men som også påtager sig opgaver for private, har finansministeriet oplyst, at centralen ikke har bemyndigelse til at anvende eller videregive nogen form for informationer, der er lagret af centralen og som tilhører centralens brugere. Til sikring af, at tredje part ikke uretmæssigt fremskaffer sig informationer, der er lagret af centralen, er der gennemført en række personelle, fysiske og programmeringsmæssige forholdsregler, som det ifølge sagens natur ikke er muligt at oplyse nærmere om. For så vidt angår de særlige forhold vedrørende kreditinformationer, der omtales i medlemsforslaget bemærkninger, kan anføres, at det rent teknisk vil være muligt for datacentralen at gennemføre samme sikkerhedsgrad for et eventuelt kreditsystem, som i øjeblikket er gennemført for en række store registeropgaver.

3. Justitsministeriet har den 9. september 1970 nedsat et udvalg, hvis opgave det er at overveje de problemer vedrørende privates retsbeskyttelse, som er forbundet med oprettelse og brug af offentlige og private registre, navnlig under hensyn til den tekniske udvikling på dette område.

Udvalget har efter anmodning fra justitsministeriet afgivet en udtalelse om medlemsforslaget, der lyder således:

Ved bedømmelsen af muligheden for ensartede nordiske regler om privat personregistrering må det tages i betragtning, at der er en nær sammenhæng mellem behovet for regulering på dette område og private registres mulighed for fra det offentlige at få leveret masseoplysninger om borgernes personlige og økonomiske forhold. En sådan adgang findes således i Sverige men ikke i Danmark.

Udvalget er enig i, at der i den udstrækning, det på denne baggrund er muligt, bør ske en samordning af reglerne i de nordiske lande. Med dette formål for øje har det danske udvalg etableret uformelle kontakter med dels de to svenske udvalg på området (kreditupplysningsudredningen og offentlighets- og sekretesslagstiftningskommiteen), dels de tilsvarende norske udvalg, ligesom det danske udvalg er i forbindelse med det finske justitsministerium, der påtænker at nedsætte et tilsvarende udvalg.

I den nuværende situation, hvor lovgivning i både Norge, Sverige og Danmark afventer udvalgsbetænkninger, er det registerudvalgets opfattelse, at en nordisk samordning bedst kan fremmes ved en rekommandation, der opfordrer regeringerne til at pålægge de respektive udvalg som hidtil at udføre deres arbejde i så nær kontakt med tilsvarende udvalg i de andre nordiske lande, som de retlige og faktiske forskelligheder mellem landene tillader det.

Justitsministeriet kan henholde til udvalgets udtalelse.

København, den 20. oktober 1971

K. Axel Nielsen

N. Pontoppidan

Dansk Føderation for Informationsbehandling og Virksomhedsstyring, (DANFIP):

— — — kan vi oplyse, at DANFIP's bestyrelse indstiller til Nordisk Råd, at der indføres enslydende regler i Norden, som anført i det fremsendte forslag. Såfremt det måtte være ønskeligt, vil DANFIP gerne stille viden og erfaring til rådighed i et sådant arbejde.

Slagelse, den 5. november 1971

Tom Mastrup

Dansk Afdeling af International Federation for Information Processing (IFIP), Administrative Group:

For såvidt angår medlemsforslagets konklusion at anbefale regeringerne i de nordiske lande at etablere ensartede regler vedrørende adgang til og lagring af dataregistrerede oplysninger, der vedrører personer, kan jeg tiltræde denne.

Jeg vil gerne tilføje:

1. at jeg finder det væsentligt, at sådanne regler ikke bliver så stramme, at de hindrer nyttige samfundsmæssige og forskningsmæssige anvendelser af data,

2. at beskyttelsen af personers integritet ikke udstrækkes så langt, at kriminelle handlinger eller rene forfængelighedssynspunkter beskyttes,

3. at jeg finder en prioritering af beskyttelsesgraden nødvendig jf. vedlagte bilag (*här ej tryckt*), hvor de mest velkendte registertyper er ordnet fra oven og ned, efter en stigende grad af beskyttelsesbehov. I den forbindelse bemærkes, at jeg ikke finder vægtige grunde til at hindre CPR-registrets frie anvendelse,

4. at spørgsmålet om etablering af et offentligt arkiv for maskinlæsbare data fra videnskabelige undersøgelser og offentlige registre i nogen tid har været til overvejelse i det danske samfundsvidenskabelige forskningsråd, som muligvis vil tage initiativet til etablering af et eksperimentarkiv, hvor også erfaringer til en bedømmelse af integritetsproblematikken ønskes tilvejebragt. Sagen søges belyst ved kontakt med flere institutioner, herunder Danmarks statistik og rigsarkivet.

Det er åbenbart, at de problemer medlemsforslaget berører på forskellig vis er til behandling i alle de nordiske lande, og det er min vurdering, at afklaringen af de enkelte landes stillingtagen endnu er for lidt fremskreden til, at en fællesnordisk komite vil kunne finde et arbejdsgrundlag.

Jeg vil derimod tro, at en eller to konferencer om emnet på Nordisk Råds initiativ kunne vise sig særdeles frugtbare som forberedelse til et komitearbejde, og fremlægger hermed dette som forslag.

Århus, den 3. december 1971

Th. Herborg Nielsen

Finland**Justitieministeriet:**

Såsom av motiveringen till förslaget framgår bildar de problem som ansluter sig till av enskilda personer eller sammanslutningar förda data-behandlade register rörande enskilda personer en del av den omfattande problemhelhet som i fråga om den enskildes rättsskydd följer av att datamaskinerna blivit allmänna. Till denna problemhelhet hör förutom de enskilda registren de register som förs av myndigheter samt frågorna om allmänna handlingars offentlighet och tjänstemännens och vissa andra persongrupperns tystnads-, bevisnings- och informationsplikt.

I fråga om de enskilda registren har ett utredningsarbete rörande nödvändigheten och utformningen av nya bestämmelser förberedelsevis varit på gång i Finland redan från våren 1970. Vid detta utredningsarbete har man även stått i kontakt med de övriga nordiska länderna. Dessutom har man följt med frågans handläggning i olika internationella organisationer och avfattat redogörelser därom.

Då justitieministeriet har för avsikt att fortsätta ifrågavarande utredningsarbete inom ramen för ovan nämnda vittomfattande problemhelhet såväl på inhemsk som nordisk nivå, anser justitieministeriet att det förslag, angående vilket utlåtande inbegärts, är värt allt understöd, fastän det kan vara svårare att uppnå en enhetlig nordisk lagstiftning i en fråga av denna natur som närmast ansluter sig till den offentliga rättens område än inom de traditionella områdena för nordiskt lagsamarbete, d. v. s. på civil-, straff- och processrättens områden.

Helsingfors den 30 september 1971

Kai Korte
Avdelningschef

Heikki Immonen
Lagstiftningsråd

Ministeriet för inrikesärendena:

I Finland finns inga sådana stadganden, vilka uttryckligen skulle gälla uppsamling och användning av uppgifter avsedda för dataregistrering, eller kopiering av uppgifter, utmatade av dator. De allmänna stadgandena angående skyldigheten att hemlighålla gäller givetvis även dataregistrerade uppgifter.

Efter att allehanda uppgifter angående privata personer har insamlats och lagrats på data kan dessa uppgifter med lätthet och i stor omfattning och genom kombinerings av uppgifter från olika dataregister

användas för ändamål, vilka för den enskilda medborgaren ofta är pinsamma och ibland t. o. m. skadliga. Detta kan bli fallet även om de uppgifter som ges var för sig är s. k. offentliga, d. v. s. tillgängliga för alla.

De uppgifter som hittills har utgivits från centrala befolkningsregistret har närmast varit uppgifter om namn, adress, yrke och födelse-datum. Fastän uppgifterna hos befolkningsregistercentralen ännu är de, vilka gällde vid årsskiftet, och t. ex. uppgiften om adress redan i många fall är föråldrad, har uppgifter trots detta redan nu på begäran lämnats enligt av dator utmatade uppgifter i riklig mängd för godtagbara ändamål av olika slag (lagen om befolkningsböcker 11 och 12 §§).

Mest har uppgifter lämnats för olika reklamändamål. Då centrala befolkningsregistret inom en nära framtid börjar få uppgifter, vilka alltid är vid dagsläge, kommer användningen av registret uppenbarligen att avsevärt öka.

Då det icke heller finns några stadganden angående kopiering av uppgifter, utmatade av dator, kan man i praktiken icke alls övervaka för vilket ändamål massuppgifter som lämnats i sista hand blir använda.

Då i dataregister redan nu såväl genom privata personers som statens försorg har insamlats allehanda uppgifter om personer, och då dessa uppgifter kommer att användas för de mest olika ändamål, vilka ofta kanske är till skada för ifrågavarande personer, borde man nödvändigt undersöka möjligheterna att åstadkomma stadganden om rätten att lagra och använda dataregister. Frågan om huruvida en dylik rätt borde ges såsom ensamrätt åt någon myndighet eller efter koncessionsförfarande t. ex. åt privata företag av visst slag och på vilket sätt verksamheten skulle övervakas, borde avgöras först efter att en undersökning i ärendet blivit slutförd.

I enlighet med Nordiska rådets medlemsförslag borde stadgandena kanske såvitt möjligt vara enhetliga i hela Norden.

Helsingfors den 21 september 1971

Eino Uusitalo

Minister för inrikesärendena

Veikko Kangas

Ställföreträdare för kanslichefen,
regeringsråd

Post- och telegrafstyrelsen¹:

Enligt post- och telegrafstyrelsens uppfattning kan frågan om regleringen av dataregistrerade uppgifters användning indelas i flera underfrågor.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Först torde man böra lösa frågan om vilka uppgifter som bör kunna hemlighållas vid datasystemens användning. I detta sammanhang bör man alltså sträva till att klarlägga, vilka uppgifter som hör till intimitetsskyddets krets. Frågan torde höra till ärenden som skall avgöras av justitieförvaltningens myndigheter. Härmed torde sammanhänga frågan om vilket som är intimitetsskyddets omfång i de olika fallen när uppgifter används till exempel till kommersiella eller icke-kommersiella ändamål, till socialpolitisk planering eller när användaren är en person som utför vetenskapligt forskningsarbete. Ett eget problem utgörs härvid av definieringen av gränserna för de olika användningsområdena.

Sedan torde man böra försöka klarlägga frågan om hur uppgifter kan hemlighållas eller hur läckage av en uppgift vid datamaskinsbruk kunde tekniskt hindras. Denna är en rent teknisk fråga och torde alltid kunna lösas sedan den förstnämnda frågan blivit löst.

Intimitetsskyddets omfång bör utan tvivel ses i nytt ljus under ADB-teknikens tidsrymd. Det är tekniskt möjligt att analysera och kombinera uppgifterna av till och med omfattande dataregister, varvid det blir möjligt att från registren utfå uppgifter av en ny art, vilka före datamaskinstiden inte var lätt tillgängliga. Av personregistren är det möjligt att få fram t. ex. representanterna för en viss yrkesgren som står ovanför en viss förtjänstnivå eller personer med lärdomsgrad, av personer som betalt teleräkning kan skiljas sådana enskilda personer som har teleräkningar större än normalt, bland radio- och TV-licenserna kan man få en förteckning över ägare av färgtelevision o. s. v. Genom att utforma de primära datasystemen på en tillräckligt vid bas kan kombineringsmöjligheterna för i vart särskilt fall nödiga uppgifter göras tämligen omfattande.

Denna mångfald av kombinationsmöjligheter gör att allt flera kan utnyttja sig av uppgifterna. Vid utgivningen av uppgifter till kommersiella ändamål borde man sträva till noggranna inskränkningar. Uppgifternas användning till planeringsarbeten med olika sociala (t. ex. sjukhusplanering, socialvård o. s. v.) och allmännyttiga (t. ex. trafikplanering, u-områdesforskning) ändamål borde åter kunnas ökas för att åstadkomma mera effektiva lösningar.

Enligt post- och telegrafstyrelsens uppfattning är frågan om intimitetsskyddet å ena sidan för de skyddade uppgifternas del och å andra sidan för uppgifternas mottagares del en rent rättspolitisk fråga. Det är möjligt att hemlighålla uppgifter sedan intimitetsskyddet har definierats. Post- och telegrafstyrelsen anser åstadkommandet av sakenliga stadganden vara ett skyndsamt och angeläget ärende. Då det är att förvänta, att datatrafiken snabbt också blir internationell och för Finlands vidkommande i synnerhet nordisk trafik, är det fördelaktigt att

reglerna åtminstone i de nordiska länderna är så enhetliga som möjligt.

Post- och telegrafstyrelsen meddelar samtidigt, att i styrelsens bruk för närvarande finns följande register, som innehåller personuppgifter: post- och telegrafstyrelsens personalregister
mottagningslicens- (radio- och TV) register
teleabonntregister.

Helsingfors den 1 oktober 1971

Oiva Saloila
Generaldirektör

M. Honkasalo
Direktör

Statistikcentralen¹:

Medlemsförslaget gäller frågor om sekretessbestämmelserna för persondata i centrala informationssystem. d. v. s. frågor som har stor betydelse för statistikproduktionen. Uppgörandet av statistik förutsätter individualdata om personer och företag; för att säkerställa, att de erhålles tillräckligt snabbt och är så felfria som möjligt, måste uppgiftslämnarna ges trygghet mot sådant bruk av dessa data, som vållar dem skada. Statistikverken är sedan gammalt i lag förbjuden att för andra ändamål utlämna individualuppgifter som de erhållit för uppgörande av statistik.

Den automatiska databehandlingens snabba utveckling har starkt ökat möjligheterna att överföra och utnyttja lagrade persondata. Härvid växer en förståelig oro för privatlivets helgd i samhället och den vållar statistikmyndigheterna svårigheter, som kommer att växa om utvecklingen tillåtes fortsätta utan reglerande ingripanden.

Statistikcentralen delar förslagställarnas synpunkter om vikten av ett ökat skydd för individen mot missbruk av lagrade individualdata. Dessutom behövs en översyn av bestämmelserna också för att undvika störningar i sådana för samhället viktiga aktiviteter som t. ex. uppgörandet av statistik. En revision av bestämmelserna om lagring och användning av individualdata är lika viktig för de individer, vilkas privatliv bör ges effektivt skydd, som för användarna av data, vilka behöver tidsenliga bestämmelser och allmänhetens förtroende för att verksamheten skall kunna drivas utan störningar.

Bestämmelserna för skydd mot missbruk av individualdata borde i brådskande ordning bringas i samklang med dagens förhållanden.

¹ Yttrandet översatt från finska.

I detta sammanhang bör naturligtvis också frågan om begränsandet av rätten att lagra individualdata beaktas. Hela detta frågekomplex förefaller att vara av sådan art, att nordisk samordning av lagstiftningen vore önskvärd.

Helsingfors den 4 oktober 1971

Eino H. Laurila

Överdirektör

Georg Luther

Avdelningschef

Statens datamaskincentral:

Problemet i fråga bildar en del av en problemenhet, till vilken enligt datamaskincentralens åsikt hör utom såväl offentliga organs som privata personers och sammanslutningars användning av uppgifter om enskilda personer även deras användning av data angående sammanslutningar. Vid datamaskincentralens egen verksamhet vidrör problemet den godtagbara användningen av upplysningar i befolkningsregistret, motorfordonsregistret och andra statliga register som ännu är under planering för tillfredsställandet av å ena sidan det offentliga och å andra sidan det privata informationsbehovet. Enligt datamaskincentralens åsikt är det uppenbart, att de i motiveringen av förslaget anförda riskerna finns för kränkande av enskilda personers integritet. Det är också uppenbart att den nuvarande lagstiftningen inte ger tillräckliga direktiv i ifrågavarande fall. Å andra sidan är det med tanke på utvecklandet av den automatiska databehandlingen nödvändigt, att användningsmöjligheterna av innehållet i de olika registren utredes. Sålunda vore det nödvändigt, att utreda det ifrågavarande problemfältet i sin helhet även i Finland. Datamaskincentralen har för sin del i detta syfte gjort ett förslag till justitieministeriet.

Vid planläggning av en enhetlig nordisk lagstiftning är det, enligt datamaskincentralens åsikt, det i förslaget åsyftade delområdet, att bestämma enskildas rätt att registrera och använda upplysningar, som är av största vikt.

Helsingfors den 8 oktober 1971

Otto Karttunen

Överdirektör

Tapani Taskinen

Jurist

Centralhandelskammaren:

— — — — —

I förslaget har framförts, att Nordiska rådet skulle rekommendera regeringarna att uppgöra enhetliga bestämmelser för beviljandet av rätt för privata företag att lagra och använda dataregistrerade uppgifter om enskilda personer. I motiveringen till förslaget har framhållits, att de kreditupplysningar, som det i allt högre grad blir möjligt att samla och använda med anlitande av datateknik, kan kränka individens integritetsskydd. Missbruket av kreditupplysningar anses kunna öka vid användningen av datateknik i kreditupplysningsverksamheten.

För Finlands del kan konstateras, att kreditupplysningsverksamhet bedrivs hos oss av kreditupplysningsbyråer, vilka inte är direkta i för-tjänstsyfte verkande affärsföretag, utan betjänar sina egna medlemmar. Två kreditupplysningsbyråer, Luottotieto r. y. och Finska kreditgivare-föreningen, vilka bedriver sin verksamhet i form av föreningar, samlar och ger uppgifter närmast till affärsföretag. Medlemmar i nämnda för-eningar är förutom privata företag även statliga verk och kommuner. Luottokontrolli Oy är en av bankerna, nyss nämnda föreningar och av handelns organisationer samt centralföretag ägt konsumtionskreditupp-lysningsbyrå. Enligt Centralhandelskammarens åsikt är kreditupplys-ningsbyråerna hos oss högklassiga och ansvars-kännande. Vidare bör observeras, att insamlandet och behandlingen av kreditupplysningar in-te på någon byrå hos oss baserar sig på ADB-förfarande, och detta har inte heller hittills ansetts vara ändamålsenligt.

Kreditupplysningsverksamheten bör anses vara en nödvändig och ofrånkomlig del av affärsverksamhetens informationsinsamling. Det är förenligt både med näringslivets och privata konsumenters intressen, att det i kredithandeln finns tillförlitliga och korrekta uppgifter till hands om de kreditbehövande.

Ehuru sådana missförhållanden inom kreditupplysningsverksamheten, som ifrågavarande förslag hänvisar till, inte förekommit i Finland, är det enligt Centralhandelskammarens åsikt möjligt att hos oss övergå till ett system, där kreditupplysningsverksamheten vore en koncessio-nerad näring. Länsstyrelsen kunde fungera som tillståndsbeviljande myndighet och näringslivets organisationer, bl. a. handelskamrarna bor-de höras då tillstånd sökes. Då kreditupplysningsverksamheten i allmän-het baserar sig på förtroende, borde byråerna ges rätt att undanhålla sin informationskälla.

Å andra sidan finner Centralhandelskammaren det varken påkallat eller motiverat att, såsom i medlemsförslaget framförts, göra de fall, då företag för internt bruk sammanställer kreditinformation, beroende av särskilt tillstånd, även om datateknik därvid utnyttjas. Företagen bör givetvis ha till sitt förfogande upplysningar om sina kunder, och det

finns inget skäl att ställa hinder i vägen även för en databehandling av dessa uppgifter.

Centralhandelskammaren vill vidare påpeka, att man, vid den allt allmänna användningen av datateknik, borde fästa allt större vikt vid hemlighållandet av uppgifter insamlade av myndigheter, såsom skattearkiv, emedan missbruk av dessa uppgifter kränker integritetsskyddet på samma sätt som ett missbruk av privata kredituppgifter.

Helsingfors den 20 oktober 1971

Centralhandelskammaren

Matti Virkkunen

Ordförande

Risto Piepponen

Viceverkställande direktör

Bankföreningen i Finland¹:

1. Den kommersiella kreditupplysningsverksamhetens nutids- och framtidsutsikter

Emedan även den kommersiella kreditupplysningsverksamheten berörs i motiveringarna till medlemsförslaget, kan det för Finlands del konstateras, att kreditupplysningsverksamheten i vårt land centraliserats i pålitliga händer. Hos oss verkar två betydande yrkesmässiga kreditupplysningsbyråer. De är föreningar, vilkas medlemskrets omfattar en stor del av vårt näringsliv. Byråerna ger kreditupplysningar både om företag och om privatpersoner. Upplysningar ges enbart åt föreningens medlemmar.

I avbetalningshandelns tjänst stående betydande konsumentkreditupplysningsbyråer finns det bara en, som fungerar i aktiebolagsform.

Inom ramen för en gemensam förening av kreditforskare och användare av kreditupplysningar har man skött grundskolningen och fortbildningen inom branschen.

Kreditupplysningsbyråerna och bankerna har avfattat noggranna regler för kreditupplysningsverksamheten inom ramen för vilka regler man arbetar.

Kreditupplysningsverksamheten i vårt land står under dessa omständigheter enligt vår uppfattning på en rätt stabil grund.

Om man däremot granskar situationen i andra länder, till exempel i USA och Sverige, på vilka länders konsumentkreditupplysningsverksamhets senaste utveckling även det vid Nordiska rådet ställda medlemsförslaget uppenbarligen grundar sig, kan man nog märka, att utvecklingen inte alltid gått i en lika gynnsam riktning. Därtill måste man emellertid genast konstatera, att läget i nämnda länder ingalunda motsvarar våra förhållanden.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Under den senaste tiden har man bl. a. i tidningsartiklar kritiserat kreditupplysningsverksamheten och ansett den kränka den personliga integriteten. I dylika, ofta i sensationssyfte avfattade skrifter, är det uppenbarligen fråga om brist på information och om att kritikerna inte klargjort för sig själva vad det i verkligheten gäller. Kreditupplysningsverksamheten avser ju i själva verket att underlätta och främja fysiska och juridiska personers sunda kredithandel samt att skydda kreditgivaren och varuleverantören för kreditförluster.

I kritiken har man i allmänhet förbisett bl. a. att största delen av de meddelade kreditupplysningarna är positiva. Ifall man vid regleringen av frågorna angående uppgifternas insamlande och behandling lägger alltför stor vikt på de negativa uppgifterna angående de personer som låtit bli att sköta sina ingångna förpliktelser, vållar man olägenhet för de personers ärenden och kreditupptagning, som sköter om sina angelägenheter och har ansvars känsla. Negativa upplysningar, t. ex. uppgifter om oskötta eller överflödiga avbetalningsförpliktelser kan dessutom skydda förfrågningens föremål själv, när de begränsar hans möjligheter att åta sig alltför stort avtalsansvar.

Vi betonar också, att kreditupplysningens givare inte avgör beviljandet av kredit. I konsumentkreditupplysningar anförs enbart vissa fakta, närmast om skötseln av tidigare förpliktelser. För kreditgivaren är kreditupplysningen enbart ett hjälpmedel i kreditgivningens mångsidiga process som också påverkas av många andra faktorer.

Kreditupplysningsverksamhetens uppgift är alltså att främja sund kredithandel; utan kreditupplysningar skulle mången nödig kredit ha blivit obeviljad.

I detta sammanhang kan man nog med skäl fråga, hur länge offentliga betalningsstörningar skulle få utgöra last för en enskild persons kreditduglighet. Frågan kan inte besvaras entydigt, och den kan enligt vår uppfattning inte regleras genom lagens bestämmelser, emedan huvudprincipen för all kreditupplysningsverksamhet är att hålla sig till fakta, oberoende av om detta är för eller emot saken. Avsikten är ju uttryckligen att åstadkomma ett övervägt utlåtande om kreditdugligheten.

2. Nödvändigheten att reglera kreditupplysningsverksamheten

I medlemsförslaget föreslås till prövning överförande av kreditupplysningsverksamheten till statens regi eller alternativt ett koncessions-system, i vilket verksamheten skulle göras beroende av myndighets koncession. Som statens monopol bedriven kreditupplysningsverksamhet är förenad med många risker och praktiska olägenheter, vilka uppenbarligen skulle förorsaka värre olägenheter än de vilkas eliminerande avses i förslaget. Däremot skulle koncessionssystemet tyckas vara lämpligt även för finska förhållanden. Då skulle företag som arbetar på en alltför

smal bas och som inte har tillräcklig fackkunskap inte kunna komma till branschen. Koncessionssystemet skulle då också omfatta inkassobyråer som bedriver sin verksamhet i förtjänstsyfte.

Förhållandena i Finland ger åtminstone för närvarande ingen anledning till en lag som reglerar kreditupplysningsverksamheten. Verksamheten kan fortfarande liksom hittills dirigeras i samarbete mellan företagen inom branschen.

Skulle man emellertid besluta sig för en lag som reglerar kreditupplysningsverksamheten, borde däri åtminstone följande synpunkter iakttagas:

a) Konsumentkreditupplysningarna angående enskilda personer borde tydligt skiljas från affärskreditupplysningar angående firmor. En sådan indelning kan visserligen förorsaka problem och tolkningssvårigheter när en enskild person idkar affärsverksamhet i sitt eget namn.

b) Åt kreditupplysningens givare borde garanteras rätt att hemlighålla sin uppgiftskälla — med undantag av offentliga och offentliggjorda uppgifter — såsom är fallet i fråga om tidningspressens verksamhet.

c) Ifall enskilda personer beviljas rätt att kontrollera uppgifterna angående vederbörande person själv, borde det noggrant definieras, vilka uppgifter som berörs av denna rätt.

d) Kreditupplysningsbyrån borde inte åläggas att spontant ge kontrollupplysningarna, utan upplysningarnas givande borde grundas på en förfrågning kommande från upplysningarnas föremål, och för svaret på förfrågningen skulle kostnaderna debiteras.

3. Användning av medels datbehandling insamlade uppgifter

I olika ADB-register insamlas uppgifter om enskilda personer, vilka det är möjligt att använda till olika ändamål. Enhetliga verksamhetsanvisningar om dessa uppgifters användning skulle naturligtvis vara ägnade att klarlägga den nuvarande situationen. Reglerna bör emellertid avfattas tillräckligt smidigt.

I det nutida samhället behövs nämnda uppgifter till rätt varierande verksamheter, till exempel till forskningsverksamhet, arbetsmarknadspolitik, bankverksamhet och marknadsföring. Svåra problem, ekonomiska förluster och felinvesteringar skulle uppstå, om dataregistrerade uppgifter inte kunde användas på ett rationellt sätt. Av samma anledning bör det finnas möjlighet till överföring av uppgifterna från maskin till annan maskin.

Det är mycket svårt att på förhand bestämma, vilka uppgifters dataregistrering som borde tillåtas eller förbjudas. Kontrollen av reglernas iakttagande skulle vara ännu svårare. Företagens informationsbehov är högst varierande. Till exempel bankverksamheten förutsätter nödvändigtvis god kundkännedom. De för detta ändamål och för kundbetjä-

ning nödiga uppgifterna bör banken kunna medtaga till ADB-behandlingen, om nivån av bankernas verksamhet skall kunna hållas sakenlig och i överensstämmelse med internationella krav. Risken att utomstående kunde få del av dessa uppgifter är liten, ty banklagstiftningen innehåller stränga bestämmelser angående banksekretessen, och det torde inte vara något oövervinnligt problem att inom ADB skapa tillförlitliga skyddssystem.

Användningen av ADB inom den offentliga sektorns branscher kan föranleda behovet att skapa vissa användnings- och hemlighållningsregler. Härvid borde emellertid vissa grunduppgifter, liksom fullständiga personalia, anses vara offentliga uppgifter. Uppgifternas tillgänglighet bör anordnas så, att bankerna utan svårighet och till måttliga kostnader kan få grunduppgifterna om sina kunder från olika register inom den offentliga sektorn. Härigenom skulle man undvika bl. a. insamlandet, registreringen och upprätthållandet av samma grunduppgifter i flera olika punkter.

När man överväger saken, bör man också komma ihåg ADB-registreringens positiva verkningar. I vissa fall ökar denna registrering den enskilda människans rättsskydd, ty till exempel riktandet av offentliga betalningsstörningar med hjälp av ett enhetligt personsignum och databehandling på den rätta personen kan effektiviseras.

Ifall man börjar avfatta enhetliga regler, anser vi det för mycket viktigt, att till detta arbete också deltar representanter för enskilda banker.

Helsingfors den 24 september 1971

Bankföreningen i Finland

Raimo Ilaskivi

Finska dataföreningen:

Kreditupplysningsverksamhet

I motiveringarna till förslaget har i stor utsträckning den kommersiella kreditupplysningsverksamheten berörts. Finska dataföreningen vill dock inte kommentera denna del av förslaget då föreningens verksamhet i främsta rummet omfattar databehandling.

Konstateras kan i alla fall, att kreditupplysningsverksamheten överbetonats i motiveringarna till förslaget.

Behovet av regler

Vi anser det vara nödvändigt att så fort som möjligt klara regler uppgörs för användande av dataregistrerade uppgifter så, att den enskildes rättsskydd inte skadas. Detta är nödvändigt i främsta rummet för att den personliga integriteten skall kunna skyddas, men även för att databehandlingen skall kunna utvecklas på tillräckligt lång sikt.

Förenhetligande av reglerna

Det egentliga förslaget berör förenhetligande endast av reglerna rörande användning av dataregistrerade uppgifter. Det torde vara fullständigt klart, att ett förenhetligande inte är till skada utan tvärtom leder till att saken övervägs ur många olika synvinklar. Det egentliga problemet ligger i hur själva reglerna skall utformas.

Reglernas omfattning

I förslaget framhålls, att regler bör uppgöras endast för av enskilda personer, företag eller motsvarande uppsamlade data och dessas användning. Enligt vårt förmenande utgör det väsentligaste problemet sammanställning och användning av de olika slag av uppgifter, som offentlig myndighet insamlat. Av denna orsak bör dessa ovillkorligen inkluderas i reglerna.

Reglernas stränghet

Tills dato har situationen beträffande användning av data, som uppsamlats av offentlig myndighet och enskilda, varit synnerligen fri. Utvecklingen och den allt allmännare användningen av automatisk databehandling leder till en situation i vilken gällande lagar och förordningar inte räcker till för att skydda den personliga integriteten. När man då börjar utforma nya regler finns den faran, att reglerna uppgörs så snålt, att de hindrar allt utbyte av data mellan företag och samfund. En sådan lösning är inte tilltalande ur utvecklingssynpunkt. När reglerna fastställs bör därför alla synpunkter beaktas så gott sig göra låter. I detta sammanhang är det skäl att referera till den diskussion om den enskildes rättsskydd, som fördes under den av de nordiska ländernas datamaskinföreningar arrangerade konferensen Nord-data 70. Denna omnämns även i motiveringarna. I diskussionen deltog experter på olika områden från hela Norden. Diskussionen ledde till ett så gott som enhetligt konstaterande, att problemet verkligen är ytterst viktigt, men att situationen ännu inte är på något sätt katastrofal.

Företags och samfunds interna databehandling

Enligt Finska dataföreningens förmenande borde bestämmelserna om den enskildes rättsskydd uppgöras så, att de inte i onödan försvårar företags och samfunds interna databehandling. Om t. ex. den dagliga verksamheten hos ett företag förutsätter upprätthållande av ett kundregister, vilket omfattar olika slag av information om kunden, kan ett förhindrande av detta slag av aktivitet allvarligt skada företagets verksamhet.

Datautbyte mellan företag och samfund

I fall datautbytet mellan företag och samfund begränsas, bör detta ske så, att den normala dagliga verksamheten inte försvåras. Ett typexempel på en verksamhet, som bör kunna fortsätta utan hinder är överförande av betalningsrörelsedata från å ena sidan företag till penninginrättning och å andra sidan från penninginrättning till företag. Detta är ren rutinverksamhet och ett förhinder skulle inverka skadligt på den enskilda individen och orsaka honom ökade kostnader.

Primära personuppgifter

Vissa primäruppgifter om den enskilda individen, såsom befolkningsregistersignum, namn, adress, födelsetid etc., bör betraktas som sådana offentliga data, som mot skäligen ersättning kan ges åt samhälle och företag. Ett smidigt datoutbyte mellan företag förutsätter redan detta. Rationaliserings- och kostnadsfrågor ger stöd åt denna synpunkt.

Vid uppgörandet av bestämmelserna bör man även beakta samhällets behov av statistisk information. Om bestämmelserna är för snåla och försvårar t. ex. erhållandet av personliga primäruppgifter, kan detta leda till att det blir svårt att insamla sådana statistiska uppgifter, som är viktiga i planerings- och utvecklingshänseende.

Sammandrag

I egenskap av centralorganisation för finländska företag och samfund, som använder datorer, framför vi som vår åsikt, att i rekommendationen behandlade ärenden och förslag är synnerligen viktiga och värda att uppmärksammas. Vi understöder alla de åtgärder, vilka kan leda till ett utredande av dessa frågor. För egen del är vi färdiga, att på alla till buds stående sätt medverka till att saken drivs vidare.

Helsingfors den 1 oktober 1971

Finska dataföreningen r. f.

Jussi Tuori

Ordförande

Finlands advokatförbund:

I motiveringen till förslaget anföres, att under de senaste åren i flera sammanhang framförts farhågor för att datasystemen med persondata om enskilda skulle kunna missbrukas samt att insamlade uppgifter skulle komma i orätta händer, när utomstående ofta lätt har tillgång till dataregistrerade uppgifter. En följd av försvagandet av sekretessmöjligheterna vore, att uppgifterna kunde komma även till de konkurrerande företagens kännedom.

Vår gällande lagstiftning innehåller stadganden medelst vilka man strävar till att skydda den enskilda individen mot utbredningen av uppgifter. I strafflagen finns bestämmelser om plikt för advokater, läkare och vissa andra personer, att med straffpåföljd hemlighålla de upplysningar han i utövandet av sitt arbete erhållit (SL 38: 2, 3). Banklagstiftningen innehåller stadganden, som berör bankpersonalens skyldighet att hemlighålla uppgifter (AffärsbanksL 43 §). Lagen mot illojal konkurrens innehåller stadganden, som avser att skydda näringsidkares affärs- och yrkeshemlighet (IllkonkL 11 och 12 §). Även i lagen om arbetsavtal ingår en liknande bestämmelse, som skyddar arbetsgivarens intressen (ArbAvtL 15 §). Dylika stadganden är dock inte uppgjorda med tanke på lagringen och användningen av dataregistrerade uppgifter. De dataregistrerade uppgifterna kommer lätt i händerna på personer, som inte berörs av ovannämnda stadganden. Därför kan det anses motiverat, att stifta särskilda bestämmelser angående hemligstämplandet av dataregistrerade uppgifter. Nu då samhället i allt högre grad genom olika slags registreringar och insamlande av uppgifter ingriper i enskilda medborgares och samfunds intressesfär, bör man sträva till, att trygga deras ställning sålunda, att uppgifterna förblir hemligstämplade.

Emedan förmedlandet av upplysningar från en stat till en annan nu för tiden är så enkelt, bör man sträva till, att sekretessplikten beträffande dataregistrerade uppgifter förverkligas i internationellt hänseende så vidsträckt som möjligt. Därför och då de nordiska ländernas rättsordningar i hög grad bygger på likartade principer, är det sakenligt, att stadganden rörande användning av dataregistrerade uppgifter förbereds gemensamt inom ramen för det nordiska lagberedningsarbetet.

Enär Finlands advokatförbund inte har detaljerade uppgifter om de i Sverige framförda olika alternativ till lagringsmetoder, som omnämns i motiveringen, kan förbundet inte i detta skede ta ställning till dem.

Helsingfors den 28 september 1971

På styrelsens för Finlands advokatförbund vägnar

Åke Roschier-Holmberg

Matti Ylöstalo

N o r g e

Justis- og politidepartementet:

1. Ved kgl. resolusjon 11. desember 1970 ble det i Norge nedsatt et utvalg med oppdrag å utrede de problemer som knytter seg til kredittopplysningsvirksomhet og til privat registrering og bruk av personopplysninger for øvrig. I det foredrag som lå til grunn for resolusjonen, sies følgende om utvalgets mandat:

a) Etter gjeldende rett kreves ikke tillatelse fra offentlig myndighet for å kunne drive kredittopplysningsvirksomhet. Et løyvesystem bør overveies. Det synes også grunn til å vurdere visse spørsmål vedrørende selve virksomheten, herunder spørsmålet om hvilke typer informasjoner som bør registreres, om fjernelse av eldre opplysninger, om bruk og vurdering av de innsamlede informasjoner og om adgang for den informasjonene gjelder til å få kjennskap til det som er registrert og å få rettet feil. I denne forbindelse må overveies om slike regler bør gis ved lov, forskrift eller som vilkår for det enkelte løyve. Videre bør vurderes om det er behov for et særskilt organ som kan behandle klager over virksomheten og som kan medvirke ved dannelsen av normer for hvordan virksomhet av denne art bør drives.

De bedrifter som driver kredittopplysningsvirksomhet driver tradisjonelt også med inkasso. Inkassovirksomheten er regulert ved lov 1. februar 1936 nr. 3. Det bør overveies om lovregulering av kredittopplysningsvirksomhet bør medføre endringer i de bestemmelser som gjelder inkassovirksomhet.

b) Enkelte bedrifter som f. eks. banker, forsikringsselskaper og re-diskonteringselskaper har personregistre som dekker det informasjonsbehov bedriften eller gruppen av bedrifter har om sine kunder eller potensielle kunder. Utvalget må ha også slike registre for øye, selv om problemene nok kan stille seg noe annerledes her enn i forhold til den tradisjonelle og egentlige kredittopplysningsvirksomhet. Videre må utvalget ha for øye at personopplysninger vil kunne samles og distribueres også ut fra andre formål enn å kunne vurdere kredittverdighet. Til bruk for markedsføring, opparbeiding av kundekrets o. likn. utarbeides såleis ulike slags adresselister m. m. over visse forbrukergrupper (bestemt etter forbrukervaner, behov, stilling eller andre egenskaper) til vegledning for næringsdrivende ved direkte henvendelse til potensielle kunder. Også de eventuelle problemer som kan oppstå i denne forbindelse bør utredes i den utstrekning utvalget finner at de naturlig kan behandles i tilknytning til de spørsmål som er nevnt under a).

c) En rekke av de personopplysninger som registreres i kredittopplysningsbyråene og i andre private registre kommer fra offentlige myndigheter (lensmenn, dommerkontorer, ligningsvesen). Utvalget bør vurdere i hvilken utstrekning og på hvilken måte offentlige myndigheter bør kunne gi opplysninger til bruk i private registre. I denne forbindelse bør utvalget ta kontakt med det utvalg som skal vurdere problemene i forbindelse med offentlig bruk av elektronisk databehandling.

d) Utvalget bør ta kontakt med de utvalg som er etablert i Sverige og Danmark med sikte på å utveksle opplysninger og synspunkter.

2. Det går fram av det som er gjengitt foran at utvalgets mandat omfatter de spørsmål som er nevnt i medlemsforslaget. Etter Justisdepartementets oppfatning er det av betydning at de nordiske lands standpunkter søkes tilnærmet hverandre. I tilfelle forslaget blir akseptert av de øvrige medlemsland, vil det norske utredningsutvalg bli gjort merk-sam på dette og anmodet om å etablere et formelt samarbeid.

Justisdepartementet vil ellers peke på at det er av begrenset interesse å skape enighet om en konsesjonsplikt. Av større betydning vil det være å få ensartethet med hensyn til de materielle regler som skal

gjelde for virksomheten. Man antar at også de sistnevnte spørsmål er forutsatt dekket av medlemsforslaget.

Oslo, 22. september 1971

Etter fullmakt

Jan Skåre

Karin B. Heffermehl

S v e r i g e

Justitiekanslern:

I Sverige utreds för närvarande — som antyds i förslaget — frågor om offentlighet och sekretess beträffande allmänna handlingar m. m. av offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén och av kreditupplysningsutredningen. Även i de övriga nordiska länderna synes ifrågasatt problem vara eller komma att bli föremål för utredning.

Det framförda medlemsförslaget förefaller väl lämpat för gemensamt nordiskt övervägande. Frågan om den enskildes skydd för av honom lämnade uppgifter, som lagrats på dataregister, är ett betydelsefullt spørsmål. Icke minst med hänsyn till det ökade handelsutbytet, de snabba kommunikationerna och den förhållandevis stora in- och utflytningen mellan de nordiska länderna synes det vara av stor betydelse om frågan kan lösas på ett såvitt möjligt likartat sätt inom dessa länder. Från de synpunkter jag har att företräda vill jag tillstyrka att man i anslutning till de i Sverige pågående utredningarna om offentlighet och sekretess beträffande allmänna handlingar m. m. samt om kreditupplysning undersöker möjligheterna att inom de nordiska länderna tillskapa likartade rättsregler på detta område.

Stockholm den 9 september 1971

Bengt Lännergren

Christer Borlind

Svea hovrätt:

ADB-tekniken innebär en omvälvning av all informationsbehandling. Den underlättar och effektiviserar i många hänseenden samhällets och de enskildas verksamhet. Maskinell lagring och bearbetning av personuppgifter kan emellertid, såsom framhålls i medlemsförslaget, också vara till skada för enskilda, som kan få sina möjligheter till ett fredat privatliv allvarligt begränsade. Hithörande problem har upp-

märksammats i många länder och de är för närvarande föremål för utredning såväl i vårt land som i Danmark och Norge.

Hovrätten ansluter sig till den i medlemsförslaget framförda uppfattningen, att det är angeläget att motverka en utveckling som leder till att de enskildas personliga sfär begränsas. Behovet av lagstiftning på detta område måste, i vart fall för Sveriges vidkommande, betraktas som brådskande.

I olika sammanhang har hovrätten understrukit värdet av att den nordiska rättsgemenskapen på skilda områden bevaras och vidareutvecklas. Detta gäller även frågor rörande ADB, där möjligheterna till omfattande informationsutbyte olika länder emellan genom datakommunikation måste särskilt beaktas. Den svenska offentlighetsprincipen och den innebörd denna anses ha beträffande maskinellt lagrad information kan göra arbetet med en samnordisk lagstiftning på området komplicerat och tidskrävande. En likartad reglering i de nordiska länderna kan vara svår att åstadkomma nu men bör på sikt eftersträvas. I avvaktan härpå synes det angeläget att i det pågående utredningsarbetet i de nordiska länderna informativa kontakter tas mellan de olika utredningarna.

Stockholm den 14 september 1971

På hovrättens vägnar

Sten Rudholm

Jan Freese

Rikspolisstyrelsen, registerbyrån:

Uppgifter om enskilda personer som misstänks, åtalas eller döms för brott lagras och bearbetas enligt gällande författningar vid styrelsens dataanläggning. Dessa uppgifter omfattas av tillfredsställande sekretesskydd inom styrelsen grundat på bestämmelserna om polis- och kriminalregistersekretess samt de nyligen införda bestämmelserna om sekretess beträffande uppgifter inom rättsväsendets informationssystem. Såsom framhålls i medlemsförslaget kan regler av detta slag självfallet inte hindra enskilda från tillgång till primäruppgifter som inte omfattas av sekretess.

De problem som skisseras i medlemsförslaget torde för svenskt vidkommande lösas inom pågående utredningsarbete. Om enhetliga nordiska bestämmelser på detta område kan uppnås — med hänsyn främst till ländernas skilda ståndpunkter i fråga om offentlighetsprincipen — är sådana bestämmelser enligt styrelsens mening eftersträfvansvärda. Be-

träffande den sektor som berör styrelsens verksamhet kan nämnas att data beträffande brott och brottslingar utbyts i stor utsträckning mellan de nordiska länderna. Det ter sig därför angeläget att de personer uppgifterna gäller åtnjuter samma sekretesskydd i alla nordiska länder.

På grund av det anförda tillstyrker styrelsen det remitterade förslaget.

Stockholm den 10 september 1971

Rikspolisstyrelsen

Ake Magnusson

Hans Wranghult

Televerkets centralförvaltning:

De berörda problemen är av intresse för televerket dels genom den viktiga roll som datafrågor spelar på telekommunikationsområdet, dels genom den anknytning problemen har till verkets förpliktelser gentemot kunderna att i möjligaste mån säkerställa telekommunikationernas innehåll från att komma obehöriga till del.

Den information, som inom televerket för närvarande lagras på magnetband, avser nästan undantagslöst personaladministration, materialbokföring, upphandling eller räkenskapsföring. Med nuvarande driftomfattning kan risk för missbruk av denna information icke anses föreligga.

Televerket har emellertid beaktat den ökning av risken för obehörig avlyssning o. d. som måste följa på den kraftiga stegringen av datatrafiken på telefon- och telegrafnät såväl inom landet som på internationella förbindelser. Televerket har den 5 augusti 1971 till CEPT (Europeiska post- och telesammanslutningen) insänt ett förslag till en ny studiefråga rörande sekretessproblem inom datakommunikationsområdet (se *Bihang*).

Det kan inte anses tillhöra televerkets mandat att utforma villkor beträffande den enskildes rätt att komma i åtnjutande av olika faciliteter. Televerket har emellertid — såsom framgått ovan — dokumenterat sitt intresse för ett studium av sekretesskyddsfrågorna. Televerket ställer sig även positivt till medlemsförslaget till Nordiska rådet om enhetliga regler i Norden om lagring och användning av dataregistrerade uppgifter.

Stockholm den 31 augusti 1971

B. Bjurel

Gunilla Choueiri

Sven-Roland Letzén

BIHANG

Förslag till Europeiska post- och telesammanslutningen (CEPT) från televerket i Sverige angående en ny studiefråga rörande sekretessproblem inom datakommunikationsområdet

Frågan om sekretess för enskilda personer och företag när det gäller uppgifter som samlats i olika databanker har sedan länge varit föremål för diskussion. Bl. a. genom OECD har dessa problem studerats och vissa länder har redan infört en lagstiftning på detta område.

Då utvecklingen går mot datasystem som i allt större omfattning använder dataöverföring i realtidsapplikationer, ställs teleförvaltningarna inför frågan om vilken säkerhet mot obehörig åtkomst av data och även mot införandet av falsk information som kan garanteras. Det sistnämnda är av speciellt intresse för bankerna.

Vid datöverföring över det publika telefonnätet synes det vara mycket svårt att förhindra en obehörig abonnent att upprätta förbindelse med ingången till en datacentral. Här måste behörighetskontrollen ske i den anropade datorn. Men problemet med avlyssning på teleförbindelserna mellan en behörig terminal och datacentralen kvarstår.

I de planerade nya datanät som studeras både inom CEPT och CCITT finns möjligheter att bygga in behörighetskontroll genom olika former av klassindelning av abonnenterna. Även här finns naturligtvis risk för obehörig inkoppling på förbindelserna, speciellt då i lokalnäten närmast abonnenterna.

Då de nya datanäten kommer att knytas samman internationellt på samma sätt som telefon- och telenäten har vi ansett det angeläget att dessa frågor tas upp till studium inom CEPT så att de olika teleförvaltningarna kan enas om en gemensam policy.

Om en för abonnenterna tillfredsställande säkerhet vid dataöverföring ej kan garanteras i framtiden föreligger risk för trafikbortfall genom att abonnenterna där så är möjligt använder andra transportmedel än telenäten för sin informationsöverföring.

Föreslår därför att följande fråga tas upp till behandling inom CEPT:

Vilka krav bör uppfyllas på säkerhet mot obehörig anslutning, obehörig avlyssning av data och sändning av falska datasignaler på förbindelserna vid dataöverföring:

- a) i publika telefonnät
- b) i kommande publika datanät.

Frågan synes beröra arbetsgrupperna TTT, SF och PGT.

Stockholm den 5 augusti 1971

Statistiska centralbyrån:

Förslaget som avser införande av enhetliga regler i Norden för lagring och användning av dataregistrerade uppgifter är begränsat till regler om tillstånd för enskilda att lagra och använda uppgifter om enskilda personer. Den offentliga sektorns lagring och användning av uppgifter om olika objekt för olika ändamål inbegrips således inte i förslaget.

SCB delar uppfattningen att det med hänsyn till den personliga integriteten behövs reglering även av den privata sektorns lagring och användning av individualdata.

SCB:s verksamhet som central statlig statistikproducent berörs inte direkt av förslaget. För SCB:s del har strävandena mot en rationell statistikproduktion medfört att ADB-tekniken i allt större utsträckning tas i bruk för lagring och bearbetning av data. När det gäller uppgiftslämnarnas personliga integritet kan påpekas att de individuella uppgifterna redan åtnjuter sekretesskydd. Uppgifterna som sådana saknar dessutom annat intresse i statistikproduktionen än som mellanled vid framställning av sifferuppgifter för ur här behandlade aspekter anonyma grupper. SCB har dock med skärpt uppmärksamhet följt den pågående debatten och utvecklingen samt vidtagit åtgärder för att förbättra det tekniska skyddet av uppgifter i enlighet med statistiksekretessen. Fortsatt arbete pågår för att löpande anpassa detta skydd till nya tekniska processer.

När det gäller den mera generella regleringen av såväl den offentliga som privata sektorns lagring och användning av individualuppgifter kan även statistikproduktionen komma att beröras. Den internationella integrationen som förväntas fortsätta med utveckling bl. a. av gemensamma marknader för varor, arbete och kapital medför ökade behov av internationell samordning och samarbete på statistikens område. Förutsättningarna för samordning av den framtida nordiska statistiken kan komma att påverkas av hur enhetligt reglerna för lagring och användning av uppgifter utformas i de nordiska länderna. Ur denna synvinkel kan det finnas skäl att även från statistisk synpunkt överväga enhetliga nordiska regler på ifrågavarande område. SCB har dock inte funnit anledning att för närvarande gå närmare in på denna fråga.

Sammanfattningsvis delar SCB uppfattningen i medlemsförslaget att det behövs reglering även av den privata sektorns lagring och användning av individualdata med hänsyn till den personliga integriteten. SCB har inte funnit anledning att i övrigt ta ställning till förslaget eftersom detta inte direkt berör SCB i egenskap av statistikproducent. De mera vittgående aspekter, utöver de som berör statistikproduktionen, av den

problematik som tas upp i förslaget följs uppmärksamt av SCB som dock saknar anledning att för närvarande gå närmare in på dessa frågor. De är ju dessutom föremål för överväganden i offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén och kreditupplysningsutredningen.

Stockholm den 13 september 1971

Ingvar Ohlsson

Jan Högrelius

Riksskatteverket:

Sedan år 1968 är ett ADB-system i drift inom folkbokförings- och skatteområdet. För varje län förs på magnetband register över bl. a. befolkningen inom länet. För varje person finns registrerat uppgifter om exempelvis personnummer, namn, adress, civilstånd, nationalitet, inkomst fördelad efter förvärvskälla, förmögenhet, förmögenhetsskatt, inbetald skatt samt överskjutande respektive kvarstående skatt. Samtliga registrerade uppgifter med undantag av förmögenhet är offentliga. Mot ersättning för kostnaderna tillhandahåller länsstyrelserna för närvarande uppgifter från registret bl. a. till underlag för taxeringskalender och selektiv direktadresserad reklam.

Inom riksskatteverket (RSV) pågår utvecklingsarbete med sikte på att ett centralt personregister lagrat på direkt-åtkomst-minnen skall inrättas under år 1972. Samtliga uppgifter som avses ingå i registret är med nuvarande lagstiftning offentliga. Uppgifterna blir med det nya systemet mera lättillgängliga än i dag. Kungl. Maj:t har vid sitt beslut om utvecklingsarbete rörande det centrala personregistret uttalat att Kungl. Maj:t senare kommer att meddela beslut i frågor som gäller utnyttjandet av registret. Systemutvecklingen görs därför på sådant sätt att en eventuellt ändrad lagstiftning vad gäller reglerna för utlämnande av data lätt kan iakttas. RSV avser att inom kort till Kungl. Maj:t överlämna ett underlag för ställningstagande till frågan om centralt personregister och dess utnyttjande inom andra områden än folkbokföring och beskattning.

För att utreda bl. a. behovet av nya sekretessregler i samband med utnyttjandet av ADB-teknik har tillsatts två utredningar nämligen offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén samt kreditupplysningsutredningen. RSV anser sig inte kunna eller böra ta ställning till utformningen av sekretessregler på detta område eftersom utredningarna ännu inte framlagt sitt material.

I och för sig syns det önskvärt med enhetliga regler i Norden. Förut-

sättningarna härför förefaller emellertid verket ogynnsamma, åtminstone för den närmaste framtiden, med hänsyn till den sinsemellan olikformiga lagstiftningen i de nordiska länderna.

Stockholm den 16 september 1971

Gösta Ekman

Tord Österlund

Kreditupplysningsutredningen:

Kreditupplysningsutredningen finner det helt naturligt att alla möjligheter tillvaratas för att få till stånd en enhetlig lagstiftning om kreditupplysningsverksamheten i de nordiska länderna, inte minst beträffande sådan kreditupplysningsverksamhet som redan bedrivs eller kan förväntas bli bedriven med anlitande av ADB-teknik. Åtskilliga omständigheter talar för en sådan enhetlig lagstiftning. Här skall blott erinras om vikten av att man genom en sådan lagstiftning hindrar kringgående av en nationell lagstiftning genom utövande av verksamheten från ett annat nordiskt land.

Som ett led i verksamheten för en eventuell enhetlig lagstiftning om kreditupplysningsverksamhet har kreditupplysningsutredningen hållit kontakt med motsvarande utredningar eller organ i de övriga nordiska länderna. Utredningen har arrangerat ett sammanträde i Stockholm i maj 1970 med deltagare från Danmark, Finland och Norge. Vidare har kontakter hållits på sekretariatsnivå, framförallt med den danska motsvarigheten Registerudvalget. Kontakterna kommer att fördjupas allteftersom utredningsarbetena framskrider.

Planerna på nationell lagstiftning har emellertid avancerat olika långt i de nordiska länderna. Det saknas därför för närvarande tillräckligt underlag för ställningstagande i frågan om enhetlig lagstiftning om kreditupplysningsverksamhet. Man kan vidare inte bortse från att det kommande ställningstagandet kan kompliceras genom speciella faktorer. För Sveriges vidkommande är bl. a. att märka den vidsträckt offentlighetsprincipens inverkan på kreditupplysningsverksamheten och det mycket starka utländska inflytandet över den svenska kreditupplysningsbranschen.

Kreditupplysningsutredningen anser därför att det är för tidigt för Nordiska rådet att ge några bestämda rekommendationer till de nordiska regeringarna i frågan om enhetlig lagstiftning rörande kreditupplysningsverksamhet. Samarbetet bör i stället som hittills kunna hållas

på utredningsplanet, och resultatet av utredningarnas samarbete bör avvaktas innan eventuella rekommendationer ges.

Malmö den 1 oktober 1971

Enligt uppdrag

Runo Håkansson

Sekreterare

Offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén (OSK):

Såsom i medlemsförslaget anföres har OSK fått i uppdrag att utreda behovet av sekretessbestämmelser på dataområdet. Genom tilläggsdirektiv den 27 maj 1971, vilka såsom bilaga fogas till detta yttrande (*se Bihang*) har OSK:s uppdrag vidgats till att avse hela frågan om lagstiftning rörande personorienterad ADB-information. Enligt OSK:s bedömning bör en sådan lagstiftning innefatta regler om kontroll av ADB-teknikens användning såväl på den offentliga som den privata sektorn samt om utlämning från myndigheterna av material som lagras.

Via justitiedepartementet underrättades OSK redan i början av år 1970 om att befattningshavare i Danmark, Finland och Norge fått uppdrag att följa OSK:s och kreditupplysningsutredningens arbete. Informationsutbyte har också ägt rum i samband med norska och danska besök i Stockholm, vid det nordiska administrativa mötet i augusti 1970 och genom brev- och telefonkontakter mellan OSK:s sekretariat och det danska Registerudvalgets sekreterare, fuldmægtigen i danska justisdepartementet U. Kornerup. OSK avser självfallet att även under det fortsatta arbetet hålla sig fortlöpande informerad om arbetet i de andra nordiska länderna och lämna motsvarande service i utbyte.

Skäl kan anföras för en internationell reglering av frågan. För svensk del synes intresset härvidlag i första hand knyta sig till de övriga nordiska länderna.

Vid en bedömning av utsikterna att åstadkomma en enhetlig nordisk ADB-lagstiftning måste emellertid för svensk rätts del beaktas den effekt som den tryckfrihetsrättsliga offentlighetsprincipen har. En ökad offentlighet i förvaltningen har under de senaste åren genomförts genom lagstiftning såväl i Danmark som i Norge, men skiljaktigheterna mellan länderna är alltjämt ej obetydliga. Vidare är att observera, att utredningsarbetet åtminstone för OSK:s del bland annat måste innefatta en undersökning av ADB-teknikens faktiska användning och planerade utveckling under de närmaste åren. Motsvarande undersökningar kan förmodas bli nödvändiga även i de andra nordiska länderna. Det synes

under angivna förhållanden knappast troligt, att rekommendationer på nordisk basis för närvarande är ägnade att föra ADB-frågorna närmare sin lösning. En reglering på detta område har, särskilt med hänsyn till de risker för den personliga integriteten som ADB-tekniken ansetts kunna medföra, bedömts som angelägen och brådskande.

OSK vill med anledning av vad nu anförts förorda, att pågående utredningsarbete i de olika länderna fortsättes med informativa kontakter på samma sätt som hittills, men avråder från åtgärder med syfte att för närvarande framdriva en enhetlig nordisk lösning.

Stockholm den 16 september 1971

På kommitténs vägnar:

Rune Hermansson

Karl-Olof Lidin

BIHANG

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 27 maj 1971

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om ändring av direktiven till offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén och kreditupplysningsutredningen och anför.

I direktiven för offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén (JU 1970: 49) (OSK) och kreditupplysningsutredningen (Ju 1970: 50) (KUU) behandlades åtskilliga problem med anknytning till automatisk databehandling (ADB). För OSK:s del bedömdes sålunda frågan om ADB-materialets förhållande till offentlighetsprincipen såsom en fråga av centralt intresse, och olika möjligheter att säkra intresset av insyn i myndigheternas verksamhet diskuterades i korthet. De risker för ingrepp i den personliga integriteten, som ADB-teknikens användning kan medföra, uppmärksammades också i direktiven för OSK, där möjligheten av en utbyggnad av sekretesskyddet påpekades.

Det framhölls också, att det inte bara inom den offentliga förvaltningen utan också på den enskilda sektorn fanns möjligheter att med ADB-teknikens hjälp skaffa sig ingående kännedom om andra människors förhållanden. En central roll spelade härvid den kommersiella kreditupplysningsverksamheten, som är föremål för KUU:s utredningsarbete. I de båda utredningarnas direktiv angavs, att enskildas rätt att göra sammanställningar och analyser med hjälp av ADB-teknik borde prövas inom ramen för KUU:s arbete.

OSK:s arbete har i första hand inriktats på frågorna om offentlighetsprincipens tillämpning på ADB-lagrat informationsmaterial. Enligt OSK

har det därvid visat sig, att frågorna om utlämnande av sådant material från myndigheter och materialets användning står i ett så nära samband med varandra, att de lämpligast torde böra lösas i ett sammanhang. Vid samråd mellan OSK och KUU har enighet rått om att ADB-frågorna med fördel kan behandlas av OSK, medan KUU:s arbete koncentreras till de med kreditupplysning sammanhängande problemen.

I enlighet med vad utredningarna överenskommit om arbetsfördelningen dem emellan förordar jag att OSK — med motsvarande begränsning i KUU:s uppgift — får i uppdrag att utreda hela frågan om lagstiftning rörande personorienterad ADB-information. Självfallet bör OSK:s arbete liksom hittills bedrivas i nära kontakt med KUU. I den mån behovet av grundlagsändringar medför att lagändringar ej kan genomföras tillräckligt snart bör OSK även beakta behovet av provisoriska ändringar med hänsyn till det arbete som redan pågår på ADB-området.

På grund av det anförda hemställer jag att Kungl. Maj:t gör de ändringar i direktiven till offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén och kreditupplysningsutredningen som jag har angett i det föregående.

Vidare hemställer jag att Kungl. Maj:t medger att statsrådsprotokollet i detta ärende offentliggörs omedelbart.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Svenska bankföreningen:

I medlemsförslaget konstateras, att utredningsarbete för närvarande pågår i de nordiska länderna om frågor rörande lagring och användning av dataregistrerade uppgifter. I Sverige sker utredningsarbetet genom offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén och genom kreditupplysningsutredningen. Inom det svenska bankväsendet anser man angeläget, att frågor rörande den personliga integriteten blir tillbörligt beaktade vid utformningen av lagstiftning om dataregistrerat material.

Bankföreningen vill framhålla att den anser det vara av stor betydelse att det integritetsskydd, som kan komma att bli etablerat i ett nordiskt land, får sin motsvarighet i de övriga länderna. Eljest skulle det tilltänkta skyddet i ett land kunna komma att bli illusoriskt genom att de övriga länderna ej har samma ambitionsnivå. Detta gäller särskilt med hänsyn till att medborgare i ett nordiskt land ofta bosätter sig eller stadigvarande vistas i ett annat nordiskt land och att utbyte av dataregistrerat material kan förutsättas komma att ske över gränserna.

Det är bekant för bankföreningen att samråd äger rum mellan de svenska utredningarna och företrädare för de övriga nordiska ländernas motsvarande utredningar. Bankföreningen utgår från att det sålunda

redan etablerade samarbetet länderna emellan kommer att ge underlag för en bedömning av behovet av enhetliga regler i Norden om lagring och användning av dataregistrerade uppgifter.

Stockholm den 28 september 1971

För Svenska bankföreningen

Dess styrelse:

Lars-Erik Thunholm

Jonas Nordenson

Svenska försäkringsbolags riksförbund:

I medlemsförslaget hänvisas till de under de senaste åren i flera sammanhang framförda farhågorna för att datasystem med fylliga persondata om enskild skulle kunna missbrukas och skada den personliga integriteten. Det erinras om att utredningsarbete pågår i de olika nordiska länderna om frågor rörande lagring och användning av dataregistrerade uppgifter. I Sverige arbetar dels offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén och dels kreditupplysningsutredningen med dessa frågor. Det konstateras i förslaget att den nordiska varumarknaden i stegrad omfattning leder till att registreringar av upplysningar om enskilda medborgare blir internordiska. Förslaget utmynnar i en hemställan att Nordiska rådet måtte rekommendera regeringarna att antaga enhetliga bestämmelser om tillstånd för enskilda att lagra och använda dataregistrerade uppgifter om enskilda personer.

Riksförbundet konstaterar att frågan om enhetliga nordiska bestämmelser på detta område visserligen ej är av omfattande betydelse för försäkringsbranschen. Med hänsyn till att utbyte av dataregistrerat material mellan de nordiska länderna kan förväntas ske, då medborgare i ett nordiskt land flyttar till ett annat, anser riksförbundet det dock vara av vikt att den enskildes integritet skyddas på ett likformigt sätt i de olika länderna. Riksförbundet instämmer därför i rådets hemställan om enhetliga bestämmelser om tillstånd för enskilda att lagra och använda dataregistrerade uppgifter om enskilda personer.

Stockholm den 30 september 1971

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Olle Karleby

Styrelsens ordförande

Richard Schönmeyr

Verkställande direktör

Sveriges advokatsamfund:

Styrelsen finner det i och för sig önskvärt att enhetliga bestämmelser på nämnda område kunde införas i Norden. Innan de i det remitterade förslaget angivna utredningarna framlagt sina förslag vill styrelsen emellertid inte tillstyrka att regeringarna redan nu rekommenderas att anta enhetliga bestämmelser. Däremot vill styrelsen gärna förorda att arbetet inom nämnda utredningar samordnas för att om möjligt införa en enhetlig reglering i Norden i förevarande område. Härvid torde även beaktas den lagring av uppgifter som sker hos andra än enskilda, vilket kräver att de särskilda problem uppmärksammas som kan följa av den i Sverige gällande allmänna offentlighetsprincipen.

Stockholm den 24 september 1971

För Sveriges advokatsamfunds styrelse

Bure Malmström

L. Reuterwall

Näringslivets säkerhetsdelegation:

Information om enskilda kommer i framtiden att datalagras i en omfattning utan tidigare motstycke, bl. a. i de stora integrerade datasystem, som håller på att byggas ut inom den offentliga sektorn. Även privata företag insamlar och registrerar uppgifter om enskilda personer, vilka uppgifter databehandlas för senare användning inom olika områden.

I olika sammanhang har framhållits vikten av att sådan insamlad information endast användes för avsett ändamål, vilket inte alltid varit fallet. Uppgifter som insamlats för ett uppgivet syfte kan sålunda användas till att fullständiga annan datalagrad information. Den moderna datatekniken ger även möjligheter till "korskoppling" av uppgifter genom de nya integrerade datasystemen. Det måste ur integritetssynpunkt anses otillfredsställande att någon reglering av dessa problem icke hittills kunnat åstadkommas. Det är därför angeläget att åtgärder snarast vidtas för att åstadkomma ett tillförlitligt personligt integritetsskydd inom dataområdet.

Näringslivets säkerhetsdelegation finner det därför angeläget att

1. en kartläggning sker om omfattningen och arten av insamlat datalagrat informationsunderlag liksom sättet för hantering och utnyttjande härav.
2. riktlinjer drages upp för hur och i vilken utsträckning datainsamlande av personuppgifter får ske i framtiden.
3. gemensamma och enhetliga regler skapas för lagring och användning av dataregistrerade uppgifter inom de nordiska länderna.

Sådana gemensamma regler om integritetsskydd måste anses vara betydelsefulla bl. a. med tanke på det alltmer ökande statliga samarbetet och det stora utbytet av arbetskraft som förekommer mellan de nordiska länderna, varvid det i framtiden kan förutsättas att dataregistrerat material i stor utsträckning kommer att utbytas mellan berörda länder.

Stockholm den 28 oktober 1971

Näringslivets säkerhetsdelegation

B. Broberg

Medlemsförslag om nordiskt förbud mot tobaksreklam

(Väckt av Lars Korvald, Anna-Lisa Nilsson och Antti-Veikko Perheentupa)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Indenrigsministeriet:

— — — skal man meddele, at sundhedsstyrelsen i en over sagen indhentet udtalelse har henvist til det om spørgsmålet i betænkning nr. 357 af juni 1964 fra indenrigsministeriets udvalg vedrørende foranstaltninger til nedsættelse af cigaretforbruget anførte.

Betænkningen gik indgående ind på spørgsmålet om indgreb overfor cigaretreklameringen og konkluderede, at der bør søges gennemført det mest vidtgående indgreb overfor cigaretreklamering, det totale forbud. Overensstemmende hermed indeholdt betænkningen et udkast til lov om forbud mod cigaretreklamering og salg af cigaretter fra automater.

Sundhedsstyrelsen har endvidere henvist til en tidligere om betænkningen afgivet erklæring, hvori sundhedsstyrelsen udfra de rent sundhedsmæssige betragtninger og synspunkter, som sundhedsstyrelsen ser det som sin opgave at give udtryk for, kunne anbefale, at betænkningens forslag i så vid udstrækning som muligt søgtes gennemført som tjenlige midler til en begrænsning af cigaretforbruget.

Indenrigsministeriet skal for sit vedkommende oplyse, at der siden 1962 mellem indenrigsministeriet og brancheorganisationen Cigaretfabrikantforeningen af 1914 (nu Tobaksindustrien) har været etableret en frivillig aftale, hvorefter foreningens medlemmer afstår fra anvendelse af reklamefilm i biografteatre og eventuelt kommende TV-reklame, ligesom man dels har indstillet annoncering i den del af ugepressen, der navnlig læses af den opvoksende ungdom. For dagbladsannonceringen er der vedtaget en særlig begrænsning af annoncer størrelse.

Man skal endvidere meddele, at det af folketinget nedsatte udvalg angående et i folketingssamlingen 1970/71 fremsat forslag til folketingsbeslutning om tobaksreklame i sin beretning af 3. september 1971 bl. a. har udtalt følgende;

Udvalget har med indenrigsministeren bl. a. drøftet et forslag om, at der på offentlige steder ikke stilles plads til rådighed for cigaretreklamer. Udvalget skal henstille til indenrigsministeren at overveje gennemførelse af et sådant indgreb over for statens egne institutioner ved et cirkulære fra statsministeriet og over for kommunerne i form af en henstilling. Udvalget er dog enig med ministeren i, at et indgreb af denne art ligeledes må ses i sammenhæng med de foranstaltninger, der i øvrigt træffes over for cigaretreklamer. Udvalget skal derfor henstille, at indenrigsministeren søger at opnå tobaksindustriens accept af, at den eksisterende frivillige aftale mellem industrien og indenrigsministeriet gøres mere omfattende, eventuelt således at alene tekstaverting bliver tilladt, og endvidere, at reklamer på offentlige steder, f. eks. i busser og tog, standses. Udvalget skal i denne forbindelse endvidere pege på de begrænsninger, som Svenska tobaksbranchforeningen har påtaget sig vedrørende tobaksreklamer.

Indenrigsministeriet anser det fremsatte forslag om totalt forbud mod tobaksreklamer for at være vidtgående, men mener på den anden side at en yderligere begrænsning af reklamer navnlig for cigaretter, vil være ønskelig. Ministeriet vil derfor — i overensstemmelse med den fra folketingsudvalget modtagne henstilling — optage forhandlinger med tobaksindustrien om en yderligere begrænsning af tobaksreklamen.

Det tilføjes, at handelsministeriet i anledning af det fremsatte medlemsforslag har henvist til nogle fra Butikshandelens Fællesråd, Provinshandelskammeret og Grosserer Societetet indhentede erklæringer, og at arbejdsministeriet i den over sagen afgivne erklæring har udtalt, at arbejdsministeriet ikke på det foreliggende grundlag har bemærkninger til medlemsforslaget (*se nedan*).

København, den 16. december 1971

Egon Jensen

Folmer Nielsen

Butikshandelens Fællesraad:

I denne anledning skal Fællesraadet bemærke, at butikshandelen må tage afstand fra et forbud som det foreslåede.

Der foreligger efter vor opfattelse ikke sådanne oplysninger om tobaksrygning, som kan motivere specielle indgreb over for tobak sammenholdt med manglende indgreb over for mange andre varer og aktiviteter, som helbredsmæssigt belaster befolkningen. Det må også forekomme irrationelt ad lovgivningsmæssig vej at forbyde omtale af en vare, som staten samtidig har meget store indtægter på — og vel at mærke indtægter, som har fiskal karakter og hvis formål ikke er begrænsning af forbruget.

Fællesraadet vil ikke afvise, at der på forskellig måde kan være basis for oplysningsaktiviteter om tobakken og også om visse reguleringer, hvorved vi skal henvise til den af et folketingsudvalg afgivne beretning

af 3. september 1971, uden at vi dermed har taget direkte stilling til enkeltheder i denne beretning.

Fællesraadet skal sluttelig anbefale, at spørgsmålet om tobaksreklamering gøres til genstand for fortsatte drøftelser mellem Indenrigsministeriet og tobaksindustrien med henblik på en rimelig fortsættelse og ajourføring af den frivillige aftale, som industrien har underkastet sig.

København, den 2. november 1971

P. f. v.

E. Groth-Andersen

Provinshandelskammeret:

— — — — —
Efter Provinshandelskammerets opfattelse er en så rigoristisk foranstaltning ikke påkrævet på grundlag af de foreliggende oplysninger om tobakkens skadelige virkninger.

Derimod vil vi ikke afvise, at en rimelig kontrol med tobaksreklamen kan komme på tale men mener, at en sådan kontrol så vidt mulig bør gennemføres på frivillighedens grundlag.

Provinshandelskammeret kan i øvrigt henvise til sin skrivelse af 25. september 1964 til Handelsministeriet og i denne forbindelse fremhæve, at efter vor opfattelse bør en bekæmpelse af tobakkens skadelige virkninger i første række ikke ske ved forbud men ved et omfattende oplysningsarbejde i skoler, gennem radio og fjernsyn og på lignende måde.

København, den 15. oktober 1971.

P. p. v.

E. b.

A. Ross

Grosserer-Societetet:

— — — skal vi meddele, at vi har drøftet spørgsmålet med Foreningen af Importører og Grossister i Tobaksbranchen.

På baggrund heraf, skal vi meddele, at vi ikke mener at kunne gå ind for et forbud mod tobaksreklame idet vi er af den opfattelse, at man ikke ad denne vej kan begrænse tobaksforbruget.

Som det vil være ministeriet bekendt eksisterer der en frivillig aftale mellem de danske tobaksproducenter og indenrigsministeriet om tobaksreklamens udformning her i landet, og vi mener, at denne aftale fuldt ud imødekommer behovet for regulering på dette område.

København, den 29. september 1971

P. k. v.

E. b.

H. Sejer-Petersen

Kontorchef

Den Almindelige Danske Lægeforening, Hovedbestyrelsen:

Hovedbestyrelsen har indgående drøftet sagen, der tillige har været forelagt lægeforeningens hygiejnekomité, og man kan herefter udtale, at hovedbestyrelsen kan anbefale, at Nordisk Råd anbefaler regeringerne i de nordiske lande at indføre et forbud mod tobaksreklame i Norden.

København, den 4. november 1971

P. h. v.

Jørgen Fog

Bendt Sørensen

Foreningen af Importører og Grossister i Tobaksbranchen:

— — — skal man meddele, at foreningen ikke kan gå ind for forslaget om et forbud mod tobaksreklame i Norden. Der er, foreningen bekendt, aftaler mellem de danske fabrikanter og indenrigsministeriet, hvilke man må anse for at være tilstrækkelige for at sikre mod misbrug på dette område.

København, den 26. oktober 1971

H. Sejer-Petersen

Sekretær

Tobakshandlernes Landsforening:

I denne anledning skal foreningen meddele, at da der i folketinget i 1971 er fremsat forslag om beslutning vedrørende tobaksreklamering, mener foreningen ikke på nuværende tidspunkt at kunne fremkomme med nogen udtalelse vedrørende sagen, idet man fra foreningens side vil rette henvendelse til det folketingsudvalg, der eventuelt måtte blive nedsat.

København, den 15. november 1971

P. f. v.

Hans Nielsen

Formand

Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forening:

— — — meddele, at foreningen forventer i den kommende tid at skulle indgå i drøftelser med indenrigsministeriet, eventuelt et folketingsudvalg i anledning af et i det danske folketing i 1970 fremsat for-

slag til beslutning om tobaksreklamering, og at foreningen derfor forinden afgivelse af eventuel udtalelse vil afvente forløbet af disse drøftelser.

København, den 27. august 1971

Cigar- og Tobaksfabrikanternes Forening af 20. Juni 1875

Ejnar Kryger

Tobaksarbejderforbundet i Danmark:

Vi kan oplyse, at vi ved, at der i tobaksindustrien er en frivillig aftale om tobaksreklame, og at man i øjeblikket drøfter spørgsmålet med indenrigsministeriet.

Vi afventer disse drøftelser og ønsker ikke at udtale os nærmere på nuværende tidspunkt.

København, den 20. oktober 1971

P. f. v.

Ella Jensen

Danske Reklamebureauers Brancheforening har i skrivelse den 13 september 1971 forklarat sig ikke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Landsforeningen til Tobakssygdommenes Bekæmpelse:

Landsforeningen skal som sit principielle syn udtale, at den kan støtte det fremsendte forslag gående ud på, at Nordisk Råd anbefaler (henstiller til) de respektive landes regeringer at indføre forbud mod tobaksreklamer.

Af supplerende oplysninger til Nordisk Råd skal anføres kort, at cigaretrykningens farlighed — cigaretrykning har næsten udelukkende været genstand for videnskabelig forskning hidindtil — er alment anerkendt, idet langt over 2 000 videnskabelige artikler af højeste kvalitet verden over har vist på uomtvistelig måde en årsagsammenhæng mellem cigaretrykning og en række sygdomme hos mennesket og en i alle henseender skadelig indvirken på sundhedstilstanden.

I USA er der fra ansvarlig side sagt, at det er det største sundhedsproblem, USA nogen sinde har været stillet overfor.

Chefen i det britiske sundhedsministerium, sir George Godber, har

sagt, at restriktive forholdsregler kun kan tages på regeringsniveau, og verdenssundhedsorganisationen er ligeledes de seneste år med tiltagende styrke gået ind for foranstaltninger til begrænsning af tobaksrygningen.

Der er isoleret op til 200 forskellige stoffer i tobaksrøg, flere af endog meget stor giftighed, her på dette sted skal udover de kræftfremkaldende tjærebestanddele i luftformig fase (kræft i de øvre — og nedre luftveje) anføres nikotin, kulilte, blåsyre og kvælstofdioxid med en kort omtale af sidstnævnte luftarter.

Kulilten er en blodgift, i cigaretrøg findes 4 %, i cigarrøg 6—8 % (som i belyningsgas!), og cerut og piberøg med et kulilteindhold midt imellem. Inhalation blot af 5 cigaretter indenfor 1 time fører en 1/3 liter kulilte ned i lungerne, tilstrækkelig til at medføre en lettere kulilteforgiftning. I blodet beslaglægger kulilten en del af de røde blodlegemer, og vanskeliggør samtidigt iltafgiften fra de ikke beslaglagte røde blodlegemer. Det er nu en herskende opfattelse (prof. dr. med. P. Astrup, Rigshospitalet), at den dårlige iltafgift fra de røde blodlegemer ved tilstedeværelse af kulilte ligefrem fremkalder beskadigelser af de indre karvægge med efterfølgende udvikling netop der af åreforkalkning og dannelse af blodpropper.

Luftanalyser i garager, i biltunneller og bag biler i fart har afsløret et kulilteindhold i luften op til 100 ppm (1 ppm = 1/1 000 promille), i cigaretrøg findes tilsvarende 42 000 ppm!

Nikotin er en stærkt virkende gift og er dødelig ved mundtlig indtagelse for mennesket i mængder på 1/20—1/50 gram. I en cigaret findes 1/60 gram og i en cigar 1/10 gram.

Rygning forurener luften, indendørs som udendørs.

Det skal anføres, at rygning i en almindelig stue blot af få cigaretter giver et indhold i luften på over 0,5 mg nikotin pr. m³ og et kulilteindhold på flere hundrede ppm, hvilket indebærer mulighed for forgiftning også for ikke-rygere, der opholder sig der.

I jernbanekupeer, på hoteller og i mødelokaler er forholdene endnu mere grelle, her er målt nikotinkoncentrationer på 3,0—5,2 mg pr m³.

I tobaksrøg findes — ligesom i udstødningsgas fra biler — det giftige kvælstofdioxid, af hvilket man anser en koncentration på 5 ppm for farligt. Luften i Los Angeles, der betragtes som verdens mest forurenede by, indeholder 3 ppm, og det burde mane til eftertanke, at cigaretrøg indeholder 250 ppm af kvælstofdioxid!

Blåsyren, cyanbrinte, er et dødeligt giftstof, og det er kendt, at det er sundhedsfarligt at opholde sig på steder, hvor luften er forurennet med blåsyre i mængder på over 10 ppm gennem længere tid. Heroverfor står det faktum, at cigaretrøg indeholder 1 600 ppm!

Udover disse kortfattede og sporadiske bemærkninger kan Landsforeningen og undertegnede henvise Nordisk Råd til den netop udkomne lille bog (97 sider, Chr. Erichsens Forlag, kr. 9,75) af Abraham

Rosenberg: Ryg ad helvede til, der belyser omtalte emne på bedste måde.

Landsforeningen skal iøvrigt anbefale følgende forholdsregler på tobaksvarer: *Varedeklaration* med anførelse af indholdet af tjære, kulilte, nikotin, kvælstofdioksyd og blåsyre. *Advarselsetikette*. *Oprettelse af tobaksafvænningsklinikker* for rygere, der er motiverede for afvænnning, og som det mest prohibitive middel, en *prisfordyrelse* af samtlige tobaksvarer svarende til prisen for koncentrerede spirituosa f. ex. akvavit, især ved det sidste vil børn og unge (skoleelever) først påbegynde rygning langt senere (eller aldrig), end det er tilfældet nu.

København, den 23. august 1971

Abraham Rosenberg

Formand for landsforeningen

F i n l a n d

Handels- og industriministeriet:

I medlemsförslaget redogörs i huvuddrag för de begränsningar, som främst på grund av ett mellan handels- och industriministeriet och Tupakkatehtaiden yhdistys (Tobaksfabrikernas förening) gjort avtal tillämpas på tobaksreklam i Finland. Iakttagandet av dessa begränsningar övervakas av en av handels- och industriministeriet tillsatt övervakningsnämnd för tobaksreklam.

Fastän nämnda avtal innebär avsevärda inskränkningar beträffande tobaksreklam, är denna fortfarande på ett rätt påtagligt sätt framme i olika annonseringsmedel. Reklams innehåll är ofta vädjande och ger om tobaksrökning en sådan bild som om den vore en allmänt acceptabel vana för modärna människor med framgång i livet. Även om dylik reklam kanske icke direkt riktas till ungdomen, har den säkert åtminstone någon inverkan på dennas allmänna ställning till tobak.

Enligt förslaget borde tobaksreklam helt och hållet förbjudas. Att formulera dylikt förbud så att det blir verkligen effektivt och omfattar alla olika reklammedel skulle dock vara synnerligen svårt, varjämte övervakningen av förbudet skulle vara förknippad med icke obetydliga praktiska problem. Ett ovillkorligt förbud skulle också hindra tobaksfabriker och -importörer att på normalt sätt informera sina kunder om införandet av nya produkter till marknaden. Det kan ytterligare också antas, att tobaksreklamen icke har någon tillökande inverkan på lusten att röka såvitt endast vissa fakta beträffande produkten (benämning enligt handelssed, pris, vikt, antal o. s. v.) tillåts i reklamen, såvitt det använda bildmotivet endast får återge den produkt som reklamen berör, och såvitt reklamens storlek effektivt begränsas.

På grund av vad som ovan anförts anser handels- och industriministeriet, att möjligheterna för införande av särskilt stränga samnordiska begränsningar i fråga om tobaksreklam borde vidare utredas. Däremot anser ministeriet icke ändamålsenligt att tobaksreklam skulle helt och hållet förbjudas.

Helsingfors den 4 november 1971

Bror Wahlroos
Kanslichef

Heikki Muttilainen
Tf. äldre regeringssekreterare

Social- och hälsovårdsministeriet:

Social- och hälsovårdsministeriet anser de i medlemsförslaget angivna motiveringarna för förbud mot tobaksreklam vara principiellt godtagbara och sakliga och förenar sig i förslaget, som går ut på att en rekommendation ges i saken.

För så vitt förbud mot tobaksreklam emellertid skulle anses som en alltför drastisk åtgärd, föreslår social- och hälsovårdsministeriet, att tobaksreklamen måtte begränsas och göras informativ. I reklamen skulle endast de väsentligaste uppgifterna om produkten tillåtas som exempelvis varumärke, pris, förefintligheten av filter o. s. v. Ministeriet finner det önskvärt att försöka få till stånd enhetliga bestämmelser i de nordiska länderna om var reklam kunde få förekomma. Tobaksreklamen borde i varje land underkastas en effektiv kontroll och ske på härför lämpligt befunnet sätt.

Härjämte anser ministeriet det befogat att påyrka angivandet av hälsovådliga ämnen i tobaken t. ex. tjär- och nikotinhalt på tobaksförpackningarna.

Helsingfors den 24 november 1971

Alli Lahtinen
Social- och hälsovårdsminister

Elisabeth Groop
Äldre regeringssekreterare

Institutet för arbetshygien:

Såsom även förslagsställarna i förslagets inledning framför har man under de senaste decennierna på basis av talrika omfattande undersökningar klart kunnat påvisa ett samband mellan rökning och uppkomsten av många sjukdomar, varav de viktigaste är kranskärlsjukdom, lungcancer, kronisk bronkit och emfysem. Förutom dessa sjukdomar, vilka är de vanligaste dödsorsakerna, leder tobaksrökningen till arbetsoför-

måga på grund av sjukdomar i respirations- och cirkulationsorganer samt till överdödighet genom ett flertal andra sjukdomar.

I de länder, där tobaksrökningen redan gett upphov till ökad mortalitet och morbiditet, är en allt intensivare förebyggande verksamhet av nöden, och det är sålunda naturligt att man i de flesta länder redan skridit till kampanj mot tobaken med olika medel. Förutom de i förslaget omtalade åtgärder, vilka redan vidtagits i Norden mot tobaksreklam, kan det nämnas att i Tjeckoslovakien, Italien och Schweiz är all tobaksreklam förbjuden i TV och radio. I Västtyskland är tobaksreklamen i TV förbjuden före kl. 19 och rökning i reklamerna är bannlyst. I Frankrike och England är tobaksreklamen i TV förbjuden. I USA skall tobaksreklamen enligt lag upphöra i radio och TV fr. o. m. den 2 januari 1972. Dessutom är det förbjudet att använda så inbesparade reklamutgifter på tobaksreklam i annan form. I Irland skall annonseringen i TV och radio stegvis minskas från och med april 1969 och ett definitivt förbud träder i kraft i mars 1972. I februari 1969 förbjöds tobaksreklamen i TV, radio och på film i Argentina på ett år. I Kanada har det flera år varit förbjudet att göra reklam för tobak före kl. 21 och sedermera har de kanadensiska radio- och TV-bolagen samt flera privata stationer infört totalförbud.

I flera länder kontrolleras tobaksreklamens innehåll genom olika restriktioner: t. ex. annonsernas motiv, tid och form, deltagandet av officiella personer samt vädjandet till unga personer har begränsats. Dessa bestämmelser gäller för alla former av reklam. I många länder har ovannämnda åtgärder övervägts. Å andra sidan har man i flera länder ej alls ingripet i tobaksreklamen och hela problemet har mycket litet uppmärksamrats.

Hänvisande till ovan anförda bakgrund och till den allmänna utvecklingen framför vi såsom vår synpunkt att förslaget om ett enahanda nordiskt förbud mot tobaksreklam måste anses vara väl motiverat och synnerligen påkallat.

Vi finner det emellertid angeläget att påpeka att begränsandet av eller förbud mot tobaksreklam endast är en åtgärd för bekämpandet av tobakens hälsovådliga inverkan och därför borde i upplysningsverksamheten mot rökandet även följande åtgärder vidtagas:

1. handledning av unga så att de ej börjar röka,
2. befrämjandet av samarbetet inom hälsovårdspersonalen vid påverkandet av befolkningen,
3. påverkan av de fullvuxnas rökvanor genom olika grupper,
4. utnyttjandet av massmedia,
5. utarbetandet av metoder för minskande av rökandets skadeverkan.

Ovanstående åtgärder har vi ej framfört i prioritetsordning. Det erfordras upplysning av unga personer, men man kan fråga sig om det leder till någonting så länge de unga lever i en omgivning med många

rökande fullvuxna. Erfarenheten hittills utvisar tydligt att effektiva åtgärder är av nöden samtidigt på samtliga sex ovanstående områden. Ett program, som omfattar litet av varje, är sannolikt mera givande än om man koncentrerar sig endast på ett och de övriga fem förbises.

Helsingfors den 10 november 1971

M. J. Karvonen

Professor,
chef för Institutet
för arbetshygien

T. Kumlin

Med. dr,
biträdande överläkare vid
Institutets medicinska
avdelning

Centralhandelskammaren¹:

Reklamen för tobak har i Finland begränsats genom överenskommelser mellan statsmakten och tobaksfabrikerna. Nämnden för övervakning av tobaksreklam övervakar iakttagandet av dessa överenskommelser. Förslaget om totalförbud mot tobaksreklam har motiverats genom att hänvisa bl. a. till tobakens hälsovådlighet. Enligt Centralhandelskammarens åsikt bör denna hälsovådlighet inte undervärderas, utan man borde sträva till att inskränka bruket av tobak som njutningsmedel.

Enligt motiven till förslaget borde ett totalförbud mot tobaksreklam fås till stånd, emedan tobaksreklam är suggestiv och riktar sig huvudsakligen till ungdomen. Därtill synes de nordiska länderna vara i färd med att slå in på olika vägar vid motverkandet av tobaksreklamens skadliga effekter. Till denna del konstaterar Centralhandelskammaren, att motiven inte är tillräckliga för ett totalförbud mot reklamen. Centralhandelskammaren påpekar, att man i Norden varken legislativt eller i praktiska åtgärder går på samma linje när det gäller att bekämpa andra förment skadliga företeelser inom reklamen och det skulle knappast falla någon in att på dessa grunder totalt förbjuda all reklam.

I förslaget har inte heller utretts de eventuella negativa verkningar som ett ovan nämnt totalförbud skulle medföra. Förbudet skulle bl. a. hindra produktutvecklingen och marknadsföringen av eventuellt mindre skadliga tobakssorter än de nuvarande samt bidra till tobaksframställningens monopolisering till sådana företag, som redan tillvunnit sig en viss marknadsandel. Enligt Centralhandelskammarens uppfattning är det varken ändamålsenligt eller förenligt med vårt ekonomiska system att förbjuda marknadsföringen av sådana enskilda produkter, vilkas tillverkning är tillåten.

Centralhandelskammaren anser, att användningen av tobak såsom njutningsmedel inte kan förhindras genom att förbjuda reklamen för densamma, utan att man genom andra medel, exempelvis genom att

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

öka upplysningen om tobakens faror för hälsan, borde sträva efter att påverka förbrukningen av tobak.

Helsingfors den 10 januari 1971

Centralhandelskammaren

Matti Virkkunen

Ordförande

Matti Jääsalo

Bitr. avdelningschef

Väestöliitto r.y. (Befolkningsförbundet r.f.)¹:

— — — förener sig Väestöliitto om Världshälsoorganisationens rekommendation till åtgärder för tobaksrökningens begränsning samt om det vid Nordiska rådet tagna initiativet till åstadkommandet av enhetliga bestämmelser i samtliga nordiska länder.

Vid planeringen av upplysningsarbetet borde man fästa särskild uppmärksamhet vid hur upplysningen når sitt mål samt vilka socialpsykologiska faktorer som medverkar till att man börjar röka och hur man kunde utnyttja av dessa faktorer givna antydningar för att planera upplysningsarbetet. Informationen och upplysningen borde i synnerhet riktas till ungdomen genom att i samband med skolundervisningen använda moderna och åskådliga undervisningsmetoder. Vid planläggningen av undervisningens innehåll borde man också ägna uppmärksamhet åt frågor som hör till sedvanekulturen, t. ex. när och vid vilka tillfällen det inte är lämpligt att röka.

Alla tobaksvaror borde förses med en varudeklaration, av vilken det framgår vilka olägenheter och risker för hälsa produktens användning medför samt vilka skadliga ämnen och hur mycket ifrågavarande produkt innehåller. Vid planläggningen av åtgärder till reklamens minskning eller avskaffning borde man i de nordiska länderna sträva till parallella lösningar bl. a. i fråga om reklamens omfattning, innehåll, plats och tid. Kontrollen över reklamen och varudeklarationerna skulle åligga vederbörande lands medicinal- och hälsovårdsmyndigheter.

Helsingfors den 22 november 1971

Väestöliitto r.y.

Kauko Sipponen

Ordförande

Jouko Hulkko

Verksamhetsledare

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Svenska befolkningsförbundet i Finland:

Svenska befolkningsförbundet i Finland anser att ett totalförbud mot tobaksreklam inte ligger inom möjligheternas gräns.

Förbundet rekommenderar att man borde sträva till en frivillig överenskommelse lik den som ingåtts i Sverige, där restriktionerna främst gäller tobaksreklam i allmänna kommunikationsmedel, på stationer, hållplatser, sjukhus och andra vårdinrättningar. Speciellt viktigt är att reklamen inte får rikta sig till barn och ungdom, varför Sveriges krav att i reklamen avbildade personer måste vara minst 30 år och Finlands förbud mot reklam i ungdomstidningar allmänt borde omfattas.

Vid sidan om det redan nu i Finland gällande förbudet mot tobaksreklam i TV föreslår Svenska befolkningsförbundet den positiva åtgärden, att i TV och radio skulle införas korta, slagkraftiga varningar för tobaksbruk.

Ifall man i de nordiska länderna inte kan komma till frivilliga överenskommelser enligt Sveriges modell, rekommenderar Svenska befolkningsförbundet i andra hand statligt ingripande enligt ovanstående restriktiva men ej totalförbjudande riktlinjer.

Helsingfors den 19 oktober 1971

För Svenska befolkningsförbundet i Finland

Karl-Erik Forsberg

Ordförande

Margareta Aminoff

Ombudsman

Tobaksfabrikernas förening r.f.:

Det i rådet väckta förslaget om nordiskt förbud mot tobaksreklam har föranlett upptagande till diskussion vår traditionella nordiska uppfattning om det fria näringslivet och vår rätt till information. Ett reklamförbud är enligt vårt förmenande diskutabelt såsom prejudikat och skulle icke heller vid förverkligande leda till emotsedda resultat.

I antitobakspolitiken finner man ett medvetet förtigande av den vetenskapliga forskningen, vilken utvisar att rökande och tidpunkten för rökdebuten är helt oberoende av tobaksreklamen. Även i detta samband bör man framhålla, att tobaksreklamen också i Finland går ut på märkeskonkurrens.

Vi vill i detta samband påminna om att vår tobaksindustri, som i sin reklam stöder sig på internationella grundregler, på eget initiativ har gått in för en begränsning av tobaksreklamen. Industrin har år 1969

med statsmakten överenskommit om att upphöra med den s. k. direkta reklamen, reklam på biografier samt begränsa tidningsannonseringen och TV-reklamen i enlighet med vad därom i detalj särskilt överenskommits. Från och med ingången av år 1971 upphörde tobaksreklamen i TV helt.

I det till Nordiska rådet gjorda förslaget har de negativa sidorna av tobaksreklamens upphörande icke berörts. Tobaksreklamens upphörande skulle utgöra ett prejudikat som skulle kunna föranleda fordringar om reklamförbud även för andra för hälsan eventuellt såsom skadliga ansedda varor. Ett dylikt förbud kunde ha en menlig inverkan även på marknadsföringen, då man med tvivelaktiga metoder kunde påverka kundernas märkesval.

Man kan också understryka de svårigheter vilka skulle uppstå vid definieringen av reklamens praktiska och teoretiska gränfall. Dessa skulle utgöras av utländska tidningars tobaksreklam, skyltning med tobaksprodukter, bekantgörande av nya positiva sidor, produktpresentation för kunderna, cigarettförpackningarnas identifiering etc.

Tobaken räknas som ett till vår kultur hörande allmänt njutningsmedel. Det är inkonsekvent om en lagligen tillverkad och saluförd produkt icke skulle få stödas av information.

Tobaksindustrin är överallt medveten om de problem som hänför sig till tobaksrökning. Detta problem löses icke genom reklamförbud. Där till fordras objektiv informationsverksamhet och fortsatt vetenskaplig forskning.

Hänvisande till ovananförda synpunkter finner Tobaksfabrikernas förening r. f. icke den vid Nordiska rådet eventuellt upptagna frågan om ett reklamförbud för tobak vara ändamålsenlig och genomförbar.

Helsingfors den 12 november 1971

Tobaksfabrikernas förening r.f.

Alf Tilgmann

Ordförande

Raimo Lintuniemi

Ombudsman

Tidningarnas förbund:

Tidningarnas förbund har gjort sig förtrogen med ett förslag, som går ut på att förbjuda tobaksreklamen i de nordiska länderna och ger i anledning härav följande utlåtande:

Inga erfarenheter ger stöd åt antagandet att ett totalförbud av tobaksreklamen skulle minska tobakens skadliga verkningar.

Landets tobaksindustri har tillsammans med staten redan nu infört stränga begränsningar rörande tobaksreklamen, enligt vilka t. ex. tobaksreklam i TV är helt förbjuden. Enligt vår åsikt är dessa åtgärder i

detta skede tillräckliga, även om man beträffande begränsningarna borde komma till någon slags gemensam nordisk linje.

Nordisk praxis är, att det är tillåtet att göra reklam för sådana produkter, vilkas tillverkning och försäljning är tillåtna. Att helt förbjuda reklam av någon produkt kan ofta leda till fullkomligt motsatta verkningar än väntat.

Tidningarnas förbund anser på ovannämnda grunder tanken på att förbjuda tobaksreklam i de nordiska länderna ej vara värd understöd, däremot borde övervakningen av de existerande begränsningarna i enlighet med nuvarande överenskommelser intensifieras. Likaså borde informationsverksamheten rörande tobakens hälsofaror ökas.

Helsingfors den 9 november 1971

Sanomalehtien liitto — Tidningarnas förbund r. f.

E. Mattinen

Ordförande

Heikki V. Vuorinen

Verkst. direktör

Tidskrifternas förbund:

Den finländska tobaksindustrin har i samarbete med statsmakten uppgjort ytterst strängt begränsande regler för tobaksreklamen. Begränsningarna berör både tobaksreklamens nivå, kvantitet och reklammedia. Tobaksreklamen är bl. a. förbjuden i televisionen. Utom tobaksprodukterna är det bara några få produktgrupper som berörs av antingen frivilliga eller offentliga marknadsföringsrestriktioner. Av dessa är reglerna för tobaksreklamen de strängaste.

Nu har förslag väckts om att införa den allra strängaste restriktionen, d. v. s. förbjuda hela tobaksreklamen. Vid den vidare behandlingen av ärendet bör uppmärksamheten fästas vid bl. a. följande faktorer:

praxis internationellt och bl. a. i Norden är, att även reklam tillåts för produkter vilkas tillverkning och försäljning är tillåtna,

förbud mot reklam för någon produkt ger själva varan en prägel av förbjuden frukt med åtföljande negativa biverkningar,

tobakens ställning i vår sedekultur kan knappast begränsas i högre grad enbart genom att förbjuda reklamen. Hur utbrett rökandet är, kommer i alla fall tydligt fram i andra kommunikationsmedel, så länge som rökandet är ett bruk som är kraftigt utbrett i alla olika samhällen. Detta kan redan nu konstateras i av reklam oberoende material som sprids av nyhetsbilder, filmer, skådespel, litteratur o. s. v.

På basis av ovanstående synpunkter föreslår Tidskrifternas förbund, att:

1. Tobaksreklamens restriktioner inte behöver vara lika i alla nordiska länder, utan att varje land bör definiera sina åtgärder enligt de nationella förhållandena.

2. Övervakningen av tobaksreklamens restriktioner effektiveras i Finland inom ramen för nuvarande avtal och att den underställs den konsumentombudsman som kommer att tillsättas inom kort.

3. Informationen om tobakens skadliga biverkningar ökas och rökare vägleds till en måttlig konsumtion. Landets tidskrifter står gärna till tjänst i denna uppgift.

Helsingfors den 12 november 1971

Tidskrifternas förbund r.f.

Risto Lounela

Mainostajien liitto — Annonsörernas förbund r.y.:

Enligt Finlands grundlag och den däri tillförsäkrade närings- och yttrandefriheten kan alla produkter och tjänster, vilka lagligen tillverkas och importeras, marknadsföras och sålunda även göras reklam för. Tillverkning och införsel av tobaksvaror och cigaretter är i vårt land en laglig näringsutövning. Det är tillåtet att fritt saluföra tobaksvaror. Det är sålunda naturligt att man även gör reklam för dem.

Syftet med det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget kan anses vara att minska tobakskonsumtionen och det föreslagna totalförbudet mot tobaksreklam ett medel att uppnå detta. Vi konstaterar, att statsmakten förfogar över medel som inom ramen för lagstiftningen direkt kan inskränka tillverkningen och införseln samt konsumtionen av tobak. Förbud mot tobaksreklam är ett indirekt medel med tanke på syftet. Ett dylikt förbud skulle medföra ett flertal olägenheter.

Från tobakskonsumtens synpunkt skulle ett totalförbud mot reklamen försvåra och minska konsumentens möjligheter att välja mellan olika produkter. För tobaksindustrin skulle det i motsvarande mån fördröja produktutvecklingen. Samtidigt kunde det inom denna industribransch föranleda koncentration av produktionen och förhindra grundandet av sådana nya företag, vilka eventuellt skulle tillföra marknaden önskvärdigare tobaksprodukter än de nuvarande.

Vi konstaterar, att i tobaksreklam i Finland för närvarande tillämpas detaljerade bestämmelser och restriktioner. De grundar sig på överenskommelser, som uppgjorts inom den av statsmakterna tillsatta nämnden för övervakning av tobaksreklam och som stöder sig på de internationella grundreglerna för reklam ingående uttryckliga anvisningarna för reklam för cigaretter och andra tobaksvaror. Dessa anvisningar och överenskommelser rörande tobaksreklam, vilka branschen har förbundet sig att iakttaga, kan vid behov ändras att motsvara för tillfället rådande omständigheter.

Vårt förbunds principiella ståndpunkt är, att för produkter, vilkas

tillverkning och försäljning samhället tillåter, det även bör kunna tillåta att göra reklam. På grundval av detta och av ovan anförda synpunkter förhåller sig vårt förbund negativt till det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om förbud mot tobaksreklam inom Norden.

Helsingfors den 11 november 1971

Mainostajien liitto — Annonserernas förbund r.y.

Orvo Lehmus

Kai Vakkuri

Mannerheims barnskyddsförbund:

Mannerheims barnskyddsförbund ansluter sig till den uppfattningen som framgår ur medlemsförslaget, att tobaksreklamen har en stark inverkan på de unga oberoende om den är riktad till ungdomen eller icke. Med hänsyn till tobakens skadliga verkan speciellt på ungdomens och barnens hälsa samt att rökningen spridit sig till allt yngre åldersgrupper, ansluter sig Mannerheims barnskyddsförbund till den åsikten att tobaksreklamen förbjudas inom Norden.

Helsingfors den 29 december 1971

Niilo Hallman

Centralstyrelsens ordförande

Jaakko Itälä

Förbundets verksamhetsledare

N o r g e

Finans- og tolldepartementet:

— — — meddeles at Finansdepartementet for sitt vedkommende ikke har noe spesielt å bemerke til det fremsatte forslag om nordisk forbud mot tobakksreklame.

Oslo, 5. november 1971

Etter fullmakt

Jens Sterri

Helge Thune

Sosialdepartementet:

Sosialdepartementet vil for øvrig uttale at det for tiden har til behandling innstillingen fra en offentlig oppnevnt komité som har fremlagt forslag om en lov om restriktive tiltak ved omsetning av tobakks-

varer. Departementet tar sikte på å fremme et lovutkast om slike tiltak våren 1972.

Oslo, 20. desember 1971

Etter fullmakt

Jon Bjørnsson

Fr. Mellbye

Departementet for industri og håndverk:

I anledning av nevnte medlemsforslag vil Industridepartementet vise til sin uttalelse i brev til Sosialdepartementet av 22 november 1971 (*här ej tryckt*) om Innstilling til lov om restriktive tiltak ved omsetning av tobakksvarer m. v. (Tobakkloven). Som det bl. a. vil fremgå av nevnte uttalelse bør, etter dette departements vurdering, anstrengelsene for å søke å redusere tobakksforbruket koordineres over etter hvert større regioner, i første omgang de nordiske land og EFTA/EF-landene. Departementet har i den forbindelse særlig nevnt spørsmålet om reduksjon i bruken av og med tiden kanskje et forbud mot reklame for tobakksvarer.

Etter Industridepartementets vurdering vil den diskriminerende virkning overfor de nasjonale tobakksindustrier av et forbud fortsatt være betydelig innen en så relativt liten region som de nordiske land utgjør. Av den grunn bør et nordisk samarbeid på dette område i første omgang begrenses til ikke-diskriminerende tiltak, bl. a. av den art som er nevnt i Industridepartementets brev av 22 november 1971 og gjerne i økende omfang og styrke.

Hvis effekten over noen tid av slike tiltak i de nordiske land skulle vise seg å bli positiv ville mulighetene være til stede for tilsvarende tiltak i flere land og kunne utvikle seg til enighet om å innføre forbud mot tobakksreklame over større områder, eventuelt kombinert med høyere avgifter på de helsefarligste tobakksvarer.

Sammenfattende er således Industridepartementets standpunkt til spørsmålet om forbud mot reklame for tobakksvarer at et slikt tiltak bør foregå av økende ikke-diskriminerende restriksjoner nasjonalt og etter hvert over større områder, inntil forholdene ligger til rette for samtidig iverksettelse av reklameforbud og eventuelt høyere avgifter over større regioner. En slik utvikling bør følges og understøttes av intensivert opplysning om skadevirkningene på helsen av tobakkmisbruk. Ved således å kombinere restriktive og motiverende virkemidler kan det være utsikt til en tilfredsstillende effekt av tiltakene.

Oslo, 9 desember 1971

Etter fullmakt

Finn Osc. Svendsen

Anders Hovden

Universitetet i Oslo, Universitetsdirektøren:

— — — har vært forelagt dekanus i Det medisinske fakultet, som har meddelt at man også i denne sak, som når det gjelder Tobakksloven, bør vise til den uttalelse som ble avgitt 24. august 1967 om påvirkning av røykeadferd, jfr. annen ekspedisjon av idag (*se Bihang*).

Universitetsdirektøren viser til dette.

Oslo, 24. november 1971

Olav M. Trovik

Jostein Løfsgaard

BIHANG

Skrivelse från Universitetet i Oslo, Institutt for generell og eksperimentell patologi, rörande norsk Tobakkslov

Innstillingen med tittelen "Påvirkning av Røykeadferd" omfatter 245 sider. I sitt opplegg representerer den en grundig gjennomgang av en omfangsrik litteratur med vurderinger særlig tilpasset norske forhold, og med forslag om tiltak i samsvar med utvalgets mandat. Utvalget drøfter tobakksrøykingens virkninger på helsen og på samfunnets økonomi. Det slås fast at tobakkbruk, særlig sigarettøyking, er en meget viktig etiologisk faktor når det gjelder utviklingen av lungekreft og strupekreft, en medvirkende faktor for utviklingen av kronisk bronkitt og emfysem, og sannsynligvis spiller en rolle for oppståen av hjerteinfarkt og angina pectoris. På bakgrunn av dette mener utvalget å kunne fastslå at sigarettøyking representerer et alvorlig helseproblem også i Norge. Utvalget drøfter deretter metoder til å måle tobakksforbruket. Utvalget har også søkt å beregne de økonomiske følger av slik sykdom og død som kan ha sammenheng med sigarettøyking.

Man gir så en beskrivelse av den norske befolknings røykevaner og tar opp til drøftelse hvorfor man begynner å røke, og hvorfor det er vanskelig å holde opp med å røke. I et meget inngående kapittel drøftes muligheter for påvirkning av røykeadferd, både slike metoder som allerede har vært forsøkt, og andre metoder som kan komme på tale. Utvalget venter seg ikke meget store resultater av mulige tiltak. Man advarer mot såkalte boomerangvirkninger, som består i at uhensiktsmessig propaganda mot røyking kan lede til økt i stedet for nedsatt tobakkbruk. Deretter skisseres enkelte forskningsoppgaver, og i siste kapittel kommer utvalget med forslag til gjennomføring av et program til motarbeidelse av tobakkskadene. Utvalget kommer her først med en del forslag til opplysningstiltak overfor leger og annet helsepersonell, lærere og skole-elever, ungdomsledere, ansvarshavende for offentlige transportmidler o. s. v. Utvalget for forskning av røykevaner kommer også inn på mulige restriktive og politisk/økonomiske tiltak fra samfunnets side, f. eks. begrensningen av reklame for sigaretter, påbud om advarsler på sigarettpakker, forbud mot salg av sigaretter over en viss vekt, forbud mot salg av sigaretter med for høyt tjære- og nikotininnhold, mulige forhøyelser av tobakkavgiften og mulige forbud om røyking i offentlige transportmidler. Utvalget vurderer også det arbeid

som er gjort ved de såkalte avvenningsklinikker, og foreslår støtte til opprettelse av flere slike. For å gjennomføre de foreslåtte tiltak foreslår utvalget å opprette et "tverrvitenskapelig råd" som kan påta seg rådgivende, koordinerende og tjenesteytende oppgaver på dette felt. Utvalget tenker seg dette "tverrvitenskapelige råd" og et dertil knyttet sekretariat opprettet i Sosialdepartementets regi. Utvalget antar at en gruppe forskere eller forskningsstipendiater bør knyttes til dette "tverrvitenskapelige råd". Midler til disse tiltak foreslås skaffet over statsbudsjettet.

Fakultetet vil peke på at utvalget ifølge sitt mandat skulle behandle tiltak som kan settes i verk for å motvirke at folk begynner å røke, og for å stimulere røkere til å opphøre med å røke eller å innskrenke sitt tobakkforbruk. Utvalget anfører selv at slike tiltak rimeligvis vil føre til små resultater. Fakultetet anser det viktig at myndighetene tar opp hele spørsmålet om de helsefarlige skader av sigarettøking på en bredere basis. Dersom det er riktig at vi kan forvente en stigning i antall lungekrefttilfelle i Norge i de kommende 10 års perioder opp til mer enn 1 500 tilfelle pr. år, samt en proporsjonal stigning av strupekreft og en fortsatt økning i frekvensen av kronisk bronkitt, emfysem, angina pectoris og hjerteinfarkt, så vil de helseskadelige følger av sigarettøking komme til å representere en meget sterk belastning på landets leger og sykehus, både når det gjelder forebygging, diagnostikk og terapi. Her kommer også spørsmålet inn om en økt vekt på disse forhold i undervisning for de medisinske studenter. Man bør drøfte om vi kommer til å ha kapasitet til å kunne gi røkere regelmessige undersøkelser av ekspektorat med eksfoliativ cytologi, og om vi har thoraxkirurgisk sevice nok til behandling av 1 500 nye tilfelle pr. år, o. s. v. Den palliative behandling med stråleterapi og kjemoterapi vil også komme sterkt inn i billedet. Tilsvarende overveielser gjør seg gjeldende for kronisk bronkitt, emfysem og hjerte/karsykdommer. Fakultetet anser at mulig prevensjon i form av advarsler mot røking og visse restriksjoner nok kan ha noen effekt, men diagnostiske og kurative tiltak som nevnt ovenfor vil sannsynligvis bli tvingende nødvendig, meget dyrere og mer personellkrevende enn de tiltak som utvalget for forskning i røykevaner foreslår.

Når det gjelder de foreslåtte opplysningstiltak etc. kan Det medisinske fakultet anbefale slike når de gjennomføres med den saklighet og moderasjon som komiteen sterkt går inn for. Målsettingen er mer å hindre unge i å starte røking enn å påvirke røkere til å slutte. Den norske lægeforening har på sitt landsmøte i år påpekt legenes eget samfunnsmessige ansvar på dette område, og Det medisinske fakultet slutter seg til denne enstemmige konklusjon fra Lægeforeningens landsmøte.

Spørsmålet om å endre det skadelige produkt ved å regulere nikotin- og tjæreinholdet i tobakk er vel ennå ikke avklart, og hører med til de forskningsoppgaver som man bør ta opp, slik utvalget også har påpekt. Det er idag vanskelig å vurdere hvilken nytte man kan ha av slike tiltak. De øvrige restriktive tiltak er av økonomisk og politisk art, og Det medisinske fakultet anser det ikke nødvendig å vurdere eller kommentere disse.

Det medisinske fakultet vil også peke på at "Utvalget for forskning i røykevaner" blandt de mulige forskningsoppgaver som bør tas opp ikke er kommet inn på eksperimentell kreftforskning. Det er ennå ikke kjent

hvilke stoffer i tobakkrøken som er den etiologiske faktor for noen av de sykdomsgrupper som settes i forbindelse med tobakkrøk. Grunnleggende forskning på dette område bør ha høy prioritet.

Man viser til det brev som Landsforeningen mot kreft, Norsk forening til kreftens bekjempelse, Det norske råd for hjerte- og karsykdommer og mange professorer i medisin, overleger og instituttbestyrere sendte til stortinget og regjeringen i februar 1967, og som inneholdt et forslag om økt avgift på sigaretter for å finansiere forskning og profylakse vedrørende kreft, lungesykdommer og hjerte/karsykdommer. På disse områder er norsk medisinsk forskning i en økonomisk krise og i sterkt behov av økt tilskudd. Som ledd i en samlet innsats med alle de tiltak som blir nødvendige for å motvirke, diagnostisere og behandle de helseskadelige følger av sigarettøking, kan Det medisinske fakultet støtte de tiltak som Utvalget for forskning av røykevaner foreslår under forskningsoppgavene.

Det medisinske fakultet vil peke på at vi har en rekke frivillige foreninger som arbeider innenfor kreftbekjempelse og bekjempelse av hjerte/karsykdommer, samt også en forening som direkte arbeider med bekjempelse av tobakkbruk. Våre idrettsorganisasjoner vil også kunne komme med i et slikt arbeid. Fakultetet anser det viktig at de frivillige organisasjoner får en sentral plass i de nye tiltak som eventuelt blir satt i gang, slik at man får praktisk nytte av den erfaring i slikt arbeid og den entusiasme for saken som finnes i disse foreninger. Samarbeid med tobakkindustrien er også meget ønskelig. Når det gjelder gjennomføring av forskningsoppgavene vil fakultetet peke på hva som ovenfor er sagt om grunnleggende eksperimentell forskning på dette felt. Fakultetet anser denne for å være av meget stor betydning.

”Utvalget for forskning av røykevaner” foreslår også at det settes forskningsstipendiater under det ”tverrvitenskapelige råd”. Dette vil i praksis bety at vi antagelig i Oslo-området vil få enda et forskningsinstitutt for delvis medisinsk pregede oppgaver. Det eksisterer allerede ved Universitetene i Oslo og Bergen, ved Radiumhospitalet og i Kreftregistret institusjoner som har fruktbare vitenskapelige miljøer for den planlagte forskning. Dette gjelder både den medisinske forskning og den psykologisk-sociologiske forskning som er planlagt. Nye universiteter er under planlegging. Fakultetet vil derfor bestemt fraråde at det dessuten dannes et spesielt forskningsinstitutt for forskning av røykevaner og røykingens skadelige virkninger. Man vil tilrå at midler til slik forskning kanaliseres gjennom de forhåndenværende institusjoner, og at mulige stipendiater skaffes arbeidsplass og miljø innenfor de allerede eksisterende institutter.

Med disse reservasjoner kan fakultetet anbefale de øvrige forslag som settes frem av Utvalget for forskning i røykevaner.

Oslo, 24. august 1967

Olav Torgersen
Professor dr. med.

Lorentz Eldjarn
Professor dr. med.

Erik Poppe
Professor dr. med.

Kristen Arnesen
Professor dr. med.

Olav Hilmar Iversen
Professor dr. med.

Universitetet i Tromsø:

Universitetet i Tromsø beklager at det av kapasitets-grunner ikke kan gi forslaget forsvarlig behandling og må derfor avstå fra å uttale seg om det.

Tromsø, 1. november 1971

Willy Haugli

Arnljot Næss

Den norske lægeforening:

Vedlagte forslag fra Nordisk Råd innebærer så vidt en kan se at de øvrige nordiske regjeringer oppfordres til å innføre forbud mot tobakksreklame innenfor sitt land, på samme måte som foreslått for Norges vedkommende i innstilling til lov om restriktive tiltak ved omsetning av tobakksvarer m. v.

Den norske lægeforenings sentralstyre har den 2. november 1971 avgitt uttalelse til det foran nevnte lovforslag, og en viser til denne uttalelse, hvorav kopi vedlegges til orientering (se *Bihang*).

Oslo, 4. november 1971

Odd Bjercke
Generalsekretær

Åsm. Hodne

BIHANG

Skrivelse till Sosialdepartementet i Norge frå Den norske lægeforenings sentralstyre rörande "lov om restriktive tiltak ved omsetning av tobakksvarer m. m."

Innstillingen til "lov om restriktive tiltak ved omsetning av tobakksvarer m. v." ble behandlet av sentralstyret i møte 29. oktober d. å.

En viser til sentralstyrets tidligere uttalelse av 5. september 1967 i anledning Bjartveitkomitéens innstilling. I denne uttalelse sies det bl. a. til forslaget om visse restriktive tiltak fra samfunnets side at dette "vesentlig berører politisk/økonomiske vurderinger, som Lægeforeningen ikke anser det nødvendig å kommentere".

Videre uttales til forslaget om opplysningstiltak: "Når det gjelder utvalgets konklusjoner vedrørende opplysningstiltak og advarsler til

leger og annet helsepersonell, lærere, ungdomsledere osv., har Den norske lægeforening allerede bidratt til å sette slike tiltak ut i livet og dermed gitt sin støtte til slik aktivitet”.

I stortingsmelding nr. 62 ”om påvirkning av røykevaner” er gjengivelsen av Den norske lægeforenings uttalelse på omhandlede punkt ikke korrekt, idet det sies at foreningen ”også er enig i utvalgets forslag til opplysningstiltak, restriktive tiltak og behandlingstiltak”.

Den norske lægeforening gir det fremlagte lovforslag om merking av sigarettpakker sin støtte, idet en ser på forslaget som et meget tjenlig opplysningstiltak i denne sammenheng.

Det fremlagte lovforslag om reklameforbud finner derimot Den norske lægeforening vanskelig å kunne kommentere, idet en ikke har tilstrekkelig grunnlag til å vurdere virkningene av et slikt forbud.

Oslo, 2. november 1971

Den norske lægeforenings sentralstyre

Etter bemyndigelse

Odd Bjercke

Norsk presseforbund:

Presseorganisasjonenes holding til dette spørsmålet vil gå frem av den uttalelsen som nå er avgitt i forbindelse med Bratholm-utvalgets innstilling om forbud mot tobakksreklame.

Vi tillater oss å vise til denne uttalelsen, som også ligger vedlagt dette brevet (*se Bihang*).

Oslo, 14. november 1971

Norsk presseforbund

Trygve Ramberg

Formann

Per Wiedswang

BIHANG

Skrivelse till Sosialdepartementet i Norge från Norsk presseforbund rörande förbud mot tobaksreklam

Innstillingen har vært drøftet på hovedstyremøte i Norsk presseforbund som er et felles organ for Norske avisers landsforbund, Norsk journalistlag og Norsk redaktørforening. Organisasjonene finner saken så viktig at vi har funnet det riktig å gi en felles uttalelse.

Norsk presse er fullt klar over de skadevirkninger som tobakksrøk-

ning kan ha for folks helse. Pressen kjenner fullt ut sitt ansvar når det gjelder å orientere folk om resultater som vitenskapen kommer frem til om sammenhengen mellom røyking og sykdom. Ikke minst gjennom den publisitet slike forskningsrapporter og synspunkter fra ulike grupper har fått gjennom pressen, har det lyktes å vekke folks forståelse for den fare de utsetter seg for ved å bruke tobakk. Dette er en publisitet man utvilsomt kan regne med vil fortsette.

Når det gjelder forebyggende informasjon om disse spørsmål, har pressen, etter vår oppfatning, gjort en langt mer omfattende innsats enn de statlige myndigheter. Av de 600 millioner kroner Staten årlig tar inn i avgifter på tobakksvarer, er en meget beskjeden del anvendt til informasjon om tobakkens skadelige virkninger.

Presseorganisasjonene erkjenner at reklame, også reklame for tobakksvarer, i form av annonser er av økonomisk betydning for norsk presse. Enhver begrensning i adgangen til reklame for varer og tjenester vil kunne svekke inntektgrunnlaget for pressen.

I et land hvor pressen fra før arbeider tungt, er det god grunn til å være engstelig for ethvert tiltak som kan ødelegge det eksisterende inntektsgrunnlag. Den økonomiske situasjonen er i dag så alvorlig at enhver forverring av de økonomiske vilkår kunne bety svekkede muligheter for både små og større avisenheter til å gjøre sin innsats.

De økonomiske hensyn burde imidlertid ikke være avgjørende hvis vi hadde vært overbevist om at et reklameforbud virkelig hadde motvirket tobakkens skadevirkninger. Vi har imidlertid en rekke andre innvendinger av prinsipiell og praktisk natur mot det foreliggende lovutkast. Disse vurderinger har for oss veiet langt tyngre enn de økonomiske, blant annet fordi de reiser spørsmål om et eventuelt forbud mot tobakksreklame vil åpne veien for en tilsvarende innstramning på andre områder.

Inngrep i ytringsfriheten

Etter vår oppfatning vil et forbud mot reklame for et produkt som det er fullt lovlig å produsere og selge, være et inngrep i ytringsfriheten. Også Bratholmkomiteen er oppmerksom på dette og anfører på side 28 i annen spalte i den trykte innstilling at "et reklameforbud fører til en innskrenkning i ytrings- og trykkefrihet". Utvalget finner imidlertid at et reklameforbud ikke vil være i strid med Grunnlovens § 100 om trykkefrihet. Uansett om utvalget måtte ha rett i denne vurdering, ville vi hevde at enhver innskrenkning i trykkefriheten bør unngås. Innføring av reklameforbud mot varer eller tjenester som myndighetene finner skadelige eller uønskede, men som ellers tillates produsert og solgt, kan åpne veien for vilkårligheter og i verste fall for ren sensur av betalt informasjon i form av annonser.

Når man er opptatt av medisinske og sosiale skadevirkninger ved et produkt, er det svært vanskelig å se konsekvensen i å gå til verks akkurat mot reklame for produktet, mens produsentledet og den øvrige markedsføring ikke skal innskrenkes. Det er i dette tilfelle grunn til å reise et stort spørsmål om reklame i seg selv er noen avgjørende faktor for hvor utbredt tobakksrøykingen er i befolkningen. Meget taler for å oppfatte reklamen først og fremst som en kamp mellom de forskjellige tobakks- og sigarettmerker om andel av markedet.

Reklame og informasjon

I følge innstillingen skal tekstreklame for tobakksvarer være forbudt, og overtredelse av forbudet — forsettlig eller uaktsomt — vil kunne medføre betydelige bøtestraffer. Slikt ansvar vil kunne gjøres gjeldende også for "medvirkning". Pressen vil dermed kunne pådra seg et betydelig økonomisk ansvar ved formidling av nyheter og litterært stoff. Dette er for det første et utilstedeleg inngrep i trykkefrihet og i redaksjonell frihet. For det annet vil avisredaksjoner som arbeider under et betydelig tidspress her bli pålagt skjønnsmessige vurderinger som ikke er pålagt de kilder hvorfra de får sitt stoff. I denne forbindelse vil vi understreke det innstillingen sier på side 29, første spalte, om vanskelighetene ved å skille mellom det som er ren informasjon og det som er tekstreklame. "Tekstreklame" er et uhyre vanskelig definert begrep og omgis i dag av uklare regler og varierende praksis.

I innstillingen heter det også: "Adgang til å informere må også de ha som kan få økonomisk vinning ved å meddele allmennheten sitt syn, f. eks. tobakksfabrikantene og tobakkshandlerne. De må ved å skrive i aviser og blader f. eks. kunne gi allmennheten opplysninger om at de lanserer et nytt merke som av uavhengige eksperter ansees som mindre helsefarlige enn andre merker".

For det første vil grensegangen mellom den type informasjon det her er snakk om og tekstreklame, som utvalget vil forby, bli uhyre vanskelig. For det andre, og meget viktigere, finner vi det både inkonsekvent og utilbørlig av komiteen å forutsette at aviser og blader skal kunne stille til disposisjon spalteplass for informasjoner hvor det skal være forbudt å annonsere. Komiteen forutsetter her redaksjonelle avgjørelser den umulig kan pålegge noen publikasjon.

Forskjellsbehandling

Et forbud mot innlandsk tobakksreklame vil uvilkårlig føre til forskjellsbehandling, såvel mellom norske tobakksfabrikanter og utenlandske som mellom norske reklamebyråer og utenlandske og mellom norsk presse og utenlandsk.

Et reklameforbud vil ikke hindre utenlandske fabrikanter å drive reklame på det norske marked i den utstrekning denne reklame drives gjennom utenlandske publikasjoner. Når de utenlandske fabrikanter hindres fra å annonsere i norsk presse, vil de kunne ofre tilsvarende mer på annonsering i utenlandske. Med de muligheter som foreligger for annonsering bare i deler av et blads opplag, vil de også kunne konsentrere visse kampanjer for det norske marked og tilogmed finansiere gratis forsendelse av utenlandske publikasjoner til norske forbrukere i form av "prøveabonnement", "gratiseksemplarer" m. v. De vil også kunne sette i verk en omfattende reklamekampanje gjennom postsendinger og slik reklame vil man ikke komme til livs uten postsensur.

Snikreklame

Det er vanskelig å se hvordan et totalforbud mot tobakksreklame skal kunne håndheves effektivt. Det finnes i dag mange kanaler for "snikreklame" som det vil bli uhyre vanskelig å komme til livs. Det vil uten tvil også bli tatt i bruk en rekke andre midler for å påvirke forhandlere, opinionsledere, organisasjoner og institusjoner, samt vanlige forbrukere.

Slike former for markedsføring vil være meget uheldig fordi de vil kunne åpne for en praksis på dette område som vi hittil har vært forsånet for her i landet.

Konklusjon

Etter Norsk presseforbunds mening bør det ikke innføres noe forbud mot tobakksreklame. Det må være mulig ved frivillige ordninger å gi tobakksreklamen en form som imøtekommer de mest alvorlige ankepunkter som har vært reist mot den i dens nåværende form.

Samtidig bør de offentlige helsemyndigheter selv gå aktivt inn med informasjonskampanjer i form av stoff og annonser om tobakksrøykingens skadevirkninger.

Vi tror det er en atskillig mer konstruktiv og effektiv fremgangsmåte enn å følge forbudslinjen overfor tobakksreklamen med den meget betenkelige presedens et slikt forbud vil skape.

Oslo, 12. november 1971

Norsk presseforbund

Trygve Ramberg

Norske avisers landsforbund

Roar Adler

Norsk redaktørforening

Rolv Werner Erichsen

Norsk journalistlag

Trygve Moe

Norsk ukepresse:

Norsk ukepresse vil støtte forslaget om at spørsmålet om forbud mot tobakksreklame blir behandlet av Nordisk Råd, og likeledes at man søker å komme frem til ensartede regler for alle de nordiske land.

Norsk ukepresse er likeså enig i at man gjennom opplysningsvirksomhet søker å hindre helseskade på grunn av tobakksrøyking.

Derimot finner man ikke å kunne slutte seg til forslaget om totalt forbud mot tobakksreklame. Man bør finne frem til regler som gir produsentene adgang til å informere publikum om sine varer på en saklig og nøktern måte. Man bør kunne komme frem til bestemmelser som regulerer reklamen på en slik måte at alle parters interesser blir ivaretatt.

Oslo, 16. november 1971

For norsk ukepresse

Asmund Rørslett

Norske annonsørers forening:

— — — og oversender vedlagt avskrift av vår uttalelse av 8. ds. vedrørende "Tobakksloven" (se *Bihang*).

Som det fremgår, konkluderer vi med sterkt å fraråde at det i Norge vedtas en lov som innebærer totalforbud mot reklame for tobakksvarer.
Oslo, 12. november 1971

Norske annonsørers forening

Chr. Fürst

Direktør

BIHANG

Skrivelse till Sosialdepartementet i Norge från Norske annonsørers forening rörande Tobaksloven

Det er forståelig at storting og regjering ut fra de helsemessige spørsmål som reiser seg i forbindelse med sigarettøyking, har reagert og ønsker å treffe visse tiltak for ytterligere å sikre folkehelsen.

Etter vår oppfatning går de restriktive tiltak som foreslåes i innstillingen imidlertid atskillig lenger enn hva som ifølge drøftelsene i stortinget synes å ha vært hensikten.

Vi vil gjerne peke på at tobakkindustrien, etter at tobakkens ulike virkninger ble tatt opp til debatt, selv har pålagt seg en rekke restriktive tiltak — tiltak som man etter hvert selv har skjerpet.

Såvel i St.meld. nr. 62 (1968—1969) som i Innst. S nr. 143 (1969—1970) anbefales det at myndighetene tar opp forhandlinger med tobakkindustrien om en skjerping av den avtale om innskrenking av reklame som industrien selv har etablert.

Myndighetene i Danmark, Finland og Sverige har i flere år hatt samarbeid med tobakkindustrien. Det ville etter vår mening være naturlig at myndighetene i Norge etablerte et tilsvarende samarbeid.

Oslo, 8. november 1971

Norske annonsørers forening

Norges handelsstands forbund:

Ved brev til Departementet av 1. d.m. uttalte vi oss om Bratholmkomiteéns innstilling med utkast til lov om restriktive tiltak ved omsetning av tobakksvarer (*här ej tryckt*). I vår uttalelse tok vi avstand fra komitééns forslag om å innføre et totalforbud mot tobakksreklame. I denne forbindelse pekte vi særlig på det inkonsekvente i et totalforbud mot reklame for varer som det er — og fortsatt vil være — lovlig adgang til å produsere, omsette og bruke.

Under henvisning til nevnte uttalelse om forslaget til norsk forbud mot tobakksreklame skal vi meddele at vårt forbund heller ikke kan gi

sin tilslutning til det foreliggende medlemsforslag om nordisk forbud mot tobakksreklame.

Oslo, 8. desember 1971

Norges handelsstands forbund

Herman Scheel

Adm. direktør

Stein Gramh

Konsulent

Tobakkhandlernes landsforbund:

I vår nettopp avgitte uttalelse til det ærede departement i brev av 25. f.m. (*här ej tryckt*) vedrørende Bratholmkomiteéns innstilling til en norsk tobakklov, har vi sterkt gått imot at det gjennomføres et helt forbud mot tobakkreklame i Norge. Vi er også helt uenig i å innføre et slikt forbud innen Norden. Vi har ingen tro på at et totalt reklameforbud har noen effekt på forbruket av tobakkvarer.

Derimot mener vi at man på nordisk basis burde komme frem til felles regler som innskrenker reklamen for først og fremst sigaretter. En rekke andre felles nordiske tiltak med sikte på å avdempe helseskadene som følge av overdreven tobakknytelse burde også komme på tale. Det sier seg selv at en ko-ordnering av slike tiltak i Norden vil føre til langt bedre resultater enn om hvert enkelt land gjennomfører mer eller mindre forskjellige regler.

Vi foreslår at der snarest nedsettes en komité på nordisk basis for å utrede problemene og komme med forslag til felles regler som antydnet.

Tobakkhandlernes landsforbund

Helmick Øen

Sekretær

S v e r i g e

Socialstyrelsen:

Förslagsställarna refererar till material, som understryker de allvarliga hälsorisker som är förenade med tobaksbruk. Hänvisning göres till Världshälsoorganisationens generalförsamling i maj 1970, och den rapport som därvid framlades. Från denna utgångspunkt tar sedan förslagsställarna upp den kommersiella marknadsföringen för tobaksvaror och nämner bl. a. olika åtgärder, som inom de nordiska länderna föreslagits eller vidtagits för att åtminstone begränsa tobaksreklamen.

Det finns i dag knappast någon, som bestrider tobakens skadeverkningar. Också inom den allmänna opinionen och inom de flesta ungdomsgrupper finns det relativt goda kunskaper. Flertalet ungdomar och vuxna är klara över att rökningen innebär en hälsorisk. Många debutanter torde vid debattillfället vara klara över hälsorisken.

Ökad upplysning om hälsoriska och ekonomiska verkningar, både för den enskilde och samhället, är ett led i kampen mot rökningen. Men av vad som ovan sagts framgår att kunskaper som sådana icke är tillräckliga för att styra den enskilda individens handlingar.

Vid sidan av informationsåtgärder och upplysningsverksamhet krävs en rad andra åtgärder för att begränsa rökningens omfattning. Vid en diskussion om nödvändiga åtgärder är det naturligt att reklamen för tobak uppmärksammas.

All tobaksreklam torde syfta till att öka försäljningen. Visserligen kan effektiviteten i olika reklamåtgärder diskuteras, men detta förändrar icke det uppenbara syftet. I praktiken kan en del av reklamen bli en kamp mellan olika märken men all reklam sammantaget torde vara en av flera åtgärder, som var för sig eller tillsammans stimulerar till rökning. I detta sammanhang får man inte glömma bort att ungdomarna är en utsatt målgrupp. Tobaksreklamen hjälper till att skapa status kring cigaretterna — att röka är en del av att vara vuxen.

I motionen omnämnes de diskussioner som i Sverige förts mellan företrädare för socialstyrelsen och tobaksbranschen. Dessa överläggningar har resulterat i flera konkreta åtgärder. Bl. a. har nya reklamregler trätt i kraft från den 1 januari 1971 med frivilliga inskränkningar från tobaksbranschens sida. Reklam för tobaksvaror får numera inte ske på den rullande trafiken, på järnvägs- och tunnelbanestationer och på hållplatser för offentliga kommunikationer. Tobaksreklam får inte förekomma inom sjukhus eller andra vårdinrättningar.

Tobaksreklamen får enligt reglerna icke rikta sig till barn och ungdom. Avbildade personer i tobaksreklam skall vara minst 30 år. I reklamen får man inte använda sig av miljösituationer som vädjar till tonåringar.

Den gjorda överenskommelsen innebär att vissa väsentliga inskränkningar av tobaksreklamen kommit till stånd. Skolöverstyrelsen och socialstyrelsen har agerat för att få dessa begränsningar till stånd och de nya reklamreglerna är att beakta som en framgång för det förebyggande hälsoarbetet.

Den gjorda överenskommelsen måste också ses som en bekräftelse på att man från såväl myndigheternas som tobaksbranschens sida i reklamen ser en stimulerande faktor, ett moment som påverkar rökvanorna inom åtminstone de yngre åldersgrupperna. Mot den bakgrunden är det följdriktigt att de hälsovårdande myndigheterna och andra för

hälsan intresserade uppmärksammar all den tobaksreklam som förekommer.

Därest enbart hälsoaspekter skall läggas på tobaksreklamen talar alla skäl för ett reklamförbud. Samnordiska åtgärder på detta område torde vara effektivare än inskränkningar i ett enda land, särskilt med hänsyn till att, som motionären framhållit, veckotidningar och andra tryckalster utväxlas mellan de nordiska länderna.

Socialstyrelsens hälsovårdsupplysningsdelegation (HVUD) svarar för en relativt omfattande kurs- och konferensverksamhet för bl. a. olika kategorier av ungdomsledare. Några kurser har uteslutande ägnats åt tobaksfrågan. Under det senaste året är det markant att många ungdomsledare reagerat mot tobaksreklamen (liksom mot alkoholreklamen). Man betraktar den aktiva marknadsföringen som ett besvärande störningsmoment för informations- och upplysningsarbetet. Det är också uppenbart att många ungdomsledare i accepterandet av tobaksreklamen ser en mätare på samhällets vilja att med verklig kraft ta itu med de ekonomiska intressen som gynnas av tilltagande tobaksvaror bland exempelvis allt yngre barn och ungdomar.

Ett förbud mot tobaksreklamen skulle alltså ur hälsosynpunkt hälsas med tillfredsställelse. Utöver den kommersiella marknadsföringen finns det emellertid andra inslag i samhälls- och massmediabilden som bör uppmärksammas. Dit hör det ständiga, uppenbarligen tanklösa, rökandet i TV. Det kan inte förnekas att konstnärliga och andra skäl kan motivera rökning i vissa TV-program. Rökningen i TV:s nyhetsprogram, debatter m. m. kan dock utan kvalitetsförlust elimineras. En åtgärd i denna riktning skulle utan tvekan vara en åtgärd som bidrar till att undergräva den status rökningen fått i allmänhetens och speciellt ungdomsgruppernas ögon.

Kungl. Maj:t har givit socialstyrelsen i uppdrag att företa en utredning om tobakens skadeverkningar och föreslå åtgärder, som ligger inom socialstyrelsens verksamhetsområde, för att begränsa rökvarorna. Arbetet har delvis påbörjats och beräknas kunna vara slutfört under år 1972. I den preliminära skissen till åtgärds katalog, som kommer att diskuteras i en särskild arbetsgrupp, kommer även reklamfrågorna att uppmärksammas.

Stockholm den 11 oktober 1971

Enligt styrelsens beslut

Malcolm Tottie

Marknadsrådet:

I förslaget erinras inledningsvis om den på senare år allt klarare dokumenteringen av tobaksrökningens skadliga inverkan på människans hälsa. Det erinras om den i maj 1970 till Världshälsoorganisationens generalförsamling framlagda rapporten angående rökningens effekter på hälsan och om generalförsamlingens anmodan till Världshälsoorganisationens generaldirektör att fästa medlemsländernas uppmärksamhet på rapporten och föreslå dem att överväga rapportens rekommendationer bland annat att begränsa — eventuellt helt förbjuda — reklam och säljfrämjande åtgärder för cigaretter. I medlemsförslaget redovisas vidare de åtgärder som hittills vidtagits på ifrågavarande område inom de nordiska länderna, varvid man anför att länderna synes vara i färd med att slå in på olika vägar när det gäller åtgärder för att motverka effekten av tobaksreklamen. Då marknadsföring av tobaksprodukter till stor del sker genom media som har spridning i hela Norden finns det särskild anledning att ha enhetliga bestämmelser på detta område, heter det. Mot bakgrund av de dokumenterade hälsoriskerna vid rökning och då tobaksreklamens vanligtvis starkt suggestiva utformning endast till en del torde kunna dämpas genom överenskommelser med branschen, synes det enligt förslaget motiverat att helt förbjuda tobaksreklam.

Marknadsrådet kan ansluta sig till medlemsförslagens uppfattning att tobaksrökningens och särskilt cigarettörökningens skadliga inverkan på människans hälsa är väl dokumenterad. Det är enligt marknadsrådets mening också angeläget att man överväger de i medlemsförslaget åberopade rekommendationerna avseende bland annat begränsning av eller eventuellt förbud mot tobaksreklam. Sådana överväganden synes för närvarande redan göras i många länder däribland de nordiska.

I Sverige har under senare år — med hänvisning till hälsoriskerna — rests krav på ett generellt förbud mot tobaksreklam. I samband därmed har också anförts att frågan om totalförbud bland annat inrymmer grannliga tryckfrihetsrättsliga aspekter och torde förutsätta ändring av tryckfrihetsförordningen. Som nämns i medlemsförslaget har den svenska regeringen tillsatt en utredning med uppdrag att utreda frågan om en enhetlig reglering i grundlag av yttrandefriheten i massmedia och därvid även finna regler för att skapa möjligheter att ingripa mot reklam för skadliga varor, exempelvis tobak. I direktiven till utredningen anförde vederbörande departementschef att enligt en allmänt utbredd uppfattning grundlagarna inte bör lägga hinder i vägen för sådana begränsningar i den kommersiella reklamen som kan motiveras med omsorg om folkhälsan eller andra lika viktiga skäl.

Redan nu kan emellertid sägas att det för svenskt vidkommande till-

skapats goda möjligheter att från samhällets sida ingripa mot de förhållanden som enligt medlemsförslaget främst synes motivera ett radikalt totalförbud, nämligen den hittills vanligen starkt suggestivt utformade reklamen. Genom lagen om otillbörlig marknadsföring har marknadsrådet möjlighet att förbjuda sådan reklamåtgärd som genom att strida mot god affärssed eller på annat sätt är otillbörlig mot konsumenterna. Lagen medger inte att reklam för viss vara förbjuds enbart på den grund att varan är skadlig eller eljest olämplig. Vid bedömningen av huruvida exempelvis utformningen av reklamen för en viss vara är att anse som otillbörlig är det emellertid ofrånkomligt att reklamens innehåll och utformning prövas även med hänsyn till sådana faktorer som varans egenskaper. I marknadsrådets praxis har såvitt gäller cigarettreklam ställts stränga krav på att denna inte lockar till rökning eller leder konsumentens intresse bort från varans egenskaper. Till belysande av det nu sagda får marknadsrådet härmed bifoga besluten i de tre hittills avgjorda ärendena rörande cigarettreklam (*här ej tryckta*). Effekten av dessa marknadsrådets avgöranden torde kunna väntas bli den avsedda, nämligen att bildmaterial i cigarettreklamens tjänst härnäst kommer att inskränkas till att mot neutral bakgrund visa varan som sådan, d. v. s. cigarettpaketet eller cigaretterna.

Utifrån de synpunkter marknadsrådet har att beakta må därjämte påpekas att ett totalförbud för viss marknadsföring kan innebära svår-
företsebara effekter på konkurrensförhållandena. Så länge försäljning av tobak tillåts kan det finnas skäl för att tobaksproducenterna ges möjlighet att i fri konkurrens och under en öppen offentlig kontroll marknadsföra produkterna. Ett bibehållande av detta konkurrensmedel kan ha betydelse för att garantera bland annat rimliga priser för de konsumenterna som trots hälsoriskerna väljer att röka.

Mot bakgrund av det hittills sagda finns det enligt marknadsrådets mening skäl att för svenskt vidkommande dröja med ett ställningstagande till spörsmålet om totalförbud mot tobaksreklam. Dels därför att resultatet av den tillsatta utredningens arbete bör avvaktas. Dels därför att det finns anledning anta att erfarenheterna av den nuvarande svenska lagstiftningen kommer att visa att man utan att tillgripa ett generellt förbud mot tobaksreklam kan komma till rätta med sådana inte önskvärda effekter av reklamen som enligt medlemsförslaget främst motiverar ett totalförbud; måhända kommer det till och med att framgå, att syftet med ett dylikt förbud rentav bättre tillgodoses genom sanering och styrning av reklamen. Marknadsrådet finner sig följaktligen för närvarande inte böra tillstyrka medlemsförslaget om att rekommendera regeringarna att införa förbud mot tobaksreklam.

Däremot vill marknadsrådet gärna instämma i medlemsförslagets tanke att reglerna för marknadsföring på detta område bör ges en i möjligaste mån enhetlig utformning inom Norden. Marknadsföring av va-

ror och tjänster berör allt oftare flera länder, och det framstår därför som desto mer angeläget att regeringarna och berörda myndigheter i de nordiska länderna samordnar sina fortsatta överväganden rörande eventuella ytterligare begränsningar av tobaksreklamen.

Stockholm den 25 oktober 1971

På marknadsrådets vägnar:

Peter Westerlind

Jan Petersson

Konsumentombudsmannen:

Världshälsoorganisationens uttalande grundas på de rön beträffande tobaksrökningens vanebildande effekt och hälsofarliga inverkan som gjorts under senare år. Av en vetenskaplig rapport som år 1970 utarbetats på uppdrag av organisationen framgår, att cigarrettrökare tagna som grupp allmänt har större dödlighet än icke rökare och att överdödligheten höjs med ökande cigarrettkonsumtion. Vidare framgår att den ökade dödligheten i lungcancer har samband med cigarrettrökning samt att cigarrettrökning är en viktig orsak till sjuklighet och dödlighet i kranskärslssjukdom och underlättar uppkomsten av allmän kärlväggsförfettnings. Cigarrettrökning har även samband med förekomsten av magsår, muncancer, struphuvudscancer och matstrupscancer.

I PM beträffande ställningstagande i tobaksfrågan anförde socialstyrelsen genom sin hälsovårdsupplysningsdelegation i februari 1970, att delegationen känner det som en oavvislig skyldighet att med kraft verka för sådana åtgärder som kan bidra till en minskning av tobakens skadeverknings.

Förhållanden i andra länder

Den av förslagsställarna lämnade redogörelsen för arbetet i de nordiska länderna för begränsning av tobaksrökningen kan kompletteras med följande.

I Italien har rått förbud mot tobaksreklam sedan 1962.

I Kanada har parlamentet 1971 antagit en lag som från den 1 januari 1972 förbjuder all cigarrettreklam liksom all försäljning av cigaretter med tjär- och nikotinvärden över en viss gräns. Dessutom föreskriver lagen att tjär- och nikotinmängder skall anges på cigarrettpaketen och att dessa skall ha en varningstext med lydelsen: Hälsoriskerna ökar med dagskonsumtionen. Undvik halsbloss.

I USA är i federal lag infört förbud mot cigarrettreklam i radio och TV fr. o. m. 1971 års ingång. Dessutom har tobaksindustrin frivilliga begränsningar av cigarrettreklamen i övrigt. I början av 1971 ingick den

amerikanska regeringen ett avtal med cigarrettfabrikanter om att tryckt reklam skall innehålla upplysningar om den kvantitet tjära och nikotin som finns i varje cigarrett. Från 1970 har man också följande obligatoriska varningstext på cigarrettpaketen: Varning. Generalläkaren har fastslagit att cigarrettrökning är vådlig för hälsan.

I Storbritannien har det sedan augusti 1965 funnits förbud mot cigarrettreklam i TV. I december 1970 framlades ett lagförslag om totalförbud mot tobaksreklam. Parlamentet har ännu inte antagit förslaget. Regeringen har nyligen nått en frivillig överenskommelse med tobaksfabrikanterna, att dessa på varje cigarrettask skall återge en tryckt varning av följande lydelse: Varning från regeringen. Rökning kan fördärva Er hälsa. Man avser också att tillsätta en vetenskaplig kommitté, som skall ha till uppgift att kontinuerligt undersöka möjligheterna att producera tobaksvaror som är mindre skadliga för hälsan. Det förutsätts att denna kommitté skall medverka vid publiceringen av uppgifter om nikotin- och tjärhalten i olika typer av cigaretter.

Svenska förhållanden

I Sverige har reklam för tobaksvaror sedan lång tid varit underkastad särskilda, på frivillig väg utbildade normer. I Internationella handelskammarens "Grundregler för reklam" föreskrivs sålunda i Artikel B 3, att reklam för tobaksvaror ej får främja överdrivet bruk av tobak och ej heller får riktas till barn och ungdom. Näringslivets opinionsnämnd har 1969 som sin grunduppfattning uttalat, att tobaksreklam skall utformas med stor försiktighet och att alldeles särskild aktsamhet är påkallad beträffande reklam för cigaretter.

Som förslagsställarna framhåller har också en frivillig reglering av tobaksreklamen skett genom de regler Svenska tobaksbranschföreningen antagit. I reglerna föreskrivs bl. a. att reklam för tobaksvaror skall utformas på ett återhållsamt och korrekt sätt. Argumentering i ord eller bild som är starkt suggestiv eller direkt påträngande bör undvikas. Reklamen får heller inte innehålla uttryck och formuleringar eller bilder av situationer och miljöer, som kan antas vädja till tonåringar eller är ägnade att framkalla uppfattningen att det icke är skadligt att röka.

Inom den svenska riksdagen har vid flera tillfällen framförts önskemål om förbud mot eller inskränkning i tobaksreklamen. Bl. a. mot bakgrund därav har Kungl. Maj:t givit en offentlig utredning i uppdrag att överväga frågan om vilka ändringar som krävs i tryckfrihetslagstiftningen för att möjlighet skall ges att ingripa mot reklam och annan marknadsföring av varor, som är skadliga eller på annat sätt olämpliga och vilkas spridning därför bör motverkas. Utredningen väntas avge ett betänkande i slutet av år 1971 (angående direktiv till denna utredning, se 1971 års riksdagsberättelse Ju 51).

Mot den bakgrund som nu angivits har KO med stöd av 1 § lagen

(1970: 57) om otillbörlig marknadsföring (marknadsföringslagen) till Marknadsrådet fört upp ett antal ärenden, där förbud yrkats mot olika typer av tobaksreklam — främst mot användandet av visst bild- och textmaterial men också mot användandet av rabattkuponger vid marknadsföring av cigaretter. KO har därvid hävdad bl. a. att kraven på tobaksreklam måste ställas mycket högt och att konkurrensmedlen vid marknadsföring av cigaretter bör begränsas på ett annat sätt än beträffande andra varugrupper — möjligen bortsett från vin och sprit. KO har även gjort gällande att de regler för sådan reklam som tobaksbranschen uppställt inte efterlevs i praktiken.

Marknadsrådet har den 18 oktober 1971 i tre olika ärenden bifallit KO:s talan och förbjudit näringsidkare att i cigarettannonser använda visst bildmaterial. Enligt Marknadsrådet får ifrågasvarande annonser genom sitt bildinnehåll anses främja uppfattningen att tobaksrökning ingår som ett nästan självfallet inslag i en angenäm samvaro människor emellan. Annonserna måste därför — mot bakgrund av de insikter som numera vunnits om den med tobaksrökning förenade avsevärda hälsoskadan — betecknas som otillbörliga i marknadsföringslagens mening. Marknadsrådet har i detta sammanhang rekommenderat att man vid bildannonsering för cigaretter helt undviker att begagna mänskliga modeller. En utväg att undgå risken för olämplig verkan av bildmaterial i cigarettreklamens tjänst kan enligt Marknadsrådet vara att dylikt material inskränks till att mot neutral bakgrund uppvisa varan som sådan, d. v. s. cigarettpaketet eller cigaretterna.

Frågan om reklamförbud

Som komplettering till ovanstående finns det anledning att något beröra tobaksreklamens roll bland tänkbara orsaker till att tobaksrökning över huvud taget förekommer. Det bör därvid stå utom diskussion att tobaksreklam är endast en bland många faktorer som påverkar människors beteende när det gäller rökning. Förutom den roll som övriga konkurrensmedel — exempelvis utformning och prissättning av tobaksprodukter och produkternas tillgänglighet i olika butikstyper — spelar i sammanhanget, finns det all anledning anta att andra rökarens föredöme både i levande livet och via massmedia har en betydande inverkan på människors benägenhet att börja röka respektive öka sin rökkonsumtion. Det betyder å andra sidan inte att man kan bortse från den påverkan som sker genom tobaksreklamen.

Med hänvisning till det anförda finns det från samhällets sida en rad åtgärder att välja bland för att på effektivaste sätt nå det i medlemsförslaget till Nordiska rådet angivna målet att minska tobaksrökandet.

Ett av de medel som enligt KO:s uppfattning därvid bör övervägas är ett totalförbud för tobaksreklam. Det får antas att ett sådant förbud dels skulle minska människors benägenhet att börja röka och dels under-

lättar för de människor, som önskar minska sin konsumtion eller helt sluta röka, att göra detta.

I Norge finns redan ett väl underbyggt, offentligt betänkande om förbud mot reklam för alla tobaksvaror. Betänkandet innehåller dessutom förslag om märkning av förpackningarna till cigaretter, tobak och cigarettapper med en varning för hälsoriskerna vid tobaksrökning. I betänkandet ägnas relativt stort utrymme åt hur gränserna bör dras mellan reklam och övriga konkurrensmedel.

För att nå största möjliga effekt av ett reklamförbud bör en samordning ske med andra åtgärder från samhällets sida som påverkar tobaksbranschens intresse av att kompensera den botfallna reklamen med andra och kanske effektivare marknadsföringsmetoder. Åtgärder bör sålunda vidtas för att utveckla nya tobaksprodukter som innehåller mindre skadliga ämnen och samtidigt accepteras av de människor, som med insikt om hälsoriskerna ändå inte vill avstå från rökning. Det synes även finnas anledning visa på möjligheterna att skattevägen påverka pris-sättningen — och därmed konsumtionen — av tobaksvaror.

KO är samtidigt inte omedveten om de svårigheter som ett totalförbud för tobaksreklam kan komma att medföra. Det gäller bl. a. att dra i praktiken fungerande gränser mellan det område som anses böra omfattas av förbudet och det tillåtna området. Gränserna för vad som skall anses som tobaksvaror torde vara relativt lätta att dra upp, medan gränserna mellan tillåtna och icke tillåtna marknadsföringsmetoder sannolikt måste bli relativt diffusa och därigenom bereda problem. Ett förbud mot annonsering och andra "öppna" marknadsföringsmetoder kan i sin tur få icke önskvärda konsekvenser om förbudet leder till en övergång till dolda och mer svårkontrollerbara marknadsföringsåtgärder. Övervakningen av ett totalförbud liksom beivrandet av överträdelser av ett sådant förbud — som får antas bli straffsanktionerat — torde också komma att medföra vissa problem.

Marknadsföringslagen

Även om KO sålunda anser att frågan om ett totalförbud för tobaksreklam bör prövas finns det enligt KO:s mening emellertid anledning att för svensk del visa på de möjligheter till sanering av tobaksreklam som öppnar sig med stöd av marknadsföringslagen. Ett reklamförbud i Sverige kan av tryckfrihetsrättsliga skäl träda i kraft tidigast år 1974. Under mellantiden bör betydande praktiska erfarenheter kunna vinnas av marknadsföringslagens funktion i sammanhanget. Det finns anledning tro att dessa erfarenheter visar sig så positiva att marknadsföringslagen kan utgöra ett realistiskt alternativ till ett totalförbud för tobaksreklam.

I Norge och Finland föreligger officiella förslag till ny marknadsföringslagstiftning med i huvudsak samma innehåll som den svenska

marknadsföringslagen. Om dessa lagförslag genomförs bör det i sin tur kunna bidra till ett enhetligt nordiskt betraktelsesätt i fråga om sanering av tobaksreklamen och till samordnade nordiska insatser på detta område.

Stockholm den 1 november 1971

Sven Heurgren

Krister Johanson

Sveriges köpmannaförbund:

I förslaget hänvisas till en inom Världshälsoorganisationens generalförsamling behandlad rapport. I anslutning till denna anmodade församlingen organisationens generaldirektör att fästa medlemsländernas uppmärksamhet på rapporten samt föreslog vidare att dessa länder skulle överväga att tillämpa de i rapporten meddelade rekommendationerna, bl. a. lagstiftning om att tjär- och nikotinnehållet skulle anges i reklamen och på cigarettpaketeten liksom att det skulle varnas för de hälso-risker som cigarettrökning kunde medföra. Dessutom rekommenderades begränsning av eller helst förbud mot reklam och säljfrämjande åtgärder för cigaretter.

Det nu vid Nordiska rådet föreliggande medlemsförslaget utmynnar i en hemställan till rådet att rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att införa förbud mot tobaksreklam inom Norden. Detta förslag innebär alltså en mycket väsentlig utvidgning av Världshälsoorganisationens rekommendation, som var koncentrerad till cigarettrökning och cigarettreklam.

Förbundet erinrar om den gynnsamma effekt på tobaksreklamens utformning som överenskommelsen mellan socialstyrelsen och Tobaksbranschföreningen om frivillig reglering av denna reklam i åtskilliga hänseenden redan medfört. Även lagstiftningen om otillbörlig marknadsföring som trädde i kraft den 1 januari 1971 möjliggör åtgärder som kan bli av stor betydelse. Att redan nu innan ytterligare erfarenheter vunnits beträffande resultatet av den sanering av tobaksreklamen som sålunda är på väg föranstalta om ytterligare ingripanden anser vi vara opåkallat.

Utan att gå in på de konsekvenser ur bl. a. tryckfrihetssynpunkt som ett förbud mot annonsering av tobaksvaror och annan tobaksreklam skulle föranleda men som måste vara ägnade att inge mycket stora betänkligheter vill vi framhålla att ett sådant förbud knappast skulle få den effekt som förslaget syftar till. Konkurrensen mellan olika tillverkare skulle sannolikt komma att inriktas på andra säljfrämjande åtgär-

der, som skulle kunna bli svårare att följa och därigenom också svårare att vid behov kontrollera.

Vi har också den uppfattningen att reklamens inverkan på den totala konsumtionen av tobaksvaror är mycket begränsad, eftersom tobaksrökning är en vanesak och inköpen av tobaksvaror följaktligen inte impulsköp. Det kan för övrigt hänvisas till att den omständigheten att reklamen för spritdrycker och vin starkt begränsats knappast haft någon hämmande effekt på den totala konsumtionen av sådana varor. Förändringar i fråga om denna konsumtion torde bero av många andra orsaker, vars inbördes betydelse är utomordentligt svår att bedöma men som inte uteslutande har samband med reklamen.

Stockholm den 20 oktober 1971

Sveriges köpmannaförbund

K. E. Gillberg

Svenska tobaks aktiebolaget åberopar i skrivelse den 15 september 1971 Svenska tobaksbranschföreningens yttrande av den 15 september 1971 (se nedan).

Svenska tobaksbranschföreningen:

Som framgår av förslaget har branschföreningen efter samråd med bl. a. socialstyrelsen medverkat till genomförande av vissa inskränkningar i tobaksreklamen i syfte främst att inte främja ett överdrivet bruk av tobak och att undvika att reklamen stimulerar barn och ungdom att röka. De senaste av branschföreningen antagna reklamreglerna vilka bifogas (*här ej tryckta*) har gällt sedan den 1 januari 1971. I övriga nordiska länder har tobaksbranschen underkastat sig i stort sett samma inskränkningar i reklamen som i Sverige.

Fråga om viss reklamåtgärd strider mot de svenska reklamreglerna prövas av konsumentombudsmannen och marknadsrådet i enlighet med bestämmelserna i lagen om otillbörlig marknadsföring. Överträdelse beivras med vitesförbud och sanktioner av andra slag. Marknadsrådet är emellertid vid sin bedömning av reklamen icke bunden till de branschregler som utformats inom näringslivet. Lagens generalklausul gör det möjligt för rådet att meddela förbud mot varje reklamåtgärd som genom att strida mot god affärssed eller på annat sätt är otillbörlig mot konsumenter eller näringsidkare. I motiven till lagen sägs att den praxis som tidigare skapats av opinionsnämnden, d. v. s. näringslivets tidigare övervakningsorgan för reklamfrågor, väl bör bilda utgångspunkt för generalklausulens tillämpning men samtidigt bör utgöra plattformen för en fortgående rättstillämpning på marknadsföringsom-

rådet. Rådet torde således ha möjlighet att vid sin bedömning ta hänsyn till andra etiska normer än de som ligger bakom gällande grundregler för reklam eller frivilliga branschöverenskommelser härom. Rådet kan med andra ord genom sin praxis utbilda ett skärpt normsystem för tobaksreklamen om så skulle anses befogat.

Branschföreningen är av den övertygelsen att förslagets syfte, vilket väl får anses vara att icke genom reklam främja bruk av tobak, bättre tillgodoses genom åtgärder av det slag som ovan nämnts än genom ett reklamförbud.

Det finns inget belägg för att ett reklamförbud skulle minska tobaksbruket. Erfarenheterna från andra länder, t. ex. Italien där man sedan 1962 infört förbud, ger heller inget stöd för ett antagande härom. Någon påvisbar effekt på tobakskonsumtionen har förbudet där inte fått. I stort sett har konsumtionen haft samma utveckling i Italien som i Sverige. Undersökningar i Sverige och andra länder gör det sannolikt att helt andra faktorer än reklamen är avgörande för konsumtionsutvecklingen. Vill man begränsa tobaksbruket bör dessa faktorer i första hand angripas. Viktigast är här säkerligen en brett upplagd saklig upplysning på olika nivåer om tobaksbrukets verkningar i olika avseenden.

Ett reklamförbud skulle dessutom få vissa bieffekter av rent negativ art. Så länge tobaksvaror fritt får tillverkas och saluföras i konkurrens mellan olika företag måste man räkna med att marknadsföringsåtgärder kommer att vidtagas. Varje företag har helt naturligt intresse av att få sälja sina egna märken. Det föreligger betydande risk för att marknadsföringen, om reklam förbjuds, skulle söka sig andra mindre önskvärda vägar. Vid det system som råder i Sverige sker marknadsföringen under kontroll i offentlighetens fulla ljus. Det skulle inte vara bra om den så att säga går under jorden med olika metoder för att via återförsäljarledet påverka konsumenternas val av märken. Sådana metoder kan lätt framvingas då ett reklamförbud uppenbarligen avsevärt försvårar introduktion av nya märken.

I ett läge då det ur allmän synpunkt är önskvärt att stimulera en produktutveckling för att eliminera effekter, som av medicinsk expertis anses vara skadliga för hälsan, synes det vidare inte vara rationellt att genom ett reklamförbud försvåra marknadsföringen av de produkter som sålunda utvecklas. I detta sammanhang vill branschföreningen framhålla att det i Sverige är tillåtet att i reklamen och på tobakspaketten ange tjär- och nikotinnehållet.

Av förslagsställarna framhålls under åberopande av att en kommitté i Norge avgett förslag till ett totalt reklamförbud att det finns särskild anledning att ha enhetliga bestämmelser om marknadsföringen av tobaksprodukter, då den till stor del sker genom media som har spridning i hela Norden, t. ex. veckopressen. Det senare påståendet torde inte vara riktigt. I Sverige säljs i allt större utsträckning utomnordiska tidskrif-

ter av olika slag som innehåller reklamannonser för utländska i Sverige saluförda tobaksmärken. Detta förhållande utgör ytterligare ett argument mot reklamförbud i svensk press. Det kan inte vara till någon fördel för Norden att utomnordiska tobakstillverkare gynnas på bekostnad av den inhemska tobaksindustrin.

Under åberopande av det anförda motsätter sig branschföreningen bestämt ett reklamförbud.

Stockholm den 15 september 1971

Svenska tobaksbranschföreningen

Olof Söderström

Sveriges marknadsförbund:

Den lag om otillbörlig marknadsföring som tillämpas i Sverige från den 1 januari 1971 ger inte utrymme för bedömning av lämpligheten att en viss vara blir marknadsförd med hjälp av reklam eller andra åtgärder. De överväganden som legat till grund för denna begränsning av lagens tillämpning må anföras som skäl för att avvisa tanken på ett nordiskt förbud mot tobaksreklam. I vart fall vill Sveriges marknadsförbund för sin del motsätta sig det av medlemmar av Nordiska rådet väckta förslaget om ett sådant reklamförbud.

Stockholm den 23 november 1971

Sveriges marknadsförbund

Jan Gillberg

Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar (NTS):

— — — Föreningen har också tagit del av det yttrande i frågan som redan avgivits av socialstyrelsen (*se ovan*).

Föreningen vill i första hand ansluta sig till de synpunkter som framförs i socialstyrelsens nyssnämnda yttrande. Som komplettering därtill vill föreningen anföra följande.

Det har i debatten kring tobaksreklamen ofta påpekats, speciellt från företrädarna för tobaksbranschen, att det i första hand är kamratpåverkan och liknande faktorer som är den utlösande faktorn vid etablerande av rökvanor. Det är i detta sammanhang angeläget att framhålla att detta förhållande inte berättigar till slutsatsen att tobaksreklamen vore utan betydelse för uppkomsten av en rökvana. Det avgörande för vilken effekt en rökpositiv impuls från kamrater eller liknande kommer att ha, torde till stor del bero på vilken grad av motståndskraft mot sådana impulser som den mottagande individen har. Bland de faktorer som påverkar denna motståndskraft — och därmed har betydelse

för etablerandet av rökvanor — ingår med all säkerhet tobaksreklamen. Som ett konkret belägg för denna uppfattning kan anföras t. ex. en socialpsykologisk undersökning som utförts vid Arbeitsgemeinschaft für Sozial- und Wirtschaftsforschung, Heidelberg. Man har där bl. a. analyserat hur ungdomar uppfattar vuxna rökare respektive icke-rökare. Det har därvid framkommit att den bild ungdomarna har av rökaren i slående hög grad överensstämmer med den bild som brukar tecknas av rökarna i tobaksannonser. Detta förhållande antyder dels att ungdomarna uppmärksammat reklamen (vilket ibland förnekats i debatten) dels att ungdomarna låtit sig påverkas av reklamen. Eftersom den bild som ungdomarna visat sig ha av rökarna sålunda är positiv, torde de nyssnämnda förhållandena innebära att tobaksreklamen försvagar ungdomarnas motståndskraft mot impulser att börja röka.

En annan väsentlig punkt i diskussionen har gällt frågan huruvida reklamens effekt innebär en påverkan på totalkonsumtionen eller endast påverkar märkesvalet. Dessa frågor har, beträffande alkoholreklamen, varit föremål för närmare studier av 1961 års nykterhetskommitté. De generella verkningmekanismer som här föreligger torde vara av sådant slag att undersökningsresultat från alkoholreklamens område i väsentlig utsträckning torde kunna tillämpas även på tobaksreklamens område. I kommitténs slutbetänkande, Alkoholreklamen (Statens offentliga utredningar 1960: 6), refereras en undersökning som gjorts beträffande whiskyreklamen i Sverige under åren 1953—1961. Man har sålunda insamlat vissa uppgifter rörande dels reklamen för olika märken dels försäljningen av olika märken under olika perioder under nämnda tid. Det framgick därvid, att man fick en mycket splittrad bild av reklamens betydelse för försäljningsutvecklingen hos olika märken. En ökad reklaminsats avspeglades i vissa fall i form av en ökad försäljning men i andra fall kunde resultatet bli negativt. ”Däremot föreligger det ett påtagligt samband mellan omfattningen av den totala whiskyreklamen och den totala mängden försåld whisky”. Man konstaterade avslutningsvis: ”Det synes under sådana förhållanden rimligt att antaga, att märkesreklamens verkningar sträckt sig utöver de avsedda, d. v. s. att inrikta allmänhetens köplust på det reklamerade märket, och att denna reklam sålunda verkat som en propaganda för whisky över huvud taget”.

Ett annat påtagligt uttryck för att tobaksreklamen verkligen har en påverkan på totalkonsumtionen får vi genom att studera konsumtionsutvecklingen i Italien under 1960-talet. Man hade i Italien haft en under flera årtionden oavbruten ökning av den årliga cigarettkonsumtionen per person över 15 år. Denna konsumtionsökning var 6,9 procent från år 1960 till 1961 och 4,3 procent från år 1961 till 1962. 1962 infördes i Italien totalt förbud mot tobaksreklam. Från 1962 till 1963 förekom inte någon konsumtionsökning i Italien och under de närmast

följande åren var konsumtionsökningen lägre än tidigare, nämligen 2,1 procent respektive 2,0 procent. Denna plötsligt uppkommande, påtagliga förändring av konsumtionsutvecklingen inträffade sålunda i direkt anslutning till reklamförbudets införande, vilket talar för att konsumtionsdämpningen var en direkt följd av reklamförbudets införande. Under de allra senaste åren har konsumtionsökningen i Italien åter blivit något större. Detta torde sammanhålla med att man i Italien inte genomfört några väsentliga åtgärder mot tobaksrökningen efter reklamförbudets införande, varför den initialt påtagliga effekten undan för undan kommit att minska.

Det är också viktigt att hålla i minnet, att syftet med ett reklamförbud ju är att bidra till en minskning av tobakskonsumtionen, vilket ur folkhälsosynpunkt är synnerligen angeläget. Det förut anförda visar, att ett reklamförbud kan förväntas ha en sådan effekt. En i detta sammanhang bidragande faktor torde vara den informationseffekt som ett reklamförbud skulle ha. Införandet av ett reklamförbud skulle inför allmänheten markera allvaret i myndigheternas ställningstagande och sålunda öka trovärdigheten och därmed effektiviteten hos den upplysning om tobakens skadeverkningar som bedrivs från samhällets och frivilliga organisationers sida.

I debatter om tobaksreklam framförs från motståndare till reklamförbud ofta argumentet att ett förbud mot reklam aldrig kan bli fullständigt effektivt. Man påpekar dels risken för att tobaksbranschens marknadsföring skulle söka sig andra vägar, dels att tobaksreklam ändå kommer att nå befolkningen t. ex. via utländska tidskrifter vilka inte kan bindas av ett nordiskt reklamförbud. Tobaksreklamen i utomnordiska tidskrifter representerar emellertid en så utomordentligt liten del av den nuvarande reklampåverkan att dess fortsatta existens är utan betydelse i förhållande till den reduktion av reklampåverkan som ett nordiskt reklamförbud skulle medföra.

Det har också sagts att ett reklamförbud i svensk press i kombination med tobaksreklamen i utländska tidningar skulle gynna utländska tobakstillverkare på bekostnad av svenska intressen. I själva verket torde emellertid ett svenskt reklamförbud snarast gynna den svenske tillverkaren, eftersom en elimination av praktiskt taget all reklam låter denne dra ännu större fördel än nu av sin starka ställning på marknaden och sin välorganiserade distribution.

Med hänvisning till det ovan anförda får NTS konstatera, att ett förbud mot tobaksreklam i ett land kan förutsättas bidra verksamt till en ur folkhälsosynpunkt angelägen minskning av tobakskonsumtionen i landet. Med hänsyn till de speciella förhållandena i de nordiska länderna kan det dessutom antagas, att den nyssnämnda, gynnsamma effekten av ett reklamförbud i ett nordiskt land kan förstärkas av att likartade förhållanden gäller i de övriga nordiska länderna. NTS får

därför uttala sitt fulla stöd åt det i Nordiska rådet väckta medlemsförslaget om nordiskt förbud mot tobaksreklam.

Stockholm den 8 december 1971

Nationalföreningen för upplysning om tobakens
skadeverkningar

Gösta W. Funke
Ordförande

Lars M. Ramström
Verkst. direktör

BILAGA 3

I efterhand inkomna yttranden

Nordisk Cancerunion:

Data fra vitenskapelige undersøkelser i løpet av de siste 10—15 år har bevist at det er årsaksammenheng mellom sigarrettrøyking og alvorlige sykdommer. Når det gjelder utvikling av lungekreft er sigarett-røyking den viktigste årsaksfaktor. Det er videre fastslått at sigarett-røyking også disponerer for andre invalidiserende lungesykdommer som kronisk bronkitt og emfysem. En rekke store undersøkelser viser at det også foreligger en sikker statistisk sammenheng mellom sigarett-forbruk og dødlighet av hjerte-kar sykdommer.

De helsemessige skader av sigaretttrøyking er allerede i dag alvorlige. Hvis intet radikalt skjer, kommer disse skader i fremtiden til å utgjøre meget store helsemessige og sosiale problemer.

Tobakksfabrikanter og importører har hittil drevet en omfattende propaganda og reklame for å få menneskene til å røke stadig flere sigaretter. Vi er i dag vitne til at denne reklamevirksomhet fra produsenter og importører i mange land ennå fortsetter, vel vitende om følgene. Dette er en uholdbar situasjon som krever hurtig handling fra de ansvarlige myndigheter. Det er kjent at man i Island vil gjennomføre et generelt forbud mot alle former for tobakksreklame fra 1. januar 1972. I Norge vil Stortinget i løpet av kommende sesjon få seg forelagt en innstilling om et generelt forbud mot reklame for tobakksvarer. Dette er ledd i en gledelig utvikling som gir klare signal om hvor alvorlig myndighetene i disse land ser på situasjonen.

Under henvisning til foranstående vil Nordisk Cancerunion anmode Nordisk Råd om å medvirke til at reklame for tobakksvarer blir forbudt i alle nordiske land. En tør samtidig anmode om at de lover og

forordningar som vil være nødvendig i den anledning, blir laget så like som mulig.

Oslo, 24. januar 1972

Nordisk Cancerunion

Landsforeningen till Kræftens
Bekæmpelse
Charles Jacobsen

Cancerföreningen i Finland
Osmo Järvi

Iceland Cancer
Society
Bjarni Bjarnason

Landsforeningen
mot Kreft
Alexander Pihl

Riksföreningen
mot Cancer
Bengt Gustafsson

Ottar S. Jacobsen
Generalsekretær

Finland

Skolstyrelsen:

I förslaget, som undertecknats av de tre representanterna för Nordiska rådet Lars Korvald, Anna-Lisa Nilsson och Antti-Veikko Perheentupa, konstateras i korthet några av de för människans hälsa skadliga följderna av tobaksrökning, vilka man har kunnat verifiera vid undersökningar som utförts i många olika länder. Förslagsställarna hänvisar till en forskningsrapport, där man särskilt lägger vikt vid åtgärder för att minska tobaksrökningen bland ungdomen. Vidare redogör de för åtgärder bl. a. i fråga om lagstiftningen, som man redan i olika länder har vidtagit för att motarbeta tobaksrökningens skadeverkningar och särskilt för att minska tobaksreklamen.

Skolstyrelsen konstaterar, att man även vid undersökningar som utförts i Finland bindande har kunnat påvisa de orsakssamband, som råder mellan tobaksrökning och några allmänna folksjukdomar, särskilt lungkräfta och vissa hjärt- och kärlsjukdomar. Det har likaså klargjorts, att tobaksrökningen under de senaste åren i oroväckande grad har fått spridning bland skolungdomen. Å andra sidan har Suomen teiniliitto (Finlands gymnasisters förbund) framfört önskemål om att tobaksrökning borde tillåtas för äldre åldersklasser bland skoleleverna och att man borde få röktrum i skolorna. Det föreligger således en uppenbar motsättning mellan skolungdomens strävanden och de förordningar och direktiv som begränsar skolelevernas tobaksrökning, även om de rådande bestämmelserna bygger på verklig kunskap om faran av tobaksrökning särskilt för yngre åldersklasser. Man känner också allmänt till de svårigheter som förekommer i olika skolor, då man genom en effektivare övervakning från lärarnas sida försöker se till att bestämmelserna efterföljs.

Skolstyrelsen anser på grund av vad som ovan nämnts, att man tillräckligt bindande har bevisat faran av tobaksrökning för människans hälsa, och att man i vårt samhälle har behov av kraftiga åtgärder för att minska tobaksrökningen.

Enligt de sakkunnigas uppfattning är de faror som tobaksrökningen framkallar större, ju yngre de personer är som börjar röka. Å andra sidan kan man anta, att barn och ungdomar, som ännu inte har någon fast uppfattning och inte heller alltid tillräckliga sakliga kunskaper om dessa faror, är särskilt mottagliga för den dagligen upprepade reklamen i massmedia. Det är således med säkerhet motiverat att fästa uppmärksamhet vid påverkan från detta håll.

I detta sammanhang torde det också vara skäl att hänvisa till det önskemål, som riksdagen 15 september 1961 framförde till regeringen och vilket just gällde en effektiv begränsning av tobaksreklamen. Likaså kan man nämna de initiativ och förslag, som vårt lands läkarkår de senaste åren har gjort i samma fråga.

Enligt skolstyrelsens uppfattning är tobaksreklamen en faktor, som ökar tobaksrökningen särskilt inom de yngre åldersgrupperna. Om tobaksreklamen kraftigt begränsas eller såvitt möjligt helt upphör, stöder detta skolan i dess fostrande och informerande verksamhet, vilken som ett av sina mål har att leda de unga medborgarna till sunda levnadsvanor.

Helsingfors den 11 december 1971

R. H. Oittinen
Generaldirektör

Olli Sampola
Avdelningschef

N o r g e

Justis- og politidepartementet, Lovavdelingen:

Man antar at henstillingen fra Nordisk Råd er tilstrekkelig varetatt ved de forslag som allerede er framsatt i Tobakklovkomiteens innstilling, jfr. Justisdepartementets uttalelse om dette 8 desember 1971, jnr. 3474/71-E (*hür ej tryckt*).

Som nevnt i brevet er de politimessige aspekter fortsatt under utredning i dette departements Politiavdeling. Det opplyses der at saken er forelagt Riksadvokaten, som er anmodet om å avgi uttalelse snarest mulig, evt. direkte til Sosialdepartementet. Man har for övrig ingen merknader til forslaget.

Oslo, 20. desember 1971

Etter fullmakt
Trond Dolva

Ingse Stabel

Departementet for handel og skipsfart:

I brev av 14. oktober 1971 til Sosialdepartementet (*hår ej tryckt*) vedrørende Innstilling til lov om restriktive tiltak ved omsetning av tobakksvarer m. v. (Tobakksloven) uttalte Handelsdepartementet at det i lys av Norges forpliktelser i henhold til EFTA-konvensjonen, ikke fant grunn til å reise innvendinger mot den foreslåtte lov for så vidt angår forbud mot tobakksreklamen.

Handelsdepartementet anser det ønskelig at bestemmelser i de nordiske land om eventuelt forbud mot tobakksreklame, blir koordinert. Hvis den påtenkte norske lov blir vedtatt, er det en logisk konsekvens at en fra norsk side støtter medlemsforslaget.

Oslo, 8. desember 1971

Etter fullmakt
Ivar Stugu

Harald Bøyum

Statens tobakkskaderåd:

Det foreligger nå i Norge en innstilling til lov om restriktive tiltak ved omsetning av tobakksvarer m. v. Lovforslaget har tatt sitt utgangspunkt i en enstemmig innstilling fra Stortingets sosialkomite, som har anbefalt at det utarbeides forslag til lov som begrenser omfang av tobakksreklame så langt i retning av totalt reklameforbud som det er praktisk mulig å håndheve, og som påbyr merking av sigarettpakkene med tekst som peker på farene for helseskader ved bruk av sigarettene.

Lovforslaget er nå til behandling i departementet, og sosialministeren har i Stortinget opplyst at proposisjon om forbud mot tobakksreklame vil bli fremmet i vårsesjonen 1972, (jfr. Budsjettinst. S. 11/1971—72).

Tre av medlemmene i Statens tobakkskaderåd var også medlem i den komite som avga ovennevnte innstilling.

De øvrige fem medlemmer av Statens tobakkskaderåd har den 15. desember 1971 avgitt sin uttalelse til departementet om innstillingen, og tillater seg med dette å vise til denne uttalelse, jfr. vedlegg. Det vises også til det resymé som sekretariatet har avgitt om nye momenter som er kommet til etter at komiteinnstillingen var avgitt, jfr. avsnitt "Medlemsforslag i Nordisk Råd om nordisk forbud mot tobakksreklame", pkt. 3.5, s. 40, der det er referert til uttalelse fra Den almindelige danske lægeförening. Den svenske Socialstyrelsen, Det svenske Marknadsrådet, Den svenske Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkingar og Svenska Tobaksbranchföreningen.

Disse fem medlemmer vil understreke ønskeligheten av at et reklameforbud mot tobakksvarer blir innført over hele Norden. Dette ble også fremhevet i Stortingsdebatten omkring dette spørsmål, jfr. komiteinnstillingen s. 17, 2. spalte, 2. avsn. (*här ej tryckt*). Det vil også redusere det argument som fra enkelte hold er reist mot innstillingen: At et reklameforbud i Norge vil favorisere utenlandske tobakksmerker, som det fremdeles kan reklameres for i utenlandske aviser og tidsskrifter som selges i Norge.

På den annen side vil de fem medlemmer av rådet sterkt understreke at det foreliggende medlemsforslag fra Nordisk Råd ikke bør føre til noen utsettelse av arbeidet med gjennomføringen av det norske lovforslaget. I den anledning skal det pekes på følgende bemerkning i den foreliggende innstilling, s. 23, 1. spalte, 4. avsnitt: "Denne reklamevirkning dette kan ha — spesielt i konkurransen mellom norske og utenlandske tobakksvarer — må ikke undervurderes. På den annen side betyr denne reklame lite sammenliknet med det som kan oppnås ved et norsk forbud mot innenlandsk reklame for tobakksvarer."

Det norske lovforslag har vakt tydelig oppsikt i utlandet, og det er trolig at Norge, sammen med Canada, Singapore og Israel, vil være de første til å gjennomføre effektive tiltak for å begrense helseskadene ved tobakksrøyking, og at andre land vil komme etter når det gjelder en aktiv politikk på dette felt.

Oslo, 15. desember 1971

For Statens tobakkskaderåd

Christen Large

Sekretær

Tobaksfabrikernes landsforening av 1901:

— — — I den anledning kan vi i det vesentlige henvise til den utførlige redegjørelse som vi sendte Departementet i november d. å. vedrørende Tobakkslovkomiteens innstilling (*här ej tryckt*).

Vi vil ikke her gå inn på de helsemessige spørsmål som medlemsforslaget berører, men bare peke på at forslagsstillerne ikke har grunnlag for påstanden om at "Hälsoriskerna vid tobaksrökning är klart dokumenterade även för icke-rökare som vistas i samma lokaler som rökare". Vi kan henvise til den forskningsrapport som er gjengitt i Münchener Medizinische Wochenschrift Nr 51 1970, side 2328—2334. Det påvises her ganske klart at den såkalte "passive rökning" ikke innebærer helsefare av noen som helst betydning. Forøvrig vil vi understreke at Verdens Helseorganisasjons forslag gjelder sigarettreklamen og ikke tobakkreklame generelt.

Det er alminnelig erkjent at et reklameforbud ikke vil ha nevneverdig innflydelse på det totale tobakkforbruk. At folk røker skyldes helt andre forhold enn reklame.

På den annen side vil et reklameforbud medføre betydelige både praktiske og prinsipielle problemer, og det er grunn til å fremheve at slikt forbud hittil ikke har vært forsøkt i noe land hvor det ikke er tobakkmonopol.

En viss kommunikasjon mellom produsenter og forbrukere er en praktisk nødvendighet hvis ikke utviklingen av nye produkter helt skal stagnere. Dette vil selvsagt være spesielt uheldig i en situasjon hvor det fra alment synspunkt er ønskelig etter hvert å utvikle mindre helse-skadelige produkter.

I et marked med fri konkurranse vil den enkelte produsent ha en helt naturlig interesse av å få solgt sine produkter. Under et reklameforbud risikerer man derfor at markedsføringen vil ta andre, ukontrollerbare og mindre ønskelige veier. I en uttalelse fra Norges Kolonial- og Landhandelforbund rettes det en alvorlig henstilling til Departementet om å ta hensyn til faren for de mislige og fordekte konkurranseforhold som et reklameforbud kan avstedkomme. Forbundet sier i uttalelsen at det ut fra sin ererfaring i dagligvarebransjen er overbevist om at skjulte rabatter, gratisvarer, betaling for hylleplass o. lign. tilgifter til de større forretninger i tilfelle vil presse seg frem som et konkurransemiddel mellom tobakkfabrikkene. Vi mener at en begrenset åpen reklame må være langt å foretrekke fremfor en slik utvikling.

Prinsipielt reiser forslaget om reklameforbud alvorlige problemer fordi også reklame er en form for ytring og man således eventuelt vil stå overfor en meget vanskelig grensdragning mellom reklame og ren informasjon.

Blant andre Norsk Presseforbund har i sin uttalelse av 12. november d. å. til Departementet lagt særlig vekt på hensynet til ytringsfriheten og fremholder at et reklameforbud kan åpne veier for vilkårligheter og i verste fall for ren sensur av betalt informasjon i form av annonser. Det pekes på at man her forutsetter redaksjonelle avgjørelser som man umulig kan pålegge noen publikasjon. Vi henviser forøvrig til professor dr. jur. Torkel Opsahls betenkning "Ytringsfrihet og forbud mot tobakkreklame".

Norges markedsforbund anbefaler i sin uttalelse av 22. november d. å. til Departementet at man i samarbeid mellom industrien og myndighetene søker "å finne frem til reguleringsbestemmelser på dette område som "skjelner mellom kontrolltiltak rettet mot reklamens form og kontrolltiltak rettet mot reklame som kommunikasjonsmiddel". Dette er helt i tråd med tobakkindustriens ønske. Industrien har som kjent allerede en avtale som begrenser reklamen og er innstillet på i samarbeid med myndighetene å gjennomføre mere restriktive bestemmelser.

Vi har i vår foran nevnte uttalelse meget sterkt understreket at et reklameforbud under dagens markedsforhold bare kan gjennomføres gjennom internasjonalt samarbeid. Reklameforbud bare i ett land vil på ingen måte bli effektivt og vil tjene til å undergrave landets egen tobakkindustri. Så vidt mulig bør det derfor gjelde samme reklamerestriksjoner i alle land som tilhører samme marked, d. v. s. i EFTA og eventuelt i EEC. Under enhver omstendighet bør restriksjonene være de samme i de nordiske land, og vi anser det i høy grad ønskelig og påkrevet med et nordisk samarbeid på dette område. Vi kan tilføye at slikt samarbeid, på frivillig basis, ble etablert mellom tobakkindustrienes bransjesammenslutninger i de nordiske land i 1964 og resulterte i en rammeavtale om begrensnng av sigarettreklamen. Dette har medført at man idag praktiserer praktisk talt de samme reklamerestriksjoner i samtlige nordiske land.

Oslo, 14. desember 1971

Tobaksfabrikernes landsforening av 1901

A. Asbjørnsen

Formann

Ingar Stenrud

S v e r i g e

Svenska tobaksbranschföreningen:

I skrivelsen oppgav föreningen att det inte finns något belägg för att ett reklamförbud skulle minska tobaksbruket och att erfarenheterna från Italien, där sådant förbud infördes den 10 april 1962, inte ger stöd för ett antagande härom. Föreningen har numera införskaffat uppgifter om konsumtionens utveckling i Italien efter förbudets införande. Tobakskonsumtionen där är så gott som helt inriktad på cigaretter och man kan därför i detta sammanhang bortse från försäljning av andra tobaksvaror. I *Bihang 1* anges cigarettförsäljningen i ton år från år fr. o. m. 1960 i Italien och i Sverige. För Italien har till de av italienska monolet redovisade siffrorna tillägg gjorts för den försäljning till Italien av i Schweiz tillverkade cigaretter som undgått tullbehandling vid införseln till Italien. Storleken av denna försäljning har kunnat fastställas med ledning av tillgänglig statistik över cigaretttillverkningen i Schweiz, konsumtionen där och exporten från Schweiz till andra länder. Till jämförelse anges i samma bilaga konsumtionsutvecklingen i Sverige likaledes i ton räknat under samma period. Trots att Italien har en större cigarettkonsumtion per capita än Sverige har konsumtionsök-

ningen i Italien efter förbudets införande varit väsentligt större än i Sverige. Det bör nämnas att den relativa befolkningsökningen är ungefär densamma i båda länderna.

I *Bihang 1* finns också uppgifter för samma period om Svenska tobaksaktiebolagets andel av totalkonsumtionen samt om bolagets utgifter för reklam i massmedia av olika slag. Denna statistik ger inte stöd för att reklamen skulle ha påverkat totalkonsumtionen. Däremot har de successivt ökade reklaminsatserna uppenbarligen haft väsentlig betydelse för brytandet av den nedgång i marknadsandelen som blev en följd av importmonopolets avskaffande samt för uppehållandet under senare år av en stationär sådan andel.

Det bör anmärkas att en redovisning av konsumtionen i Sverige i stycketal skulle ge en missvisande bild av konsumtionsutvecklingen på grund av att man där alltsedan 1962 saluför cigaretter av olika storlekar, i skattehänseende benämnda grupp 1 (mindre) och grupp 2 (internationell storlek). Endast serien över konsumtionen i vikt är användbar för att belysa utvecklingen i Sverige. Italienska monopolet lämnar endast redovisning i vikt, icke i stycketal.

I sitt remissyttrande har föreningen vidare bestritt det i medlemsförslaget gjorda påståendet att marknadsföringen av tobaksprodukter i Norden till stor del sker genom media som har spridning i hela Norden t. ex. veckopressen. Föreningen har nu inhämtat uppgifter avseende våren 1971 om försäljning av engelska, tyska, franska och amerikanska tidningar som år 1971 försålles i Sverige (*se Bihang 2*). Totalantalet av dessa uppgår till inemot 90 000 per utgivningsdag. Försäljningen av norska och danska tidningar är däremot helt obetydlig. Uppgifter om finska tidningar i Sverige har ej gått att erhålla. Det uppges att de helt läses av finska innevånare.

Branschföreningen har fått taga del av det yttrande över medlemsförslaget som avgetts av socialstyrelsen (*se ovan*). I detta anför styrelsen att den frivilliga överenskommelse om inskränkning av tobaksreklamen som branschföreningens medlemmar under viss medverkan av socialstyrelsen enats om måste anses "som en bekräftelse på att man från såväl myndigheternas som branschens sida i reklamen ser en stimulerande faktor, ett moment som påverkar rökvanorna inom åtminstone de yngre åldersgrupperna". Denna tolkning av överenskommelsen är styrelsens egen. Föreningen har genomfört inskränkningarna för att markera föreningens redan tidigare uttalade uppfattning, att uppväxande ungdom inte bör röka och att tobaksreklamen därför ej bör förekomma i media som riktar sig till dem eller på platser där sådan ungdom ofta vistas. Föreningen tror dock inte att reklamen som sådan har någon nämnvärd betydelse för bildandet av ungdomars rökvanor. Mycket talar för att helt andra faktorer, främst ungdomens närmaste omgivning, gängen och deras beteendemönster, härvidlag är avgörande. Branschföreningen vill

i detta sammanhang meddela att Svenska tobaksbolaget i samråd med socialstyrelsen och branschföreningen har lämnat Stockholms sociologiska institution uppdrag att utreda vad det är som gör att ungdomen börjar röka, hur rökvanorna sprids till och i deras kretsar m. m. En sådan undersökning har ansetts nödvändig för att man med utsikt om framgång skall kunna angripa problemet om den uppväxande ungdomens rökvanor. Undersökningen kommer också att ge material för bedömning av om och i så fall i vilken utsträckning reklamen påverkar de unga.

Socialstyrelsen tar i sitt yttrande också upp frågan om reklamens inverkan på den informations- och upplysningsverksamhet som bedrivs av styrelsen genom dess hälsovårdsupplysningsdelegation (HVUD). Styrelsen uppger att många ungdomsledare betraktar den aktiva marknadsföringen som ett besvärande störningsmoment i detta arbete och styrelsen finner det uppenbart att de i accepterandet av tobaksreklamen ser "en mätare på samhällets vilja att med verklig kraft ta itu med de ekonomiska intressen som gynnas av tilltagande rökvanor bland exempelvis allt yngre barn och ungdomar". Föreningen har svårt att förstå vad som avses med detta uttalande. Först bör nämnas att efterfrågan på tobaksvaror inom Norden i mycket hög grad, 80—90 procent, tillgodoses genom inhemsk produktion. Huvudparten av produktionen sker inom ett litet antal företag vilka inom varje land är föremål för prisövervakning. I Sverige är all tobakstillverkning statlig och inkomsterna därav tillfaller staten. Varorna är i alla nordiska länder utsatta för mycket stark konkurrens från utlandet vilket i och för sig utgör en viss garanti för att priserna hålles på en rimlig nivå. Som exempel kan nämnas att fabrikspriserna på cigaretter dvs. konsumentpriserna efter avdrag av skatt och detaljhandelns marginaler under de senaste tio åren undergått endast obetydliga prisstegringar. I *Bihang 3* anges hur mycket av cigaretterpriset som i Sverige tillkommer producenten. Det framgår härav att tillverkaren för sina kostnader — råvaror, förpackningsmaterial, löner, ränta på kapital och distribution — fram till detaljhandeln erhåller väsentligt mindre än vad detaljisten har för sitt arbete att sälja varan till konsumenten.

I anslutning till påståendet att den aktiva marknadsföringen skulle, såvitt Sverige angår, utgöra ett besvärande störningsmoment för socialstyrelsens information- och upplysningsarbete, vill föreningen framhålla att de beslut som marknadsrådet fattat rörande cigarettreklam enligt rådets eget uttalande kommer att få till effekt att bildmaterial i cigarettreklamens tjänst hädanefter i Sverige kommer att inskränkas till att mot neutral bakgrund visa varan som sådan dvs. cigarettpaketet eller cigaretterna. Detta innebär i praktiken att rent kommersiella annonser och annan reklam i fortsättningen endast får innehålla objektiv information om varans utseende, pris och egenskaper. Sådan infor-

mation kan näppeligen störa styrelsens upplysningsarbete. Det är väl i stället så att ett reklamförbud skulle försvåra upplysning och information, som med tanke på hälsovårdsaspekten är önskelig. Vid de överläggningar som förekommit mellan socialstyrelsen och branschföreningen har man varit överens om det angelägna i att tobaksbranschen tillverkar produkter, som enligt medicinsk uppfattning medför mindre risk för hälsan än de som tidigare saluhållits, och därjämte medverkar till upplysning om röksätt som har en gynnsam effekt från folkhälsosynpunkt. I enlighet härmed har Svenska tobaksbolaget dels tillverkat en cigarrett med exceptionellt låg tjärhalt och jämförelsevis låg nikotinhalt, dels bekostat och i samråd med socialstyrelsen startat en kampanj för mindre riskabla röksätt (undvik att inhalera; rök ej sista biten på cigarretten där tjära och nikotin under rökningen magasinerar). Såväl marknadsföringen av bolagets nya cigarrett som kampanjen för alternativa röksätt har skett genom en brett upplagd och intensiv annonsering i tidningarna. Om reklamförbud hade existerat hade det varit mycket svårt att få ut annonsernas budskap till allmänheten. Enligt konsumentombudsmannen i Sverige innehåller nämligen även annonserna om röksätten ett visst kommersiellt moment och skulle alltså inbegripas i ett reklamförbud.

Stockholm den 17 januari 1972

Svenska tobaksbranschföreningen

Olof Söderström

Totalkonsumtion av cigaretter, ton

STA:s försäljning i Sverige av
cigaretter av egen tillverkning, ton

År	Italien			Sverige			Totalt	Årlig ökning i %	Markn. andel	STA:s reklam i massme- dia för cig av egen tillv. tkr
	Försälj- ning ge- nom ital. mono- polet	Ej tull- dekl ex- port fr Schweiz ¹	Totalt	Årlig ökning i %	Totalt	Årlig ökning i %				
1960	48 313	1 624	49 937	—	6 999	—	6 493	—	92,8	510
1961	51 864	1 994	53 858	—	7 456	—	6 925	—	92,9	1 280
	100 177	3 618	103 795	—	14 455	—	13 418	—	92,8	1 790
Genom- snitt										
1960—61	50 089	1 809	51 898	—	7 228	—	6 709	—	92,8	895
1962	55 826	2 406	58 232	+12,2	7 699	+6,5	7 162	+6,8	93,0	1 920
1963	57 154	3 240	60 394	+3,7	7 844	+1,9	7 331	+2,4	93,5	2 415
1964	58 599	3 610	62 209	+3,0	7 842	±0	7 258	-1,0	92,6	2 725
1965	60 621	4 000	64 621	+3,9	8 011	+2,2	7 284	+0,4	90,9	2 970
1966	64 645	4 003	68 648	+6,2	8 465	+5,7	7 660	+5,2	90,5	3 910
1967	66 657	4 245	70 902	+3,3	8 337	-1,5	7 231	-5,6	86,7	4 185
1968	68 454	5 034	73 488	+3,6	8 633	+3,6	7 286	+0,8	84,4	5 475
1969	68 562	7 520	76 082	+3,5	8 646	+0,2	7 307	+0,3	84,5	5 760
1970	69 681	10 168	79 849	+5,0	8 335	-3,6	6 920	-5,3	83,0	6 275

Försäljningsökning i ton 1962—1970 i förhållande till genomsnitt 1960—1961

Italien totalt	%	Sverige totalt	%	STA	%
+27 951	+53,9	+1 107	+15,3	+211	+3,1

¹ Beräknad vikt per cigarett 1 gr.

BIHANG 2

Beräknad upplaga i Sverige för utländska tidningar enligt tillgänglig tidningsstatistik

<i>Land</i>	<i>Tidning</i>		<i>Lösnr</i>	<i>Abonnem.</i>
England	The Economist	veckotidning	100	500
Västtyskland	Stern	veckotidning	8 000	1 000
	Burda/Mode	månadstidning	15 000— 20 000	
Frankrike	Brigitte	månadstidning	6 000	500—1 000
	Elle	månadstidning	1 200	1 500
	Paris Match		1 200	1 500
USA	Financial Time	veckotidning	400	400
	Life	veckotidning	650	22 000
	Time	veckotidning	1 500	6 000
	Newsweek	veckotidning	1 500	4 000
	Playboy	månadstidning	11 000	1 000
	Yachting World	månadstidning	2 000	100
			cirka 51 050	cirka 36 750

BIHANG 3

Fördelning av konsumentpriset i tobakshandel mellan staten, detaljister och producenter*20-paket Prince*

	1/1 1962	1/1 1972
Konsumentpris därav	3: 35	5: 45
Staten (tobaksskatt och mervärdeskatt)	2: 48	4: 20
Detaljistmarginal	0: 36	0: 71
Producent: Tobaksbolaget	0: 51	0: 54

Medlemsförslag

om underlättande av den internordiska flygtrafiken på korta rutter

(Väckt av Thorvald Eriksson, Veikko Hanhiova, Bror Lillqvist, Erling Norvik och Pekka Tarjanne)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Scandinavian Airlines System (SAS):

For så vidt angår spørsmålet om lettelse for den internordiske trafik er SAS' oppfatning at man selvsagt hilser velkommen ethvert tiltak som iverksettes fra våre myndigheters side for å lette de økonomiske vilkår for den regelbundne flytrafikken på de korte internordiske flyruter. Det er hevet over enhver tvil at de statlige avgifter på disse ruter som i dag er pålagt selskapene ikke står i et rimelig forhold til den pris som våre passasjerer må betale for selve flytransporten.

Imidlertid innebærer rådets rekommandasjon visse betenkelige aspekter som man nedenfor vil søke å belyse:

1. De korteste internordiske ruter synes ikke å stå i noen særstilling sammenlignet med de korteste innenlandsruter som er pålagt tilsvarende avgifter. Særlig i Danmark opereres ruter som er så korte at driften trafikkökonomisk sett i realiteten ikke er rentabel under noen omstendighet, men som dog er nødvendige i det totale trafikkopplegg.

2. For SAS' del frykter man at visse reduksjoner av de statlige avgifter kan føre til krav fra statens side om at uteblitte inntekter skal kompenseres på annen måte. Det er nærliggende å tro at slik kompensasjon vil kreves av ruteselskapene i en eller annen form. For selskapene vil en slik løsning være særdeles ugunstig.

3. I rådets rekommandasjon er bl. a. uttalt at hensikten med de omtalte økonomiske lettelser er å underlette den tverrgående trafikken over de nordiske grenser og derigjennom motvirke en ökende sentralisering av trafikken, spesielt for luftfartens vedkommende. Det skal i denne forbindelse påpekes at luftfartens virksomhet i dag i høy grad underletter den tverrgående trafikken over de nordiske grenser. Av de i dag tilgjengelige transportmidler i Skandinavia omfatter flyets ruteopplegg — foruten rutene mellom de nordiske hovedsteder — trafikk på ca. 10 interskandinaviske strekninger.

4. SAS tillater seg å gjøre oppmerksom på at spørsmålet om passasjeravgifter ved flyreiser våren 1971 ble behandlet i den svenske riksdag. Ved sakens foreleggelse ble foreslått at den statlige passasjeravgift på strekningen Umeå—Vasa ble redusert fra gjeldende s. kr. 20.— til det nivå som tillempes på linjen Malmö—Köbenhavn v. v., d. v. s. s. kr. 5.—. Motiveringen var at passasjeravgiften svarte til 1/3 av billettprisen hvilket motvirket en fremgangsrik markedsføring av flyruten. Forslaget ble imidlertid forkastet idet det ble ansett uforenelig med de

allerede antatte prinsipper for luftfartens finansiering og udgiftsdekning.

Hva trafikken mellem Åland og Stockholm angår skal påpekes at den trafik som Finnair i dag utfører skjer med jetmateriell (DC-9) til og fra Arlanda. Dette uteslutter Bromma som endestasjon for denne trafik. For övrig ville det også trafikalt og ökonomisk være uheldig med overflytting av denne trafik fra Arlanda til Bromma idet det på Arlanda finnes tilslutninger til SAS' utenriksnett samt til en rekke innenriksruter.

Stockholm, 30. september 1971

Scandinavian Airlines System
for Henry Söderberg
gm *Harald Mortensen*

D a n m a r k

Ministeriet for offentlige arbejder:

— — — skal man meddele, at spørgsmålet om prisfastsættelsen på de i forslaget omtalte strækninger, som er internationale ruter, er reguleret gennem SAS' deltagelse i IATA-samarbejdet, og at ministeriet for offentlige arbejder for Danmarks vedkommende ikke finder at kunne påtvinge SAS større driftsunderskud på ruterne mellem København og Malmø og mellem Ålborg og Kristianssand gennem regeringsindgreb i prisfastsættelsesmekanismen. Særsomt med hensyn til ruten København—Malmö v. v. kan det oplyses, at denne i det væsentlige kun beflyves for at give passagerer fra Skåne lettere adgang til det internationale trafikknudepunkt i København, og at billetpriserne fra Malmö til en lang række internationale bestemmelsessteder med flyskift i Københavns lufthavn er identiske med de fra København til vedkommende destinationer gældende priser (såkaldt "common rating"). Det bemærkes endvidere, at man fra danske myndigheders side har været opmærksom på de høje omkostninger i forbindelse med benyttelse af de korte internordiske ruter, og at man derfor i takstregulativet for Københavns lufthavn har indrømmet en reduktion på 80 % i startafgiften for ruteflyvning til Malmö. Det kan herved oplyses, at passagerafgift og gennemstrømningsafgift for brændstof er inkluderet i startafgifter for international lufttrafik.

Det tilføjes endelig, at København—Malmö-ruten forventelig vil blive indstillet omkring 1973—74, når trafikken til og fra Malmö overflyttes fra Bulltofta til Sturup lufthavn.

København, den 8. september 1971

P. m. v.
Palle Christensen

J. Bang-Christensen

Danmarks Turistråd:

— — — skal man meddele, at Danmarks Turistråd selvsagt er interesseret i så gode forbindelser på alle ruter som muligt og ikke mindst på korte ruter til udlandet, der dels for Malmö/København-rutens vedkommende vil kunne befæste Københavns lufthavns trafikvolumen, dels hvad angår Aalborg/Kristiansand-ruten vil kunne stimulere turismen i begge retninger.

København, den 25. november 1971

Sven Acker

Aalborg Turistforening:

— — — skal vi med hensyn til Aalborg—Kristiansand-ruten tillade os at udtale følgende:

Den svage belægning på denne rute skyldes efter vor opfattelse følgende:

- 1) Prisen på denne rute er for høj ikke mindst i sammenligning med færgeprisen Kristianstad—Hirtshals.
- 2) For få tilbud af inklusive arrangementer og for lille reduktion af transportbeløbet i de arrangementer, der findes.
- 3) Manglende reklame for de tilbud, der findes.

Da vi konkret ved, at mange ikke ønsker at sejle af forskellige årsager, betyder det, at disse ikke har mulighed for at besøge henholdsvis det norske Vestland og Nordjylland. En reduktion i transportprisen vil kunne skabe trafikmuligheder for et nyt klientel, som ønsker ferie og studiemuligheder i de ovennævnte områder, såfremt der kan tilbydes en inklusive pris. Vi tillader os derfor at foreslå følgende:

a) Nordisk Råd opfordres til at arbejde for, at Norden bør betragtes som eet område i IATA-mæssig henseende, d. v. s. at SAS selv er herre over prisfastsættelsen mellem de nordiske lande.

b) Annullering af den eksisterende 6-dages regel i forbindelse med 17-dages billetten, således at man kan arbejde for indførelsen af en særlig pris for korttidsophold, eksempelvis særlige week-endpriser.

c) Reduktion eller bortfald af landingsafgifter på de ruter, som trafikerer de nordiske lande.

Det skulle glæde os, såfremt Nordisk Råd vil have held med sine bestræbelser og vil gå aktivt ind i forhandlingen for at finde frem til konkrete konkurrencedygtige transporttilbud mellem de nordiske lande.

Aalborg, den 6. november 1971

Aalborg Turistforening

P. E. Jensen

Turistchef

Finland

Trafikministeriet¹:

Trafikministeriet anser det föreslagna förbättrandet av korta flygförbindelser mellan de nordiska länderna vara i princip värt att understödjas. Trafikministeriet vill emellertid i det följande fästa uppmärksamhet vid vissa omständigheter som ansluter sig till dess praktiska genomförande:

Om fastställandet av tariffer har i gällande luftfartsöverenskommelser mellan Finland och Sverige samt mellan Finland och Norge stadgats följande:

1. Taxorna skola fastställas vid en skälig nivå under hänsynstagande särskilt till driftsekonomin, skälig vinst och de taxor som tillämpas av andra företag ävensom till varje flyglinjes särskilda egenskaper, såsom flyghastighet och bekvämlighet.

2. Vid fastställandet av dessa taxor skall hänsyn tagas till den Internationella lufttrafikorganisationens (IATA) förslag.

3. I brist på förslag från nämnda organisation skola de finska och svenska lufttrafikföretagen i förening överenskomma om de taxor, som skola tillämpas för passagerare och gods på de sträckor, som äro gemensamma för deras linjer, sedan, därest så befinnes nödvändigt, samråd ägt rum med tredje lands lufttrafikföretag som helt eller delvis driver trafik på samma sträckor.

4. De sålunda beslutade taxorna skola underställas de avtalsslutande parternas behöriga luftfartsmyndigheter för godkännande.

5. Därest de utsedda lufttrafikföretagen icke skulle kunna enas om fastställandet av taxorna, skola de avtalsslutande parternas luftfartsmyndigheter bemöda sig att åvägbringa en tillfredsställande lösning.

6. Som sista utväg skall saken hänskjutas till skiljedom i enlighet med bestämmelserna i artikel 9 i överenskommelsen.

Luftfartsföretagen har också inkluderat i flygbiljetternas pris vissa av myndigheterna för upprätthållande av flygstationer och deras anläggningar från deras utnyttjare uppburna avgifter såsom landningsavgift och passageraravgift. De av Finlands myndigheter uppburna avgifterna är i jämförelse med de av de övriga nordiska ländernas myndigheter uppburna avgifterna tämligen låga. Som passageraravgift uppbär Finland på sträckor under 500 km, till vilka även de nu berörda resorna hör, enbart hälften (5 mk) av de normala passageraravgifterna (10 mk), medan man i Sverige och Norge på alla flygresor uppbär samma, betydligt högre avgift om 20 svenska kronor och 25 norska kronor.

Även landningsavgifterna är i Finland lägre än i de övriga nordiska länderna. Denna avgift uppbäres i proportion till planets storlek och inte till det medförda passagerarantalet, men beräknad per passagerare var den under trafikperioden 1 april 1970—31 mars 1971 i närtrafiken mellan Finland och Sverige samt Finland och Norge i medeltal knappa 10 procent av biljettpriset.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Med anledning av det ovan anförda konstaterar trafikministeriet, att man för att främja den internordiska närtrafiken kan överväga följande möjligheter:

1. *Ökning av turantalet:* Denna är närmast beroende av luftfartsföretagens vilja och förmåga. Ifall ökad efterfrågan förekommer till och med med nuvarande pris eller med andra pris till vilka flygbolagen är beredda att tillfredsställa densamma, kommer trafikministeriet icke att ställa hinder för flygturernas ökning eller öppnande av nya rutter.

2. *Transportavgifter:* Såsom det ovan torde ha blivit klart, bestäms beloppet av transportavgifterna i främsta rummet av luftfartsbolagen, vilket också framgår av de ovan citerade bestämmelserna i luftfartsöverenskommelserna. Trafikministeriets rörelsefrihet är härvidlag i intet fall så stor.

3. *Landnings- och passageraravgifter.* Dessa avgifters belopp och deras inverkan på transportavgifternas nivå är i synnerhet för Finlands del tämligen ringa. Naturligtvis kan man åtminstone i teorin sänka dessa avgifter, men därigenom skulle inga väsentliga förändringar kunna åstadkommas, i synnerhet om Sverige och Norge inte skulle vidtaga motsvarande åtgärd. En ensidig sänkning av avgifterna för Finlands del skulle enbart minska statens inkomster men knappast öka flygtrafiken.

Trafikministeriet har ingenting emot att landningsplatsen för trafiken mellan Mariehamn och Stockholm flyttas till Bromma. Saken är emellertid i främsta rummet beroende av de svenska myndigheterna.

Helsingfors den 24 september 1971

K. J. Temmes

Avdelningschef

Matti Airola

Sekreteraren för internationella ärenden

Ålands landskapsstyrelse:

Flyget transporterar en mycket ringa del av den stora resandeströmmen till och från landskapet Åland som innevarande år uppgår till upp emot 600 000 personer. Enligt erhållna uppgifter steg passagerarantalet på flygrutten Mariehamn—Arlanda 1970 till endast 4 200 personer. Antalet resande uppgick sagda år totalt till 476 000 personer. En orsak till den ringa beläggningen på flyget står att finna i osmidiga tidtabeller och höga priser på ifrågasvarande rutt.

De ålänningar som från Arlanda i dag fortsätter till kontinenten på fjärrlinjer utgöres i mycket stor utsträckning av sjöfolk på den åländska handelsflottan för vilka upprätthållandet och utvecklandet av denna trafik är synnerligen väsentlig.

Utvecklingsdelegationen för landskapet Åland har fört underhandlingar med Finnairs ledning i fråga om flygtrafiken på Åland och därvid bl. a. framhållit att priset per tur till Arlanda 59 mk i förhållande till rutterns längd om 132 km är orimligt högt. Likaså har önskemål framförts om flera rutter och smidigare tidtabeller.

Eftersom internationella förbindelser inverkar på sagda rutts prissättning borde enligt landskapsstyrelsens uppfattning myndigheterna vidta åtgärder så att fri prissättning kunde ske inom Norden samt att priserna på sträckan Åland—Stockholm sänkes så att förutsättningar skapas för större passagerarfrekvens och fraktgodsbefordran än hittills.

En annan orsak till den svaga beläggningen är att linjens enda landningsfält är Arlanda. Många passagerare från Mariehamn besöker Stockholm som ett närområde. Flygtidens längd är ju endast 15—30 minuter.

Såsom den nuvarande trafiken är uppbyggd, omöjliggörs Bromma som kunde ge flygpasagerarna önskad tidsvinst som alternativ till Arlanda. Med tanke på den ökade direkta trafiken mellan Åland och Stockholm, och med tanke på den kommande året-om-turismen borde dock en snabbare och smidigare året-runt-trafik skapas. Jämsides med dagens transittrafik med större jetplan på Arlanda, varifrån utrikestrafiken givetvis även i fortsättningen bör ombesörjas, anser landskapsstyrelsen det därför vara av yttersta vikt att även skapa förutsättningar för en närtrafik med mindre plan på Stockholms nuvarande och i framtiden på Stockholms planerade närflygplats, vilket skulle göra trafiken både smidigare och lönsammare och samtidigt möjliggöra en prissänkning på linjen.

Hänvisande till ovensagda önskar landskapsstyrelsen som sitt yttrande i ärendet framhålla

att den internordiska flygtrafiken med alla tillgängliga medel borde underlättas och utvidgas, och att den nuvarande prissättningen korrigeras, samt

att myndigheterna i Finland och Sverige underrättas om och vidtar åtgärder för att avlägsna ovannämnda hinder eftersom de i dag omöjliggör en naturlig och eftersträvanvärd snabb och billig flygtrafik mellan Åland och Stockholm.

Mariehamn den 7 september 1971

På landskapsstyrelsens vägnar:

Fjalar Grönberg

Vicelantråd, landskapsagronom

Tor Mattsson

Länsstyrelsen i Vasa län:

Samtrafiken mellan Finland och de övriga nordiska länderna, speciellt mellan Finland och Sverige, har under de senast gångna åren vuxit kraftigt, i synnerhet markledes och sjöledes. Anlitandet av flygtrafiken i detta sammanhang har även visat en uppenbar tendens att öka, men vissa praktiska olägenheter av närmast ekonomiskt slag har utgjort hinder härför.

Vasa läns områdes direkta flygförbindelser med de övriga nordiska länderna är Vasa—Sundsvall och Vasa—Umeå. På dessa linjer trafikerar Finnair (Aero oy). På linjen Vasa—Umeå—Vasa finns fyra förbindelser och på linjen Vasa—Sundsvall—Vasa tre förbindelser i veckan. Passagerarantalet är enligt statistiken följande:

	Vasa—Umeå—Vasa	Vasa—Sundsvall—Vasa
År 1970	4 609	4 312
År 1971 januari—juli	3 967	2 733

Då det är fråga om över rikets gränser gående flygrutter, kommer olika slags passagerar- och landnings- m. m. avgifter in i bilden. På korta flygrutter som börjar i Finland (t. ex. på rutterna Vasa—Umeå och Vasa—Sundsvall) uppbäres sådan passageraravgift om 5 mark och i Sverige motsvarande 20 kronor. Dessa avgifter innehålles i flygbiljetternas pris. Landningsavgiften för ett från utländsk flygstation till hemlandets flygfält anländande plan är även många gånger större än för mellan hemlandets flygfält trafikerande plan. Då idkaren av flygtrafik är tvungen att uppbära dylika extra kostnader utav passagerarna i biljetternas pris, så har det till följd, att en kort flygresa ut över riksgårnsen är betydligt dyrare än en lika lång resa inom landets gränser. Som exempel härpå kan nämnas, att sträckan Vasa—Umeå är ungefär lika lång som Vasa—Gamlakarleby och flygtiden för vardera densamma eller 1/2 timme. Flygbiljettens pris är i förstnämnda fall 59 mark och i det senare 18 mark. En märkbar sänkning av passagerar- och landningsavgifterna skulle göra det möjligt att sänka priset på flygbiljetterna direkt. Detta skulle uppenbarligen i sin tur ha till följd att passagerarantalet skulle öka och att biljettpriset ginge ner, då flygplanen icke skulle behöva företaga resorna halvtomma, såsom hittills ofta har varit fallet.

Vid anlitandet av andra trafikmedel har passagerartrafiken mellan de olika nordiska länderna redan en lång tid varit fri från extra avgifter och kostnader. Det måste anses vara inkonsekvent, att det modernaste trafikättet fortfarande betungas på detta vis.

Man borde ha som mål, att biljettprisen på de korta internordiska flygrutterna i mån av möjlighet skulle fås att gå ner åtminstone nära

desamma på inhemska rutter. Dessa snabba kommunikationsmedel skulle då även i högre grad stå till förfogande för de talrika personer, som arbetar i grannländerna, på deras hemlandsresor.

På grund av det som ovan nämnts förordar Vasa länsstyrelse det gjorda förslaget.

Vasa den 13 september 1971

Martti Viitanen

Landshövding

Åke Vihanto

Länsråd

Centralhandelskammaren¹:

— — — får efter att ha införskaffat landets handelskamrars yttrande i saken som sin åsikt anföra följande:

Vid behandlingen av de internordiska flygförbindelserna fäste de sakkunniga uppmärksamhet vid de oproportionellt höga biljettprisen på de korta flygförbindelserna. Enligt nu gällande tariff kostar flygbiljetten i turistklass Malmö—Köpenhamn 109 svenska kronor, Stockholm—Mariehamn 72 svenska kronor, Sundsvall—Vasa 109 svenska kronor, Umeå—Vasa 71 svenska kronor och Kirkenes—Ivalo 100 svenska kronor. Dessa biljettpriser är i kilometerprishänseende bland de dyraste i Europa. Biljettprisen på dessa rutter anses vara ett av de svåraste hindren för utvecklandet av trafiken. Som ett uttryck för detta hopar sig passagerarmängden på flygförbindelsen mellan Vasa och Sundsvall 65—75 procent på de månader, då färjtrafiken inte är i gång. De alltför höga biljettpriserna minskar antalet flygpassagerare kännbart omedelbart då färjförbindelsen öppnas.

Den internordiska flygtrafiken på korta rutter har sin betydelse även för frakt- och posttrafiken. De korta flygförbindelserna sammanbinder ju de nordiska ländernas interna flygnät med varandra. Det anses allmänt vara en brist, att de internordiska flygförbindelserna på korta rutter, vilka börjar eller slutar i Stockholm, använder Arlanda flygfält. Därvid belastas flygresan av oproportionerligt långa och långsamma landsvägsresor. I synnerhet trafiken mellan Mariehamn och Stockholm lider på grund av användningen av Arlanda.

Med anledning av det ovan framförda föreslår Centralhandelskammaren, att Nordiska rådet skulle uppmana de nordiska ländernas regeringar att gå in för att utveckla de korta flygförbindelserna mellan dessa länder. Som ett speciellt önskemål framförs, att dessa flygförbindelser i avseende å sina biljettpris och flygfältsavgifter skulle jämföras med den inhemska flygtrafiken. I fråga om användningen av flygfält

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

borde man eftersträva att använda flygfält närmare centrum för att sålunda minska de nu så långa totalrestiderna.

Helsingfors den 13 oktober 1971

Centralhandelskammaren

Matti Virkkunen

Ordförande

Paavo S. Vepsä

Avdelningschef

Finnair oy:

Efter att ha hörts vid mötet för Nordiska rådets trafikutskott i Helsingfors den 11 oktober 1970, konstaterade man från Finnairs sida att det då behandlade förslaget A 133/t,¹ angående frågor om inrikesflygets problem, inte i och för sig berör Finnair och Finland.

Finnair konstaterade dock i detta sammanhang att det existerar vissa korta flygrutter mellan Finland och de skandinaviska länderna, vilka ansluter sig till Finnairs inrikesrutter samt trafikeras av Finnair allena. Man har försökt upprätthålla trafiken på dessa rutter, fastän det ekonomiskt varit ytterst betungande. Rutterna i fråga är Mariehamn—Stockholm, Vasa—Sundsvall/Umeå och Ivalo—Kirkenes. I den nu aktuella motionen A 337/t föreslås att Nordiska rådet för regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige skulle rekommendera att dessa vidtog åtgärder för att underlätta den reguljära internordiska flygtrafiken mellan närbelägna orter och skapa förutsättningar för en utvidgad närtrafik på ekonomiskt räntabla grunder.

Finnair understöder detta förslag och hoppas att det skall leda till åtgärder.

I motiveringen till motionen fäster man uppmärksamheten bl. a. vid den omständigheten att flygbiljetternas oskäligt höga pris avhåller den resande allmänheten från att använda sig av flygförbindelser på dessa rutter.

Detta är otvivelaktigt riktigt. En av orsakerna till flygbiljetternas höga pris är att i dessa inkluderats en s. k. passageraravgift, vilken av flygbolagen oavkortad bör erläggas myndigheterna. Avgiftens andel av flygbiljettens pris är på korta internationella rutter oskäligt stor.

Finnair föreslår att denna avgift helt skulle slopas till den del den berör passagerare som använder sig av de i detta sammanhang åsyftade rutterna. Den i medlemsförslaget framförda sänkningen av landnings-

¹ *Se Nordisk Råd, 19. sess., s. 362.*

avgifterna till den del de berör närtrafiken vore en åtgärd i rätt riktning. Även landningsavgifternas andel av biljettpriset är oskäligt stor på de korta rutterna.

Finnair konstaterar i detta sammanhang, att man från Finlands sida då det gäller närtrafik, i passageraravgift uppbär endast hälften av den i fråga om annan utrikestrafik uppburna avgiften, medan åter avgifterna i Sverige och Norge är lika höga för såväl närtrafik som annan utrikes- trafik. Liksom passageraravgifterna är även landningsavgifterna i Finland lägre än i grannländerna.

Ur följande tabell framgår passageraravgifternas storlek och dess andel av den av passageraren betalda flygbiljettens pris på de ifrågavarande av Finnair trafikerade rutterna.

Passageraravgifternas andel av flygbiljettens pris

	Fmk Flygbiljettens pris	Fmk Passagerar- avgift	Procent Avgiftens andel
VAA—UME	59.00	5.00	8,5
VAA—SDL	90.00	5.00	5,6
MHQ—STO	59.00	5.00	8,5
IVL—KKN	60.00	5.00	8,3
UME—VAA	72.00 Skr	20.00 Skr	27,8
SDL—VAA	109.00 ”	20.00 ”	18,3
STO—MHQ	72.00 ”	20.00 ”	27,8
KKN—IVL	100.00 Nkr	25.00 Nkr	25,0

Under trafikåret 1 april 1970—31 mars 1971, då hela trafiken sköttes medelst Convair-Metropolitan plan, var landningsavgifternas andel på ifrågavarande rutter, tur och retur, per befördrad passagerare följande:

Rutt	Fmk	Andel av flygbiljettens pris, procent
VAA—UME v. v.	12.10	6,7
VAA—SDL v. v.	11.41	6,4
MHQ—STO v. v.	13.82	11,7
IVL—KKN v. v.	9.82	8,1

Det är uppenbart att ett slopande, eller som det sägs i motionen, en kraftig reducering av dessa i de enskilda staternas makt liggande avgifterna, skulle medföra möjligheter att sänka flygbiljettens pris och sålunda förbättra möjligheterna att upprätthålla flygtrafiken på när- rutterna. Motionens andra förslag berör möjligheten att förflytta Mariehamn—Stockholm-trafiken från Arlanda till Bromma. Beaktande denna trafiks i huvudsak lokala natur borde allt inom möjligheternas gräns göras för att förkorta den totala restiden, inklusive landtransporterna. Trafikens förläggande till Bromma skulle medföra cirka en timmes tidsbesparande per tur- och returresa till Stockholm, från flyg- platsen till stadens centrum och tillbaka. Det skulle även innebära en nedskärning av resans totalkostnad med cirka 16—20 svenska kronor.

Dessa bägge synpunkter är värda att beaktas då man överväger åtgärder för att öka flygresenärernas antal. Finnair är övertygad om att förflyttningen av Mariehamn—Stockholm-trafiken från Arlanda till Bromma skulle vara en riktig åtgärd för att utöka flygtrafiken mellan Mariehamn och Stockholmsområdet. Enär Finnair på sin stockholmstrafik gått över till att använda enbart jetflygplan, vore en förutsättning för en förflyttning av trafiken att användningen av jetflygplan på Bromma flygplats skulle tillåtas.

Helsingfors i september 1971

Finnair
Trafikpolitiska avdelningen

J. Wartiovaara

Direktör

Ålands redarförening r.f.:

Medlemsförslaget till den del det omfattar en strävan att underlätta flygtrafiken på korta rutter inom Norden är väl motiverat och bör på allt sätt understödjas.

Det kan beträffande trafiken på Åland nämnas, att enligt gällande tidtabeller är flygtiden från Mariehamn till Stockholm och Åbo ungefär densamma, medan priset till Åbo är 34 mk och till Stockholm 59 mk.

Till den del förslaget dock går ut på en strävan att överföra trafiken till och från Åland från Arlanda till Bromma flygplats, kan förslaget inte anses vara väl övervägt.

Den reguljära trafiken mellan Åland och Sverige går redan nu med jetplan och det kan väl knappast vara förslagsställarnas mening, att den reguljära flygtrafiken mellan Åland och Sverige skulle uppdelas mellan två flygplatser i Sverige, den ena med jetplan på Arlanda och den andra med propellerplan på Bromma. En dylik uppsplittring kan väl knappast på lång sikt gagna trafikanterna.

Åland med sin omfattande sjöfartsnäring är beroende av goda kontakter ej enbart med Stockholm utan även med yttervärlden. Genom att trafiken till och från Sverige med den övriga världen går över Arlanda, vore ett överflyttande av trafiken för Ålands vidkommande till Bromma ett steg i orätt riktning, då det gäller för den åländska sjöfartsnäringen att ha goda flygkommunikationer med yttervärlden.

Det sagda gäller även åländskt sjöfolk som reser till och från sina fartyg. Medan sjöfolket tidigare tjänstgjorde ombord på sina fartyg en längre tidsperiod i sträck, synes utvecklingen gå mot att tjänstgöringstiden ombord sker i allt kortare perioder, vilket automatiskt medför tä-

tare resor till och från hemorten. Då Arlanda är den flygplats med goda internationella flygförbindelser som ligger närmast Åland, bör utvecklandet av trafiken Åland—Sverige ske över Arlanda.

Dåliga förbindelser mellan Åland och Arlanda innebär, att sjöfartsfolk till och från Arlanda nödgas göra en lång omväg över Helsingfors med därav föranledda förluster i såväl tid som pengar. Då flyget över Helsingfors går åt motsatt håll, kan det vara av intresse att notera, att sträckan Mariehamn—Åbo—Helsingfors—Arlanda är 703 km medan sträckan Mariehamn—Arlanda är 132 km.

Med hänvisning till det sagda stöder vi sålunda utan reservation förslaget om åtgärder för att underlätta den reguljära internordiska flygtrafiken särskilt mellan Mariehamn och Arlanda, medan vi avstyrker varje förslag till att överföra den reguljära flygtrafiken mellan Åland och Sverige från Arlanda till Bromma.

Mariehamn den 27 augusti 1971

Ålands redarförening r.f.

Stig Lundqvist

Finlands turistförbund r.f.:

Den internordiska turismen har under de senaste åren oavbrutet ökat. Tillväxten av fritiden skapar allt bättre möjligheter för resandet över riksgrensarna t. ex. under veckosluten. Därvid är det nödvändigt, att tillräckligt snabba och till priset skäliga samfärdsmedel mellan närbelägna orter i två länder står den resande till buds. Utvecklandet av den tvärgående reguljära flygtrafiken är av största betydelse i detta hänseende.

Finlands turistförbund konstaterar med nöje, att Nordiska rådet har strävat till att på alla sätt underlätta samfärdseln mellan de nordiska länderna. Förbundet anser det vara högst viktigt med tanke på den internordiska turismen, att förslagsenliga åtgärder beträffande de i förslaget framförda rutterna skulle vidtas.

Helsingfors den 15 september 1971

Finlands turistförbund r.f.

Heikki Mäki

Verkställande direktör

N o r g e**Kommunal- og arbeidsdepartementet:**

Kommunaldepartementet vil generelt hevde at alle tiltak for å bedre transporttilbudet bør oppmuntres, hvis dette kan skje på en teknisk og økonomisk forsvarlig måte. Særlig bør slike tiltak vurderes positivt hvis de må antas å bedre transportforholdene vesentlig for de distrikter der trafikktilbudet i dag er relativt utilfredsstillende.

Når det gjelder det konkrete forslag som har betydning for vårt land om å senke flybillettprisen på strekningen Kirkenes—Ivalo, har departementet lite grunnlag for å vurdere hvilken effekt dette eventuelt vil få. En viser her bl. a. til vedlagte foreløpige uttalelse fra Landsdelskomitéen for Nord-Norge (*se nedan*) der det bl. a. blir hevdet at en reduksjon av flybillettprisene på internordiske ruter vil bidra til å fremme samkvem og samarbeid på Nordkalotten. Det hevdes videre at justering av flyprisene bør følges opp av en nyvurdering av flyruteopplegget på Nordkalotten. Departementet kan si seg enig i dette.

Oslo, 8. oktober 1971

Etter fullmakt

Thor Skrindo

Jan Kristiansen

Samferdselsdepartementet:

Innhentede uttalelser oversendes vedlagt fra Kommunal- og arbeidsdepartementet, Landsdelskomitéen for Nord-Norge, SAS (*se nedan*), Landslaget for reiselivet i Norge og Transportbrukernes Fellesorgan (*se nedan*).

Uttalelsene fra de tre sistnevnte er sendt Luftfartsdirektoratet, hvis uttalelse ventes i nær framtid. En vil komme tilbake til saken når Luftfartsdirektoratet har vurdert forslaget i lys av nevnte uttalelser.

Oslo, 20. oktober 1971

Etter fullmakt

Sigurd Lorentzen

John H. Paxal

Landsdelskomitéen for Nord-Norge:

Landsdelskomitéen for Nord-Norge har for tiden under utredning og vurdering spørsmål vedr. kontaktbehov, kontaktmønster og kontaktkostnader. Flybillettprisene vises i denne sammenheng stor oppmerksomhet.

Landsdelskomitéen har den oppfatning at en nedsettelse av flybillettprisene på Nord-Norge vil være en riktig og effektiv stimulans for landsdelen, og en er kjent med at plan- og tiltaksorgan i Nord-Sverige har det samme syn og arbeider mot samme mål på sin side av grensen. Det synes klart at en reduksjon av flybillettprisen på internordiske ruter ville fremme samkvem og samarbeid på Nordkalotten. Foruten en justering av flybillettpriser, mener en også det er ønskelig med en nyvurdering av flyruteopplegget på Nordkalotten. Disse spørsmål er imidlertid ikke drøftet av komitéen og en må derfor få komme tilbake til saken på et senere tidspunkt.

En vil imidlertid som sekretariatets foreløpige reaksjon få uttale at flybillettprisene på Nord-Sverige, Nord-Norge og Nord-Finland bør fastlegges etter samme mønster og ut fra en klar distriktspolitisk tanke. Prisene på de internordiske flyrutene ville da naturlig kunne komme som en resultatant på et tilsvarende lavt nivå.

Bodø, den 28. september 1971

Odd Melø

Sekretariatleder

Landslaget for reiselivet i Norge:

1. Km-prisen øker alltid meget sterkt for de kortere gjennomsnittsdistanser, hvilket skyldes delvis relativ høy flytid i forhold til kilometer på grunn av avganger og landinger og likeledes passasjer- og landingsavgifter som koster det samme for korte distanser som for de lange.

2. Den eneste mulighet etter vår oppfatning for å oppnå lavere billettpriser på tverrforbindelsene på internordiske flyruter må være at myndighetene eventuelt reduserer eller opphever passasjer- og landingsavgiftene. Man kjenner allerede til at passasjeravgifter ikke inkluderes for mindre flyturer som f. eks. Twin Otter, og man kunne kanskje tenke seg en lignende ordning for korte internordiske tverrforbindelser, for eventuelt på denne måte å kunne redusere prisene.

Landslaget for reiselivet i Norge

J. Muus-Falck

Transportbrukernes fellesorgan:

Transportbrukernes fellesorgan ivaretar i prinsippet bare næringslivets gods-transportinteresser. Da nærværende medlemsforslag angår persontrafikk, finner ikke vi grunn til å ta forslaget opp til organisasjonsmessig behandling.

Ut fra TF's prinsipielle transportpolitiske standpunkter kan man dog gå ut fra at man vil støtte et forslag om tiltak som skaper forutsetninger for en utvidet nordisk trafikk "på økonomisk räntabla grunder". Hvilke konsekvenser dette bør få for flyselskapenes billettpriser kan ikke vi av det foreliggende materiale uttale oss om, idet vi hverken kjenner kostnadsstrukturen på vedkommende flyruter eller implikasjonene for alternative transportmidler.

Oslo, 2. september 1971

Transportbrukernes fellesorgan

Egil Killi

Direktør

S v e r i g e**Luftfartsverket:**

Kilometerpriserna på de i medlemsförslaget exemplifierade rutter som berör Sverige, jämförda med exempel ur svensk inrikes trafik, framgår av följande tabell.

Rutt	Pris enkel skr	Storcirk distans km	Skr/km
Malmö—Köpenhamn	27	27	1,00
Umeå—Vasa	71	111	0,64
Stockholm—Mariehamn	72	120	0,60
Sundsvall—Vasa	109	228	0,48
Skellefteå—Luleå	60	115	0,52
Sundsvall—Örnsköldsvik	60	126	0,48
Malmö—Kalmar	112	233	0,48

Som framgår av tabellen är det sålunda riktigt, att km-priserna är genomgående högre på de internordiska linjerna än på de svenska inrikeslinjerna av motsvarande längd. Undantag är Sundsvall—Vasa, som har samma kilometerpris som sträckan Malmö—Kalmar, vilken är av ungefär samma längd. Med hänsyn till de fördelar, som flyget ger framför det alternativa färd sättet med båt såväl i tids- som bekvämlighetshänseende, anser luftfartsverket dock icke nuvarande flygpriser i och för sig oskälige.

Det trafikpolitiska principbeslut, som år 1963 antogs av statsmakterna och som bl. a. innebär, att varje trafikgren skall bära sina egna kostnader, medger i princip inte luftfartsverket att subventionera vissa flyglinjer genom reduktion av statliga passagerar- och landningsavgifter.

Däremot äger verket rätt att utifrån dess företagsekonomiska förutsättningar ge rabatter på verkets avgifter i förevarande sammanhang om det medför resestimulans i sådan utsträckning att dels inkomstbortfallet kompenseras, dels den högre resebenägenheten med flyg bibehålls utöver vad som eljest skulle varit fallet. De rabatteringar av avgifter som verket gett på vissa korta sträckor med inrikes trafik, har inte medfört att resebenägenheten med flyg ökat i tillräcklig grad. Någon mera avsevärd resestimulans anser verket inte kunna över huvud taget förväntas utan taxepolitiska åtgärder även från flygföretagens sida. Härvid skulle man emellertid komma in på känsliga frågeställningar såsom exempelvis kostnadsfördelningar mellan olika linjer efter andra fördelningsprinciper än företagsekonomiska etc. Det torde också vara tveksamt, om en företagsekonomisk reduktion av verkets avgifter skulle medföra en minskning av flygpriserna till exempelvis inrikesflygets nivå. Det måste också hållas i minnet att flygplatsavgifterna, som icke är graderade efter resans längd, alltid utgör en förhållandevis högre kostnad för korta linjer än för långa, vilket medför ett högre kilometerpris för de förra.

Vidkommande flygtrafiken mellan Åland och Stockholm må framhållas, att flygplatserna Arlanda och Bromma har servicemässigt anpassats till de respektive uppgifterna som utrikes- och inrikesflygplats. En ändring av detta genom överföring av ålandstrafiken till Bromma skulle innebära dels en återgång till äldre flygmateriel och dels ett ingrepp i strukturfördelningen mellan flygplatserna, vilket bl. a. medför totalt sett ökade kostnader genom att t. ex. tullorganisation måste hållas permanent på Bromma utan att motsvarande minskning kan göras på Arlanda. Restidsvinsten får också bedömas som marginell mot bakgrunden av det alternativa färd sättets restid (båtresa), och man får inte heller bortse från att en del av ålandsresenärerna önskar direkt anslutning till de från Arlanda utgående utlandsförbindelserna.

Bromma den 13 oktober 1971

Luftfartsverket

Folke Görz

Sven Sörenson

Svenska kommunförbundet:

Styrelsen anser att samfärdseln mellan de nordiska länderna så långt möjligt bör underlättas. De flygrutter, som förbinder de nordiska ländernas inrikes flyglinjenät med varandra, utgör viktiga länkar mellan de nordiska ländernas kommunikationssystem. Även dessa flygtrafikpolitiska frågor bör dock ses mot bakgrund av gällande trafikpolitiska målsättningar — en tillfredsställande transportförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnad. I den mån det inte är möjligt att med företagsekonomisk lönsamhet bedriva flyglinjer, bör samhället köpa de tjänster från flygtrafikföretagen som kan anses erforderliga. Eftersom styrelsen anser att flyglinjetrafiken primärt är en statlig angelägenhet, bör statsmakterna och således icke berörda kommuner ekonomiskt engagera sig i denna verksamhet. Styrelsen finner det vara angeläget att en allmän översyn sker av flygplatsavgifterna och deras inverkan på biljettpriserna.

Vad slutligen beträffar flygtrafiken mellan Åland och Stockholm anser styrelsen att denna fråga bör lösas i ett vidare sammanhang.

Stockholm den 1 oktober 1971

Svenska kommunförbundet

Inge Hörlén

Olof Nordell

Sveriges industriförbund:

Förslagsställarna anser att de höga biljettpriserna på den internordiska flygtrafiken på korta rutter — förbindelserna Ivalo—Kirkenes, Vasa—Sundsvall/Umeå, Mariehamn—Stockholm samt Malmö—Köpenhamn — är ägnade att avhålla den resande allmänheten från att utnyttja flygförbindelserna på dessa rutter och anser att sådana åtgärder bör vidtagas att flygtrafiken på dessa rutter underlättas. Därvid anvisar man i första hand möjligheten att reducera passagerar- och landningsavgifterna.

I medlemsförslaget hemställs också att Nordiska rådet rekommenderar de nordiska regeringarna att ta upp frågan om flygtrafiken mellan Åland och Stockholm till förnyad prövning varvid en överföring av trafiken från Arlanda flygplats till Bromma flygplats bör ingå i övervägandena.

Förbundet delar uppfattningen att trafiken mellan de nordiska länderna bör ske utan försvårande omständigheter. Det är angeläget att inte trafiken försvåras eller förhindras, utan kan flyta fritt i relation till efterfrågan på ifrågakvarande transporter. Snabbheten, regulariteten och

priset för olika transportmedel blir därvid avgörande för vilket medel som bäst gagnar konsumenterna av transporter på ifrågavarande rutter.

Förbundet instämmer i förslagsställarnas farhågor att de höga biljettpriserna på ifrågavarande rutter kan tänkas avhålla den resande allmänheten från att utnyttja flygförbindelser, men saknar möjlighet att avgöra eventuell skälighet i prissättningen.

Med utgångspunkt från att passagerar- och landningsavgifterna i rimlig omfattning svarar mot de kostnader som åsamkas respektive länders luftfartsmyndigheter för de nämnda flygrutterna, kan inte förbundet finna det motiverat att överföra dessa kostnader på annan trafik genom den föreslagna reduceringen av passagerar- och landningsavgifterna. Även om inte luftfarten omfattas av 1963 års trafikpolitiska beslut torde principen om kostnadsansvar kunna ligga till grund för en argumentering om prissättning även inom detta område.

Förbundet finner emellertid inte skäl att motsätta sig förslagsställarnas hemställan till Nordiska rådet att rekommendera regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att underlätta den reguljära internordiska trafiken på korta rutter mellan närbelägna orter i två av länderna och att skapa förutsättningar för en utvidgad närtrafik på ekonomiskt räntabla grunder. Det förefaller emellertid inte nödvändigt att begränsa rekommendationen till att enbart avse flygtrafiken.

Förbundet instämmer i förslagsställarnas hemställan att Nordiska rådet rekommenderar regeringarna i Finland och Sverige att överväga frågan om överförande av flygtrafiken mellan Åland och Storstockholmsområdet från Arlanda till Bromma.

Stockholm den 19 oktober 1971

Sveriges industriförbund

Britt-Marie Bystedt

Bengt Jobin

Svenska turisttrafikförbundet (STTF):

Svenska turisttrafikförbundet känner genom statistiska undersökningar väl till att det internordiska turistresandet är utomordentligt stort. Enligt förbundets uppskattning reser årligen cirka tre miljoner svenskar till de nordiska länderna och ungefär lika många danska, finländska och norska medborgare gör kortare eller längre besök i Sverige.

Därutöver noteras ett omfattande endagsresande med huvudsaklig inriktning på inköp av framför allt livsmedel. Storleksordningen framgår av det faktum, att enbart Öresundstrafiken mellan Sverige och Danmark

redovisar över 24 miljoner resor, d. v. s. 12 miljoner passagerare i varje riktning, i väsentlig utsträckning svenska och danska inköpsresenärer.

För såväl längre turistbesök i grannländerna som kortare inköpsresor gäller att de — i de fall länderna skiljs av vatten — till helt övervägande del företas per båt. Enbart mellan Sverige och Finland redovisas för 1970 totalt över två miljoner passagerare i båda riktningarna. De svenska besöken på Åland — huvudsakligen endagsbesök — beräknas till cirka 325 000 under år 1970 och väntas stiga till 370 000 under 1971.

Ett speciellt incitament för båtresandet torde utan tvekan vara den billiga mat och förtäring som kan intas ombord liksom möjligheten att på vissa sträckor inköpa sprit och cigaretter till förmånliga priser. Enligt en marknadsundersökning, som STTF företog i Finland 1970, var själva båtresan huvudsyftet för 11 procent av de finska Sverigeresenärerna.

En mycket stor del av det internordiska resandet sker per bil. Antalet svenska bilturister t. ex. till Norge och Finland kan räknas i hundratusental.

I jämförelse med de siffror som här redovisas utgör flygtrafiken på kortare rutter en relativt begränsad del och enligt förbundets uppfattning utgörs resenärerna för närvarande huvudsakligen av affärsmän. Förklaringen torde vara enkel. Diskrepansen i kostnad mellan flygresor och båtresor är avsevärd, som framgår av följande jämförelse. Dessutom torde på många av de aktuella flyglinjerna tidsvinsten jämfört med båt-färd endast för affärsresandet vara av någon väsentlig betydelse.

Följande tabell visar kostnaden mellan vissa internordiska orter per flyg och båt (priserna gäller turistklass enkel resa):

Sträcka	Per flyg kr	Per båt kr
Malmö—Köpenhamn	27:—	4:50
Stockholm—Mariehamn	72:—	9:—
		5:— (husmödrar, pensionärer, barn)
		”Bore” 20:—
Kapellskär—Mariehamn		Högsåsong 10:—
		Lågsåsong 6:25
Sundsvall—Vasa	109:—	Högsåsong 32:—
		Lågsåsong 16:—
Umeå—Vasa	71:—	Högsåsong 26:—
		Lågsåsong 13:—

Svenska turisttrafikförbundet har i medvetande om det stora reseintresse, som finns i grannländerna för besök i vårt land, etablerat egna turistkontor i Helsingfors, Köpenhamn och Oslo.

Mellan de nordiska turisttrafikorganisationerna har en samrådskommitté bildats i syfte att förbättra turiststatistiken och samordna den turistiska utredningsverksamheten i de nordiska länderna.

Förutsättningarna för en gemensam skandinavisk kampanj — ”Norden Nu” — i syfte att åstadkomma ytterligare ökat nordiskt resande mellan

i första hand Danmark, Finland, Norge och Sverige undersöks för närvarande.

Svenska turistförbundet har med ovanstående redovisning velat peka på den stora vikt förbundet lägger vid utvecklingen av resandet inom Norden. Förslaget till Nordiska rådet att underlätta den internordiska flygtrafiken på korta rutter bedömer förbundet därför som intressant men anser sig böra påpeka vissa omständigheter, som bör beaktas vid frågans bedömning.

Innan beslut fattas om eventuella nya, lägre priser med flyg, bör enligt STTF:s mening undersökningar göras om det faktiska respektive förväntade konsumentbehovet vid olika prisalternativ. Likaså bör enligt förbundets uppfattning — eftersom den utvidgade närtrafiken förutsättes skola ske på ekonomiskt räntabla grunder — en bedömning ske av de föreslagna åtgärdernas konsekvenser för den existerande sjötrafiken. Kommer de exceptionellt låga transportkostnaderna per båt — möjliggjorda genom masstransport kombinerad med försäljning ombord — att påverkas av ändrade flygtaxor?

STTF får därför — med principiellt tillstyrkande av förslaget att underlätta den internordiska flygtrafiken på kortare rutter — föreslå dels att ovan nämnda marknadsundersökningar görs, dels att samtliga redan nu engagerade flyg- och sjötrafikföretag före ett eventuellt beslut ges möjlighet att inkomma med sina bedömningar av det framlagda förslaget.

Stockholm den 18 oktober 1971

Svenska turisttrafikförbundet

Erik Schulze

Verkst. direktör

BILAGA 3

I efterhand inkommet yttrande

N o r g e

Luftfartsdirektoratet:

Luftfartsdirektoratet vil peke på at spørsmålet om differensiering av statens avgifter etter rutelengden på interskandinaviske ruter, må ses i sammenheng med det tilsvarende spørsmål for innenlandsrutenes vedkommende.

Man har i ovennevnte sammenheng bemerket at Braathens SAFE ikke har avgitt noen uttalelse i den foreliggende sak som gjelder utenlandsruter, men selskapet har som kjent tidligere engasjert seg i det tilsvarende spørsmål vedrørende innenlandsrutene.

Luftfartsdirektoratet vil bemerke at dersom de pålagte inntektsrammer vedrørende sivil luftfart skal holdes, kan en lemping av avgifter for luftfartøyer på korte ruter i internordisk trafikk, ikke gjennomføres uten en ytterligere øking av avgiftene for den øvrige flytrafikk. I forbindelse med den pågående revisjon av takstregulativet har man generelt tatt opp til vurdering spørsmålet om innføring av differensierte lufthavnavgifter i forhold til rutelengden.

På denne bakgrunn finner Luftfartsdirektoratet på det nåværende tidspunkt ikke å kunne tilrå noen spesiell justering av de statlige avgifter på de korte interskandinaviske ruter.

Oslo, 7. desember 1971

Erik Willoch

E. Engebretsen

Medlemsförslag

om ersättning för vård vid barnsbörd i annat nordiskt land än hemlandet

(Väckt av Doris Håvik, Clara Munck och Jan-Ivan Nilsson)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Arbejds- og socialministeriernes internationale afdeling:

— — — skal man efter brevveksling med Direktoratet for Sygekassevæsenet udtale, at socialministeriet kan tiltræde forslaget om, at der i den nordiske overenskomst om overflytning af sygehjælpsforsikrede samt om sygehjælp under midlertidigt ophold indføres udtrykkelig bestemmelse om, at overenskomsten også er gældende ved for tidlig fødsel, hvilket vil være at sidestille med pludselig opstået sygdom, under forudsætning af, at det kan godtgøres, at fødslen har været beregnet til et senere tidspunkt. Det må dog være en betingelse, at kvinden ikke har taget ophold i andet nordisk land i den hensigt at føde der, jævnfør den tilsvarende indskrænkning ved overflytning i den nordiske overenskomst artikel 3, 3. sidste afsnit.

København i november 1971

P. m. v.

E. b.

J. Gundersen

F i n l a n d

Folkpensionsanstalten:

Införandet av bestämmelser om ersättande av kostnader för vård vid barnsbörd i sagda överenskommelse kan på de i medlemsförslaget anförda grunderna anses påkallat med tanke på åstadkommandet av en enhetlig praxis. Överenskommelsen borde samtidigt kompletteras sålunda, att ersättning i akuta fall utginge även för nödig undersökning vid havandeskap och barnsbörd samt för vård vid havandeskap.

Enligt sjukförsäkringslagen äger envar som är bosatt i Finland rätt att utfå ersättning för av havandeskap och barnsbörd föranledda nödiga kostnader. Den som är försäkrad i annat nordiskt land har däremot icke sådan rätt under vistelse i Finland, emedan ovannämnda nordiska överenskommelse endast gäller ersättande av kostnader för sjukvård. Ersättning utgår emellertid när havandeskap och barnsbörd åtföljs av akut sjukdom eller akuta komplikationer, såsom exempelvis blödning från genitalia eller upphörande av fosterrörelserna.

Vad angår dem som är försäkrade i annat nordiskt land kan härtill konstateras, att de under tillfällig vistelse härstädes har möjlighet att i likhet med i Finland bosatta personer bli intagna på sjukhus eller förlossningsanstalt, som upprätthålles med offentliga medel. Vårdtagsavgiften vid dessa är relativt låg, i allmänhet 10 mark per dygn, och täcker endast cirka 10—20 procent av den faktiska kostnaden för sjukvården, medan resten bestrids av staten och vederbörande kommun. På grund härav lämnas enligt sjukförsäkringslagen ingen ersättning för vårdtagsavgifter vid offentliga sjukhus och förlossningsanstalter.

I Finland bosatt försäkrad som under tillfällig vistelse i annat nordiskt land fått vidkännas kostnader, för vilka lämnas ersättning enligt sjukförsäkringslagen, har rätt att för dessa kostnader, med undantag av resekostnader, uppbära ersättning från den finska sjukförsäkringen, om kostnaderna ej ersätts med stöd av den nordiska överenskommelsen. Försäkrad som är bosatt i Finland kan således utfå ersättning även för i utlandet ådragna nödiga kostnader vid havandeskap eller barnsbörd. Kostnaderna för sjukhusvård ersätts härvid sålunda, att ersättning lämnas för av läkare vidtagen eller föreskriven undersöknings- eller vårdåtgärd, förutsatt att för åtgärden uppburits separat avgift utöver vårdtagsavgiften. Försåvitt i den nordiska överenskommelsen intages bestämmelser om ersättning för kostnader vid havandeskap och barnsbörd, kan även åt den som är försäkrad i annat nordiskt land och tillfälligt vistas i Finland lämnas i sjukförsäkringslagen avsedd ersättning för sådana vid sjukvårdsanstalt uppburna avgifter, som anstalten utöver vårdtagsavgiften separat uppbär av patienten, såsom exempelvis läkararvoden samt avgifter för laboratorie- och röntgenundersökningar.

I det fall att ovan avsedda bestämmelser införs i överenskommelsen mellan de nordiska länderna om överflyttning av sjukhjälpförsäkrade samt om sjukhjälp under tillfällig vistelse, borde en hänvisning härtill tydligt intagas också i den nordiska konventionen av 1956 om social trygghet.

Helsingfors den 25 oktober 1971

Veikko Katajainen

Avdelningschefen
vid sekretariatet

Väestöliitto r.y. (Befolkningsförbundet r.f.):¹:

På grund av den nordiska arbetsmarknaden och den livliga inter-nordiska turismen kan det förekomma att en havande kvinna vid tillfälligt vistelse i annat nordiskt land föder ett barn tidigare än beräknat. I Finland har man emellertid veterligen inte varit tvungen att ta ställning till på vilket sätt den nordiska sjukförsäkringsöverenskommelsen från år 1967 skall tillämpas i sådana fall. Den nu aktualiserade bristen kan knappast avhjälpas enbart genom överenskommelsens tolkning. Under dessa omständigheter är det enligt Väestöliittos åsikt motiverat att 1967 års nordiska sjukförsäkringsöverenskommelse justeras så att ersättning kan utgå i de fall förlossningen av en eller annan orsak äger rum tidigare än beräknat under kvinnans tillfälliga vistelse i annat nordiskt land än hemlandet.

Helsingfors den 22 november 1971

Väestöliitto r.y.

Kauko Sipponen

Ordförande

Jouko Hulkko
Verksamhetsledare

N o r g e**Sosialdepartementet:**

Det er innhentet uttalelser om medlemsforslaget fra Rikstrygdeverket og fra Trygdekontorenes landsforening (*se nedan*).

Sosialdepartementet finner at i og med at det ikke foreligger tilstrekkelige opplysninger om hvordan sykehjelpsoverenskomsten praktiseres i samtlige nordiske land med hensyn til dekning av utgifter ved fødsel i annet nordisk land enn hjemlandet, antar Sosialdepartementet at det først og fremst bør søkes brakt på det rene om praksis faktisk er forskjellig, og om det vil være mulig å utjevne eventuelle forskjeller.

Sosialdepartementet er for så vidt enig med Rikstrygdeverket i at sykehjelpsoverenskomsten bør revideres dersom det skulle vise seg å være slik at reglene praktiseres forskjellig i de nordiske land, og at denne forskjellsbehandlingen ikke kan elimineres på annen måte. Som uttalt i Rikstrygdeverkets brev av 18. oktober 1971, er det imidlertid fra flere hold gitt uttrykk for at det er behov for en omfattende revisjon av sykehjelpsoverenskomsten. Spørsmålet om spesielle bestemmelser i overenskomsten med sikte på å løse de problemer som er tatt opp i det

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

foreliggende medlemsforslag, bør kunne tas opp i forbindelse med en mer omfattende revisjon av hele sykehjelpsoverenskomsten.

For sosialministeren

Ottar Lund

M. Langholm

Rikstrygdeverket:

1. Etter den nordiske trygghetskonvensjons art. 16 har statsborgere i et av de kontraherende land i et annet av landene rett til stönad ved svangerskap og födsel på samme vilkår og etter samme regler som landets egne statsborgere.

På samme måte som for norske statsborgere er i henhold hertil retten til stönad ved nedkomst betinget av at barselkvinnen enten selv er trygdet etter folketrygdloven, eller at hennes mann er trygdet og hun oppholder seg i riket ved nedkomsten. Trygdet er den som er bosatt eller arbeider i annens tjeneste her i riket for lönn eller annen godtgjöhelse som nevnt i § 6—4, jfr. folketrygdloven § 1—2 nr. 1, förste ledd og annet ledd, bokstav a.

Trygdet med rett til stönad ved (sykdom og) nedkomst er likeledes nordisk statsborger som er ansatt på norsk skip, jfr. folketrygdlovens § 1—2 nr. 1, annet ledd, bokstav b og Kgl. res. av 23. juli 1971 om delvis tilbaketrekning av Norges forbehold i sluttprotokollen til trygghetskonvensjonen, punkt B 6, bokstav b. Ektefelle til nordisk sjömann som nevnt har rett til stönad ved nedkomst såfremt hun oppholder seg i riket eller sammen med forsörgeren på skipet under fart.

Retten til stönad ved nedkomst er ikke avhengig av om barselkvinnen ble gravid för hun ble trygdet. I det tilfelle at det ikke er barselkvinnen selv som er trygdet, men hennes ektefelle, er det likeledes uten betydning hvor lenge hun oppholder seg i riket eller på skipet forut for nedkomsten.

2. Som nevnt i medlemsforslaget inneholder *Sykehjelpsoverenskomsten* ikke regler om rett til stönad ved nedkomst som inntreffer under midlertidig opphold i annet nordisk land. Overenskomsten har i Norge vært fortolket slik at det ikke har blitt ytet stönad i de tilfelle barselkvinnen har kommet hit til landet for å föde. For tidlig födsel som har inntruffet under et midlertidig opphold i Norge har imidlertid vært ansett som plutselig oppstått sykdom og derved omfattet av overenskomsten. Så vidt en har forstått har overenskomsten vært fortolket på tilsvarende måte i de övrige nordiske land.

3. Etter Rikstrygdeverkets oppfatning er barselkvinnen slik som Sykehjelpsoverenskomsten praktiseres tilstrekkelig sikret ved nedkomst

som inntreffer uventet under midlertidig opphold i annet nordisk land. En finner således ikke grunn til å foreta noen endring i overenskomsten i den forbindelse.

Det er i den senere tid fra flere hold gitt uttrykk for at Sykehjelps-overenskomsten bör underkastes en omfattende revisjon. I et slikt tilfelle antas det naturlig at det også foretas en vurdering av om det bör gis spesielle bestemmelser om rett til stönad ved nedkomst.

4. Det forekommer relativt ofte at en barselkvinne som er bosatt i et av de nordiske land reiser til et annet (hjemlandet) for å föde der. I et slikt tilfelle vil hun verken etter Trygghetskonvensjonen eller Sykehjelps-overenskomsten ha rett til stönad i oppholdslandet. Hvorvidt hun vil ha rett til stönad fra bosettingslandet avhenger av den nasjonale lov-givning. En kvinne som er trygdet etter folketrygdloven og som reiser til utlandet for å föde, vil få godtgjort sine utlegg etter regler og takster som gjelder her i landet, dersom nedkomsten finner sted innen 6 måneder regnet fra utreisedagen.

Oslo, 18. oktober 1971

Alexander

Gulbrandsen

Dersom sykehjelpsoverenskomsten praktiseres slik i de övrige kontra-herende land at en gravid kvinne kan risikere selv å måtte dekke utgif-tene hvis hun under midlertidig, kortvarig opphold i et av de andre nordiske land uventet må legges inn i sykehus eller födehjem p. g. a. komplikasjoner ved svangerskapet eller for tidlig födsel, er Rikstrygde-verket enig i at det er behov for en revisjon av overenskomsten slik at en får uttrykkelige regler herom.

Oslo, 29. oktober 1971

Etter fullmakt

H. Gulbrandsen

A. Mediaas

Trygdekontorenes landsforening:

Trygdekontorenes landsforening vil gi sin fulle støtte til det forelig-gende medlemsforslag til Nordisk Råd om at det i den nordiske sykefor-sikringsoverenskomsten av 1967 tas inn bestemmelser om behandling og pleie i visse tilfelle ved födsel i annet nordisk land enn hjemlandet.

Oslo, 8. oktober 1971

E. Øye

H. Rygh

Sverige**Riksförsäkringsverket:**

Denna otydlighet i vad som gäller bör enligt medlemsförslaget avhjälpas genom att i gällande överenskommelser mellan de nordiska länderna klara bestämmelser införs om i vilka fall förlossningsvård är att jämställa med sjukvård. Enligt förslagsställarna bör sålunda i överenskommelsen 24 februari 1967 mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om överflyttning av sjukhjälpförsäkrade samt om sjukhjälp under tillfällig vistelse (SFS 1967: 80, den s. k. sjukförsäkringsöverenskommelsen) skrivas in att ersättning kan utgå i alla sådana fall, då av en eller annan anledning förlossningen inträffar vid en tidpunkt som inte varit beräknad och kvinnan tillfälligt vistas utanför sitt eget land.

Vad beträffar rätt att vid inträffad förlossning erhålla ersättning från den allmänna sjukförsäkringen gäller följande bestämmelser.

I anledning av förlossning utgår enligt lagen om allmän försäkring (AFL) — i likhet med vad som gäller vid sjukdom — ersättning för läkar- och sjukhusvård jämte ersättning för utgifter för i samband med sådan vård företagna resor. Ersättning utgår även för utgifter för viss tandläkarvård i samband med barnsbörd.

Ersättning för förlossningsvård utges med stöd av AFL till kvinnor, som är bosatta i Sverige, oavsett nationalitet. Även svenska kvinnor, som inte är bosatta i riket, äger rätt till ersättning för förlossningsvård enligt AFL, dock endast om vårdbehovet uppkommit under vistelse i Sverige.

Som framhålles i medlemsförslaget stadgas i artikel 16 i konventionen 15 september 1955 mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om social trygghet att medborgare i ett av de fördragsslutande länderna i ett annat av länderna är berättigade till förmåner vid havandeskap och barnsbörd på samma villkor och enligt samma regler som landets egna medborgare. Med stöd av nämnda artikel är sålunda kvinna, som är medborgare i annat nordiskt land än Sverige och bosatt utom Sverige, berättigad till ersättning för förlossningsvård på samma villkor och enligt samma regler som svenska kvinnor som inte är bosatta i Sverige. För rätt till ersättning krävs således i dylika fall att vårdbehovet uppkommit under vistelse i Sverige.

I sjukförsäkringsöverenskommelsen finns inte någon bestämmelse avseende förlossningsvård.

Riksförsäkringsverket har genom beslut 6 juli 1965 i ett besvärärendet tagit ställning i principfrågan om tidpunkten när vårdbehovet uppkommit vid förlossningsvård. Ärendet gällde ersättning för vårdkostnader för en norsk kvinna. Verket uttalade att, såvitt gäller förlossnings-

vård, vårdbehov skall anses ha uppkommit under vistelse i riket i de fall kvinnan vistats i Sverige under de sex månader som närmast föregått förlossningen. Verket uttalade vidare att verket inte tog ställning till frågan om ersättning för förlossningsvård i de fall vistelsen i Sverige inte varat sex månader före förlossningen. Några avgöranden av försäkringsdomstolen i nyssnämnda fråga föreligger inte såvitt verket har sig bekant.

När förlossning sker för tidigt och orsaken härtill är sjukdom, anses i Sverige regelmässigt sjukförsäkringsöverenskommelsens bestämmelser om sjukhjälp tillämpliga. Detsamma gäller när för tidig börd orsakats av någon yttre omständighet. Även i det senare fallet anses nämligen sjukdomsfall ha inträffat. I sådana fall som nu sagts kan således kvinnor, som är sjukhjälpförsäkrade i annat nordiskt land, få ersättning för vården (läkar- eller sjukhusvård) även om förlossningen äger rum under kortvarig tillfällig vistelse i Sverige eller vid genomresa.

När för tidig förlossning annars inträffar under tillfällig vistelse i Sverige eller vid genomresa torde inte någon möjlighet finnas att utge ersättning för förlossningsvården. Enligt riks-försäkringsverkets mening finns det skäl som talar för att ersättning utgår i dylika fall när det är fråga om för tidig börd. För att möjliggöra detta och åstadkomma lika-behandling i de nordiska länderna i förevarande avseende synes bestämmelser härom behöva införas i sjukförsäkringsöverenskommelsen.

I förevarande sammanhang må dock beaktas de bestämmelser i det s. k. utomlänsavtalet som reglerar avtalets tillämpningsområde vid fall av förtidsbörd.

Riksförsäkringsverket har med hänsyn till det sagda inte något att erinra mot att frågan blir föremål för närmare reglering efter erforderliga överläggningar mellan de nordiska länderna.

Stockholm den 27 oktober 1971

L.-Å. Åström

Lars Dahlström
Föredragande

Försäkringskassförbundet:

Ett flertal problem med anknytning till den nordiska sjukförsäkringsöverenskommelsen har uppmärksammats i det nordiska samarbetet på socialförsäkringsområdet. Försäkringskassförbundet kommer med anledning av detta inom kort att tillsammans med riks-försäkringsverket att via socialdepartementet aktualisera en översyn av denna överens-

kommelse på flera punkter. Motsvarande kontakter kommer också att etableras i övriga nordiska länder.

Den fråga som förslagsställarna tar upp hör som vi ser det till den typ av problem som bör beaktas vid en kommande översyn och bör därför inte behandlas separat. I avvaktan på denna översyn anser vi därför att det föreliggande medlemsförslaget inte behöver föranleda någon åtgärd från Nordiska rådets sida.

Stockholm den 8 oktober 1971

Försäkringskassaförbundet

Georg Pettersson

Ingvar Nordin

Husmodersförbundet hem och samhälle:

Förbundet anser liksom förslagsställarna det vara angeläget att söka få till stånd en likartad tillämpning av ersättning för vård vid barnsbörd i de nordiska länderna. Förbundet önskar dock gå längre än medlemsförslaget då vi inte anser att andra bestämmelser bör gälla för förlossningsvård än vid annan sjukvård.

Enligt den svenska socialförsäkringens normer för ersättning vid sjukdom gäller att man är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring. Försäkrad är man om man är svensk medborgare, oavsett om man bor i Sverige eller i något annat land. Även utlänningar, som är mantalsskrivna i Sverige, är försäkrade. För försäkrad, som inte är bosatt i Sverige, gäller den begränsningen att sjukvårdsersättningen lämnas endast om behovet av sjukvård uppkommit under vistelse här i landet. Genom överenskommelser-konventioner, som vårt land träffat med vissa andra länder, bl. a. de nordiska, skall medborgare från dessa länder jämföras med svenska medborgare i och med att de är bosatta här. De behöver alltså inte vara mantalsskrivna för att bli försäkrade.

De ersättningar som lämnas är läkarvård, resor i samband med denna, sjukhusvård och resor i samband därmed, konvalescentvård, sjukgymnastik och kortvågsbehandling m. m., prisnedsatta eller kostnadsfria läkemedel, viss tandläkarvård och sjukvård utomlands.

Vad det gäller utgifter för läkarvård eller sjukhusvård när man tillfälligt befinner sig i Danmark, Norge, Finland, Island eller Storbritannien utgår ersättningen genom motsvarigheten till våra försäkringskassor i dessa länder. I socialförsäkringssystemet ingår alla kvinnor med en utbyggd trygghet i samband med barnsbörd. Inga rimliga skäl talar för att inte förlossningsvården skall ersättas lika i de nordiska länderna

och jämföras med annan sjukvård. Om man vill åberopa att olika resurser inom de nordiska länderna skulle kunna försvåra eller fördyra en sådan reforms genomförande bör ett clearingsystem upprättas där sjukförsäkringsmyndigheterna i respektive land ansvarar för sina försäkrades kostnader. Detta är en administrativ fråga som inte får förhindra den enskildes möjligheter till ersättning vid barnsbörd för att vederbörande längre eller tillfälligt vistas i något av grannländerna. Påpekas kan rent medicinskt att genom ökad användning i respektive länder av bl. a. p-piller är det svårare att exakt fastställa nedkomsten, ett skäl som i och för sig är marginellt men bör beaktas.

Förbundet vill slutligen uttala sig för att denna reform snarast genomföres genom tillägg i den nordiska sjukvårdsöverenskommelsen av 1967.
Stockholm den 29 oktober 1971

För Husmodersförbundet hem och samhälle

Gullan Brännström
Förbundsordförande

BILAGA 3

I efterhand inkommet yttrande

Finland

Social- och hälsovårdsministeriet har i skrivelse den 7 januari 1972 förklarat sig instämma i Folkpensionsanstaltens yttrande av den 25 oktober 1971 (se Bilaga 1).

Medlemsforslag

om nordiskt samarbeite rörande bestämmelser och normer avseende tryckkärl och ångpanneanläggningar

(Väckt av Yngve Holmberg, Olavi Lähteenmäki och Sture Palm)

BILAGA I

Yttranden över medlemsförslaget

Nordforsk:

Nordforsks oppgave er å fremme nordisk samarbeid vedrørende forskningsoppgaver innenfor det teknisk-vitenskapelige området. Også sett i en slik sammenheng er samarbeid vedrørende tekniske normer og forskrifter av forskjellig slag en viktig oppgave, og etter Nordforsks oppfatning bør tiltak med dette til hensikt i prinsipp gis støtte.

En alminnelig forutsetning for et effektivt og resultatgivende nordisk samarbeid mellom interessegrupper av den type det her er tale om, er at det i hvert av de samarbeidende land finnes likeartede organisatoriske og økonomiske forutsetninger for en felles håndtering av de aktuelle problem. I den spesielle sak dette forslaget gjelder, kan en konstatere at det i Norge og Sverige finnes spesielle komitéer som et organisk fremvoksende nordisk samarbeid kan bygges ut gjennom, mens det i Danmark og Finland ikke er innrettet motsvarende organ. Nordforsk vil derfor understreke betydningen av at slike organ først opprettes før det tas endelig stilling til hvordan saken bør fremmes videre.

Samtidig vil en peke på det nordiske samarbeid som allerede i en lang årrekke har pågått med hensyn til trykkbeholderbestemmelser, herunder også standardisering av oppvarmede og ikke oppvarmede trykkbeholdere samt materialer for slike. Det er her til dels tale om et myndighetssamarbeid, dels et standardiseringssamarbeid innenfor rammen av den såkalte INSTA¹-avtalen. Standardiseringssamarbeidet har som resultat til nå medført INSTA 20-rekommendasjonen (1.—3.) for sveisede trykkbeholdere hvorav andre og tredje del ble godkjent i 1965. For behandling av materiale spørsmål er det nedsatt en uformell samarbeidsgruppe, Nordisk gruppe for stålbestemmelser (NGS), med representanter for myndighetene, industrien og standardiseringsorganisasjoner i Danmark, Finland, Norge og Sverige.

Denne arbeidsgruppens oppgave har vært å bistå myndighetene med å fastsette tillatelige beregningsspenninger for hovedsakelig importert trykkbeholderstål, hvor det foreligger offisielle spesifikasjoner i form av

¹ INSTA = internordisk standardisering.

nasjonale standarder. NGS-arbeidet har frem til nå resultert i ca. 130 godkjente NGS-blad, som har vist seg å være til nytte for kretser som er implisert i fremstilling, kontroll og godkjenning av sveisede trykkbeholdere, herunder dampkjeler. Under hensyn til den internasjonale utviklingen, som blant annet har ført til en internasjonal standard for dampkjeler (ISO Boiler Code), er det for tiden bestrebelser i gang for å føre det nordiske samarbeidet videre.

Da det i alt nordisk samarbeid må være en viktig oppgave å ta vare på og utnytte allerede eksisterende samarbeidskanaler på en hensiktsmessig måte, bør etter Nordforsks oppfatning også resultatene av de ovenfor nevnte initiativ tas med i betraktningene når saken skal føres videre.

Oslo 15 november 1971

Nordforsk
Th. Franck
 Styrets viseformann

E. Hagen
 Sivilingeniør

D a n m a r k

Arbejdsministeriet:

Arbejdsministeriet har indhentet en udtalelse om sagen fra *direktoratet for arbejdstilsynet*, hvorved det er oplyst, at der på foranledning af Norsk verkstedsindustri standardiseringssentral er blevet holdt et møde den 29. oktober 1971 i Oslo med deltagelse af repræsentanter for industri, standardiseringsorganisationer og arbejdstilsyn i Norge, Sverige, Finland og Danmark.

Endvidere er det oplyst, at der på mødet blev vedtaget forsøgsvis at oprette en nordisk samarbejdsgruppe for trykbeholdere med norsk sekretariat (Norsk verkstedsindustri standardiseringssentral), og at der af dette sekretariat vil blive givet meddelelse til Nordisk Råd om oprettelse af arbejdsgruppen (*se nedan*).

I denne anledning skal man meddele, at arbejdsministeriet kan henviser til det således igangsatte nordiske samarbejde på området, og at man ikke herudover på det foreliggende grundlag har bemærkninger til det fremsatte medlemsforslag.

København, den 17. november 1971

P. m. v.
 E. b.
K. Kampmann

Handelsministeriet:

— — — skal man efter stedfunden brevveksling med *direktoratet for statens skibstilsyn* meddele, at de i handelsministeriets bekendtgørelse nr. 387 af 7. juli 1969 om forskrifter for maskinanlæg m. v. i skibe på det heromhandlede område fastsatte bestemmelser bygger på de af arbejdstilsynet samt af de anerkendte klassifikationsselskaber fastsatte regler, at tilsynet med overholdelsen af bestemmelserne føres af skibstilsynet eller de anerkendte klassifikationsselskaber på skibstilsynets vegne, og at sagen derfor er uden direkte interesse for handelsministeriets søfartsafdeling.

Det tilføjes, at den mellem EFTA-landene truffede ordning om gensidig anerkendelse af trykbeholdere og kedelanlæg varetages af arbejdstilsynet og statsprøveanstalten.

København, den 4. oktober 1971

P. m. v.

E. b.

Sven Lunddahl

Akademiet for de tekniske videnskaber, svejsecentralen:

— — — meddeles, at svejsecentralen har deltaget i et møde hos Norsk verkstedsindustriis standardiseringscentral den 29. oktober 1971, hvor repræsentanter for industrierne og myndighederne i Danmark, Finland, Norge og Sverige drøftede mulighederne for en samordning af trykbeholderreglerne i de nordiske lande. Ved dette møde, hvor medlemsforslag, sag A 340/e, var forelagt, enedes man om samlet at give en indstilling til Nordisk Råd om ønskerne om en samordning. Denne indstilling vil formentlig fremkomme inden for de nærmeste 10 dage.

Svejsecentralen har grundet dette ikke yderligere kommentarer til dette.

København, den 29. november 1971

Svejsecentralen

Lars Mølgaard

Dansk Kedelforening:

— — — at vi har orienteret direktoratet for arbejdstilsynet med henblik på at arbejdstilsynet eventuelt vil træde aktivt ind i en kommission.

Samtidig meddeler vi Nordisk Råd, at begrundelsen for orientering til arbejdstilsynet er at Dansk Kedelforening er af den formening at netop et sådant kommissionsarbejde ligger udenfor Kedelforeningens arbejdsområde, da det her i landet hører ind under arbejdstilsynets arbejdsområde.

Hellerup, den 21. oktober 1971

Knud Hansen

Sammenslutningen af Arbejdsgivere inden for Jern- og Metalindustrien i Danmark:

Der har været afholdt et møde i Oslo den 29. oktober om forslaget fra Nordisk Råd. I mødet deltog såvel industrirepræsentanter som repræsentanter fra de forskellige landes arbejdstilsyn og standardiseringsinstanser. Det blev en konklusion på mødet, at tiden ikke var moden for oprettelse af en fælles "Nordisk trykkæralskommission", men at et eventuelt samarbejde burde forberedes af en arbejdsgruppe med 2 repræsentanter fra hvert land. Fra norsk side ville man iøvrigt tage initiativ hertil.

Det er også Sammenslutningens opfattelse, at en harmonisering af trykbeholderbestemmelser bør forberedes i en sådan arbejdsgruppe. Den midlertidige arbejdsgruppe bør i konkret form fremkomme med forslag til mulige samarbejdsformer samt foreslå områder, hvor harmoniseringsarbejdet kan påbegyndes. På basis heraf vil Sammenslutningen igen overveje sit engagement i en sådan harmonisering, som man iøvrigt finder nyttig.

Sammenslutningen skal dog ikke undlade at udtrykke, at en evt. indgang i Fællesmarkedet vil føre med sig, at dansk industris interesser om harmonisering af tekniske bestemmelser m.v. bliver mere orienteret sydover. Vi tror ikke tiden er løbet fra en harmonisering i Norden på nævnte område, men vi føler, at arbejdsbetingelser i Fællesmarkedet og harmoniseringsinitiativer i forbindelse hermed bør ind i billedet når tilsvarende initiativer på nordisk plan — på basis af ovennævnte arbejdsgruppes forslag — skal diskuteres.

København, den 7. december 1971

På Sammenslutningens vegne

M. Munk Nielsen

Finland

Handels- och industriministeriet:

— — — att det i princip icke har något att anmärka mot medlemsförslaget, dock under förutsättning att tillräckliga medel kan anslås för ändamålet i vår budget.

Beträffande det till medlemsförslaget fogade tillägget får ministeriet anföra följande:

Avsnittet D innehåller ett praktiskt förslag om upprättande av ett samnordiskt tryckkäralsorgan "Nordisk tryckkäralskommission" (N.T.K.) för handläggning av gemensamman nordiska tryckkäralsnormer. För

Finland lämpar sig detta arrangemang bra, då tryckkärlsbestämmelserna hos oss håller på att i princip omarbetas sålunda, att vissa SFS-standarder angående tryckkärl genom statsrådets beslut förordnas som obligatoriska. Ministeriet förutsätter, att N.T.K. skulle stå i nära samarbete med motsvarande finska organ, Tryckkärlsnämnden, och att kommissionens verksamhet närmast skulle inskränka sig till utarbetande av förslag till gemensamma nordiska tryckkärlsnormer.

Ministeriet påpekar att i avsnittet B nämnda EFTA-Scheme även hänför sig till materialbesiktningen, alltså till punkten 2.1 i avsnittet A.

Helsingfors den 20 oktober 1971

Olavi Salonen

Minister

M. Hiilosvuo

Överinspektör

Statens tekniska forskningsanstalt:

Ett nordiskt samarbete rörande tryckkärl är enligt vår åsikt önskvärt, vi har icke funnit något att anmärka emot i förslaget.

Helsingfors den 15 oktober 1971

Pekka Jauho

Generaldirektör

Tryckkärlsinspektoratet:

Man kan anse förslaget ändamålsenligt och att målsättningens uppfyllelse är förutsättning för eliminering av indirekta handelshinder. Det finns ett exempel på samnordiska tryckkärlsnormer. Under åren 1965—1970 har man förberett och även tagit i användning gemensamma normer för tryckkärlsmaterial, s. k. NGS-normer, som är uppgjorda av den nordiska gruppen för stålbestämmelser.

I alla nordiska länder grundar sig tryckkärlsbestämmelserna på lagstiftningen, men olikheter framträder på det sätt på vilket de detaljerade ärendena är kombinerade. I vårt land har det förekommit ett system som varit svårt att sammanjämka, emedan även alla tekniska bestämmelser har publicerats i författningssamlingen. Bestämmelsernas revideringsarbete är nu som bäst i gång och arbetet är delvis färdigt och delvis under arbete. I nya bestämmelser strävar man till att giva endast administrativa bestämmelser i författningssamlingen och de tekniska ärendena som standards, som är lättare att hålla ajour. Detta system är också lättare att anpassa till gemensamma nordiska bestämmelser.

Tryckkärlsinspektoratet konstaterar, att förhållandena i Finland har

utvecklats gynnsamt beträffande bestämmelsernas harmonisering för tryckkärl i de nordiska länderna och stöder åtgärder enligt förslaget.

Tryckkärlsinspektoratet anser ändå önskvärt, enär dess personalresurser är otillräckliga också för den nuvarande inhemska verksamheten, att verksamhetens effektivisering, som riksdagen förutsatte i sitt utlåtande i budgetförslaget för år 1970 och inspektoratets organisering, för vilket kommittebetänkande (1971: B 57) har blivit färdigt, förverkligas så snart som möjligt.

Helsingfors den 26 oktober 1971

M. A. Himanen

Överinspektör

Aulis Anttila

Biträdande överinspektör

EKONO Föreningen för kraft- och bränsleekonomi:

Den tekniska utvecklingen är snabb även i fråga om tryckkärl och ångpanneanläggningar. Stora och ständigt ökande krav ställes därför på framtagandet av normer och bestämmelser, vilket arbete i Finland lidit brist på såväl anslag som personresurser.

Medlemsförslaget A 340/e godkänt skulle betyda en väsentlig effektivisering i framtagandet av nya normer och bestämmelser och skulle underlätta revisionen av redan förefintliga sådana. Detta skulle leda till bättre utnyttjande av teknikens och forskningens framsteg, vilket förutom tekniskt-ekonomiska fördelar betyder ett stort framsteg i arbets säkerheten för personal som handhar tryckkärl och ångpanneanläggningar.

Vi får på det varmaste rekommendera antagandet av medlemsförslaget.

Helsingfors den 21 oktober 1971

E K O N O

Föreningen för kraft- och bränsleekonomi

Sven O. Hultin

Finlands standardiseringsförbund r. f.:

Det bör hälsas med tillfredsställelse att man i bestämmelser angående tryckkärl och ångpanneanläggningar strävar till överensstämmelse. I detta nu har standardiseringsorganisationerna i Norden sinsemellan redan under flera års tid avfattat enhetliga beräkningsvärden för stål avseende tryckkärl, och avvikande bestämmelser i skilda länder har i någon mån medfört svårigheter i detta arbete. Med hänsyn därtill och

ytterligere på grund av åtgärder föranledda av EFTA-Scheme anser vi att en dylik samnordisk tryckkärlnämnd löser den nu rådande situationen och befrämjar inbördes handel.

Helsingfors den 14 oktober 1971

Finlands standardiseringsförbund

Kari Kaartama

N o r g e:

Kommunal- og arbeidsdepartementet:

Saken har vært forelagt Direktoratet for arbeidstilsynet som i sine bemerkninger til medlemsforslaget har henholdt seg til uttalelsene fra overinspektøren for Arbeidstilsynets kjelkontroll, Den norske trykkbeholderkomite og Norsk dampkjelforskning (*se nedan*).

Overinspektøren anser det som en fordel om man kunne få ensartede bestemmelser om trykkbeholdere og dampkjeler i de nordiske land, men minner om at det på dette område foregår et internasjonalt standardiseringsarbeid.

Den norske trykkbeholderkomite uttaler bl. a. at hvert land har behov for en nasjonal trykkbeholderkomite og at disse komiteer bør samarbeide med sikte på ensartede regler i de nordiske land, men at reglene bør baseres på de koder som utarbeides internasjonalt av ISO (International Standardization Organization). Den norske trykkbeholderkomite stiller seg — ut fra dette — noe reservert til opprettelsen av en Nordisk trykkkärlnkommission.

Norsk dampkjelforening — som er en av partene i DENÅ-samarbeidet — går inn for mest mulig ensartede regler for trykkbeholdere innenfor de nordiske land. Foreningen peker imidlertid også på det internasjonale standardiseringsarbeid på området og uttaler at så lenge spørsmålet om vårt lands tilslutning til Fellesmarkedet ikke er avgjort, kan det være riktig først og fremst å holde mulighetene åpne for mer direkte tilslutning til arbeidet innenfor ISO. Foreningen fremholder ellers at Den norske trykkbeholderkomite bør styrkes med sikte på det nordiske samarbeid på området.

På det nevnte grunnlag anser Norsk dampkjelforening det for viktig å støtte opp om et sterkt konsultativt nordisk samarbeid på området.

De foreliggende uttalelser henviser alle til det verdensomfattende standardiseringsarbeid vedrørende trykkbeholdere (derunder dampkjeler) som i flere år har foregått i ISO. Av de nordiske land deltar bl. a. Norge i dette arbeid. Departementet antar at selv om det er ønskelig med et nært nordisk samarbeid når det gjelder normer for trykkbeholdere, kan en ikke bortse fra den interesse vårt land har i å bygge på ISO-standard-

er. At vi kan følge de internasjonale standarder har betydning bl. a. for vår eksport og import av trykkbeholdere. Den samme interesse skulle en for øvrig tro at også andre nordiske land har.

Departementet er ikke klar over i hvilken grad en tilslutning til det foreliggende medlemsforslag — om det settes ut i livet — vil vanskeliggjøre praktiseringen her i landet av ISO-standarder. Disse ISO-standarder, som stadig er under utarbeiding eller revisjon, vil imidlertid i den tid det tar å få vedtatt normene internasjonalt gi rom for et nordisk samarbeid, likesom det må antas å være mange spørsmål i samband med praktiseringen av vedtatte internasjonale standarder eller spørsmål om utformingen eller endringer i disse som kan skape behov for et nært nordisk samarbeid. Det vises for øvrig til de vedlagte fotokopier av foreliggende uttalelser.

Oslo, 3. november 1971

Etter fullmakt

Bernt Frydenberg

Kaare Bangor

Den norske trykkbeholderkomité:

Den norske trykkbeholderkomité som ble opprettet i 1968 med økonomisk støtte fra Industridepartementet, har som formål å utvikle ekspertise i trykkbeholderteknologi og utarbeide tekniske regler for trykkbeholdere av alle slag.

Komitéen har hele tiden hatt for øyet at de norske regler må være så internasjonalt anvendbare som mulig og må derfor i første rekke bygge på de internasjonale koder som er utarbeidet i International Organization for Standardization's tekniske komité nr. 11.

Komitéen har vært klar over behovet for å samordne de nordiske regler og har tatt initiativet til opprettelse av en nordisk samordningsgruppe for trykkbeholderspørsmål. Det første møte skal holdes i Oslo den 29. oktober 1971. På dette møtet vil det delta representanter for arbeidstilsynene, dampkjelforeningene og trykkbeholderkomitéene i de fire nordiske land. Island er også invitert til å delta.

Vi er enige i forslagets innhold når det gjelder økonomisk støtte til de nasjonale trykkbeholderkomitéer, men er noe mer reservert til forslaget om at det bør opprettes en Nordisk trykkbeholderkomité. Hvert land har behov for en trykkbeholderkomité, og disse bør samarbeide med sikte på å få felles regler basert på ISO-koder, men vi tror ikke at en nordisk komité vil bidra til løsningen av samordningsproblemene fordi den ikke kan erstatte de nasjonale komitéer som er nødvendig for å videreutvikle den nasjonale ekspertise.

Vi vil derfor tilrå at en eventuell resolusjon oppmuntrer regjeringene i de forskjellige land til å yte tilstrekkelig økonomisk støtte til å gjøre nasjonale komitéer i stand til å løse sine problemer og samarbeid om felles regler. Også utenfor Norden dvs. i europeisk sammenheng.

Vi vil gjerne benytte anledningen til å nevne den nordiske gruppe for stålbestemmelser. Denne gruppe, hvor arbeidstilsynene i de forskjellige land deltar, har utført et særdeles vellykket arbeid for å harmonisere de nordiske krav til materialer i trykkbeholdere. Vårt håp er at møtet den 29. oktober skal føre til en lignende nordisk gruppe for trykkbeholderregler generelt.

Oslo, 25. oktober 1971

Den norske trykkbeholderkomité
Sekretariatet

H. T. Romstad

Trykkbeholderkomitéen i Norge arrangerte 29. oktober 1971 et møte i Oslo med deltagelse av representanter innenfor trykkbeholderområdet fra Danmark, Finland, Sverige og Norge. Også Island var innbudt til møtet men hadde på dette tidspunkt ikke anledning til å delta.

Foranledningen til møtet var diskusjoner i Nordisk gruppe for stålbestemmelser (NGS) ved NGS-møtene i København i 1970 og i Helsingfors i 1971. Diskusjonene i disse NGS-møter konkluderte med at et samarbeid tilsvarende NGS-arbeidet for bestemmelser vedr. stålmaterialer burde innledes også for øvrige bestemmelser vedr. trykkbeholdere. Sekretariatet for NGS rettet derfor en henvendelse til myndighetene og de nasjonale institusjoner som arbeider med trykkbeholderspørsmål for å klarlegge interessen for et slikt samarbeid.

Resultatet av henvendelsen var at alle de nordiske land uttrykte positiv innstilling til et slikt samarbeid på området, og på dette grunnlag innkalte Trykkbeholderkomitéen i Norge til et første møte.

Til dette møte møtte følgende representanter:

Fra Danmark:

Fabriksinspektør K. Akselbo, Direktoratet for Arbejdstilsynet
Ingeniør P. Meisling, Dansk Standardiseringsråd
Civiling. L. Mølgaard, Svejsecentralen, repr. Jern- og Metalindustriens sammenslutning
Fabriksinsp. N. G. Poulsen, Direktoratet for Arbejdstils.
Overing. H. Krøgholt Pedersen, Dansk Kedelforening

Fra Finland:

Dipl.ing. A. Haartti, EKONO

Fra Sverige:

Direktör J. Munck, Atlas Copco AB, repr. Tryckkärlskommissionen
Civiling. I. Berglund, Tryckkärlskommissionen
Direktör O. Hellström, Ångpanneföreningen
Civiling. J. Ohlsson, arbetarskyddsstyrelsen
Övering. E. Ullman, Metallnormcentralen

Fra Norge:

Direktør G. Hartmann, Norsk Dampkjelforening
Avd.ing. S. B. Jacobsen, Det norske Veritas, repr. Trykkbeholderkomitéen
Overing. A. Steineger, Norsk Dampkjelforening
Avd.ing. A. Strand, Arbeidstilsynets Kjelkontroll
Direktør J. C. Walter, Materialteknisk Forening repr. Trykkbeholderkomitéen
Siv.ing. A. Aune, NVS, sekretær

Representanter for myndighetene i Finland var interessert i å delta, men fikk ikke anledning på grunn av for kort innbydelsesfrist. Også representanter for Island var innbudt, men hadde på dette tidspunkt ikke anledning til å delta.

I dette møte ble medlemsforslag A 340/e til Nordisk Råd drøftet. Man fant at tiden ikke var moden for opprettelse av en felles "Nordisk trykkkärlskommission" (NTK), som nevnt i forslaget, men at et samarbeid for harmonisering av trykkbeholderbestemmelser innen Norden bør innledes ved opprettelse av en Nordisk Gruppe for Trykkbeholderbestemmelser (NGT) som forutsettes å arbeide etter tilsvarende retningslinjer som NGS. Innenfor NGS har hvert av de deltagende land anledning til å reservere seg og angi de avvik de krever. På tilsvarende måte vil landene i NGT kunne reservere seg og angi sine avvikende bestemmelser. Slike avvik kan være nødvendig av hensyn til den nasjonale lovgivning eller andre spesielle forhold i landet.

Det kan i denne forbindelse vises til de gode resultater som på materialsiden er oppnådd i løpet av relativt kort tid i NGS og etterhvert har ført til at de få avvik som fortsatt eksisterer er meget få og av liten betydning.

Det kan også vises til den valgte organisasjonsform for nordisk samarbeid vedrørende løfteutstyr som skjer i "Nordisk Gruppe for Løfteutstyr" (NGL), med deltagelse fra hvert av de nordiske lands myndigheter og næringsliv.

Arbeidet innenfor NGT vil bli søkt holdt innenfor rammen av samarbeidsavtalen mellom de nordiske standardiseringsorganer (INSTA-avtalen) i de tilfelle det er aktuelt å fremme forslag om nasjonale standarder.

Møtet besluttet å danne en arbeidsgruppe som skal undersøke mulige samarbeidsformer og utarbeide statutter for gruppen samt foreslå områder hvor harmoniseringsarbeidet kan begynne. Utvalget skal bestå

av 2 representanter fra hvert av deltagerlandene, herav én fra myndighetene og én fra næringslivet. Utvalget er gitt frist til 1. juli 1972 for å utføre dette forberedende arbeid.

Møtet besluttet videre å underrette Nordisk Råd om det harmoniseringsarbeid for trykkbeholderbestemmelser innen Norden som på denne måte er innledet, og anbefaler at den funksjon som medlemsforslaget A 340/E tillegger den der foreslåtte NTK overføres til NGT.

NGT vil fremme forslag overfor vedkommende land og Nordisk Råd hvis endringer i den eksisterende lovgivning blir nødvendig for å oppnå den ønskede harmonisering.

Møtet viste at hvert land har et egnet organ for deltagelse i harmoniseringsarbeidet. Finland, Sverige og Norge har sine trykkbeholderkommisjoner, i Danmark kan de eksisterende dampkjel- og trykkbeholderutvalg dekke denne funksjon. Møtet pekte videre på nødvendigheten av at disse nasjonale organer gis tilstrekkelig økonomiske muligheter for å delta i dette arbeid ved at de deltagende land bevilger dem den nødvendige økonomiske støtte.

Oversendes på vegne av møtets deltagere.

Oslo, 11. januar 1972

H. T. Romstad
Direktør NVS

A. Aune

Arbeidstilsynets kjelkontroll:

Til orientering kan nevnes at det gjennom flere år har pågått et samarbeid mellom representanter for myndighetene og industrien i de nordiske land, innenfor ovennevnte arbeidsområde, INSTA samarbeid.

Retningslinjer som gjennom dette samarbeid er utarbeidet har i dag stor praktisk betydning ved import og eksport av trykkbeholdere.

Noen INSTA komité på dette område eksisterer ikke lenger, slik at dette arbeid kan føres videre her.

Som nevnt i oversendte "Medlemsforslag" arbeider man innenfor EFTA med en gjensidig godkjenning vedrørende prøving og inspeksjon av trykkbeholdere.

Det er også påpekt at det i bestemmelser vedrørende det aktuelle arbeidsområdet er store likheter, men at det også finnes individuelle ulikheter, noe som til en viss grad vanskeliggjør samhandelen mellom de nordiske land.

Kjelkontrollen vil for sin del anse det som en fordel om man fikk ensartede bestemmelser i de nordiske land.

Det er mulig at det vil være hensiktsmessig med en Nordisk Tryck-kärlskommission, men det bör nevnes at det innenfor ISO foregår et stort internasjonalt arbeid på dette område.

Oslo, 19. oktober 1971

Ø. Torp

Norsk dampkjelforening:

Som en av partene i DENÅ-samarbeidet har vi gitt vår tilslutning til samarbeidstanken for å komme frem til mest mulig ensartede regler på det område som angår trykkbeholdere innenfor de skandinaviske land. Dette er motivert i hensynet til ensartede regler, ensartet saksbehandling og ønsket om å unngå for meget dobbelt arbeid ved utarbeidelse av regelverket.

Det er en forutsetning at man etterhvert bør tilstrebe en tilnærming til det øvrige internasjonale normeringsarbeid.

De samme motiver er også gyldige i dag, slik at vi fremdeles vil støtte denne tanke.

For vårt lands vedkommende kan det allikevel være motiver som gjør at man bør gå noe forsiktigere frem. Disse er først og fremst vår markedsstilling. Så lenge spørsmålet om denne er så usikker, kan det være riktig først og fremst å holde mulighetene åpne for en mer direkte tilpasning til arbeidet innenfor ISO, spesielt i betraktning av at oppbygningen av vår industri kanskje i større grad enn de øvrige skandinaviske land er avhengig av tilførsler og handelssamkvem med land utenfor hjemmemarkedet og de skandinaviske land.

Den norske trykkbeholderkomite er av forholdsvis ny dato, og det kan være grunn til å støtte opp om denne for å gi komiteen noe sterkere stilling før man går inn i en skandinavisk samarbeidsform med det bundne mandat å nå frem til et ensartet regelverk.

På dette grunnlag vil vi tro at det er viktig å støtte opp om et sterkt konsultativt samarbeid mellom de nordiske land på de områder som dekkes av trykkbeholderkomiteens arbeid.

Oslo, 28. oktober 1971

Norsk dampkjelforening

G. Hartmann

S v e r i g e:**Arbeterskyddsstyrelsen:**

Styrelsen anser att det skulle vara av stort värde om gemensamma nordiska bestämmelser rörande tryckkärl kunde åstadkommas. Det förhållandet att tryckkärl, som tillverkats enligt bestämmelserna i ett av de nordiska länderna, i många fall inte blir godkända i oförändrat skick för användning i andra nordiska länder, utgör ett avsevärt handelshinder.

Styrelsen vill emellertid framhålla, att uppgiften att utarbeta gemensamma nordiska normer är omfattande. Ej endast tekniska frågor kommer att beröras utan även olikheter i de nationella normsystemens uppbyggnad. Samtidigt är utvecklingen på tryckkärlsområdet så snabbt att pågående normarbete på nationell basis ej kan uppskjutas.

Arbete med internationella normer för tryckkärl pågår inom bl. a. ISO.

Styrelsen förordar, att ett gemensamt nordiskt samarbetsorgan för tryckkärlsfrågor tillsättes. I detta bör ingå sakkunniga inom tryckkärlsområdet från myndigheter och lämpliga institutioner med representanter för tillverkare, brukare och kontrollorgan.

Upplyningsvis vill styrelsen meddela, att ett sammanträde mellan berörda intressenter ägde rum i Oslo den 29 oktober detta år för överläggningar om ett eventuellt nordiskt samarbetsorgan för tryckkärlsfrågor. Inbjudan till detta sammanträde kom från den norska Tryckbeholderkomiteen.

Som ett resultat av detta sammanträde, där arbetskyddsstyrelsen var representerad, vidtogs för närvarande vissa förberedelser för bildandet av ett nordiskt samarbetsorgan med sekretariat i Norge. Nordiska rådet kommer att informeras om denna utveckling.

Arbeterskyddsstyrelsen anser att följande principer bör vara vägledande för arbetet inom samarbetsorganet.

1. Så länge som olika bestämmelser finns för ett visst tryckkärl, skall detta uppfylla bestämmelser i det land som det brukas i.

2. Om olika bestämmelser finns för konstruktion och utförande av visst tryckkärl, bör jämförelser göras genom det gemensamma samarbetsorganets försorg. Samarbetsorganet skall därefter föreslå sådana ändringar och kompletteringar att för alla länder godtagbara bestämmelser erhålles.

3. Om bestämmelser finns för ett visst tryckkärl endast i ett nordiskt land bör samarbetsorganet undersöka om de övriga länderna kan godtaga dessa bestämmelser — eventuellt sedan vissa ändringar och kompletteringar vidtagits.

4. Saknas bestämmelser helt för ett visst tryckkärl i samtliga nordiska

länder och sådana anses behövliga, bör samarbetsorganet medverka till att sådana bestämmelser utarbetas.

5. Arbetet med gemensamma nordiska bestämmelser får inte allvarligt fördröja eller försvåra utarbetandet av sådana interna bestämmelser inom ett land som detta anser vara väsentliga för säkerheten.

6. Vid arbetet med gemensamma nordiska bestämmelser skall internationella bestämmelser beaktas i möjligaste mån.

Arbetet bör påbörjas snarast möjligt. Styrelsen förutsätter för Sveriges del att den expertis inom Tryckkärlskommissionen som medverkat vid utarbetandet av interna svenska bestämmelser även kommer att delta i det internordiska samordningsarbetet.

Hur arbetet inom samarbetsorganet i detalj skall organiseras torde kräva ytterligare överväganden. Det kan framhållas, att det finns en nordisk grupp för lyftdonsbestämmelser (NGL), som skall verka för likartade "tekniska normer" inom lyft- och hissområdet. Förslag till stadgar för detta samarbetsorgan bifogas (*se Bihang 1*). Vidare finns en nordisk grupp för stålbestämmelser (NGS), som har till uppgift att granska olika länders material och åstadkomma en för de nordiska länderna gemensam materialstandard. Detta arbete har resulterat i en NGS-norm. Bifogade NGS-blad ger en viss uppfattning om hur arbetet inom NGS bedrivs organisatoriskt (*se Bihang 2*). NGS torde vara initiativtagare till den tidigare nämnda norska inbjudan till sammanträde om samarbetsfrågorna.

En medverkan från arbetarskyddsstyrelsen i samordningsarbetet kräver en personell förstärkning av styrelsen. Ökade anslag för resor kommer även att behövas.

Stockholm den 2 november 1971

Enligt arbetarskyddsstyrelsens beslut

Arne Westlin

BIHANG 1

Förslag, september 1971 till

Stadgar för Nordiska gruppen för lyftdonsbestämmelser (NGL)

1. *Ändamål*

NGL är det nordiska samarbetsorgan som skall verka för likartade "tekniska normer" inom lyft- och hissområdet, som i vidaste möjliga omfattning skall vara samordnande med det internationella arbete som försiggår i INSTA, ISO och andra betydelsefulla organ. Med "tekniska normer" förstås i dessa stadgar den typ av norm, standard eller annan benämning för ett sådant dokument, som siktar på en teknisk konstruktions eller anordnings rimliga pålitlighet och säkerhet under dennas tekniska funktion.

2. Medlemskap

Medlemskap står öppet för vart och ett av de nordiska länderna, för närvarande Danmark, Finland, Norge och Sverige. För att tillvarata varje lands medlemskap har det upprättats nationella organ benämnda: NGL-D, NGL-F, NGL-N och NGL-S.

3. Organisation

3.1 Kommitté

NGL leds av en kommitté i vilken varje land låter sig representeras av 3 röstberättigade medlemmar. 1 medlem utväljs av landets tillsynsmyndighet för arbetarskyddsfrågor och de 2 övriga av det nationella NGL-organet. De tre representanterna bör såvitt är möjligt, utöver säkerhetsintresse även trygga såväl tillverkare/leverantör- som förbrukarintressen.

De 3 röstberättigade behöver icke vara de samma från möte till möte, bara de är utvalda efter ovan anförda principer.

Utöver de nämnda medlemmarna kan varje land, när så bedöms fördelaktigt, medtaga adjungerade deltagare utan rösträtt, exempelvis för att tillförsäkras sakkunskap inom bestämda områden.

Ordinarie sammanträden i kommittén hålles en gång om året. Ordningföljden är normalt: Danmark, Norge, Finland och Sverige.

Extra sammanträden kan hållas efter behov.

(Bifogad som bilaga till stadgarna).

3.2 NGL-sekretariat

Kommitténs sekretariat skall växla från land till land. Tidsperioden är 3 år. I Extraordinära fall kan perioden, efter enigt beslut mellan samtliga länder, förlängas eller förkortas.

Ordförande och sekreterare väljes av det land som har NGL-sekretariatet. När särskilda förhållanden talar härför kan ordföranden överlåta ledningen av ett sammanträde till en annan medlem, som i sådant fall väljes av värdlandet.

NGL-sekretariatet avtalar med respektive land om lämplig tidpunkt för kommittésammanträde och utarbetar den tillhörande dagordningen.

Det åligger härutöver NGL-sekretariatet:

att hålla kontakt med de arbetsgrupper inom NGL-området, som kommittén har tillsatt, samt medverka och påverka vid planläggningen härav. (se 3.4)

att framskaffa betydelsefull information till bruk för såväl kommittén som arbetsgrupperna.

att handlägga de administrativa och eventuella ekonomiska problem som kommittén tillställer NGL-sekretariatet.

3.3 Kontaktman

I vart och ett av nämnda nationella organisationer (se 2.) väljes en kontaktman, som skall skapa förbindelse mellan NGL-sekretariatet och det enskilda landets kommittémedlemmar och arbetsgrupper. Kontaktmännen sköter distribuering av handlingar och samarbetar med NGL-sekretariatet om utarbetande av dagordningen för kommittésammanträden och liknande.

3.4 Arbetsgrupper

Kommittén tillsätter för varje ämne en arbetsgrupp med normalt 1—3 medlemmar från varje land allt efter ämnets art och omfång. Ett av länderna utses till att omhändertaga sekretariatsfunktionen för arbetsgruppen. Gruppsekretariaten fördelas såvitt det är möjligt lika på de 4 länderna och refererar till NGL-sekretariatet.

4. NGL-beslut

Kommittén träffar beslut på grundval av det förarbete, som utföres av NGL-sekretariatet och arbetsgrupperna och efter beaktande av NGL:s syften.

Kommittén fastställer själv rutinen härför.

Kommitténs beslut tillställs härefter vart och ett av de 4 medlemsländernas kontaktorgan för vidare åtgärder i det enskilda landet. Medlemsländerna fastställer själva den nationella behandlingen av NGL-besluten.

5. Publicering av NGL-beslut

När en norm eller liknande är nationellt fastställd (se 4), sker tryckning och försäljning efter det enskilda landets föreskrifter. På publikationen skall noteras, att den är utarbetad på basis av NGL-beslut, och eventuella avvikelser härifrån skall angivas.

Inkomst vid försäljning av normer eller liknande tillfaller ifrågasvarande land.

6. Ekonomi

Vart och ett av de nordiska medlemsländerna svarar för sin del av de med NGL-arbetet förbundna omkostnaderna, således för egna representanters deltagande i sammanträden, för eventuell experthjälp och efter turordning för utgifterna som värds- eller sekretariatsland. När särskilda förhållanden föreligger kan kommittén besluta om fördelning av konkreta omkostnader på medlemsländerna.

7. Stadgeändringar

NGL:s stadgar gäller principiellt från sammanträde till sammanträde i kommittén. Ändringar i stadgarna kan beslutas på ett kommittésammanträde på grundval av ett ändringsförslag framlagt och behandlat på ett tidigare sammanträde i kommittén.

Föreliggande stadgar är godkända den och träder i kraft från och med samma dato.

Danmark	Norge	Finland	Sverige
.....

BIHANG 2

PM om Nordiska gruppen för stålbestämmelser (NGS)

NGS bildades 1965 av de nationella standardiseringsorganisationerna och arbetarskyddsmyndigheterna i de fyra nordiska länderna Danmark, Finland, Norge och Sverige. Gruppen är sammansatt av representanter för arbetarskyddsmyndigheten samt tekniska experter från

näringsliv och organisationer i varje land. Sekretariatet för verksamheten sköts av Metallnormcentralen, Stockholm, och gruppen leds av en opartisk ordförande från Metallnormcentralen.

Gruppens uppgift är att som hjälp åt arbetarskyddsmyndigheterna granska och godkänna specifikationer för sådana utländska standardiserade stål som kan importeras till de nordiska länderna samt att ange godkända beräkningsvärden för dessa stål.

Eftersom ett mycket aktivt internationellt samarbete pågår inom detta område, kan man i första hand betrakta gruppens arbete som ett praktiskt sätt att lösa dagens problem beträffande godkännande av importerade stål inom de nordiska länderna och att samordna bestämmelserna mellan dessa för att underlätta handeln över gränserna.

Med anledning av fortlöpande revideringar av de utländska stålspecifikationerna pågår en kontinuerlig granskning av dessa inom NGS-sekretariatet, vilket för med sig att de blad med godkända data som distribueras av NGS (NGS-blad) successivt revideras.

Med hänsyn till det skiljaktiga språkbruket i de fyra nordiska länderna och att man vänder sig till utländska leverantörer av tryckkärlsstål är NGS-bladen skrivna på engelska.¹

I vissa fall kan något av de nordiska länderna tidigare ha fastställt beräkningsvärden som avviker från vad övriga länder anser vara lämpligt för ett visst stål. Sådana avvikelser kan vara svåra eller i en viss situation vara olämpliga för ett land att ändra med kort varsel. Som en praktisk lösning anges då i motsvarande NGS-blad speciella värden för detta land såsom undantag. Man strävar dock efter att i samband med revideringar successivt eliminera sådana avvikelser och för närvarande finns endast ett mindre antal sådana avvikelser kvar i bladen.

Inom ISO (International Organization for Standardization) har man nu utarbetat en serie specifikationer för tryckkärlsstål som man hoppas att de olika industriländerna successivt skall anpassa sig till. I ett framtida perspektiv kan en sådan internationell samordning av stålspecifikationerna medföra en avveckling av arbetet inom NGS. För de fyra nordiska länderna är NGS ännu så länge ett komplement till ISO på tryckkärlsområdet.

Sverige den 22 november 1971

Erik Ullman

Kommerskollegium:

Förslagsställarna ser sitt förslag som en utbyggnad på tryckkärlsområdet av Nordiska rådets rekommendation nr 22/1970 om avskaffande av indirekta handelshinder som uppkommer till följd av olika standarder och säkerhets- och kontrollföreskrifter (även kallade tekniska handelshinder). Kollegiet har också vid sitt ställningstagande till förslaget begränsat sig till att pröva dess lämplighet som medel att avlägsna tekniska handelshinder beträffande tryckkärl och ångpanneanläggningar.

¹ *Det engelskspråkiga originalet är här ersatt med ovanstående PM från NGS (red. anm.)*

Förslaget går i första hand ut på att Nordiska rådet skall rekommendera Nordiska ministerrådet "att verka för att åstadkomma organisatoriska och ekonomiska former för nordisk samverkan för framtagandet av gemensamma normer och bestämmelser (kollegiets kursivering) avseende tryckkärl och ångpanneanläggningar". Med hänsyn till nuvarande rättsliga och organisatoriska ordning på området förutsätter enligt kollegiets mening förslaget genomförande, i den del det gäller framtagande av i hela Norden giltiga enhetliga bestämmelser, att det jämsides med den samarbetsform man bestämmer sig för på standardiseringsområdet (ett utbyggt INSTA-samarbete, den föreslagna nordiska tryckkärlkommissionen eller annat organ) skapas en samarbetsform för samtliga berörda myndigheter, där överenskommelser kan träffas om tillämpning av framkommande nordiska standarder i de statliga säkerhetsbestämmelserna rörande tryckkärl etc. Det innebär också att såväl berörda myndigheter som på området verksamma standardiseringsorgan inlemmas i samarbetet på ett sätt som både garanterar att förekommande säkerhetsaspekter beaktas, och förhindrar att dubbelarbete sker på standardiseringssidan. Detta synes t. ex. i fråga om myndigheters medverkan innebära att följande faktorer måste beaktas. För närvarande är ansvaret för tillkomsten av säkerhetsbestämmelser beträffande tryckkärl fördelat mellan arbetarskyddsmyndigheterna, myndigheter som utfärdar bestämmelser om förvaring av brandfarlig vara (i Sverige kommerskollegium) samt myndigheter som utfärdar bestämmelser angående tryckkärl för reaktorläggningar (i Sverige Delegationen för atomenergifrågor). Nordiskt samarbete förekommer redan i fråga om tryckkärl på vart och ett av de nämnda myndigheternas områden: arbetarskyddsmyndigheterna inom Nordiska grupper för stålbestämmelser och inom INSTA:s arbetsgrupp rörande svetsade tryckbehållare; atomdelegationen deltar i Nordisk arbetsgrupp för reaktorsäkerhetsbedömning, som står i förbindelse med Nordiska rådets kontaktorgan för atomenergifrågor; beträffande anordningar för brandfarliga varor förekommer i dag ej organiserat nordiskt samarbete, men några av de berörda nordiska myndigheterna deltar i ISO:s arbete på området.

I den del förslaget gäller framtagande av nordiska standarder beträffande tryckkärl och ångpanneanläggningar synes det böra understrykas att det inte minst från handelspolitisk synpunkt är av vikt att samarbetet inte i onödan leder till handelshinder gentemot exportörer i länder utanför Norden. Såsom en av grundprinciperna för samarbetet bör således gälla att hänsyn i möjlig mån tas till förekommande internationella rekommendationer respektive pågående internationellt normeringsarbete, i första hand inom ISO, IAEA m. fl., men också inom CEN, ENEA m. fl. organ i Europa.

Kollegiet vill i detta sammanhang erinra om det förslag till utvidgat nordiskt samarbete rörande tekniska föreskrifter som framlades av Nor-

diska ämbetsmannakommittén i samband med förberedelserna för skapandet av Nordek (se *NU 1969: 1, s. 64*). Detta förslag synes böra beaktas då man eventuellt omorganiserar det nordiska samarbetet på tryckkärlsområdet.

Bindningen av det nordiska samarbetet till förekommande internationellt samarbete torde även vara en förutsättning för att man icke skall komma i konflikt med vad EC:s framtida arbete på området kan leda till. Förslagsställarna säger i detta sammanhang: "i rådande läge beträffande de nordiska ländernas marknadsförhandlingar är det angeläget för Nordiska rådet att finna samsarbetsområden vari alla de nordiska länderna kan delta oavsett formen för deras framtida förbindelser med Gemensamma marknaden och som således icke står i strid mot förpliktelser som de medlemsskapssökande nordiska länderna kan komma att påtaga sig". Kollegiet delar denna uppfattning, men däremot ej den som fortsättningsvis framförs i förslaget att tryckkärlsområdet skulle vara ett område som ej berörs av en eventuell EC-anslutning. EC:s program för harmonisering av tekniska föreskrifter upptar i tredje (och sista) fasen såväl tryckkärl som icke-elektriska uppvärmningsanläggningar (eller apparater till sådana). Även om några förslag ännu ej framlagts beträffande tryckkärl inom EC förväntas således gemenskapsregler bli utarbetade på detta område. Man synes därför redan från början vid utformningen av reglerna för det ifrågavarande nordiska samarbetet få överväga lämpliga arrangemang som tryggar ett fortsatt samarbete även sedan några av parterna blivit bundna av EC-direktiv om tryckkärlsbestämmelser.

Vad beträffar frågan huruvida det föreslagna nordiska samarbetet går att förena med förpliktelserna enligt överenskommelsen inom EFTA om ömsesidigt godkännande av provningsresultat angående tryckkärl anser kollegiet att inga hinder synes möta härvidlag. Tvärtom torde skapandet av gemensamma bestämmelser för hela Norden i detta avseende underlätta tillämpningen av nämnda överenskommelse såväl inom Norden som i de fall provningsanstalt i annat land som är anslutet till överenskommelsen skall prova tryckkärl för export till något av de nordiska länderna.

Slutligen finner kollegiet angeläget att närmare beröra ett spörsmål som enligt kollegiets mening har stor principiell betydelse. I juli 1968 uppdrog Kungl. Maj:t åt kollegiet att verkställa kartläggning av i vilken utsträckning centrala myndigheter och organ utfärdar "tvingande tekniska bestämmelser". Uppdraget var föranlett av behovet att få underlag för en bedömning av frågan i vilken omfattning sådana föreskrifter kan anses utgöra hinder i handeln med utlandet, d. v. s. skapar tekniska handelshinder. Efter ett omfattande undersökningsarbete blev den begärda kartläggningen färdig våren 1970, varefter den i juni 1970 överlämnades till Kungl. Maj:t.

Kapitel III i kartläggningen innefattar en analys av den föreskrifts-givande verksamheten på grundval av vissa väsentliga frågor. I detta sammanhang kan vara av värde att återge avsnitt 3. i detta kapitel (se *Bihang*).

Enligt kollegiets mening är det viktigt att de samarbetsorgan som skapas på det internordiska planet i sitt arbete beaktar de synpunkter som redovisas i nyssnämnda avsnitt 3.

Stockholm den 4 november 1971

Anders Lindstedt

Swen Rambe

BIHANG

Kartläggning av utfärdade tvingande tekniska bestämmelser rörande tryckkärl:

Innan kollegiet övergår till denna analys, vill emellertid kollegiet allmänt belysa de synpunkter, som kan läggas på frågan om den juridiska innebörden av olika slags bestämmelser, och härmed sammanhängande frågor av mera generell art.

Kollegiet har nämligen funnit att en viss begreppsförvirring råder på detta område och att det är angeläget att söka komma fram till en enhetlig nomenklatur.

Till en början kan fastslås att många har svårt att skilja på begreppet "föreskrift" och begreppet "anvisning", och att denna omständighet ofta leder till stela och utvecklingshämmande förhållanden samt till onödigt skapande av tekniska handelshinder.

Enligt sedvanligt svenskt juridiskt språkbruk förstås med "föreskrift" en av myndighet utfärdad bestämmelse, vars åsidosättande kan leda till någon i lag eller annan allmän författning stadgad påföljd — t. ex. straff, vite eller föreläggande om rättelse vid äventyr att lämplig åtgärd vidtages av vederbörande myndighet på den försumliges bekostnad. Det karaktäristiska i sammanhanget är att påföljden i princip inträder oavsett om åsidosättandet av föreskriften medfört den skada eller det resultat som det allmänna velat hindra med föreskriften. Av olika skäl är det vanligen angeläget att en föreskrift görs knapphändig. Detta kan emellertid medföra att menige man finner sig sakna tillräckliga hållpunkter för hur han skall handla i ett visst fall för att ej bryta mot föreskriften. Av denna anledning förekommer ofta att vederbörande myndighet kompletterar föreskriften med en "anvisning" (eller "råd"). Rättsligt har anvisningen ej annan innebörd än att den som följer anvisningen normalt kan vara säker på att han uppfyller den grundläggande föreskriften. Han är sålunda oförhindrad att välja annan väg för att nå detta mål. Hans benägenhet att frångå anvisningen är emellertid oftast obetydlig, även om han skulle vara viss om att en annan lösning skulle vara lika bra eller bättre. Detta sammanhänger, såvitt kollegiet kan bedöma, främst med tre omständigheter. Den första är att en anvisning ofta får sådan utformning att den i själva verket framstår som en föreskrift. Ordalag såsom "det är förbjudet", "det är inte tillåtet", "får

inte", "skall" och "måste" eller att x-verket "kan ge dispens från denna anvisning" används i stor utsträckning — något som självfallet inte är ägnat att underlätta för den enskilde att rätt bedöma anvisningens innebörd. Den andra omständigheten är, att myndighet som ute på fältet har tillsynen över utfärdade föreskrifters efterlevnad, ofta underkänner ett utförande som avviker från en anvisning som knutits till en föreskrift. I allt fall är det en utbredd uppfattning hos allmänheten att så är fallet, vilket medför att den enskilde för att undvika — med rätt eller orätt väntade — komplikationer redan från början beslutar sig för att följa anvisningen. Det är mot bakgrund av dylika förhållanden som det i och för sig oegentliga uttrycket "bindande" föreskrifter får ses; en föreskrift är alltid bindande. Den tredje och inte minst viktiga omständigheten är att de svenska domstolarna synes tillämpa den praxis att, om en olyckshändelse inträffar på ett föreskriftsbelagt område, bevisbördan flyttas över på den enskilde, om han valt ett annat utförande än som anges i en tillämplig anvisning.

Stor betydelse när det gäller bedömningen av frågan om tekniska handelshinder har den s. k. typgodkännande verksamheten, som under senare tid visat en tydlig tendens att öka. Härvidlag bör skiljas på två skilda slag av typgodkännanden, nämligen s. k. obligatoriska och s. k. frivilliga. Obligatoriskt typgodkännande, varom endast myndighet kan förordna, innebär att viss teknisk anordning ej får försäljas eller saluhållas (ibland ej heller brukas) utan att den blivit godkänd till sin typ, varvid i stort sett endast säkerhetssynpunkter beaktas. Förutsättning för rätten att förordna om obligatoriskt typgodkännande är att den kan grundas på bestämmelse i lag eller annan författning. Exempel härpå är förordningen om brandfarliga varor, som ger kollegiet rätt att meddela dylikt förordnande såvitt angår anordning för förvaring, hantering, transport eller försäljning av brandfarlig vara. Om kollegiet ej bestämt annat, är sprängämnesinspektionen typgodkännande myndighet. Också när det gäller elektriska hushållsapparater m. m. äger kollegiet förordna om typgodkännande. Här är det SEMKO som är typgodkännande organ. Obligatoriskt typgodkännande finns också på motorfordonsområdet med trafiksäkerhetsverket som huvudman. Härjämte har arbetarskyddsstyrelsen befogenhet att — på övriga områden — förordna om obligatoriskt typgodkännande såvitt angår alla tekniska anordningar (styrelsen synes endast i ringa utsträckning ha utnyttjat denna möjlighet). Slutligen har planverket författningsenlig rätt att på byggområdet förordna om obligatoriskt typgodkännande. Verket har emellertid begränsat sig till att öppna vägar för frivilliga typgodkännanden.

Beträffande sistnämnda slag av godkännanden visar emellertid erfarenheten att frivilligheten i praktiken lätt får karaktären av ett obligatorium. Härvidlag är bakgrunden i stort sett densamma som nyss redovisats i fråga om anvisningssystemet. Både för att undvika onödiga komplikationer och för att kunna hävda sig i konkurrensen ser den enskilda tillverkaren till att hans produkter blir typgodkända, oaktat detta i och för sig ej är nödvändigt.

Till bilden hör också att åtskilliga enskilda organisationer på olika områden utarbetar regler för hur t. ex. en viss apparat skall vara utförd för att fylla säkerhetens krav och att dessa regler tämligen snart kan komma att uppfattas som bindande för enskilda tillverkare och brukare. Särskilt blir detta förhållandet, om organisationen samarbe-

tar med myndighet, som anser sig ha ansvaret för säkerheten på det område saken gäller. Som exempel på dylika organisationer kan nämnas ingenjörsvetenskapsakademien, som tillsatt ett antal olika kommittéer med uppgift att utarbeta tekniska säkerhetsregler — bl. a. tryckkärlskommisionen — samt Svenska gasföreningen, som ägnar sig åt säkerhetsregler på gasområdet. Vidare bör nämnas att också enskilda organisationer utarbetar regler om typgodkännande av teknisk anordning och att dessa av många ofta uppfattas som obligatoriska.

Av den lämnade redogörelsen torde framgå att risker föreligger för att av svenska myndigheter utfärdade bestämmelser (= föreskrifter och anvisningar) samt av enskilda organisationer utarbetade regler leder till tekniska handelshinder. Förhållandet torde vara enahanda i andra utvecklade industriländer. Härigenom försvåras varuutbytet, vilket blir mer och mer kännbart ju större behovet av vidgade marknader blir. Det är därför av vikt att vederbörande svenska myndigheter och organisationer så långt det är möjligt aktivt deltar i det internationella arbete, som för närvarande på skilda håll pågår för att få till stånd en harmonisering av de olika ländernas bestämmelser på det tekniska området samt också tager egna initiativ till sådant arbete på hittills ej aktuella områden, allt i syfte att få överensstämmelse mellan de svenska bestämmelserna och de internationellt överenskomna. För fullständighetens skull bör framhållas att åtskilliga svenska myndigheter och organisationer i dag deltar i harmoniseringsarbete, vilket inte hindrar att en ökad förståelse för sådant arbete är önskvärt i vårt land.

En särskild ställning härvidlag synes Sveriges standardiseringskommission inta. Kommissionen, som utarbetar standarder på en mängd olika tekniska områden, söker i görlig mån få dem så nära som möjligt överensstämma med förekommande internationella standarder. Det förtjänar då nämnas att under senare tid allt starkare krafter satts i rörelse för skapande av ett system, kallat "reference to standard" och i sin yttersta form innebärande att myndigheterna i de olika länderna skulle begränsa sitt arbete med att utfärda tekniskt betona säkerhetsbestämmelser — sålunda också föreskrifter — till att avse hänvisning till en internationellt gällande och av vårt land godkänd standard. Ett sådant system kräver självfallet dels att företrädare för den svenska myndigheten deltar i utarbetandet av ifrågakommande standard och dels får garantier för att den ej ändras utan myndighetens vetskap. I begränsad utsträckning förekommer redan nu att svensk myndighet på detta sätt hänvisar till svensk standard. Stockholm den 28 september 1971

Sveriges standardiseringskommission (SIS):

SIS har studerat de nordiska ångpanneföreningarnas förslag till vidgat samarbete särskilt med avseende på uppgörande av nordiska bestämmelser och standarder för tryckkärl och ångpannor. Ett dylikt aktivt nordiskt samarbete skulle vara till fördel för de deltagande ländernas näringsliv och de industrier som är verksamma inom området. Det skul-

le dessutom kunna medföra en rationalisering och bättre utnyttjande av tillgängliga personella resurser i det tekniska utrednings- och kommitté-arbetet.

Inom den nordiska gruppen för stålbestämmelser (NGS) har under året föreslagits upprättande av en ny arbetsgrupp, vilken — på motsvarande sätt som NGS på materialsidan — skall arbeta för och främja en harmonisering av tryckkärlsbestämmelserna. Denna nordiska arbetsgrupp för tryckkärlsbestämmelser har nyligen avhållit sitt första möte med deltagande av representanter för arbetarskyddsmyndigheter, tryckkärlsorgan och ångpanneföreningar. Ovannämnda initiativ hälsas med tillfredsställelse och bör enligt SIS åsikt kraftigt understödjas. Det synes önskvärt att även på detta område pröva en samarbetsform av ganska informell natur, som redan visat sig så resultatrik på ett angränsande verksamhetsfält.

I detta sammanhang vill SIS erinra om det under 1971 ingångna INSTA-samarbetsavtalet på standardiseringsområdet, som tillkommit genom samverkan mellan ett 20-tal standardiseringsorgan i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Med detta samarbetsavtal som bakgrund torde förutsättningar ha skapats för ett effektivt nordiskt samarbete, då det gäller harmonisering av normer och standarder. Det föreslås därför att förhandlingar tas upp med berörda organ i avsikt att åstadkomma att det nordiska samarbetet avsenade tryckkärlsnormer inordnas under INSTA-avtalet. Härigenom säkerställs också kontakt med motsvarande arbete inom ISO och CEN via de nationella standardiseringsorganen i de nordiska länderna. Enligt vår mening förefaller det däremot inte nödvändigt att bygga upp ett administrativt organ av sådan omfattning och karaktär som förslaget till upprättande av en särskild nordisk tryckkärlskommission skulle innebära.

Enligt SIS uppfattning är det vidare önskvärt att resultatet av gemensamt standardiserings- eller normeringsarbete inom Norden dokumenteras på ett enhetligt sätt och lämpligen publiceras i form av likalydande nationella standarder i respektive länder, vilket också möjliggöres om INSTA-reglerna tillämpas. Genom tillämpning av den i olika sammanhang förordade och även av Nordiska rådet rekommenderade principen "legislation by reference to standards" skulle förutsättningar härigenom kunna skapas för en harmonisering av förefintliga föreskrifter och bestämmelser för tryckkärl i de nordiska länderna.

Stockholm den 11 november 1971

Sveriges standardiseringskommission

Ake T. Vrethem

Jan Ollner

Tryckkärlskommissionen:

I det kommittéarbete för framtagande av normer, som Tryckkärlskommissionen — ett organ under ingenjörsvetenskapsakademiens hägn — bedriver, äger ett nära samarbete rum mellan representanter för myndigheter, inspektionsorgan, tillverkare och brukare av tryckkärl. Normförslagen har sedan godkänts av arbetarskyddsstyrelsen på basis av bl. a. arbetarskyddslagens 45 §. Sverige har sålunda sedan länge tillämpat den nu allmänt accepterade principen att definiera lagens tekniska innehåll genom "reference to standards".

De av Tryckkärlskommissionen publicerade normerna, för närvarande ett 20-tal, täcker praktiskt taget hela det område som myndigheterna begär. Normerna har, när utvecklingen så påkallat, reviderats och utgivits i nya upplagor.

Kommissionens sekretariat har en enkel organisation med endast en heltidsanställd kvalificerad teknisk sekreterare jämte skrivhjälp. Huvudparten av arbetet utförs i kommittéer, där representanter för myndigheter, industri och inspektionsorgan utan ersättning utarbetar normerna. Under år 1970 presterades sålunda cirka 1 900 sammanträdestimmar av ett 80-tal delegater, varjämte Ångpanneföreningen har tagit på sig ett avsevärt arbete i kommittéerna. Kostnaderna för kommissionens sekretariat, d. v. s. huvudsakligen sekreterar- och tryckningskostnader, cirka 250 000 kronor, finansieras genom en medlemsavgift av 200 kronor/år för kommissionens cirka 125 medlemmar jämte inkomsterna av försålda normer. Tack vare att Sverige har en förhållandensvis stor industri inom denna sektor och den kunnat engageras enligt ovan har kommissionen hittills kunnat ställa dessa normer till myndigheternas och näringslivets förfogande utan statsbidrag. Den alltmer vidgade ambitionen från både samhällets och de direkta intressenternas sida att tillgodose internationell harmonisering av normer och standarder ställer ökade krav på denna verksamhet, vilket innebär att förstärkta resurser behöver åstadkommas.

I avsikt att inom Norden påbörja ett harmoniseringsarbete på tryckkärlsområdet har nyligen representanter för myndigheter, tillsyns- och besiktningsorgan och normproducerande organ i de fyra länderna vid ett sammanträde i Oslo enats om att i första hand utreda arbetsformerna för ett utvidgat nordiskt samarbete. Tryckkärlskommissionen, som givetvis var representerad vid mötet, hälsar med glädje detta samarbete.

På grund av olikheter mellan parterna och skillnaden i utgångsläge förutsätts att ett sådant harmoniseringsarbete måste ske med försiktighet och utan att nuvarande nationella normarbete försenas. Någon form av nordiska normer bör icke ingå i målsättningen för samarbetet, medan man däremot givetvis kommer att eftersträva att de nationella normerna om möjligt blir lika.

Nära kontakt med ISO och CEN m. fl. samt möjligheter till starkare inflytande på det internationella standardiseringsarbetet bör tillvaratas. De regler som fastlagts av INSTA ger tills vidare en god grund att stå på.

Som förebild för ett första steg mot ökat nordiskt samarbete står NGS — Nordiska gruppen för stålbestämmelser — som sedan sin start fungerat mycket väl. Där sammanträder årligen representanter för myndigheter och näringsliv och enas om beräkningsvärden för standardiserade stål för tryckkärlsändamål. Kravet på enighet i ett beslut inom NGS är här inte absolut. Det land som har avvikande mening får sin reservation antecknad i det färdiga normbladet, vilket visat sig vara praktiskt.

Det i bilagan till Nordiska rådets medlemsförslag framförda förslaget om en Nordisk tryckkärlskommission (NTK) anser vi ej vara aktuellt för närvarande.

Det bör också påpekas behovet av att berörda myndigheter får erforderlig personal och medel för resor för aktivt deltagande i harmoniseringsarbetet. Det kan utan vidare fastslås att otillräckliga ekonomiska resurser inom något land avsevärt kan fördröja och ge obalans i samarbetet i sin helhet. Vi förutsätter att Nordiska rådet kan rekommendera att penningmedel beviljas för uppkommande ändamål genom de enskilda staternas försorg.

Sammanfattningsvis kan konstateras att initierade representanter för nordiska tryckkärlsintressen nu enats om att till sommaren 1972 utarbeta närmare regler för ett fortsatt samarbete på normområdet.

Vi vill härmed uttala vår önskan att Nordiska rådet

1. medverkar till sådan harmonisering av bestämmelser inom tryckkärlsområdet att handeln över gränserna underlättas och ett gemensamt nordiskt uppträdande i internationellt normarbete stärks.

2. rekommenderar att medel för verksamheten ställs till förfogande.

Stockholm den 29 november 1971

Tryckkärlskommissionen

John Munck

I. Berglund

Sveriges mekanförbund har i skrivelse den 12 november 1971 förklarat sig instämma i Sveriges standardiseringskommissions yttrande av den 11 november 1971 (se ovan).

BILAGA 3**I efterhand inkomna yttranden****Finland****Handels- och industriministeriet¹:**

Handels- och industriministeriet översänder härmed högaktningsfullt den ministeriet underställda tryckkärlnämndens yttrande i ovannämnda sak (*se nedan*).

Handels- och industriministeriet har redan den 20 oktober 1971 givit sitt eget utlåtande i saken (*se ovan*).

Ministeriet önskar emellertid ännu särskilt betona att man borde undvika ovanpå varandra liggande dubbelorganisation i denna viktiga fråga och rekommenderar samarbetets inledande inom den nämnda arbetsgruppen NGT.

Helsingfors den 21 januari 1972

Pekka Rekola

M. Hiilosvuo

Tryckkärlnämnden¹:

— — — Nämnden har vid sitt möte den 5 januari 1972 behandlat förslaget och funnit att det föreslagna samarbetet är till nytta med tanke på elimineringen av omedelbara handelshinder och underlättar utvecklingsarbetet inom tryckkärlnsområdet då arbetet utförs på en bredare bas. Nämnden föreslår sålunda ett positivt ställningstagande till rekommendationen och föreslår samtidigt att följande skulle meddelas till Nordiska rådets Finlands delegation:

Genom ett samnordiskt utvecklingsarbete inom tryckkärlnsområdet strävar man närmast till från ekonomisk och säkerhetssynpunkt ändamålsenliga lösningar.

För att även vårt land skall i det föreslagna samarbetet kunna tillvarata sina riksomfattande industripolitiska intressen, är det enligt nämndens uppfattning nödvändigt, att

1. Finland för samarbetet har en väl organiserad, tillräckligt stark representation med tillräckliga resurser, vilken också får stöd från tillräckligt omfattande olika intressegrupper.

2. Finland som hjälp för en omfattande egen kommittéverksamhet har tillräcklig heltidsanställd fackpersonal för att utföra förberedelse av

¹ Yttrandet översatt från finska.

bestämmelser, för vilken verksamhet det för närvarande inte finns personalresurser.

Tryckkärlnämnden är vid behov beredd att närmare informera Finlands delegation om det nuvarande läget samt om de omständigheter som man borde taga i betraktande vid planläggningen av det föreslagna samarbetet. Nämnden ber samtidigt Finlands delegation fästa uppmärksamheten vid att, förutom av Nordiska rådet, nordiskt samarbete inom tryckkärlsområdet också har förberetts av Nordiska Gruppen för Stålbestämmelser (NGS), vilket samarbetsorgan hade till en tillställning den 29 oktober 1971 i Oslo inbjudit representanter för tryckkärlsområdet från samtliga nordiska länder.

Vid detta möte i Oslo framfördes tanken att tiden inte ännu vore mogen för upprättandet av en i förslaget nämnd nordisk tryckkärlskommission (NTK). Däremot fanns det vara nödigt att inleda harmoniseringen av tryckkärlsbestämmelserna i de nordiska länderna genom att bilda en Nordisk Grupp för Tryckkärlsbestämmelser (NGT), vilken skulle arbeta i enlighet med samma riktlinjer som den ovan nämnda gruppen NGS. I det tills vidare ojusterade protokollet har saken framförts på följande sätt:

”I dette møte — — — om nasjonale standarder.” (Se *Den norske trykkbeholderkomité's yttrande ovan.*)

Mötet i Oslo beslöt tillsätta en kommission att undersöka möjliga samarbetsformer och att förbereda stadgar för gruppen samt att föreslå de frågor från vilka samarbetet skulle kunna börja. Kommissionen skulle omfatta två representanter från vart land, av vilka den ena skulle representera myndigheterna och den andra det ekonomiska livet. Kommissionen skulle fullborda sitt arbete intill den 1 juli 1972. Kommissionens första möte torde hållas i januari 1972 i Oslo.

Vid sitt möte den 5 januari 1971 ansåg nämnden det emellertid inte vara nödigt att bestämma sin ståndpunkt till frågan om inom vilken ram det nordiska samarbetet inom tryckkärlsområdet slutligen borde anordnas. Enligt nämndens uppfattning borde man i varje fall undvika slösandet av de tillgängliga knappa resurserna till två skilda organisationer som huvudsakligen strävar till liknande mål. Härvid skulle man som en möjlighet kunna se inledningen av verksamheten inom NGT, vilken man senare på grundval av erhållna erfarenheter av samarbetet skulle vid behov kunna utveckla vidare i riktning mot en nordisk tryckkärlnämnd.

Helsingfors den 12 januari 1972

Tryckkärlnämnden

Arvo Haartti

Jussi Rinta

**Medlemsförslag
om nordiskt deltagande i Internationella naturvårdsunionen (IUCN)
och World Wildlife Fund**

(Väckt av Svend Haugaard, Ingemar Mundebo och Pertti Salolainen)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Ministeriet for kulturelle anliggender:

Man har i sagen brevvekslet med jagtrådet, naturfredningsrådet og vildtbiologisk station.

Den danske regering er medlem af den internationale naturfredningsunion (International Union for the Conservation of Nature and National Resources-IUCN) ved ministeriet for kulturelle anliggender som ressort for naturfredningslovgivningen. Ministeriet for kulturelle anliggender drager omsorg for, at landbrugsministeriet og de under landbrugsministeriet hørende institutioner inddrages i behandlingen af sager, der berører jagt- og skovlovgivning.

Naturfredningsrådet er medlem af IUCN i kategorien "andre administrative organer" og i kategorien private organisationer er Danmark repræsenteret ved Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet.

Der findes ingen dansk afdeling af World Wildlife Fund og den hidtidige danske indsats indenfor rammerne af denne organisation må betegnes som yderst begrænset; men man er bekendt med, at der for tiden er bestræbelser i gang for at etablere en sådan afdeling.

De nordiske lande må have mange direkte interesser i, at der via IUNC og World Wildlife Fund gøres en indsats for at sikre områder, der f. eks. har vital betydning som vinterkvarterer for trækkende vildtarter, der yngler eller tilbringer længere tidsrum i Norden.

Også i de nordiske lande vil de to organisationer kunne bidrage med ekspertise ved sikring af naturområder, der er vigtige biotoper for truet flora og fauna.

Hvad navnlig World Wildlife Fund angår, er man opmærksom på organisationens stigende indsats og indflydelse ved bevaringen af oprindelige naturområder og fauna i økonomisk svagere lande. World Wildlife Fund's arbejde kan således i vidt omfang betegnes som praktisk hjælp til udviklingslandene.

I det hele kan man støtte det i Nordisk Råd fremsatte medlemsforslag, idet man dog indtil videre må tage forbehold med hensyn til muligheden for at yde økonomisk bidrag herfra til organisationernes opgaver af international karakter.

Regeringernes medlemsbidrag til IUCN reguleres for tiden efter den samme nøgle, som anvendes i de forenede nationer, således at de økonomisk stærke lande yder forholdsvis mere end f. eks. udviklingslandene. Da det samtidig er disse sidste, der oftest anvender IUCN's ekspertise, ligger der allerede i medlemsbidraget skjult et vist økonomisk tilskud fra dansk side.

København, den 23. december 1971

P. m. v.

E. b.

Viggo Nielsen

Dansk Ornitologisk Forening (DOF):

— — — udtale, at man med stor interesse ser på disse planer og meget stærkt anbefaler, at de nyder fremme. Mens man i Sverige og Norge støtter World Wildlife Fund, har det endnu ikke i Danmark været muligt ad privat vej at få samlet midler til dette formål. World Wildlife Fund har allerede ydet betydelige og vigtige bidrag til hjælp for det vilde dyreliv, som næsten overalt i verden er truet med tilbagegang, eller total udslettelse. Det vides, at man nu i Danmark er kommet langt med planer om en handlekraftig dansk komité, men statslig støtte vil utvivlsomt her i landet være nødvendig. Da hjælpen fra fondet fortrinsvis vil blive givet til udviklingslande, hvor der på grund af mangel på egnede love drives rovdrift på naturressourcerne ville det være formålstjenligt, om midler fra U-landshjælpen kunne afses som støtte til "World Wildlife Fund".

København, den 6. december 1971

P. f. v.

Finn Salomonsen
Afdelingsleder

The International Council for Bird Preservation, Danish section:

— — — skal man i denne sag henstille til regeringen at samarbejde med den zoologiske videnskab på universiteterne i Norden.

København, den 6. december 1971

Bøje Benzon

Formand for den danske
sektion af The International
Council for Bird Pre-
servation

Finland

Ministeriet för utrikesärendena har i skrivelse den 4 februari 1972 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Undervisningsministeriet¹:

Finland är alltsedan 1968 medlem i Internationella naturvårdsunionen (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, IUCN), av vilken anledning det vid Nordiska rådet ställda medlemsförslaget redan är genomfört i vårt land i detta avseende.

World Wildlife Fund (WWF) är icke en regeringarna underlydande stiftelse. Dess huvuduppgift är att skaffa medel för genomförandet av skyndsamma naturskyddsprojekt. Den verkar i nära samarbete med IUCN och delar enligt tillgängliga uppgifter ut huvuddelen av sina tillgångar genom IUCN. Till WWF hör nationella stiftelser som har som uppgift att skaffa medel åt centralstiftelsen. Av de nationella stiftelsernas tillgångar används i regel omkring en tredjedel till nationella naturvårdsföremål och två tredjedelar till internationella objekt via centralstiftelsen. De nationella stiftelserna anskaffar medel bl. a. från enskilda personer och industriföretag, men något statsbidrag åt WWF har i berörda länder veterligen inte beviljats.

Emedan det i ifrågavarande medlemsförslag aktualiserade projektet hör till annan förvaltningsgren än undervisningsministeriets, anser ministeriet det inte vara motiverat att i sitt utlåtande beröra frågan om regleringen av Finlands förhållande till sagda fond.

Helsingfors den 10 januari 1972

Heikki Hosia

Kanslichef

Matti Gustafson

Kultursekreterare

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

Lant- och skogsbruksministeriet, byrån för internationella ärenden:

I utlåtanden som inhämtats från *statens naturskyddsinspektör* och från *forststyrelsen* framgår, att Finland varit medlem i Internationella naturvårdsunionen (IUCN) alltsedan år 1967 och att Finlands naturskyddsförening tillhör IUCN:s konstituerande medlemmar (1948), varför sakkunniga på området i vårt land varit förtrogna med unionens verksamhet ända från dess grundande. I utlåtandena betonas, att samarbetet mellan IUCN och WWF på det internationella naturskyddsområdet är viktigt och värt att undersökas. Samtidigt förordas Finlands och de nordiska ländernas deltagande i båda organisationernas verksamhet.

Vi ansluter oss till dessa utlåtanden och anser, att Finland kan godkänna ifrågavarande medlemsförslag.

Helsingfors den 27 december 1971

Samuli Suomela
Jord- och skogsbruksminister

Holger Mauria
Föredragande

Delegationen för miljövård¹:

Internationella naturvårdsunionen är den mest betydande internationella organisationen inom naturvården. Finlands och Danmarks stater är redan dess medlemmar. Ett gemensamt uppträdande av de nordiska länderna är även inom naturvården rätt motiverat, av vilken anledning förslaget nr A 343/j för den del som angår samtliga nordiska länders anslutning som medlemmar till Internationella naturvårdsunionen bör anses som i mycket hög grad värt understöd.

Delegationen för miljövård önskar i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på en omständighet i Internationella naturvårdsunionens verksamhet. Eftersom uttryckligen frivilliga organisationer lätt kan bli medlemmar i Internationella naturvårdsunionen, finns bland medlemmarna rätt olikartade sammanslutningar. I vårt land är bl. a. Finlands naturskyddsförbund medlem i denna organisation. Detta kan naturligtvis i och för sig inte betraktas som en speciell olägenhet, utan kan och bör ses som en positiv företeelse. Ett rationellt utnyttjande av de nordiska ländernas relativt ringa resurser skulle emellertid förutsätta att Internationella naturvårdsunionens medlemmar i vart land strävar till att bilda en gemensam kommission vid Internationella naturvårdsunionens konferenser för att förbereda deltagandet i verksamheten av organ som organisationen upprättat. Mellan sådana nationella kommissioner borde man på nordiskt plan komma överens om samarbete.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Världens naturvårdsstiftelse (World Wildlife Fund) utför ett värdefullt arbete för att inrätta naturvårdsområden i synnerhet där de lokala ekonomiska möjligheterna är svaga. Stiftelsen har fäst uppmärksamhet i synnerhet vid skyddandet av hotade djurarter. Av medlen som samlats ihop av nationella stiftelser, vilka finansierar arbetet av den internationella stiftelsen i Schweiz, stannar en tredjedel i hemlandet medan två tredjedelar överförs till den internationella verksamheten. Enligt Delegationens för miljövård uppfattning är det ändamålsenligt att understöda stiftelsens verksamhet. Delegationen betraktar det som högst angeläget, att för internationellt naturvårdsarbete samlade medel används i synnerhet för att främja naturvårdsverksamheten i utvecklingsländer. Därvid bör man se till att verksamheten äger rum i samförstånd med dessa länder, emedan skyddsåtgärderna uttryckligen är förnuftiga på lång sikt och en förutsättning härför är att de får tillräckligt medhåll i vederbörande länder både inom dessas förvaltning och inom samhällsplaneringen. Stiftelsens verksamhet finansieras genom privata medel, vilket Delegationen för miljövården anser som ändamålsenligt. För att en nationell stiftelse skall kunna inrättas t. ex. i Finland, borde myndigheterna emellertid söka uppmuntra därtill syftande initiativ genom att i princip ställa sig positiva därtill.

Helsingfors den 14 januari 1972

Delegationen för miljövård

Raimo Pekkanen

Ordförande

Ilppo Kangas
Generalsekreterare

Finlands naturskyddsförbund r.f.¹:

Finlands naturskyddsförbund håller det för viktigt att de nordiska länderna effektivast möjligt deltar i Internationella naturvårdsunionens (IUCN) verksamhet. För närvarande är redan Danmarks och Finlands stater medlemmar i denna organisation och det vore önskvärt att även Norges och Sveriges stater bleve medlemmar i Internationella naturvårdsunionen. Internationella naturvårdsunionen representerar en omfattande sakkunskap om naturskyddet och dess medlemmar är förutom många stater även ett stort antal frivilliga naturvårdsorganisationer i olika länder. Organisationens stadgar är trots nyligen företagna ändringar emellertid fortfarande något otillfredsställande med tanke på medlemsländernas representation. Detta kan ha en negativ inverkan på några staters vilja att bli medlem i Internationella naturvårdsunionen. Internationella naturvårdsunionens stadgar borde uppenbarligen vidare ut-

¹ Yttrandet översatt från finska.

vecklas i den riktningen att vart lands representation i organisationens beslutfattande organ avgöres på nationellt plan. Enligt Finlands naturskyddsförbunds uppfattning är Internationella naturvårdsunionens verksamhet redan så pass stabil och representerar organisationen en så stor sakkunskap, att det i alla avseenden är från naturvårdens synpunkt ädammålsenligt att understöda den och att deltaga i dess verksamhet. Bristerna och otydligheterna i organisationens stadgar borde inte få hindra stater och nationella naturvårdsorganisationer att bli medlemmar i organisationen. Ju flera sådana medlemmar det finns i Internationella naturvårdsunionen, desto lättare är det också att åstadkomma nödiga rättelser i unionens stadgar.

World Wildlife Fund, Världens naturvårdsfond, utför nyttigt och värdefullt arbete för att finansiera naturvårdsarbete i synnerhet i utvecklingsländerna. Som en från internationell synpunkt rätt viktig verksamhet, som Världens naturvårdsfond utövar, bör också betraktas skyddandet av vilo- och vistelseområden för flyttfåglar. Finlands naturskyddsförbund intar en positiv inställning till fondens verksamhet och anser sålunda, att det vore skäligt att även i Finland inrätta en till Världens naturvårdsfond hörande stiftelse. Förbundet anser, att det internationella naturskyddsarbetet bör rikta ekonomisk hjälp uttryckligen till tredje världen, ty industriländerna är genom kolonialsystemet och genom den för närvarande pågående ekonomiska exploateringen av utvecklingsländerna direkt eller indirekt ansvariga för de där förekommande problemen av miljövården och i synnerhet för problemen av den ursprungliga naturens skyddande. Verksamheten av Världens naturvårdsfond är ett för närvarande tillgängligt medel för att understöda naturvården i utvecklingsländerna. Finlands naturskyddsförbund påpekar, att de för naturskyddsverksamheten tillgängliga ekonomiska resursernas knapphet och den långa sikt som fordras av naturvården förutsätter att Världens naturvårdsfonds medel används för att understöda sådana företag som kan genomföras i samförstånd med den lokala befolkningen. I detta fall skulle i vederbörande land eventuellt förekommande politiska förändringar inte äventyra de resultat som man redan hunnit uppnå. Även om verksamheten av Världens naturvårdsfond finansieras genom privata medel, kan myndigheterna genom sin verksamhet främja inrättandet av nationella organ för fonden. Detta borde enligt Finlands naturskyddsförbunds uppfattning också ske i samtliga nordiska länderna.

Helsingfors den 30 december 1971

Finlands naturskyddsförbund

H. Ignatius

Viceordförande

Juha Hämmäläinen

Verksamhetsledare

N o r g e**Kommunal- og arbeidsdepartementet:**

Departementet skal få bemerke:

Både stater, statlige institusjoner og frivillige (private) organisasjoner kan være medlemmer av IUCN. (Det fulle navn er: International Union for the Conservation of Nature and Natural Ressources.) Avstemningsreglene er slik at en majoritet av representanter fra organisasjoner ikke kan binde medlemsstatenes regjeringer. I Norden er Danmark og Finland medlemmer som stater, mens for Sveriges del 3 statlige institusjoner og 2 frivillige organisasjoner har medlemskap. Fra norsk side er Norges naturvernforbund medlem.

Departementet har siden 1965, da naturvernsakene ble overført fra Kirke- og undervisningsdepartementet, mottatt en rekke henvendelser om offisiell norsk tilslutning til IUCN. En har vært oppmerksom på den viktige rolle som organisasjonen spiller i internasjonalt naturvern-samarbeid, ikke minst som initiativtaker og ved sakkyndig bistand til naturvernprosjekt bl. a. i utviklingsland. Av hensyn til den begrensede kapasitet i naturvernadministrasjonen har en likevel hittil ikke funnet å kunne engasjere seg i internasjonalt arbeid utover det nordiske samarbeid og deltakelse i Europarådets komite for vern om natur og naturressurser. En har funnet det riktig å prioritere dette siste på bakgrunn av Norges medlemskap i Europarådet.

Norges naturvernforbund har vært innvalgt i flere av IUCN's underkomiteer, men har med unntak for den regionale komite for naturvern-undervisning i Nordvest-Europa, av økonomiske grunner ikke kunnet delta i møter m. v. Forbundet har derfor fremholdt at etter at en statlig naturvernadministrasjon var etablert, burde denne overta medlemskapet i IUCN. Prinsipielt går forbundet inn for at det i internasjonalt samarbeid må begrense seg til det som gjelder de frivillige organisasjonene spesielt.

Mange av de oppgaver og prosjekter den internasjonale naturvernunion arbeider med, er av stor interesse for forskning og undervisning eller krever vitenskapelig innsikt. Det hadde av den grunn vært ønskelig å drøfte Norges forhold til IUCN nærmere med vitenskapelige institusjoner og Kirke- og undervisningsdepartementet, men tiden har ikke tillatt dette. Dette sammen med det forhold at det i løpet av de nærmeste måneder ventes opprettet et eget departement for naturvernsakene i videste forstand, gjør det naturlig at en fra norsk side venter med å ta endelig standpunkt i saken til det nye departementet er opprettet.

Oslo, 25 januar 1972

Etter fullmakt

Berger Ulsaker

Sigmund Huse

Sverige

Statens naturvårdsverk:

Den svenska stiftelsen för World Wildlife Fund (WWF) har bildats utan att direkt engagemang från statens sida erfordrats. Naturvårdsverkets generaldirektör ingår i stiftelsens styrelse och chefen för verkets naturvårdsbyrå i dess arbetsutskott. Stiftelsen torde tills vidare själv bära ta ansvaret för sin organisation och för finansieringen av sitt arbete.

Frågan om den svenska regeringens medlemskap i Internationella naturvårdsunionen (IUCN) har redan tidigare aktualiserats i olika sammanhang, senast i motion 1971:1053 i Sveriges riksdag. Såvitt gäller det nu väckta medlemsförslaget får naturvårdsverket hänvisa till verkets yttrande den 25 mars 1971 över nyssnämnda motion (*se Bihang*).

Utöver vad i yttrandet anförts erinrar naturvårdsverket om de förslag om en institutionalisering inom FN:s ram av naturvårdsfrågor som under hösten 1971 diskuterats i den förberedande kommittén inför 1972 års miljövårdskonferens. Verket förordar att frågan om den svenska regeringens medlemskap i den icke-statliga IUCN får anstå till dess frågan om det mellanstatliga samarbetet i FN fått sin lösning.

Solna den 17 december 1971

Valfrid Paulsson

Ulf Hänninger

BIHANG

Skrivelse till riksdagens jordbruksutskott i Sverige från statens naturvårdsverk rörande svenskt medlemskap i Internationella naturskyddsunionen

Internationella naturvårdsunionen (IUCN) har alltsedan tillblivelsen framhållit sin karaktär av icke-statlig internationell organisation och fristående forum för ekologisk och naturvetenskaplig expertis. Genom betydelsefullt och kvalificerat arbete på naturskyddets område har IUCN haft framgång i sin strävan att påverka staternas agerande i fråga om såväl lagstiftningsåtgärder som inrättande av naturreservat, m. m. IUCN bedriver också en omfattande informationsverksamhet.

Trots ställningen som icke-statlig organisation har IUCN:s stadga — för att basen för organisationens verksamhet i såväl finansiellt som annat hänseende skall breddas — medgett medlemskap även för regeringar, statliga myndigheter och internationella organisationer. Organisa-

tionen har sålunda kommit att få en tämligen ovanlig blandform, med olika rösträtt för skilda slag av medlemmar. Svenska medlemmar i IUCN är för närvarande statens naturvårdsverk, domänverket, vetenskapsakademien, stiftelsen nordiska muséet, stiftelsen Skansen, Svenska jägareförbundet och Svenska naturskyddsföreningen.

Vid IUCN:s senaste generalförsamling i New Delhi den 24 november —1 december 1969 avstod naturvårdsverket, liksom övriga svenska medlemmar, av kostnadsskäl från att delta i mötet. På dagordningen stod bl. a. ett förslag till ändringar på vissa punkter av IUCN:s stadga.

Under hänvisning till vad utrikesutskottet anfört när frågan om svenska regeringens medlemskap i IUCN senast var föremål för riksdagens prövning (UU 1969: 6) får naturvårdsverket lämna följande redogörelse för stadgeändringarna. Uppgifter om de nya stadgarna har inte kommit verket tillhanda i annan form än i IUCN:s verksamhetsberättelse för 1969 (Annual Report 1969).

De stadgar som gällde före generalförsamlingens möte 1969 innebar att varje regeringsrepresentant vid omröstning i församlingen ägde 2 röster, representanterna för statliga organ och/eller privata organisationer från ett och samma land sammanlagt 1 röst och representant för internationell organisation 1 röst. De svenska medlemmarna hade således sammanlagt 1 röst.

Det stadgeändringsförslag som förelades generalförsamlingen 1969 innebar följande röstningsregler:

Regeringsrepresentant:	3 röster
Representanter för statliga organ från samma land: sammanlagt om jämväl regeringen är medlem	1 röst eller 0 röst
Representant för icke-statlig organisation:	1 röst
Representant för internationell organisation:	2 röster

I Annual Report 1969 uppges att detta ändringsförslag har godtagits. Vid oförändrat svenskt deltagande har således Sverige 1 statlig och 5 icke-statliga röster. Om även den svenska regeringen ingår som medlem ändras röstetalen till 3 statliga och 5 icke-statliga röster.

Enligt IUCN-sekretariatets kommentarer till stadgeändringsförslaget sägs syftet med ändringen vara att vidmakthålla IUCN:s karaktär av icke-statlig organisation. Genom tillströmningen av regeringsrepresentanter under senare år beräknades nämligen den röstövertikt för icke-statliga organisationer som rätt intill år 1969 att inom kort förbytas i en röstminoritet. Ändringarna utformades därför så att de icke-statliga medlemmarna skulle tillförsäkras majoritet under överskådlig framtid.

För att i viss utsträckning upphäva de negativa verkningarna för de statliga representanterna av de nya röstningsreglerna, vilka kunde tänkas avskräcka nya stater eller statliga myndigheter att ingå som medlemmar eller i värsta fall förorsaka utträde av sådana medlemmar, föreslogs generalförsamlingen att även ändra omröstningsproceduren. Enligt tidigare refererad källa har också denna ändring godtagits.

Den nya omröstningsproceduren innebär att förnyad omröstning skall verkställas om en första votering inte lett till enhälligt beslut. Statsrepresentanter och icke-statsrepresentanter skall då rösta var för sig och majoritet krävs i båda grupperna.

Enligt uppgift i Annual Report ändrade 1969 års generalförsamling IUCN:s stadga också i fråga om beräkningen av medlemsavgifter till organisationen. Genom ändringen skall FN-skalan i princip gälla vid beräkningen av avgift för deltagande regering, medan övrigas avgifter behålls oförändrade. Uppgiften att medlemsavgiften för den svenska regeringen skulle komma att uppgå till 3 250 dollar torde vara korrekt. Naturvårdsverket erlägger en årsavgift om 50 dollar.

I verksamhetsberättelsen anges vidare att 30 regeringar är medlemmar i IUCN, varav 19 kan betecknas som utvecklingsländer. Naturvårdsverket vill i detta sammanhang rikta uppmärksamheten på att det förhållandet att en rad europeiska och andra länders regeringar är medlemmar av IUCN, till viss del torde kunna tillskrivas den omständigheten att flertalet av dessa länder saknar självständiga ämbetsverk av den typ som utmärker svensk statsförvaltning.

Enligt naturvårdsverkets uppfattning bör regeringarnas agerande i första hand ske inom ramen för befintliga mellanstatliga organisationer, t. ex. FN, UNESCO och FAO, medan IUCN framför allt har en uppgift att fylla i huvudsak som ett internationellt organ för de ideella naturvårdsorganisationerna.

Mot bakgrunden av vad som anförts i det föregående finner naturvårdsverket övervägande skäl tala för att nuvarande form för svenska statens medlemskap i IUCN bibehålls. Eventuellt kan övervägas att naturvårdsverket — som också tidigare föreslagits från verket — i stället för nuvarande medlemsavgift erlägger medlemsavgift som för regering. Detta förutsätter dock motsvarande ökning av verkets anslag.

Solna den 25 mars 1971

Valfrid Paulsson

Inger Olsson

Naturvårdskommittén:

Kommittén har i anledning av framställningen upptagit ärendet till behandling vid sammanträde den 15 december 1971. Kommittén fann därvid att erforderliga förutsättningar för avgivande av yttrande för närvarande saknades.

Stockholm den 13 december 1971

På Naturvårdskommitténs vägnar

Göran Karlsson

Bengt Björnberg

Svenska naturskyddsföreningen:

IUCN

Svenska naturskyddsföreningen har tidigare i skrivelse till den svenska regeringen hemställt att regeringen måtte besluta om Sveriges anslutning till IUCN. Motiveringarna framgår av den bifogade skrivelsen (se *Bihang*). Föreningen önskar särskilt framhålla Sveriges och det övriga Nordens internationella ansvar i naturvårdsfrågor. Danmark har varit medlem i IUCN sedan början av 1950-talet och Finland i flera år.

IUCN har under två decennier varit ett aktivt och mycket betydelsefullt internationellt naturvårdsorgan, i själva verket den organisation som framgångsrikt varit pådrivande i många av de naturvårdsfrågor som röner allmän uppmärksamhet i dag och vars verksamhet ligger till grund för en stor del av det naturvårdsarbete som nu pågår. Sverige har under de gångna åren i relativt ringa utsträckning bidragit till IUCN:s viktiga arbete trots att FN:s nationalförsamling 1962 enhälligt antog en resolution som rekommenderade regeringarna att stödja bl. a. IUCN.

Föreningen har föreslagit att Sverige skall ansöka om medlemskap i IUCN, trots att statens naturvårdsverk redan var medlem. Föreningen är medveten om att frågan kan komma i ett annat läge i anledning av de diskussioner som förts med anledning av FN:s miljökonferens om tillskapandet av ett nytt mellanstatligt miljöorgan och att man därför måhända bör avvakta resultatet av dessa diskussioner.

Det är synnerligen viktigt att den internationella naturvårdsopinionen kan få stor tyngd och att de nordiska länderna, oavsett om ett nytt natur- och miljöorgan bildas, verksamt bidrar till IUCN:s betydelsefulla arbete. Detta kan ske t. ex. genom att myndigheterna ekonomiskt stödjer de nationella ideella organisationernas medverkan i de internationella sammanhangen och dessutom för Sveriges del genom att statens naturvårdsverk betalar medlemsavgift såsom för stat.

I IUCN ingår internationella organisationer som medlemmar. Det är således från IUCN:s synpunkt inget som hindrar att Nordiska rådet ansöker om medlemskap.

WWF

Ett gemensamt nordiskt uppträdande i WWF:s regi kan få betydligt större slagkraft än de enskilda ländernas stiftelser kan åstadkomma. Detta blir som motionärerna påpekat av särskild betydelse i frågor som rör Nordkalotten och Östersjön. Det är vidare synnerligen angeläget att Island kan få ett ökat stöd på naturvårdens område. Island har redan fått visst stöd av WWF.

Inga organisationer eller myndigheter är medlemmar i WWF men föreningen vill på det varmaste stödja medlemsförslaget angående nordiskt stöd för WWF, ett stöd som kan ges olika utformning. Så är t. ex. statliga myndigheter representerade i styrelse och kommittéer i den svenska stiftelsen för WWF.

Det bästa stöd de enskilda nordiska regeringarna kan ge är att låta bidrag till stiftelserna — inte minst från företag — skattemässigt få en gynnsam behandling. Detta kan utan tvekan motiveras genom att det skadliga inflytande på miljön som företag och andra gör sig skyldiga till i många hänseenden är okänt och svårt eller omöjligt att förutse och genom att bidragen används till forskning och till reparation av åsamkade ofrivilliga och oväntade skador. Avdrag för gåvor bör kunna ske vid inkomstdeklaration. Vidare bör mottagaren vara befriad från gåvorrespektive arvsskatt. Detta är en mycket angelägen sak för WWF:s ekonomi.

Ett system, som innebär att bidrag från WWF till internationella projekt kan fördubblas genom statliga bidrag inom ramen för s. k. u-hjälp, synes också vara en lämplig form för statligt stöd till WWF:s internationella verksamhet.

Stockholm den 26 januari 1972

Svenska naturskyddsföreningen

Gösta Walin

Ordförande

Mats Segnestam

Sekreterare

BIHANG

Skrivelse till Sveriges regering från Svenska naturskyddsföreningen rörande Sveriges anslutning till Internationella naturvårdsunionen (IUCN).

Sedan International Union for Conservation of Nature and Natural Resources (IUCN) grundades 1948 på tillskyndan av UNESCO har naturvården såväl nationellt som internationellt i ökande grad blivit erkänd som en samhällsnyttig verksamhet av grundläggande betydelse. Naturvården har nu i många länder nått ett stadium, där det är nödvändigt att se utöver de nationella gränserna för att i samarbete nationerna emellan lösa många miljöproblem av stor betydelse för människans framtid. IUCN:s sedan ett årtionde erkända ledarskap inom den internationella naturvården har obestriddligen varit vägledande för den alltmera i olika länder spridda uppfattningen att en på ekologisk-biologisk grund baserad naturvård är den på lång sikt bästa hushållningen av de levande naturtillgångarna. Därigenom har IUCN gjort stor nytta. Särskilt har dess tekniska möten, som i olika områden av jorden ventilerat en rad problem alltifrån erosionsskador till urbana stadsmiljöer, varit

mycket upplysande. Inte minst IUCN:s verksamhet och rådgivning i u-länder har haft mycket stor betydelse för att exploateringen av dessa länders naturtillgångar sker på ett ekologiskt-ekonomiskt riktigt sätt.

Också Sverige har på många vis haft nytta av impulserna från IUCN och kontakterna med dess olika organ.

IUCN har konsultativ status till FN, ECOSOC, FAO, UNESCO, Europarådet m. fl. FAO och UNESCO samarbetar intimt med IUCN och är representerade med permanenta observationer i dess styrelse. I organisationen ingår stater, myndigheter och organisationer som medlemmar. IUCN:s roll på det internationella fältet framhålls bl. a. i naturresursutredningens betänkande (s. 143—144). 26 stater, 200 nationella organisationer — av vilka många är statliga organ — fördelade på 70 länder och 8 internationella organisationer hör för närvarande till IUCN:s medlemmar. Av de europeiska medlemsstaterna kan nämnas Danmark, England, Schweiz och Västtyskland. Alltflera stater har dessutom solidariskt stött IUCN:s arbete genom att ekonomiskt möjliggöra i organisationens styrelse och kommissioner invalda landsmäns deltagande i sammanträden. Utan en sådan lojal medverkan från specialisters sida kan IUCN inte fungera effektivt. Det måste anses högst önskvärt att även Sverige ansluter sig som medlem för att därigenom stödja organisationens syften och verksamhet.

Årsavgiften är som för FN-organen proportionell mot respektive lands befolkningensmängd, vilket för Sveriges del torde motsvara \$ 500.

Svenska naturskyddsföreningen får med anledning av det ovan anförda i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte besluta om Sveriges anslutning till IUCN.

Stockholm den 4 december 1967

Svenska naturskyddsföreningen

Gösta Walin

Ordförande

Mats Segnestam

Sekreterare

Svenska jägareförbundet:

IUCN har under tiden sedan dess bildande utfört ett aktivt och engagerat internationellt naturvårdsarbete och är värd allt stöd från de enskilda länderna inte minst genom att föroreningarna av luft och vatten numera tagit sådana proportioner att det inte längre är möjligt för den enskilda staten att ensam vidtaga effektiva åtgärder till skydd för påverkan av föroreningar.

Med hänsyn till de beslut som kan komma att fattas angående framtida former för internationellt miljövårdsarbete vid FN:s miljövårds-konferens i Stockholm innevarande år, synes dock eventuella samnordiska aktioner i dessa frågor böra vila i avvaktan härpå.

Beträffande WWF:s verksamhet vill förbundet framhålla, att denna

är värd allt tänkbart stöd. Så t. ex. är WWF-aktionen för att säkerställa sankmarksområdena vid Marismas i Spanien av direkt nordiskt faunistiskt intresse, då i Norden häckande fågelarter övervintrar inom området. Aktioner, som syftar till att bilda WWF-stiftelser i samtliga nordiska länder, bör uppmuntras. Vidare torde särbestämmelser i bl. a. skattehänseende uppmärksammas för att underlätta stiftelsernas kapitalanskaffning.

Stockholm den 4 februari 1972

För Svenska jägareförbundet

F. I. Boo

Bo Thelander

Medlemsförslag

om inrättande av ett gemensamt nordiskt måletekniskt institut

(Väckt av Yngve Holmberg och Sture Palm)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Handelsministeriet:

Handelsministeriet har forelagt spørgsmålet for *justervæsenet, statsprøveanstalten, statens materialprøveråd og udvalget for tilsynet med rigsprototyperne*.

I denne anledning skal man meddele, at der allerede nu finder et samarbejde sted mellem de enkelte måletekniske institutioner i de nordiske lande. Handelsministeriet finder det formålstjenligt, at dette nordiske samarbejde udbygges.

Forinden man tager stilling til en ændring i den organisatoriske opbygning af dette samarbejde, finder man imidlertid, at der bør foretages en nøjere undersøgelse af hvilke institutioner og laboratorier, der findes i de enkelte nordiske lande inden for det måletekniske område, og hvorledes de fungerer.

Det bør også nærmere undersøges, hvilke udvidelser m. v. disse laboratorier må forventes at stå overfor, alene begrundet i den almindelige udvikling inden for måleteknikken, ligesom det bør undersøges, hvilke behov erhvervslivet og forbrugerne må have for en nem og direkte adgang til måleteknisk assistance (konsulenttjeneste, justermæssig måling og kontrol m. v.), samt i hvilket omfang dette behov kan imødekommes ved måleteknisk virksomhed udført i et andet nordisk land.

Handelsministeriet kan som nævnt tilslutte sig en udbygning af det nordiske, måletekniske samarbejde, hvorunder det vil være rimeligt også at drøfte mulighederne for en anden organisatorisk opbygning, når de ovenfor rejste spørgsmål og andre spørgsmål, der naturligt vil melde sig, er undersøgt.

København, den 13. januar 1972

P. m. v.
Jens Selmer
Afdelingschef

H. Duborg

Dansk Ingeniørforening har i skrivelse den 8 september 1971 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Finland

Finansministeriet:

Det i medlemsförslaget nämnda SI-systemet tillämpas i vårt land av Finlands standardiseringsförbund, som även handhar informationsverksamheten på detta område. Avsikten är att ärenden som har samband med att ett standardsystem samtidigt togs i bruk i de nordiska länderna, kommer att handhas av Finlands standardiseringsförbund, varför något behov av åtgärder utanför förbundets verksamhet icke synes föreligga.

I Finland handhas internationella överenskommelser som hänför sig till metrologin för närvarande av lantmäteristyrelsens justeringsbyrå som hör till lant- och skogsbruksministeriets förvaltningsområde. I statsverkspropositionen för år 1972 föreslås, att nämnda byrå skall överföras till handels- och industriministeriets förvaltningsområde, där den skulle bli ett särskilt temporärt justeringsverk. Senare har man för avsikt att inlemma detta temporära justeringsverk i statens tekniska besiktninganstalt, som man planerar inrätta. Då kommittéarbetet angående denna anstalts uppgifter och organisation kommer att påbörjas först senare, blir man för Finlands del tvungen att åtminstone tillsvidare sköta de uppgifter, som föreslagits bli överförda till det gemensamma nordiska mättekniska institutet, inom justeringsverket.

Helsingfors den 10 november 1971

Paul Paavela
Statssekreterare

Rolf Kullberg
Tf. avdelningschef,
överdirektör

Handels- och industriministeriet:

Inrättande av ett gemensamt nordiskt mättekniskt institut i enlighet med medlemsförslaget anses av handels- och industriministeriet vid detta skede icke vara av behovet påkallat eller ens möjligt därför att justeringsverket, som i Finland är organet för handläggning av internationella överenskommelser rörande metrologi och som har till uppgift att följa med utvecklingen på området, håller på att omorganiseras. Förutom att justeringsverket kommer att överföras från lantbruksministeriets förvaltningsområde till handels- och industriministeriets förvalt-

ning, kommer dess utveckling enligt planerna att under de närmaste åren anknytas till bildandet av en statlig anstalt för teknisk besiktning. Förberedelserna för kommittéarbete för organisering av nämnda anstalt och för bestämmande av dess arbetsfält är redan i gång.

Helsingfors den 8 november 1971

Pekka Rekola
Överdirektör

Pekka Malinen
Biträdande avdelningschef

Lant- och skogsbruksministeriet har i skrivelse den 21 oktober 1971 förklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Patent- och registerstyrelsen:

I det utlåtande som patent- och registerstyrelsen den 26 november 1970 avgav till Nordiska rådet beträffande införande av SI-systemet i de nordiska länderna (*Sak A 301/e*)¹ framfördes önskemålet att sagda system skulle tagas i bruk samtidigt och så snart som möjligt av patentverken i alla de nordiska länderna.

Patent- och registerstyrelsen är inte en sådan myndighet som direkt skulle begagna sig av en central provningsinstitution med möjlighet att utfärda certifikat inom av SI-systemets enhetsdefinitioner givna toleransgränser. En sådan institution skulle närmast betjäna industri och forskning.

Patent- och registerstyrelsen önskar likväl uttrycka sin uppfattning att en naturlig följd av SI-systemets införande borde vara en koordinering av den metrologiska verksamheten i de nordiska länderna även om att koordineringsfrågan snarast borde undersökas på nordisk nivå.

Helsingfors den 12 november 1971

Erkki Tuuli
Generaldirektör

Reino Koristo
Avdelningschef

Statens tekniska forskningsanstalt:

I Finland finns det inte för närvarande på långt när kalibrerings- och mätnormalverksamhet för alla ur näringslivets synpunkt sett väsentliga måttenheter och storheter.

Beträffande en del storheter är kalibrerings-, justerings- och mätnormalverksamheten ordnad lag- och författningsvägen, beträffande andra

¹ Se *Nordisk Råd, 19. sess., s. 1646.*

storheter har det uppkommit ett standardtillvägagångssätt, men en del av kalibreringarna har blivit beroende av utländska mätnormallaboratorier eller av de berörda själva utförd mätverksamhet. I Uleåborgs universitet, i laboratoriet för elektrisk mätteknik vid Helsingfors tekniska högskola och i elektrotekniska laboratoriet vid statens tekniska forskningsanstalt har man klarlagt behovet av mätnormalverksamhet i Finland för storheter, som kan mätas på elektrisk väg. Sålunda har man konstaterat, att mätnormalverksamheten med avseende på behovet och kvaliteten är alltför knappt tilltagen och att verksamheten vidare är spridd på flera olika institutioner. Enär kalibrerings- och mätnormalverksamheten är dyr, lågspänd och många områden berörande verksamhet, har det framlagts olika alternativ att ordna kalibrerings- och mätnormalverksamheten i Finland, men tillsvidare har man inte uppnått önskat resultat.

Då Finland sannolikt inte har möjlighet att påbörja mätnormalverksamhet med tillräckligt hög standard, borde möjligheten till nordiskt samarbete nog undersökas. En möjlighet att tillfredsställa det i Finland rådande behovet av kalibrering och mätnormaler voro att grunda ett samnordiskt mättekniskt institut.

Beträffande lokaliseringen av detta institut kommer två möjligheter främst i fråga: ett både geografiskt och organisatoriskt koncentrerat institut eller ett organisatoriskt koncentrerat institut, som geografiskt är uppfordelat till olika länder. Enligt vår avsikt, skulle det senare alternativet snarast komma i fråga, där verksamheten skulle fördelas mellan medlemsstaterna så, att varje stat skulle grundlägga ett mättekniskt institut på sitt verksamhetsområde. I samband med dessa högklassiska specialiserade institut kunde man placera s. k. sekundärutrustning, som ändå borde finnas i varje län. Sålunda kan man samtidigt både försäkra sig om att mätnormalverksamheten utvecklas och att forskare utbildas. Ytterligare bör beaktas, att det i Finland också finns lagstadgad kalibrerings- och mätnormalverksamhet, t. ex. justeringsbyråns verksamhet, varför nu befintliga institutioner bör bevaras och vidareutvecklas.

Hänvisande till det ovannämnda understöder vi det i Nordiska rådet gjorda förslaget, att grunda ett nordiskt mättekniskt institut. Såsom det bästa alternativet framträder ett sådant förslag, där institutet skulle vara organisatoriskt koncentrerat men där verksamheten skulle fördelas mellan de olika medlemsstaterna i verksamhetsområden så att varje stat skulle grundlägga ett mättekniskt institut för att ombesörja sin del av verksamheten.

Otnäs den 10 november 1971

Enligt uppdrag

P. Henriksson

Byråchef

Tekniska högskolan:

Mätteknik och -metoder utvecklas kontinuerligt i samband med annan forskning vid tekniska högskolor, forskningsinstitut och industri. Förrän ställning kan tagas till förslaget, borde en frågeformulärundersökning göras om mättekniska resurser och behov av mätningar som överstiger lokala möjligheter. I Finland torde mycket noggranna längdmåttjämförelser kunna göras i Tuorla, nära Åbo i ett bergsrumslaboratorium, grundad av prof. Väisälä.

Till filialhögskolan i Tammerfors har prof. Kurki-Suonio skaffat apparater för noggrann kalibrering av temperaturmätinstrument etc. Först efter denna undersökning vet man om det lönar sig för Finland att delta i det föreslagna institutets löpande kostnader eller om det blir billigare att anlita större utländska laboratorier vid sällan uppträdande behov. Undersökningens resultat borde publiceras och tillkännages till dem som kan behöva mättekniska tjänster.

Vid slutet av förslaget påstås att införandet av SI i de nordiska länderna skulle fordra logiskt även samordning av den metrologiska verksamheten. Detta stämmer inte. SI införes över hela världen men det är en standardiserings- och rationaliseringsåtgärd för undvikande av onödigt handligt arbete vid studier och ingenjörsverksamhet.

Behovet av precisionsmätningar är en sak för sig, som inte på något sätt beror på de valda enheterna. Omräkningar kan alltid göras.

Otnäs den 29 november 1971

Henrik Ryti

Professor i värme-
teknik och maskinlära

Uleåborgs universitet, elektroingenjörssavdelningen¹:

Metrologin har under de senaste tiderna utvecklats snabbt. Mätninganordningarna har blivit flera till antalet och mera komplicerade, varigenom branschens ekonomiska betydelse har kraftigt ökat. Det är också känt, att industriprocessers produktivitet är proportionell med processmätningarnas precision. Förutom för forskningen har metrologin en stor betydelse även för den alltmer automatiserade industrin. Mätningarna utgör ju en viktig del av automationen.

Enligt från olika håll inhämtade liknande utlåtanden är behovet av en metrologisk centralorganisation i Finland betydande. Under de senaste tiderna har man i Finland också utrett, hurudan metrologisk organisation som vore mest ändamålsenlig under våra förhållanden. I dessa sammanhang har även ett nordiskt samarbets positiva betydelse ofta framhållits.

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

I ett tiotal utvecklade industriländer har man inrättat stora metrologiska institut. Beträffande den ekonomiska och vetenskaplig-tekniska utvecklingen kan de nordiska länderna jämföras med sagda länder. Från denna synpunkt skulle de nordiska länderna gemensamt synas ha förutsättningar att börja planera ett metrologiskt centralinstitut, som uppfyller höga fordringar.

Ett fast samarbete mellan nordiska metrologiska organisationer skulle medföra omedelbara betydande fördelar. Det vore nödvändigt att anskaffa sällan behövligen dyrbara mättningsnormaler endast till ett laboratorium i de nordiska länderna. Även t. ex. utbyte av publikationer och reserapporter samt forskarutbyte skulle ha en stor betydelse.

I varje land behövs det i alla fall åtminstone ett sekundärt mättningsnormallaboratorium. För att utvecklingen inom branschen skall kunna säkerställas i samtliga nordiska länder, borde verksamheten inledningsvis fördelas så att vart land sköter om ett delområde på en hög nivå.

På grundval av det ovan anförda konstaterar elektroingenjörssavdelningen vid Uleåborgs universitet att en centraliserad nordisk metrologisk organisation är nödvändig och föreslår att verksamheten skulle fördelas mellan de olika länderna så att varje land sköter om ett område på hög nivå.

Uleåborg den 19 november 1971

Uleåborgs universitet, elektroingenjörssavdelningen

Matti Karras
Professor

Finlands industriförbund¹

— — — får Industriförbundet, anslutande sig till den motivering som anförts av initiativtagarna, meddela, att förbundet understöder initiativets förverkligande.

Helsingfors den 11 november 1971

Finlands industriförbund

Olli Ikkala

Finlands standardiseringsförbund r.f.:

I sin verksamhet har SFS hittills egentligen inte varit i behov av detta slags instituts tjänster. Därför är det för vår del ytterst svårt att bedöma behovet av nämnda institut.

Tillväxten av standardisering på provnings- och mätteknikens område är dock uppenbart i samband med utvecklingen av mätteknik och det

¹ *Yttrandet översatt från finska.*

förefaller sannolikt att inrättandet av ett dylikt institut efter hand blir aktuellt även ur SFS:s ståndpunkt sett. Enligt vår åsikt kan detta institut inrättas på två sätt: alternativ 1. möjligheten att i sin helhet grunda institutet i ett land, alternativ 2. möjligheten att grunda olika avdelningar i varje land. Fördelen av ett centralt inrättat institut i ett land är centralisering av kapaciteten, ett uppdelat institut däremot är fördelaktigt därför att fackkunskaperna på detta sätt kan utnyttjas i möjligaste mån.

Enligt föregående understöder SFS inrättandet av ett samnordiskt mättekniskt institut så att det uppdelas i skilda avdelningar i varje land.

Helsingfors den 15 november 1971

Finlands standardiseringsförbund

Kari Bergholm

Verkställande direktör

N o r g e

Departementet for industri og håndverk:

En har i den forbindelse mottatt uttalelser fra Handelsdepartementet, Justervesenet, Norges tekniske høgskole, Det norske meteorologiske institutt, Statens teknologiske institutt, Norges elektriske materiellkontroll, Norges industriforbund, Mekaniske verksteders landsforening, Norges standardiseringsforbund, Det norske veritas og Arbeidsutvalg for kalibreringstjeneste (*se nedan*).

Etter *Industridepartementets* oppfatning er det behov for ytterligere utredningsarbeid i denne saken før en kan ta endelig standpunkt til opprettelse av et felles nordisk måleteknisk institutt.

Oslo, 23. november 1971

Etter fullmakt

Rolf Thodesen

Rolf Gunnar Strand

Departementet for handel og skipsfart:

Saken har vært forelagt for Det norske justervesen, og Justerdirektøren har i brev av 12. ds. avgitt uttalelse direkte til Industridepartementet (*se nedan*).

Handelsdepartementet vil bemerke at i den nåværende situasjon i forhandlingene med EF finner departementet det vanskelig å ta stilling til forslaget. Det synes dessuten å være nødvendig med nærmere vurdering

av forslaget når det gjelder det tekniske omfang det siktes mot, behovet for ressurser og den organisatoriske oppbygging av det felles institutt.

Oslo, 18. november 1971

Etter fullmakt

Ivar Stugu

Harald Bøyum

Det norske justervesen, Justerdirektøren:

— — — har vi lagt stor vekt på å legge til grunn for vårt svar alle tilgjengelige informasjoner om saken, idet medlemsforslaget A 344/e i seg selv bare inneholder noen generelle, upresiserte idéer til løsning av et meget viktig og aktuelt problem så vel for Norge som for andre land. Det har falt seg så gunstig at der lang tid i forveien var innkalt til et møte den 10. november d. å., av en ekspertgruppe som nå i et par år har studert det norske problem for opprettelsen av en kalibreringstjeneste og foretatt undersøkelser angående norsk industris behov og ressurser, og møtets dagsorden ble modifisert for en inngående drøftelse av medlemsforslaget A 344/e. Der framkom derunder nye opplysninger om de i den aller seneste tid foretatte svenske undersøkelser angående tilsvarende sak i Sverige. Tilstedeværende i den norske arbeidsgruppe var representanter for Norsk hydro A/S, Det norske veritas, Det norske forsvær, Kongsberg våpenfabrikk, Norges tekniske høgskole, Sentralinstituttet for industriell forskning, Morgenstjerne & Co. A/S og Det norske justervesen. Og justerdirektørens besvarelse bygger både på de opplysninger som framkom under dette møtet og på forhånd kjente opplysninger.

For fullstendighets skyld skal her nevnes at der i Norge også finnes en annen arbeidsgruppe som har drøftet kalibreringsproblemene på det snevrere felt av verkstedsindustriens kalibreringsbehov. Da denne gruppes sekretariat er Mekaniske Verksteders Landsforening som selv har fått oversendt Industridepartementets brev med anmodning om å sende svar, tas dette ikke med her. Dessverre har den korte svarfrist ikke tillatt noe møte i denne arbeidsgruppe, hvor for øvrig Justervesenet også er representert.

Den undersøkelse angående kalibreringsbehov og kalibreringsressurser innen norsk industri og forskning som har pågått, og som er økonomisk støttet av Norges Teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd, er nå på det nærmeste avsluttet, derfor kan en nøyere analyse av norske forhold på området ikke øyeblikkelig framlegges for norske myndigheter, men dog om kort tid og vil selvsagt betinge at der foreslås visse utgiftsposter for å takle problemene. Medlemsforslaget A 344/e tjener i ethvert fall det formål å vise de norske myndigheter at der er alvorlige problemer på dette felt for norsk næringsliv, og at eventuelle senere forslag fra

ovennevnte norske arbeidsgruppe ikke er et uttrykk for den alminnelige kravsmentaliteten i Norge.

De drøftelser som har vært ført innen de ovennevnte norske arbeidsgrupper, har tatt sitt utgangspunkt i at man i Storbritannia, hvor man i hele det 20. århundre har hatt det store National Physical Laboratory, der har man i de aller seneste år gått til opprettelsen av British Calibration Service, som er et offentlig koordineringsorgan, men et organ som skal virke ved en optimal bruk av alle de kalibreringsressurser i apparater og personell som britisk industri og forsknings- og forsvars-laboratorier alt sitter inne med, og at dette skal være en i økonomisk henseende henimot selv bærende organisasjon, på basis av betaling for utført arbeid. I praksis har dog staten måttet yte tilskott til driften. Hovedhensikten med British Calibration Service er en koordinering av de eksisterende ressurser for å nå det mål for kalibrering i Storbritannia som selv ikke National Physical Laboratory med alle sine hjelpemidler og en mannskapsstyrke på 1 300 personer kan overkomme å gjennomføre fordi det også har mange andre arbeidsoppgaver.

De norske arbeidsgrupper som er nevnt ovenfor har bedømt situasjonen i Norge derhen at man langt på vei kunne være hjulpet med en norsk ordning å la British Calibration Service, og at det ville være naturlig å la Justervesenet være det koordinerende organ, samtidig som det selvsagt virket som kalibreringslaboratorium på de felter der det har godt utstyr. Ordningen har i ethvert fall den gode side at den sprer teknisk know-how på metrologiens område til flest mulig av brukerne av måleredskaper.

Det framgår av Den Svenske Ingeniörsvetenskapsakademiens IVA-rapport om Instrument- og Mäteteknik av august 1971, at man også i Sverige drøfter løsninger etter de retningslinjer som British Calibration Service har, og med Statens Provningsanstalt som koordinerende organ. Årsaken til at dette kommer til uttrykk i medlemsforslag A 334/e er kanskje at der eksisterer divergerende oppfatninger i Sverige om hvilken løsning man skal velge.

Den hastverksbetonte henvendelse angående medlemsforslag A 334/e som norske fagfolk har fått oversendt fra departementet, i en dagsituasjon hvor man intet vet om Norge kommer med i EEC eller ikke, virker svært upassende overfor ansvarsbevisste norske fagfolk; hvem vet om vi ikke i framtiden må betale kontingent til driften av Physikalisch-Technische Bundesanstalt, hvis årsbudsjett er på 45 millioner DM, og med inntekt på 4 millioner DM, for at Norge skal kunne nyte godt av tyske kalibreringssystemer.

Justerdirektøren tillater seg derfor å foreslå at man i Nordisk Råd utber seg en nærmere redegjørelse for det svenske syn på den faglige begrensning av det foreslåtte internordiske institutt, med angivelse av også de økonomiske og organisatoriske forhold ved instituttet.

Så vidt det lar seg skjønne mener de svenske forslagsstillere at instituttet skulle ha arbeidsoppgaver også langt utover det rent metrologiske.

Men hva det rent metrologiske angår, burde det være lett å realisere et internordisk samarbeid, som skulle falle vesentlig billigere, om man i Sverige som i Norge tenker seg en løsning som den som British Calibration Service har realisert, og samtidig overlater til visse laboratorier hvis utstyr og personell høver godt for det, å utvikle toppytelser i reining av metrologisk nøyaktighet. Man må ikke glemme at slike laboratorier kan betjene seg av norsk og svensk medlemskap i meterkonvensjonen og kan få sine høyeste ordens normaler sertifisert derfra uten andre utgifter enn medlemsstatens løpende kontingenter til Bureau International des Poids et Mesures. For Norge er de nå ca. kr. 50 000,— pr. år.

I mitt svar har jeg unngått omtalen av SI-enheter, det er jo en sak som er temmelig uvesentlig for det hele hovedproblem.

Måleteknikk er selvsagt noe mere enn kalibrering. Det omfatter jo også målemetoder. Vi har imidlertid intet inntrykk av at norsk industri har vanskeligheter med å "plukke opp" målemetoder fra all verdens kanter eller selv utvikle sådanne. Men det skorter sterkt på kalibreringsmuligheter for å oppnå såkalte "absolutte verdier". Derfor har vi svart som ovenfor og for vårt arbeidsfelt.

Men i medlemsforslaget A 344/e mener man sannsynligvis med "mät-tekniskt institut" et sentralinstitut med alle de funksjoner som f. eks. National Physical Laboratory i Teddington har. Da burde saken framlegges i Norge under annen overskrift enn "mät-tekniskt institut", for ikke å bli oppfattet for snevert.

Oslo, 12. november 1971

Sture Koch

Norges tekniske høgskole, Arkitektavdelingen:

Forslaget synes vesentlig å angå en organisatorisk samordning av den metrologiske virksomheten i Norden.

En kan ikke se at dette vedrører Arkitektavdelingens interesser på en slik måte at det vil være naturlig for avdelingen å uttale seg om saken som avdeling.

Trondheim, 9. november 1971

Hans Granum
Avdelingsformann

Norges tekniske høgskole, Bergavdelingen, har i skrivelse den 9 november 1971 forklarat sig icke ha något att anföra i anledning av medlemsförslaget.

Norges tekniske høgskole, Bygningsingeniøravdelingen:

Bygningsingeniøravdelingen viser til vedlagte skriv av 10. november 1971 satt opp av overingeniør Ødegård ved Bygglaboratoriet (*se nedan*).

En slutter seg til konklusjonen som fremkommer under punktene a og b i skrevet.

Trondheim, 11. november 1971

For Bygningsingeniøravdelingen

R. S. Nordal

Formann

Per Hetling

Norges tekniske høgskole, Bygglaboratoriet for materialer og konstruksjoner:

Det synes i denne forbindelse naturlig å resymere noen faktiske forhold vedrørende nordisk samarbeid på det bygningstekniske område.

1. "Nordiska samarbetskommittén för materialforskning och -provning" (NM) ble opprettet i 1963 etter initiativ av Nordisk Råd. NM har hatt samarbeidskomitéer på fagområdene: bygg — brann — farge og lakk — olje og smøremiddel.

Etter ønske fra Nordisk Råds nimannskomité har NM på møte i Lyngby 31.8.71 vedtatt å foreslå en omorganisering av NM. I sitt forslag datert 10.9.71 til Nordisk Råd gjør NM rede for opprettelse av et nordisk samarbeidsorgan på prøvningsområdet, kalt Nordtest som bl. a. skal ta seg av prøvningsmetoder på områdene bygg og brann. Det foreslås at Nordtest skal ha egne økonomiske ressurser med bidrag fra medlemslandene etter FN's fordelingsnøkkel.

2. På området forskrifter og standard har det i flere år vært nordisk samarbeid via "Nordiska Kommittén för byggnadsbestemmelser (NKB)."

Når det gjelder SI-systemet, så har NKB og de respektive standardiseringsforbund sørget for at SI-enheter og benevnelser er tilføyd i parentes både i bygningsforskrifter og i standard. I og med at SI-enheter er innført i undervisningen for 1. og 2. årskurs og etter hvert blir innført i all undervisning ved NTH, synes det å være relativt små problemer for bygningsingeniørfag å gå over til SI-enheter når dette blir bestemt.

3. Statens prøvningsanstalt (SP) i Stockholm skal ifølge svenske myndigheters beslutning av 26.5.71 flytte til Borås innen 3—5 år. En er ikke kjent med at SP er tiltenkt funksjonen som nordisk prøvningsinstitusjon og dermed ut fra internordisk kommunikasjonssynspunkt skal plasseres i Borås.

Ut fra ovenstående og forslaget om opprettelse av et nordisk måleteknisk institutt vil en uttale:

a) Generelt har byggfagene i Norge relativt små metrologiske problemer. Innføring av SI-enheter er forberedt og synes ikke å ville medføre store problemer. På denne bakgrunn stiller en seg likegyldig til opprettelsen av et nordisk måleteknisk institutt i Borås.

Nordisk samarbeid på det metrologiske område synes imidlertid ønskelig.

b) Innføringen av SI-systemet synes å være både et svakt og søkt argument for utbygging av Statens prøvningsanstalt i Borås til en nordisk prøvningsinstitusjon. Et uforpliktende samarbeid bør imidlertid finne sted.

Trondheim, 10. november 1971

Knut Ødegård

Norges tekniske høgskole, Maskinavdelingen:

Maskinavdelingen finner at en ikke bør ta standpunkt til denne sak før den har vært drøftet grundig på nasjonalt plan.

Avdelingen antar for så vidt at det på dette område finnes betydelige nasjonale ressurser som vil kunne dekke det norske behov, og at samarbeidet derfor bør skje på faglig komitéplan mellom de forskjellige institusjoner.

Trondheim, 10. november 1971

For Maskinavdelingen

Arthur Sarsten

Formann

E. Johnsen

Norges tekniske høgskole, Institutt for teknisk fysikk:

En skal i denne forbindelse peke på at Norges tekniske høgskole har tatt konsekvensen av den tidligere rekommandasjon fra Nordisk Råd om offisiell overgang til bruk av SI-enheter, idet professorutvalget i februar måned i år fattet vedtak om at SI-enheter skal innføres i undervisningen fra 1. september i år for 1. og 2. årskurs og for 3. og 4. årskurs henholdsvis 1. september 1972 og 1973.

Det er helt på det rene at det er et utbredt behov for måleteknisk service og undervisning, og at behovet for samarbeid innen landet og utover landets grenser på dette felt er blitt aksentuert i vesentlig grad ved at man nu i praktisk talt alle land går inn for offisiell innføring av SI-enhetene.

Virksomhetskomiteen som i februar 1968 avga sin innstilling om ut-

bygning av linjen for Teknisk fysikk ved Norges tekniske høgskole, rettet også i særlig grad oppmerksomheten på måleteknikken som et meget viktig område for de tekniske fysikere og understreket betydningen av måleteknisk service overfor næringslivet. Virksomhetskomiteen fremmet på bakgrunn herav forslag om at en av de 6 fagkombinasjonene som ble foreslått for studiets 4. år, skulle omfatte måleteknikk, og foreslo samtidig at man i samarbeid med Sintef skulle etablere et målefyssisk laboratorium med sikte på service overfor næringslivet. Begge disse tiltak er nu realisert, men det gjenstår å opprette en del stillinger i forbindelse med fagkombinasjonen Måleteknikk (Målefyssikk). Noen av disse stillinger er foreslått på budsjettet for 1973.

Det er uten videre klart at det i Norge ikke er aktuelt å etablere en nasjonal måleteknisk institusjon av lignende art som man har i USA (National Bureau of Standards), i England (National Physical Laboratory) og i Tyskland (Physikalisch-Technische Bundesanstalt), selv om det var tale om en tilsvarende institusjon i beskjeden målestokk. Det må anses mere hensiktsmessig at man innen de enkelte universiteter og forskningsinstitusjoner spesialiserer seg innenfor de områder av måleteknikken hvor man har særlige forutsetninger og hvor forholdene ellers innbyr til dette, samtidig med at man på landsbasis etablerer et organisert samarbeid mellom disse institusjoner. Justervesenet bør da komme i en sentral stilling, både som aktivt arbeidende institusjon for kalibrering av måletekniske standarder og som et koordinerende organ for samarbeid mellom de enkelte institusjoner i landet. Men man vil fortsatt være sterkt avhengig av utstrakt service fra en av de foran nevnte storinstitusjoner på det måletekniske område.

Det forslag som er fremmet for Nordisk Råd av herrerne Holmberg og Palm, indikerer at situasjonen er den samme i Sverige, og at man der har tatt sikte på at Statens Provningsanstalt skal bli det sentrale organ. Om situasjonen er noenlunde den samme for de øvrige nordiske land, synes det meget naturlig at man etablerer et organisert inter-nordisk samarbeid mellom hvert lands sentrale institusjoner. Dette bør under enhver omstendighet kunne settes i verk uten økonomiske innsatser av altfor vidtrekkende karakter.

Når man betrakter de nordiske land som en større enhet innen det europeiske samfunn, er det en nærliggende tanke å undersøke hvorvidt det er mulig og hensiktsmessig å etablere et inter-nordisk måleteknisk sentrum, med større bredde i opplegget enn man kan få for de enkelte nasjonale sentra. Det er vel kanskje allikevel noe tvil om det vil være realistisk å ta sikte på å etablere en institusjon som kan side-stilles med de foran nevnte stor-institusjoner. Antagelig bør man søke å finne frem til en organisasjonsform for en effektiv samordning av de nordiske ressurser på dette fagfelt, uten at man nødvendigvis samler en overveiende del av virksomheten på et og samme sted.

Forslaget om Borås som sted for en inter-nordisk måleteknisk institusjon er bare begrunnet geografisk og kommunikasjonsmessig, men det foreliggende forslag gir ikke tilstrekkelig faglig vurdering og begrunnelse for en sådan plan. Undertegnede er av den oppfatning at det primære må være å få klarlagt det aktuelle behov for en sådan fellesinstitusjon og hvilke alternative organisasjonsformer som kan komme på tale, likeledes hvilke økonomiske innsatser som vil bli nødvendig.

Undertegnede vil derfor på vegne av dette institutt anbefale at det foreslås oppnevnt en inter-nordisk komite som får som oppgave å utrede de faglige, organisasjonsmessige, økonomiske og geografiske sider av denne sak.

Trondheim, 10. november 1971

For Institutt for teknisk fysikk

Sverre Westin

Professor

Det norske meteorologiske institutt:

Måleteknikk, utvikling og kalibrering av sensorer (følere) samt standardisering av slikt utstyr er i sterk ekspansjon både i industri og forskning. En form for koordinering og informasjon innenfor de nordiske land mener en vil være ønskelig, men en stiller seg meget tvilende til nytten av ett "sentralt nordisk institutt" som eventuelt skal overta og gjøre overflødig de nasjonale organer som p.t. er etablert eller er under oppbygging for å ivareta disse oppgaver.

Blindern, 12. november 1971

R. Fjørtoft

Jon Knudsen

Statens teknologiske institutt:

Det måletekniske laboratorium ved Statens teknologiske institutt arbeider med kontroll og kalibrering av verkstedsteknisk måleutstyr for industrien. Kalibrering av instituttets mest nøyaktige utstyr foregår i utlandet. Dette gjøres relativt sjelden og har hittil ikke bydd på problemer.

Våre instrumenter for byggesektoren kalibreres blant annet ved Norges tekniske høyskole. Innen elektroteknikk utføres ikke målinger av så høy presisjon ved vårt institutt at kalibrering byr på særlige vanskeligheter.

For tiden arbeider to komitéer med utredninger om nasjonal kalibreringstjeneste. Sekretariatet for komitéen for Verkstedsteknisk metrologi er Mekaniske verksteders landsforening. Man tar sikte på en nasjo-

nal kalibreringstjeneste ved koordinering av eksisterende ressurser. Det annet utvalg undersøker behovet for kalibrering av alle typer instrumenter. Siviling. Haugen ved Sentralinstituttet for industriell forskning er prosjektleder. Prosjektet har fått støtte av NTNf for å skrive en utredning som ikke er fullført ennå.

For STI's virksomhet er det ikke behov for et nordisk måleteknisk institutt. Når det gjelder en allmenngyldig stilling til problemet henvises til ovennevnte prosjekt ved Sentralinstituttet for industriell forskning, Blindern.

Oslo, 9. november 1971

A. Hernes

J. T. Videm

Norges elektriske materiellkontroll (NEMKO):

De norske forskrifter for prøving av elektrisk materiell, ledninger og apparater (elektrisk utstyr) bygger i stor utstrekning på de internasjonale prøvoforskrifter utarbeidet av International Commission on Rules for the Approval of Electrical Equipment (CEE). Det internasjonale system for enheter (SI-enheter) er brukt i disse forskrifter, som danner grunnlaget for den kontroll av elektrisk utstyr som utføres ved Norges elektriske materiellkontroll (NEMKO).

Styret stiller seg ikke avvisende til tanken om opprettelse av et felles nordisk måleteknisk institutt, men finner ikke å kunne ta endelig stilling til spørsmålet før det foreligger nærmere utredninger av bl. a. hvilke økonomiske konsekvenser m. v. opprettelsen av et slikt institutt vil føre med seg.

Styret må påpeke at den tid som har stått til disposisjon for behandling av saken har vært helt utilstrekkelig.

Oslo, 12. november 1971

Norges elektriske materiellkontroll

Rolf Moe

Administrativ direktør

Norges industriforbund har i skrivelse den 18 november 1971 forklart sig instämma i Mekaniske verksteders landsforenings yttrande av den 12 november 1971 (se nedan).

Mekaniske verksteders landsforening:

— — — Verkstedsindustriens behov for målinger er i alminnelighet enkle og gjelder stort sett lengde- og vinkelmål. Elektrotekniske og elek-

troniske bedrifter har behov utover dette. Det finnes flere laboratorier i industrien og ved landets forskningsinstitutter som er gode nok til å kalibrere verkstedsindustriens måleutstyr.

VF har alt tatt skritt til å få etablert en ordning hvorved disse laboratorier kan oppnå offentlig godkjenning gjennom Justervesenet.

Vi vet også at en annen komité (Sandefjordskomitéen) for tiden arbeider med et forslag til kalibreringstjeneste for tekniske målinger generelt, og at resultatet av dette arbeid vil foreligge i nær fremtid.

Etter dette mener VF det er lite som taler for at norsk verkstedsindustri er tjent med opprettelse av et større og kostbart fellesnordisk institutt.

Oslo, 12. november 1971

Mekaniske verksteders landsforening
Verkstedsindustriens forskningsutvalg

L. H. Prytz

Norges standardiseringsforbund:

Norges standardiseringsforbund har ikke tilstrekkelige opplysninger tilgjengelig for å vurdere det metrologiske arbeid som utføres i de nordiske land og finner derfor ikke å kunne uttale seg om et felles nordisk metrologisk institutt.

Oslo, 4. november 1971

Norges Standardiseringsforbund

Johan L'orange
Styrets formann

Gudbrand Jenssen
Administrativ direktør

Det norske veritas:

1. Stillingstakende til dette forslag på nåværende tidspunkt uten mer fyldestgjørende utredninger om innvirkningen på allerede eksisterende nasjonale organer må etter vår mening frarådes.

2. Måleteknikk spenner over et så vidtrekkende fagområde at det syntes lite hensiktsmessig å samle alle oppgaver innen et enkelt måleteknisk institutt. Spesialinstitutter med geografisk optimalisering syntes mer hensiktsmessig.

Siktemålet bør være et organisert forpliktende samarbeid mellom disse institutter.

3. Det norske veritas stiller seg villig til å delta i en eventuell utredningskomité.

Oslo, 15. november 1971

Veritas

Arbeidsutvalg for kalibreringstjeneste:

1. Vi vil først henvise til utredning som er igang ved Sentralinstituttet for industriell forskning (SI) med støtte fra Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd (NTNF) med følgende formål:

Utredning om norsk kalibreringstjeneste, redegjørelse for nåværende ressurser og fremtidig behovsdekning angående kalibreringstjeneste for måleinstrumenter hvortil det kreves tilbakeføring ("tracability") til internasjonale normer. Påvise kalibreringstjenestens nytteverdi.

Denne utredning ventes avsluttet medio desember 1971, og vil etter vår mening danne et viktig utgangspunkt for vurderingen av en hensiktsmessig oppbygget kalibreringstjeneste tilpasset norske behov og tilgjengelige ressurser.

2. Vårt arbeidsutvalg har til hensikt å utarbeide et forslag til Norsk kalibreringstjeneste basert på ovenstående utredning, på egen erfaring og kontakter med andre lands kalibreringstjenester. En slik kalibreringstjeneste er ment å omfatte alle vesentlige områder hvor kalibrering er en avgjørende forutsetning for arbeidsformålet. Det synes også klart at Justervesenet må spille en avgjørende rolle i dette system.

Det kan videre nevnes at det også er en arbeidsgruppe (MVL/vF-AG13) som har vurdert en gren av dette opplegg, nemlig: verkstedstekniske målinger, og at dette utvalg er godt på vei med sitt opplegg.

3. Selv store industriland, som United Kingdom syntes ikke å ha funnet det teknisk og økonomisk hensiktsmessig eller gjennomførbart å samle all kalibreringstjeneste i et enkelt institutt. British Calibration Service (BCS) er således bygget opp som et system, hvor man også etter et bestemt godkjennelsesmønster opptar kalibreringslaboratorier i institusjoner og bedrifter som ledd i det landsomfattende system.

Vi forutser at et tilsvarende system mest hensiktsmessig kan tilpasses norske forhold.

Foruten tekniske og økonomiske fordeler, vil dette system være kontaktskapende, kompetanse- og miljøutviklende.

4. Hvis man påtenker en sterk sentralisering av kalibreringstjenester mener vi det må nøye overveies hvilke følger dette vil gi for våre læreanstalter, forskningsinstitusjoner, justervesenet og andre kontrollorganer (arbeidstilsynet, sprengstoffinspeksjoner osv.), helsevesenet og andre offentlige tjenestevesen. Det er også visse forsvarstekniske aspekter som bør utredes.

5. Tilsynelatende har British Calibration Service dannet mønster for det franske opplegg av sin kalibreringstjeneste, og vi har også forståelse av at andre land planlegger oppbygging av kalibreringstjeneste etter tilsvarende mønster. Det er således ikke urimelig å anta at det innen Fellesmarkedet vil kunne komme en form for koordinering av medlemslandenes nasjonale kalibreringstjenester. Man skal heller ikke se bort fra Justervesenet's allerede etablerte gode kontakter på dette felt.

Under dette kan også komme inn spørsmål om typegodkjennelser innen særskilte felt.

6. Det er klart at på mange felter vil det være forbundet med stor teknisk og økonomisk innsats å bygge opp spesielle kalibreringslaboratorier til nødvendige internasjonale krav. Dette gjelder også typegodkjennelsesoppgaver (f. eks. "intrinsically safe" konstruksjon og lignende). Man vil derfor hilse velkommen et initiativ som søker å få igang et reelt skandinavisk samarbeid på dette felt. Vi vil imidlertid advare mot å låse former for dette samarbeid på nåværende tidspunkt. Man kan godt tenke seg at etter nærmere utredninger vil andre samarbeidsformer enn den foreslåtte finnes å være mer hensiktsmessige, med hensyn til de enkelte lands forhold innen legale områder, f. eks. Justervesenet, F&U-virksomhet, industri og kontrollorganer, helsevesen osv.

En slik form for løsning kunne være:

på nasjonal basis: å etablere et nasjonalt metrologisk institutt, omgitt av anerkjente metrologiske spesiallaboratorier, dannet ved en hensiktsmessig styrking og koordinering av eksisterende ressurser, nøye tilpasset det enkelte lands reelle behov, samtidig som det på det internordiske plan: å etablere et aktivt, forpliktende samarbeid mellom de nasjonale institutter, dels med sikte på en optimal utnyttelse av eksisterende ressurser, dels med sikte på å søke å holde alle de nasjonale institutter på et hensiktsmessig likeverdig nivå, bl. a. for ved tilnærmet paritet i ytelse å sikre de gunstigste samarbeidsforhold, dels med sikte på en arbeidsdeling på det høyeste metrologiske nivå slik at hvert av instituttene blir sikret den viktige stimulans å kunne arbeide mot internasjonalt nivå innenfor en spesialitet.

Man kan under denne løsning tenke seg at hvis man ønsket, med felles nordisk innsats, å legge opp et spesielt kalibreringslaboratorium, f. eks. for akustikk, at dette mest hensiktsmessig ble lagt i Danmark, dvs. at ikke all form for kalibrering underlegges ett og samme institutt, osv.

7. Vi vil som konklusjon anføre at det foreliggende utkast sier meget lite om det tekniske omfang man stiler mot, de nødvendige ressurser som vil bli krevet eller om den organisatoriske oppbygging av det felles institutt.

Vi mener således at en stillingstagen til dette forslag på nåværende tidspunkt uten mer fyldestgjørende utredninger om dettes innvirkning på

de nasjonale organer som vil bli berørt av et slikt opplegg, vil være urealistisk.

Vi vil svært gjerne be om å bli holdt underrettet om sakens utvikling, og vil sette stor pris på å få tilstillet referat fra de andre lands synspunkter som fremlegges i Nordisk Råd.

Vi tør be om at våre kommentarer oversendes de norske medlemmer av Nordisk Råd.

På vegne av
Utvalg for kalibreringstjeneste

J. W. E. Pettersen
P. t. formann

S v e r i g e

Mynt- og justeringsverket:

Frågan om en centralisering eller samordning av de måttekniske resurserna inom landet har behandlats i flera olika sammanhang under de senaste åren. Det har inte ansetts vare sig lämpligt eller möjligt att i en gemensam institution samla de grundläggande metrologiska resurserna. Ett steg i denna riktning har emellertid föreslagits av Kungl. Maj:t i proposition 1971: 164 med förslag till lag om bestämning av volym och vikt m. m. I propositionen föreslås sålunda att mynt- och justeringsverkets avdelning för mått och vikt med statens justerare skall sammanföras med statens provningsanstalt. Härigenom skapas en form av metrologiskt centrum.

I den inom industridepartementet upprättade promemorian "Officiell provning och kontroll, officiell metrologisk verksamhet" (Ds I 1971: 3) föreslås att ett mätcentrum förlägges till provningsanstalten och att detta mätcentrum skall samarbeta med andra avancerade måttekniska laboratorier inom landet. Detta synes vara en framkomlig väg att underlätta nyttiggörandet av landets måttekniska resurser. Verket anser att detta samarbete mycket väl kan utsträckas till laboratorier inom hela Norden och att sålunda på detta sätt ett nordiskt samarbete skapas utan att man behöver samla de avancerade måttekniska resurserna inom Norden till en plats.

Verket finner dock att frågan om ett nordiskt måttekniskt institut är väl värd att övervägas. Detta bör emellertid inte få fördröja behandlingen och genomförandet av de förslag som framlagts beträffande samordningen av metrologien inom Sverige.

Stockholm den 8 december 1971

Mynt- och justeringsverket

B. Ulvfoot

Karl F. Laurell

Försvarets forskningsanstalt:

Forskningsanstalten stöder rekommendationen att SI-systemet, vilket inom stora områden använts i ett helt decennium, snarast bör ges koordinerad legal förankring i de nordiska länderna. Forskningsanstalten ställer sig också positiv till strävandena att genom närmare internordiskt samarbete inom bl. a. det mättekniska området åvägbringa en gemensam kunskaps- och resurspotential till gagn för samtliga länders teknisk-naturvetenskapliga forskning och näringsliv. Forskningsanstalten har för sin del länge verkat i denna anda, bl. a. genom att ställa materiella resurser samt konsultations- och utbildningsservice i mättekniska frågor till förfogande för intressenter i övriga nordiska länder.

Det intresse för närmare internordiskt mättekniskt samarbete, som dokumenteras genom det nu framlagda medlemsförslaget till Nordiska rådet, hälsas därför med tillfredsställelse av forskningsanstalten. Samtidigt måste dock konstateras, att det föreliggande förslaget, så som det formulerats, lider av vissa oklarheter och brister, som bör elimineras, innan någon mera preciserad rekommendation kan göras.

Enligt forskningsanstaltens mening borde en närmare analys göras dels av vilka reella behov som förefinnes eller kan emotses, dels av hur ansvaret för dessas täckande bör fördelas mellan stat och näringsliv. Därefter borde undersökas vilka delar av de statliga ansvarsområdena som med fördel kunde tillgodoses genom samfällida internordiska åtgärder samt i vad mån sådana i varje särskilt fall är statsrättsligt och utrikespolitiskt realiserbara. Först när de konkreta möjliga samarbetsfälten sålunda analyserats torde möjlighet finnas till någon meningsfylld diskussion av olika organisationsformer och lokaliseringsalternativ.

I vissa fall kan rena branschintressen föreligga, och det kan för dessa fall ifrågasättas huruvida icke stimulerande av en samverkan mellan berörda branschorganisationer i de olika länderna skulle vara effektivare än tillskapande av ett "centralt nordiskt mättekniskt institut" med polyteknisk inriktning. Man kan peka på sådan branschvis samverkan genom Scandinavian Pulp, Paper and Board Testing Committee. Sannolikt finns förutsättningar för liknande internordiska branschsammanlutningar även på andra fält, och i vissa fall kan stöd även från berörda staters sida vara motiverat.

Inom andra områden framstår emellertid det statliga ansvaret som tämligen klart. Detta gäller t. ex.

fundamental metrologi¹

¹ I Sverige är statens ansvar härför behandlat i 1969 års utredning för samordnad forskning betänkande "Samordnad teknisk forskning", I-stencil 1970: 2, kapitel 8, och även berört i Utredningens om metrologiska enheter betänkande "Mått och vikt", SOU 1971: 18, kapitel 8, samt i "Officiell provning och kontroll. Officiell metrologisk verksamhet", industridepartementet Ds I 1971: 3.

samordning av statlig verksamhet (motiverad i de fall samordningsvinsterna överstiger samordningskostnaderna)

 samutnyttjande av tyngre och dyrbarare resurser

 standardisering av förfaranden (i vissa fall)

Enligt forskningsanstaltens bedömning är det främst inom det första av dessa fält som några nämnvärda fördelar skulle stå att vinna genom en internordisk samverkan. Visserligen torde ett behov av riksnormaler i de olika länderna alltfört kvarstå, om icke av tidigare antydda juridiska anledningar så dock för att tillgodose regionala krav på tillgänglighet. En viss nationell, institutionsanknuten specialisering av materiella resurser och kunnande torde vara angelägen ur rationalitetssynpunkt. För upprätthållande av normaler på högre hierarkisk nivå fordras en viss mätteknisk forskning för absolutbestämning av deras värden, kontroll av deras konstans och förbättring av komparationsmetodernas noggrannhet i takt med stegrade krav. Denna forskning skulle också med fördel kunna fördelas på olika, specialiserade institutioner i de olika länderna.

Forskningsanstalten är därför ej övertygad om att ett centralt nordiskt mättekniskt institut vore den bästa organisatoriska formen för höjande av de nordiska ländernas mättekniska potential, utan håller för troligt att bättre resultat skulle erhållas till lägre total kostnad, om i stället en internordisk samordning och koordinering kunde åstadkommas av den metrologiska verksamheten på så sätt att ansvaret för varje särskild sektor tilldelades den institution som bedöms ha bäst förutsättningar att effektivt lösa ifrågasvarande problem.

Forskningsanstalten förordar därför i första hand ett internordiskt kontaktorgan med allsidig metrologisk kompetens, med uppgift att verka för en samordning av befintliga (och eventuella framdeles etablerade) nordiska metrologiska laboratoriers verksamhet. För att ett sådant organ skall kunna verka effektivt i uppgiftsdifferentierande och rationaliserande syfte, torde det behöva utrustas med vissa förslagsställande befogenheter gentemot berörda departement.

Medlemsförslaget berör även något den allmänna offentliga provningsverksamheten. För Sveriges vidkommande har organisationsfrågorna i detta avseende behandlats i industridepartementets PM Ds I 1971: 3, enligt vilken dessa funktioner sammanförs under Statens provningsanstalts myndighetsansvar. Forskningsanstalten vill för sin del anföra åsikten, att de statliga instansernas skyldighet att tillhandahålla eller auktorisera provningsresurser för officiella bedömningar av produktprestanda är en funktion, som principiellt är skild från statens ansvar för det grundläggande måttsystemets upprätthållande. Det första är väsentligen en service-funktion, med syfte att tillhandahålla tekniska tjänster av viss garanterad kvalitet, med tillämpningsområden som kan växla från tid till annan. Det andra är ansvaret för att långsiktigt upprätthålla en tekniskt-vetenskaplig bas för måttsystemets legala förank-

ring. Även om praktiska skäl skulle tala för ett organisatoriskt sammanförande i Sverige av dessa funktioner, är det viktigt att man i diskussionen om nordisk samverkan principiellt skiljer på dessa två aspekter.

Det torde finnas goda skäl och förutsättningar för en ansvarsfördelning av provningsfunktionerna mellan de nordiska länderna. Detta bör studeras med utgångspunkt från grunder och kriterier som gäller för denna verksamhet, som dock i huvudsak ligger utanför forskningsanstaltens verksamhetsfär.

Sammanfattning

Forskningsanstalten är positiv till tanken på ett närmare nordiskt samarbete men finner det ej styrkt att ett centralt nordiskt mättekniskt institut skulle vara den lämpligaste formen härför.

Innan något ställningstagande kan göras beträffande vare sig organisationsform eller lokalisering borde enligt forskningsanstaltens mening såväl de förefintliga behoven som ansvarsfördelningen för deras tillgodoseende analyseras. Samtidigt måste även förefintligheten av eventuella juridiska och utrikespolitiska komplikationer klarläggas.

Forskningsanstalten håller dock för troligt att en viss samordning av den fundamentala metrologiska verksamheten i de nordiska länderna torde vara möjlig och såväl ekonomiskt som resultatmässigt motiverad, samt föreslår därför att i första hand ett internordiskt koordineringsorgan med mångsidig metrologisk kompetens och med vissa förslagsställande befogenheter skapas.

Forskningsanstalten vill också påpeka distinktionen mellan metrologisk verksamhet och offentlig provningsverksamhet. Goda skäl för samverkan på sistnämnda område föreligger, men dessa bör bedömas från andra utgångspunkter.

Stockholm den 23 november 1971

Försvarets forskningsanstalt

T. Magnusson

Statens provningsanstalt:

1. Provningsanstalten bedömer det vara önskvärt med ett nordiskt samarbete på det metrologiska området.

2. Ett sådant samarbete skulle underlättas, om det inom varje land funnes en särskild instans utpekad, som fått sig tilldelad ansvaret för att nationellt samordna de allmänna och legala metrologiska frågorna och som därigenom skulle lämna sig som internordisk kontaktinstans. Detta behov har även tidigare påpekats av (den svenska) styrelsen för

teknisk utveckling i yttrande till Nordiska rådet 23 november 1970 angående ett gemensamt införande av SI i de nordiska länderna.

3. Utöver de förhållanden i Sverige som omnämnes i medlemsförslaget vill provningsanstalten fästa uppmärksamheten på

att Kungl. Maj:ts proposition 1971: 164 av den 29 oktober 1971 till den svenska riksdagen föreslår att 1934 års lag om mått och vikt ersätts av en ny lag om bestämning av volym och vikt, som skulle träda i kraft 1 juli 1973,

att samma proposition föreslår att vissa arbetsgruppgifter avseende legal metrologi överförs till provningsanstalten 1 juli 1972,

att en departementspromemoria från industridepartementet (Ds I 1971: 3), som nyligen remitterats, bl. a. innehåller förslag om inrättande av ett svenskt s. k. mätcentrum och ett antal riksmätplatser (utsedda bland nu existerande institutioner),

att svenska ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) hösten 1971 publicerat ett nytt arbete (IVA-rapport 41, Stockholm 1971), som behandlar de metrologiska förhållandena i Sverige och som föreslår inrättandet av ett mättekniskt institut, benämnt Celsiusinstitutet, knutet till statens provningsanstalt.

4. Det förtjänar att beaktas att den ovan nämnda departementspromemorian i analogi med förslaget beträffande mätcentrum och samordning inom metrologin även framför ett förslag beträffande koordinering av all officiell provning och kontroll genom inrättandet av ett s. k. provcentrum vid provningsanstalten och ett antal riksprovplatser, utsedda bland nu existerande, provande svenska institutioner.

5. Man noterar från de nämnda utredningarna och förslagen, att ett centralt nordiskt mättekniskt institut skulle kunna tilldelas teknisktvetenskapliga arbetsuppgifter i fråga om normalietjänst och kalibrering, utveckling av mätmetoder och mättekniska resurser, utveckling av enhetlig nomenklatur och informationstjänst. Förutsättningarna för att inkludera arbetsuppgifter från den legala metrologin synes dock för närvarande oklara.

6. Statens provningsanstalt tillstyrker att man genom en utredning preciserar ett förslag till ett centralt nordiskt mättekniskt institut. Härutöver vore det önskvärt att Nordiska rådet rekommenderade varje land att snarast utse en instans för att nationellt samordna arbetet med de allmänna och legala metrologiska frågorna, vilken instans samtidigt kunde utgöra en internordisk kontaktinstans enligt punkt 2 ovan.

Stockholm den 22 november 1971

Statens provningsanstalt

Ove Norell

Rolf Ohlson

Styrelsen för teknisk utveckling:

Styrelsen har i samband med sitt yttrande av den 23 november 1970¹ över förslaget om gemensamt införande av SI, det internationella mått-enhetssystemet, i de nordiska länderna anförts att ett fortsatt nordiskt samarbete i fråga om måttsystemets utveckling och införande bör förut-seas och bör vidgas att omfatta samgående i fråga om bearbetning av andra allmänna metrologiska spørsmål, normaler, kalibreringstjänst etc. Samarbetet skulle underlättas om varje land hade en enda instans med nationellt samordningsansvar för allmänna metrologiska frågor som kunde utgöra kontaktinstans internordiskt (och internationellt). Sam-tidigt påpekades att frågan om ett gemensamt nordiskt metrologiskt institut även borde övervägas.

Enligt den departementspromemoria (Ds I 1971: 3) som utarbetats av en arbetsgrupp inom industridepartementet föreslås att statens prov-ningsanstalt i Sverige blir central förvaltningsmyndighet för dels offi-ciell provning och kontroll, dels officiell metrologisk verksamhet. I linje härmed ligger även Kungl. Maj:ts propositioner 1971: 164 och 1971: 165 med förslag till lag om bestämning av volym och vikt m. m. respektive om handel med ädelmetallarbeten. Där föreslås bl. a. att av-delningen för mått och vikt och avdelningen för kontroll av ädelmetall-arbeten överförs till statens provningsanstalt fr. o. m. 1 juli 1972.

Med statens provningsanstalt som central myndighet för metrolo-giska frågor är det naturligt att den även utgör kontaktinstans för det nordiska samarbetet och frågan om ett centralt nordiskt mättekniskt institut borde kunna vidare bearbetas inom ramen för ett sådant sam-arbete.

Styrelsen är av den uppfattningen att de resurser som i varje enskilt land bildar underlag för utvecklingsverksamhet inom det metrologiska området genom ett etablerat samarbete ger möjligheter till ett gemen-samt och kraftfullt nordiskt uppträdande i internationellt sammanhang. Någon typ av programorgan skulle därvid kunna fördela arbetsupp-gifter och ansvar för olika delområden av metrologin på skilda instanser i de nordiska länderna.

Beträffande provning och certifikatgivning vill styrelsen ansluta sig till det i remissen omnämnda yttrandet från Chalmers tekniska hög-skola som framhåller att begränsade finansiella resurser inom vart och ett av de nordiska länderna torde omöjliggöra uppbyggandet av natio-nella provningsstationer av sådan tyngd att certifikatgivningen får en ur industriell synvinkel önskad effekt. Möjligheterna att bygga ut sam-gåendet även inom denna verksamhet bör därför undersökas. Styrelsen föreställer sig att samgåendet måste bygga på befintliga institutioner

¹ *Se Nordisk Råd, 19. sess. s. 1656.*

i de olika nordiska länderna och en beträffande måttsystemet likartad lagstiftning.

Stockholm den 15 november 1971

Styrelsen för teknisk utveckling

Sigvard Tomner
Tf. generaldirektör

Lennart Lindeborg

Tekniska högskolan i Stockholm, konsistoriet:

Yttranden har avgivits av sektionerna för teknisk fysik och lantmäteri samt professor Brodin (sektionen för elektroteknik).

Konsistoriet får för egen del med överlämnande av dessa yttranden (*se nedan*) hänvisa till synpunkter och uttalanden som framförts däri.

Stockholm den 15 november 1971

På konsistoriets vägnar

Göran Borg

Harald Häggquist

Tekniska högskolan i Stockholm, sektionen för teknisk fysik:

Sektionen finner förslaget om inrättande av ett gemensamt nordiskt mättekniskt institut intressant, men anser att resultatet av de utredningar som förekommer inom landet, bl. a. rörande provningsanstaltens omorganisation, bör avvaktas innan slutligt ställningstagande göres i ärendet.

Stockholm den 11 november 1971

På sektion F:s vägnar

Hans Åström
Prodekanus

Tekniska högskolan i Stockholm, sektionen för lantmäteri:

Sektion L berörs av frågan om inrättande av ett centralt nordiskt mättekniskt institut främst genom dess betydelse för geodesi, fotogrammetri och kulturteknik. Inom dessa tre av institutioner företrädda ämnen bedrivs forskning och utbildning som beträffande de två förstnämnda är nästan rent mätteknisk och för sistnämnda ämne har ett

viktigt mättekniskt inslag. På grund av tillämpningarna berörs indirekt viktiga verksamheter inom samhället, t. ex. byggområdet, där egenkapsredovisning och standardisering har så stor betydelse, att en bedömning av frågan om mätinstitut bör grundas delvis på hänsyn härtill.

Uppgifterna för ett mättekniskt institut preciseras inte i medlemsförslaget men tänkbara verksamhetsområden är väl i första hand följande tre. 1 Metrologi, 2 Provning, 3 Mätteknik i övrigt.

1. Metrologi

En samordning inom de nordiska länderna av den rent metrologiska verksamheten med anledning av övergången till SI-systemet finner vi önskvärd.

2. Provning

Såväl inom geodetisk och fotogrammetrisk mätteknik som inom byggfackets egenkapsredovisning och standardisering finns ett växande behov av resurser för objektiv mätning och provning av material, instrument och även metoder. Resurserna har hittills inte bara varit för små utan även för splittrade. Ingen officiell institution har i dag möjligheter att klara aktuell miljöprovning av material, instrument och maskiner. Vanligen måste provningsuppgiften fördelas på flera lokalt åtskilda institutioner t. ex. statens provningsanstalt, mynt- och justeringsverket, tekniska högskolan och privata företag, var och en med sina speciella resurser. I många fall saknas möjligheter att utföra önskad provning. En utbyggnad av statens provningsanstalt till ett nordiskt institut för provning och mätteknik tycks vara en framkomlig väg att förstärka provningsresurserna. Man bör beakta, att en allt större samordning av kalibrerings- och provningsverksamheterna inom de nordiska länderna ökar möjligheterna till gemensamma standarder och därmed förknippade ekonomiska fördelar inom ett flertal tekniska områden.

3. Mätteknik i övrigt

För mätteknik i övrigt förefaller inrättande av ett gemensamt nordiskt institut tveksamt. Ett nordiskt samarbete i detta avseende bör nog byggas upp successivt och börja med en samordning inom Sverige t. ex. genom ett till provningsanstalten knutet samordningsorgan. Ett sådant har föreslagits av IVA i en nyligen framlagd rapport (IVA-rapport 41). Sedan erfarenheter vunnits kunde en utvidgning av samordningen till de nordiska länderna ske. De grenar av mättekniken som då bör aktualiseras bestäms av de behov, som successivt ger sig tillkänna. I motsats härtill torde skapande av ett mättekniskt institut med uppgift att täcka alla mätteknikens behov vara en orealistisk målsättning. Sannolikt komme endast en del av uppgifterna att kunna lösas, och verksamhe-

tens inriktning kunde lätt bli dikterad av irrelevanta omständigheter. Inte ens den för industriell automation betydelsefulla reglertekniken torde kunna tillfredsställande täckas av ett centralinstitut, långt mindre då ett än vidare fält av mätteknik.

Utvecklingen befordras bättre av samarbete mellan decentraliserade verksamheter.

I viss utsträckning kommer decentraliserad verksamhet att fortsättningsvis få behållas på provningssidan även om det nordiska mättekniska institutet inrättas, ty oberoende av de förhållandevis stora resurser, som ett centralt kalibrerings- och provningsorgan i internordisk regi kan räkna med, kommer det i framtiden ändå att finnas behov av mät- och provningsutrustningar av exklusiv natur. Ett mättekniskt centrum skulle organisera samarbetet mellan uppdragsgivarna å ena sidan och de specialinstitutioner i Sverige och övriga nordiska länder å den andra sidan, som har tillgång till dessa utrustningar. Detta gäller speciellt sådan apparatur, som ännu befinner sig på utvecklings- eller utprovningstadiet och som i första hand återfinnes hos vetenskapliga institutioner.

Sammanfattning

1. En samordning inom de nordiska länderna av den rent metrologiska verksamheten förordas.

2. En utbyggnad av statens provningsanstalt till ett nordiskt institut för provning och mätteknik tycks vara en framkomlig väg att förstärka provningsresurserna. En viss decentraliserad verksamhet måste man dock fortsättningsvis räkna med.

3. För mätteknik i övrigt förefaller inrättande av ett gemensamt nordiskt institut tveksamt. Utvecklingen befordras bättre av samarbete mellan decentraliserade verksamheter.

Stockholm den 11 november 1971

Petter Hjelmström

Göran Galvenius

Tekniska högskolan i Stockholm, sektionen för elektroteknik:

1. Den av IVA tillsatta utredningskommittén har i föreliggande rapport presenterat ett mycket omfattande material. Huvuddelen därav ägnas åt att visa på instrument- och mätteknikens (I & M-teknik) betydelse för vårt lands tekniska och ekonomiska utveckling. Av rapporten framgår också klart att den svenska satsningen på I&M-teknik (både från statligt och enskilt håll) är lägre än i andra jämförbara industriländer. Detta är beklagligt eftersom denna teknikgren utan tvekan kommer att bli ett nyckelområde för de närmaste årens tekniska utveckling.

För att råda bot mot påtalade och allmänt kända brister inom området föreslår IVA inrättande av I&M-institut.

Jag (högskolan) delar IVA:s uppfattning att konkreta åtgärder snarast bör vidtagas för att försöka föra fram den svenska I&M-tekniken i paritet med landets tekniska utvecklingsnivå i övrigt.

2. Enligt IVA:s förslag skall det föreslagna I&M-institutet få mycket omfattande arbetsuppgifter: Legal metrologisk verksamhet med status som officiell statlig myndighet för normaler och kalibrering, funktion som statlig provningsanstalt, konsumentgranskningsfunktion för material, komponenter, instrument och system, funktion som en av landets ledande forsknings- och utvecklingsenheter inom I&M-området m. m.

Jag (högskolan) ser små möjligheter för att ett så omfattande arbetsprogram skall kunna täckas inom föreslagen personalram.

Enligt rapporten skulle ca 300 personer kunna disponeras för uppgifterna, om statens provningsanstalt sammanförs med viss personal från mynt- och justeringsverket. Man bör då beakta att huvuddelen av personalen från provningsanstalten enligt rapporten tidigare endast arbetat med provningsuppdrag för byggnadsfacket.

3. Enligt min (högskolans) uppfattning kan det omedelbara behovet av ökad satsning på I&M-området hänföras till något av följande två delområden:

- a. Metrologi
- b. Instrumenteringsteknik

Med metrologi menas då normalie- och kalibreringsverksamhet med ansvar för enhetsnormaler och "legal" metrologi.

Med instrumenteringsteknik menas den teknik som behandlar givare och andra mätdon använda för styrning och reglering av processer och operationer.

4. Inom det metrologiska området är behovet av ett centrum med myndighetsstatus mycket stort. Detta behov skulle kunna täckas med den av IVA föreslagna organisationen. För att ett dylikt centrum skall få tillräckligt stora resurser (och troligen även tillräcklig efterfrågan på tjänster) borde ett sådant centrum vara gemensamt för de nordiska länderna.

Inom det metrologiska området krävs viss forskning som skulle kunna utföras vid det föreslagna I&M-institutet. Denna bör huvudsakligen vara av uppföljande art. Den forskning, som krävs för att t. ex. förbättra realiseringen av SI-systemets grundenheter förutsätter nämligen forskningsresurser av en omfattning, som endast finns vid de stora internationellt kända metrologiska anstalterna (National Bureau of Standards, Physikalisch-Technische Bundesanstalt, National Physical Laboratories).

5. I rapporten finns en provkarta på presumtiva arbetsuppgifter för I&M-institutet inom instrumenteringsområdet. En stor del av de här

föreslagna arbetsuppgifterna har tidigare bearbetats vid olika branschforskningsinstitut och högskoleinstitutioner med mycket begränsad framgång. Om dessa problem skall kunna lösas, fordras således en mycket stor forsknings- och utvecklingsinsats med kvalificerad personal. (För att belysa detta kan nämnas att några av de i rapporten angivna mätproblemen inom pappersindustrin behandlats med framgång vid det vid högskolan belägna Mikrovågsinstitutet, vars personal består av 5 docenter, 6 licentiat, 17 civilingenjörer och 19 ingenjörer). Härav torde framgå att jag (högskolan) betvivlar att väsentliga utvecklingsframgångar inom instrumenteringsområdet kan uppnås med ett I&M-institut av den karaktär IVA föreslagit. Behovet av forskning och utveckling inom området är dock, som IVA påpekar, mycket stort, och jag (högskolan) föreslår därför att styrelsen för teknisk utveckling bildar en kommitté där kraftigt ökade insatser på området föreslås och planeras.

Stockholm den 11 november 1971

Gunnar Brodin

Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA):

Akademien vill gärna instämma i förslagsställarnas uppfattning att mättekniken har stor betydelse och att möjligheterna till nordisk samverkan och samordning bör beaktas.

Instrument- och mättekniken är en grundläggande förutsättning för bland annat ett utvecklat näringsliv. Speciell betydelse har den för forskning och utveckling. Vid fullgörandet av sin stadgeenliga uppgift att främja ingenjörsvetenskap och näringsliv har akademien därför tidigt ägnat intresse åt att stärka instrument- och mättekniken i Sverige.

Akademien har i höst publicerat sin rapport 41 "I&M-Instrument och mätteknik för industri och forskning med förslag om Centrum för mätteknik, kontroll och provning" (*här ej tryckt*), vilken även i några sammanhang berör frågan om ett nordiskt samarbete på det mättekniska området.

Det i medlemsförslaget omnämnda betänkanudet Mått och Vikt (SOU 1971: 18) behandlar bland annat SI-systemets grunderheter och akademien har i sitt remissyttrande över detsamma väsentligen tillstyrkt den föreslagna organisationen och utgått från att frågan om gemensam nordisk verksamhet på det metrologiska området skulle komma att utredas.

Den grundläggande metrologin utgör emellertid endast en del av mättekniken. Akademien har därför fortsatt sitt arbete med en studie över hur den mättekniska service och rådgivning, som industrin och forskningsinstitutionerna behöver, borde organiseras. Den ovannämnda rapporten nr 41 är resultatet av detta arbete.

Akademien har funnit att behoven av mätteknik såväl inom produk-

tion som forskning och teknisk utveckling skiftar starkt från gren till gren. De kan därför inte tillfredsställas på ett enkelt och enhetligt sätt. Samtidigt är sakkunskap, metoder och utrustningar fördelade på ett stort antal institutioner och organisationer.

För Sveriges del gäller det enligt akademiens bedömning att skapa en sådan organisation att behoven, såväl de uttalade som de latent, kan mötas genom ett maximalt utnyttjande av befintliga resurser, i viss mån utbyggda och förstärkta. Detta förutsätter också en förbättrad informationsapparat.

Vid planeringen av åtgärder har akademien funnit det naturligt att utgå från den största svenska institutionen på området, nämligen statens provningsanstalt. Denna måste emellertid utvecklas och ges en mer central position. Bland annat fordras för att använda ett populärt ord, att marknadsföringen av redan befintliga instrument- och mättekniska resurser byggs ut.

Institutioner och företag i de nordiska länderna bör ha motsvarande behov av instrument- och mätteknisk service som de svenska. I vilken utsträckning åtgärder av liknande slag som akademien föreslagit i Sverige kan erfordras för att tillfredsställa behoven i de övriga nordiska länderna anser sig däremot akademien inte kunna bedöma.

Ur teknisk och vetenskaplig synpunkt bör det vara fullt möjligt att etablera en nordisk samverkan på det mättekniska området. På flera delområden borde en samordning av resurserna i våra nordiska länder kunna leda till fördelar för fortsatt forskning och utveckling.

Enligt akademiens uppfattning blir en behovsutredning i de övriga medlemsländerna avgörande för frågans fortsatta behandling. Om intresse finnes från norsk, dansk och finsk sida borde goda förutsättningar finnas för att organisera ett samarbete eventuellt i form av ett centralt nordiskt mättekniskt institut. Ett sådant instituts organisation och arbetssätt måste anpassas till det på nordisk bas samlade behovet av dess tjänster. Därvidlag kan också en tänkbar form visa sig vara ett "decentraliserat institut" dvs. en gemensam kärna med ett nät av fristående institutioner.

Akademien har i sitt förslag till ett svenskt centrum för instrument och mätteknik utgått från en sådan organisationsform där statens provningsanstalt skulle vara kärnan i en samarbetsorganisation.

IVA tillstyrker sålunda att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att snarast överväga ett nordiskt samarbete på det instrument- och mättekniska området och att därvid även beakta möjligheten att inrätta ett centralt nordiskt mättekniskt institut.

Stockholm den 12 november 1971

Sven Brohult

Claes Göransson

Sveriges standardiseringskommission (SIS):

— — — meddela att kommissionen samtidigt av IVA blivit ombedd att yttra sig över ett förslag om inrättande av ett svenskt centrum för mätteknik, beskrivet i IVA-rapport 41. SIS kommer att i princip tillstyrka detta förslag men anser sig på nuvarande stadium ej ha möjlighet att bedöma om man också bör ta steget till inrättande av ett nordiskt mättekniskt institut.

Stockholm den 30 november 1971

Sveriges standardiseringskommission

Åke T. Vrethem

Jan Ollner

Sveriges industriförbund:

Industriförbundet ställer sig i princip positivt till en nordisk samordning av vissa resurser på det metrologiska och mättekniska området.

Förbundet har nyligen yttrat sig över ett förslag från ingenjörsvetenskapsakademien om bildandet av ett svenskt centrum för mätteknik, kontroll och provning genom samordning av befintliga resurser. I vårt yttrande framhöll vi bl. a. industrins intresse för ett officiellt, internationellt erkänt organ, till vars provningsnormer och kontrollresultat kunde refereras vid handel och samarbete med andra länder. Ett sådant organ borde enligt förbundets mening även handha den officiella metrologiska verksamheten inom landet. Däremot avvisades de mera vittsyftande planerna att redan i inledningsskedet låta det föreslagna mätinstitutet även få ansvaret för mätteknisk utveckling och service för t. ex. industrins behov. De här nämnda synpunkterna är tillämpliga även på frågan om inrättandet av ett centralt nordiskt mätinstitut.

Med hänsyn till de större resurser, som ett nordiskt institut skulle få jämfört med separata nationella institut, skulle det nordiska alternativet möjliggöra en större bredd på verksamheten liksom forskning av god internationell klass inom institutets ansvarsområde, till fromma för dess internationella anseende. Nordiskt samarbete på det metrologiska området syns för närvarande vara speciellt angeläget i samband med den officiella övergången till SI-systemet, i vilken fråga Industriförbundet tidigare har stött Nordiska rådets förslag.

Då föreliggande medlemsförslag till Nordiska rådet ej tar ställning till de organisatoriska frågorna av samarbetet ansluter sig Industriförbundet till förslagen från ingenjörsvetenskapsakademien år 1969 (IVA-rapport 8) och Utredningen om metrologiska enheter år 1971 (SOU

1971: 18) om att förutsättningarna för nordisk samverkan på det metrologiska området utredes.

Stockholm den 9 december 1971

Sveriges industriförbund

Britt-Marie Bystedt

Dietrich Timm

Tekniska nomenklaturcentralen (TNC):

Frågan om organisation och lokalisering av en central metrologisk förvaltnings- och justeringsmyndighet i Sverige, ligger inte inom TNC:s kompetensområde. När det åter gäller den principiella frågan om samordning av verksamheten vid en sådan myndighet med övrig nordisk verksamhet och förslag till inrättandet av ett gemensamt nordiskt mättekniskt institut känner sig TNC likväl föranlåten att anföra följande synpunkter.

TNC har under utarbetandet av specialordlistor vid flera tillfällen haft anledning att nära samarbeta med intressenter i de nordiska grannländerna. Syftet med ett sådant samarbete är att utforma gemensamma rekommendationer till termer och definitioner inom olika tekniska och vetenskapliga fack. Som exempel kan nämnas utgivningen av nordisk korrosionsordlista (TNC 40, 1968), som innehåller auktoriserad terminologi på danska, finska, norska och svenska.

Vid sidan om sådana avgränsade ordlisteprojekt har TNC ägnat uppmärksamhet åt terminologin inom områden av tvärfacklig karaktär. Hit hör i framträdande grad frågan om namn och definition på storheter och måttenheter liksom på mättekniska don och metoder. I sina förslag och rekommendationer har TNC därvid alltid haft samordning mellan de nordiska ländernas språk för ögonen. Samtidigt har områdets betydelse och svårighetsgrad upplevts på ett sådant sätt att tanken på ett centralt institut med ansvar bl. a. för terminologisk samordning varit näraliggande.

Gemensamma nordiska insatser på det terminologiska området underlättar förmedling av kunskaper och fakta och främjar utformningen av enhetliga rekommendationer avseende föreskrifter, provning, mätresultat o. d. som ligger inom mätteknikens område.

Mot denna bakgrund vill TNC tillstyrka medlemsförslagets hemställan rörande inrättandet av ett centralt nordiskt mättekniskt institut.

Stockholm den 29 oktober 1971

Tekniska nomenklaturcentralen

Einar Selander

Svenska teknologföreningen:

Tidigare har Svenska teknologföreningen tillstyrkt ett medlemsförslag till Nordiska rådet om gemensamt införande av SI-systemet i de nordiska länderna¹. Föreningen finner det naturligt och riktigt att tanken väcks om samordning i Norden av metrologisk verksamhet. Det är dock främst den växande betydelse mätteknik har för forskning och näringsliv som enligt föreningens mening motiverar effektiverande åtgärder på såväl nationell som nordisk bas.

Utgångspunkten bör vara en undersökning av vinsterna med att samordna mättekniken på nordisk bas. Medlemsförslaget redovisar ett sätt att praktiskt samordna genom ett centralt institut. Enligt förslagsställarna vinner man bl. a. möjligheten att utfärda certifikat inom av SI-systemets enhetsdefinitioner givna toleransgränser. Man bör dock hålla i minnet att det stora flertalet kalibreringar och justeringar bäst utförs nära förbrukarna och att den bas av mätresurser som de nordiska länderna förfogar över idag ofta svarar mot dessa mindre avancerade mätbehov.

Föreningen ser det som angeläget att man förenar fördelen av att inom Norden kunna utveckla och ha tillgång till avancerade mätresurser (av det slag som kan fås bl. a. i ett centralt institut) med fördelen av att inom respektive land kunna repliera på lokala men mindre avancerade resurser för frekventa mätbehov.

De avancerade mätresurserna gör det möjligt att t. ex. precisionsmätta referensmaterial (likare, normaler) och därigenom upprätthålla ett ansvar för SI-systemets grundenheter. Med mindre avancerade mätresurser tillgodoses behovet av tillämpad mätteknik.

Detta bör kunna nås endera genom ett centralt nordiskt mättekniskt institut i förening med nationella resurser eller genom enbart nationella resurser men i långt gående samverkan och med ett decentraliserat genomförande. Det sistnämnda alternativet innebär att resurser inom respektive land byggs upp och inriktas på det metrologiska området så att länderna kompetterar varandra på önskat sätt. Kompletteringen kan t. ex. innebära att medlemsländerna i princip ansvarar på normalnivå för varsin grundenhet i SI-systemet.

Samverkan av detta slag kräver ett långsiktigt program som definierar verksamhetsansvar samt takt och inriktning för respektive länders resursuppbyggnad på området.

Detta förslag till samordning förs fram som ett alternativ till den centrala och fysiskt institutionaliserade verksamheten som medlemsförslaget redovisar. Eftersom medlemsförslaget föreslår en närmare undersökning och vidare föreningen inte haft tillgång till eller kunnat göra alter-

¹ *Se Nordisk Råd, 19. sess., s. 1662.*

nativa kostnadsuppskattningar anser föreningen det både onödigt och omöjligt att uttala sig om ett institut är bättre än samordning i annan form eller vice versa.

Svenska teknologföreningen anser sammanfattningsvis att den organisatoriska samordningen av metrologisk verksamhet i Norden bör närmare undersökas.

Stockholm den 15 november 1971

Bertil Sjögren

Anders Ejerhed

Medlemsforslag om nordiskt deltagande i Internationella fågelskyddsrådet

(Väckt av Eric Carlsson, Svend Haugaard, Sven Mellqvist och Pertti Salolainen)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

D a n m a r k

Landbrugsministeriet:

Ministeriet for kulturelle anliggender har i skrivelse af 22. december 1971 (*se nedan*) meddelt, at man finder det rettest, om landbrugsministeriet som ressort for jagtlovgivningen koordinerer besvarelsen. I skrivelsen har ministeriet for kulturelle anliggender samtidig redegjort for sin stilling, idet ministeriet henholder sig til en af fællessekretariatet for naturfredningsrådet og statens naturfrednings- og landskabskonsulent afgiven udtalelse af 1. december 1971, der citeres i skrivelsen.

Landbrugsministeriet har brevvekslet om sagen med Vildtbiologisk station, Kalø, og jagtrådet, hvis udtalelser af henholdsvis 14. og 23. december 1971 vedlægges i fotokopi (*se nedan*).

Vildtbiologisk station fremhæver med tilslutning af jagtrådet værdien af vildtets beskyttelse mod visse pesticider samt af bevarelse af egnede biotoper i et sådant omfang, at såvel ynglende, trækkende og fældende som overvintrende vildtarter kan opretholdes i livskraftige bestande som led i naturressourcerne.

Landbrugsministeriet kan tiltræde det ved medlemsforslaget fremsatte ønske om en indsats fra de nordiske lande til beskyttelse af de nordiske trækfugle, bl. a. ved nordisk deltagelse i det internationale fuglebeskyttelsesråd.

Spørgsmålet om dansk tiltrædelse af Pariserkonventionen af 18. oktober 1950 til beskyttelse af fugle blev overvejet i 1969 af udenrigsministeriet, bl. a. i samråd med landbrugsministeriet, og man nåede da til den opfattelse, at der ikke for tiden var tilstrækkelig anledning til at tiltræde konventionen.

Der foreligger forskellige uoverensstemmelser mellem konventionens bestemmelser og reglerne i lov nr. 221 af 3. juni 1967 om jagten.

Hertil kommer, at konventionen på forskellige punkter må anses for utidssvarende, og der kan i relation til konventionens § 3 om indførsel, udførsel, transport m. m. af levende og døde fugle eller dele heraf, peges på, at den internationale naturfredningsunion (IUCN) har udarbejdet udkast til en konvention om eksport, import og transit af visse arter af vilde dyr og planter.

Landbrugsministeriet må fortsat være betænkelig ved at anbefale dansk tiltræden af Pariserkonventionen af 1950 uden fornødent forbehold, men har under hensyn til det værdifulde i, at Danmark deltager i det internationale samarbejde til beskyttelse af trækfugle intet at indvende imod, at spørgsmålet om dansk ratifikation tages op til fornyet overvejelse.

København, den 19. januar 1972

P. m. v.

Vald. Hornslet

K. Barnekow

Ministeriet for kulturelle anliggender:

Da man herfra finder det rettest, om landbrugsministeriet som ressort for jagtlovgivningen koordinerer besvarelsen, skal man, idet man henviser til telefonisk aftale af 21. december 1971 med ekspeditionssekretær, fru Henny Bloch-Nielsen, herved udtale følgende, idet man skal anmode landbrugsministeriet om at ville indarbejde nærværende ministeriums udtalelse i en endelig udtalelse til udenrigsministeriet (*se oven*).

Ministeriet for kulturelle anliggender har i sagen brevvekslet med *fællessekretariatet for naturfredningsrådet og statens naturfrednings- og landskabskonsulent*, der ved skrivelse af 1. december 1971 har udtalt følgende:

Den danske sektion af The International Council for Bird Preservation (I.C.B.P.), hvori naturfredningsrådet, Zoologisk Museum, Danmarks Naturfredningsforening og Dansk Ornitologisk Forening er repræsenteret, er ikke hidtil blevet indkaldt til de møder i Nordisk Råd, hvor problemerne vedrørende den nordiske fuglefauna er blevet behandlet. I brev av 19. maj 1969 til landbrugsministeriet, med genpart til sekretariatet for den danske delegation i Nordisk Råd og til Ministeriet for kulturelle anliggender, anmodede den danske afdeling af I.C.B.P. imidlertid om i fremtiden at måtte blive rådspurgt, når jagt- og fredningstider bliver behandlet i rådet.

Med hensyn til Pariserkonventionen kan det meddeles, at den danske afdeling af I.C.B.P. i skrivelse af 7. august 1967 henvendte sig til stats- og udenrigsministeren med anmodning om, at denne konvention måtte blive ratificeret, idet man bl. a. henviste til, at jagtlovkommissionen i Betænkning om Revision af Jagtloven enstemmigt havde indstillet, at en

ratifikation måtte finde sted i forbindelse med den netop stedfundne revision af jagtloven.

I skrivelse af 24. september fra Indenrigsministeriet afvistes denne anmodning imidlertid efter samråd med landbrugsministeriet.

Da den danske afdeling af I.C.B.P. repræsenterer såvel en betydelig faglig viden som fredningsmæssige interesser, finder naturfredningsrådet, at dette udvalg i højere grad end hidtil bør inddrages i problemer, der vedrører den nordiske fuglefauna. Det kan endelig oplyses, at ministeriet for kulturelle anliggender ved flere lejligheder, efter indstilling fra naturfredningsrådet, har anbefalet Danmarks ratifikation af Pariserkonventionen.

Med hensyn til et større samarbejde på internationalt plan om beskyttelse af biotoper m. v. af betydning som rastpladser, fourageringssteder m. v. for trækfuglene henvises iøvrigt til den forestående ratificering af "Mar"-konventionen som også vil få betydning for det nordiske samarbejde.

Endvidere bemærkes at man i det løbende samarbejde mellem nordiske embedsmænd på naturfredningsområdet har drøftet spørgsmålet om nedsættelse af en arbejdsgruppe til behandling af biotoper af fællesnordisk betydning.

Ministeriet for kulturelle anliggender kan henholde sig til det af fællessekretariatet udtalte.

København, den 22. december 1971

E. b.

Bo Brix

Fuldmægtig

Vildtbiologisk station:

I relation til spørgsmål, der angår vildt i den danske jagtlovs forstand, må fremhæves værdien af beskyttelse mod visse pesticider samt bevarelse af egnede biotoper i et sådant omfang, at såvel ynglende, trækkende og fældende som overvintrende vildtarter kan opretholdes i livskraftige bestande som led i naturressourcerne.

Hvad ratificering af Pariskonventionen af 1950 angår skal ikke fremsættes særlige bemærkninger her, men henvises til de drøftelser, der fandt sted i forbindelse med jagtlovskommissionen, der tilrettelagde jagtloven af 1967.

Da en væsentlig del af de trækkende, nordiske fuglearter passerer eller har deres ophold i Danmark og herved kommer i betragtning under den danske jagtlov med henblik på udnyttelsesmuligheder og beskyttelse, skal det i anledning af Nordisk Råds forslag om nordisk deltagelse i det internationale fuglebeskyttelsesråd foreslås, at der af de myndigheder, som har med jagtlovens funktionsområde at gøre,

udpeges en dansk repræsentation i den pågældende internationale organisation.

Kalø, den 14. december 1971

P. s. v.

H. M. Thamdrup
Professor, dr. phil.,
stationens leder

Jagtrådet:

— — — skal man i lighed med stationen fremhæve nødvendigheden af kontrol med pesticiderne, der må formodes i visse tilfælde at kunne være en hård belastning for dyrelivet, samt at bevarelsen af egnede biotoper søges fremmet mest muligt.

Med hensyn til ratificering af Pariser konventionen, må man foreløbig henholde sig til det i jagtlovskommissionen anførte.

Man kan endelig helt tilslutte sig stationens forslag om nordisk deltagelse i det internationale fuglebeskyttelsesråd med repræsentation af jagtlige myndigheder.

Man skal nævne, at sagen på grund af det fremrykkede tidspunkt, ikke har kunnet nå at cirkulere mellem rådets medlemmer.

København, den 23. december 1971

P. j. v.

Chr. Gulmann

Dansk Jagtforening:

Medens Dansk Jagtforening i enhver henseende kan tiltræde og støtte det værdifulde i, at Danmark deltager i internationalt samarbejde til beskyttelse af trækfugle, til bekæmpelse af pesticiders skadelige indflydelse på dyre- og fugleliv, til bevaring af de såkaldte "Wetlands" etc., følger foreningen sig ikke overtødet om, at en deltagelse fra de nordiske lande i specielt Det Internationale Fuglebeskyttelsesråd (ICBP) er den rette vej til at fremme disse formål, idet man ikke mener, at denne organisation har en tilstrækkelig alsidig sammensætning. Således er navnlig landbrugets og jægerens interesser ikke selvstændigt repræsenteret i rådet.

Foreningen må endvidere bestemt advare imod en tilslutning til den såkaldte Pariserkonvention af 1950, dels fordi en tiltrædelse er overflødig efter de omfattende fredningsbestemmelser, der allerede findes i den danske jagtlovgivning, senest jagtloven af 1967, der for eksempel freder samtlige rovfugle, dels fordi en tiltrædelse af konventionens på visse punkter noget antikverede og vidtgående bestemmelser kan vise sig at være en hindring for et fremtidigt samarbejde på bredere grundlag — under medvirken af ikke blot videnskabsmænd, men også landbrugs-,

fiskeri- og jagtorganisationer indenfor de nabolande, der har størst interesse for Danmark, ganske særligt Vesttyskland og Storbritannien.

Der erindres i denne forbindelse om, at man i den i 1967 vedtagne nye jagtlov, der er tilvejebragt efter et sådant samarbejde på bredt grundlag, ud fra en afvejelse af de modstående hensyn er kommet til en række afvigelser fra konventionens bestemmelser, hvoraf fremhæves:

§ 17, stk. 1 om krage- (og høge-)fælder, smh. m. konventionens § 5 a.

§ 20 om motorbådjagt, smh.m. konventionens § 5 g.

§ 24 der tillader skydepenge ved for eksempel kragefugle, smh.m. konventionens § 5 i.

§ 27 med de der anførte jagttider for blandt andet *Skarv, Fiskehejre, Skovsneppe, Sildemåge, Sølvmåge, Svartbag, Ringdue, Gråsparv, Allike, Krage, Husskade og Råge*, smh.m. konventionens § 2.

§ 28, stk. 2 og 3 om ødelæggelse af visse skadelige fugles reder, beskydning af kragefugle på reden og indsamling af ande- og mågeæg, smh.m. konventionens § 4.

§ 38 om bekæmpelse af skadelige fugle, smh.m. konventionens § 6.

En tiltrædelse af konventionen med så mange forbehold synes uden praktisk interesse.

Hertil kommer imidlertid, at forholdene i de to atlantiske amter, Færøerne og Grønland, synes at være en helt afgørende hindring for dansk tiltrædelse af konventionen.

På Færøerne og Grønland udgør som bekendt jagt og fuglefangst samt æg- og dunindsamling, udøvet i yngletiden og/eller på den årstid, hvor trækfuglene vender tilbage til yngleområdet, en væsentlig del af den fastboende befolknings ernæring, og en ændring af de herom gældende regler må formentlig betragtes som udelukket.

For Færøernes vedkommende (men ikke for Grønland) er der ganske vist i konventionen levnet "de kompetente myndigheder" en adgang til at tillade "visse ændringer", men i betragtning af, at den nuværende lagtingslov af 9. september 1954 tillader fangst og skydning hele året (samt indsamling af æg og unger) af en lang række fugle, der danner grundlag for befolkningens ernæring, såsom kjove, lomvie, alk, skarv, mallebuk, sule og alle mågearter, og jagt indtil 15. marts på søpapegøjen, samt indsamling af edderfuglereder m. v., synes konventionens tiltrædelse ganske upraktisk.

Man vil herved kun opnå at skabe en række problemer, som man hidtil ikke har haft.

Der erindres iøvrigt om, at en lang række andre lande ikke har ratificeret Pariserkonventionen.

Århus, den 31. januar 1972

Kjeld Ladefoged

F. skovrider, dr. agro.

Sven Erik Jacobsen
Kontorchef

Dansk Ornitologisk Forening (DOF):

— — — skal man fra Ornitologisk Forenings side gerne fremhæve den passus i indstillingen, som sigter på at "de nordiske lande gør en fælles anstrengelse til beskyttelse af fuglebestanden". En sådan indsats vil i høj grad kunne anbefales af Dansk Ornitologisk Forening, som derfor anmoder om, at Nordisk Råd ved sine forhandlinger om disse emner ikke blot vil lade jagtforeningernes repræsentanter men også Naturfredningsrådet og den danske sektion af I.C.P.B. deltage i diskussionerne.

DOF. vil ligeledes stærkt anbefale Nordisk Råd at forsøge en ratifikation af Pariserkonventionen af 1950 i de to nordiske lande (Norge og Danmark), der endnu ikke har skrevet under. Det skal tilføjes, at den danske sektion af I.C.P.B. flere gange har anmodet det danske Folketing om en sådan ratificering men uden resultat.

København, den 6. december 1971

P. f. v.

Finn Salomonsen

Foreningens repræsentant i I.C.P.B.

The International Council for Bird Preservation, Danish section:

— — — skal man anbefale Nordisk Ministerråd i denne sag at søge samarbejde med Nordisk Naturfredning, nordiske ornithologiske institutioner og foreninger samt de nordiske sektioner af The International Council for Bird Preservation.

Bøje Benzon

Formand for den danske sektion af
The International Council for Bird Preservation

Naturfredningsrådet:

Naturfredningsrådet har ved flere lejligheder anbefalet, at Danmark ratificerede Pariserkonventionen, hvilket med nogle forbehold også blev anbefalet af Jagtlovkommissionen 1959—61, se Betænkning nr. 394 om revision af jagtloven, 1965 p. 24.

Dersom der indkaldes til ekspertmøde om trækfugleproblemerne, vil naturfredningsrådet meget gerne lade sig repræsentere, ligesom man skal tillade sig at anbefale, at den danske afdeling af The International Council for Bird Protection bliver indkaldt til et sådant møde.

København, den 8. december 1971

P. r. v.

Bent J. Muus

Finland

Ministeriet för utrikesärendena har i skrivelse den 4 februari 1972 förklarat sig instämma i statens naturskyddsinspektörs yttrande av den 11 januari 1972 samt Delegationens för miljövard yttrande av den 14 januari 1972 (se nedan).

Lant- och skogsbruksministeriet, byrån för internationella ärenden¹:

Jord- och skogsbruksministeriet har inhämtat statens naturskyddsinspektörs utlåtande (se nedan) som meddelar sig understöda gemensamma nordiska åtgärder för att skydda det nordiska beståndet av flyttfåglar jämte ett aktivt nordiskt deltagande i Internationella fågelskyddsrådet (ICBP) samt ratificering av 1950 års konvention om skydd för småfåglar.

Helsingfors den 12 januari 1972

Samuli Suomela

Lant- och skogsbruksminister

Holger Mauria

Föredragande

Helsingfors universitet, konsistoriet:

Angående medlemsförslaget i Nordiska rådet som gäller de nordiska ländernas deltagande i Internationella fågelskyddsrådets verksamhet, förenar sig konsistorium om det utlåtande matematisk-naturvetenskapliga sektionen avgivit, och framför högaktningfullt följande.

Finland har som stat anslutit sig som medlem till Internationella förbundet för skydd av naturen och naturtillgångarna (IUCN) och därmed givit tillkänna sin strävan att delta i det internationella miljövarsarbetet. Internationella fågelskyddsrådet (ICBP) är en parallellorganisation till IUCN, och det omhänderhar specialspörsmål rörande fågelskyddet. Ornitologin i Finland står internationellt sett på hög nivå. Detta gäller även forskningen angående flyttfåglarna. Redan ur miljövardssynpunkt har vårt land skäl att delta i verksamheten för att skydda våra fåglar under deras flyttning. Detta sker bäst på det sättet, att vårt land aktivt engagerar sig i ICBP:s verksamhet i samråd med de övriga nordiska länderna. Likaså borde Finland ratificera 1950 års Pariskonvention om skydd för småfåglar. Dessa åtgärder utgör en självklar kontinuitet till de internationella åtgärder på miljövardens område, som Finland redan har vidtagit.

Helsingfors den 19 januari 1972

Mikko Juva

Rektor

Ritva Ukkonen

Biträdande sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Statens naturskyddsinspektör¹:

Internationell uppmärksamhet har redan under årtionden fästs vid alla i motiveringarna för frågan framförda åtgärder till skydd för flyttfåglar. Trots detta har problemen inte kunnat lösas. Flyttfåglarnas massfångst pågår fortfarande starkt i vissa central- och sydeuropeiska länder. Det förefaller som om varken på djurskydssynpunkter och ideellt naturskydd grundat upplysningsarbete eller gemensam nordisk vädjan i saken är tillräckliga. Det är möjligt, att fångsten av småfåglar fortfarande har betydelse för befolkningens utkomst i vissa länder och på vissa områden. För att sådan fångst skall upphöra förutsattes internationella överenskommelser, i vilka även och uttryckligen de länder deltar bland vilka denna fångst bedrivs. Detta kan åter förutsätta en undersökning om vilken ekonomisk betydelse som fågelfångsten i verkligheten har i berörda länder och hurudant ekonomiskt stöd det eventuellt behövs i dessa länder för att fångsten skall upphöra. Det förutsattes kanske till och med internationella stödåtgärder. Det är alltså fråga om en liknande procedur som i allmänhet förekommer i internationellt naturskyddsarbete i fråga om utvecklingsländerna. Således uppstår tanken att det internationella skyddet för fåglar i sista hand kanske bäst kunde förverkligas inom verksamheten av Internationella naturvårdsunionen (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, IUCN). Internationella fågelskyddsrådets (ICBP) sakkunskap och traditioner borde för detta ändamål göras tillgängliga för IUCN. De nordiska ländernas aktiva deltagande i Internationella fågelskyddsrådet skulle bl. a. för detta ändamåls förverkligande vara motiverat.

Beträffande 1950 års Pariskonvention om skydd för småfåglar må konstateras för Finlands vidkommande, att statens naturskyddsinspektör år 1966 hemställde hos lantbruksministeriet att Finland skulle sluta sig till denna överenskommelse. Saken stannade emellertid vid av Metsästäjien Keskusjärjestö (Jägarnas centralförbund) framförda tvivel om överenskommelsens ändamålsenlighet. Det är också uppenbart att 1950 års överenskommelse redan är i vissa avseenden föråldrad. Trots detta anser jag, att samtliga nordiska länder borde såsom ett det internationella fågelskyddet främjande mellansteg ratificera denna överenskommelse.

Jag tillstyrker alltså godkännandet av det ställda medlemsförslaget.

Helsingfors den 11 januari 1972

Reino Kalliola

Delegationen för miljövård har i skrivelse den 14 januari 1972 förklarat sig instämma i statens naturskyddsinspektörs yttrande av den 11 januari 1972 (se ovan).

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands naturskyddsförbund¹:

I synnerhet för att skydda flyttfåglarna är internationellt samarbete inom fågelskyddet nödvändigt. Till exempel Förenta Nationernas ekonomiska kommission för Europa (ECE) borde ägna allvarlig uppmärksamhet åt denna angelägenhet. Bland de mest brådskande uppgifterna är skyddandet av vissa rovfåglar, bl. a. örnar och hökar, förebyggandet av för sjöfåglar farliga oljeskador på havet samt avvärjandet av olägenheter som miljögifterna liksom DDT, polykloridfenyler (PCB-föreningar) och metylkvicksilver åsamkar fågelbeståndet. I samtliga fall är internationella åtgärder absolut nödvändiga. Ifall Internationella fågelskyddsrådets verksamhet kan, såsom det förefaller vara möjligt enligt motiveringarna i förslaget väckt bl. a. av Eric Carlsson, främja lösningen av ovannämnda internationella naturskyddsproblem, vore det nyttigt att deltaga i rådets arbete. Under dessa omständigheter tillstyrker Finlands naturskyddsförbund medlemsförslaget för den del som berör de nordiska ländernas aktiva deltagande i Internationella fågelskyddsrådets verksamhet.

Finlands naturskyddsförbund har fäst uppmärksamhet vid den i vissa central- och sydeuropeiska länder förekommande fångsten av småfåglar och anslutit sig till vissa ställningstaganden mot denna fångst. Finlands naturskyddsförbund anser, att alla nordiska länder kunde ratificera 1950 års konvention om skydd för småfåglar. Enligt förbundets uppfattning är det i de flesta länder fråga om en verksamhet, som även från jaktidkarnas synpunkt har en rätt liten ekonomisk betydelse och vars slutande inte skulle åsamka den lokala befolkningen någon väsentlig olägenhet. Det är emellertid möjligt, att fångsten av småfåglar i vissa länder och på vissa områden har betydelse för befolkningens utkomst. I sådana fall förutsättes internationella stödåtgärder för att fångsten av småfåglar skall sluta. Detta borde i synnerhet betonas av representanterna för de nordiska länderna när de deltar i internationell verksamhet som behandlar fågelskyddet. Av internationellt fågelskyddsarbete kan man för småfåglarnas vidkommande vänta resultat enbart om de länder, i vilka fångst av småfåglar bedrives, ansluter sig till överenskommelsen om detta skydd. För detta anslutande bör skapas på realiteter grundade samhälleliga förutsättningar.

Helsingfors den 30 december 1971

Finlands naturskyddsförbund

Hannes Ignatius

Viceordförande

Juha Hämäläinen

Verksamhetsledare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands djurskyddsförening r.y.:

Med anledning härav meddelas värdsamt att vi varmt understöder förslaget att Nordiska rådet ville rekommenera Nordiska ministerrådet att låta vidtaga gemensamma åtgärder för att skydda det nordiska beståndet av flyttfåglar på sätt som i förslaget anföres.

Massfångsten av flyttfåglar, som häckar i de nordiska länderna och som i synnerligen stor omfattning bedrivs också i Belgien, är ju — utom att den är grym och absolut förkastlig ur djurskyddssynpunkt — ödesdiger genom dess inverkan på balansen i naturen. Då beståndet av insektsätande fåglar minskar har det som påföljd att mängden av skadeinsekter ökar.

Vi hoppas alltså att alla sådana åtgärder, som vore ägnade att äntligen få slut på den gruvliga fångsten av flyttfåglar, måtte med det snaraste vidtagas.

Vasa den 30 december 1971

Finlands djurskyddsförening r.f.

Eero Corell

Puutarhaliitto — Trädgårdsförbundet r.y.:

De frågor som behandlas i förslaget A 345/j, som gjorts av medlemmar i Nordiska rådet, har endast till en liten del direkt anslutning till trädgårdsbranschen. Därför inskränker vi oss i vårt utlåtande endast till konstaterandet, att i trädgårdsodlingen fåglarna är både nyttiga och skadliga. Ur nyttyosynpunkt sett bör nämnas, att flera slags fåglar fångar insekter till sin näring, varför skadeinsekternas förintande bör anses som en del av det biologiska växtskyddet. Vissa slag av fåglar åstadkommer också skador speciellt å bärodlingarna. Det måste finnas tillåtna åtgärder med hjälp av vilka dessa skador kan förhindras, såsom till exempel skyddandet av odlingarna med nät. Denna åtgärd kan på intet sätt jämföras med i det ifrågavarande förslaget nämnda nätfångsten av fåglar.

Trädgårdsförbundet understöder i princip det förslag som gjorts i ifrågavarande skrivelse.

Helsingfors den 21 januari 1972

Puutarhaliitto-Trädgårdsförbundet r.y.

T. P. Ketonen
Styrelsens ordförande

Martti Halme
Verksamhetsledare

Ornitologiska föreningen i Finland¹:

Ornitologiska föreningen i Finland anser ett intensivt deltagande av samtliga nordiska länder i Internationella fågelskyddsrådets verksamhet som mycket angeläget. I praktiken skulle detta aktiva deltagande innebära, att de olika ländernas regeringar borde kunna bevilja tillräckliga anslag för detta ändamål. Ornitologiska föreningen i Finland framhåller som sitt önskemål också, att Nordiska rådet kunde medverka till att samtliga nordiska länder med det snaraste ratificerar 1950 års internationella fågelskyddskonvention.

De nordiska länderna borde i sin verksamhet inom Internationella fågelskyddsrådet bl. a. aktivt söka medverka till att så många stater som möjligt förmås till att ratificera 1950 års internationella fågelskyddskonvention. Samtidigt bör man dock konstatera, att det bland undertecknarna av denna konvention också finns stater, vilka på sitt eget territorium tillåter verksamhet som grovt förbryter mot denna konvention (bl. a. massfångsten av småfåglar i synnerhet i Belgien och Nordfrankrike). För att samtliga konventionens undertecknarstater skall kunna förmås till att även i praktiken iakttaga konventionstexten, är uppenbarligen starka internationella påtryckningsåtgärder nödvändiga. Ytterligare bör man konstatera, att konventionstexten av 1950 års internationella fågelskyddskonvention delvis är föråldrad och skulle kräva betydande rättelser och kompletteringar t. ex. för biocidproblemens vidkommande, emedan dessa vid tiden för den dåvarande konventionstextens avfattande inte ännu var så aktuella som för närvarande. Ovan nämnda olägenheter kan bäst avhjälpas uttryckligen genom att verka aktivt inom organisationer för detta område (Internationella fågelskyddsrådet, Internationella naturskyddsförbundet, IUCN) och de kommer knappast att elimineras av sig själva om man bara passivt lämnar sig utanför organisationer och konventioner.

När man börjar förbereda Finlands anslutning till 1950 års internationella fågelskyddskonvention, borde man på förhand sköta om att förhållandena i Finland i fråga om fågelskyddet motsvarar konventionstextens bestämmelser. De härvid eventuellt förekommande svårigheterna (t. ex. slutandet av vattenfåglars vårjakt i skärgården) skulle emellertid inte få utgöra hinder för en snarast möjlig ratificering av 1950 års internationella fågelskyddskonvention för Finlands del.

Ornitologiska föreningen i Finland är beredd att på begäran ge sakkunnighjälp i samband med sakens fortsatta behandling.

Helsingfors den 4 februari 1972

Ornitologiska föreningen i Finland r.f.

Ilkka Koivisto

Ordförande

Esko Joutsamo

Sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Jägarnas centralorganisation¹:

Emedan det i offentligheten förekommit uppgifter om att Nordiska rådet tagit upp eller ämnar taga upp frågan om anslutning till 1950 års internationella fågelskyddskonvention, får Jägarnas centralorganisation värdsamt fästa Finlands delegations uppmärksamhet på att de i saken framförda grundomständigheterna inte är sanningsenliga. Det är inte fråga om skyddande av småfåglar utan om en konvention som avser alla fåglar, alltså även matnyttiga jaktfåglar. När konventionen har noga granskats vid nordiska jägarorganisationer, har konventionstexten till vissa delar befunnits vara helt misslyckad och omöjlig att godkänna. När saken behandlades vid generalförsamlingen av Internationella jaktrådet (Conseil International de la Chasse) i Rumänien för några år sedan, konstaterades det, att det är just den misslyckade konventionstexten som medfört att endast 12 länder anslutit sig till konventionen och att inte en enda anslutning ägt rum sedan år 1957. Konventionen har onekligen även många förtjänster, vilka bör understödjas. Enligt erhållna uppgifter kommer olägenheterna av att man vid konventionens avfattning inte ens hört jaktexperter ehuru avtalet också angår jakten. Veterligen förbereder man för tillfället ett försök att åstadkomma en ändamålsenligare konvention.

Helsingfors den 15 februari 1972

Jägarnas centralorganisation

Teppo Lampio
Verksamhetsledare

N o r g e**Landbruksdepartementet:**

Forslaget er forelagt for en rekke berørte instanser. Landbruksdepartementet vil uttale at Norge gjennom en årrekke har deltatt aktivt i det internasjonale fuglebeskyttelsesarbeid. En norsk seksjon av det internasjonale råd for beskyttelse av fugler (ICBP) er opprettet allerede i 1954.

Også gjennom den nettopp opprettede norske seksjon av World Wildlife Fund er Norge engasjert i bestrebelsene på å beskytte de nordiske bestander av trekkfugler.

Norge deltar også i andre internasjonale organisasjoner som project MAR og International Wildfowl Research Bureau (IWRB).

Med de begrensede ressurser av fagfolk Norge rår over, vil det neppe være mulig å intensivere landets medvirkning i nevneverdig grad på disse felter.

¹ Yttrandet översatt från finska.

Det nødvendige nordiske samarbeid på disse områder bør kunne skje på grunnlag av allerede etablerte kontakter.

Når det gjelder Paris-konvensjonen av 1950, anser en de i Norge gjennomførte tiltak for i hovedsak å dekke realitetene i konvensjonen når det gjelder vern om fuglebestanden ut fra forutsetningene her i landet. Av formelle og tekniske grunner har en imidlertid hittil ikke kunnet ratifisere konvensjonen som bl. a. ikke helt ut samsvarer med gjeldende lovgivning. Forestående revisjon av jaktlovgivningen kan muligens medføre endringer for så vidt.

Som konklusjon vil Landbruksdepartementet fremholde at intensjonene i foreliggende medlemsforslag i realiteten må anses tilgodesett og at det av den grunn ikke antas å være oppfordring for Nordisk Råd til å fremsette noen rekommandasjon.

Oslo, 19. januar 1972

Etter fullmakt

Ivar Haugen

Erling Mykland

S v e r i g e

Vetenskapsakademien har i skrivelse den 28 januari 1972 förklarat sig instämna i akademiens naturskyddskommittés yttrande av den 24 januari 1972 (se nedan).

Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté:

Internationella fågelskyddsrådet (ICBP) har spelat en viktig roll både genom utredningar och sedermera genom framställningar som lett eller kan väntas leda till förbättringar i situationen beträffande flyttfågelfångsten i flera länder. I t. ex. Belgien, där fångsten bedöms uppgå till omkring 20 miljoner fåglar per år, kan antalet fångade fåglar antagas ha sjunkit med några miljoner. I Italien fångas eller skjutes enligt uppgift omkring 50 miljoner fåglar årligen och även denna siffra väntas sjunka genom ICBP:s ingripande, vilket även här bidragit till en nyligen genomförd lagändring. Flyttfågelfångsten i dessa länder, liksom i Frankrike (omnämnt i motionen) och några andra länder, drabbar i stor utsträckning fåglar som häckar i de nordiska länderna.

Förutom ett engagemang i dessa frågor har ICBP en rad andra, viktiga naturskyddsfrågor med anknytning till fåglar på sitt program.

Ett djupare engagemang från Nordiska rådets sida vore av värde för att stärka de nationella sektionernas aktivitet. Det skulle bl. a. kunna

leda till en översyn av delar av lagstiftningen inom här aktuellt område, så att nuvarande inkonsekvenser kunde hävas. Genom en rekommendation från Nordiska rådet borde vidare en allmän nordisk ratificering av den europeiska fågelskyddskonventionen av år 1950 kunna åstadkommas, vilket vore av betydelse inte bara för våra sångfåglar utan också i hög grad för jaktbara arter av sjöfågel samt rovfåglar etc., d. v. s. flyttfåglar över huvud taget.

Naturskyddskommittén önskar med stöd av ovanstående livligt tillstyrka de förslag som framförs i motionen: ett genom Nordiska rådets rekommendation åstadkommet skydd för det nordiska beståndet av flyttfåglar genom deltagande i Internationella fågelskyddsrådet och allmän nordisk ratificering av 1950 års pariskonvention om skydd för flyttfåglar.

Stockholm den 24 januari 1972

För Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté

Hugo Sjörs
Ordförande

Hilmar Holmen
Sekreterare

Statens naturvårdsverk:

Statens naturvårdsverk konstaterar att Sverige redan ratificerat 1950 års Pariskonvention om fågelskydd samt att Internationella fågelskyddsrådet redan har en svensk sektion, vari bl. a. verket ingår som medlem. Verket är givetvis berett att inom nämnda organisation verka för åtgärder till skydd för bl. a. flyttfåglar utanför Norden.

Solna den 1 december 1971

Valfrid Paulsson

Ulf Hänninger

Naturvårdskommittén:

Kommittén har i anledning av framställningen upptagit ärendet till handläggning vid sammanträde den 15 december 1971. Kommittén fann därvid att erforderliga förutsättningar för avgivande av yttrande för närvarande saknades.

Stockholm den 24 december 1971

På naturvårdskommitténs vägnar
Göran Karlsson

Bengt Björnberg

Svenska naturskyddsföreningen:

Internationella fågelskyddsrådet, ICBP, är en organisation med medlemmar över hela världen. Rådet har kontinentala och nationella sektioner. I den svenska sektionen av ICBP ingår vetenskapsakademien, statens naturvårdsverk, Svenska jägareförbundet, Svenska naturskyddsföreningen och Sveriges ornitologiska förening. Sekretariatet är för närvarande förlagt till Svenska naturskyddsföreningen. Just nu pågår en översyn av den svenska sektionens stadgar med syfte att stärka arbetet inom sektionen och därmed också verksamheten i de internationella sammanhangen.

ICBP:s verksamhet är enligt föreningens mening utomordentligt värdefull. Den innebär att de olika länderna kan dra nytta av varandras erfarenheter inom fågelskyddsarbetet och att den opinionsbildande verksamheten kan ges större slagkraft, eftersom rådet i sina aktiviteter ger uttryck för en internationell naturvårdsopinion. De i medlemsförslaget omnämnda resolutionerna utgör utmärkta exempel på angelägna, internationella fågelskyddsfrågor.

Föreningen anser det synnerligen värdefullt att ICBP:s arbete får aktivt stöd från berörda myndigheter och från regeringarna, naturligtvis främst när det gäller att föra fram sakfrågorna men också för bl. a. den ekonomiska sidan av verksamheten. De i den nationella sektionen ingående ideella organisationerna kan ofta ha svårigheter att själva ekonomiskt klara av den internationella representationen.

Vad särskilt beträffar frågan om skyddet för flyttfåglar kan nämnas, att föreningen i flera sammanhang gjort framställningar till myndigheter i europeiska länder — främst Belgien och Italien — om upphörande av småfågelfångst och att naturskyddsföreningarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige vid överläggningar i Stockholm den 18 november 1971 diskuterade en gemensam framställning till de belgiska myndigheterna angående flyttfågelfångsten i Belgien. Föreningarna i Danmark, Finland och Sverige beslöt att sända en resolution i frågan till den belgiska regeringen, medan den norska naturskyddsföreningen såg sig nödsakad avstå på grund av brister i den nuvarande norska jaktlagstiftningen. Mötet beslöt därför att sända en hemställan till den norska regeringen att jaktlagstiftningen i Norge bringas i harmoni med jaktlagstiftningen i de övriga nordiska länderna.

Ett gemensamt nordiskt agerande i naturvårdsfrågor är värdefullt och 1950 års Pariskonvention borde enligt föreningens mening snarast ratificeras av alla berörda länder. För t. ex. Danmarks del har emellertid frågan om morkulljakt lagt hinder i vägen.

Ett kraftfullt stöd från de nordiska regeringarna för det Interna-

tionella fågelskyddsrådets arbete i enlighet med vad som nämns i medlemsförslaget skulle vara mycket välkommet.

Stockholm den 14 januari 1972

Svenska naturskyddsföreningen

Gösta Walin

Ordförande

Mats Segnestam

Sekreterare

Sveriges ornitologiska förening (SOF):

Internationella fågelskyddsrådet (ICBP) bildades 1922 och blev den första internationella naturvårdsorganisationen av betydelse. Såsom framgår av medlemsförslaget till Nordiska rådet höll ICBP en världskonferens i Holland 1970. Det är en vart fjärde år återkommande konferens och utgjorde den femtonde hittills. Därtill håller ICBP europeiska konferenser. Den senaste i Ungern 1968 var den nionde i ordningen och nästa är bestämd att äga rum i Rumänien våren 1972. Karaktären av ärenden inom ICBP illustreras genom medlemsförslaget liksom genom en artikel i SOF:s tidskrift *Vår Fågelvärld* nr 1 år 1969 s. 66—73, som för övrigt ger en kort presentation av övriga internationellt verk samma organisationer. Det aktuella numret av *Vår Fågelvärld* bifogas (*här ej tryckt*).

Från svensk synpunkt är det enligt SOF följande frågor som nu främst påkallar uppmärksamhet inom det internationella fågelskyddet: rovfågelsituationen, säkerställande av våtmarksområden för änder och vadare samt giftspridningen i naturen.

Rovfågglarna är en starkt hotad fågelgrupp. All förföljelse av rovfåglar måste stoppas i samtliga länder. Enhetlig lagstiftning bör gälla i fråga om fridlysning. Speciellt vill SOF bland starkt utrotningshotade arter peka på pilgrimsfalken, som i Sverige minskat från att för 30 år sedan ha varit en spridd och inte så sällsynt art till ett nuvarande läge när antalet häckande par torde uppgå till högst 10. Ett särskilt aktuellt problem är därvid den på nytt uppblomstrande falkenerarsporten, speciellt i Västtyskland. Ett ICBP-initiativ vore att söka förmå länder, där denna sport bedrivs, att lagstiftningsvägen stoppa innehav av levande pilgrimsfalkar.

Beträffande *änder och vadare* utgöres det största problemet av biotopförvandlingen. Arealen för lämpliga häcknings- och rastlokaler i form av kärrmarker och grunda vattensamlingar har på många håll minskat i högst betydande utsträckning. Det är därför av stor vikt med en allmän uppslutning kring 1971 års internationella konvention för skydd av sjöfågelbiotoper.

Giftspridningen i naturen har under de senaste decennierna mycket starkt påverkat fågellivet liksom andra former av liv i naturen. Problemet är i högsta grad internationellt och måste i framtiden ständigt uppmärksammas. Särskilt viktigt är det med en massiv satsning på forskning över alla gränser för att t. ex. klarlägga pesticidresternas vandringar och ackumulering i ekosystemen samt deras fysiologiska, genetiska och ekologiska effekter.

Med det anförda har SOF velat påvisa några av de många omständigheter som visar betydelsen av internationellt samarbete i fågelskyddsfrågor. ICBP är tveklöst ett mycket viktigt forum för sådant samarbete. Organisationen har gjort åtskilliga betydelsefulla insatser och visat sig fungera väl. I Sverige finns det en svensk sektion av ICBP, vari ingår representanter för statens naturvårdsverk, Svenska jägareförbundet, Svenska naturskyddsföreningen, vetenskapsakademien och SOF. Sektionen har ingen självständig förvaltning utan är helt beroende av de personella och ekonomiska förhållanden under vilka naturvårdsverket och de nämnda organisationerna arbetar inom svensk naturvård. Detta innebär i vart fall för de ideella organisationerna att satsningen på verksamheten inom den svenska sektionen inte kan bli så stor som behovet av samverkan på det internationella planet kräver. SOF vill därför starkt betona medlemsförslagets uttalande om att ett aktivt nordiskt deltagande i ICBP bör främjas. Detta skulle t. ex. för Sveriges del kunna ske genom ekonomiskt stöd till den svenska sektionen av ICBP så att representationen vid ICBP-konferenser kan öka.

Beträffande 1950 års fågelskyddskonvention finner SOF det vara synnerligen angeläget att få samtliga nordiska länder att snarast ratificera konventionen. Först då enighet råder inom de nordiska länderna om de grundläggande normerna för fågelskydd kan man påräkna större förståelse för betydelsen av internationellt samarbete i fågelskyddsfrågor.

Stockholm den 12 januari 1972

Sveriges ornitologiska förening

Bengt Girell

Ordförande

Axel Bucht

Sekreterare

Svenska jägareförbundet:

Internationella fågelskyddsrådet arbetar på nationsplanen genom nationella sektioner. I alla de fem nordiska länderna finns dylika sektioner.

I Sverige består sektionen av representanter för vetenskapsakademien, Svenska naturskyddsföreningen, Svenska jägareförbundet, Sveriges ornitologiska förening samt statens naturvårdsverk. En breddning av antalet representerade intressegrupper har diskuterats.

Svenska jägareförbundet, som anser att ICBP:s arbete är mycket värdefullt, har varit representerat vid den europeiska sektionens konferens i Ungern 1968, världskonferensen i Holland 1970 samt avser att låta sig representeras vid den europeiska sektionens konferens i Rumänien instundande maj.

De migrerande fågelarterna känner inga politiska gränser och kan med rätta betraktas som internationella objekt, varför det är naturligt, att det internationella samarbetet rörande vård och beskattning av dessa arter fördjupas. Förbundet anser således, att internationellt ansvar åvilar de enskilda länderna, speciellt när det gäller till sin existens hotade fågelarter och att ICBP:s verksamhet därför bör stödjas på allt sätt såväl i sakfrågorna som ekonomiskt.

För att uppnå ett starkt internationellt agerande av de nordiska länderna i hithörande frågor, synes det vitalt att de nationella sektionerna erhåller sådant stöd från respektive statsmakter att sektionerna kan låta sig representeras på de internationella konferenserna. Det synes vidare värdefullt, om samnordiskt agerande i olika fågelskyddsfrågor kan finna fastare former.

Stockholm den 4 februari 1972

För Svenska jägareförbundet

F. I. Boo

Bo Thelander

Medlemsförslag om inrättande av en nordisk fond för främjande av tekniskt och industriellt samarbete

(Väckt av Anders Aune, Yngve Holmberg, Lars Lindeman och Sture Palm)

BILAGA 1

Yttranden över medlemsförslaget

Nordforsk, huvudsekretariatet:

Nordforsks medlemsorganisasjoner i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige er henholdsvis Akademiet for de tekniske videnskaber, Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd, Akademin för tekniska vetenskaper, statens teknisk-vetenskapliga kommission, Svenska tekniska vetenskapsakademien i Finland, Rannsóknarád Ríkisins, Norges teknisk-naturvitenskapelige forskningsråd, ingenjörsvetenskapsakademien og styrelsen för teknisk utveckling.

Nordforsk er av medlemsorganisasjonene gitt i oppdrag å fremme nordisk samarbeid vedrørende forskningsoppgaver og utnyttelse av forskningsresultater innenfor det teknisk-vitenskapelige arbeidsfelt. I tråd med den alminnelige utvikling innen medlemslandene, har i de senere år Nordforsks arbeid blitt sentrert omkring oppgaver som ut fra en mer langsiktig bedømmelse anses være av en samfunnsnyttig karakter eller å ha industrielt nyttepotensial.

Til grunn for Nordforsks virksomhet i de senere år, ligger utredningen Langtidsplan for Nordforsk av direktør Karl Stenstadvold (*Nordisk udredningsserie 1968: 11*) hvor sterk vekt legges på konkretisering av det nordiske samarbeid om forskning og utviklingsarbeider: Fellesprogrammer, koordinerte prosjekter, arbeidsdeling og ressursutnyttelse. I Nordforsks bestrebelse på å realisere et arbeidsprogram etter disse prinsipper, har organisasjonens nordiske fond, samarbeidsfondet, vært av vesentlig betydning og gitt en merkbart katalyserende effekt til virksomheten.

Nordforsks samarbeidsfond ble besluttet innrettet i 1965 ved at medlemsorganisasjonene etter en fordelingsnøkkel skjøt til tilsammen ca. 200 000 svenske kroner som av Nordforsks styre ble utnyttet til utrednings- og kontaktvirksomhet. I sammenheng med godkjennelsen av ovenfor nevnte langtidsplan har disse midler gradvis blitt øket, slik at fondets omfang inneværende år utgjør 2 600 000 svenske kroner, samtidig som premissene for pengemidlenes utnyttelse har blitt endret

slik at hel- og delfinansiering av konkrete samarbeidsprosjekt inngår i programmet. I dagens leie driver således Nordforsk gjennom sitt sekretariat, hovedsekretariatet i Stockholm og miljøvernsekretariatet i Helsingfors, en rekke konkrete prosjekt innen de forskjellige teknisk-vitenskapelige fagområder, slik som det blant annet fremgår av vedlagte årsberetning for 1970. Denne utviklingen søkes ført i linjer som skal kunne medføre en øket harmonisering mellom medlemsorganisasjonenes arbeid når det gjelder planlegging, bearbeiding og resultatutnyttelse.

Med hensyn til det aktuelle medlemsforslag som nevnes ovenfor, anser Nordforsk at det er en vesentlig oppgave å skaffe frem penge-midler som kan utnyttes i en videre utvikling og konkretisering av det nordiske samarbeidet om teknisk forskning og dermed sammenhengende virksomhet, og i en slik takt at det harmoniserer med den planleggende og organisasjonsmessige utvikling hos de organ som forvalter pengemidlene. Nordforsks medlemsorganisasjoner som innenfor sine respektive land bærer et nasjonalt ansvar for prioritering av slike forsknings- og utviklingsoppgaver og fordeling av statlige midler til støtte for virksomheten, har innenfor sitt arbeidsfelt funnet å ville fremme sitt behov for nordisk samarbeid gjennom Nordforsk. Dette har skjedd gjennom organisk fremvekst av et funksjonsdyktig sekretariat og et nordisk fond, som i flere henseende utnyttes til oppgaver av den type medlemsforslaget behandler. I den utstrekning Nordforsks medlemsorganisasjoner finner dette hensiktsmessig, vil Nordforsks prosjektprogram gradvis bli utvidet og i denne sammenheng pengemidler for kostnadsdekningen søkt fremskaffet. Nordforsk finner således at medlemsforslagets intensjoner i valgte deler allerede er oppfylt og kan ikke uten videre slutte seg til tankene om opprettelse av ytterligere et fond.

Dersom Nordisk Råd skulle beslutte seg for nærmere å utrede den aktuelle problematikk, er imidlertid Nordforsk villig til å stille sine erfaringer til disposisjon.

Stockholm 16 desember 1971

For Nordforsk

Th. Franck

Styrets formann

E. Hagen
Sivilingeniør

D a n m a r k

Industriraadet:

Det fremgår, at medlemsforslaget til Nordisk Råd tager sigte på at etablere en egen fond med den begrænsede opgave at forbedre forudsætningerne for den nordiske samhandels udvikling, f. eks. i form af

fælles prøvnings- og standardiseringsvirksomhed samt udarbejdelse af fælles industrielle normer. Det fremgår endvidere af sidste afsnit i medlemsforslaget, at fonden skal sortere under det nordiske ministerråd, men administreres af et eget styre med en meget omfattende repræsentation.

Såfremt oprettelsen af en fond som den foreslåede måtte betyde kanalisering af øgede statsmidler til den prøvnings- og standardiseringsvirksomhed, der medvirker til at nedbryde de ikke-tarifmæssige handelsbarrierer mellem de nordiske lande, og såfremt disse midler ikke vil påvirke bevillingerne til den nationale teknologiske servicevirksomhed, kunne vi vel fra dansk side ikke have noget at indvende imod oprettelse af en sådan nordisk fond.

Imidlertid kæmper vi i forvejen med kontaktproblemer mellan industrien og den nationale statsstøttede forskning, og vi frygter, at indførelse af et ekstra administrativt led kan føre til yderligere forringelse af kontakterne mellem industri og forskning.

Konkluderende er det derfor vor opfattelse, at det ikke forekommer påkrævet at oprette en nordisk fond med det ovenfor nævnte begrænsede mandat, idet de omhandlede arbejdsopgaver udmærket vil kunne varetages af Nordforsk. Skulle Nordforsk mangle ressourcer til at påtage sig disse opgaver, ville det være en enklere og mere praktisk løsning at tilføre Nordforsk nødvendige midler end at oprette en ny selvstændig nordisk fond.

København, den 7. december 1971

Ove Munch

F i n l a n d

Handels- och industriministeriet:

Det teknologiska samarbetet i Europa, i vilket också Finland, Danmark, Norge och Sverige deltar, har framskridit så långt att inrättandet av en speciell nordisk fond för främjande av tekniskt och industriellt samarbete enbart med tanke på behovet i Norden inte torde kunna anses vara ändamålsenligt. Däremot anser handels- och industriministeriet det vara ändamålsenligt att vidareutveckla Nordforsks verksamhet särskilt på områden av gemensamt intresse för Norden.

Helsingfors den 25 november 1971

Pekka Rekola
Överdirektör

Pekka Linko
Industriråd

Patent- och registerstyrelsen:

Enligt vad patent- och registerstyrelsen har sig bekant har nordiskt samarbete redan nu i en viss utsträckning förekommit på de tekniska och industriella områdena t. ex. i fråga om den i medlemsförslaget anförda standardiseringsverksamheten. Bekant är även att bristande ekonomiska resurser varit ett hinder t. ex. för i detta samarbete engagerade organisationer att effektivisera detta arbete i den grad som varit önskvärt. Såvitt nu förevarande fråga berör patent- och registerstyrelsens verksamhetsområde, vill ämbetsverket betona den betydelse standardisering och gemensamma normer på det tekniska området har för såväl de nordiska patentverken, mellan vilka ett nära samarbete etablerats, som för patentsökandena, i synnerhet sådana som strävar efter att patentera samma uppfinning i flera nordiska länder. Vad beträffar den i medlemsförslaget förutsatta sammansättningen av fondens styrelse anser ämbetsverket denna vara ändamålsenlig.

Under hänvisning till det ovan sagda får patent- och registerstyrelsen tillstyrka Nordiska rådets medlemsförslag om inrättande av en nordisk fond för främjande av tekniskt och industriellt samarbete.

Helsingfors den 3 december 1971

Erkki Tuuli
Generaldirektör

Bengt Norring
Tf. biträdande
avdelningschef

Tekniska högskolan¹:

Utgångspunkten för förslaget är behovet av ett sådant nordiskt organ, som kan taga ställning, ge utlåtande och i viss grad även delta i finansieringen när det gäller olika samnordiska syften som tjänar den tekniska eller industriella produktionen eller andra verksamhetsplaner. Ett sådant behov är synnerligen uppenbart på många områden. Då förverkligandet av förslaget inte endast skulle tillfredsställa detta behov utan dessutom kanske även möjliggöra uppkomsten av nya förstärkningsformer bör förslaget anses vara synnerligen nödvändigt och ett snabbt förverkligande önskvärt.

Otnäs den 8 december 1971

Pentti Laasonen
Rektor

Juhani Saarivuo
Sekreterare

¹ Yttrandet översatt från finska.

Finlands industriförbund¹:

Inom de olika industrigrenarna har flera samarbetsformer utvecklats mellan de nordiska länderna. En bransch, som visat särskilt stor aktivitet i samarbetsfrågor, är exempelvis maskinbyggnadsindustrin, där samverkan mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige under det senaste årtiondet vuxit i betydande mån. Härvid har utvecklandet av underleveranssystemet och forskningssamarbetet samt standardiseringsfrågorna varit föremål för speciell uppmärksamhet. En dylik verksamhet står i samklang med de principiella riktlinjer som uppdragits inom Nordforsk avseende en koncentrerad av forskningssamarbetet inom de olika branscherna till dessa.

Industriförbundet anser, att inrättandet av en nordisk fond för främjande av industriellt och tekniskt samarbete för sin del är ägnat att befordra utvecklandet av det nordiska samarbetet och understöder medlemsförslaget under förutsättningen att tillräckligt samarbete för undvikande av dubbelarbete kommer till stånd mellan fonden och Nordforsk.

Helsingfors den 23 december 1971

Finlands industriförbund

B. O. Johansson

Finlands standardiseringsförbund r.f.:

På standardiseringsområdet har det redan ganska länge förekommit nordiskt samarbete. I år har de nordiska standardiseringsorganisationerna undertecknat avtal om detta samarbete. Det bör dock konstateras att tilltagande samarbete medför även tilläggsutgifter i form av resor, korrespondens och för Finlands del också i form av översättningsarbete. Dessa utgifter begränsar självfallet utvecklandet av samarbete. Finlands standardiseringsförbund förmår väl finansiera sedvanligt samarbete, korrespondens och representation vid vissa periodiska möten. Samarbetet bör dock uttryckligen sträva till att realisera konkreta, betydande resultat. För närvarande är det aktuellt att koordinera och effektivisera särskilt den nordiska insatsen i det internationella standardiseringsarbetet och åstadkomma standarder med anknytning till miljövård. Dessa uppgifter förutsätter för att lyckas väl intensivt grupparbete som projekt och föranleder — beklagligtvis — anmärkningsvärda omkostnader.

Enligt föregående understöder Finlands standardiseringsförbund in-

¹ Yttrandet översatt från finska.

rättandet av den föreslagna fonden närmast för främjande av betydande samnordiska projekt.

Helsingfors den 2 december 1971

Finlands standardiseringsförbund

Kari Bergholm

Verkställande direktör

Stiftelsen för teknikens främjande:

— — — anför att idén om inrättande av en sådan fond ävensom de ändamål för vilka detta skulle uppenbarligen ske är i princip värd att understödjas.

Någon bestämd ståndpunkt i ärendet kan likväl icke intagas innan Nordiska rådet först låtit företaga en mera detaljerad utredning om fondens blivande verksamhetsformer och uppgifter. Fonden skulle i varje fall finansieras direkt på åtgärd av medlemsstaterna.

Helsingfors den 14 december 1971

Hakon Guvenius

Urpo J. Salo

N o r g e

Finans- og tolldepartementet:

Finansdepartementet finner ikke på grunnlag av det foreliggende materiale å kunne avgi noen uttalelse om medlemsforslaget i Nordisk Råd om opprettelse av et nordisk fond til fremme av teknisk og industrielt samarbeid. En forutsetter imidlertid at Industridepartementets uttalelse til Nordisk Råd blir forelagt Finansdepartementet før den avgis.

Oslo, 14. desember 1971

Etter fullmakt

Kjell Mathisen

Torbj. Stendahl

Departementet for industri og håndverk:

En har mottatt uttalelser fra følgende departementer og organisasjoner: Finansdepartementet, Handelsdepartementet (*se ovan*), Norges industriforbund, Norske håndverks- og industribedrifters forbund og Norges standardiseringsforbund (*se nedan*).

Industridepartementet vil for sin del si seg enig i Handelsdepartementets uttalelse. Det foreliggende medlemsforslag synes å være av den type saker som vil egne seg for drøftinger i det nordiske embetsmannsutvalg for økonomiske samarbeidsspørsmål. En vil videre støtte Handelsdepartementets syn om at medlemsforslaget i første omgang bør vurderes nærmere i embetsmannsutvalget.

Oslo, 20. desember 1971

Etter fullmakt

Rolf Thodesen

Rolf Gunnar Strand

Departementet for handel og skipsfart:

Under de pågående drøftinger av arbeidsordningen for det nyopprettede Nordisk Ministerråd er det på norsk initiativ besluttet å opprette et nordisk embetsmannsutvalg for økonomiske samarbeidsspørsmål som, ifølge det norske forslag, bl. a. skal beskjeftige seg med samarbeidsoppgaver på områdene for teknisk og industrielt samarbeid.

Det foreliggende medlemsforslag er av den type virkemidler som skulle egne seg godt for nærmere drøftelse i det nye embetsmannsutvalg. Handelsdepartementet er derfor av den oppfatning at medlemsforslaget i første omgang bør vurderes nærmere i embetsmannsutvalget.

Oslo, 25. november 1971

Etter fullmakt

Tor Stokke

Harald Bøyum

Norges industriforbund:

Etter vår oppfatning skulle det ikke være nødvendig å opprette et eget nordisk fond med det ovennevnte begrensede mandat, idet de angjeldende arbeidsoppgaver meget vel vil kunne ivaretas av Nordforsk. Hvis Nordforsk skulle mangle ressurser for å påta seg disse oppgaver, vil det være en enklere og mere praktisk løsning å tilføre Nordforsk nødvendige midler enn å opprette et nytt og selvstendig nordisk fond.

Oslo, 1. desember 1971

Norges industriforbund

Jan Didriksen

Adm. direktør

Norske håndverks- og industribedrifters forbund (NHIF):

NHIF har ved flere anledninger gitt uttrykk for et syn som faller sammen med intensjonene i medlemsforslaget, at uansett hvilken stilling de enkelte nordiske land får i forhold til EF, må vi utbygge videre så langt det er mulig det koordinerings- og samarbeid som i mange år har pågått.

Vi antar at det foreliggende forslag er egnet til å lette den praktiske gjennomføring av forskjellige tiltak av den art som er antydnet i forslaget.

Vi forutsetter imidlertid at man ikke i og med opprettelsen av et fond fraviker kravet om at de enkelte prosjekter skal være underkastet en nøye gransking med hensyn til konkret nytteverdi.

Oslo, 14. desember 1971

Norske håndverks- og industribedrifters forbund

Eiv. Halle

Adm. direktør

A. Getz

Ass. direktør

Norges standardiseringsforbund:

Innen standardiseringsområdet har det i en årrekke vært et nært samarbeid mellom de nordiske standardiseringsorganisasjoner. Samarbeidet er formalisert gjennom en avtale (Bilag 1). Avtalen går ut på gjennom samråd og samarbeid sikre at de nasjonale standarder i Norden blir mest mulig likelydende, forhindre unødig dobbeltarbeid og koordinere innsatsen i det europeiske (European Committee for Standardization) og globale standardisering (International Organization for Standardization, International Electrotechnical Committee). Samarbeidet foregår i praksis etter følgende retningslinjer:

1. Samarbeid mellom representanter fra de nasjonale standardiseringsorganisasjoner eller nasjonale komitéer.
2. Samarbeid mellom nasjonale komitéer gjennom felles arbeidsgrupper.
3. Komité i ett land med representanter fra de andre land.
4. Arbeidet delegeres til én komité i ett av landene.

Arbeidsmetodene har vist seg praktisk, men de mange hensyn som må tas på grunn av det økede antall interesserte parter gjør at fremdriften blir langsommere enn i rent nasjonalt standardiseringsarbeid. Som eksempel kan nevnes vernehjelmer som det er utarbeidet en felles nordisk standard og prøvningsmetoder for. Standardiseringsorganisasjonene fore-

tar på vegne av arbeidstilsynsmyndighetene prøvning og felles nordisk merking av godkjente vernehjelmer.

Samarbeidet har av økonomiske grunner ikke kunnet få det omfang som organisasjonene har ønsket. For samarbeidet over tekniske størrrelser og enheter har søknad blitt sendt Nordisk Kulturfond. Andre oppgaver av generell natur så som felles nordiske målemetoder for luft- og vannforurensning er også et stort samarbeidsprosjekt som kunne påskyndes. Dette er bare eksempel på samarbeidsprosjekter. Den teknologiske utviklingen bygger i dag alt mer på standarder, og myndighetenes "referanser til standarder" for detaljene i forskrifter blir stadig mer omfattende. Både EFTA og EEC har vedtatt prinsippet "reference to standards" for sine forskrifter. Det kan nevnes at de nordiske lands arbeidstilsyn allerede anvender seg av felles nordiske standarder for forskrifter. Hvis samhandelen i Norden skal bli fri for tekniske handelshindringer vil en utvidelse av det nordiske standardiseringssamarbeidet være nødvendig. Denne utvidelse må hovedsakelig betales av offentlige midler. Hvis det blir opprettet et nordisk fond for teknisk og industrielt samarbeid, vil det således være mulig å påskynde standardiseringsarbeid som har betydning for fjerning av tekniske handelshindringer.

Den teknologiske og industrielle utvikling bygger i høy grad på at standarder blir utarbeidet i fellesskap av forskningsinstitusjoner og industri. Samarbeidet mellom de nordiske industrier vil heller ikke være mulig uten at det foreligger eller utarbeides standarder for prøvningsmetoder og komponenter.

Norges standardiseringsforbund er derfor av den mening at et nordisk fond som kan bidra til finansiering av felles nordiske standardiseringsoppgaver vil kunne få stor betydning.

Oslo, 1. desember 1971

Norges standardiseringsforbund

Johan L'orange

Styrets formann

Gudbrand Jenssen

Adm. direktør

S v e r i g e

Kommerskollegium:

Enligt kollegiets mening är ett vidgat och fördjupat nordiskt samarbete i hithörande frågor och speciellt beträffande säkerhets-, standardiserings- och normeringsfrågor önskvärt. Kollegiet anser emellertid

att det krävs dels en ingående utredning om hur den främjande verksamheten bör utformas och bedrivas och dels ett på grundval därav utarbetat förslag till instruktion och arbetsordning för det administrerande organet, innan beslut fattas om inrättandet av fonden.

Kollegiet förordar att Nordiska ministerrådet låter utreda frågan om vilka verksamhetsfält det ifrågasatta tekniska och industriella samarbetet inom Norden bör omfatta och hur kostnaderna härför lämpligen bör finansieras.

Stockholm den 15 december 1971

Anders Lindstedt

Carl Leissner

Styrelsen för teknisk utveckling:

En utveckling av det nordiska samarbetet vad gäller teknisk forskning och dess praktiska tillämpningar är angelägen. Det är härvid av vikt att samarbetet inte bara får adekvata ekonomiska resurser utan även en organisatorisk form som främjar och underlättar uppnåendet av angelägna målsättningar. I jämförelse med den utveckling som skett inom det allmänna kulturella området bör man även för detta område etablera en struktur med formaliserad anknytning både till Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet. Om denna skall få formen av en fond med särskild styrelse eller snarare bygga på ett existerande organ som Nordforsk, torde erfordra närmare överväganden. En tänkbar modell vore att man till Nordiska ministerrådets förfogande ställde ekonomiska resurser av den storleksordning som erfordras för meningsfulla insatser inom området. Genom beslut av ministerrådet skulle dessa resurser kunna användas för genomförande av planer som läggs fram av exempelvis Nordforsk. Detta tillvägagångssätt bör förutom att det ger en beslutsstruktur som är likartad den som organiserats för det allmänna kulturella området, även ge Nordforsk möjligheter att utarbeta och förverkliga sina planer avseende konkreta tillämpningar. Härvid kan även ifrågasättas om gränserna för Nordforsks nuvarande verksamhetsområde borde omprövas i syfte att nå ett nära samarbete med andra gemensamma nordiska organ, ansvariga fackorgan i de olika länderna, men även näringsliv och andra grenar av samhällsverksamheten.

STU finner således att medlemsförslaget berör en för det nordiska samarbetet väsentlig fråga, men att de praktiska åtgärderna som skis-

serats i förslaget torde kräva ytterligare utredning innan de kan bli föremål för beslut.

Stockholm den 1 december 1971

Styrelsen för teknisk utveckling

Bertil Agdur

Gösta Lagermalm

Sveriges riksbank:

Det förefaller i och för sig sannolikt att fördelar finns att vinna för samtliga berörda länder av ett nordiskt samarbete inom det tekniska och industriella området. Den naturliga vägen synes därvid vara att kontakter tas mellan de organ i de olika länderna som behandlar samma frågor. För de verksamheter som omnämns i förslaget har enligt vad fullmäktige erfarit ett nordiskt samarbete redan etablerats. På provningsområdet sker detta sålunda för Sveriges del genom statens provningsanstalt och för de övriga nordiska länderna genom motsvarande institutioner. Dessa institutioner har på Nordiska rådets förslag bildat Nordiska samarbetskommittén för materialforskning och provning. Vad gäller standardiseringsverksamheten förekommer en samnordisk verksamhet genom Sveriges standardiseringskommissions nära samarbete med motsvarande institutioner i de övriga nordiska länderna. Finansieringen av denna verksamhet sker för Sveriges del dels med hjälp av statsbidrag, dels med bidrag från näringslivet.

Fullmäktige vill inte utesluta att det föreligger skäl att finansiellt stödja ett nordiskt samarbete inom det tekniska och industriella området. Vad gäller de i motionen exemplifierade verksamheterna, för vilka stöd skulle kunna utgå, är emellertid, som nämnts, ett sådant samarbete redan etablerat. Det är möjligt att denna verksamhet skulle behöva utbyggas; härom ger förslaget inte någon anvisning. Även om så skulle vara fallet och detta skulle kräva ökade finansiella resurser borde enligt fullmäktiges mening dessa medel lämpligen kunna tillföras respektive organ utan att någon fond inrättas för förmedlingen. Vad gäller behoven i övrigt finns i förslaget knappast något underlag för ett ställningstagande. Enligt fullmäktiges mening krävs därför en mer omfattande inventering för att bedöma om det föreligger behov av en gemensam nordisk fond för industriellt och tekniskt samarbete.

Stockholm den 3 december 1971

Å fullmäktiges vägnar:

John Ericsson

Karin Åsbrink

Sveriges standardiseringskommission (SIS):

Enligt SIS åsikt skulle den föreslagna fonden kunna bli ett gott stöd för standardiseringsprojekt inom ramen för det internordiska standardiseringsarbetet, INSTA. Speciellt kan nämnas projekt av grundläggande betydelse för tekniken, såsom SI-enheternas införande, eller projekt av allmän betydelse för samhället, såsom enhetliga analysmetoder för vatten- och luftföroreningar. För sådana projekt är det av vikt att en allmänt inriktad nordisk fond för främjande av tekniskt samarbete kan träda in och lämna ekonomiskt stöd i de fall då bidrag normalt ej kan erhållas från organ som är speciellt inriktade på vissa produkt- eller ämnesområden.

SIS vill med stöd av vad som ovan anförts tillstyrka det inom Nordiska rådet väckta medlemsförslag om inrättande av en nordisk fond för främjande av tekniskt och industriellt samarbete.

Stockholm den 30 november 1971

Sveriges standardiseringskommission

Ake T. Vrethem

Jan Ollner

Sveriges industriförbund:

Vi avstyrker remissen med motiveringen att ett intensifierat främjande av nordiskt tekniskt och industriellt samarbete mycket väl skulle kunna utvecklas inom ramen för Nordforsk. I den händelse Nordforsk saknar tillräckliga medel för detta vore det enligt vår uppfattning bättre att ge denna institution önskade resurser än att skapa en ny fond vars verksamhet skulle delvis sammanfalla med Nordforsks.

Stockholm den 29 november 1971

Sveriges industriförbund

Erik Braunerhielm

Stina Reland

Sveriges mekanförbund:

Inom verkstadsindustrin i Norden äger en omfattande samverkan rum inom olika ämnesområden. Bl. a. har samarbetet mellan verkstadsindustrins branschorganisationer i Danmark, Finland, Norge och Sverige utvidgats avsevärt under 1960-talet. Som exempel på frågor som behandlas kan nämnas standardisering, forskning och underleverantörs-systemet inom verkstadsindustrin.

Då det gäller standardisering bedriver Standardcentralen (SMS) inom Sveriges mekanförbund produktstandardisering i direkt samarbete med motsvarande organisationer i de övriga länderna.

I enlighet med den av Nordforsk tidigare uttalade målsättningen att låta samordningen av forskningsinsatserna inom olika branscher successivt övergå till berörda branschorganisationer, etablerades den 1 januari 1968 verkstadsindustrins internordiska forskningskommitté (Vif). De funktioner som Nordforsks verkstadstekniska kommitté tidigare svarat för har härigenom övergått till Vif som kontaktorgan mellan verkstadsindustrin i de nordiska länderna. Vifs uppgift är att främja den verkstadstekniska forskningen genom att informera om pågående och planerade utredningar och forskningsuppdrag i syfte att samordna insatserna och undvika onödigt dubbelarbete. I bifogade promemoria lämnas en kort redogörelse för Vif (*se Bihang*).

Då det gäller underleveranser har de fyra nordiska branschorganisationerna tillsammans upprättat en nordisk underleverantörsbörs, genom vilken cirka fyratusen nordiska verkstadsföretag varje månad får aktuella informationer angående köp- och säljintresset på underleverantörsområdet. Också inom andra områden, exempelvis administrativ utveckling, bedrivs ett nordiskt samarbete, även om detta ännu inte omfattar samtliga nordiska länderna.

Vi anser det framförda förslaget om en nordisk fond för främjande av industriellt och tekniskt samarbete vara ett värdefullt uppslag för att vidareutveckla nordisk samverkan. Vi delar också förslagsställarnas tanke att den föreslagna fonden skulle ges en blygsam omfattning och utvecklas med hänsyn till erfarenheter och föreliggande behov. Förslagsställarnas deklARATION att man borde utnyttja alla möjligheter till ett utvidgat nordiskt samarbete instämmer vi även i, inte minst med hänsyn till att de nordiska länderna av allt att döma kommer att få skilda anknytningsformer till EEC. Vi vill därför tillstyrka förslaget och är beredda att om så skulle önskas ytterligare utveckla våra synpunkter på det tekniska och industriella samarbetet inom Norden.

Stockholm den 6 december 1971

Sveriges mekanförbund

Olle Björck

PM rörande Verkstadsindustriens internordiska forskningskommitté (Vif)

Kommittén startade sin verksamhet den 1 januari 1968. Den är ett kontaktorgan mellan de nordiska ländernas verkstadsindustrier förenade i sina respektive branschorganisationer. Vifs uppgift är att främja den verkstadstekniska forskningen genom att informera om pågående och planerade utredningar och forskningsuppgifter så att samarbete kan ske och onödigt dubbelarbete undviks.

Den centrala kommittén består av två representanter från varje land. Under den har efter hand bildats följande samarbetsgrupper

	Sekreterare
Plastisk bearbetning	Sverige
Svetsning	Sverige
Ytkvalitet och Ytbehandling	Danmark
Slipning	Sverige

under bildning är

Produktionsstyrning	Norge
Avverkande bearbetning	Sverige

Varje grupp består i princip av två representanter från varje land, men adjungering av representanter är här vanlig. Skanmek-mötet i Oslo 25—26 augusti 1971 uttryckte även en önskan att Vif skulle se på möjligheterna att redovisa system för bekämpning av vatten- och luftföroeningarna från galvanoteknisk industri.

Vif har ingen egen ekonomi hittills. Den ingår i respektive branschammanslutningars tjänstemannakostnader. Störst är kostnaden där det centrala arbetet med kallelser och protokollskrivning etc. sker, d. v. s. hos Vifs sekreterare. Den posten flyttar med två års mellanrum. 1968—1969 Sverige, 1970—1971 Danmark, 1972—1973 Finland, 1974—1975 Norge. Även gruppsekreterarna drar vissa kostnader, av dessa har Sverige största antalet. Intresset för och nyttan av gruppssamarbetet har av forskarna inom området betraktats som stort.

Redovisade kostnader för svensk del är för 1970/71 23 900 kronor, för 1971/72 kan de beräknas bli i samma storleksordning. Om sekretariatet låg i Sverige uppskattas att årets kostnad skulle bli c:a 40 000 kronor. En rimlig totalkostnad för hela arbetet uppskattas till för närvarande c:a 100 000 kronor/år.

Stockholm den 17 november 1971

V. H. Sten
Överingenjör

*BILAGA 3***Skrivelse till Nordiska rådet från ingenjörsvetenskapsakademiens kran- och hisskommission rörande Nordiska gruppen för lyftdonsbestämmelser (NGL)****Ingenjörsvetenskapsakademien, kran- och hisskommissionen:**

— — — där vi informerade om det samarbetsorgan som bildats mellan de nordiska länderna för utarbetande av gemensamma normer och föreskrifter inom lyftdonsområdet (*se Bihang 1*).

Arbetet har pågått i över två år och mottagits med stort intresse av berörda parter. Kostnaderna för arbetet bestrides av varje land för sig. För IVA:s kran- och hisskommissions verksamhet har detta medfört en extra ekonomisk belastning som resulterat i det underskott som redovisas i den bifogade verksamhetsberättelsen för verksamhetsåret 1970/71 (*här ej tryckt*). Vi kan ej belasta kran- och hisskommissionens medlemmar med kostnader för den internordiska verksamheten.

I skrivelse till handelsdepartementet av den 16 december 1970 (*se Bihang 2*) har vi informerat om det berörda nordiska samarbetet och framhållit nödvändigheten av ett statligt bidrag om verksamheten skall kunna fortsätta. Något svar har ännu ej ingått.

Då vi nu vänder oss till Nordiska rådet är det i den förhoppningen att genom rådets medverkan erhålla de medel, 20 000 kronor per år, som erfordras för att kunna fortsätta det påbörjade internordiska samarbetet.

Vi avvaktar med största intresse ert meddelande huruvida denna ekonomiska fråga kan tänkas få en positiv lösning för verksamheten i fråga.

Stockholm den 14 januari 1972

IVA:s kran och hisskommission

Karl-Erik Ungerholm

Ordförande

BIHANG 1

Förslag till stadgar för Nordiska grupper för lyftdonsbestämmelser (NGL)*1. Ändamål*

NGL är det nordiska samarbetsorgan som skall verka för likartade "tekniska normer" inom lyft- och hissområdet, som i vidaste möjliga omfattning skall vara samordnande med det internationella arbete som försiggår i INSTA, ISO och andra betydelsefulla organ

Med "tekniska normer" förstås i dessa stadgar den typ av norm, standard eller annan benämning för ett sådant dokument, som siktar på en teknisk konstruktions eller anordnings rimliga pålitlighet eller säkerhet under dennas tekniska funktion.

2. Medlemskap

Medlemskap står öppet för vart och ett av de nordiska länderna, för närvarande Danmark, Finland, Norge och Sverige. För att tillvarataga varje lands medlemskap har det upprättats nationella organ benämnda: NGL-D, NGL-F, NGL-N och NGL-S.

3. Organisation

3.1 Kommitté

NGL leds av en kommitté i vilken varje land låter sig representeras av 3 röstberättigade medlemmar. 1 medlem utväljs av landets tillsynsmyndighet för arbetarskyddsfrågor och de 2 övriga av det nationella NGL-organet. De tre representanterna bör såvitt det är möjligt, utöver säkerhetsintressen även trygga såväl tillverkare/leverantör- och förbrukarintressen.

De 3 röstberättigade behöver icke vara desamma från möte till möte, bara de är utvalda efter ovan anförda principer.

Utöver de nämnda medlemmarna kan varje land, när så bedöms fördelaktigt, medtaga adjungerade deltagare utan rösträtt, exempelvis för att tillförsäkras sakkunskap inom bestämda områden.

Ordinarie sammanträden i kommittén hålles en gång om året.

Ordningföljden är normalt: Danmark, Norge, Finland och Sverige.

Extra sammanträden kan hållas efter behov.

(Bifogad som bilaga till stadgarna).

3.2 NGL-sekretariat

Kommitténs sekretariat skall växla från land till land. Tidsperioden är 3 år. I extraordinära fall kan perioden, efter enigt beslut mellan samtliga länder, förlängas eller förkortas.

Ordförande och sekreterare väljes av det land som har NGL-sekretariatet. När särskilda förhållanden talar härför kan ordföranden överlåta ledningen av ett sammanträde till en annan medlem, som i sådant fall väljes av värdlandet.

NGL-sekretariatet avtalar med respektive land om lämplig tidpunkt för kommittésammanträde och utarbetar den tillhörande dagordningen.

Det åligger härutöver NGL-sekretariatet:

att hålla kontakt med de arbetsgrupper inom NGL-området, som kommittén har tillsatt, samt medverka och påverka vid planläggningen härav. (se 3.4)

att framskaffa betydelsefull information till bruk för såväl kommittén som arbetsgrupperna.

att handlägga de administrativa och eventuella ekonomiska problem som kommittén tillställer NGL-sekretariatet.

3.3 Kontaktman

I var och en av nämnda nationella organisationer (se 2.) väljes en kontaktman, som skall skapa förbindelse mellan NGL-sekretariatet och det enskilda landets kommittémedlemmar och arbetsgrupper. Kontakt-

männen sköter distribuering av handlingar och samarbetar med NGL-sekretariatet om utarbetande av dagordningen för kommittésammanträdena och liknande.

3.4 Arbetsgrupper

Kommittén tillsätter för varje ämne en arbetsgrupp med normalt 1—3 medlemmar från varje land allt efter ämnets art och omfång. Ett av länderna utses till att omhändertaga sekretariatsfunktionen för arbetsgruppen. Gruppsekretariatet fördelas så vitt det är möjligt lika på de 4 länderna och refererar till NGL-sekretariatet.

4. NGL-beslut

Kommittén träffar beslut på grundval av det förarbete, som utföres av NGL-sekretariatet och arbetsgrupperna och efter beaktande av NGL's syften.

Kommittén fastställer själv rutinen härför.

Kommitténs beslut tillställs härefter vart och ett av de 4 medlemsländernas kontaktorgan för vidare åtgärder i det enskilda landet.

Medlemsländerna fastställer själva den nationella behandlingen av NGL-besluten.

5. Publicering av NGL-beslut

När en norm eller liknande är nationellt fastställd (se 4), sker tryckning och försäljning efter det enskilda landets föreskrifter. På publikationen skall noteras, att den är utarbetad på basis av NGL-beslut, och eventuella avvikelser härifrån skall angivas.

Inkomst vid försäljning av normer eller liknande tillfaller ifrågavarande land.

5. Ekonomi

Vart och ett av de nordiska medlemsländerna svarar för sin del av de med NGL-arbetet förbundna omkostnaderna, således för egna representanters deltagande i sammanträden, för eventuell experthjälp och efter turordning för utgifterna som värds- eller sekretariatsland. När speciella förhållanden föreligger kan kommittén besluta om fördelning av konkreta omkostnader på medlemsländerna.

7. Stadgeändringar

NGL's stadgar gäller principiellt från sammanträde till sammanträde i kommittén. Ändringar i stadgarna kan endast beslutas på ett kommittésammanträde på grundval av ett ändringsförslag framlagt och behandlat på ett tidigare sammanträde i kommittén.

Föreliggande stadgar är godkända den och träder i kraft från och med samma dato.

Danmark	Norge	Finland	Sverige
---------	-------	---------	---------

.....

*BIHANGSBILAGA***Kommentarer och arbetsschema för Nordiska gruppen för lyftdonsbestämmelser (NGL)**

Nedanstående bilaga har till syfte att upprätta riktlinjer för administrationen av NGL:s stadga. Uppdelningen i bilagan refererar därför till stadgarnas numrering.

Föreliggande bilaga kan ändras efter behov, när samtliga 4 länder är eniga härom. Ändringar företages efter en skriftlig utväxling av förslag härtill, men skall dock föreläggas på förstkommande kommittésammanträde för slutligt godkännande.

ad 2 Nationella NGL-kontaktorgan

Förbindelsen mellan NGL och vart och ett av de 4 nordiska länderna, såväl under utarbetandet av "tekniska normer" som under den nationella behandlingen omhänderhas av följande organ till vilka NGL-korrespondens ställes:

NGL-D:

Dansk Ingenjörforenings Normorganisation Tlf: (01) 15 65 65
Vester Farimagsgade 31
1606 København V

NGL-F:

Finlands metallindustriförening Tlf: 61 155
Standardiseringscentralen
Södra Kaj 10
00130 Helsingfors 13

NGL-N:

Norsk verkstedsindustri standardiseringscentral Tel: 46 58 20
Oscarsgata 20
Postbox 70-72-11
Oslo 3

NGL-S:

IVA, kran- och hisskommission Tlf: 61 79 78
c/o Stockholms hamn
Sandhamnsgatan 57
115 28 Stockholm

ad 4 NGL-beslut

Kommittén fastställer vad som skall tagas upp och behandlas av NGL och tillsätter ett arbetsutskott för varje ämne. När ett arbetsutskott har nått fram till ett resultat skall det via sekretariatet föreläggas kommittén, där den slutliga diskussionen kommer till stånd och beslut fattas.

Uppnår kommittén enighet om ett NGL-förslag, dateras det, förses med ett nummer och underskrives av en av varje lands ordinarie medlemmar med tillrådan att det ifrågavarande vidarebehandlas i vart och ett av deltagarländerna i överensstämmelse med landets normala förfarande med hänsyn till publicering som nationell "teknisk norm".

Om icke enighet uppnås om ett förslag, kan det underskrivas med

anteckning om, att förslaget rekommenderas att utgivas i den omfattning, som vart och ett av medlemsländerna finner möjligt att utnyttja, eventuellt med en anpassning. Eventuellt kan ett medlemsland helt underlåta att använda ett NGL-föslag, om det icke anses att behov finnes i landet.

Denna bilaga är godkänd den
och träder i kraft från och med samma dato.

Danmark	Norge	Finland	Sverige
---------	-------	---------	---------

Skrivelse till handelsdepartementet i Sverige från ingenjörsvetenskapsakademiens kran- och hisskommission rörande nordiskt samarbete inom kran- och hissområdet

Inom ingenjörsvetenskapsakademien finns en kran- och hisskommission (IKH) som har till uppgift att utarbeta normer och säkerhetsföreskrifter. IKH är en ideell sammanslutning av myndigheter, institutioner, föreningar och svenska företag som ingå som medlemmar och även ställer sakkunniga representanter till förfogande för det betydande utredningsarbetet som bedrivs inom specialkommittéer. En lista över IKH:s medlemmar bifogas.

För cirka ett år sedan togs på IKH:s initiativ kontakt med närmast berörda personer i de övriga nordiska länderna för att efterhöra intresset för ett organiserat samarbete med sikte på att harmonisera normer och föreskrifter, varvid även en standardisering skulle komma att underlättas.

Vid ett första kontaktmöte i Stockholm i november 1969 beslöts att hålla ett konstituerande möte i Köpenhamn under juni månad 1970. Vid detta senare möte konstaterades att samtliga nordiska länder äro synnerligen intresserade att etablera ett samarbete inom kran- och hissområdet såsom föreslagits. Sammanslutningen kommer att heta "Nordiska gruppen för lyftdonsbestämmelser" (NGL). Vid Köpenhamns-mötet utsågs IKH att under tre år tillsätta ordförande och sekreterare samt svara för sekretariatet. De övriga nordiska länderna har ej tidigare haft någon motsvarighet till IKH, men organiserar nu liknande organ.

Ett andra möte har hållits i Oslo sistlidne november med genomgång av det aktuella normläget, arbetsprogram, gemensamma specialkommittéer, stadgar etc. Två möten per år kommer att avhållas med de nordiska huvudstäderna omväxlande som mötesplats.

Det förtjänar att framhållas att de nordiska länderna genom samarbete inom kran- och hissområdet får en mycket starkare stämning vid den internationella norm- och standardiseringsverksamheten än om varje land uppträder med egna förslag. Harmoniseringen innebär självfallet minskade handelshinder.

De kostnader som uppstår i samband med den nya internordiska verksamheten har för Sveriges del hittills kunnat bestridas av IKH respektive av berörda medlemsföretag. Den situationen kan emellertid komma

då detta ej helt är möjligt och att ett visst statligt bidrag blir nödvändigt för att verksamheten skall kunna bedrivas för Sveriges del på det sätt som nu planeras.

Kran- och hisskommissionen har på detta sätt velat informera handelsdepartementet om den vidgade verksamheten som borde väl ansluta sig till departementets intentioner vad det gäller praktiskt nordiskt samarbete.

Stockholm den 16 december 1970

IVA:s kran- och hisskommission

BILAGA 4

I efterhand inkommet yttrande

D a n m a r k

Handelsministeriet:

Handelsministeriet skal i denne anledning meddele, at flere af de opgaver, som efter forslaget skulle være omfattet af den pågældende fonds virksomhed, i forvejen er genstand for nordisk samarbejde af forskellig art. Det gælder bl. a. samarbejde på standardiseringsvirksomhed og prøvningsområdet. Det er i forslaget ikke nærmere præciseret, hvor store midler, der anses at være behov for til den nævnte fond, ligesom heller ikke formålet er klart fastlagt. Der vil fra dansk side næppe for nærværende være noget statsfinansielt grundlag for at fremme forslag om nye fondsdannelser af denne art.

København, den 21. januar 1972

P. m. v.

E. b.

Åke Andersen
Konsulent